БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеш.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 МАРТ 5 ВТОРНИК № 46 (3758)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет чурукчуларының Бүгү-эвилел съездизинге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазы (1 арын).

Чоннуң кайгамчыктыг чаңгыс эвиниң көргүзүү (1 арын).

О. Лопсаң-Серен.— Өөрүнүң ажылчы чоннарының хүлээлгелери — (2 арын).

БИСТИҢ КАЛЕНДАРЫВЫС: Улуг орус чогаалчы (2 арын).

С. Лопсаң.— «Бурунгаар» солун (2 арын).

АЖЫЛЧЫН БОЛГАШ БӨДӘӘ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИНИҢ ЧАГААЛАРЫ: В. Тихонравов.— Областтың суг ажыл-агый түзүүнче улуг кичээнгейни салыр. Культура-амыралдың айтырыгларынче кичээнгейни салыр. А. Семенов.— Арагачы болган оон болчукчулары (3 арын).

КНО-нуң Бол Ассамблеязының XI сессиязы (4 арын).

Кытаттың Коммунистиг партиязының хүрээлелиниң өстүдези (4 арын).

Египетке хамаарыштыр АКШ-тың империалистиг планнары (4 арын).

СПОРТ: «Буревестниктиң» бирги черлээш (4 арын).

Д. Бочаров.— Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

КҮЧҮЛҮГ ЧАҢГЫС ЭП

Эрткен ыштаныр хүнде ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сонгуулдалар улуг патриоттуг көдүрүүшкүн-биле болуп эрткен. Бадыязашкының долу түңнелдери үнмээн-дээ болза, чер-черден кээп турар медээлерден алырга, сонгучкулар коммунистиниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бадылааны тодартай.

Эртенги дан бажындан эгелээш орай дүнеге чедир бүгү хөөрайлар болгаш суурлар өөрүшкүлүг хайнышкын-биле долдуунган турган. Байырлал шинчи кирген, сеткил-сагыжы өөрүшкү-биле долдунган совет кижилер боттарының үнүштүг үлегерлиг хүлээлгезин, улуг эргелиг боттандырар дээш сонгулда участокгарыынче үзүктел чок агым-биле чоруп турганнар. Күрүне эрге-чагыргазының чер-чер органнарынга боттарының депшиткен кижилери дээш сонгукчулар чаңгыс эп-сеткил-биле бедик көдүрүүшкүнүүр бадылазыннар. Совет кижилериниң коммунизм дээш деминделинге улам-на быжыкан коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң улуг амыдыралчы ыяшкы сонгулдаларының түңү база катап балыктаан.

Совет Тываның ажылчы чоннары сонгуулдалар хүнүн күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннерлиг уткаан. Хөй-хөй бүдүрүлгелериниң коллективтери, колхозчу тараачынчар, малчыннар, көдээ ажыл-агыйның механизаторлары сонгуулдалырга аалар болдурган социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин чедишкиннииг күүседкенин чер-черден келген медээлер хереченлеп турар.

Бызыл хоорайда мебель фабриказы, алгы заводу болгаш өскө-дээ хөй-хөй бүдүрүлгелери февральдың бүдүрүлге планнарын чедишкиннииг күүседген. Ол ышкаш Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозунуң малчыннары 4 чуртталга бажыннарын ажыглалга киирер хүлээлгезин күүседиишаан, чеиир хылдыныыан 4 чуртталга бажыннарын ажыглалга киирип, 60 бызаалар киирер кажаанның түүн сонгуулдалырның бүдүүзүнде — март 2-де дооскан. Чадана МТС-тиң механизаторлары сонгуулдалар хүнүне күш-ажылчы белекти барзалгаткан. Ол МТС-тиң механизаторлары бүгү тракторларының септелгезин дооскан. Ол ышкаш Бии-Хем МТС-тиң механизаторлары тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын септээр талазы-биле улуг чедишкиннерби сонгуулдалар хүнүн уткаан.

Совет кижилер чедишкиннерге төкпес деп чүвени сонгуулдалар хүнүне база катап көргүскен. Чадана МТС-тиң алдарлыг комбайнери эш Полецук бодунуң бадылашкының берип турган, бо чылын 1100 гектар черниң тараазын ажаарын хүлээнген. Ол эрткен чылын 980 гектар черниң тараазын ажааган. Ол ышкаш боттуг хүлээлгелерин ажылчыннар, колхозчулар чер-черге эп турганнар.

Чер бүрүзүнге — хоорайларга-дээ, көдээ черлерге-дээ сонгуулдалар бедик организастыы-биле, политиктиг көдүрүүшкүн-биле эрткен. Бүгү Россий Федерациязының сонгукчуларының 98 хуузу бадылашкын бээр үениң бирги чартынында, тодарғылаарга кежээкиниң алды шакта боттарының бадылашкының берген өөрү, Тес-Хем, Сүт-Хөл, Эрзин районнарының сонгукчулары эртенгиниң 10 шакта бүрүн бадылаан. Чөөн-Хемчик, Бии-Хем районнарда болгаш Кызыл хоорайга сонгуулдалар бедик организастыг эрткен. Хөй-хөй участокгарга сонгукчулар боттарының хүндүлүг хүлээлгезин күүседип, бадылашкының баштайгы 1—2 шактарында бериишеп. Тес-Хем районнуң Кызыл-Чыраа, Үстүү-Шынаа, Белиир-Арыг болгаш өскө-дээ сонгулда участокторынга сонгукчулар чаңгыс-ла шак иштинге боттарының бадылашкының чүс хуу берип, организастыг чорууп көргүсеввеннер. Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозтуң кежигүнү, хоочун колхозчу Ооржак Аранчын бадылап тургаш, мынча дээн:

— Шазында сонгулда деп чүве турбазын. Эрге-чагырганы дүжүттер боттары кара-туразы-биле эдилеп ап чорааи. Ам бис сонгуур болгаш сонгулар эргелиг, магалыг чүве-дир. Алдан ажыг харлыг мен, ам колхозчу, аас-кежиктиг амыралда, чырык чылыг бажында чурттап, чыргап чор мен. Ынчангаш бодумнуң партиям болгаш чазаам дээш бадылап тур мен.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң декабрь болгаш февраль Пленумнарының доктаалдарын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының шиитпирлерин ажылчы-чоннар улуг өөрүшкү-биле болгаш соруг киришкин-биле уткаан. Улус ажыл-агыйының болгаш культура туругуушкуунуң бүгү адырларын бүгү хемчег-биле кадүрериие, ажылчы чоннарның амыдырал байдалын улам-на экижидериие, делегейге тайбыныы болгаш улустар аразында кады ажылдажылганы быжыглазарыынче угланган Коммунистиг партиниң мерген политиказын ажылчы чоннар бүгү-биле хүлээп алыышаан, ону амыдырапга боттандырар дээш могагшылаг чокка ажылдап турарлар. Сонгуулдалар хүнүнде совет кижилер боттарының чаңгыс эп-сеткилиг бадылашкыны-биле партиниң болгаш чазактың айтыкан хемчегнерин, иштики болгаш гаштыкы политиказын бүрүн деткип турарын көргүскеннер.

Коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш чаңгыс эп-сеткилиг бадылашкыныбиле ажылчы чоннар социалистиг Төрээн чуртунга, алдарлыг Коммунистиг партиязынга, Совет чазаанга бердингенин болгаш ынакшылыын илереткеннер. Ол ынакшыл партияның, чазактың болгаш улустуң улуг каттыжышкының хереченлеп турар.

Ажылчы чоннарның революстуг чагадыкчы чоруу-биле төрүттүнген болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң түңнелгинде бадылатынган Советтериниң эрге-чагыргазы күш-ажылчы улустуң амыдыралчы эргеажыктарын камгалап турар. Оон ужурунда Советтериниң эрге-чагыргазы бүгү ажылчы чоннарның хүндүткелин болгаш идегелин чаалап алган. Совет эрге-чагырганың туругстуунганының баштайгы хүнгерииде-ле оон үндезилекчизи В. И. Ленин «Советтер» деп сөс бүгү ажылчы чоннарга чүгле билдингир эвес, харын адарлыг болгаш ынакшылыг болу берген деп бижээн. Ол сөстер сонгуулдаларның хүнүнде улам күштүү-биле ынниылып турган.

Боттарының эрге-ажыктарының камгалакчылары, боттарының сонгуп туразы Советтеринге ажылчы чоннар эң эки кижилерни сонгааннар. Бистиң областың ажылчы чоннар депутаттарының область, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтеринге сонгутурган 2090 ажыг депутаттарның аразында бистиң алдарлыг ажылчы-ангыыстың төлээлекчилери, көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери, колхоз бүдүрүлгезиниң организакчылары болгаш мурнакчылары, совет интеллигенциянның сураглыг кижилери, партия, совет болгаш хөй-иижи ажылдакчылары бар. Олар шуптузу коммунистиниң болгаш партия кежигүнү эвестериин бүзүлбас блогунуң кандидаттары. Ол блоктуң кандидаттары дээш Хову-Аксының түлүгжүлары, Тожунуң ажчылары, Чадананың механизаторлары, Кызылдың септелге заводунуң демир эдилдирикчилери, Монгун-Тайганың малчыннары, Бии-Хеминиң саанчылары, Тес-Хеминиң чыгычылары — Совет Тываның бүгү ажылчы чоннары боттарының бадылашкының чаңгыс эп-сеткилиг бергеннер.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сонгуулдалар ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күүлүг эвилелиниң, улустарның бүзүлбас найыралының, совет иитилелдин моральполитиктиг чаңгыс эвиниң тодаргай илереэшкиниң болуп, бүгү улустуң улуг байырлалы болган. Ол эвилел, найырал болгаш чаңгыс эп күштүг турда бистиң чуртувуска удуралаиган дайзын биске коргунчуг эвес болгаш бистиң коммунизм дээш деминделивис кезээде тиилээр.

Бистиң чуртувусха коммунизмни туругзарының улуг хөрээнге тыва улус дазайга дамды мынаан салыышкының киирип турза-дээ, Совет күрүнеиниң далай деп улуг дузалакчызын көрүп турар. Оонунга тыва улус чоргаарланыр. Ынчангаш, коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бадылашкыны-биле Совет Тываның ажылчы чоннары коммунистиг туругуушкуннуң төөгүлүг сорулгаларын боттандырар дээш деминделге улуг күзел-соруун илереткеннер.

Совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизи

Февральдың 28-те Москвага Кремльдин Улуг Ордузунга совет чурукчуларның I Бүгү-эвилел съездизи бодунуң ажылын эгелээн. Бүгү-де эвилелдешкен болгаш автономнуг республикалардан келген 600 хире төлөөлер съездиге олуржуп турар.

Димитттиг адыш часкалашкыннары-биле хүндүлүг президиумга СЭКП ТК-ның президиумун сонгаан.

Съездиниң допчу эге чугаа-биле ССРЭниң улустуң чурукчузу Б. Ф. Йоон ажыткан.

Совет чурумалдыг уран-чүүлүн ажылбайдалының болгаш сорулгаларының дугайында илеткелди ССРЭ-ниң Совет чурукчулар эвилелиниң оргкомитединиң даргазы ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Б. В. Иогансон кыпган.

Оон соонда СЭКП ТК-ның секретазы Д. Т. Шепилов чүве чугаалаан, съездиге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазын номчуп дыннаткан.

Совет чурукчуларның Бүгү-эвилел съездизинге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазы

Совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизиниң төлөөлеринге болгаи оларның иүгүү-биле Совет Эвилелиниң бүгү чурукчуларынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеги байыр чедирип тур.

Уран-чүүл ажылдакчыларының, совет чурукчуларның чогаалыкчы ажылы коммунистиг иилтилелди туругзуп турар совет кижилерниң иинги туругзукчу ажылында хүндүлүг черни эзлеп турар. Өзүлүг улусчу, реалистиг уран-чүүлдү бедиибиле үнелевишаан, совет кижилерниң культурлуг өстүдезиниге ажылчы чоннарны коммунизмниң илеяларының угаан-бодалынга кижизидериие лөгүм дуза болуп турар улуг күш деп Коммунистиг партия ону көрүп турар.

40 жылының орай бо чылын демгелээн деп турар Октябрьның социалистиг Улуг революциязы бистиң чуруттуң улустарын политиктиг эрге чок чорукчан болгаш мөчүгүлдеп хостаан, чаа иитилелди туругзарыынче угланган чогаадыкчы күштерииң болуп көрбээн кадүрүүшкүнүн болдурган. Коммунистиг партияга удуртурган совет улус дайзынарының бүгү-ле кыжанныг халдашкыннарындан ажылчы чоннарның делегейдеги бир дугаар социалистиг Ада-чуруттуң өзөө улуг качыдакга болгаш аарберге догараларга тазаржып турган камгалал алган, иитилел амыдыралының бүгү-ле талаларынга социалистиг үндезиннерге улуг чаартылгаларны боттандырган болгаш күүлүг совет күрүнеии туругскан. Социалистиг революцияның төөгүлүг дээрге — оон-биле кады совет кижилерниң угаан-бодал байдалын, оларның медерелиниң болгаш культурлуунуң өстүлезиниң төөгүлүг болур.

Чоннуң төөгүлүг оруун үранчылып көрүскен эвээш эвес көрүштүг болган мергежилиг чогаалларны совет чурукчулар туругсканнар. Социалнзм чуртунуң чурумалдыг уран-чүүлү амгы үениң эң-не мурнакчы идеялары-биле — коммунизмниң идеялары-биле сорук кииртинген. Мөлчүдедиин кандыг-даа хевирлериие, национзм деп эрге чок чорукка, кеш-сөөк ыяшар чорукка удур, ажылчы чоннарның аас-кежии дээш деминдел—совет чурукчуларны сорук киирип турар бедик сорулга ол болур. Совет Эвилелиниң чурумалдыг уран-чүүлү хөй националдыг уран-чүүл болуп туругстуунган. Улустарның найырлының, пролетарскы интернационализмниң улуг идеязы оон хөгжүлгезиин үре-түннелдиг болдуруп турар эң-не чаагай үндезиннериниң бирээзи болур.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак тайбыныың болгаи иитилелдин депшилгезиниң херээн чайгылыш чокка камгалап турар. Социализм чуртунуң болгаш оон кижилериниң дугайында иүгүдээшкиннер-биле ажылчы чоннарны негелээрии, чаа, чөптүг болгаш эң-не гуманныг иитилел туругзуун туругзарының херээнге бүзүлбес чорукту иеитерииин реакциянын хүштери орадажып турарлар. Чогаалдары тайбын болгаш чогаадыкчы күш-ажылны алдаржыдып, ирип чыдаан империалистиг туругзугиун төрүттүргени бүгү-ле аргатанзыг болгаш кижи иөзү чок чорукбиле эптеш чок байдалга кижизидип турар совет чурукчуларның ажыл-чорудулгазы бо мындыг байдалдарда чугула ужур-дузалыг болур.

Амыдыралчы шынның оруу-биле чоруурунче, чаа амыдыралдың туругзукчузу — чоннуң маадырлыг деминделинден сорук киришкинии тып алырынче чурукчуларны Коммунистиг партия кезээде кыйгырып турган. Ада-чуруттуң болгаш делегейниң бүгү-ле дешилгелиг уран-чүүлүнга чогаелынга даянып тургаш, бодунуң ханы идейдии-биле, формазының болбаазырангайы-биле, ажылчы массаның амыдыралыбиле, харылзазы-биле күштүг социалистиг реализминиң уран-чүүлүнүң оруу-биле сорук киришкинии бүдүрүп олурарлар. Бистиң улустуң төөгүлүг боттандырылгаларын төлептин-биле көргүзери дээрге — хоозун казасташкыннарны, чайыралашкыннарны болдурбайн турган база оон-биле кады чоннуң улуг чаалап алышкыннарын, комкумнээче бистиң шинчээшкиннистиң тодаргай болган тиилелелиг перспективаларын чаа амыдыралдың туругзуушкунунуң бергелери болган чөрүдээлерии дуглай бээр кылдыр, херек кырында бар чүүлдерии шак ынчаар хажыда бээр чорукче кирбейн турган, оларны бүгү-ле өнүр улуу-биле болгаи шынныбиле көргүзери болур.

Совет чурумалдыг уран-чүүлүн хөгжүлгезиниде улуг четпестер бар болуп турар. Совет кижилериниң амыдыралын, чурттаалгазын болгаи культуразын, коммунистиг иитилелди туругзары дээш оларның деминделии улуг уран күштүү-биле көргүзүп турар чогаалдар ам-даа эвээш. Мөлчүдедиин киичизинден хостуг совет кижиниң — ажылчыннын, колхозчунуң, интеллигентиниң овур-хевирлерн, оон угаанбодал иилтүг уран-чүүлүн чогаалдарында ханы болгаш бүгү талаанын көргүзүлгезин ам-даа тыпшаан. Уран-чуруулга чогаалында хиреиик, чиг болгаш чидиг эвес чогаадылгалар ам-даа эвээш көстүп коиып турар.

Бедик гуманизмни-биле болгаш чайынналчак мергежилгии-биле бөгүн-даа бистин сеткилиистн хайныктырып турар чогаалдарны эрткен үениң улуг мастерлери боттарының үезинде туругсканнар. Оруе болгаш бүгү делегей культуразының бүгүле эң дээре чедишкиннерии чогаадыкчы шингээдип алырынга үндезилетингеш, улус массаның амыдыралынче ханыны-биле сиидп кирбишаан, кезээ мөнгеле уран-чуруулга турасказдары болуп артып калыр чогаалдарны чаа делегейнин туругзуулуг алгар-хүлээлгелиг. Миллион-миллион кижилерге ёзулуг уран-чараан таалалдың болгаи өөрүшкүнүн сеткил-бодалын берип турар, оларның угаан-бодал мөзүгүн байыдып турар, кижини чаагайжыдып болгаш ведидип турар, улустарның хостагазы болгаш түскай хамаарышпас чоруу дээш, тайбының болгаш демократияның идеяларының тиилелгези дээш, бистин үениң эң-не чыртыкылыг болгаш белек идеалдары дээш, империалистиг дарлакчыларга удур деминделге ону көдүрүп турар чогаалларны совет чурукчулардан маиап турар.

Коллективтиг удуртулганың принциптериие туругстуунган болгаш чурукчуларның бүгү-ле чогаадыкчы күштерии сырый каттыштырар хүлээлгелиг, Совет Эвилелиниң чурукчуларының чаңгыс алй хөй националдыг организациязын туругзар талазы-биле ажыды чурукчуларның бирги съездизи доозун турар-дыр. ССРЭ-ниң Чурукчулар эвилелиниң мурнунда улуг болгаш хүндүлүг соруглаар туруп турар. Боттарының чогаал ажылы-биле коммунизминиң улуг идеяларын бадыткавышаан, хора эдилээн эстетик-формалистиг угланышкынынарга удур, улуг сагыш-сеткилдерниң болгаи идеяларының ёзулуг уран-чүүлүн хожудангай хөөглаалашкын-биле солуп турар натуралистиг меге реализмге удур, хоозун база чаап коялаар чорукка болгаи социалистиг реализминиң уран-чүүлүиге харыы болуп турар өске-дээ болуушкуиниарга удур чурумалдыг уран-чүүлүн мастерлери сосиаал чок деминделдиг чорудар хүлээлгелиг.

Сорук киргеи ажыче, дидим чогаадыкчы инициативаже, херек кырында бар чүүлдү оон революсчу хөгжүлгези-биле шынчы, төөгү талазы-биле тодаргай көргүзерии негеп турар социалистиг реализминиң уран-чүүлүнүң формаларын болгаш, стильдерии, хевирлерии болгаш жанрларын улам ынай байырлыкче совет чурукчуларны Коммунистиг партия кыйгырып тур. Социалистиг реализминиң методу кандыг-бир хөгжүлде чок туруп алган догмалар болгаш схемалар-биле эптежип шыдаавас, чогаал талазы-биле индивидуалдыг болур чоруктуң дидим илереглезиниге, формаларының болгаи жанрларның хөй янзылыг болурунга ол метод калбак делгемнерни ажыдып турар. Улуг хөй-иижи утка-шынарны форманың болбаазырангайы-биле, күүседиилеиии чидии-биле болгаш иергежидии-биле дүүштүүп турар бедик тематиктиг чогаалдарны тургузары уран-чүүлүн эң чугула соруглазы болуп келген болгаш болуп артар.

Чурукчуларның эвилели идейлиг угланышкынның болгаи уран мергежилгин айтырыгларын бодунуң кичээнгейниниң төвүнге тургузар, чурукчуларның боттарының калбак идепкейии бүгү хемчегнер-биле хөгжүдүшаан, бодунуң бүгү ажылын

ЧОННУҢ КАЙГАМЧЫКТЫГ ЧАҢГЫС ЭВИНИҢ КӨРГҮЗҮҮ

Бедик көдүрлүүшкүн

Байырлал шинчи кире берген турган хоорайның чурттакчылары ол хүн дыка эрте одунган. Баранды турда-ла бажыннарының сонгалары чырып келгилээн. Алды шак четпээнде-ле ол-бо сонгулда участокторынче сонгукчулар үзүк чокка шуужуп эгелээннер. Каткы-хөглүг үннер, ырыхөгжүм кудумчуларны долуп турган.

Хоорайның үстүү талазында № 5 сонгулда участогу. Боже, сонгулда эгелээринин ырак мурнунда-ла хөй-хөй сонгукчулар Коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылашкыннарын бээри-биле четкилеп келгеннер.

Алды шак. Сонгулда участогунуң комиссиязының даргазы Александр Сергеевич Иванов сонгулдалар хүнү — байырлалды таварыштыр сонгукчуларга байыр чедирбишаан, бадылаашкын эгелээрин чарлаан. Бир-ле дугаарында хоочун сонгукчуларның бирээзи, пенсия ап турар Роман Ильич Баев бадылаан. Бюллетеньнерни сонгулга хааржаанче суп тура ол мынча дээн:

— Совет үеде чурттаары кончуг өөрүнчүг-дүр. Эрге-чагырганың органынга чоннуң эң эки оолдары, кыстары дээш бадылашкынынымны берип тур-мен. Олар бистиң Төрээн чуртувустуң чечектелиишкини, совет улустуң аас-кежии дээш бүгү-ле билиглерии харамаанмайн ажылдаар боор деп күзеп тур мен.

Оон соонда кээде электрижидилгенин черинде ажылдап турар 65 харлыг кырган сонгукчу Сидор Емельянович Шапуров бөлгаш сонгулдага эң-не баштай киржип турар эң аныяк сонгукчу, № 10 школаның онгу класының өөреникчизи, комсомолчу А. М. Щепова олар бадылааннар. Ол ышкаш областың хереглекчилер эвилелиниң ниитилелиниң түлүг конторазының шалыпчы ажылчыны комсомолчу Түлүш М. Ч. сонгулда участогунга база бир дугаарында келген. Ол, ам ресторан түлүүнда ажылдап, ажыл планын ай саныида 180 хуудан ажыр күүседип турар.

Организастыг чорук

БАЯН-КӨЛ (Телефон-биле). Бызыл районнуң Баян-Көлде № 9 сонгулда участогунга хамаарыжып турар сонгукчулар чер-чер Советтеринге март 3-те болган сонгуулдарга алжок чаңгыс-эптиг болгаи организастыг бадылааннар.

Сонгулда участогунга дан бажында дыка хөй сонгукчулар чыглып келгеш, бадылаашкының эгелээр шагын четкилеиип манап турган. Бадылаашкын эгелээн, бир дугаарында 82 харлыг сонгукчу Денгелир бадылаан. Коммунистиг партияның, Совет чазактың чоннуң чаагай чорун дээш улуг сагыш салыышкынының ачызында кыраан назынында чыргадыг, аас-кежиктиг чурттап чорууруи илереткен чугаалаан чоннуң кандидаттары дээш улуг өөрүшкүүбиле бадылаан тур мен деп ол чугаалаан.

Ол сонгулда участогунуң сонгукчулары эртенгиниң 8 шакта шуптуг бадылаан.

Чоннуң чаңгыс эви

СҮТ-АКСЫ (Телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң төвүнден 90 километр ырак черде турар Кәшпес участогунга сонгукчулар коммунистериниң болгаи партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкының чүгле 30 минута иштинде доосканнар. Ол девискээрде Калинин аттыг колхозтуң малчыннары чурттап турар. Олар сонгулдалар хүнүне уткуштур 4 чаа чуртталга бажыннарын түлүп дескан. Оон-биле кады мурнунда чедир кылынмаан дерт эрги бажыннарны база чедир кылып алган. 60 баш бызаа киирер чаа кажаанның түдүүн март 2-де дооскан.

Фермаиың саанчызы эш Седен-Лама бадылаашкының берип тура, инек бүрүзүнден 1000 центр сүттүг саап алырын хүлээнген. Хөй кадарчызы эш Арган-оол бадылап тура, чугаалаана болза:— Бо хүнге чедир мээң кадарым турар хойларымдан 30 хой төрээн, оларның хураганнарын бүгүн камгалап алдым. Ам төрүүр бүгү хойларымның хураганнарын чаңгыс-даа чидиргиг чок менди камгалап алыр мен

Чер-чер Советтеринге сонгулдалар Кызылга улуг көдүрүүшкүнүүр байдалга эрткен. Солагай талазында чурукта: Кызыл хоорайның № 14 сонгулда участогунга алты заводунуң мурнакчы ажылчыннары эштер К. Хүрекпен биле С. Пленкин бадылап

турлар, он талазында: Область типографиязының мурнакчы парлавчызы А. Попова № 11 сонгулда участогунда бадылап тур.

Фото С. Феоктистов биле О. Самбый-оолдуу.

Өвүрүүн ажылчы чоннарының хүлээлгелери

СЭКП ТБ-ның февраль Пленумунуң болган ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының шийтирлеринге сорук кирген Өвүр районуң ажылчы чоннары черчер Советтериниң сонгуулаарыныңа хүнүге күш-ажылчы чаа-чаа чеңишкиннерниг ужурашкан турар. Сонгуулаарга белеткелдиң үезинде районуң колхозчуларының болган бүгү ажылчы чоннарының өртүзүнга социалистиг чарыш кагбарган, мурнакчы малчыннар, тараажылар, тулугжулар бедиткен хүлээлгелерин боттарынга алгылаш, оларны эрестиг күүсеткилээннер.

1957 чылдың часкы тарылгазынга белеткед кыдыр районуң колхостары («Кызыл тук» колхозтан ескези) бүгү тараа культураларының тарылгазынга хереглетинер үрезиннерни бүрүн белеткеп, арыглап алган. Бо чылын районуң колхостарынга чурттаага бажыннарын база мал кажаалаарын тударынга болган бүдүрүлге тулгуларын кылырынга ниитизинбиле 7300 кубометр тулуг материалдары хереглетинер, колхостарның тулуг бригадаларының хежингүннери чер-чер Советтериниң сонгуулаарынга белеткелдиң үезинде 4869 кубометр тулуг ыяжын бе-

детпеп алганнар.

Колхостарның малчыннары малдың кышкы ажаалаарын улам эжиктеп болган малдың чаш төлүн бүрүн дорустуруп алыр дээш амгы үеде улуг күженишкинниг ажылдап турарлар. Чурттаганың аазап каш бажыңнарының, мал кажаалаарының тудугларын колхозчу тудугжулар дооскан болган чамдыктарын доозар чыгап турар. «Коммунизмче орук» колхозтуң тудугжулары чер-чер Советтериниң сонгуулаарынга белеткелдиң үезинде үруглар ялгының тудуун эгелеп, ам үк ялгының бажыңының каназын тургузуп алганнар.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болган ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының доктаалдарын районуң партия, совет активиниң чөвүлел хуралынга база колхозчуларның хуралдарынга калбаа-биле танышып, чугаалажып көрген. Ол чугула ужур-дузалыг документилерни районуң ажылчы чоннары танышып көрбүшаан, партия болган чазактың доктаалдарын ийи-биле чүүлүгүнүп хүлээп ап, бедиткен чаа-чаа хүлээлгелерни алгылааннар.

Колхостарның малчыннары бо чылын бога малдың баш санын 1956 чылда турганынга үдур 15 хуу, хой болган өшкүнүң баш санын 17 хуу өстүрерин, дүк выргымдазын 37 хуурга, инек бүргүзүдээ сүт саалдазын 200 кг көвүдерин хүлээнгеннер. «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң № 2 сүт-бараан фермазының ажылдакчылары саар инек бүргүзүдээ бо ажыл-агый чылында 1000 кг сүттүг саап алырын, ында саанчы Янзоо Дивитпаа инек бүргүзүдээ 1200 кг сүттүг, «Коммунизмче орук» колхозунуң саанчылары Дагаа — 1100 кг, Айыржаа—1200 кг сүттүг саап алырын түс-түс хүлээнгеннер. Колхозтарның өске-даа саанчылары ол ышкаш бедиткен хүлээлгелерин боттарынга алгылаан болган алган хүлээлгелерин ам херек кырында күүседин эгелээннер.

Өвүр районуң улус ажыл-агыйының кол адыры мал ажылы. Ынчангаш, малдың баш санын өстүрериннче, бирги эдлегде оон продуктулуун бедидериннче кол кичээнгейни колхозчу малчыннар утландырып турар. Малдың үнсазының экижиин, оон ажаалдазын, кадалын эки организастап, малга хоолулуг чеммерни болган эки ыяжарлыг кажаалаарны белеткеп турган, малдың продуктулуун улуу-биле бедидип болуруп районуң колхозтарында мурнакчы малчыннарның эртеен чылдагы дүржүлгазы бүдүрелдиг херечилеп турар.

«Коммунизмче орук» колхозунуң хой-жулары эштер Бичө-оол, Оолакай олар укаазының экижиткен хой бүргүзүнден бо чылын 3 кг дүктүг. «Совет Тываның 5 чылы» кодээ ажыл-агый артелиниң хойжулары: эш Дүмендей хой бүргүзүнден 4 кг, эштер Бичө-оол, Седип олар 3—3 кг дүктүг кыргып алырын хүлээнин, социалистиг чарышка өске хойжуларны кыйгырганнар.

Районуң колхозтарының экономиказын быжыглаарынга, колхозчуларның аңыдрал-чурттаагазын үчам эжиктеринге тудугнуң улуг ужур-дузалмын барындаазаш, колхозтарның тудугжулары чурттага бажыңнарының, мал кажаалаарының, будурүлге, культура-аңыдралдың объектилериниң тудугларының талазы-биле улуг хемчээлиг ажылдарны 1957 чылда боттандырарын хүлээнгеннер.

Бо чылын колхозтарга чурттаганың чаа 30 бажыңнарын, 400 инек киреп чангыс ай хевирииң чаа 4 кажаалаарын, 200—200 бызаа киреп 4 кажаалаарны, 8000 бал шөер мал киреп кажаалаарны Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуң улуг байырлалынга белек кылдыр, октябрь 1-ге чедир тудуп доозарын колхозчу тудугжулар боттарынга хүлээнгеннер. Оон ынай 25—25 оруннарлыг 2 ялгыларның тудугларын октябрь 1-ниң бетинде бүрүн доозарын тудугжулар база хүлээнин алган, ук ялгыларниң тудугларын кылып эгелээн.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болган ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының шийтирлеринге сорук киргеп Өвүрүүн ажылчы чоннары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуга күш-ажылчы чаа-чаа чеңишкиннерниг ужуражыр дээш Сүт-Хөл районуң кодээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилерин социалистиг чарышка киирген.

О. ЛОПСАН-СЕРЕН,
СЭКП райкомунуң секретары.

ОБЛАСТЫҢ МТС-ТЕРИНДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ МЕДЭЭЗИ

(1957 ч. март 1-де, чыл планынга удур хуу-биле).

МТС-тер	Күүсеткен хуузу
Чадаана	100,8
Бии-Хем	100,0
Чаа-Хөл	96,7
Бай-Тайга	96,6
Сүт-Хөл	94,4
Бай-Хаак	89,5
Кызыл	86,6
Шагаан-Арыг	84,7
Кызыл-Мажалык	81,8
Балгазын	80,7
Сарыг-Сеп	77,0
Тее-Хем	45,1

ОБЛАСТЫҢ РАЙОННАРЫНДА ҮРЕЗИННЕР УРУУШКУНУНУҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЭЭЗИ

(1957 ч. март 1-де)

Районнар	Күүсеткен хуузу
1. Чаа-Хөл	119,2
2. Баа-Хем	117,7
3. Кызыл	112,1
4. Бай-Тайга	108,7
5. Эрзин	106,2
6. Тее-Хем	100,6
7. Барыын-Хемчик	99,8
8. Бии-Хем	98,8
9. Сүт-Хөл	98,5
10. Танды	92,6
11. Улуг-Хем	91,5
12. Чөөн-Хемчик	70,5
13. Өвүр	70,1
14. Тожу	40,0

Агар политика бөлгүмүнде

Чөөн-Хемчик районуң «Большевик» кодээ ажыл-агый артелиниң партия организациязының чанында агар политика өөренир бөлгүм эртеен чылдың октябрь 1-ден эгелеп ажыдаан болган бо аразында кичээлдер чангыс-даа катап үзүлбээн. Ында 32 коммунистер болган партия кежингү эвес актив өөренир турар. Белгүмге СЭКП-ниң XX съездизиниң болган СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң материалдарын, партия Төп Комитединиң болган чазактың кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринге Бүйгырымын өөренип эртеен болган ам СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң база ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының материалдарын өөренип турар.

Пропагандист эш Кара-Сал Чылбак-оол кичээлдерге үргүлчү белетелдиг каап, беселарны колхоз бүдүрүлгезиниң мурнунда турар тодаргай сорулгалары-биле холбаштырып турар, ынчангаш оон беседалары ыяжнакчыларга солун болуп турар.

Белгүмүүн ыяжнакчылары Б. Седип-оол, Х. Аның, Б. Шагдыр-оол, М. Доржу, О. Сүт-оол олар өөренип эртеен материалдарын эки шингээлип ап турарлар. Ыяжнакчыларның иштинден дыка хейу ыяда партия организациязының агитаторлары болуп, колхозчуларның ортузунга улуг ажылды чорудуп турарлар.

Чамдык ыяжнакчылар, чижээлээрге Дамбы-Сүрүн, Чигжит-Сүрүн, И. Чылбак-оол өөредилге чылы эгелээнден бээр кичээлдерге чангыс-даа олурушпааннар.

М. ЧАДАМБА.

БИСТИҢ КАЛЕНДАРЫВЫС

Улуг орус чогаалчы

(Н. В. Гогольдуң өлеминден бээр 105 чыл болганыпа)

Улуг орус чогаалчы Николай Васильевич Гоголь болза орус литератураның чоргаараалы, чогаалы шагда-ла бүгү делегейге ужур-дузалыг болу берген чогаалчы-патриот болур.

Чогаалчы-патриот Гоголь бодунуң Төрээн чуртунга болгаш бодунуң улузунга ниит ынакшыл-биле хайныгып чораан. Бодунуң улузу дээш, оон чыриткылыг келир үези дээш хаанныг ёзугунуң бак чоруун кам хайыра чокка сойгалап илереткен. Реалисчи-чогаалчы ол үенин чагырыкчы ацгыларының улуска удур мөзү-шынарын бодуун чоннуң мурнунга илереткилээн, оон-биле кады орус улуста кайы хире улуг күш барын бодунуң чогаалларынга көргүзүп чораан.

Н. В. Гогольдун дугайын билип алырда, оон намдарын допчузу-биле билип алыры чугула ужур-дузалыг. Н. В. Гоголь 1809 чылдың апрель 1-де Полтава губерниязының Миргород үездизиниң Сорочинцы суурунга төрүттүнген.

1828 чылда Нежинге гимназияны дооскаш, Гоголь күргүне албанынга киреп-биле Петербургче чоруткан. Ынчалза-даа анаа-да албан хаакчыт болуп ажыглаарга Россияны ажыры кылып турган. Ынаар чогаалдарга оон «Тарас Бульба» деп маадырлыг чогаалы хамаарыжыр. Гоголь «Тарас Бульба» деп тоожузунга польша шыяхтага улуг орус болгаш украин улустарының маадырлыг демисеглин көргүскен. Төрээн чуртунуң дайзыннарын өөр хөөн чок чорук, никти херекке, коллективке кызыгаар чок берингеп чорук—«Тарас Бульба» деп погаалдың маадырларының кол мөзү шынары ол. Кырган Тарастың болгаш оон оглу Остаптың маадырлыг дүрүг-хевирлери — боттарының ала-чуртуңун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш амы-тынын харамаанкайн бөөр кижилериниң мөзү-шынары ол. Улуста кайы-хире улуг күш барын, төрээн чуртунга чоннуң кызыгаар чок ынакшылын Гоголь «Тарас Бульба» деп тоожузунга көргүскен.

Н. В. Гоголь бодуңуң чурттагазының аштинде хей-хей кайтамчыктыг чогаалларны тургускан. Ол бодуңуң чурттагазының сөөлгү үезинде аар аарыга тавар-рышкан, ол аарыг оон мага-бодун сураткан. Ынчангаш Н. В. Гоголь 1852 чылдың март 4-те мөчээн. Оон бөөр ам 105 чыл болган.

Орус болгаш делегей литературазының хөгжүдезинге кайтамчыктыг улуг салыышкынны киирген. Ынчангаш оон сонгаарты литературага оон ужур-дузазы дыка улуг.

Чогаалчы-патриот, гениальдыг реалисчи-чуругчу Гоголь хей-хей үе салгакчыларга бодуңуң үнелеп ханнас әртинезин берген. Оон «Ревизор» деп шизи ам чүс ажыг чылларда театрларның сценазынган дүшпей турар. Оон чогаалдары чүс-чүс муң экземпляр кыдыр парлатының үнүп турар. Оон чогаалдары бистиң хей национальдыг чуртувустуң улустарының дылдарында болгаш делегейниң хей-хей улустарының дылдарында очулдурунган.

Беш чыдар мурнунда, Гоголь уң мөчээнинден бээр 100 чыл болганын тавар-рыштыр оон «Тарас Бульба» деп чогаалынын тыва дылга парлатынып үнгени — Тываның чечен чогаалчының хөгжүдезинге, тыва чогаалчыларның чогаалдыкчы мергежилии бедидеринге улуг ужур-дузалыг болган. Гоголь уң «Ревизор» деп шизин Тываның национал театрынга тыва дылга үнүрүп тургап, бистиң артистеривис чогаалдыкчы мергежилин улуг школазын эртеен.

Чечен чогаалдың дылын ураң-чечен болдурарының мергежилин Гоголь-даң өөренирингче М. Горький аңыяк чогаалчыларны хей удаа кыйгырып чораан.

Гоголь уң чогаалдыга ажылын В. И. Ленин белги-биле үнелээн. Реакционерлерге, буржуаз либералдарга, чуулбазының оппортунистерге, меньшевиктерге удур демисеглиг чоруларда, Гоголь уң чогаалдарында дүрүг-хевирлерни Ленин калбаа-биле ажыглап чораан. В. И. Ленин бодуңуң чугаалдарынга болган чүүлдерингге гоголь чу дүрүг-хевирлерни ажыглап тургалындан бак кижилерниң мөзү-шынарын ол хамызы-биле илереткеп турган.

Улуг чоннуң аңыдралының дугайында Гоголь уң чогаалдары шыларандай композиторларны сорук киргип чораан. Оон чогаалдары-биле Чайковский «Черевички», Римский-Корсаков «Майның үнези», Мусоргский «Сорочинцы ярмарказы», Лысенко «Тарас Бульба» деп кайгамчыктыг операларны тургусканнар.

Гоголь уң ачы-хавыяазы совет литературага дыка улуг. Реалисчи улуг чогаалчы Гоголь болза, аңыдралды хамыы-биле болгаш шыны-биле көргүзеринге, тус-тус кижилерниң мөзү-шынарын илередиринге, дүрүг-хевир бүдүрүлгезинге идейлиг үүлгэлиг көргүзеринге үлегер чижек болуп турар. Совет чогаалчылар улуг Горькийниң чагыын ёзугаар Гоголь-даң хей чүүлдү өөренип келген болгаш өөренип ап турарлар.

Гоголь уң чогаалдары орус улустуң күүсүнүң болгаш маадырлыг чорууң, кайгамчыктыг мөзү-шынарын, малчыгыг тургузугга улур оон демисеглин бистиң мурнубуска илередип турар. Оон чогаалдары бүгү дешилгелиг кижи төрелгетеңге улуг ужур-дузалыг. Чүге дизе, Европада-даа, Атлантика Океанның ындында-даа амга чедир туруп турар амгы үенин «олуг сүнезиннериниң» болгаш «хаван дүмчүктарының» бужар бак ческиичиглерин—империалистиг ара-таанарны делегейниң улустарынга көргүзүп турар.

Ынчангаш улуг орус чогаалчы Н. В. Гоголь биске эргим ынак, бодуңуң чогаалдары-биле олуг чок мөңге.

Организастыг күш-ажыл

Кандыг-даа ажылдың чеңишкинниг болуру эки белеткелден болгаш организастыг удуртулгадан чугула хамаарыжыр. Сүт-Хөл районда Калининиң аттыг колхоз эртеен чылдың тулуг планын багай эвес күүсеткен. Бо чылдың тулугларынга хереглээр ыяштыг бүрүн белеткеши, ону кышкы орук-биле шуптузуун тулуг шөлдерииге экпеп алыр сорулга салдынган.

Тайгага ыяш белеткеп турарларны сонгуулаарга алдаржыткан социалистиг чарыш күш-ажыыче улам сорук киргеп. Хүн бүрүнүң ажыл онаалдазын чедир күүсеткейн турар кижи бригадада чок. Белеткетинген тулуг ыяжын 2 автомашиналарлыг база шанактыг аттарлыг түскай звено сөөртүп турар.

Колхозтуң тулуг бригадазының кежингүннери шуптузу чүгле белеткел ажылдарында эвес, ыяштыг бызаңчылар звеноу тулугларны шагда-ла кыяып эгелээн. Бо хүннерге чедир 7 чурттага базыннарын, чазаныга мастерсказының бажыңын кыяып доозган. Ажыл чеңишкинниг уламчылап турар.

О. БӨРАШ.

Мурнакчы малчын

Кызыл районуң «ТАРН-ның XII съездизи» кодээ ажыл-агый артелиниң кадарчызы Иван Александрович Середкин ниитизиниң мал ажылынга ол колхоз түргүстүнүң белгезинден эгелээн. Оон кадарган хоо ажаалдаанның экижиилеп чылың кайы-даа эдлегелеринде семис, үргүлчү өзүлелиг, төрүттүнген чаш малды бо аразында хорамча чок менди дорустуруп белген.

Эртеен чылын төрүттүнген 390 хураганнарын эш Середкин шуптузуун өстүрүп алган. Оон кадарганы хой бүргүзү ортумаа-биле 2 кг дүктү берген. Дүржүлгалыг малчынның ак-сеткилдиг күш-ажылын колхоз баштаар черн чангыс эвес улаа үнелеп көргеп.

В. БЮРБЮ.

БЕДИК ХҮЛЭЭЛГЕ

Тожу районуң «Совет Тыва» кодээ ажыл-агый артелиниң хойжузу Бичө-оол эртеен ажыл-агый чылында бүгү төрүттүг хойларындан 15 хураганны артыка алган, немелде төлевирге 2 хураган алган.

Хойжуның кадалында 285 баш төрүттүг хойлар бар. Бичө-оол бо чылын чүс баш төрүттүг хойдан-на 105 хураганны алырын хүлээнген. Ам 68 хой хурганнаан, оларның хураганнары менди доруступ турар. Оон хойларының кышкы байдалы эки.

Бо чылын хонуңуң кажаалаарын бодуң сентеп, четчир санныг сигенни белеткеп алыры-биле социалистиг чарыштың бедик хүлээлгезин Бичө-оол алган. К. Ким-оол.

„Бурунгаар“ солун

СЭКП Тес-Хем райкомунуң болган ажылчы чоннар депутаттарының район Советиниң органы — «Бурунгаар» солун районуң ажылчы чоннарын коммунистиг ёзугга кижизидип, партияның болган чазактың доктаалдарын боттандырар хереке оларның чеңишкиннерин болдуруп арыннарынга доктаалал чырыдып турар.

Партияның XX съездизиниң кодээ ажыл-агыйны ниитизирлиг болдурер талазы-биле салган сорулгазын районуң колхозчуларының багай эвес күүседин турарын солун чугаалап турар. «Бистиң районуң колхостары эртеен чылын ниитизин малының баш санын өстүрериниң планын күүсеткен болган эвээ, сүттүг, дүктүг лужаарының база садарының планын ажыр күүсеткен» деп, № 9 солунуң мурнуку чүүлүнде бижээн.

Районуң колхостары организас-ажыылагый талазы-биле мурнуңа чылдарааныдан бижыгып, ажык-оруглазын уламга улгатырып турар.

Эртеен ажыл-агый чылында Калининиң аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң кежингүнериниң кирген орулгазы 1 миллионнан дыка акчаны, оон ниитизиле ажыл-агыйның кол адыры—мал ажылыныдан 930 муң ажыг рубльни орулгалының киргенин азы 1955 чылдазыныдан ийи чартык катап улгатырганын В. Очур-оол № 12 солунда демдеглеп бижээн.

Ол колхозтуң хойжулары эртеен чылын хой бүргүзүнден 1,7 кг дүк кыргыр планныг турган. Херек кырында 2 кг дүктүг, а чиге нарын дүктүг шошкарлар-биле үеделээни эжиктеп хураганнардан 2,5 кг, база арыг үеделеныг чиге нарын дүктүг хойлардан 5,3 кг дүктүг кыргып ыганнар деп, ол-ла чүүлде чугаалап турар.

— Партияның болган чазактың мал ажылын сайыргырының талазы-биле салып турар сорулгазын боттандырар дээш эвээш эвес күженишкинни үнүдүп ажыладым, эртеен чылын төрээн хойларымның чаш төлүн менди дорустурдум. Хой бүргүзүнден 1,7 кг дүк кыргып алыр сорулгамны 2 кг кыдыр ажыр күүседим, колхозумга эгээн арбын дүктү берген мен—деп, малчын И. Балдан «Бурунгаарның» бир номериниде демдеглээн.

Районуң өске-даа колхозтарының малчыннарының бо ышкаш эки көргүзүлгелерин ол солун үргүлчү чырыдып турар.

Ылангыя, чер-чер Советтериниң сонгуулаарынга белеткелдиң үезинде малчыннарның күш-ажылчы идепкейн үламна нодурүлген. СЭКП ТК-ның болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кодээ ажыл-агыйның бүгү ажыдакчыларынга Бүйгырымын база СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын танышкаш, малчыннар улам-на бедиткен хүлээлгелерни ап, оларны чеңишкиннииг күүседии турарлар. Чижээ, Ленин аттыг колхозтуң саанчылары Надзалмаа, Бичинруг, Сталин аттыг колхозтуң саанчылары Яма-Сазы, Зэремчик болган өскелерда чылда инек бүргүзүнден 800—1000 литр сүттүг саап алыр деп хүлээлгени алганын №№ 5,7 солунларда бижээн.

Сталин аттыг колхозтуң малчыннары шөөр малдың 10 улуг кажаалаарын тударынга түгле боттарының күүжү-биле 2000 кубометр ыяш кезер хүлээлгени алган, январь 20-ниң үезинде 1000 хире кубометрни машина оруунда белеткеп алганы № 7 солунуң ийги арнында бижикчи В. Очур-оолдуң чүүлүнден көрүлген.

Ол ышкаш мал кыштагларашкынында, тудуг ыяжының болган часкы тарылганың белеткелинде районуң бүгү колхозчуларының амгы үеде хайнымыкшынныг ажылдап турарын «Бурунгаар» солунуң арыннарында соолгу үеде алаан калбаа-биле чырыдып турар.

Ынаар болза-даа, районуң партия, совет органнарының ажылының дугайын ол солунуң ам-даа эвээш чырыдып турарын айтыр херек. № 3 солунда «район Советиниң тоску сессиязы», № 9 солунда «СЭКП райкомунуң ийги пленуму» деп чүүлдерден аңыла партия, комсомол, профсоюзтар органнарының иштики аңыдралын көргүскен чүүлдер бижитинмейн турар.

«Бурунгаар» солуннуң редакциязының чамдык ажыдакчыларының четпес сингстеннинден утказы тода биллинмес деткилер, ыяш эвес очулдурулгалар, үжүк дүргүнүде хажыдыныкшынар, үжүк частыргылары үк солуннуң арыннарында ам-даа ховар эвес таварлыш турар.

Чижээ, бо чылын үнген № 1 солунда «Чарышка кыйгырдывыс» деп чүүлде «Бо кажаалаарның тудуунга хереглээр 2000 саанныг тудуг ыяжын 1956 чылдың декабрь 30-га чедир машина оруунга үндүрбүшаан, белетиззрин хоймулар боттарывыс кылыр бис» дээн. Мында Ленин аттыг колхозтуң хойжуларынга чорутпан кыйгырымнга 10 саанныг улуг кажаа кылыры-биле 2000 кубометр ыяштыг белеткээрин солгудалар хүнүге чедир доозар дээн Сталин аттыг колхозтуң хойжуларының хүлээлгезиниң хүүсазы редакциянын бүрүүзү-биле будулган. Бо дугайында чогуур чазалга дараазының солунунга база үнмээн. Ол-ла чүүлде, хойжуларның хүлээлгезинде «...ниитилеп малынга быжыг чемни белетиззринге идепкейлиг киржирин... хүлээнип тур бис» дээн. Колхозчуларның ниитилештирген малын «ниитилеп» малы деп ыяш эвес парлаан чорук база-ла редакциянын четпес ажылы болур. Оон ангыда бо домакка «быжыг чемни» дивейн, быжыг чем-суурун» деп сөстерни ажыглаан болза эки болур турган ийик. № 4 солуннуң мурнуку чүүлүнде СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шийтирлерин күүседиринче үлаптан ажылчы чоннарның күш-ажылчы болдуулукчуннериниң дугайында домак чедиигир хылыр тургустунмаан. «Бистиң районуң ажылчы чоннары... ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларын чедимишкиннииг күүседиринче үлаптан күш-ажылчы нодурүүшкүннери хайныман» дээн. Дыл дүрүмүн ёзугаар алырга «чоннары», «нодурүүшкүннери», «хайныман» деп сөстерниң аразында харылзаазы дыка чевен болган. Номчуучу кижите тода биллинмес ыяш чевен сөстер солуннуң арыннарында чангыс удаа эвес таварлыш турар. Ук солуннуң ийги арнында «Олус өөредилгезиниң активнии хуралы» деп чүүлде «кодээ культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылының четпестерин, Калининиң аттыг колхозта кодээ клуб колхозчу аныяктар ортузунга кандыг-даа культура массалыг ажыл чорутпаан...» деп домактың утказы кырынай харылза чок парлатынган.

Ол болунда очулдурулгаларның шынары чүгээр болза-даа, сөс домак чамдыкта база-ла чевен болуп турар. Чижээ, № 2 солуннуң ийги арнында «Пекин-Быдаттың найысалы» деп чүүлде «...мотор заводтары болгаш паровозтар болгаш вогоннар септээр заводтар болгаш өске-даа он-он үлетпүр бүдүрүлге черлери Пекин районунда туруп турар» дээн. Мында «болгаш дээн эвилел сөзү дагынналп хей кирген ужурунда ол сөстер тыва дылдың тургузуун чевен болдуруп турар. Оны «...мотор заводтары, паровозтар, вогоннар септээр заводтар болгаш өске-даа он-он үлетпүр бүдүрүлге черлери Пекин районунда туруп турар» дээн болза, билдингир болур турган ийик.

Тыва дылга очулдуртуна бөөр сестерни хевээр бижип турары редакция ажыдакчыларының четпес ажылы болур. «Вен», «Эпоха» «соратник» чижектиг сестерни «үс чыл», «үе» «чоок ажи» деп сестербиле солуп бижээн болза номчукчуга утказы билдингир болур ийик. «Рубль» деп сес ол солунда «рублей» деп бижитинип турар. Тыва дылдың юктаатынган дүрүмүн барымдаалаан ону «рубль» кылдыр бижипри чугула. Поволжье деп чер адыя «Повольже» деп хажыдып турар (№ 1 солун). Солунга үнген чазалгаларга «золонка» деп сөстү (солуннуң шугум аразында дилиндээ) ол хевөөр бижипри черле чүүлдүг. Ынчалза-даа, № 4 солунда үнген чазалгада ол сес «колона» кылдыр бижитинген. Ол дээрге, багана азы болук чыскаал дээн утказлыг сес апарган-дыр.

Бижик демдектерин дүрүм ёзугаар ажыглавайн турар чорук ол солунда хей улаа таварлыш турар. Чижээ, «он он», «оон биле», «осне даа» деп дефис чокка бижитинген сестер кончуг хей. Ол ышкаш сестерни кожургенде дефис демдектн база-ла эки барымдаалавас чүүлдер бар: «тараамын», «шоовчада» дээш оонда өске.

Редакциянын ажыдакчылары (редактору М. Далаа) солуннуң литературлуг, билдингир, техника талазы-биле сайзырангай болдурар дээш ам-даа чедир ажыдавайн турар деп чүвени үстүнде чижектер херечилеп турар.

Масса иштинге партияның сорулгазын нептередиринин чугула чепсээ—«Бурунгаарның» арыннарында четпестерниң үргүлчүлеп турарының база бир кол чылдагааны СЭКП Тес-Хем райкомунуң бюроунудан, ылаңгыя оон пропаганда болган агитация кылызиндеп солуннуң ажылынга партийки улуртулганы четпес боттандырып турарында дээрээн айтыры чугула. Ынчангаш редакциянын ажыдакчыларының политиктиг билиин болгаш литературлуг мергежилин бедидип турган, «Бурунгаар» солуннуң арыннарында четпестерни чайладып, оны ёзулуг литературлуг болгаш номчукчуларга уламна билдингир солуп болдурары СЭКП райкомунаан негетикиин турар.

С. ЛОПСАН.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң чагаалары

* * *

Областың суг ажыл-агый тудуунче улуг кичээнгейни салыр

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлеринде, а ол ышкаш бистиң чазааывыстың даразаындагы өске-даа доктаалдарында ажылчы чонларның аъш-чем продуктуларынга негелделерин долузу-биле хандырарынче угландырган хемчегларни дарый боттандырарын онзиган айтып турар. Бистин чуртувуста улуг ажыл-агыйының өске бүгү алырлары-биле бир дәмей, көдээ ажыл-агыйның бедик продуктулуун чедип алырынга аргежок чугула чүүл болур суг ажыл-агыйының тудуунга капитал салыышкынының алээн улуг үүлүн берип турар.

Суг ажыл-агыйының тудуун калбартып тургаш, көдээ ажыл-агыйның ниити продукциязының дыка көвүдедирин чедип алырының бүгү аргалары бистин областа бар. Бистин областың көдээ ажыл-агый артельдери аңдыгаа чедир-ле кызыы униуг эрги суглаашкынга ээлчеглеп, ажыл-ишти ажыглаарын сайзырадыр, ажыл-агыйның продуктулуун ханы-биле ханы-биле ажыктырып

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

Февраль 26-да эртенги пленарлыг хурал

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Политиктиг комитетке Бирлик айтырыг талазы-биле хүлээп алган резолюцияны чүүлүг деп көргеш, оон соонда, бодунуң шериглерин Египеттиң девискээринден дораан болгаш чугаа чокка үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын күүседиринден Израильдың ойталаанын холбаштыр Чоокку Чөөн чүгле байдал дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнче февральның 26-да эртенги пленарлыг хуралынга Кол Ассамблея шилтээн.

Бир дугаарында Норвегиянның төлөлекчизи Рифан чүве чугаалаан, КНО-нуң шиитпирлерин тоон болдавайн турар агрессорга үдүр шиитпирлиг хемчегларни алырының эргежок чугулаазын демдеглээн.

Алды чүттарының киргени резолюция төлевилелин хүлээп алырын Рифан негеп турган, ол төлевилелде Израильдя бүрүү шаварын болгаш орта үдүр шыгты хемчегларни алырын көрүп турар.

Оон соонда Канаданың төлөлекчизи Пирсон чүве чугаалаан. Агрессорларны ол херек кырында камгалап турган болгаш Израильдың кылган негелделеринге үгбүштүр бааврын кыйтырып турган.

ССРЭ-ниң төлөлекчизи А. А. Соболев чүве чугаалаан. Чингине секретарьның февраль 11-деги илеткелиң сагындыргаш, араб чүттарының болгаш бүгү-ле тайбыңга ынакшылыг үлүстарның күзелелеринге үлүрланыштыр Израиль чүгле бодунуң шериглерин Египеттиң девискээринде түлүп үргүлүлевишаан турар эвес, харын база Кол Ассамблеяның шиитпирлерин күүсетпейн турарын чажырарыпче болгаш чогуур ажык тыртын алырынче үгланган чаа-чаа негелделерни салып турар апарган деп Соболев демдеглээн. Израильдың чаза болза ылангыя Газа районун Израильге быжыглап бээрин, ынчаарга египет девискээрге стратегия талазы-биле чугула еске районларны КНО-нуң чепсектиг күштери билиннес ге иштинде эжелеп алган туырын чедип алыксап турар.

Египеттиң девискээринден Израиль шериглерин үндүрериге «төлег» кылыр Израильдың айыттынган негелделерин хандырары болза Англия болгаш Франция-биле кады Израильдың Египетке үдүр үүлгеткен агрессиязын КНО-нуң талазындан херек кырында чүүлүүнүп көргени ол болур ийик деп совет төлөлекчи айыткан.

Бир эвес КНО бодунуң ат-алдарын үнелеп хүндүлээр болза, ону ынчаар кылып болбас дээрзи мырынай билдингир, чүге дээрге ол чорук КНО-нуң Уставының принциптеринге болгаш КНО-нуң кежигүннери күүсетарының үлүстарының хөй иеруузунуң негелделеринге чөргүлек болур ийик.

Израильдың артында барыын талакы чүттардан күтүгүчүлер туруп турар, олар Израильдың үүлгедиглеринге чүгле идиг берип турар эвес, харын база олар боттары Египетке болгаш еске-даа араб чүттарга хамаарыштыр өжөөннешкек политиканы чорудуп турарлар деп Соболев айыткан. «Эйзенхауэрниң доктриназын» дүргени-биле амыдырал кырынга боттандырарынга, Египеттиң болгаш араб чүттарының херектеринге холгаарлап киреринге, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүгле АКШ-тың шериг-экономиктиг тергиндөшкининң түргузарынга Израильдың мындыг туружу АКШ-тың чагырыкчы болүктеринге херек болуп турар деп Соболев үламчылаан. Агрессорга — Израильге — дүжүп бериишкинниг болба, харын-даа Египетке болгаш КНО-га үлаң-на көөдеп турар негелделерни сал деп дааскаш, а АКШ-ты Израильдың ол дүжүп бериг чок байдалын ажыл тинлээринге КНО-га дузалаар ужурлуг тайбың камгалакчызы чүве дег кылыр кажарлап айтып турар, ынчаарга чогум херек кырында болза Чоокку Чөөн чүктиң районунга АКШ шуут болу, алы эгезинде, КНО-нуң шериглери деп хевир-биле быжыглаашын алырын бодап турар.

Акаба мугулдурну «үлүстар аразының суг оруу әрге-чүрүмүнүг» болдурар АКШ бодап турар. Бо дугайында дыннадыгларлан алырга, «Эйзенхауэрниң доктриназын» ёзугаар АКШ-тың Израиль 122 миллион доллар алыр, олярның иштинден 96 миллион долларны Израильге бөө-чепсек болган оък-чемнек хевирлиг кыдыр дамчыдып бээр болуп турар.

Соңгу-Атлантика блогунуң талазы-биле АКШ-тың талалакчылары — Англияның, Францияның болган өскелериниң-даа соңгу үүлгедиглери база-да Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүкте байдалды чилгиледиреринче үглаңган деп А. А. Соболев айыткан.

АКШ-биле болган Норвегия-биле кады Англия болган Франция болза «түр дүгүржүлгә» чарып алырын Египетке каржы негелделиг саналдап турар, ону ёзугаар алырга Суэц каналы Египеттиң бүрүү эргелиңден херек кырында үштүнар болган барыын талакы күүрнелер баштаны чү-бир үлүстар аразының органының эргезинге кире бээр болуп турар. Ол төлевилел дээрге 1956 чылда Лондон конференциязында Даллестиң киргелеп болган Египеттиң хүлээп албайн барганы балдыңгыр шаа херек кырында харын ол болуп турар.

Чоокку Чөөн чүкте айның чок чорукту хандырарының дугайында айтырыгның чугулазынче Совет Эвилелиниң төлөөлери кичөөнгейни салып турар деп А. А. Соболев оон ынай медеглээн. Харын-на Чоокку Чөөн чүктүң районунга үр болган быжыг тайбының хандырарының эргежок чугулазын барымдаалаан көргеш, Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүкте хамаарыштыр боттарының политиказын Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының иштики херектерин холгаарлавазының, ол чурттарының бүрүү эргелерин болгаш түскай хамаарышпаз чорукгарын хүндүлээрининг принциптеринге үндезилеерин көрген хүлээлгелерин боттарынга алырын АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазак февральның 11-де саналдаан чүве. Совет чазаттың саналдап үндүрген принциптери болза Чоокку болган Ортаакы Чөөн чүкке тайбыңның шынныг болгаш боттуг программазы болур.

Египетке үлүр агрессияның үрүктарын үзүткаарының айтырыын ап көөр болза, амгы үеде ән-не сонгаарлалып болбас айтырыг дээрге Египеттиң девискээринден израиль шериглерин үндүрериниң дугайында айтырыг болур деп демдеглеп турган болгай дээрзин Соболев чугаалаан. Кол Ассамблеяның үдаа-дараазы негелделери турза-даа, Израиль бодунуң шериглерин Египеттиң девискээринден арыглап үндүрериниң ойталап-да турар чүве болза, шынгыы кызытаазында хемчегларни алырынга чедир КНО-нуң Уставын ёзугаар КНО шиитпирлиг хемчегни алыр эргелиг болгай.

Бо чугаалажып турар айтырыг талазыбиле Афганистанның, Индонезияның, Ирактың, Ливанның, Пакистанның болган Суланның төлөелериниң киргеп резолюция төлевилелин совет төлөөлер деткикир деп түңнелиңде Соболев медеглээн.

Кыдаттың Коммунистиг партиязының хүрээлеңиниң өзүлдези

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдаттың Коммунистиг партиязының кежигүннериниң саны чүттүң ажыгчын ангыларының, тараачыннарының болгаш интеллигенциязының эң эки төлөлекчилериниң күселиңбиле сокпаа чок өзүп турар. Чер-черинии парлалгазының дыннадыгларын ёзугаар алырга, Хунань, Ганьсу, Гуандун болгаш Хэнань можуларының партия организациялары эрткен чыдың дургузунда 420 муң кижиге өскен. Чүттүң үлүг үлетиргүүр төвү—Шанхайга чыл дургузунда Коммунистиг партиягa 20 муң ажыг кижи кирген. Оларның хөй келими—үлетпүр бүгүүдегелериниң ажыгчыннары-дыр.

„Аль-Ахрам“ солун дөрт араб күрүнелерниң баштыннарының Каир чөвүлел хуралының дугайында

КАИР. (СЭТА). Дөрт араб күрүнелериниң баштыннарының Каир чөвүлел хуралының ажылын тайылбырлашпаа, «Аль-Ахрам» солунуң бижээнин болза, күрүнелериниң баштыннары болуп эрткен ийи хуралдарга, а ол ышкаш анаа ужуражыышкынналарының үезинде араб үлүстарының эрге-ажыктарынга хамаарыжыкан кол-кол айтырыгларны көрген болгаш чугаалашкан.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери «Эйзенхауэрниң доктриназын» араб күрүнелерниң канчаар көрүп турарын, Газаның болгаш Шарм Аш-Шейхиниң районнарын Израильдың эжелеп үргүлүүлеп турарыбиле база Ааваб муңгулдурун «интернационализастаар» дээр ораалжыышкынналарбиле холбаштыр олярның туружун чугаалажып көрген деп ол солун демдеглээн. Араб күрүнелериниң баштыннары Сонгу Африканың чүттарында байдалды, ылаңгыя алжир айтырыгны база чугаалашкан, Аравия чартык ортулуктуң мурнуу талазында тургустунган байдалды көрген, а ол ышкаш Суэц каналының дугайында айтырыгның талазы-биле санал-оналларны солушкан.

Бүгү араб айтырыгларның болгаш Ортаакы Чөөн чүкке хамаарышкан айтырыгларның талазы-биле дугуржуунган политиканы чорударының дугайын араб күрүнелериниң баштыннары дугуржуп алган деп «Аш-Шааб» сотун медеглээн.

Гессен черииң эрге-чагыргалары америк шериг базаларының тудуунга удурланып турар

БОНН. (СЭТА). ДПА агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Гессен черииң (Барыын Германияда) эрге-чагыргалары Дармштадт районунга ракеталыг чепсектиң базаларын тудары Дармштадт хоорайга улуг кыжаңчыышкынны тургуза берип болур ийик деп Гессен черииң эрге-чагыргалары боттарының шиитпирин үндезилеп турар.

ЕГИПЕТКЕ ХАМААРЫШТЫР АКШ-ТЫҢ ИМПЕРИАЛИСТИГ ПЛАННАРЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Нью-Йорк таймс» солунуң корреспондентиниң Гамильтонуң дыңнадының ёзугаар алырга, «Каттышкан Нациялар Организациязы Газа районуң статузун» болгаш Акаб муңгулдурну интернационализастаар дижир чүвени үзе шиитпирлегже чедир биидиимес хуусаанның шитпинде Газаның районун КНО-нуң шериглери херек кырында эжелеп алырын көрүп турар резолюцияның төлевилелин АКШ белеткээн болгаш КНО-га чугаалакчы көөрү-биле киирер деп турар. Агрессияга үдүр хемчегларни дугайында резолюцияның төлевилелинде сес белги чок.

Газаның районун Египеттен хунаап алырының болгаш Акаб муңгулдурун интернационализастаарының планын февраль 20-де Израильдың АКШ-та алчыны Эбан-биле Даллестиң чугаалажышкынынарының үезинде дугуржукан деп чүве «Нью-Йорк геральд трибюн» солунуң корреспондентизи Хиггинсонуң дыңнадынган илеп болуп турар. Ол чугаалажышкыннарга Израиль Газаның районунга Египеттиң ээп келирин, тажылыг-ла үлүг-Хем районнан келген школачы Дедеш-оол хамыкты мурнай маннап келген. Ол 30 километрни 2 шак 1 минута 30 секундала маннап өрткеш, ийиги разрядтың нормазын дужаагаш.

Хөрээженнериниң 10 километрге чарыжында Хову-Аксыдан келген спортсмен Хасанова 46 минута 29 секундала маннап, бирги черни алган, 5 километрге чарышка Пахомова (педучилище) үнелекчи болган.

Бирги болүктүң талазы-биле команда начёлунга Улуг-Хем районуң спортсменнери бирги черни алган, ийиги черни — каа-хемчилер алганнар.

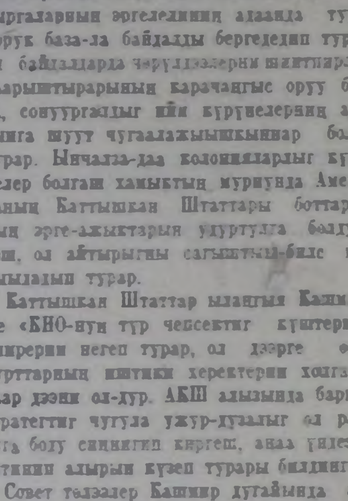

Дедеш-оол

Ийиги болүкке бирги черни Кызылдың № 2 школазының күш-культуржузары, үшкү болүкке — даг экспедициязының спортсменнери алганнар.

Сөзү болган чуруу О. САМБЫЙ-ООЛДУУ.

СПОРТ

„Буревестниктиң“ бирги чери дээш

Чоокта чаа Кызылга «Буревестник» деп эки-тура спорт иштелелиниң ең күштүг хамыкчыларының область маргылдаазы болган.

Тыртык-Кара

Ол маргылдаага 200 чыгыы оолдар болгаш кыстар кирипшеннер. Баштай 10 километрге оолдар маннаан. Аваа Улуг-Хем райондан келген аныяк хамыкчы Бандырев бирги черни алган. Оон шагы — 40 минута 25 секунда болган, ол болза ийиги спортчу разрядтың нормазы.

Хөрээженнериниң 4Х3 километрге эстафета чарыжынга Кызылдың № 1 школазының уругларының мурнап келген. Оон соонда 15 километрге оолдарының чарыжы болган. Аваа совпартшколада Тыртык-Кара 58 минута 36 секундала маннап, бирги черни алган.

30 километрге оолдарның чарыжы кончуг солун болган. Аваа барык-ла ийи разрядчылар киришкеннер. Ынчаарда Улуг-Хем районнан келген школачы Дедеш-оол хамыкты мурнай маннап келген. Ол 30 километрни 2 шак 1 минута 30 секундала маннап өрткеш, ийиги разрядтың нормазын дужаагаш.

Хөрээженнериниң 10 километрге чарыжында Хову-Аксыдан келген спортсмен Хасанова 46 минута 29 секундала маннап, бирги черни алган, 5 километрге чарышка Пахомова (педучилище) үнелекчи болган.

Бирги болүктүң талазы-биле команда начёлунга Улуг-Хем районуң спортсменнери бирги черни алган, ийиги черни — каа-хемчилер алганнар.

Дедеш-оол

Ийиги болүкке бирги черни Кызылдың № 2 школазының күш-культуржузары, үшкү болүкке — даг экспедициязының спортсменнери алганнар.

Сөзү болган чуруу О. САМБЫЙ-ООЛДУУ.

Делегей байдалының дөпчүлдәлі

БЫЖЫГЫП ТУРАР СОВЕТ-БОЛГАР НАЙЫРАЛДЫҢ ДЕМДЭЗ-БИЛЕ

Болгарияның Улус Республиказының чазак төлөелери Москвага чеди хонук дургузунда турган. Ажы-дүнма болгар үлүстүң төлөелекчилеринге совет кижилер чүректиң ханызындан байыр чедирип турганнар, чүге дээрге, совет болгаш болгар кижилерни бүзүлбас мөңге найырал болгаш соруглаарының ниитилешкек чоруу холбаштырып турар.

Күрүне болгаш партия талазы-биле совет-болгар чугаалажышкынналар сеткилиң ханызындан, кайы-кайызын бүрүн дожу бичирииниң байдалынга эрткен. Чугаалажышкынналар доостурга чарлаан документилерде чугаалашкан бүгү айтырыгларның талазы-биле үзел-бодалдарының чангыс эптин, совет-болгар найыралды, кады ажылдажылганы ийи чурттарның болгаш социализминиң бүгү лагерииниң эргелиг-элементиниг.

«Болгар үлүстүң Совет Эвилелиниң үлүстары-биле найыралы эрениг биилишкин эвес — деп болгар чазак төлөелериниң баштыны Югов чугаалаан.— Ол найырал совет чурттан бистиң ап турарывыс кайгамчык улуг болган ак-сеткилдиг акыдунма материалдыг дузалажылаан база деткикчелеп тодаргай илергейлетиниң турар. Ол найырал бистиң чуртувустуң социалистиг тургузуушкунга чедип алдынган чедиишкиннериниде сиңиккен».

Чаа амыдыралдың тургузуушкунуна болгаш кайгамчыктыг чедиишкиннери-биле болгар үлүс дүрүм ёзугаар чоргаарланып турар. Шаанда хожуланган, аграрлыг чоогаа Болгария үлүс-демократтыг тургузугунуң 12 чылларының дургузунда индустриалдыг-аграрлыг чурт болу берген. Болгар ажылчы чоннарның күзенииишкиннериниң түңнелиңде 1956 чылда үлетпүр бүүдүүлеэн дайын мурнундагы деңнеңдиг 6,5 катап ашкан. Электроэнергия, хөмүр даш бүүдүрери дыка өскен; нефтини болгаш ажыктыг казымалдарның хөй-хөй хевирлерин казып тывары чуртта бир-ле дугаарындан эгелээн. Бирги болгаш ийиги беш чылдар планнарының чылдарының дургузунда чүс-чүс үлетпүр бүүдүүлеринге, электростанцияларны болгаш суг хөолбектерин тутқан.

Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазыбиле үлүсчу Болгария үлүг чедиишкиннерни чедип алган. Чурттуң ажылдап кылыр турар чер шөлүнүң 80 чыгаа хуусу ам кооперативтерниң болуп турар. Көдээ ажыл-агыйда быжыг техника база тургустунган. Чуртта 208 машина-трактор станциялары ажыдап турар, оларда 25 муң чыгаа тракторлар, 4 муң ажыг комбайннер, көдээ ажыл-агыйның еске-даа хөй-хөй машиналары мөөннетинген. Болгария чүгле 1956 чылда безин экономиктиг дугуржулга ёзугаар, ССРЭ-ден 2314 тракторларны, боду чоруур 100 комбайннарны, свекла ажаар машиналарны болгаш көдээ ажыл-агыйның еске-даа хөй-хөй техниказын алган деп Болгарияның «Кооперативтиг чер ажылы дээш» деп солуну дыннаткан.

«Совет Эвилели бистиң чуртувуска амыдыралчы эргежок чугула бараанналарны чүгле садыглаары-биле бистерге дузалаайн турар болдур ийин. Совет Эвилели бодунуң эргин четпиннес рынокторун бистерге бага ажыдып берген. Повидлону, консервилеэн ногаалдарны, кат-чимистерни, сигареттерни, хевистерни, бажың иштиниң эт-херекселин, бешен хептерни болгаш еске-даа бараанналарны ажыктыг кылыр садыглаарының аразын Болгария алган... 1949 чылдыңга деңнеэрге 1956 чылда Совет Эвилели-биле бистиң садыглажышкынывыс 117 хуу ескенинге, ынчаарга бо чылын эртыкы чылдыңга деңнеэрге ол садыглажышкыны 50 хуу үлгадыр болганынга сеткилиивис ханып турар» деп «Отечествен фронт» солун бижээн.

Ийи чурттарның аразында ажы-дүнмалыкты экономиктиг кады ажылдажылганың чырыткыланчак илерээшкиннериниң бирээзи болза, Совет Эвилели Болгарияга ооң көдээ ажыл-агыйын үлаң ынай хөгжүдериңге 300 миллион рубль хемчээлиг үр хуусаанныг чээлии болгаш ССРЭ-ниң дузалажыыг-биле Болгарияга азоттуг удобрениелериниң заводунуң баштайгы эзлчээн болгаш суперфосфаттыг удобрениелериниң заводун тударынга 70 миллион рубль хемчээлиг чээлии тыпсыр дугайында 1956 чылдың февраль 3-теги дугуржулга болган деп совет-болгар чугаалажышкынналарының дугайында Декларацияда айтып турар.

Үлетпүрүң чамдык адырларын хөгжүдери-биле 200 миллион рубль чедир түңнүг чаа чээлини Совет чазак Болгарияга тывыскан. Ийи чурттарның үлүстарының амыдырал-чурттагазының деңнелин бедидиринге эргежок чугула бараанналарны кайы-кайызынга дужаажыры бо чылын дыка калбарар.

Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның чазактар төлөелериниң чугаалажышкынналарының түңнелиңде келир үеде совет-болгар кайы-кайызынга ажыктыг экономиктиг кады ажылдажылганы калбартарының чугула хемчегларни тодаргайлатылган. Ийи чурттарның аразында культурлуг кады ажылдажылганы күштелиривиспе база көрүп турар.

Үдуртур болгар ажылдакчыларның Москвага чораачы болгаш совет үдуртукчулар-биле оларның чугаалажышкынналары кончуг чугула болуушкун болган. «Бо чугаалажышкынналарның түңнелдери социалистиг лагерьниң алзаң хөй чурттарының аразында чоокта чаа болган чугаалажышкынналарның түңнелдери-биле бир дөмей, бүгү социалистиг чурттарның үлүстарының эрге-ажыктарынга бүрүнү-биле тааржып турар болгаш бүгү делегейге кайгамчык улуг ужур-дүшкүү. Ол түңнелдер социализминиң туруштарын улам-на быжыглап, бүгү делегейге тайбыңның херээ дээш боттарының деңиселиңге бүгү чурттарның ажылчы чоннарының бүзүрелиң быжыглап турар» деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

КОЛОНИЗАТОРЛАР БОЛГАШ ОЛАРНЫҢ КАМГАЛАКЧЫЛАРЫ

Алжирде болгаш Кипрде байдал-биле холбаалыг айтырыгларны чугаалажып көөрү БНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязының ажылында дыка улуг черни эзлей берген. Санал бериишкиннери чоруп турда, Францияның болгаш Англияның төлөелекчилери ол чурттарга боттарының колониалдыг тергиндөшкининиң кандыг-даа аргалар-биле хевээр артырар дээр бодалдының база дагны илергейлээнер. Боттарын колонизаторлар-биле дөмейлештирерин күзевейн турар, ынчаарда-даа херек кырында олярның эрге-ажыктарының камгалакчылары, колониализминиң калчаалыг талалакчызары болуп турар америк төлөелекчилериниң талазындан ол бодалынга деткикчилер олар чугаажок ап турарлар.

Алжир үлүска хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайын АКШ-тың төлөөзи Лодж ыныыаар безин хөнү чок болган. Алжир айтырыг Францияның «иштики айтырыы» болуп турар дээр алынып чүвелин бүзүредирин ол шыңгыы орадашкан болгаш Францияның Алжирде «эргелерин» камгалап, ол бадыткалдарга чөргүшкек болгу дег кандыг-даа шиитпирге барыы-даа-биле үдуралган.

Азияның болгаш Африканың 18 чурттарының төлөелекчилери бот баш иннинии шиитпирлетиннериниге алжир үлүстүң эргелерин хүлээп көөрү негеп турар база «дайын чорудулгаларын соксадыр болгаш боттарының чөргүдөөлерин тайбың шиитпирлеп тааржыштырар соруга-биле шуут чугаалажышкынналарже киргеринга Франциягa болгаш Алжирге сүмелеп турар революциянның төлевилелин Ассамблеяга чугаалажып көөр кыдыр киргени билдингир болгай. Ол төлевилелди Совет Эвилели, Индия, Египет болгаш еске-даа хөй-хөй чурттар деткээн, ынчаларжок колониалыг күрүнелер, оон иштинде Американың Каттышкан Штаттары аваа үлүрланганнар, моон үжүрүмда алжир айтырыг агаарда эстина бергеп.

Таиландының, Японияның болгаш Филиппиннерниң иштики характерлиг болгаш «ким тегүүшкүүнерин чугаалажышкынларының аргазы-биле үзүткаарын болгаш «боргелерни тайбың тааржыштырарын» каңыларын «ораалажыр чорукту үргүлүүлеринге» кыйгырып турар резолюциязынга безин америк төлөөниң үдүр бадыласаны тодаргай барыылаа болган. КНО алжир айтырыг талазы-биле шиитпир хүлээп чалыр «эрге-хүлээлгези чок» дээр алынып чүвелин дугайында Американың Каттышкан Штаттары Франция-биле долу эп-сеткил каттыштырылгазын илереткен.

Кипр айтырыг талазы-биле Каттышкан Штаттар кандыг турушту эзлеп алганыл? Ол айтырыгның «нарын чоруун» өнединиң онзалап демдеглевишаан, америк төлөелекчи ол айтырыгны сонгаарладырын чугаалажылганың ырынай эгезинде-ле шуут сүмелеп, а амдыызында «сыржым-шөлээн дипломатия-биле» ажыдаарын сүмелеп турган. Кипр дугайында мартыңдаага «эптештирикчиниң» ролюнга киреринге күзевишаан, Американың Каттышкан Штаттары хереткиң алыс уткаазы-биле алырга, англи колонизаторларны деткип турар, чүге дээрге, АКШ Кипр ортулуктуг НАТО-нуң чепсектиг күштерин тааржыштыр турузарынга шериг базазы кылыр хевээр артырарын чедип алырын орадажып турар болгай. Кипр айтырыгны чугаалажырының шырак мурнунда-ла Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Вашингтоннан мынча деп дыннаткан: «Кипр дугайында айтырыг талазы-биле чугаалажылганың үезинде африка-азия блогу коммунистиг блоктуң деткимчези-биле ол айтырыгның каныыг-даа шиитпирлээшкини ортулуктуң боо-чепсээн дужурген турарынга чедиргеп турарын негей базырийе дээш мында айыылзының турар». Ол дыннадыгның тайылбырлал негезин чегей-ле боор, «Эйзенхауэрниң доктриназын» дижир бакка сураглаан чүве-биле чиибаштыр Кипрге АКШ-тың сонуургалы чөрүе билдингир. Чоокку Чөөн чүктүң үлустарынга үргүлүү кыжаңыр дээш америк империалистер ол ортулукка боттарының шериг базаларын үнезилеп тургузарын күзеп турарлар.

Бот баш иннинии шиитпирленнишкинче үлустарның күзел-чүткүүлериниге Американың Каттышкан Штаттарының үдүр хөделишкиннериниң дугайын чугаалап турган, ам Айыыл чок чорукту Чөвүлелиниде чугаалажып турар кашмир айтырыг талазы-биле АКШ-тың туружунуң дугайын чугаалавайн барып болбас.

Кашмир—Индияның чарыбас кезии болуп турары билдингир болгай. 1956 чылдың ноябрьда Кашмириниң тургузукчу хуралы штаттың конституциязын хүлээп алган, ону ёзугаар Индия Республиканың составынга Кашмир автономияның эргелерин ажыглаар болур. Ынчаарда-даа Кашмир Индияның болгаш Пакистанның аразында кызыгаарда турары-биле байдал нарыыдап турар, оон ангыда, Кашмириниң деңиселиңдерин чамдыызы пакистан эрге-чагыргаларын эргелеринге алаанда турар чүрүк база-ла байдалды бергедеп турар. Ол байдалдарда чөрүүлээлерни шиитпирлеп тааржыштырарының карачаңгыс оруу болза, соңуургадыг ийи күрүнелериниң аразында шуут чугаалажышкынналар болуп турар. Ынчаарда-даа колониялдыг күрүнелер болгаш хамыктың мурнунда Американың Каттышкан Штаттары боттарының эрге-ажыктарын удуртулга болдурган, ол айтырыгны салгыштыг-биле нарыыдып турар.

Каттышкан Штаттар ылангыя Кашмирже «БНО-нуң түр чепсектиг күштерин» киирерин негеп турар, ол дээрге еске чурттарның иштики херектерин холгаарлаар дээш ол-дур. АКШ алызында барып, стратегтиг чугула ужур-дүзелиг ол районуң болу сиңиккен киргеш, аваа үнезиндеп кылдыр хевээр артырарын күзеп турары билдингир.

Совет төлөелер Кашмир дугайында айтырыгны кашмир үлус болу шиитпирлээр деп чүвени медеглээн, барыын талакы күүрнелериниң дембээрээшкиниинг хөөннеринге шиитпирлиг удурланган. Кашмирже «КНО-нуң түр чепсектиг күштерин» киирерин көрүп турар боттарының резолюциязының төлевилелин АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның төлөелекчилериниң Айыыл чок чорукту Чөвүлелиниге киирип келир дээнинге Совет Эвилелиниң өзлеп алган туружу шаптыктаан. Индияның хөй-иштикизи ону төлептин-биле үнелээн. «Совет Эвилели Кашмирге хамаарыштыр чайгылыш чок шынчы туруштуг өзлеп турар дээрзин» «Нейшнл геральд» солун онзалап демдеглээн.

Алжир айтырыг талазы-биле-даа, Кипр дугайында айтырыг талазы-биле-даа Совет Эвилели бодунуң туружун билдингир төдаргайлаан: ол чурттарның үлустары боттары баш иннинии шиитпирлетиннеринге чарылбас эргелиглер. Д. БОЧАРОВ.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарьның культура болгаш амыдырал киидизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агыйы иштики информация киидизиниң — 3 — 88, харылсалгалыг киидистериниң 3—68, чагаа киидизиниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00099. Культура эргелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 МАРТ 6 СРЕДА № 47 (3759)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Ыраккы Чөөн чүктүг кит аңнаар «Алеут» деп флотилиязын Күш-ажылдың Кызыл Тугу орден-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышканын областтың ажылчы чоннары чаңгыс эп-сеткилдиг көргүскен (1 арын).

ВЛКСМ ТК-ның байырлыг Пленумунга Ленин орденин комсомолга тывысканы (1 арын).

Агитация ажылын күнтелдирер (2 арын).

Бүгү-ниитиниң кичээнгейин — мал ажыдылын экижидиринче! (2 арын).

С. Натпит-оол. — Малдың продуктулуг чүге кулуу? (2 арын).

Колхоз түлүг (3 арын).

С. Комбуй-оол.—Бир культура бажынында (3 арын).

А. Херуменко. — Көдээ ажыл-агый техникумунга өөредилгениң шынарын өскижидер (3 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы (4 арын).

А. Тыртын-Кара. — Бирги чер дээш (4 арын).

Малдың өзериниң үндезини—ооң чаш төлүн бүрүн алырында

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга чедиишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарыш бүгү чүртте кайбарын турар. Көдээниң ажылдачыларының ол улуг байырлалга алдар кылдыр чедип алыр кол чүүлдериниң бирээзи малдың баш санын өстүрер талазыбиле алдыгы беш чылдың онаамдазын күүседирин хандырары болур.

Бистиң областың колхозчу малчыннары малдың баш санын өстүрер дээш социалистиг хүлээлгелерни ап, ажыл-херек кырынга боттандырарының демиселин чорудуп турар.

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери социалистиг чарышка областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларын кыйгырбышаан, артельдиң беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни боттарынга алганнар. «Тиилелге» колхозтуң малчыннары боттарының хүлээлгелерин аларлыы-биле күүседир дээш бүгү чүүлдерни кылып турарлар. Колхозта малдың бо чылгы чаш төлү чаагайжыды кылынган чылыг, кургаг кажааларда турар. Фермаларда малдың ооладаашкынының хүннеринде дүн-хүнүң дежурныйлаашкынын тургускан.

Мал ажылынга ең харыысалгалыг болгаш берге үе болур кыштың байдалдарынга төрүттүнген чаш малдарны бүрүн камгалап ап турар мурнакчы малчыннар областың колхозтарында хөй. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң сураглыг хойжузу эш О. Шаравин чоокку хүннерге чедир ооладаан 273 хонунуң хураганнарын бүрүн камгалап ап, тускай кажаала тазырыктыр чемнерин, чылыткан сугну берип турар. Ол шынкаш Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң хойжузу эш Канданның кадарында хойларының 50 хуузу азы 221 хой ооладаан, оларның 228 хураганнарын менди доруктуруп турар. Мынчыг өөрүнчүг чижектерни өске-даа малчыннардан көрүп болур.

Ынчалза-даа ниитиниң малының баш санын өстүрер дугайында сагыш салышкын чер болганда бир дөмей эвес болуп туроры-биле чаа ажыл-агый чылының башгайы айларында эки эвес түнней көстүп турарын демдеглээр херек. 1956 чылдың октябрь 1-ден 1957 чылдың февральга чедир областың колхозтарында төрүттүнген бызаалардың 12,8 хуузу, хаван ооларының 12,5 хуузу өлген болгаш шаар малдың чаш төлү база бүрүн камгалатылмайн турар. Малдың чаш төлүнүң хорамчазы Таңды, Кызыл, Бии-Хем, Улуг-Хем болгаш Тес-Хем районнарда хөй болуп турар. Ылангыя Таңды районнуң колхозтарында шаар малның бо чылгы чаш төлүнүң 32 хуузу, бызааларның 24,8 хуузу өлген.

Областың дыка хөй колхозтарының фермаларында болгаш шаар малдың кыштагларында чаш малды хүлээп алыр база оларны доруктурар таарымчалыг оран-сава белгткетинивээн. Чаш малды өл-шык, соок кажааларда азы малчыннар боттарының түрттан өлурар бажыңнарында, өглериниде азырап турарының фактылары хөй. Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң хойжузу Х. Өлчей кажаа чогундан баштайгы хураганнарын өгге ажаап турган. Бо дугайын колхоз даргазы эш Чылбак-оолга, ферма эргелекчизи эш Эртинеге хойжу каш удаа четсе-даа олар дарый хемчег албаннар.

Бо бүгү фактылар болза, районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, ыял ажылының түскай эртемнигленнииң талазындан колхозтарда малдың чаш төлүн хүлээп алырының бешеткелин ой-шаанда хынап көрбээнин, анты бергидээшкинни ажып эрттер болгаш чаш малдың хорамчазын ара соксадыр талазыбыле шинитпирлиг хемчегер албайн турарын херечилеп турар.

Малдың өзериниң үндезини — ооң чаш төлүг болур. Чамдык колхозтар малдың кандыг-бир түрүнүүң планын күүсеткейн барган, өскээртен сатынар хемчегларни ап турарлар. Ынчалза-даа районнуң ниити малынга ол кандыг-даа немелде бербес. Ынчангаш малдың баш санын чаш малдан өске чүүн-биле-даа немеп ап болбас. Ооң ужурунда төрүттүнген чаш малды ферма бүрүзү, колхоз бүрүзү бүрүн камгалап алыры дээш амгы үеде шыңгыы деминселдиң чорудар.

Сөөлгү үеде чамдык черлерде хар улгадып, улуг хат одарны алаан баксыратқан болгаш мал чемнериниң курлавырлары эвээжээн ажыл-агыйлар бар. Бо чорук чүгле улуг малга эвес, харын чаш малды доруктурарынга, төрүттүр малдарны ажаан, азыраарынга база бергедээшкин болур. Ам район организацияларының төлээлери болгаш колхозтарның ажылдакчылары фермаларда база кыштагларда байдалды хынаап көргеш, шинитпирлиг, дүрген хемчегер азыры негетинин турар.

Хамыктың мурнунда чаш малдың кажааларын чылыглаар, кургаглаар болгаш чаа кажааларны тудар, төрүттүр малдарны түскай үеэ тургузар хемчегерни алыр херек. Бо ажылды чүгле малчыннарның боттарынче чүүй кагбайн, колхозтарның тудуг бригадаларының чамдык кежигүннерин боже эвилелдезе чогуур.

Төрүттүр малдарны азыраарынга болгаш чемге кирген чаш малдарны доруктурарынга мал чемнерин чөп чарыгдаары, бар черлерден тыптынары чугула.

Бо үеде колхозчу малчыннарның харыысалгазы дыка улуг. Олардан негелде кажангыныңдан-даа артык бедзөн. Чаңгыс-даа баш мал хайгаарал чокка черге төрүзевин, төрүттүнген чаш телдү туда хүлээп алгаш, чогуур азырал, ажаалгага кирген турарын малчыннардан негээр херек. Мал ооладап турарының үезинде фермаларга болгаш хойжуларның кыштагларынга дүн-хүнүң дежурныйларын тургузар, төрүттүр четкен малдарны оларже үнүрбейн, түскай үзер чуруумну бүгү черлерге боттандырар. Малдың массалыг ооладаашкынының үезинде колхозтар төптеринден малчыннарга түр дузалажыр кижилерни, аныяктарны чорудары чугула.

Ам үеде мал ажылының түскай эртемнигленнииң дузазын малчыннар онза негеп турар. Колхозтарның болгаш МТС-тернин зоотехниктери, мал эмчилери бо үеде малчыннар-биле шуут кады ажылдаар ужурлуг.

Колхозтарның баштаар черлери, партия организацияларының малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче кичээнгейни үлам күштелдирер херек. Малчыннар бо үеде чай-чапсар чок улуг ажыл-биле хаара туттунганы бидиингир. Ынчангаш оларның күш-хүнүнге алган чем продуктуларын чедирип бээр болгаш хереглелдиң чугула баразынарын ашарып садыглаар хемчегерни алыры чугула.

Мал ажылынга ең харыысалгалыг үеде көдээниң партия организацияларының фермаларда болгаш кыштагларда малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажыдыы күштелдирер хүлээлгелиг. Коммунистер болгаш комсомолчулар мал кыштагладыышкынын чедиишкинниг эрттирер, бүгү төрүттүнген чаш малды бүрүн камгалап алыр дээш демиселдиң мурнакчылары болур ужурлуг.

Чер-чер Советтерниңе чаа эртken сонгулда кампаниязы-биле холбаштыр чоннуң политиктиг болгаш күш-ажылчы көтүрүлүшкүнүн улам деткип, Улуг Октябрьның байырлалынга алдар кылыр социалистиг чарышты мал өстүрериниң үилезинии — чаш малды бүрүн камгалап алыры дээш күштелдирер ужурлуг бис.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышканын областын ажылчы чоннары чаңгыс эп-сеткилдиг көргүскеннер

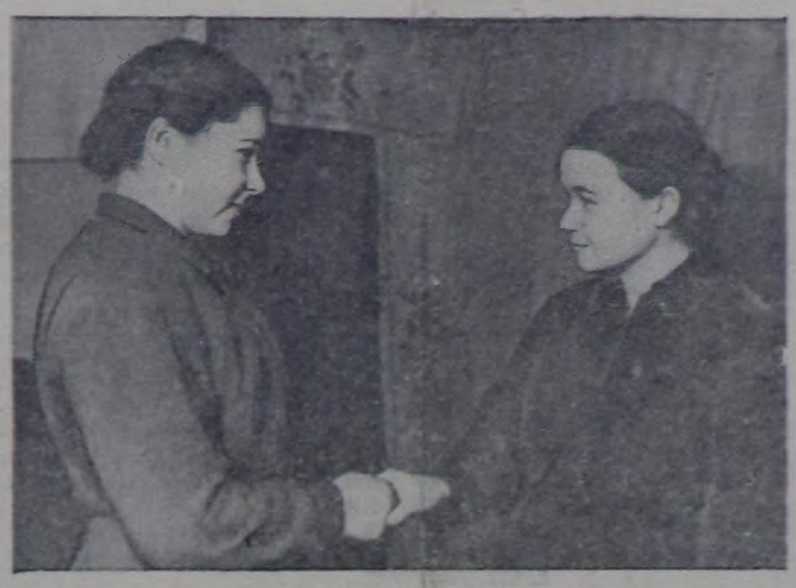

ЧУРУКТА: Типографияның № 7 сонгулда участогу. Чер-чер Советтерниңе сонгулдаларның хүну—март 3-те бир-ле дугаар сонгулдага киржип турар аныяк сонгукчулар студент Амна Дубинина (оң талазында) биле эмнелге ажылдакчызы Наталья Сасина оларның бадылаашкынын, бот-боттарының холуун тутчуп байырлажып турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Коммунизмниң бүрүн тиилелгези дээш бадылаадывыс

1957 чылдың март 3-түң эртени... Март—частың баштайгы айы. Частың бо баштайгы айының ол эртениниг Бызыл хоорайның Ленин кудумчузунга эртенгиниң чымчак, чылыгымзаар салгын-хады кижилериниң сагыш-сеткилин улам сергедип турган. Ынчаарда даң хазы Чөөн чүктеп чаа-ла чырын орган,—артенгинин 5 шактан 26 минута ажып турган.

Ынчалзажок, областың көдээ ажыл-агый техникумунга, ооң девискээринге ынчан дыка хөй санныг кижилер чыглып келген, омак-хөлүг, хөөрежип, чугаалажып, катыржып чорун турган. Кижи бүрүзү байырлалдың шинчилиг ёзугаар кеттинген, а ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниг сонгулланың № 7 участогунуң төвү техникумнуң бажыңы база ёзулуг улуг байырлалдың шинчизинде. Бадылаашкынның эгелээр шагын сонгукчу бүрүзү четкилейн манап турган.

Эртенгиниң 6 шак чедип келген! Сонгулда участогунуң даргазы эш Б. Верени сонгукчуларга хүүмүрүн чедип келгеш, бүгү улустуң байырлалын таварыштыр оларга ыяш байыр чедирип, оларныңиле мендилешпишаан, бадылаашкынның эгелээрин чарлап дыннаткан.

Сонгукчуларның иштинден ең улуг назылыг сонгукчу Фокей Артемьевич Лоскутов баштай бадылаан. Кырганының характары ол сес харлыг ооллуу ышкаш көстүп турган. «Партия болгаш чазакты берген угланныг политиказы дээш, бистиң чүргүзүүстүң бүгү улустарының найырлалы дээш, тайбың дээш, коммунизмниң байырлалы дээш бадылаан тур мен ооладарым, кыстарым» деп Фокей ирей чыызаннарга чугаалаан.

Ооң дараазында областың көдээ ажыл-агый техникумунуң студентиниң аныяк сонгукчу эш Федор Сопудай бадылаан.

— Бистиң төрээн улуг Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет эрге-чагырганың ачызында мен болгаш мээң хөй-хөй эш-өөрлерим эртем-билигин боттарынга шимгээдип ап, Төрээн чүргүнүң телентиг хамаатылары болуп турарлар, партиянга болгаш чазаанга сеткилиминиң ханызындан өөрүп четтирдим. Бүгү делегейге быжыг тайбың дээш, коммунизмниң бүрүн тиилелгези дээш, Төрээн чүргүнүң улам ынайгы чечектелиишкини дээш чонумнуң ең дээре кижилерин сонгуп түр мен — деп ол чугаалаан.

Бүгү сонгукчулар бөлүнүң участогунга келгеш, коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш бедик медпүүшкүн-биле бадылааннар.

Өөрүшкүлүг хүн

Март 3. Эртенгиниң 5 шакта Кызыл хоорайның чүргүзекчыларының бажыңнары чырый берген. Бөш шак 30 минута турда:

— Дыннаңар, дыннаңар, Кызыл чугаалап тур! Кызылдың шагында 5 шак 30 минута тур. Ам 30 минута болган коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш, бистиң улуг Төрээн чүргүвүстүң эң эки кижилери дээш бистер шуптуг бадылаашкынывысты бээр бис. Радионуң, сы медээзи дыка хөй бажыңнарны оттурган.

Беш шак үжен минута чедип турда городоктан Кызылдың № 2 АТБ-ныңга чедир дыка хөй бажыннар чырый берген. 6 шакка 20 минута четпейн турда Кызылдың автотранспорт конторазында турар № 4 сонгулда участогунга сонгукчулар долуп келген. Балыглаашкын кылыр зал арыг-силиг, лозунг, плакаттар-биле кластатынган турган.

...Таптыг-ла алды шак турда № 4 сонгулда участогунуң даргазы АТБ-ның кол инженери эш П. Н. Антышев чер-чер Советтериниг сонгулдаларның хүну март 3-те бадылаашкыннарның эгелээри-биле хөйбаштыр сонгукчуларга байыр чедирип чүве чугаалаш, бадылаан эгелээринче сонгукчуларны чалаан.

75 харлыг М. П. Захарова бюллетеньни хааржакче суп турган мынча дээн:

— Бистиң эки оолларывыс, кыстарывыс дээш, бистиң чаагай келир үевис дээш ботунуң бадылаашкынывынга өөрүшкүүр берип тур мен.

Кызылдың № 2 АТБ-ның инженер-техниктиг ажылдакчыларындан, механяхтарынын, чоорачыларынын олар хөй кижилер ол сонгулда участогунуң кежигүнери болуп ажылдап турган.

Олар чер-чер Советтериниг сонгулдаларның хүнүнге алдар болдурган социалистиг чарыжынга алган бүдүрүлге талазы-биле бөт-хүлээлгелерин, ылангыя февраль айның бүдүрүлге планын ыракта ажыр күүсеткеннер.

Чер-чер Советтериниң сонгулдаларын автотранспортчулар чаңгыс эп-сеткилдиг бедик көдүрүүшкүнүнүг утказаннар.

Чоннуң өөрүшкүзү

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Мартның 3-те Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң төвүнде сонгулда участогунуң бүгү сонгукчулары чүгле 1 шак 30 минута иштинде бадылаашкынын доосканнар.

Колхозчу Ооржак Аранчын бо чылын 88 харлыг болган. Сонгулда бюллетенин хааржакче суп тура, ооң чугаалаанын болза:— Шаанда байларга хөлечиктеп чоруум. Феодалдыг Тываның үезинде ядыы кижилер кандыг-даа эрге-медел чок чорудувус. Ам болза, совет эрге-чагырганың сонгулдаларынга киржир, аңаа сонгуттурар эргелиг болганывыс өөрүшчүүдүр. Чурттаалгавыс база чаагай-дыр. Коммунистиг партиявыс, Совет чазавыс делегезин!

Өөрүшкүүнүң шак мындыг сөстерин районнуң девискээринде участок бүргүзүнүң сонгукчулары чугаалап, сонгулдалар хүнүнге үткүштүр күш-ажылчы чедишкиннерин демдеглеп турганнар.

Баян-Талада «Октябрь 30 чылы», Хоруң-Дагда Жданов аттыг, Хөндергейде «Кызыл тарачын», Чадаанада «Искра», Хайыраканда Сталин аттыг колхозтарның бүгү сонгучулары артенгинин 6 шактан 8 шакка чедир коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш бүрүн бадылашкан турганнар.

Коммунистиг партия, Совет чазак дээш

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Чер-чер Советтериниг сонгулдаларның хүну март 3-те Тес-Хем районнуң девискээринде 7 сонгулда участоктарынга сонгулдаалар организастыг эрткен. Кызыл-Чыраа, Устуу-Шынаа, Белдир-Арыг сонгулда участоктарынга бүгү сонгукчулар боттарының бадылаашкыннарын эртенгиниң 7 шактала бүрүн берген турганнар.

Ленин аттыг колхозтуң кежигүнү Чооду Чорбаа сонгулда хааржаанче бюллетеньни суп туда чүве корбейн чорупп. Шаанда ядыы кижилерни чүрт эрге-чагыргазынга киришпирбес турган үе-ле болгай. Дүжүттерниң ынчаардагы эрге-чагыргазы — чонну дарлаарының эрге-чагыргазы болуп турган. Ам болза, чоннуң совет эрге-чагыргазы-дыр. Ол эрге-чагырганың составынга чон боттарының ең эки ооллар, кыстарын шилип сонгуп ап турар-дыр. Совет ниитилелге чүрттазы өөрүнчүг болгаш чаагай-дыр. Кырызымзаада болумнуң төрээн колхозунда күнажылды кылып, эртken чылын 480 күш-хүнүн ажыдан алдын. Ам-даа кызыл ажылдаарымны хүлээдим.

Чыргаландың чеди чыл школазының чеди кылынның өөредикчизи Л. Балурана бадылаашкын хааржаанга бюллетеньнерни сукпан.—Бүгүн бир-ле дугаар сонгулдаларга киржип турарым бө. Төрээн чүргүвүстүң ең эки кижилери дээш бадылаан—деп, ол чугаалаан.

Дараазында облпотребсоюзтуң гаражының ажылчыны комсомолчу В. Зорин бадылаан.— АТБ-га беш чыл ажылдадым. Бистиң бүдүрүлгелеривистиң кожа турарының шыны-биле эш Хүрекпенин кончуг эки билир мен. Область Совединиң депутадынга ону ийи удаа бадылаанным бө. Сонгукчуларның идегелин ол херек кырында шынызыдып келген болгаш мээң сонгаар-даа шынызыдып шыдаар кижи — деп, болүнүң идегелин ол илередип турган. Участоктуң бүгү сонгукчулары боттарының бадылаашкыннарын эрте доосканнар.

Бедик көдүрлүүшкүн

Бүгү улустуң бадылаашкынының хүну — март 3-те Кызылдың алгы заводунуң ажылчыннар клубу байырлалдың шинчизинге кирген турган.

Заводтуң ажылчыннары болгаш ооң чоогунда чурттап турар сонгукчулар эртенгиниң 4 шакта-ла клубка чыглып эгелээннер. Аңаа баштай келгеннериниң арасында бүдүрүлгелериниң ажыктынары, бир-ле дугаар бадылашкынга киржип турар аныяктар, база кырганнар хөй.

Сонгукчулар боттарының эдлет туруштарын камгалавышаан, бир-ле чүвени четпейн манап турганнар.

Сонгулда комиссиязының даргазы эш Раздобреев сценага улуг Ленинниң чуруунуң базарында кызыл хевис кырында бадылаашкын хааржаанның аскын ажыткаш, ооң иштинде чүү-даа чок болганын сонгукчуларга бүзүредип көргүскеш, хааржакты диңзелээн соонда, эртенгиниң 6 шакта бадылаашкынны эгелээрин чарлаан.

Бир дугаарында педучилищениң студентиниң, аныяк сонгукчу Л. Балурана бадылаашкын хааржаанга бюллетеньнерни сукпан.—Бүгүн бир-ле дугаар сонгулдаларга киржип турарым бө. Төрээн чүргүвүстүң ең эки кижилери дээш бадылаан—деп, ол чугаалаан.

Дараазында облпотребсоюзтуң гаражының ажылчыны комсомолчу В. Зорин бадылаан.— АТБ-га беш чыл ажылдадым. Бистиң бүдүрүлгелеривистиң кожа турарының шыны-биле эш Хүрекпенин кончуг эки билир мен. Область Совединиң депутадынга ону ийи удаа бадылаанным бө. Сонгукчуларның идегелин ол херек кырында шынызыдып келген болгаш мээң сонгаар-даа шынызыдып шыдаар кижи — деп, болүнүң идегелин ол илередип турган. Участоктуң бүгү сонгукчулары боттарының бадылаашкыннарын эрте доосканнар.

ВЛКСМ ТК-ның байырлыг Пленумунга Ленин орденин комсомолга тывысканы

Бүгү-эвилелдиң Аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниг Ленин орденин тывысканынга хөлбаштырган ВЛКСМ ТК-ның байырлыг Пленуму мартның 1-де Кремльдиң Улуг орузунга болган.

Залга—ВЛКСМ ТК-ның кежигүннери, республикаларның, крайларның, областарның, Совет Армиязының комсомол организацияларының төлээлекчилери, күр болгаш курукаан черлерни шинчээдип алырынга эрес-маадырлыг болган үре-түнелдиг күш-ажылы дээш Бүгү-эвилелдиң Аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелин Ленин орденин-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе ноочун дыннаткан.

Президиумунуң столунга ВЛКСМ-ниң төлээлери туктуг чеде бергеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов төлээлерге Ленин орденин тывыскан. ВЛКСМ ТК-ның секретары А. Н. Шелепин чазаатың бедик шаңналын тукка калап каан. Адыш часкаашкыны диңмиреп үнген.

Диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле утказан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов аныяктарга чүве чугаалаан.

Социалистиг тургузуушкунга, күр черлерни шинчээдип алырынга комсомолдуң, бистиң бүгү аныяктарывыстың алдар-хавыязын бедик үнелеп көргени дээш, байырлалдыг Пленумунуң киржикчилериниң мурнундан, ВЛКСМ-ниң 18 миллион кежигүнериниң мурнундан Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка изиг өөрүн четтиргенин ВЛКСМ ТК-ның секретары А. Н. Шелепин илереткен.

Коммунистиг партияны дескиндир Ленинчи Комсомол улам сырый каттышкар, ооң сонгаар-даа партияны эдерер, ооң политиказын деткиир болгаш ооң кандыг-даа даалгаларын алдарлыы-биле күүседир деп эш Шелепин түнелиниде чугаалаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге байырлыг чагааны ВЛКСМ ТК-ның Пленумунуң киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг улуг көдүрүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

Аныяктарның сеткил хайыышкынының, уттунгурбас хураты партияның гениизи «Интернационалды» ырлап күүсеткенибиле доосканнар.

Лузино совхозунуң дуржулгазы

ЛУЗИНО (Омск область). Лузинонуң хаван ажыдыг совхозунуң малчыннары хаван эдининиң бүдүрүлгезин он айларның дургузунда ийи катап өстүргеннер. Уг совхоз Сибирьде эң-не улуг эът фабриказы болу берген, ында он муң хаванныр чемнерин алыраа турар.

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринге СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын чугаалажып тура, хаван эдининиң бүдүрүлгезин 1960 чылга чедир 7 катап көвүдедир деп совхоздуң коллективи шинитпирээн. Ол соруга-биле семиртириге чемнерилгенин чорударының чаа аргаларын ажыдан кылган. Чижээлээрге, ангыы-ангы ускалының хавыннарын хайыктап турган хаван ооларын айырын шинитпирээн, чүге дээрге чаңгыс ол-ла ускалының хавыннарының төрээн ооларын чемнерин семиртириишкинден үстүнделээрин семиртириишкинниң хуусаазы 15—30 хүннерге кызырымыр.

Бо чылын күргенге барык 30 муң центнер эът дужаарын совхоздуң коллективи шинитпирээн.

(СЭТА).

Агитация ажылын улам күштелдирер

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозтун төвүнде агитпунктунун дериктери көрүштүг. Ында алыпты беш чыл иланының ылакаттары база төп болган область салуннарының долу көктеглери, янзы-бүрү номнар болган сеткүүлдер хөй-биле салдынган. Колхозчулардан агитпунктуга кым, кажан-даа келген болунун сонуургап билип алыксаан айтырынга харыны ап болур.

Агитаторлар кыштагларда ынчыннарга, тайгада ыяш белеткеп турар колхозчуларга чедип, оларга бесседаларны кылып, салуннарның сөөлгү номерлерин оларга үзүк чок чедирип берип турар. Агитпункт план ёзугаар ажыдап турар. Агитаторларның семинарлары партия организациязы үргүлүг чорудуп турар. Чер-чер Советтерине сонгуулдар үезинде агитация ажылының чеңникшиннерин улам быжыглаар деп ында партия организациязы бөгүүл хемчегларын ап турар.

К. ЧЫЛБАК-ООЛ.

• • •

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу Оланай түс черинин хойларының үкселзиң экижидери-биле ажыдап турар. Мериное төшкөрлөр-биле түс черинин кара баштыг ак хойларын ол үргүлүг суда эдериштирип келген. Даады-да суда эдержилеге киргеш олар кыжын-даа, чайын-даа төрүүлер. Ынчыг эдержилеге киргеп 350 ажыг хойнуң 128-зи хураганнаан болган шак-ла мынча санныг хураган каржа чокка доругуп турар.

Бо хойжу хураганнаан хойларны сигеп-биле чемгерип келген, арткен чылын 54 тонна сигенни ол белеткээн, оон-биле хойларны чемгерип турар. Колхозта 40 ажыг инектер бызаалаан, ам оларның ажаалдазы экижитингеп. Бирги сүт-бараан фермазында чаа төрээн 16 инектерни бызаалаарының дугайын чурттакчы чонларның ортузунда үзүк чок тайылбырлап турар. Ырак черлерде турар ынчыннарга агитаторлар үргүлүг барып турар.

Агитаторлар эштер Аран, Кара-оол, Сарчай-оол, Чаш-оол, Дартай-оол олар дыка идепкейлиг ажылдап турарлар.

А. СОКСАЛ.

• • •

Кызыл районнуң «Бай-Булун» колхозукүн (даргазы Чамырын, партия эге организациязының секретазы Сенгин-оол) хойжулары колхоз төвүнден ырак черлерде — Чаргыда болган оон чоок кавызы даглардың чурттап турар. Ол ынчыннарның ортузунда партийжи-политиктиг ажыл чорудуп турар. Дыка үр үеннің иштинде ол ынчыннарга агитаторлар безин көзүлбээн. Чыл эгезинден бээр мынчага чедир ынчыннар ортузунга лекция, бесседалар болган солуп номчулгалары чангыс-даа болбаан.

Хойжуларның партыкан солуннарын безин чогуур өйүде чедирип бербейн турар. Чижээ, хойжу К. Севекпит «Шын» солуунуу чыл хуусаалыг чагыдын алгаш чоокта чаа чангыс удаа 10 экземплир солун алган, чамык номерлер канчан барганы билиннес. Партия эге организациязының секретазы эш О. Сенгин-оол ынчыннар ортузунга партийжи-политиктиг ажыл чорударының улуу харын арагахымыс ижериче хандып турар апаргай.

Колхоз баштаар черинин даргазы эш С. Чамзырын ырак черлерде чурттап турар ынчыннарының хүн-бүрү хереглелин организастыг хандырар дугайында мырынай хемчег албайн турар. Оон түннелинде ынчыннар шай, танкы дээш ышкаш чүүлдер салып алыр дээш аалда ажылын калташ 2—3 хондур колхоз төвүнче чорук кылып турарды ажыга улуг шантыктыг бөчүп турар. Ол ышкаш колхозтун кижи, мал эмчилери база ынчыннар ортузунга барбайн турары канчап-даа тааржыпас.

«Бай-Булун» колхозтун кыштагларында ынчыннар ортузунга ажылы күштелдирер талазы-биле дарый хемчеглер алыры негетинин турар.

М. МЕНДОТ.

Кичээнгей салыры негетинип турар

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунда партия чырыдыышкынының системазынга 1956—1957 ооредилге чылының кичээлдери чогуур өйүде организастыг эгелээн. Анза эгезинде партия төөгүзү ооренирининн болгуму болган агарполитика болгуму ажылдап турган. Ол кён болгуннерге баштайгы кичээлдер мун организастыг эрттин, дыннакчылар-даа кичээлдерге идепкейлиг киржип турганнар.

Ында болза-даа, агар политика болгумунуң кичээл соолгу үеде шуут чорбастаан. Ол болгуи ооредилге чылының эрткен үезинде 14 кичээлдер эрттирериниң орнунга чүгле 6 удаа кичээлдер чоруткан, а кичээлдерге дыннакчыларның чүгле 30—40 хуузу кээп турган. Ол болгунуң багай ажылы СЭКП райкомунга билдинип турган. Районнуң партия конференциязынга ол колхозтуң партия организациязындан келген төлээ ол дугайын шүүмчүлеп турган, бир кичээлге дыннакчыларның киттинеп чангыс-ла кижи келген турда, партия эге организациязының секретазы — «үспези-биле чангыс-даа кижи келген болза кичээлээр апаар» деп айтыышкын бергеш «кичээлдедип» турган фактыны ол конференцияга чугаалап турган.

Оон бээр элээн үелер эрткен болза-даа, ол болгунуң ооредилгезин ажыжилер дугайында СЭКП райкому-даа, колхозта партия организациязы-даа хемчег албаан. Боныңын киттинеп Өлзей, Кызылкат олар кичээлдерни үргүлүг 5 демдектелиг эрттиргеннер.

Студентилер түнней кичээлге школа директору Алдын-оолуң болган тыва дыл башкызы Доозулбей оларның ажылынга эки дузалашканынга ооруи четиргенин илереткеннер.

К. САЛЫЫ.

Малдың чаш төлүн ап турар

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу Оланай түс черинин хойларының үкселзиң экижидери-биле ажыдап турар. Мериное төшкөрлөр-биле түс черинин кара баштыг ак хойларын ол үргүлүг суда эдериштирип келген. Даады-да суда эдержилеге киргеш олар кыжын-даа, чайын-даа төрүүлер. Ынчыг эдержилеге киргеп 350 ажыг хойнуң 128-зи хураганнаан болган шак-ла мынча санныг хураган каржа чокка доругуп турар.

Бо хойжу хураганнаан хойларны сигеп-биле чемгерип келген, арткен чылын 54 тонна сигенни ол белеткээн, оон-биле хойларны чемгерип турар. Колхозта 40 ажыг инектер бызаалаан, ам оларның ажаалдазы экижитингеп. Бирги сүт-бараан фермазында чаа төрээн 16 инектерни бызаалаарының дугайын чурттакчы чонларның ортузунда үзүк чок тайылбырлап турар. Ырак черлерде турар ынчыннарга агитаторлар үргүлүг барып турар.

Агитаторлар эштер Аран, Кара-оол, Сарчай-оол, Чаш-оол, Дартай-оол олар дыка идепкейлиг ажыдап турарлар.

А. СОКСАЛ.

• • •

Кызыл районнуң «Бай-Булун» колхозукүн (даргазы Чамырын, партия эге организациязының секретазы Сенгин-оол) хойжулары колхоз төвүнден ырак черлерде — Чаргыда болган оон чоок кавызы даглардың чурттап турар. Ол ынчыннарның ортузунда партийжи-политиктиг ажыл чорударының улуу харын арагахымыс ижериче хандып турар апаргай.

Колхоз баштаар черинин даргазы эш С. Чамзырын ырак черлерде чурттап турар ынчыннарының хүн-бүрү хереглелин организастыг хандырар дугайында мырынай хемчег албайн турар. Оон түннелинде ынчыннар шай, танкы дээш ышкаш чүүлдер салып алыр дээш аалда ажылын калташ 2—3 хондур колхоз төвүнче чорук кылып турарды ажыга улуг шантыктыг бөчүп турар. Ол ышкаш колхозтун кижи, мал эмчилери база ынчыннар ортузунга барбайн турары канчап-даа тааржыпас.

«Бай-Булун» колхозтун кыштагларында ынчыннар ортузунга ажылы күштелдирер талазы-биле дарый хемчеглер алыры негетинин турар.

М. МЕНДОТ.

• • •

Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң өшкү кадарчызы Баноол 1956 чылда 160 өшкүден 165 анайларны остүрүп алган. Оон кадалында ам 138 төрүүр өшкү бар. Кадарчы бо чылын 150 анайны колхозунга остүрүп бээр хүлээлге алган социалистиг чарышка өшкү кадарчызы Дүк-Хапты кыйгырган.

Кан-оолуң өшкүзүнден ам 12 өшкү төрээн, оларның 15 анайы семис шыырак өзүп турар.

К. ТЫРЫК-КАРА.

• • •

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң хойжулары Х. Сангыспаа төрээн 164 хойдан 167 хураганны, О. Чүлүм төрээн 150 хойдан 152 хураганнарны камгалап алган. Ол ышкаш ынчыннар Б. Мижит-Төржу, Б. Ондар-оол олар 76 хойларының 80 хураганнарын мөнги өстүрүп турарлар. Ынчыннар кажааларның хөрженин хоорун, чаш малга чидиртир сигенни сөөртүп ап турарлар.

Х. АРАКЧАА.

• • •

Ол-на районнуң Ленин аттыг колхозунуң өшкү кадарчызы Дамба 171 өшкүден 179 анайны алган, олар мөнги доругуп турар. 300 кг сигенни, 200 кг дүстү малга чидиртирип-биле ол кыштаанда экке алган.

Кадарчы ам төрүүр 189 өшкүнүң анайларын бүрүн камгалап алырын хүлээнген.

Ч. МОНГУШ.

Малдың часкы ажаалдазын күштелдирер

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң чамдык малчыннары малдың ажаалдазын күштелдириниче улуг кичээнгейни салган. Инек кадарчызы М. Дарбый 70 ажыг болүргаларны эки ажаан келген, оларның күш-деңгели баксыраваан, оон кыштаанда азаан хөй салган чедиртинген. Болүргаларның кажаазы чылыг, оон иштин арыг-шеңер, аласа үргүлүг курганатының турар. Чылгычы М. Бегзи 200 ажыг боргаларны мөнги ажаан келген, оларны эки оларларга план ёзугаар оларлалып кадарып турар, оортан хораан чүве чангыс-даа чок. Хойжу Х. Сангыспаа баштай төрээн 180 хойнуң 180 хураганын, О. Чүлүм 100 хойдан 106 хураганны мөнги доругуп турар, саанчы О. Барыннаа төрээн инектериниң бызааларын чидирип чокка ажаан келген.

Ынчыг-даа болза, колхозтуң чер бүрүде малының иштин туруп байдалы, ажаалдазы чангыс ай эвес болуп турарын деңгеглээр керек. Алдыы-Даштыг-Тейге инек кадарчызы О. Еңзиниң кадалында инектериң кажаазы ышнар чок туттунган, эки чылыглатынмаан, ынчангаш оон иштин сөөк, аласа дон байдалга таварыштыкан. Ак-Кара-Сугта Чигжит-оолдуң ажаан турар инектериниң кажаазы ламшыт, чылыглатынмаан болган оон аласа дон. Кажаанның иштин багай курганатының турар ужурунда, чамдыкта өлүк база тыптып турар. Чигжит-оолдуң ажаалдазында хөй инек бар, ол оны оларладып кадарарынга часкаан четкинейн турар, ынчангаш деңгиг ажылдарынга болган ээлчег салуурунга дузалакчы кадарчы негетинген.

Инек кадарчылары Сотнам, Канчымыр-оол боттарынга хамаарышкан кажаалының аласа база-да эки курганган ышдавайн келген. Фермада саанчылар, кадарчылар хөй, учетчиктер база бар, колхоз ажаан турар инектериниң кажаазы ламшыт, чылыглатынмаан болган оон ишти сөөк, аласа дон байдалга таварыштыкан. Ак-Кара-Сугта Чигжит-оолдуң

Колхоз гудуу

ТУДУГЖЕ КИЧЭЭНГЕИ САЛЫР

Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергейде «Кызыл тараачын» колхозтуң сууру чыл келген түлүм-на өзүп, калбарып олурар. Колхозчу суурну сайзырадыр талазы-биле ажылар чоруп турар болза-даа, тулуг ажылының темпизи сөөлгү үелерде дыка оожум чоруп турарын демдеглээри чугула.

Колхоз төвүнде 1953 чылда-ла түлүп эгелээн элээн хөй түлүглер амыгаа чедир ажыглалга кирбейн турар. Чижээ, сүт-бараан фермазының түлүүнүң ханаларын салып үнүрери ам-даа доозулбазын. Чүрттелга бажыңнары чедиишпестиң харазы-биле ам-даа өглерде чүрттавышаан турар колхозчулар эвээш эвес. Ынчаарга колхозта үлеген маңзы чоктуң ужурунда шаллзы чок бажыңнарда кидистер чалып алган чүрттан өлүрар өг-бүлелер база хөй.

Колхозчу суурда ам-даа клуб чок. Оон харазы-биле колхозчуларның хуралдарын болгаш хөй-ниитизиниң өске-даа ажыларын чорударынга школаның класстарын ажыглап турар. Ол чорук чамдыкта школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарынга капсырлажып, шаптык болуп турары чугаажок.

Тулуг ажылында бо четпестерни болдуруп турар бир кол чылдагаан болза, автотранспортту чөп ажыглавайн турарыла. Чүл дизе, колхозта бар беш автомашиналарның чүгле чангызы ажылдап турар, өске дөрт машиналар үрелгилээн ужурунда ажыглатынмайн турар. Ол машиналарны карый септээш ажытталга кирер талазы-биле хемчет алдынмайн турар. Бир шилерамаиы тайгага аппарып тургускан, анаа чогуур билиглиг механикти быжыглаваанны-биле ол үрүлүү үредир чоруткаа таварышкаш продукция бербестээн. Колхозтуң электростанциязында бир локомобиль үрелгеп ажылдаастаан, ону ажылдадыптар билиглиг кижи тывылбайн турар.

Колхозта тулуг ажылы ыңдыг чедимче чок байдалда турбуже, районнуң тулуг кылдызының ыңчага чедир чангыс-даа кижи кээп көрбээн. Колхоз башлаар черинiң даргазы эш Сыызы-оол болгаш тулуг бригадири эш Санчат олар тулуг ажылын чүгүлага көрөөнү түрарын үстүнде фактылар хереченлеп турар.

«Кызыл тараачын» колхозтуң тулуг ажылынче улуг кичээнгейни салыры негетинии турар.

О. МАНДАН-ООЛ.

Ыяш белеткелин дүргедедир

Чаа-Хөл районнуң колхозтарында тулуг материалдары белеткээр ажыл дыка оожум темпиде чоруп турар. Февраль айның сөөлүнге чедир ниитизи-биле ыяшты кезии белеткээри чүгле 42 хуу күүсетиинген.

Колхозтар аайы-биле алырга Молотов аттыг колхоз — 50 хуу, Сталин аттыг колхоз — 47 хуу, Ленин аттыг колхоз — 36,6 хуу күүсеткен. Кезии белеткээн ыяштар черде чытпышаан. Молотов аттыг колхоз чүгле 200 кубометр ыяшты тулуг шөлдериие дүжүрген болгаш Ленин аттыг колхоз 2 чүрттелга бажыңнарының түлүүн кылып эгелээн.

Колхозтарда тулуг ыяжының белеткелиниң оожум чоруттунуп болгаш планда көрдүнген тулугларның эгелетиимейн турары колхозтар баштаар черлери тулуг бригадаларын четчелевейн турарында. Районнуң колхозтарының тулуг бригадаларында амгы үеде чүгле 81 кижи ажылдап турар.

Колхозтарның тулуг планын күүседири дээш улуртулганы райкүүсомунуң колхозтар түлүүнүң талазы-биле киликзи күнделдирии, тулуг бригадаларын колхозчуларның ниити хуралдарының бадылаанын бүгээр четчелээри негетинии келген.

Н. ЛОПСАН.

Тулуг бригадазында

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозунуң тулуг бригадазы Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга чедиишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты кадбартып турар. Серээнниң улуртканы 12 аттыг 28 колхозчулар ыяшты кезии белеткевишаан, машина оруунче үнүрүп турарлар. Белеткетиинген ыяшты ийи машина-биле тулуг шөлдериче сөөртүп турар.

Салчактың 12 кижи составтыг звенозу 4 бажыңның ханазын салып доозган. Балбак-кыстың улуртканы звено 200 тонна тараа кирер склатың ханазын салып доозган, ам өске кылыларынче кирипкен. Ол ышкаш Анай-оолдуң 14 кижиниг звенову 250 олуттуг клубтуң тулуун эгелээн.

Чазаныпга мастерскаяның чазаныкчылары сонгуулалар хүнүнге чедир 80 рамаларны, 80 сонга, эжик чаактарын, 10 хаалгаларны чазап кылган. Тулугчулар Хозага, Койнаа, Хайзын Кошкар-оол болгаш өскелер-даа ажыл нормазын ажыр күүсеткен турарлар.

Т. КОНГАР.

Тудугжуларның чарыжы

Баа-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң тулугжулары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга алларжыткан социалистиг чарыжынга белиткен хүлээлгелерни алганнар.

Ыяш кезикчилери Адыяа, Сандынаа хүн оналгазын 140 хуу, а сөөртүүчүлер коллективи-биле норманы 150 хуудан кууу эвес күүседирии хүлээнгеннер. Тудугла ажылдап турар коммунистер Руковицын, Аржаков, артель баштаар черинiң кежигүнү Ыңаажык олар хүн оналгазын 125—150 хуу күүсетиишаан. ажылдың шынарын экижидериие үглаган боттуг хемчеглерни ап чорудуп турар.

Е. ПАЗДЕРИН.

Бир культура бажыңында

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыкта культура бажыңы моон мурнунда чыдарга культураның олаа болур туржук, анаа кышкы соок үеде кино көөрү безин берге турган. Анаа лекциялар, кежээдер, концерт, шин көргүзүглери ончуг ховар болуп тургулаан.

Культура бажыңының ажылы ам өскерилген. Кызыл-Мажалыктың культура бажыңынга кым чүнү сонуургай-дыр кино, концерт көрүксээн бе, азы канчы бир солун нам номчуксаар болдур, оозун челип ап болур арганы болган.

Культура бажыңының шити көргүзүг кыдыр шинетинген. Ону чүгле класс-чараш болзун дээш анаа-даа фотомонтажбиле шимевээн, ол чуруктар политика талазы-биле ужур-утказы. Районнуң алыгы беш чыл планының талазы-биле күүсеңер ажылдарының планын, партияның XX съездизиниң Директивалыарындан үнүп бижээн чүүлдерни көргүскүлээн. Фотомонтажтарда ол улуг планны күүседир дээш шулургу ажылдан турар совет патриоттарны, оларның хөдараыбиле бүдүрүп кылып турар чаа-чаа техникаларны, ураан-чүүлүн мастерлерни делгеп көргүскен.

Амгы үеде культура бажыңында ырының шинии, музыканың, танцының болгаш акробаттың бөлүмнери доктаамал ажылдап турар. Чүгле ыры бөлүмүнде безин 50 ажыг кижиниктилер хаара тутунган.

Сөөлгү үеде ураан-чүүл бөлүмүнүң кижиниктилери чоннуң мурнунга концерт, шин көргүзүглерин каш улаа кылган. Бөлүлаан концерттерден районнуң мурнакчы малчыннарының хуралынга көргүскен концерт дыка сонуургапчыт болган.

1956 чылдың октябрьдан бээр «Чангыс оглу», «Эртен» деп шилерни орус дыл кырынга, «Тиилелге», «Дөңгүр-оол» деп шилерни тыва дыл кырынга көргүскүзээн. Шин бөлүмүнүң кижиниктилери ам «Тайбыңның шерии», «Дескел чок кыраан назын» болгаш «Боргунчуг тывышкын» деп шилерни үнүрери-биле белеткеннп турарлар. Шин бөлүмүнүң кижиниктилериндеп Кызыл-Мажалык ортумак школаның башкызы Бунгаалай, культура кидизиниң ажыдагчызы Сеңенсот олар ойнаар ролдарыны эки күүседип турарлар.

Ыраажы Некрасов «Хадынчыгаш» деп ырыны, Семенова «Ынак карааң» деп ырыларны «Ыыттаан херек чок» деп мексикан улустуң ырын, ыраажы Буучун «Үлү оглум», «Бай-ла Хемчиим» деп ырларны болгаш клуб директору Сайын — «Чараш карак», «Ырлаал чүрээм» деп ырларны ончуг эки ырлап күүседип турарлар.

Музыка, танцы бөлүмнерин чөөкта чаа организастаап турушкан. Ол бөлүмнерниң кижиниктилериниң саны хүн-бүрү өзүп турар. Чүгле чаңгыс музыка бөлүмүнде 20 ажыг кижи өөренип кирген.

Культура бажыңында чүгле ураан-чүүл бөлүмнери доктаамал ажылдап турар эвес, анаа чаа-чаа киноларны көрүп бөлүр. Клубтуң кино механиги Подольская ол ажылынга бодунуң мергежилин бедидип, чоннуң оргузунга алдарны чаалап алган.

Темалыг тускай кежээлерни, лекция номчулгаларын доктаамал чорудуп турар. Чөөкта чаа бүгү делегей байдалының дугайында лекцияны, тематиктиг кежээни организастаан.

Культура бажыңында районнуң төп библиотеказы чонну калбаа-биле хаара тулуп турар. Библиотека 20372 номнарлыг. Оон номчукчуларының 578 кижи четкен. Орлов, Куликова, Чечек ышкаш хөйхөй иленкейлиг номчукчуларның саны өскен. Номчукчуларның арасында башкылар, эмчилер, кодээ ажыл-агыйның түскай эртемниглери, районнуң ажылчыннары хөй болуп турар.

Культура бажыңында ажыл эртжен чылдарга бодазарга эжижээн болза-даа чамдык бар четпестерни демдеглезе чогуур. Үрер хөгжүм каш чылдар иштинде ажыглал чок чыдып келген болгаш оларның хөй келии үрелген. Национал хөгжүм аймаа шуут чок. Национал хөгжүмнү кылдырар хемчеглерни албайн турар. Ону кылдырып алырының бүгү аргалары бар.

Культура бажыңының ажылы моон сонгаар оон-даа артык эжижир ужурлуг. Инда чамдык бар четпестерни чайладыр. Ылаңгыя четпейн турар хөгжүм херекселерни чөөкта үеде тыл тургузар дээш районнуң культура кидизии, культура бажыңы боттуг хемчеглерни алыр керек.

Бо бүгү четпестерни чайладып, бөлүмнерде хаара тутунган кижилерни улам быжыглап ажыдаар болза, районнуң культура бажыңының ураан-чүүл бөлүмнери областтың аныяктар фестивалынга чедиишкинниг ужуражыры чайлаш чок.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Улуг Октябрьның 40 чыл ойнга төлептиг ужуражыр дээш чарыш чаа-Хөл машина-трактор станциязының механизаторларының аразында улам калбарып турар. Бүгү улустуң сонуургалын тудуп кылдыр механизаторлар бедидиген чаа хүлээлгелерни алган ажылдап турар Чижээ, МТС-тиң эң эвээ комбайнерлериниң бирээзи Шилнай Александрович Варнов трактор мотору септеп ажыдавышаан, бүдүрүлге онзагылгазының ай саныида 150—160 хуу чедир күүседип турар. Оон септээн моторларының шынары дыка эки болуп турар.

Чурумта: комбайнер Н. А. Варнов мотор септеп тур.

Фото В. Лутковтуу.

Чаа колхоз

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарының Мөңгүн-Тайганың девискээринде хөй малчыннары чүртган турар. Чөөкта чаа ол малчыннарның ниити хуралы болган. Анаа үстүнде ийи колхозтарның даргалары Доржулай, Комбу оларның эртжен ажыл-агый чылының түннелериниң дугайында илеткелдери болгулаан.

Колхозтарның ажылында бар чедиишкиннерни демдеглеп, четпестерни илерелиг чугаалашкан соонда мындыг айтырыгга кирген. Чүл дизе, Мөңгүн-Тайганың девискээринге мал ажылын сайзырадыры ончуг эптиг болган ында ийи колхозтарның хөй муң баш малдарын малдап турар каш чүс колхозчулар чүртган турар. Олар арт-сын ажыр ырак колхозтар төптери-биле үрүлүү аргыжары берге. Ынчангаш аңаа мал ажылдыг тускай колхозту организастаар дугайында саналды моон мурунда колхозчулар боттары үнүрүп турган. Эртжен күзүн районнуң партия конференциязынга бо айтырыгны делегаттар база көдүрүп үнүрген.

Бо бүгү байдалдарны өөренип көргеш, областтың улуртур организацияларындан колхозчуларның саналдарын чүүлдүг деп көрген турган.

Ынчангаш Мөңгүн-Тайгага чаа колхозту организастаар айтырыгны бо хуралга шиитпирлээн. «Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарның хөрөнгизи 2 автомашинаны, 35 муң 600 баш малды болгаш элээн хөй түнүгт акшаны чаа колхозтуң хөрөнгизи кылдыр каткан. Колхозтуң ээрегези 317, күш-ажылы кылыр кижизи 658.

Чаа колхозтуң адын «Малчын» деп бадыгаа болгаш даргазынга эш К. Куланы соңгаан.

К. ЧҮЛЬДҮМ.

Бөлгүмнүң өөредилгезин шынаржыдар

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлыкта ортумак школаның башкыларының бир чамдызы партия төөгүзү өөренирииң бедиткен хевиринии бөлгүмнүе, эскелери агаар политика бөлгүмнүе өөренип турар. Варвара Михайловна Кормухинаның улуртуп турары бедиткен хевиринии бөлгүмү чыл эгезинден бээр кичээлдеже чогуур хүннерин хаяс эрттирбейн кичээлдеп келген. Варшава Михайловна моон-биле ам ийи чыл пропагандистеп турар, оон кичээлдери эки белеткелиг болгаш дыңнакчыларга билдингир, сонуурганчыг, оон ужурунда дыңнакчылар кичээл үспейн турар болгаш өөренип турар теманы чугаалажырына идепкейлиг киржип турар.

Эш У. Ооржактың улуртуп турар агарполитика бөлгүмү багай ажылдап турар. Ол бөлгүм чыл эгезинден бээр чүгле үш удаа кичээл кылган. Пропагандист кичээл бүрүзүнге белеткел чок кээп турганыбиле дыңнакчылар сөөлгү үеде кичээлдерге шуут барбастаан. Школада партия эге организациязының секретары эш Э. Саая ол байдал-биле эптежип турар болгаш харын декабрьнин төнчүзүнде болган бир кичээлге олургаи ол пропагандисте — «Че, дүрген автоматтан каавыт» деп «айтыышкын» бээрге, оозу Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 39 чыл ойнуң дугайында М. А. Сусловтуң илеткелин каш минута иштинде сымалыр номчуп каапкаш оон-биле кичээл төнген деп дыңнаткан чүүл бар.

Бо бөлгүмнүң өөредилгезин катап үргүлчүлээр дугайында эш Э. Саая кандыгдаа хемчег албайн турар. Ынчаарга чамдык М. Тырые дээш ышкаш коммунистер кайда-даа өөренимейн турда, оон-биле база эптежип турары канчап-даа таарыннас.

Школа башкыларының ол агар-политика бөлгүмүнүң ажылын экижидер болгаш аңаа өске шыырак пропагандисти дарый шилип тыпкаш, кичээлди үргүлчүлеп чорудары негетинии турар.

О. САМБУУ.

Көдээ ажыл-агый техникумунга өөредилгениң шынарын экижидер

Чөөкта чаа Новосибирск хоорайга Урал, Сибирь болгаш Чөөн-чүс зоналарының талазы-биле көдээ ажыл-агый техникумнарының директорларының чөвүлел хуралы болуп эрткен. Чөвүлел хуралга көдээ ажыл-агыйның ортумак түскай эртемниглерин белеткээрин моон сонгаар үндезини-биле экижидерииге холбашкан чүүлүл айтырыгларны чугаалашкан.

Чижээ, өөредилге планының чаа төлевилели, өөредилге практиказын эрттирер дугайында саавырның төлевилели, мурнакчы дүржүлгаларны иептерелиир болгаш оон-даа өске айтырыглар. Хуралның киржикчилери шаазалыг шүүлтүлелге болгаи бот-шүүлтүлелге үнезилээш, көдээ ажыл-агый техникумнарының өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарынга бар четпестерни шиитпирлии-биле илеретпиизаи, ону моон сонгаар чайладыр дугайында тодаргай саналдарын кииргеннер.

Ам үеде көдээ ажыл-агый техникумнарының барымдаалап ажылдап турары өөредилге планының 77 хуузун теория айтырыглары өөренири, а өөредилге практиказы эрттирери чүгле 23 хуузун эзелеп турар. Техникумнарның хөй кезии түс черинiң байдалын өөренип көрбейн, институттарның программаларын ол хевээр ажыглап турарын чөвүлел хурал шын эвес деп санаан.

Өөредилге программазынга теория айтырыгларын өөренирии эвин эртир көвүдедип турганының түннелиниие техникумнарны доосканнарының практиктиг ажылга эргежок чүгула мергежии чавыс, хөвү бригадаларын, мал фермаларын улуртуп шыдавае таварылгалар дыка хөй болуп турар. Бо шылажыр аргажок байдалды моон сонгаар үүтүлер төлээде өөредилге планын чаартып турар.

Өөредилгенин чаа планының 40 хуулективи лаборатория-практиктиг ажылдарже, өөредилгеге хереглээр көргүзүтпособиялары белеткээрииче болгаш оларны кичээлдерге ажыглаарынче улуг кичээнгейни салып турар.

Практиктиг кичээлдерни башкылар А. И. Перинов, Д. А. Колесников, А. Д. Сулимов болгаш оон-даа өскелер чедиишкиниг чорудуп турарлар. Чижээ, мал эмчизи аш Перинов практиктиг кичээлдерге көдээ ажыл-агый малдарының түлүп сөөктерин болгаш иштики органнарының тургузуун бүрүү-биле ажыглап турар. Анатомия кабинели көргүзүг пособиялары-биле байлактыг кылыр дериишгеп.

Көдээ ажыл-агый техникумнарының директорларының чөвүлел хуралының сүмелээнинге дүүштүр бистин техникумнуң өөредилге-кижизидилгелиг ажылын коон сонгаар эде организастаары чугула. Орта мөөн аданна хемчеглер хамаржыр.

Бүгү лаборатория-практиктиг ажылдарны болгаш өөредилге, бүдүрүлге практиказы эрттирериниң программазын шынарлыг күүседир. Өөреникчилериниң киржилгези-биле көргүзүг пособиялары белеткээр ажыды улам калбартыр.

Башкы бүрүзү болуунуң түскай эртемниң талазы-биле мергежилии бедитпишаан, тракторну, комбайнны болгаш автомашинаны өөренир хүлээлгелиг. Башкылар советиниң болгаи методкомиссиязының хуралынга лаборатория-практиктиг ажылдың, өөредилге болгаи бүдүрүлге практиказының канчаар чоруп турарының байдалын база ажылдың дүржүлгазын солчуурун доктаамал чугаалажып турар ужуруг.

Башкыларның талазынган өөреникчилер ортузунга хүн-бүрү чоруткар киженiлге ажылы—ончуг эки өөредилгени болгаи чурумну чедип алырының үнезинии болур. Оон шынныын практика бадыткап турар. Чижээ, техникумнуң бирги курзунуң бухгалтер салбырының өөреникчилериниң өөредилгези болгаш чуруму эки болуп турарын чүүн-биле тайылбырлаарыл? Ол курстуң класс. удуртукчузу Анна Павловна Реброва өөренилер-биле тудуш харылзаалыг, интернатка кижизидилге дугайында солун беседаларны доктаамал чорудуп турар. Эш Реброва ол ажылды боттандырарда комсомол, профөөнилел организацияларның активтериниг болгаш эки өөренип турар сургуулдарга даянып турар.

Техникумнуң ажылын экижидериниң херээнге көдээ ажыл-агыйның область эргелеги улуг ролдуу эзлээр. Чөвүлел хуралга илереэни болза, Воронеж областтың көдээ ажыл-агый эргелеги чаа тургустунган ийи чаа техникумнарга 9 автомашиналарны, 15 тракторларны, көдээ ажыл-агыйның кожуулз машиналарын, мал фермаларын механизастаарынга эргежок чүгула дериг-херекселерни берген. Эргелелдиң агрономнары, зоотехниктери, мал эмчилери техникумнуң өөредилге кичээлдериие үргүлчү олуржуп, теория айтырыгларының болгаш мурнакчы дүржүлгалар дугайында лекцияларны номчуп турарлар.

Өөредилге практиказы эрттирер сорулга-биле колхозтарны болгаш МТС-тери мынчага чедир техникумга быжыглаваан. Моон ужурунда практика эрттирип баргап сургуулдарга дуза көргүспес азы шуут хүлээп албас таварылгалар бар. Чижээ, Кы-Хем районнуң Воронцов аттыг колхозунуң даргазы эш Биселеп, Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуң даргалары эш Нурсат практикантыларны хүлээп албааннар. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң даргазы эш Глотов, Чадана МТС-тиң көз зоотехниги эш Самбал, көл агроному эш Иванов өөредилге практиказы эрттирери-биле барган сургуулдарга дуза көргүспээнner.

Сургуулдар ам дээрезинде механизациияны техниканың бөдүү чокка плакаттардан көрүп өөренип турарының ужурлуы, техникумну доосканнар машина, трактор, комбайн башкарып билбес болуру билдингир. Бо байдал техникумну доосканнар немелде бүдүрүлге мергежии — чолаачы, тракторист комбайнер эргени алырынга болгаи көдээ ажыл-агый малларын тарып боозадырының, электрокыргылавын, электросаалданың техниказын шингээдин алырынга улуг шаптык болуп турар. Мынчангаш сорулга чүл дизе, көдээ ажыл-агыйның область эргелеги техникуму өөредилгеге эргежок чүгула хереглиг техника (автомашина, трактор, комбайн)-биле дүрген хандырары болур. Өөредилге практиказы эрттирип турар сургуулдарга дуза көргүзериниң талазыбиле колхозтар даргаларының болгаи МТС-тер директорларының харылсалгазын бедидер.

Техникумнуң башкылар коллективи областтың көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглери-биле кады кадрлар белеткээр сорулгазын алдарлыы-биле күүседип шыдаар. Ол талазы-биле эргежок хереглиг чүүлдер—лаборатория, кабинеттер, башкы кадрлар, кодан чанының участвогу, делгем эвес-даа болза кат-чинис салы, мастерская болгаи оон-даа өскелер бар.

Башкылар коллективи өөредилгени экижидериие үглаган бүгү-де хемчеглерни боттандырарын хүлээнишпээн, көдээ ажыл-агыйның область эргелеминиң улуртукчулары, оон тускай эртемниглер, колхозтар даргалары болгаи МТС-тер директорлары бо чүгула сорулганы күүседириниң талазы-биле техникумга дуза-лажырын идеген тур.

А. ХЕРУМЕННО,
көдээ ажыл-агый техникумунуң директорү.

Келир өөредилге чылынга

САМАГАЛТАЙ. («Шынның» корр.) Школаларда өөредилге кижизидилге ажылының чедиишкинин баш бурулгаар чорутунган эки белеткелдеп улуг хамаржырын ажылдың практиказы улам-на бүдүрелип турар. Тес-Хем районда Сталин аттыг колхозтуң башталр черн шида школаның келир өөредилге чылында оттуг 500 кубометр ыяшты белеткеп бээрии хүлээнген. Ол ажылга 32 кижи составтыг бригаданы тургусиаан.

Күш-ажылды ыңын организастаанындан колхозчу аныяктарның ол бригадазы февраль 23-ке чедир 620 кубометрни белеткээн. Төре, Узук-оол ышкаш чамдык комсомолчулар хүнүге 6 кубометр ыяш кагар норманы 10 кубометр чедир белеткеп турар. Тудугга база сентелгеге хереглээр материалдарны школа ыяшташтан эгелеп белеткеп турар.

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң малчыннары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болуур оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш бедик хүлээлгелерни алганнар.

Төрүүр 2962 баш хойнуң хураганнарын бүрүн кангалап албышаан, ирт, хой бүрүзүнден 3—2,3 кг жүүлү кыргып алыр. 520 баш төрүүр инекгерден 520 анай,ошкүлерден ниитизи-биле 983 кг чөөк алыр. 426 төрүүр инектерниң бызаларын кангалап албышаан, саар инек бүрүзүнден 1000 кг сүттүг саар. 181 төрүүр белерден 127 кулунну меңги өстүрүп алыр.

Мал ажыл-агыйындан бо чылын 920 муң рубль орулгапы колхозка кирер.

Колхозтуң малчыннары ол районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң малчыннарын социалистиг чарышка кыйгырган.

М. ОЧУР.

Номчукчуларның бижип турары

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунда Чыпсыкта удуртқан 6 кижи составтыг тулуг звеноиу үргүлер ясклзинiң тудуун эгелээн. Тудугжулар Кулун-Доржу, Чылбак, Чыпсың олар хүн нормазын 125—150 хуу чедир күүседип турарлар.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозунуң хойжуу Сарыгбай чаа төрээн 102 хонмуң 104 хураганын менди өстүрүп турар. Өөшкү кадарчызы Чанзалай төрээн 80 өөгүдеп 65 ачай алган. Кадарчылар ам төрүүр малдың чаш төлүн менди алырынче кол кичээнгейни угландырган.

Т. КОНГАР.

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң № 1 шээр мал фермазының малчыннары бажың тудар 960 чудукту кезии белеткээш, 500 чудукту тулуг шөлүнде сөөртүп алган. Бо чылын хыштагларга 15 чүрттелга бажыңнарын тудуп ажыглалга кирерии малчыннар хүлээнген. Делгер-оол 300 баш шээр мал кирер ханазны кылыр хүлээлгени алган.

Х. КАРА-ООЛ.

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң клубунуң ажылы сеилгу үеде эжижээн. Клубта аныяктарның ыры, шин, танцы бөлүмнери ажылдап турар. Бөлүмнериин киржикчилери ажыл-бүрү онзнарны колхозчуларга көргүзүп турарлар.

З. САГААЧИ.

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң өрээ бүүрү радиолуг болган. Колхозчулар чаа солуп медээлерни дыңнап турар аппаратнар.

М. СЫНАА.

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң бөлүк колхозтулары өрткен ажылагый чылында эки ажылдаанны дээш Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делегелезиниң Кол комитединден бичe алдын медальдар-биле шаңнаткан. Оларның арасында колхоз даргазы Федотов, хөвү бригадири Ортуи-оол болгаш колхозчулар Седен, Очур-оол, Аймаа, Сотнам бар.

С. СОТНАМ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК, 27. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының дүүнгү эртенги хуралынга эң сөөлүнде Сирияның төлөлекчизи Зейн ад-Дин чүве чугаалаан. Израильге «магалылал» бээрин болгаш озу кылырда КНО-нуң «онза шеригнерин» ажыглаарын сананган турган Канаданың төлөлекчизи Пирсоннуң чугаазын сирий төлөлекчи чидин-биле шүгүмчүлээн.

Ассамблеяның хүндүзүү хуралынга 6 чурттарның киргени резолюция төлевилелин деткип Чехословакияның, Иракты болгаш Сауд Аравиязының төлөлекчилери чүве чугаалагылаан.

Шеригнерин Египеттиң девискээринден ыраан үнүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильиң күүсетпейн турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү Ассамблея соксадып каан болгаш Ассамблеяның комитеттериниң аянга каш плеткелдерин болгаш оларның иштинде бар болуп турар резолюциялар төлевилелдерин бүтүлээринче шилчээн. Харагалзап талазы-биле комитеттиң Барымы Африканың дугайында айтырыгларга, харагалзалга турар девискээрлерде байдалга холбашкан резолюцияларын, база кошкак хөгжүлделиг чурттарның экономиктиг хөгжүлдези-биле болгаш ол чурттарга техниктиг дузалаачыны көргүзериниң калбак программазы-биле холбашкан резолюцияны хүлээп алган.

Аймыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доктаамал эвес кежигүннериниң санын көвүдериниң база экономиктиг болгаш социалдыг чөвүлелдиң составын, КНО-нуң делегей эргезиниң талазы-биле комиссиязын көвүдериниң дугайында айтырыгларны чугаалажып көөрү Кол Ассамблеяның XII сессиязынга чедир соңгаарлаар деп шиитпирни Ассамблея хүлээп алган.

Шеригнерин египет девискээрлеп үнүрер дугайында резолюцияны Израильдиң күүсетпейн турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү Ассамблея үргүлүлээр.

НЬЮ-ЙОРК, 27. (СЭТА). Египеттиң девискээриндеп болдунуң шеригнерин үнүрериндеп Израильдиң ойталап турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Кол Ассамблеяның бөгүн ийи плеварлыг хуралы болур үжүрүг турган. Ынчалза-даа бөгүн эртен бирги хуралга бо айтырыг талазы-биле санал бээрин күзээрлер чок болганын холбаштыр (а чогум херек кырында, дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Канаданың төлөлекчизи Пирсоннуң дүүн киргеп саналы ышкаш резолюция төлевилелин белеткеп турар америк төлөлериниң ажыт оптуг аргаларын холбаштыр), комитеттериниң плеткелдерин чугаалажып көөрүнде Кол Ассамблея карган. Оон-биле чергелештир, Барымы Израиль дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Политиктиг комитеттиң хуралын база чыгган.

ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга улур АКШ-тың хоралакчы түлгелгилериниң дугайында айтырыгны чугаалажырын Тускай политиктиг комитет үргүлүлеп турган.

НЬЮ-ЙОРК, 28. (СЭТА). Социалистиг чурттарның иштики херектериниң АКШ-тың холгаарлаашкыныңың дугайында болган ол бүргүнелерге улур АКШ-тың хоралакчы ажыл-чорудулгазының дугайында айтырыгны тускай политиктиг комитетке чугаалажып көөрү дүүн доозулган.

Ол айтырыгны калбак-биле чугаалажып көөрү болдурбас дээн АКШ-тың төлөлериниң ораалдажыышкыны чедиишкин чок болган. Өске чурттарның херектериниң АКШ-тың холгаарлаашкыныңың дыка хөй тодаргай чижектери болган социалистиг лагерьниң чурттарынга улур АКШ-тың хоралакчы ажыл-чорудулгазының фактыларын комитетке үш хүнүң дискуссиязының чорудулгазында көргүскен.

Өжээтен ажыл-чорудулганы Польшага улур чорудуп келген болгаш ам-даа чорутпышаан турар деп, Польшаның төлөлекчизи Е. Михайловский чугаалаан. Барымы чүкте янзы-бүрү төптерден Польшаже шивишкиниерни салып киирип турган. Пропагандачы литературалыг агаар шарларын бисче салып киирер күженишкиниг кампаниязының база бир объектизин бис болуп турган бис. Тарадып турган хуулүстарга болгаш бистиң чазавыска өжээтен өске-даа литературага бистиң улузувусту, чүгле халаптыг бичгаш олүмүг үржүктарыг ажыл соксадышкыныларынче азы чазакка улур чыскалдарже кыйгырып турарлар. Шарларның черге дүшкеш чазылганының түннелинде болган өске каража-когаралдарның дугайын безин чугаалаваска, салып үндүрген шарларга таварышкан, бистиң ийи ужудукчуларывыс амы-тынын оскунган.

Социалистиг өске-даа күүрнелерге улур кылып турары ышкаш, Польшага улур чорудуп турар өжээтен пропаганда — ол дээрге, күүрнелер аразының харылзааларынга болунун ойлук чок багын шагала көргүзүп каапкан, «сөөк даймының» методтарын хереглеп турары болур деп Михайловский дендеглээн.

Совет резолюция төлевилелинде ол дугайын чугаалап турары өжээтен ажыл-чорудулганы соксадыр чорук болза, улустар аразының дүшкүүлүг чоруунун ол-не айылдыг үнер дестериниң бирээзин илередиринге идиглиг болгаш эвес, харын-даа КНО-нуң Уставынга болгаш тайбының кангалаарының эрге-ажыктарынга чоруглешкек болуп турар. Каттышкан Штаттарның өске күүрнелерге улур хоралакчы ажыл-чорудулгазын соксадырын чагырыкчы болуктери болунун политиказының, күжүнүн болгаш агрессиязының чугула элементизи болдурганнар дээрэ хамыктың мурнунда тодаргай көргүзүлген деп, ССРЭ-ниң төлөлекчизи медеглээн. Делегей практиказында чижек чок ол өжээтен хөделиишкиннер соолгу үениң дүргүзүнда онза калбарган.

Чогум-на ол хоралакчы ажыл-чорудулга үзам-на айылдыг үтка-дыңарлыг болуп, чаа нүүл мегелериниң кыжанының тургузуп турар боорга, өске чурттарның херектериниге АКШ-тың холгаарлаашкыныңың соксадырының хемчеглерин дарый алырыбиле, АКШ-тың агрессчи хөделиишкиниериниң тайбынга айылың чогуур ойүнде чайлалдыр дээш, Совет Эвилелиниң төлөзи ол айтырыгны КНО-га киргеп.

Социалистиг чурттарның улустарынга өжээтен ажыл-чорудулга АКШ-та калбаабиле нептерээн дээрэни айытпышаан, В. Кузнецов, социалистиг чурттарда амгы аныгдел тургузуун өскертпээн шаанда ол чурттар-биле найырадыг харылзаалар болдунмас дээр янзылыг болдуы АКШ америк улуска хүн бүрүде бүүрелдиг турар деп дендеглээн.

Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле харылзаазырыны аналажылары дээш, оларның-биле кады ажылдажылганы хөгжүдери дээш туржуп турар кандыг-даа организациязырының, болуктериниң болгаш түс-түс кижилериниң ажыл-чорудулгазын бүгү хемчеглер-биле шантыктаар тускай политиканы Каттышкан Штаттарда амгы үеде чорудуп турар.

Эң-не чаагай сеткилдерни болгаш америк улустуң эрге-ажыктарын барымдаалаан, ССРЭ-биле харылзаларны экижедыры дээш туржуп турар организациязырының болгаш түс-түс кижилерни Каттышкан Штаттарда тускай органнарның талазындан бүгү-де истеп-стрүүшкүнге таварыштырып турар.

Социалистиг чурттарның херектерин холгаарлаарының политиказының авторларының болгаш организаакчыларының, ол чурттарда аңыдыралдың дугайында шыны америк улустуң билип алырынга шантыктаар дээш чүткүлүүнүң дугайын ол бүгү херечилеп турар.

ССРЭ-ни болгаш улус демократиязының чурттарын күүдеп, мегелеп турган, Англияның, Францияның, Италияның болгаш өске-даа дыка хөй чурттарның төлөзелериниң саналдарынга хамаарыштыр чугаалаан, В. Кузнецовтуң оон ынай медеглээни болза: АКШ-тың империалистиг болуктери америк монополияларының делегей тергиделин тургузар дээн боттарының хоралыг планнарынга дүүштүр, өске чурттарның иштики херектеринге каржызы-биле демчээрежин, боттарынга тазырышпас системаларга болгаш күүрнелерге улур хоралыг ажыл-чорудулганы чорудуп турарлар. Комитетке болган бо дискуссияның чорудулгазында хөй санныг фактылар-биле болгаш материалдар-биле ол чорук бүүрелдиг кыдыр база-ла көргүстүнген.

Совет Эвилели болза, болунун халтыны политиказын янзы-бүрү иштилел системаларлыг күүрнелериниң тайбын кожа-келбээ югуннаашкыныңың болдунун болурунун болгаш эргежок чугулазының ленинчи принциптиниге үнделелеп турар. Өске чурттарның иштики херектерин холгаарлаазының болгаш олар-биле ажыл-херекчи кады ажылдажылганың принциптерин Совет чазак кезээде барымдаалап келген.

Совет Эвилели болза, чепсегленишкиннер эңдере бүүрерин соксадырын, чепсектиг күштериниң санын кызырарын, өскенин девискээринде бүгү-де шериг базаларын узуткап чок кылырын, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти бүүрерин база хереглээрин хоруурун саналдап турар.

Өске чурттарның иштики херектерин холгаарлаар дээр, тайбының херээжит аймылдыг политиканы кандыг-даа күүрнене, бирги ээлчеге АКШ чорутпазын Совет Эвилели база-ла саналдап турар.

Ук айтырыгны тускай политиктиг комитетке чугаалажып көрген чорук чүгле улустар аразының дүшкүүлүг чоруунун ол-не айылдыг үнер дестериниң бирээзин илередиринге идиглиг болгаш эвес, харын-даа КНО-нуң Уставынга болгаш тайбының кангалаарының эрге-ажыктарынга чоруглешкек болуп турар. Каттышкаң Штаттарның өске күүрнелерге улур хоралакчы ажыл-чорудулгазын соксадырын чагырыкчы болуктери күүрнене политиказының деннелиниге чедир бедиткеннер. АКШ-тың ындыг политиказы улустар аразының байдалын болгаш күүрнелер аразының харылзаларын дорайтадып, КНО-нуң Уставының болгаш улустар аразының эргезининң үндезиннерин дүүлдүрүп турар.

Болунун кежигүннериниң бирээзи ол организациянның өске кежигүннериниге улур хоралакчы ажыл-чорудулганы үргүлүг чорутуп турар ындыг байдалдың чаны-биле КНО эртип болбас болгаш эртпес-даа ужурлуг, чүгле дээрге ол чорук тайбынга болгаш айыыл чок чорукка кыжанының тургузуп, күүрнелер аразының харылзаларын дорайтадып турар деп Бузнецов дендеглээн.

Совет Эвилелиң ап көөрге кандыгыл кээрге, күүрнелер аразынга илегелди быкыглаарынга болгаш бүгү чүүрттарның аразынга, оларның социал тургузуулдан хамаарылга чокка, тайбын кады ажылдажылганы хөгжүдериниге шантыктап турар чылдагаанзырзы чайлалырынче үлаптап болунун күженишкиннерин аа коон соңгаар-даа соксатпас деп, Бузнецов түннелинде чугаалаан.

Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың составын калбартканы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Февраль 28-те ыраазындагы тускай медеглелди ында чарлаан:

Венгр Улус Республиканың Президиумуу Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың дарганының бирги оралакчызынга доктор Ференц Мюннихи, иштики херектер министринге Бел Бискуну, кадык камгалалының министринге доктор Фриеш Долешалды, культура министринге Дьюл Каллаини болгаш камгалал министринге Гез Ревести томуйлаан.

Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың кежигүнү хүлээлгелириниден Бүрүне хуралының дарганы Шандор Романи Венгр Улус Республиканың Президиумуу хостаан.

Инженерлернин болгаш техниктерин Бүгү-польша съездизи доозулган

ВАРШАВА. (СЭТА). Инженерлерниң болгаш техниктериң үшкү Бүгү-польша съездизи Варшавага болдунуң ажылын доозган.

Техниктиг болалды чайгылыш чөкка хөгжүдер — талазы-биле полыша улус ажыл-агыйының мурнунда чугула соруулгалар туруп турар деп съездиниң хүлээп алган резолюциязында айтып турар. Партияның айытқан оруу-биле, бистиң чүүрттка социалистиг тургузугну тургузарының болгаш быжыглаарының оруу-биле техниктиг интеллигенциянның улуг арнаязының шиитпирлин-биле чоруруу эргежок чугула деп резолюцияда чугаалап турар.

Улус ажыл-агыйын эргелеп баштаар, үлетиүрүнүң чиг-эт суурун база экономиканың аңгы-аңгы аларларын хөгжүдер талазы-биле ажылды экижидер талазы-биле техниктиг интеллигенциянын тодаргай соруулгаларын резолюция айтып турар.

Чехословакияда көдээ ажыл-агыйының чаа кооперативтери

ПРАГА. (СЭТА). 1956 чылда Чехословакияга көдээ ажыл-агыйның чаңгыс-аай тыа 1255 кооперативтерин тургускаан. Амгы үеде көдээ ажыл-агыйның чаңгыс-аай кооперативтери бүгү тарыар черлериниң 37 хуузун ажыдап кылып турарлар.

Бо чылдың январьда болгаш февральда он-он чаа кооперативтерни тараачынгыр организастааннар. Кооперативтерже хуу ышкыдыг чаа-чаа тараачын ажыл-агыйларның кирип турарының дугайын чехословак солуннар парлап үндүрүп турар. Чижээлерге, Итлав областка чылдың эгезининден бээр көдээ ажыл-агыйның чаңгыс-аай 28 чаа кооперативтери тургускан. Брюн областа кооперативтерже хуу ышкыдыг 596 ажыл-агыйлар киргеннер. Кардубиц областа чүгле февральдың дургузунда 9 чаа кооперативтер тургустунгулаан.

Вашингтонда америк-француз чугаалажыышкыннар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Февральдың 26-да ында АКШ-тың болгаш Францияның чазактарының баштыннарының аразында чугаалажмышкыннар эгелээн. Премьер-министри Ги Молле Ах бажында президент Эйзенхауэр-биле ужурашкан. Оон-биле кады күүрне департаментизиниге Даллес француз даштыкы херектер министри Б. Пино-биле чугаалажмышкыннар кылган.

Чехословак туристериң улуг болуу Москвага чораан. Ажчылар Москва-биле танышканнар.

Чурумта: Ленинград вокзалының чаны. Москвачылар чехословак туристер-биле чугаалажып турлар.

Фото Е. Кассинниң. СЭТА-ның фотохрониказы.

Бирги чер дээш

Февраль 26—27-ниң хүнүнде Кызыга күүрне албан черлериниң ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының, эге болгаш ортунак школалар ажылдакчыларының болгаш үлетиүр-бүүрүлге ажылдакчыларының профэвилелдер обкомнарының командаларының аразынга чаазак маргылдаалары болуп эртикеп.

Маргылдаанның башгайгы хүнүнде 4 кижи составтыг эр кижилерниң 10 километрге эстафетазы эртикеп болгаш 10 километрге бирги чер дээш чарыш болган. 10 километриниң эстафетазынга күүрне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы 2 шак 11 минута 08 секунда эртикеп бирги черни эзилеп. Эге болгаш ортунак школалар ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы 2 шак 43 минута 40 секундала келгеш ийи черни алган. Херээженнериниң 5 километрге 3 кижи составтыг эстафета чарыжынга эге болгаш ортунак школалар ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы 1 шак 11 минута 21 секундада келгеш бирги черни эзилеп.

Чурумта: Херээженнериниң эстафетазынга бирги черни алган команданың киржикчизи А. Хасанова.

Ийги черни көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы алган.

Түс-түс кижилериниң бирги черни дээш 10 километриниң чарыжынга 34 чаазакчы спортчулар киришкеннер. Анаа Чөксум (Кызыл) 40 минута 25 секундала маңнаан, хамыктың мурнан келген. Ийги черни Н. Косых, (Баа-Хем), үшкү черни В. Бабушкин (Улуг-Хем) олар алганнар. Ол хемчеэлге маңнаан чаазакчылардан 6 кижи ийги, 5 кижи, үшкү разрядтың нормазын дужаганнар.

Херээженнериң беш километрге чарыжынга 20 чаазакчылар киришкен. Беш километрни 22 минута 50 секундада эртикеп, Шәбалин (Улуг-Хем) алган. Л. Давыдова (Кызыл) ийги черни, Пахомова (Кызыл) үшкү черни түс-түс алганнар. Анаа херээженнерден ийи кижи ийги, тес кижи үшкү разрядтың нормазын дужаганнар.

Маргылдаанның ийи дугаарты хүнү. Ол хүн ар улустуң 15 болгаш 30 километрлерге маргылдаазы болган. 15 километрге 29 кижи маңнааннар. Анаа Шүнихин (Улуг-Хем) 15 километрге 1 шак 32 минутада маңнаан, область чемпионы деп атты алган. (Ол маргылдаанның киржикчилериниен 6 кижи ийги, 15 кижи үшкү разрядты чедип алганнар.

30 километриниң маргылдаазынга 10 кижи киришкен. Анаа Улуг-Хем районуун чазакчызы Ерпов 2 шак 10 минута 0,5 секундала маңнаан, область чемпионы деп атты алган. Ийги черни Д. Март-оол (Кызыл), Воскотни (Чөөш-Хемчик) үшкү черни алганнар. 30 километриниң чарыжынга 8 кижи ийги разрядтың, 9 кижи үшкү разрядтың нормазын дужаганнар.

Маргылдаанның түннелинде командалар талазы-биле эге болгаш ортунак школалар ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы 55.176 санныг ап, бирги черни алган, профэвилелдериниң область чемпионунуң шилчилер кубогун алган. Ийги черни күүрне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы, үшкү черни көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң командазы алган.

Хаак маргылдаазынга тиилээн спортчу хаакчыларга областның профэвилелдер чөвүлелиниң шаннал бижиктерин болгаш хөрек демдектерин шаннап тывыскылаан. А. ТЫРТЫК-КАРА.

Туберкулезту чедиишкинниг эмнээринге чүү дузалыгыл

Туберкулез-биле демисежири нарын болгаш харыысалгалыг. Туберкулезту чедиишкиниг эмнээринге бол болгаш шиитпирлиг чүүл—аарыг кижини эмчиге чогуур үезинде шинчилери болур. Туберкулездан аараан кижини дүрген илереткен түлүп-на ону чедиишкиниг эмнеп эккиртири бүүрелдиг болур. Туберкулездуң хамыдап үлдээн хевирии эккиртир эмнээри берге.

Аарыг кижи эмчиге чогуур ой-шаанда шинчилер төлээде, туберкулездуң баштайгы демдектерин бижири чугула.

Чамдык таварылгада туберкулез кижини аар хевир-биле аартыр, тодаргайлаарга, аараан кижиниң эъди 38—39 градус чедир эзнир, шаг-дендези чок апаар, бажы аарыр, чем ижиксевестээр, дүккүүг чөдүүг үргүлүг-ле чөдүрүп чоруур апаар.

Туберкулез нүргучайында-ла кижини эскерт чокка аартып эгелээр, оон аараан кижи моган турупканын миинин, шоолуг эвес шагырап чоруур. Туруп могаанынга чыыжыр көрүнгеш, аараан кижилер ындыг шагыраашкынны тоовайн, эмчиге-даа барбайн чоргулаалар. Ынчаан аараан кижи удаткан чок-ла шагырап, шыырыгар, оон эъди бичии изин чоруур, ажыл хүнүүн соолгүде моган турупканын ол миинн бээр, оон бажы аарыр, чемге хөгүжөктанар, эът-боду шингээрип ара бээр. Туберкулез аарыг үргүлүг-ле катаптаар гриппи хевири-биле кижиге база халдаар, ынчаан аараан кижи оңу гриппи дээш тоовайн чоруур таварылгалар бар болур.

Туберкулездуң баштайгы демдектерин эскерип билир, болдунуң кадыкшылы дээш кичээнип чоруур кижи бүрүзү ындыг демдектер билдингенде эмчиге чогуур үезинде шинчилерни чугула. Ол чорук аарыгны чаа-ла эгелеп турда илередиринге дузалыг. Туберкулез аарыг шинчилээр эртем-шинчилелдиң Москва область институдунуң медээзи-биле эмнерга, туберкулездан үүдереп аараан 195 кижиниң 40 хуузу боттарының кадыкшылын хайгаарабайн чораан кижилер болган.

Кижи бүрүзү болдунуң кадыының байдалын поликлиникага, амбулаториягa, база эргежок чугула таварылгада туберкулез диспансериниге хыналып болур. Туберкулез аарыг кижинин ог-бүлезининң кежигүнүге үстүнде айыттынган демдектер илеээнде, аарыг кижи ол чорукту онза кичээнгейлиг көрүп, болдунун кадыының байдалын диспансер черинге хынадыр ужурлуг. Туберкулез талазы-биле сезигленчиг үр үеде азы улаа-даражы-биле аарын чөрүүр кижилерни база туберкулез аарыг кижилериң ог-бүлезиниң кежигүнериң болгаш өскелерни-даа шинчилер талазы-биле тубдиспансер черлери улуг ажылды чорудуп турар. Чижээ, туберкулез аарыг шинчилээр эртем-шинчилелдиң Москва область институдунуң медээзи-биле аларга, диспансериниң рентгениниге шинчиткен, гриптен болгаш өске-даа аарыглардан үр үеде база улаа-даража аарын чораан кижилериниң 6,9 хуузунуң өкпелериниге туберкулез шинчилиг өскерлиишкиннер илереттинген.

Бистиң ССРЭ-де кижи бүрүзү болун туберкулезтан кангаларының, аарый бергеи кижилер туберкулезту эгезинде илередип, чедиишкиниг эмнедириниң аргазын хандырып турар бүгү байдалдарны партия болгаш чазак ажылчы чонларга тургузуп берген.

Эң чаа медицина техниказы-биле: рентген-биле, лабораторня-биле болгаш өскелер биле-даа чепсеглетиниген, моргежиниг эмчи-тускай эртемнигнерниг политклиникаларының, амбулаторияларының, туберкулез диспансерлериниң калбак четкизи бистиң чүртүвүстә бар.

Бистиң чүртүвүстүң ажылчы чонларының кадыкшылы кангаар-даа аажок улуг сагыш салыышкын-биле хүрээлетиниген. Ажылчы чонларга тускайлаттырган халас эмчи дузалаачының бүгү-де эмнелге албан черлериниде көргүзүп турар. Болдунун кадыкшылы дээш кижи бүрүзү боду база сонуургап, моган шагыраар чоруктуң баштайгы демдектери илеээнде, туберкулез аарыгдан сезигленчиг чүүл болганда эмчиге шинчидэри чугула.

Чүгле бүгү эмнелге албан черлериниң ниити күженишкини-биле база болдунуң кадыы дээш аарыг кижи бүрүзүнүң чугуур сагыш салыышкыны-биле туберкулезту ой-шаанда илередип болур.

Болдунуң кадыы дээш недереддиг сагыш санар чорук чүгле кижиниң кадыкшылын болгаш ажылдаар шинээзин кангалаар эвес, харын туберкулезка удур чедиишкиниг демиселге база дузалаар.

Тыва областтың санитар-чырыдыышкын башкыы.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОНПАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының культура болгаш ажыдыралга кидиишкиниң 4—98, партийжи ажыдыралга, пропаганда, үлетиүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый иштики информация кидиишкиниң — 3 — 88, харыысалгалыг кидиистериниң 3—68, чагаа кидиишкиниң база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00100

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылда үндезилеткенге.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 МАРТ 9 СУББОТА № 49 (5761)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Ажылчы, колхозчу херээженнерге, эртемнин, техниканын, чырыдыышкынныи, культуранын болгаш кадык камгалалгынын ажылдакчызы херээженнерге, Совет Эвилелинин бүгү херээженнеринге Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязынын Төп Комитединин байыры (1 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарынын Тыва область Совединге 1957 чылдын март 3-те соңгуттурган депутаттарынын данзызы (2 арын).

А. Бичиижик. — Мал кыштагларыныышкынында четпестерни узуткап, сүт саалазын көвүдедир (2 арын).

П. Иконников. — Бистин чаржыл турар облазывыста (3 арын).

Я. Дорму. — Көдээ Советтерниң ажылын улам бедик деннелче (3 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

КНО-нуң Бол Ассамблеязынын XI сессиязы (4 арын).

Буланентинин радиосу-биле Пштвал Добинин чугаазы (4 арын).

Даштыкы хроника (4 арын).

А. Шатилов. — Делегей байдалынын доңчулазы (4 арын).

КОММУНИСТЕРНИҢ БОЛГАШ ПАРТИЯ КЕЖИГҮНҮ ЭВЕСТЕРНИҢ УЛУСЧУ БЛОГУНУҢ ЧАЙЫННАНЧАК ТИИЛЕЛГЕЗИ

Бо чылдың марттың 3-те болган ажылчы чоннар депутаттарының область, районнар, хоорайлар, көдээ болган суурлар Советтерниге соңгуулдаларының область түннели үнген. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогу бо соңгуулдаларга база-ла чайыннанчак тиилелгени чедип алган.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Соведининг соңгуулдаларынга бүгү соңгукчуларның ниити санының 99,95 хуузу киришкен болган. Барылаазыкынга киришкен соңгукчуларның ниити санының 99,52 хуузу коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаан. Кызыл хоорай Советининг депутаттарын сонгуурунга хоорайның бүгү соңгукчуларының 99,82 хуузу киришкен болган. Оларның 99,02 хуузу улусчу блоктуң кандидаттары дээш бадылааннар. Областа 14 районнар Советтерниниң соңгуулдаларынга соңгукчуларның 99,99 хуузу киришкен болган оларның 99,51 хуузу депутаттарга кандидаттар дээш боттарының бадылаашкыннарын берген. Чадаана, Туран, Шагаан-Арыг хоорайлар Советтерниниң соңгуулдаларынга соңгукчуларның 100 хуузу киришкен болган оларның 98,92 хуузу чоннуң кандидаттары дээш бадылаан. Көдээ Советтерниң депутаттарынга кандидаттар дээш соңгукчуларның 99,51 хуузу, суурлар Советтерниге депутаттарның кандидаттары дээш оларның 99,13 хуузу чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаашкынын бергеннер.

Чер-чер Советтерниниң депутаттарынга үлетпүрүң болгаш көдээ ажыл-агыйның ыяа хой мурнакчылары соңгуттурганнар. Тываның чоннуң эң аңы оолдар, кыстарыныан 2097 кижи чер-чер Советтерниниң депутаттары болган. Оларның аразында 700 ажыг херээженнер бар. Улустуң оң бүгү соңгуттурганнары боттарының депутат бедик адын алдарлы-биле болгаш телептин-биле кадагалап. Коммунистиг партияның ажылдап кылган политиказын амыралга чедиишкиниг боттандырар дээш, бистиң бүүлүг Төрээн чуртувустуң улам ынай быжыглаарын, ажылчын аңгы бile колхозчу тарачыннарның эвилелин, улустуң найыралын быжыктырарының, тайбыны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының, улустуң амыдыралын улам-на чаагайжыдарының политиказы дээрзин совет кижилер өзи билирин бо соңгуулдаларга күштүг-биле бүзүреп көргүскеннер. Партияның иштинде болгаш даштыкы политиказының чайыннанчак шын чыннының СЭКП ТК-ның декабрь-февраль Пленумнарының болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советининг алдыгы сессиязының шиитпирлеринде база катап күштүг-биле демиселетиинген. Ол төөгүлүг шиитпирлерни Тываның ажылчы чоннары ийи-биле күүлүгүзүнүп, оны амыдыралга боттандырарынче бүгү күштерин үнүрүп, чер-чер Советтерниге соңгуулаларның хүнүн күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерbile утказаннар.

Алдыгы беш чылдың бирги чылының ниити продукция бүүрер планын областтың девискээринде турар үлетпүр чергелер 101 хуу күүсеткен болгаш 1955 чылдынга деңнээрге ниити продукцияның хемчээлинге 23 хуу өстүргеи. Көдээ ажылагайның хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннер чедип алынган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга алдар болдурган социалистиг чарыш ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң бүгү участоктарында ол байырлалга чедир бөрөк-ла бир чыл бурунгаар эгелээн. Ажыл-агыйжы чедиишкиннер утаи-на өзүп турар Бо чылдың февральның бүдүрүлге планын Кызылдың дараңылга комбинады 147,4 хуу күүсеткен. Чадаана МТС-тин механизаторлары тракторлар септелгезин хуусал бетинде, 20 хонук бурунгаар эрте дооскан. Ам сиген кезер машиналарны, электри-биле хой кыргыыр агрегаттарны база комбайнларны септеп турарлар. Ол бүгү болгаш өске-даа фактылар болза чоннуң күш-ажылчы патриотизминиң илереэшкинни болуп турар.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет улус социалистиг үлетпүрүг болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдеринің алдыгы беш чыл планнарын эң кыска хуусаларда боттандырар дээш бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерни кылырын соңгуулдалар хүнүнде хүлээнгеннер. Оларның сөзү болган херек кырында ажылхерээ Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдарлыг 40 чыл ооңга үүкшүтүр калбарган социалистиг чарышка база катап бадыткатынар дээрзинге быжыы-биле бүзүреп болур. Чүге дээрге, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бүгү ажыл-чорудулгазы ажылчы чоннарның амыдыралын үзүктел чокка эккижилеринин, оларның доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг херегледерни улам долузу-биле ханыраның чаагай соруулгаларынга чагырткан.

Бистиң чедиишкиннеривисе улуг болгаш бүүдээге көскү. Ынчалза-даа бистер чедиишкиннерге менээргенмейн, Төрээн чуртувустуң ёзулуг эзлери болуп, ажыл-агый культура тургузуушкунунуң чамдык участоктарында четпестерни узуткаарынче бүгү-ле күжениишкиннеривисти үгланыры ажыдаар ужуруг бис. Чер-чер Советтерниге соңгуулдаларның белеткелериниң хүннеринде соңгукчулар депутаттарның кандидаттарынга боттарының тодаргай чагыыларын берип турганнар. Ылаңгыя үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринин, продукцияның бот-үнезин чиигедиринин, социалистиг чылдаңы өстүрериниң айтырыгларынче чер-чер Советтериниң кичээнгейин онза үгландырарын соңгукчулар негээннер. Үлетпүрге каналганың эң шынгы коруи-чуруун тургузарын, продукцияның шынарын бедидерин, күш-ажылың сагыга-чурумун быжыглаарын, чурттанганың болгаш культура амыдыралдың түдүгларын калбартырын соңгукчулар боттарының депутаттарынга чагааннар.

Ынчангаш ажылда четпестерниң шүгүмчүлели болгаш бот-шүгүмчүлелин бүгү хемчеглер-биле калбартпышаан, ажылчы чоннарның чогаалдыкчы инициативазын калбаа-биле хөгжүдери, массалар-биле хүн бүрүнүң харылзаазын быжыглаары, боттарының депутат ажыл-чорудулгаларының дугайында отчёттарын соңгукчуларга үргүлүг кылып берип турары, соңгукчуларның чагыгларын амыдыралга чогуур үезинде боттандырары, алдыгы беш чылдың ийиги чылының күүсе планнарын улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга күүседири дээш совет кижилерниң күжениишкиннерин мобилизастаары чер-чер Советтериниң, оларның күүскомнарының болгаш бүгү депутаттарның чугула соруулгазы болур.

Бүгү улустуң ынакшылынга бүргеткен Коммунистиг партия бистиң Төрээн чуртувусту чаа-чаа тиилелгелерже бүзүрелдиг баштап бар чоруур. Ол партияның удуртулгазы-биле совет кижилерниң коммунизмче тиилелгелиг шимчээшкиннери улам-на улам улуг чедиишкиннерлиг болчур.

Ажылчы, колхозчу херээженнерге, эртемниң, техниканың, чырыдыышкыннның, культураның болгаш кадык камгалалының ажылдакчызы херээженнерге, Совет Эвилелиниң Бүгү херээженнеринге!

Ажылчы болгаш колхозчу херээженнерге, инженер болгаш техник, түлүгчү болгаш алban-хаакчы херээженнерге, башкы болгаш эмчи, литература болгаш ураан-чүүл ажылдакчызы херээженнерге, чурттуң улус ажыл-агыйының ангы-аңгы участоктарында күш-ажылың хүүлээнги дээрзинге ёзулуг ажыл-агыйның

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединге 1957 чылдың март 3-те сонгутурган депутаттарының даңзызы

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

Серемжей Сергей Агванович — Баа-Хемниң № 1 сонгулда округу.

Брәхим Михаил Георгиевич — Суворовтуң № 2 сонгулда округу.

Панасюра Виктор Петрович—Транспорттуң № 3 сонгулда округу.

Тарасов Александр Макарович — Транспорттуң мурнуу талакы № 4 сонгулда округу.

Чимба Александр Маныгеевич — Типографияның № 5 сонгулда округу.

Хөртем Темир Көкеолович — Октябрьның чеэн талакы № 6 сонгулда округу.

Дыртык Анна Хуреноолювна—Пролетарскийниң № 7 сонгулда округу.

Лопатина Татьяна Степановна — Октябрьның барыын талакы № 8 сонгулда округу.

Радченко Надежда Михайловна—Кооперативтиң № 9 сонгулда округу.

Саган-оол Олег Карлович —Сельскийниң № 10 сонгулда округу.

Харланов Валентин Александрович — Сонгу талакы № 11 сонгулда округу.

Дамба-Дарма Дмитрий Даваевич — Песочныйның № 12 сонгулда округу.

Кислухина Зоя Васильевна — Мурнуу талакы № 13 сонгулда округу.

Ощепкова Марина Алексеевна — Чеховтуң № 14 сонгулда округу.

Рубова Анна Ивановна — Чер тургузуунуң № 15 сонгулда округу.

Байкара Татьяна Ивановна — Чер тургузуунуң мурнуу талакы № 16 сонгулда округу.

Исаева Маргарита Александровна—Заозерныйның № 17 сонгулда округу.

Иванов Григорий Викторович—Улетпуртуң № 18 сонгулда округу.

Хуреңкен Бертик-оол Кадр-оолович — Заозерныйның № 19 сонгулда округу.

Сердобов Николай Алексеевич—Оң талакы эриктиң № 20 сонгулда округу.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Дорохова Екатерина Александровна — Бызыл-Мажалыктың № 21 сонгулда округу.

Артас Монгуш Баянович — Ак-Довуракның № 22 сонгулда округу.

Резниченко Константин Федорович — «Барлык» совхозтуң № 23 сонгулда округу.

Сарыглар Оюн Данзынович — Сарыг-Беллиң № 24 сонгулда округу.

Кара-Сал Сергымай Бугуповичи—Эрги-Барлыктың № 25 сонгулда округу.

Иванец Иван Иванович — Час-Адырның № 26 сонгулда округу.

Дорму Хертек Барандаевич—Аксы-Барлыктың № 27 сонгулда округу.

Монгуш Тамытмаа Туметеевна—Хөнделенниң № 28 сонгулда округу.

Куулар Дарма Борбак-ооловна—Бичетейниң № 29 сонгулда округу.

Пичен-оол Тимофей Бузечиевич—Дөн-Терезиниң № 30 сонгулда округу.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

Донгак Байлос Солуукович — Монгун-Тайганың № 31 сонгулда округу.

Усенко Николай Филиппович— Шуйнуң № 32 сонгулда округу.

Күшүгет Баллар Канзановна—Бай-Талдың № 33 сонгулда округу.

Юмбу Андрей Байкараевич — Бызыл-Дагның № 34 сонгулда округу.

Адыгбай Алексей Сайын-оолович—Кара-Хөлдүң № 35 сонгулда округу.

Хертен Седен Будуруквавич—Тээлиниң № 36 сонгулда округу.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Седип Сат Дамбаевич—Чадаана хоорайның барыын талакы № 37 сонгулда округу.

Навознов Николай Федорович—Чадаананың чеэн талакы № 38 сонгулда округу.

Доктуту Монгуш Докур-оолович — Чадаананың көзөө № 39 сонгулда округу.

Козленко Арсений Артемьевич — Даштыг-Бужуруүң № 40 сонгулда округу.

Рябцова Нина Михайловна — Шекпиниң № 41 сонгулда округу.

Маркова Лидия Петровна — Чыргакының № 42 сонгулда округу.

Цевменко Иван Игнатьевич— Хөрүм-Дагның № 43 сонгулда округу.

Ондар Маш Сергеевна — Баян-Таланың № 44 сонгулда округу.

Хаян-оол Константин Ёнзакович — Кызыл-Чыраанның № 45 сонгулда округу.

Армаалай Анатолий Дунчунович — Иргүнүүң № 46 сонгулда округу.

КАА-ХЕМ РАЙОН

Тома Салчак Калбакхорекович — Сарыг-Сепкиң барыын талакы № 47 сонгулда округу.

Салчак Салбашка Сергеленович — Сарыг-Сепкиң чеэн талакы № 48 сонгулда округу.

Бөрзек Салчак Самбурович — Бүрен-Аксының № 49 сонгулда округу.

Тапылнай Чизачи Тонгурович—Ильинканың № 50 сонгулда округу.

Сактагай Топтың Дюбютович — Терек-Хөлдүң № 51 сонгулда округу.

Пащенко Валентин Гаврилович — Медведевканың № 52 сонгулда округу.

Дюльзюмей Таймаштай Агбановна — Федоровканың № 53 сонгулда округу.

Намай Николай Саевич — Ужектиң № 54 сонгулда округу.

КЫЗЫЛ РАЙОН

Даваалай Сергей Чаш-оолович — Көк-Тейниң № 55 сонгулда округу.

Холошa Иван Григорьевич — Кара-Хаактың № 56 сонгулда округу.

Швайко Павел Дмитриевич — Бай-Бүлүниүң № 57 сонгулда округу.

Самбуга Биче-оол Иванович — Баян-Колдуң № 58 сонгулда округу.

ӨВҮР РАЙОН

Очур Сая Экилисович — Сагының № 59 сонгулда округу.

Янзоо Дивитпаа Ивановна — Дус-Даглың № 60 сонгулда округу.

Төруг-оол Севиль Сурунович — Ханлагайтының № 61 сонгулда округу.

БИЙ-ХЕМ РАЙОН

Маады Чилаш Биче-ооловна — Тураның чеэн талакы № 62 сонгулда округу.

Горбунов Федор Федеевич — Тураның барыын талакы № 63 сонгулда округу.

Чимба Маады Балынамович — Өөктиң № 64 сонгулда округу.

Сюрюн Маады Аганакович — Тарлагның № 65 сонгулда округу.

Дояхлова Анна Федоровна — Хадының № 66 сонгулда округу.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

Балгбай Мария Матвеевна — Кызыл-Тайганың № 67 сонгулда округу.

Кондон Ондар Бүжетовна — Сүт-Хөлдүң № 68 сонгулда округу.

Көпеем Ондар Самыйбановна — Бора-Тайганың № 69 сонгулда округу.

Сизых Николай Васильевич — Сүт-Аксының № 70 сонгулда округу.

Агапов Михаил Илларионович — Аздан-Маадырның № 71 сонгулда округу.

ТАНДЫ РАЙОН

Рогалев Афанасий Григорьевич—Жлановтуң № 72 сонгулда округу.

Быстрова Таисья Федоровна — Балгазының № 73 сонгулда округу.

Федосеенко Николай Александрович — Дүргенниң № 74 сонгулда округу.

Абросимова Анна Васильевна — № 75 топ сонгулда округу.

Курбатский Николай Кузьмич — Межегейниң № 76 сонгулда округу.

Кулаков Михаил Романович — Бочеготуң № 77 сонгулда округу.

Донгак Сувак Дүвеновна — Элегестиң № 78 сонгулда округу.

Оюржак Бүрбеш-оол Бужна—Хову-Аксының № 79 сонгулда округу.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

Филиппова Алевтина Николаевна — Самагалдайның № 80 сонгулда округу.

Чооду Самбыл Самданович — Берт-Дагның № 81 сонгулда округу.

Чадамба Оюржак Хүреноолович — Тестиң № 82 сонгулда округу.

ТОЖУ РАЙОН

Данзынай Кол Сандакович — Тоора-Хемниң № 83 сонгулда округу.

Шанмырмы Татьяна Шираповна — Шынның № 84 сонгулда округу.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Бондарев Семен Афанасьевич — Шаган-Арыг хоорайның сонгу талакы № 85 сонгулда округу.

Толгар-оол Оюн Арантанович—Шаган-Арыг хоорайның мурнуу талакы № 86 сонгулда округу.

Намчак Сат Комбуевич — Арыг-Бажының № 87 сонгулда округу.

Сарыг-Лама Сезекпаа Тулушевна — Торгалыгның № 88 сонгулда округу.

Чонлан Бүрүүкел Донгаковна — Чаатының № 89 сонгулда округу.

Кандан Александра Тюлюшевна — Арысканның № 90 сонгулда округу.

Сагоянов Петр Николаевич — Бөк-Чыраанын № 91 сонгулда округу.

Кыргыс Чалбаа Кыргысовна — Хайыракканың № 92 сонгулда округу

ЧАА-ХӨЛ РАЙОН

Чылбак-оол Монгуш Дыкпаевич—Чаа-Хөлдүң № 93 сонгулда округу.

Анай Зинаида Дагбаовна — Бара-Талдың № 94 сонгулда округу.

Балчый-оол Максим Сурунович — Үрбүнүүң № 95 сонгулда округу.

Окан Монгуш Дажыевна — Булуң-Теректиң № 96 сонгулда округу.

Анчимаа Хертек Амырбитовна — Ак-Туругның № 97 сонгулда округу.

ЭРЗИН РАЙОН

Дамба Чыксымаа Баировна — Сарыг-Булуннуң № 98 сонгулда округу.

Арапчаа Хомушку Самбуевич — Моренниң № 99 сонгулда округу.

Шойгуң Михаил Белгеевич — Нарынның № 100 сонгулда округу

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединге сонгулдалар талазы-биле областтың сонгулга комиссиязы.

Бий-Хем районнуң колхозтарында мал ажылыкың механизациязы эки тургустунган. Колхозтарда ижек саалдазының механизастатыныган аргазын калбаа-биле ажыглап турар, ол ышкаш мал чеммерин аскылыг оруктар-биле берип турар. Ол чорук саалданы бедик будурукчудут болгаш дүрген чорударынга удуг арганы берип турар.

Чурукта: «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы Д. Завьялова электри саалда-биле.

Фото С. Феоктистовтуу.

Чер болгандан

Часкы хову ажылынын эгелээр үези чоокшулап келген. Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозтуң ногаа бригадазы парниктерге 145 рамаларны, рассада остүрериге 120 муң хире ярык-олек саскыгаштарны белеткеп алган. Удобрение чыылырарын болгаш олуртулага оскедаа белеткеперин органнаштап турар.

• • •

Сарыг-Сепкиң райгелтпүр хөзбинады будурулге планын чыдын баштайгы айларындан эгелеп ажыр күүседип турар. Коллектив январьның онаалдазынга 166 хуу, а чазанныга цехи февральда планын 150 хуу күүсеткен. Аът херилери кыыр цех оон база хожудавайн турар.

• • •

Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң баштаар чери мурнакчы ажылдаан колхозчуларга ниити чурум ёзугаар күшүнерге немедеге төлевирлер тывыскан. Бүрдаа 1 кулун, Дүктүүжей 1 өшкү, Арапчор 1 кулун, Феней 1 өшкү, Бавыын-оол 1 кулун алганнар.

• • •

Тураага «Кызыл тараачын» колхозтуң бот-тывынгыр ураң-чүүл белүүминери эки ажылдан, улам-на чаа программалардыг көргүзүүлерин организастап турар. Колхоз клубунуң иштинде лозунгулар, плакаттар, диаграммалар көрүштүг шиметкеген.

• • •

Тожунуң Сыстыг-Хемде ыяш ажылагай чери түлүг ыяжы белеткээр талазы-биле февральда эрткен чыдың ол үезинден мун кубометрни хөйнү белеткээн. Коллектив салдарны хем эрлинде белеткеп эгелей берген.

• • •

Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтуң түлүг бригадазы 200 олуттуг чаа клубтуң түлүүн барык дооскан. Артельниң оон оске түлүгларында ажыл база эки. Иштизи-биле 1200 ажыг кубометр түлүг ыяжы бригада белеткеп алган.

• • •

Тывышка мергежилдиг анчылар Бай-Хем районнуң колхозтарында хөй илереп турар. «Октябрьның 14 чылы» колхозта К. Найм сезон эгелээнинден оөр 14550 ажыг рубльнин олчазын киирткен. Хрущев аттыг колхозта С. Кыргыс 11 муң рубль тывынгыг болган.

Баштайгы бызаалар

Таңды районнуң Сталин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң бүгү фермаларында төрүүр инектери оолдап эгелээн. Теп ферма 43, Шанган ферязында 85 инектер бызаалаан. Иштизи-биле колхозта 176 инектер бызаалаан.

Чаа төрээн инектерни тускайлап, хоолукпуг немелде чемнерни — бөгүн турар. Колхозтуң саанчылары чемней берген инектерни азылчыын кадарып турарлар.

Колхозтуң саанчыларының, бызаа ажаакчыларының аразында Октябрьның 40 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган. Кижи бүрүү чаңгыссаа бызаа ышкынмас болгаш инектен хөй сүт саап алыр дээш бедиткен хүлээлгелерин алган.

О. ОПЕЕН.

Хүлээлге алганнар

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Бистиң корр.). Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» көдөө ажыл-агый артелиниң малчыннары малды кыштан түр ажырып, чаш төлүн чидирип чокка камгалап алыр дээш күжениишкинниг ажылдан турарлар.

Койжу Очурнуң ажаалгазында төрүүр 300 хойлар бар. Олардың иштизинден төрээн 251 хойларлан 281 хураганнар. Серен-Доржунуң 184 төрээн хоюндан 185 хураганнар алдынган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болуур ойнга белек кылдыр малдың чаш төлүн бүрүн камгалап албышаан, хойлан-на 2 кг дүктү кыргыш алыр дугайында малчыннар хүлээлге алган ажылдан турарлар.

Мал кыштагладыышкынында четпестерни узуткап, сүт саалдазын көвүдедир

1957 чыл болза көдөө ажыл-агыйның бүгү аңгыларын улам ынай хөгжүдеринге, ылангыя сүттүг болгаш эътикер мал ажылын сайгыралырынга эргилделиг чыл болуур учурлуг деп партия болгаш чалак кыйгырып турар. Ол Кыйгырыгны амыралга боттандырарда аңгы уеде мал кыштагладыышкынынче онза кичээнгейни салыры, малдың өлүп хораарын болдурбазы, кышкы уеде сүт саалдазын бедидери чугула соруглагың биредээ болур.

Шиңгы турбуже, Тес-Хем районнуң үлүртүкчүлери эштер Арапчаа, Оолак мал кыштагладыышкынына эрегей үлүртүп, организастыг ажылды багай чорудканының түннелинде районнуң колхозтарында малдың кышкы байдалы бергедээшкинге таваржып, алаэн хөй баш мал арын бакшыраан болгаш сүт саалдазы эрткен чылынындан дыка кудулаан.

Районнуң колхозтары мал кыштагладыышкынынга багай белеткелдиг киргеши-биле бо ажыл-агый чылының дөрт айларының үргүлүнүң районга никти-ви-биле 1088 баш мал өлүп хораан болган янзы-бүрү чылдагааннардан чедиргиг болган ийикпе, азы районнуң колхозтары ниитизи-биле чартык миллион чыгыы рубльден когараан болуп турар. Ленин аттыг колхозта 403, Калинин аттыг колхозта — 371 баш мал өлген болгаш чидиргиг болган. Малдың өлүп хораар чоруунуң кол чыдагаалы багай чемгерилгеге болгаш ажаалга, хайгаарал-га. Районнуң партия, совет органнары, ылангыя колхозтарның баштаар черлери болгаш партия организациялары мал кыштагладыышкынының холга тулуп, ол ажылды улүртүрүн кошкадып, организастыг ажылларыны суларатканындан малдың кышкы байдалы колхозтарда багай болуп турар.

Чамдык малчыннар инитинин малын карак оғу дег камгалаарынын улуу, харын харысалга чогу-биле чидирер чоруктар бар. Чижээ, Калинин аттыг колхозтуң хойжузу эш Эренчин — 67 баш, эш Уванзай — 14 баш шаар малды харысалга чогу-биле ис чокка чидирген турда, ол колхозтуң баштаар чери (даргазы эш П. Биче-оол) чогуур өйүде хемчегни албайн турган чүүлдер бар. Ындыг фактылар оске-даа колхозтарда бар.

Районнуң үлүртүкчүлери болгаш колхозтарның даргалары ыыжыстыг боп малдың ажаалга, чемгерилгезинче болгаш хайгааралынче онза кичээнгейни салбайн, ону ала-чалгаарлаашкынче салгачының уламынган бүгү колхозтарда инек кал каныыг-даа немелде чемгерилге чокка чүгле чер оттаан турар. Малдарны кыштан хүр ажырары, ылангыя саар инектерден хөй сүт саалдазын челип алыры оларны эки шынарлыг чемнер-биле халырарындан хамаржыр деп чүвени ол районнуң колхозтар даргалары үнелевейн турарын фактылар хереглеп турар. Ындыг турбуже, партия райкомунуң секретары эш Аракчаа, райкүүском даргазы эш Оолак колхозтар даргаларындан шыңгыы негелдени салбайн, «инектиң сүт дыынга» деп улустуң үлегер чугаазын уттуп турарлар. Оон уламындан районда колхозтар эрткен 4 айларның дүргүзүнүп бир саар инектен сүт саалдазын эрткен чылын бо үеликке деңнээрге барык 10 килограмм чедир күүлаткан азы бир инектен-не чүгле 32,2 килограмм сүттү саткан. Районда чамдык мурнакчы саанчылар Адыя, Натпит олар боттарымга быжыглаан инек бүргүзүнден-не 200—260 килограмм сүттү саап алган турда районнуң чамдык колхозтары чүгле 25—35 килограмм сүттү бир инектен саткан болуп турар.

Районнуң колхозтарында сүт саалдазы чүге күүлдап турарый? СЭКП-ниң район комитединиң болгаш райкүүскомнуң ажыдакчыларының колхозтарда мал ажылын, ылангыя сүт саалдазын көвүдеир талазы-биле организастыг үлүртүлгени чогуур негелдезинге чедир эжиктиптейн турарлы-биле болгаш саар инектерден хөй продукция алыр дээш янзы-бүрү эки шынарлыг чемнер-биле малды чемгербейн турарында. Чижээ, Ленин аттыг колхозта 2 муң ажыг тонна сигең, 140 тонна силос бар хиреллиге-ле саар инектерни тускайлап чемгербейн турар. Ол колхоз эштикер болгаш сүткүр инектерни тускайлаар ажылды анза-да ёзу барымаалап саазын кырында чорутканы-биле 240 баш сүткүр инектерни кандыг-даа немелде чемгерилге, ажаалга-биле хандырбазының айтыр херек. Өске колхозтарда сүткүр болгаш эштикер инектерни база-ла тускайлап үспээн. Оон уламындан районнуңда, колхозтарының-даа үлүртүкчүлери сүткүр инектерден чеже килограмм сүттү саап алганын амдыгаа чедир билбейн турарлар.

Чамдык колхозтар саар инектерни болгаш бызаалардың ажаалгазынче кичээнгей салбайн турар. Чижээлээрге. Сталин аттыг колхозтуң Бора-Талда сүт-бараан фермазында төрүүр 76 инектен 19 инек бызаалаан, олардың бызаларын кажаалап азыраарынга ынча тааржыкпас кажаал бир хиреллиге, ону дерип кылырының үлүү 19 бызаларны саанчылар ийи өгле киирип алган ажаал турар, а колхоз баштаар чери тускай бызаа ажаакчызының ам-даа турбуспаан. Үлүг-даа, бичедаа бызаларга сүттү ижиртириниң норязы бир демей. Фермага ажылдаза чогуур 7 саанчылардан чүгле 4 кижи ажылдап турар, өскелери фермада безин чок. Инек кадырчыны Бүжеп, саанчылар Яма-Саар, Эремчик, Чалмаа олар 1956 чылдың октябрь 1-ден бээр бир инектен саап алган сүттү болгаш чыда саап алыр сүттүүн планын толаргай билбес болуп турар. Фермада сүт саалдазының талазы-биле саанчыларның адынын кырында көргүзүг самбыразын болгаш мурнакчы кадарчыларның, саанчыларның ажылының дуржулгазын, чедиишкиннерин көргүскен агитхүүдүстерин колхозтуң партия организациязы мынчага чедир дерип кылбаан, ол хамаан чок областтың колхозтарында сүт саалдазының талазы-биле ай санында үнүп турар бүдеткенньерни безин фермада аспаан. Саанчыларга, кадарчыларга культура-амыдыралдың таарыштыг байдалдарын тургузуп бербээн. Саанчылар халаттар, чунар-демирлер болгаш савалар-биле хандыртынмаанындан фермага арыг-шеверинге [illegible] далы кедергей багай. Ленин аттыг колхозтуң Кара-Суг болгаш Өртен-Өдекте фермаларында байлал Кара-Гал фермазындан база-ла дээредевейн турар.

Сүт саалдазының отчёт банташ учёду колхозтарда дыка багай тургустунган. Ленин аттыг колхозтуң сүт-бараан фермазының өргелекчизи зоотехник эш Чорбаа фермаңың ажылын ёзулуг үлүртпейн, учётчиктерден шынгыы негелдени салбайн эрегейлеп турда-ла Өртен-Өдекте фермаңың учётчизи Салый-оол 136 литр сүттүг январь айга отчётка киирбээн болуп турар. Ындыг байдал өске-даа колхозтарда бар.

Районнуң колхозтарында малдың кышкы байдалы ол хире бергедеп, сүт саалдазы күүлдап турда Тес-Хем МТС-тиң директору эш Жигалев, кол зоотехниги эш Пигарев олар колхозтарга боттуг луганы көргүспейн, районнуң кол ажылагайы мал ажылы деп чүвени ам-даа чедир үнелевейн турарлар. МТС туруп келгенден бээр чаңгыс-даа мал фермазын механизаставаан, безин чалаарда фермаларда чем чемнерни аңнап кирп хайындырар чересселерни мынчага чедир тургустпаан. Мал чемнери — сигенни, силосту фермаларже сөөртүрүнге болгаш одарларны далбыйларынга МТС чаңгыс-даа трактторну тускайлаваан, а колхозтар боттары тырттар күштерни база-ла организастыйн турар. Оон уламындан Ленин аттыг, Сталин аттыг колхозтарның фермаларында сөөртеп сигең төнүп турар.

Район дус талазы-биле дыка байлактыг, ол хирезинде малдың минералдыг чемнери колхозтарда хөвар, малга бээр дус, кужур даэш сагыш салышкыы районда барык чок. Бий-Хем районнуң колхозтары малды минералдыг чемнер-биле халырарының улуг ужур-дузалыын дыка үнелеп, Өвүр районнан кызыл дустап ап турда, чөөгүнде турар Тес-Хем районнуң колхозтары ону безин бодаваанар.

Чөөкта чаа районга хар өлээн чаап, улуг хат хадалмының соонда оларның харын кадыр хадып калпканы-биле малдың оларынга бергедээшкин таварыштырбышаан, оон-биле кады ылангыя ыыжыстыг боп болгаш хой, өшкү малдарның дүшү тастаар чорукка чедирер апаар, ынчангаш баш бүргүлгаар мал дүшү тастаар чорукка улуг янзы-бүрү чаар эмнерни мал эмчилери белеткеп, малчыннарга дуза чедирери эргежок чүгүл.

СЭКП райкому, райкүүском болгаш МТС фермаларда зоотехниктиг курстарның ажылын үлүртпейн, ала-чалгаарлаашкынче киирткен-биле районнуң чаңгыс-даа колхозунда, фермазында зоотехниктиг курстар шүүт ажылдавайн хораб. Районнуң кол ажылы—мал ажылы болуп турар хирезинде малчыннарны зоотехниктерининиң эртеминге өөредириңге СЭКП райкому, райкүүском оның кичээнгей салбаанын айтыры чүгүл.

Амгы үеле районнуң девискээриниң хар өлээн кыынналыр чаттаны-биле болгаш хат-кавыскан болуп, часкы үеле малдың ажаалгазынга бергедээшкиннерни таварыштыра бээрин мурнакы чылларның практиказы көргүзүп турарын барымдаалаваан, районнуң партия, совет органнарының, колхозтарның баштаар черлериниң, Тес-Хем МТС-тиң үлүртүкчүлери амдыгаатан өгелээш бүгү-ле арткан мал чемнерин шын чарыгдаарыбыле кады малга оларның харын калбыйлап бээринче МТС-тиң трактторлары, колхозтарның тырттар күштерин эвилелдевишаан, кыштагларга, фермаларга организастыг үлүртүлгаяы күштелдирип, бүгү колхозчуларны мал кыштагладыышкынының шинтиргиг үезин оон эртиреринче болгаш сүт саалдазын көвүдедиринче мобилизастаар херек.

А. БИЧИЖИК.

„Дүжүт“ деп хана солун

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозта партия, комсомол организацияларының органы — «Дүжүт» деп хана солун колхоз бүдүрүлгезинде организачы ролюу багай эвес ойнап турар. Чыл эгезинден бээр ол солун дерт удаа үнген, солуннуң үлүртүлгезин көргүштүг, сес домаа номчукчуларга биллингир болгаш утка-шынар материалдарны калбаа-биле чырыдып турар. Шүүгмүүлелдиг материалдар халас эртпейн турар. Кандыг-бир четпес ажылдың дугайында шүүгмүүлелдиг материал үнген болза, хамаарышкан организацияларга ол дораан хемчегни ап турар.

Редколлегия план ёзугаар ажылдап турар четпестерни шүүгмүүлээн материалдарны калбаа-биле чырыдып турар. Шүүгмүүлелдиг материалдар халас эртпейн турар. Кандыг-бир четпес ажылдың дугайында шүүгмүүлелдиг материал үнген болза, хамаарышкан организацияларга ол дораан хемчегни ап турар.

Редколлегия план ёзугаар ажылдап турар, оон түннелинде ол агитхүүдүстер база эки ажылдап турар.

Хана солуннуң бижикчилериниң саны өзүп турар, редколлегия бижикчилер-биле ажылды база эки тургускан. Партия эге организациязы хана солуннуң ажылын чугула көрүп, аңаа боттуг дуганы көргүзүп турар. Солуннуң редактору эш Тыныш болгаш коллегия кежигүнү эш Эник оларның эки ажылдап турарын демдеглээри чугула.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Пропагандистер семинары

Чөөкта чаа СЭКП-ниң Улуг-Хем райкомунга пропагандистерниң — политшколлар болгаш агар политика белгүминериниң үлүртүкчүларының ажырыглыг семинары болуп эрткен.

СЭКП обкомунуң лектору эш Григорьев семинарның тынаакчыларынга — «Амгы үеле делегей байдалының дугайында» болгаш «Социализиче шилчириниң янзы-бүрү хевирлериниң дугайында» лекцияларны номчаан. СЭКП Улуг-Хем райкомунуң секретарылары эштер Ширап болгаш Градобоев олар «Бүргүе деп чүл база иштилел хөгжүдезинге ол кандыг рольлуг?» база «Капитализмниң иштизи кризизи деп чүл» деп темалыг лекцияларны номчаннар.

Семинарның тынаакчылары ол ышкаш «Ангылар болгаш ангылар демиселиниң марксизм-ленинчи теориязының дугайында» (лектор эш Парфенов) база «Моральдың дугайында марксизм-ленинчи өөредиг. Коммунистиг моральның кол демдектери» (лектор эш Серебренников) деп лекцияларны дыннаан.

Пропагандистер оон ангыла ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 6-гы сессиязының ажылының түннелдерининиң дугайында эш Кудашевтуң болгаш 1956 чылда районнуң ажыл-агый планнарының күүселдезиниң түннелдерининиң дугайында эш Градобоевтиң илеткелдерни база дыннаан.

Семинарның ажылының түннелинде дээре пропагандистер эштер Мареев болгаш Сагалаков олар боттарының ажылының дүржулгазын солушканнар.

И. ОЛДЫРЕВ.

ДЕПУТАТКА СОНГУТУРГАН

Кызыл хоорайның ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге сонгулдалар талазы-биле Октябрьскийниң чөөн талакы № 6 сонгулда оқругунуң комиссиязы март 4-те область Совединин депутады Темир Көкеолович Хертекке шынныдар бижикти тывыскан.

Депутатка сонгутканының дугайында од шынныдылга бижикти ап тура, оон чугаалаанда болза: — сонгукчуларның ылегелин күүседири, социалистиг будурулгенин мурнакчызы болуп улам эки ажылдаары улуг алдар болдуруп билип тур мен.

Малчыннарның чедиишкини

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң малчыннары Байыртыг, Бенден, Аршын, Дажыба, Серенаа, Байыр-оол, Базыр-Сады олардың кадарган койларынган сөөлгү хүнгерге чедир төрүттүнген 589 хураганнар шүүтү менди, оларны эки дорукторуп турар.

Малчыннарның сагыш човаңгыр ажаалгазының түннелинде оларга хамаарышкан малдың кышкы байдалы эки. Моон сонгаар-даа төрээн малдың чаш төлүн чидирип чокка ап, менди өстүрериңге малчыннар бүзүрелдиглер.

К. ШУЛУУ.

БИСТИҢ ЧАРЖЫП ТУРАР ОБЛАЗЫВЫСТА

Инектерниң сүткүр продуктулуун бедидери дээш демиселче

Хакас автономнуг областың мал ажылдакчыларының оргузуунда сүт бүгүрерин ыйма көвүдеир болгаш инек бүргүүнден сүт саалдазын белидер дээш социалистиг чарыш калбарган.

Малчыннар боттарының хүлээлгезинге инек бүргүүнден 1800 килограммдан эвээш эмес сүттү саап алырын хүлээнгеген. Боград районнуң колхозчулары инек бүргүүнден 2300 кг, а ол районнуң Дзержинский аттыг колхозу—2500 кг сүттү саап алыр дээн. Бо колхоздуң саамчызы Абирина Анна Михайловна 1955 чылда бир инектен-не 2390 кг, 1956 чылда—2819 кг сүттү сагган, а бо 1957 чылда 3100 кг-ны саап алырын хүлээнген. Эш Абирина эртеген дөрт айларның дургузунда болунга быжыглаан 17 инектериниң бирээзинден-не 656 кг сүттү саап алган. Ам сүт саалдазы хүн-бүрү өзүп турар, бир эвес февральның эгезинде бир инектен хүнде ортумак саалдыг 6 кг турган болза, эш Абирина ам 7,5 килограмны саап ап турар.

Инектерниң ажалдыг, чемгерилгезин эки тургусканының ачызы-биле оларның продуктулуу белип турар. Хүн-бүрү инектерниң дүгүн аштап, оларны автосуггарыга-биле хандырган болгаш даштыгаа агаарладып турар. Инектерниң продуктулуунга хамаарыштыр чемгерилге нормазынар 25—35 кг силосту, 2—4 кг сенаж, буска чымчаткан болгаш хоонналган сабанны 10 кг чедир, концентраттарны 1—2 кг кылдыр киирип турар.

1956 чылда болунуң ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле эш Абирина 29 центнер тараанны, 10300 рубльдың күш-хүннерниң алган, сүт саалдазының талазы-биле бүдүрүлге онаалдазын ажыр күүседкени дээш немелде төлевир чуруму-биле 1700 кг сүттү алган.

Ол колхозта 17 харлыг Мария Сийтан дээн уруг сөөлгү дөрт айларның дургузунда болунга быжыглаан инек бүргүүнден 702 кг сүттү саап алган.

Эрткен 1956 чылда Шира районнуң Буденный аттыг колхозунуң колхозчулары бир инекке 25 центнер бөдүүн болгаш 10 тонна ажыг шыгтыг чемнер онаажыр кылыр эки чем сүүрну белеткээн. Инектерге элбек суггарылганы организастаан, сугну бээрининг мурнунда чылдың турар, чемгерилге нормазынга 30—40 кг силос, 7—8 кг сиген кирип турар болгаш литр сүт бүргүүнге 100—150 грамм концентраттар онаажып турар.

1956 чылдың октябрь 1-ден бо чылдың февраль 1-ге чедир инек бүргүүнден 657 кг сүттү саап алган болгаш эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге 184 кг хөй болган. Мурнакчы саамчылар Деник Доротея ол-ла үениң дургузунда инек бүргүүнден 837 кг сүттү, а оон уруу Фрида—733 кг сүттү саап алган. Ол саамчылар бо чылын инек бүргүүнден 2800 кг сүттү, оон ниитиден 1000 килограммдан эвээш эвезин кышкы үеле саап алырын хүлээнгеннер.

Шира районнуң Киров аттыг колхозу сүт саалдазының талазы-биле мурнакчы колхозтарның санынга кирип, эрткен чылдың ол үези-биле деннээрге бо дөрт айларның ниитизинде инек бүргүүнден 214 кг хөй сүттү саап алган.

Саамчыларны болгаш оске малчыннарны өөрүүл деткиири-биле областың олээн хөй колхозтарында натуралдыг төлевирден ангыда, акша-биле шаңнал төлевирив бала тургускан. Чижээ, Боград районнуң «Октябрь 10 чылы» колхозунда беш хонук санында сагдынган литр сүт бүргүүл дээш саамчыларга 5 копееки төлеп турар.

Шира районнуң «Партииның XIX съездизи» колхозунда сүт саалдазының талазы-биле ай онаалдазын канчаар күүсеткенинден хамаарыштыр саамчыларга шаңналды тыпсып турар. Бир эвес саамчы онаалдазын 100 хуу күүсеткен болза 50 рубль, 125 хуу күүсеткенде 100 рубль, 150 хуу күүсеткенде 150 рубль хемчээлиг шаңналды тыпсыр.

Усть-Абакан районнуң Киров аттыг колхозунда сүт саалдазының талазы-биле онаалданы саамчыларга хүн-бүрү чедирип турар, а он хонук бүргүүнүң төнчүзүнде бүгүрүлге хуралынга саалданың түнелиин чугаалаачы, анаа доктааткан планнан ажыр сагган литр сүт бүргүүл дээш 10 копееки төлеп турар.

Кышкы үеде инек бүргүүнден планнан ажыр сагган сүт дээш шак мынчыг шаңнал төлевирлер оске-даа колхозтарда бар. Бо чорук саамчыларның болгаш инек кадарчыларының материалдыг сонуургалын белидип турар, оон түнелиинде инектерниң ажалдазы улам эжижип, оларның сүткүр продуктулуу хүн-бүрү белип турар.

Хакасиянның малчыннары сүт бүдүрерин көвүдеир болгаш инектерниң продуктулуун белидер талазы-биле СЭКП-ниң XX съезидизиниң шиитпирлерин хүүсээ бетинде күүседиринге долу шиитпирлиг.

П. ИКОННИКОВ,

Хакас областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң кол зоотехниги.

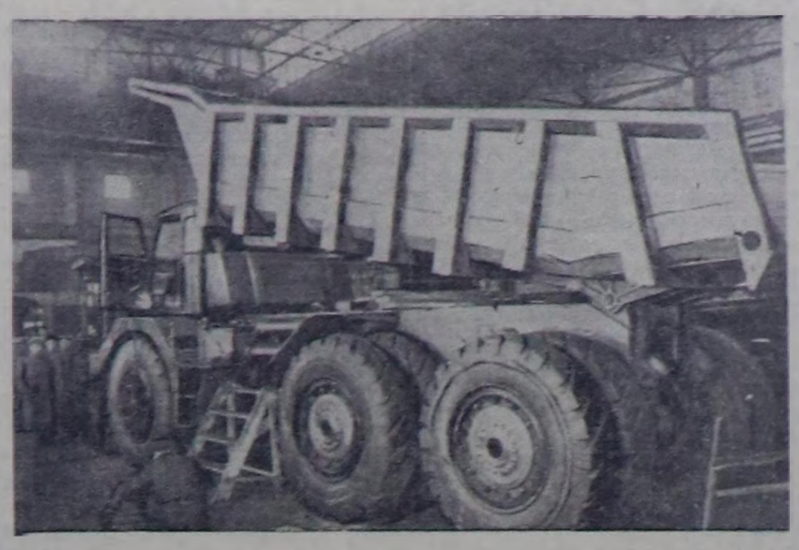

Белорусс ССР. Минскиниң автомобиль заводунуң коллективи СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бүдүрүлгечи чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Заводтуң коллективи кол конструктор Л. В. Косткининиң удуртуулгазы-биле 40 тонна чедир чүк сөөртүр чүгүн боду дүжүрер автомобильди хогаадып кылганнар. Ол чаа машина 450 ат күштүг моторлу тургускан. Автомобильдиң узун дурту 10 ажыг метр, доозы—3,4 метр. Ол шакта 30 километр чедир дүрген чоруур.

Чурукта: «МАЗ-530» деп 40 тонна чүк сөөртүр бирги чаа автомобильди чыып эптеп турары.

Фото А. Герельчиктиң.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Илерээн четпестерни чайладыр

Чадаана МТС-тиң механизаторлары тракторлар болгаш кожуг машиналарының септелгезин дооскан. «Главнашсбыттыг» складтарында ылчырбе-дугуйлар чок болганындан ийи «С-80» септелгеге кирбээн. Механизаторлар септеште үезинде акшахөреңгинин 5 хуузун камнап алыр соруулга салгаш, септелгеге үнген акшаның 6 хуузун камнап алган.

Мастерская эргелекчизи С. Русов, көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш комбайннар инженери А. Райский оларның онаашкан ажылдарынга харыысалга чок болганындан МТС девискээринде чурумчыскаал чок. Сеңкаларны болгаш оскеда көдээ ажыл-агый машиналарын кайы хамаан чок октагыланкан. Ынчалда багай тургустунганындан сеңкаларның септелгези куду шынарлыг болган.

Сөөлгү үеде МТС-те чурум баксыраан. Механизаторлар ажылга орай келир ийикпе азы цехтер аразынга ажыл чок базып тургучаар, а чамдык ажылдакчылар ажылагында арагалаптар чүүлдер бар. Электри-биле канчакчы Клебанский ажылаар дизе ажылдап-ла турар, а чалгаарай берге — ажыл кылбайн чыдып алыр. Мастерская эргелекчизи аңаа кандыг-даа хемчег көргүспейн турар.

Склад эргелекчизи Базаровтуң, эт-хөрексел харыылап турар Чижиктиң ажылынга харыысалга чок болганындан септелге чорудуп турган механизаторлар ажыл чок тургулаан таварылга бар.

Кол инженер Дубовцев сөөлгү ийи айларда кожуг машиналарын септеп турар гаражка кингүс кирбээн. Чүнү канчаар кылырын сүмелевээн. Көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези канчаар чоруп турарын сонуургап көрбээн.

Токарь цехи болгаш дарганнаар чер баштай тракторлар чагыларын кылгаш, оон соонда көдээ ажыл-агый машиналарының чагыларын кылып тургандынган септелге хожудаан. Контролер инженер-механик Попов үргелген кезектериниң ханызын тургузарда херек кырында чугула артык кезектерни, детальларны өөренип көрбейн, анаа-ла үлегер ёзугаар тургузуп тургандынган механизаторлар складтардан хөй артык кезектер алгаш, ону кайнаарда суггар аайын тыппайн туруп-туруп, ам-даа ажыгзап болур кезектерни кагтылаптар таварылгалар тургап.

Бирээзи-че 3-тен 7 рубль чедир өртектиг сальниктерни артыкка алгаш, октагылап турган. Демир чонгуларын ажыглавайн үндүр октагылап, а үлегерни катап эзилдиреринге хереглевейн турган.

С. ИКОННИКОВ.

„Совет Тыва“ колхозта

Бызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуң сүт-бардан фермазының саамчылары сөөлгү хүннерге чедир бызаалаан 56 инектериниң чаш төлүн бүрүн ажаап алгаш, эки дөрүктүрүп турарлар. Саамчы Кара-күске 8 бызаалаан эки азырап турар.

• • •

Тулутга ыяш белеткээринде ажылдап турар 35 киши, 20 ажыг аттар-биле ыяштыг машина оруунче сөөртүп турар. Бүрбүлдей, Чүлдүм олар хүн онаалдазын 125—150 хуу күүседип турар.

Колхоз суурунда 100 ажыг кубометрни, машина оруунда 500 кубометр тулуг ыяжын сөөртеннер.

Редакцияга ЧАГААЛАР

ЫНЧААР АЖЫЛДАП БОЛБАС

Эрзин район Тыва областың хамчык районнарының бирээзи. Ындыг болганда оон экономиказының кол адыры мал ажыны болуру чугаажок. Ажыл-агыйның бо кол адырын хогжүдеринге мал ажылының түскай эртемнигленнинин харыысалгазы болгаш пуззы үнелеп четпиннее улуг.

Ындыг турбуже, «Сталинчы оруң» колхозта мал ажылының түскай эртемниглери боттарының хүлээлгелиг ажылынга харыысалгазын херекке албайн турарының фактылары бар. Колхозта улуг мал амчызы эш Б. Шожулчаа айга 800 рубль шалыныг, амчылер С. Седен айда 35, С. Сагаачы — 30 күш-хүннерин санадып ап турарлар. Оон ангыда ийи санитаркалар база бар. Алы үнген түскай амчыларны колхоз баштаар чери шефтээшкин болгаш оске хөй ниитиниң ажылынган хосталп, оларга ажылдап мунар аъттарны быжыглаан берген.

Ам херек кырында ырак оларларда болгаш сүт-бардан фермаларында оларның ажылы көзүлбейн турар. Бо кыжын янзыбүрү аарыглардан болгаш оске-даа чылдагаанналрын колхозтуң малының хораичазы улуг болган. Колхоз төвүнден бир километр четпес черде ферма үрелиг симменталь бука болгаш Тесте малчын С. Чуннайга түскай үзүп кадартканы молдургалардан 12 баш өлген турда, мал амчызы эш Шожулчаа кандыг-даа хемчег албаан.

Февраль 12-де колхоз партазы эш Айлыы-оол С. Сагаачыны Тесте Чуннайның малында молдургаларны барып эмнээнин-бээе чоруткан. Херек кырында чүү болганы дизе, мал амчызы эш Сагаачы колхоз партазының айтышкыллыг болган болуунун харыысалгалыг хүлээлгезинге тоо боланайн, колхоз машиназынга өлуруп алган, район төвүнге барып хүннээш, малчынның малынга барбайн, дедир чаңа берген. Сагаачының ажылга ак-сеткилдиг эвези, чуруп, харыысалга чогу кызыгаарын акпаан деп санап болур.

Мал амчыларын колдуунда колхоз төвүнде олурарлар. Кажан малчыннар оларны чалап келирге, мунар аът чок боор, чамдыкта амчы чок боор таварылгалар кайы хөй. Шынында чалатырып турар эвес, харын мал амчылери боттары малчыннар-биле кады ажылдаар ужурлуг улус тур. Эрткен чылын колхозка алаан хөй чаң хураганнар өлгенин барындаалаан, Чадаанада көдээ ажыл-агыйның дүрүмүлгө станциязының түскай эртемнигleри бо чылын төрүүр хойларны бир ай бурунгаар эмнеп тарымырын сүмелээн турда, анга чедир чаңгыс-даа хой тарытпаннаан.

Колхозчуларның ажылдап каан акшахөреңгизин, күш-хүннерин санадып алырынга өйлешкеш, боттуг ажыл кылбайн турар мал амчыларичге моон сөөгаар чогуу ажылдаар бе, ажылдавас бе деп айтырыгны тургусса чогуур.

К. ШОМБУН.

„Район эмнелгезинге барынар“

Сталин аттыг колхозтуң эмнелге салбырынга кешеп аарыг кижилер хүнүдир-даа маналр, а оон эргелекчизи Е. С. Шамирова бодунуң чурттаар өрээлинде шөлээни аажок ием номчуп олурар. Оон ангыда ол аңаа келген аарыг кижилерге аалдек эвес, харыы, довгун чоруун коргуун турар. Чижээ, чоокта чаа колхозчу С. Алыг аарааш аңаа келгеш, хүнүдир маналаш, кежээ арай бооруа эмчиге шинчиткен.

Аарыг кижилерни ол эки шинчивес. Чоокта чаа колхозчу малчын эш Акыя аарый бээрге, аңаа чедип келгеш, аарыг кижиге баштайгы дузаны көргүзеринин үшүү, ону эки-даа шинчивейн «Район эмчизинге барынар» деп каан.

Эмнелге талазы-биле түскай эртемниг кижилер чоннуң ортузунга арыг-шевериин, янзы-бүрү аарыгларның дугайынга тайылбыр ажылын кылыр ужурлуг болгай. Ынчалзажок эш Шамирова бо талазы-биле чүү-даа кылбайн турар.

Аныяк түскай эртемниг кижи чүве төлээде, ол ажылынга ындыг четпестерни үүтказарын база бистерге бүгү талазы-биле дүзилажырын колхозчулар күзеп турар бис.

Х. КАРА-ООЛ.

Бай-Тайга район.

Хемчег алза чогуур

«Тинелге» колхозтуң ырааккы мал фермаларында болгаш ховунуң, тулугнин бригадаларында—Шомбалыгга, Эзинде ажылдап турар колхозчуларга боттарының хөстүг шактарын солуң, утка шынарлыг кылдыр эртирерин күзеп турарлар. Ынчазажок оларның ындыг аргазы чок болуп турар. Чүге дээрге, ол черлерде Бызаы булуннар тургустунмаан. Политиканы болган литератураның номнары, стол оюннарының херекселдери, көгүүн аймаа чок болган кинолар келбес, радио тургустунмаан.

Фермаларның ийикпе азы бригадаларының кайы бир төвүнге культураның көжүп чоруур базазын организастаарын колхозчулар негеп турар. Оон ангыда колхоз төвүнден ырак черлерде ажылдап турар колхозчуларга лекция, беседаларны, солуң номчулгаларын чорулары база-ла чугула. Ынчангаш колхоз баштаар чери, партия организациязы ол талазы-биле дарый хемчег алза чогуур.

О. ИМЫЖАА.

Бызыл район.

Дерги садыын организастаар

Чаа-Хөл районнуң колхозтарының Шанчы, Сутлуг-Адыр, Нэпт-Кара, Сарыг-Колдар дээш оске-даа кыштагларда малчыннарынга дерги садыы барып көрбээн. Хүн-бүрүнүң чугула барааннары шай, луг, керосин, оттуг-ыяш, тапкы болгаш, оске-даа барааннарны малчыннар ыракта магазиннерден барып садып ап турар.

Райпо баштаар черинниң даргалары Накелы, Иконников олар ырак оларларда кыштагларже дерги садыглары организаставайн, колхозчу малчыннарны барааннар-биле үүктел чокка хандырарынче сагыш салбайн турарлар. Амгы үеде кыштагларда мал массалыы-биле кидиш оолдан эгелээн, ынчангаш малчыннарны барааннар-биле көктаамал хандырар лугайында райпо болгаш колхоз баштаар черлери кичээнгей салыры чугула.

Н. ЛОПСАН.

КӨДЭЭ СОВЕТТЕРНИҢ АЖЫЛЫН УЛАМ БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

СЭКП-ниң XX съездизиниң сөөлүнде Каа-Хем районнуң көдээ Советтеринин массалыг-биле харыылазының улам-на быжыланын, партииның болгаш чазактың директиваларын амыдыралга боттандырарынче оларны мобилизастаар херекке Советтериниң организакчы болгаш башкарыкчы ролунуң бедээнин эрткен ажылагый чылының түнелдеринде көргүскен.

Колхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле быжыглап, көдээниң ажылшынчыларының оргузунга социалистиг чарыштың калбартып келгенинден районнуң тарылга шөлүү эрткен чылда 24,5 хуу калбарганы тараанның дүжүүл 1,5 катап улгаткан, малдың баш санын өстүрериниң күүнде чылы бүгү чүзүннер ажылдакчыларынга ажыг күүседирингге долу шиитпирлиг.

Майна ол колхозтарның даргалары эштер Зайцев, Середкин оларның шеткелдерин көдээ Советтиң күүскомунуң хуралынга база чугаалажып көргөн. Ол колхозтарга часкы тарылга ажылдарының 6 ажыл хүнүнде доозулган турганын күүсөм кежигүннери эки деп демдеглээш, тарылга кампаниязының үезинде турган четпестерни шыгыы шүүлгиттээннер. Тараанның, картофельдиң, ногаанның чайгы ажаалгазын, сиген кезилдезин чогуур үезинде эки организастаарын күүскомунуң кежигүннери болгаш активчилер аразынга хуваажып алган. Олар түс-түс онаашкан ажылын эки күүсеткеннер.

Оон түнелиинде күзүн Молотов аттыг колхоз гектар санындан 17 центнер дүжүттү, «Тинелге» колхоз 17,5 центнерни, а чамдык участоктарның гектарынан 25—29 центнер байлак дүжүттү өстүрген. Ол колхозтарның колхозчуларының бир күш-хүнүнге алган тараазы мурнунда чылдаазындан 2—2,5 катап көвүдээн. Мал чемнери белеткээринин планын ол колхозтарның ажыл-ишчилери ыка ажыр күүсеткеннер. Ам оларда оске колхозтарга-даа садып болур хире артыкшылыар бар.

Сарыг-Сеп көдээ Советтиң удуртукчулары мурнунда турган эренгей удуртулганың практиказын сокеаткан. Районнуң көдээ Советтериниң аразында социалистиг чарыштың ийги черин ол көдээ Совет эзлеп турар. Колхозтарда ажыл-агый, культура хөгжүдезинниң айтырыгларын күүсөмнуң хуралдарынга болгаш Советтиң сессиязынга үргүлчү чугаалажып, тодаргай шиитпирлерни үндүрүп, оон күүселдезин организастап турар апарган.

«Октябрь 14 чылы» колхозта саар инектериниң шынары оске колхозтарныныкынан бедик болза-да, 1955 ажыл-агый чылында колхоз сүт саалдазының планын күүсетпээн. Фермаңың арыг-шевери четпес, инектериниң азыралы болгаш ажаалгазы эки организастатынмаан, фермада учёт экижиннээн, кадрларның солчур чоруу хөй турган.

Ол четпестерни үзүткээрынче көдээ Совет чогуур кичээнгейни салган. Көдээ Советтиң күүскомунуң хуралынга колхозтуң даргазы, зоотехниги болгаш оскеда активчилер олуржуп турда, сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш Елисеевтиң ишкелелин эрткен чылдың январына чугаалажып көргөн. Ол колхозтуң сүт саалдазын көвүдедип болурунуң бүгү аргаларының барын хуралдың киржикчилери илереткен. Фермага чүгле кижилериин ак-сеткилдиг ажылдаары, база анаа бүгү таарымчалыг байдалдарны колхоз баштаар черинден хандырып бээри негетинии турган. Бо дугайын өөренип көргеш, колхоз баштаар черинин практиктиг ажылынга дузалажыры-биле эштер Селин, Алексеенко оларны күүсөм быжыглаан.

Ол үеден эгелээш фермага мал чемнерин норма ёзугаар хандырып, чемнериин рационун чогаатказ. Саар инек бүргүүнге хүнде 35 кг кукуруза силосун берип турар, инектериниң сүттарыгазын болгаш ажаалгазын экижиттеп, фермаңың девискээрин чурумнуг, арыг-шевер тургускан. Түс-түс саамчылар социалистиг хүлээлгени алган. Уругдар яслизин тургускан, яслиниң ажылынга хүн чуруму доктаатынган, оон сагыыры саамчылар-ның аразынга чурумчаан турган. Оон түнелиинде ферма эрткен ажыл-агый чылында бир инектен-не ортумаа-биле 1079 кг сүттү, азы 1955 чылдаазынга деннээрге инек бүргүүнден 377 кг хөй сүттү сагган. Колхоз хүргенге сүт хуваарының болгаш садарының планын 148,2 хуу күүсеткен.

Чер-чер Советтериниң чаа болуп эрткен соңгулдаларынга холбаштыр малды хүр кыштагладыры, оон чаш төлүн бүрүн камгалап алыры, сүт саалдазын көвүдедип дээш районнуң колхозтарының малчыннарының, саамчыларының аразында социалистиг чарыш улам-на калбарган.

Амгы үеде районнуң колхозтарында малдың кыштаглаашкыны эки чоруп турар. Оларда мал чемнери бүрүн четчир. Сүт саалдазын эрткен чылдың бо үезинге деннээрге бир инектен-не ортумаа-биле 30—37 литр хөй сүт саап алынган. «Октябрь 14 чылы», Ворошилов аттыг, Молотов аттыг колхозтарда кадарчылар Дюлькижей, Монгал, Артына оларның кадалында хойларның күзү семне болуп турар. Ол кадарчылар СЭКП ТБ-ниң декабрь Пленумунуң доктаалын, партииның болгаш чазактың көдээниң ажыл-ишчилеринге Быйгырыын танышкаш, бүгү-малын менди чыл ажырарын хүлээнгеннер. «Сталинчы оруң» колхозтуң хаван ажаакчылары төрээн 28 хавааннаран 210 хавван оолдарын дорүктүрүп алган, чыл төнчүзүнге чедир хавын бүргүүнден 16 хавван оолдарын алырын хүлээнгеннер. Ынангыя С. Айдыннай 9 хавыннан 64 хавын оолдарын, Б. Ханды 7 хавыннан 56 хавын оолдарын бүрүн камгалап алганнар.

Сонгулдаларга алдар кылыр тулуг ыяжын белеткээри дээш колхозчуларның калбаткан социалистиг чарыжы эки үре-түнелдерни көргүскен. «Тинелге» колхозтуң тулугжулары январь 25-ке чедир 2000 кубометр ыяштыг белеткээр дээн хүлээлгезин күүсеткеннер. Олар ол хуусаала 1400 кубометр ыяштыг тулуг черлеринде чедирген. Амгы үеде чүрттаганың ийи чаа бажыңнарының тулуу чоруп турар.

Молотов аттыг колхозтуң тулугжулары тайгага белеткээн 1835 кубометр ыяжының 1420 ажыг кубометрин тулуг черлеринде февральның эгезинде-ле дүжүрүп алганнар. Ол колхозта тулугжулар чүрттаганың ийи чаа бажыңнарының тулуу чоруп турарлар. Ажылдың хүн нормазын ол колхозтарда тулугжулар эштер Ламажап, Адамзанов, кезикчилер Мижит-оол, Силинмаа, сөөртүкчүлер Санаров, Беский-оол олар үргүлчү ажыр күүсеткип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Районнуң колхозтары ырааккы Тере-Хөлче аът транспортунуң 11 бригадаларын чорутқан. Олар февральның эгезинге чедир 160 тонна чүктү Кунгуртугга чедирген. Ол ажылда ылангыя Хрущев аттыг колхозта Анай-оол, «Тинелге» колхозта Делгер-оол оларның удуртканы бригадалар Тере-Хөл—Сарыг-Сеп аразынга үш удаа чорун, аъттарынга каннык болуп, чүктерни бүрүн чедирип турганнар.

Ынчангаш Каа-Хем районнуң көдээ Советтери районнуң мурнунда тургустунган соруулгаларны күүседириичче ажылчы чоннарны организастаар хүлээлгезин алаан эки күүсеткип келген. Ол чедиишкиннерни быжыглавышаан, районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунга Советтериниң удуртулгазын улам экижидер дээш ажылдарны күштедирери Советтериниң чугула хүлээлгези.

Я. ДОРЖУ,

Каа-Хем райкүүсөмунуң даргазының орлакчызы.

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң кежигүнү Д. Биче-оолдуң айтырыгларынга харыылар

Айтырыг. Ферма эргелекчилери, мал кадарчылары боттарынга быжыглаан ажыл аъттарын хуузунда ажылаан азы аннан мунган болза, оон хелезинин төлевейн барып болур бе азы кандыгыы?

Харыы. Ажыл аъттарын хуу херээнге ажыглаан бүгү колхозчулар оларны ажыглаан бүгү үезинин дургузунда аът-хуунуң үнезин төлээр ужурлуг.

Айтырыг. Фермаларга ажылдап турар көдээ ажыл-агыйның түскай эртемнигlерин болгаш кижи эмчилерни колхоз транспорту-биле халаас хандырар.

Айтырыг. Черлик аңнарны, ылангыя чээренгилерни, ховуларга машиналыг сүрүп тургаш массалыы-биле өлүрери хөруглуг бе азы хостуг бе?

Харыы. Аъттыг-даа, чалаг-даа аңнаыр чүрүмүн үрээр чоруг хөойлу ёзугаар бурулаттырар апаар. Ынчангаш черлик аңнарны массалыы-биле машиналыг өлүрер чоруг хоруглуг.

Айтырыг. Практаазы дириитте сатказ малдарның өртөө колхозтуң үлежир акша-оруглазынга кирер бе?

Харыы. Практаазы садыы сайтарган малдарның өртөө колхозтуң акша-оруглазынга кирер. Бир эвес колхоз малдың баш санын өстүрериниң планын чедир күүсеткээн болза, малды сатыпкыдан кирген оруглазының чамдыкызын үлешпес фондуга киирер.

Айтырыг. Херээжен колхозчулар бөжүүр мурнунда болгаш бөжаан соонда хөойлу ёзугаар шөлээлеп турда, аңаа ажылының ортумак төлевириниң каш хуузун санап бээрил?

Харыы. Колхозчу херээженнер ынчаар шөлээлеп турда, сөөлгү ажылдап турган чылының дургузунда үзүк ортумак төлевириниң 50 хуузун санап бээр.

Айтырыг. Малчын кижи малының хажаалларын септеп алырга, оларга чамдык бригадирлер күш-хүнүү санавайн турары шын бе?

Харыы. Септээр деп планда көрдүгеен мал хажаалларының капитал септелгезинге ажылдап турган колхозчуларның шуптузунга күш-хүнүн санап бээр. Бир эвес планда көрдүнээн аар-саар септелгелер болза малчыннар боттары хүн-бүрү үзүр кылып ап турар болгай.

Айтырыг. Колхозтуң агроному болган зоотехниги хову бригадириге азы ферма эргелекчизинге дапкырлап ажылдап турда, оларга доктаатынган күш-хүнүн дузу-биле төлээр бе?

Харыы. Агрономнар болгаш зоотехниктер дапкырлап ажылдаанда күш-хүнүн албас. Бир эвес олар бригадирлер азы ферма эргелекчилери болуп ажылдап турар болза ам колхозчу хөойлуужулуганы ёзугаар төлевирни чорулар.

Айтырыгларыны харыылаан.

В. СОКОЛОВ.

Киномеханигиниң эки үлегери

Бай-Тайга районнуң Каргы көдээ Советте киномеханиги Танов 2 чыл ажыг үеде ажылдап келген. Бо аразында ол чоннуң хүндүлелин чаалап ап шыдаан. Кино көргүзериниң мурнунда көрүкчүлерге оон утка шынарлыг үргүлчү таймырлап берип турар.

1956 чылдың дургузунда 13012 көрүкчүлерге 285 катап кино чорук көргүскен. Механик Танов чүгле ол ажылынга ат алдарны чедип алган эвес, харын хөй-ниити ажылынга база идепкейлиг киржип турар.

С. САМБУУ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Шериглерди египет девискээрден үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильчи күүсеткейин турары-биле холбаштыр Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны марттың 1-де КНО-нуң Кол Ассамблеязының ийи пленарлыг хуралдарына чугаалажып көрген.

Эртенги хуралга Румыниянның, Пеменнин болган Шидиняның төлээлекчилери чүве чугаалааннар.

Израильге удур кызыгаарлал хемчегдерин алырын неген турар алды чурттарның резолюциязын Румыниянның төлээлекчизи деткээн.

Кол Ассамблея эргежок чугула хемчегдерин ап, «Израильге удур кызыгаарлал хемчегдерин алырын» Пеменнің төлээлекчизи Балиов негээн. Алды чурттарның резолюциязын деткип чүве чугаалавышаан, бир эвес «боттуг хемчег алышкынарын» Ассамблея чорудуп шыдавас болуп үнер болза, араб чурттар боттары «тайбынны хандырын турар хемчегдерин боттандырар» ужуруг апаарлар деп ол медеглээн.

Египетке удур агрессиягa шаннал көрүскен турар чоруктуң болдуруп болбас дээрин Меноя улампылап чугаалаан. Эжелеп алган девискээриндеп ол чугаа чокка үнүп чоруур ужуруг.

АКШ-тың болган барының талакы ескээ-даа күүнелериниң «интернационализастаарын» күзеп турары Акаб мугулдурунуң дугайын ап көргеш, ол мугулдурунуң сууның ээлери Сауд Аравиязы биле Египет болур деп Менон демдеглээн.

Хүндүскү хуралга Израильниң төлээлекчизи Мейр чүве чугаалаан, Египеттиң девискээринден шериглерин үндүрериниң дугайында «израиль чазактың планының дугайын» чарлаан.

Бо медеглелдиң мурнунда Вашингтонга үр чажыт чугаалажышкынар болгулаан болган оон чорудулгазында Израильге оон иеген турган «магадылалдарын» аазап берген турган.

Болгунуң чугаазынга Мейр болза израиль чазактың «планнарын» «Кол Ассамблеяның февраль 2-деги резолюциязынга бүргүү-биле дүгжүп турар» кылыр көргүзерин ораллажып турган, ынчаарга ол резолюция дээрге израиль шериглерни египет девискээрден бүрүп болгаш чугаа чокка үндүрерин иеген турары биледингир болгай.

Ынчаарга израиль төлээлекчиниң медеглели орта мырынай удурланышкак болган. Болгунуң америк өнээржикчилериниң күткүү-биле Израильдиң каш улаа ишин үндүрүп турганы ол-ла негелделерни болган байдалдарны херек кырында катап иеген турган.

Мейрниң чугаалааны: «Акаба мугулдурлап болгаш Тиран өөштеп израиль суднолар база ескээ-даа чурттарның суднолары хостуг чоруурунуң эргезин доктаанад ажыглаар дээрзинге бүзүрелдиг болуп алган, Израиль болгунуң шериглерин Шарм Аш-Шеих райондан болгаш Тиран өөштеп үндүрериниге ам белеп». Израильниң төлээлекчизи ол негелделеп Акаба мугулдурнуң суу улустар аразының суу деп хөөлүн чүве-биле «тайбылыбрлап» турган.

Оон-биле кады, ол райондан израиль шериглерин үндүрерге олче «КНО-нуң оон күштери» дораан кирер ужуруг деп Израильдиң төлээлекчизи чугаалаан болган, оон бодалы-биле алырга, КНО-нуң күштери орта тайбың байдалдар херек кырында хандыртынгыже, шуут чугаалаарга билединнес үр өйде турар ужуруг болуп турар.

Газа районнуң дугайын чугаалаан, «ол районга шериг болгаш хамааты контрольду чүгле КНО-нуң оноа күштери боттандырар ужуруг, тайбың таарыштырыга азы Газа районнуң келир үезининг дугайында чогуур дугуржулга чедип алдыгыже ол районну КНО-нуң күштери эжелеп алыр ужуруг» деп чүвени барымдаалаан. Израиль болгунуң шериглерин ол райондан үндүрерин медеглеп турар деп Мейр демдеглээн. Мынчангаш агрессорларга ажыктыг кылыр ол районну база-ла, шуут моңгезя-биле эвес-даа дийик, билединнес үр үеде агрессиядан коргаран Египеттен хоора тыртып алыр ужуруг болуп турар.

Израильниң төлээлекчизи болгунуң чугаазынга «дайын чорудулгаларын катап эгелээриниң» кыжаныгларын үргүлчү кылып, бо айтырыг талазы-биле Израильниң туружу АКШ-тың «үзел-болдарыбиле» дүгжүп турар дээрзин демдеглеп турган.

Мейрниң соонда дораан чүве чугаалаан америк төлээлекчи Лодж оон чугаазынга байыр чедирген болгаш Израильниң төлээлекчизиниң шериглерни үндүрериниң негелдези кылдыр кылып турган «негелдезерин» чугаалашкан херээ чок деп Ассамблеяны кыйгырып турган болгаш ол негелделерни бо чылдың февраль 2-де хүлээп алдынган ийги резолюцияда чугаалаан «негелделеринин» чүгле «катапташкыны-дыр» деп ол чүлчуруп турган. Ынчаарга ол резолюцияны Ассамблеяга Каттышкан Штаттар дөгээн турган болгаш Израильниң негелделери-биле оон хөй чүүл дөмей турган.

Газа районуче «КНО-нуң чепсектиг күштерин» кирер болгаш оны орта билдиннее үе иштинде артырып казар деп Лодж чугаалаан. Акаба мугулдурнуң болгаш Тиран өөштүң районуче үстүде-ле ышкаш негелделер-биле «КНО-нуң чепсектиг күштерин» кирерин ол база иеген турган.

Агрессорну болгаш агрессиядан коргаранны бир дөмей кылдыр көрүп, Лодж болза Израиль биле Египет «улустар арасының хүлээлгелерин шыңгыызы-биле сагырын» кыйгырып турган болгаш «израиль шериглерни үндүргенниң соонда өжээшкек үүлгелиглерниң кандыгбир катапташкынары болдунар дээш тала ийи таланың кайы-бирээзи улустар арасында хүлээлгелеринге үрээшкиннер кылыр болза... чогуур хемчегдерни алыр төлээде КНО-нуң ескээ кежигүннери-биле АКШ сүмележир апаарга деп кыжаныл турган.

Лоджту эдерип, Израильниң шинтпиринге «ханыышкынын» илерелип Панаманың, Аргентинаның, Коста-Риканың, Сальвадорнуң болгаш Панаманың төлээлекчилери чүве чугаалааннар. АКШ-тың болгаш Израильдиң төл элекчилериниң чугааларынга кирип турган негелделерни бөгтаан тайылбырларны Франциниың төлээлекчизи Жорж-Пико бүргү-биле деткээн.

Агрессорнуң шериглерин үндүрери кайыы-даа маргылаа чок болур деп чүвени иеп төлээлерни кажан-даа чигзинмиин турган деп Пининяның төлээлекчизи Лаз медеглээн. Мурнунда чүве чугаалаан ораторларның чугааларының дугайында индий төлээлер шала соңгаар тайылбырлалын бээр деп ол чугаалаан.

Хүндүскү хуралдың соолгүнде Египеттиң төлээлекчизи Фавзи чүве чугаалаан. Оон чугааланы: «Израиль шериглерни үндүрериниң дугайында айтырыгга хамаарышкан. Израильдиң төлээлекчизиниң болгаш чамдык ескээ-даа төлээлериниң медеглелдерни Кол Ассамблея дыннады. Болгунуң шериглерни Израиль дораан болгаш чугаа чокка үндүрерин иеген турар болгунуң резолюциязын Израильдиң төлээлекчизиниң болгаш чамдык ескээ-даа төлээлериниң медеглелдерни Кол Ассамблея дыннады. Болгунуң шериглерни Израиль дораан болгаш чугаа чокка үндүрерин иеген турар болгунуң резолюцияларын долузу-биле болгаш ак-сеткилдин-биле күүседиринге Ассамблея чаңгыс ап сеткилдиг маңап турар дээрзин бис билир бис. Ол туруш дээрге — Ассамблеяның ээлеп болуру карачаңгыс туруш, ол оскерилге чок артар. Ол фактыны маңаа-даа азы оскелээ кайы-бир черге кын бир кижиниң чугаалары кошкадып шыдавас болгаш ол чорук оон шыныныңга база дензизиниге саңдар болуп болбас; Египеттиң база Газа районнуң араб чурттакчыларының эргелелиниң бүргү болгаш хоойлу ёзугаарынга кым-даа саңдар халдадып шыдавас.

Будапештиниң радиозу-биле Иштван Добиниң чугаазы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр Улус Республиканың президиумунуң даргазы Иштван Доби тараачыннарның политиктиг болгаш экономиктиг сорулгаларының дугайында марттың 3-те Будапештиниң радиозун дамчыштыр чүве чугаалаан.

Ам келир часкы хову ажылдарының оноа чугулазын демдеглевишаан, бо чылын чергеи оон беріп болур бөрбак тараа бүргүүн ажаап сыңыр херек деп ол чугаалаан. Ол дугайында тараачыннар-даа, бүгү чурттаа сонуургалдыг, ол сорулганы чедип алырда эргежок чугула үнделиниң тургузар төлээде ажылчы тараачыннарга чазак бүгү-де болдунар дузаламчыны көргүзер.

Контрреволюцияга удур демиселге венгр улуска дуза көргүскеш, Совет Эвилелин кайы хире улуг төөгүлүг сорулганы шинтпирлээнин болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачыл Чазакты тургусканы, дуза көргүзер дугайында ССРЭ-деп оон дилег кылганы база чепсектиг контрреволюцияга удур демиселге ол дузаламчыны көргүзер дугайында Совет Эвилелиниң шинтпири бүгү венгр улустуң, каныг, бергелиг хостан казының үе-шаг үзаныкан тудуна үнелеп медереп турар кижилериниң саны көвүдеп турар деп, Венгрияга октябрьда болган болуушкуннарны ап көргеш, Иштван Доби демдеглээн.

Тараачыннарның чүткүүр кошкавас болза, Венгрияның көдээ ажыл-агыйы бо чылын улус ажыл-агыйын дүжүт-биле бүрүн хандырып шыдаар деп, ажыл-агый түргузуушкуунуун айтырыгларын чугаалаан, И. Доби демдеглээн. Тараачыннарның бүдүүлгечи идепкейниң осконнинин түннелинде бо чылын көдээ ажыл-агый бүдүүлгезининң деңнелин чамдык талаларда ажок хөй кезиги кооперасталшкынның оруунга турупкан болгаш машиналар база чеминчидилгелер талазы-биле хереглел кончуг улуг болу берген. 1956 чылдың эгезинде акы-дүнма совет чурт дузаны көргүскен. 1956 чылдың февралының 3-те Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның аразында экономиктиг дугуржулгага ат салган, ол дугуржулга бистиң көдээ ажылагыйывысты дүргени-биле механизастаалыг көңгедиринниң аргазы бар болуп турар.

Бүш-ажылчы тараачыннарның улуг чаалап алышкыны—чер реформазынга удур болган көдээ ажыл-агыйны социалистиг чаартырының хереэнге чаалап алышкыны — бүдүүлге кооперативтеринге удур боттарының күжениишкиннерин контрреволюция үгаан турган. Ынчалза-даа тараачыннар, оон хөй миллион массазы күүнеэнин улус-демократтыг түргузуун болуп бердингени-биле кампалап үнгеннер болгаш социалистиг хогжүүлениң дайзынналарынга ол чорук ажыг хомудал болгаш.

Көдээ ажыл-агыйның талазы-биле мооң мурнундагы шын эвес политиканың үр-жүктарын күүнеинің амгы үдуртулгазы коллуунда үзүткээн болгаш үзүткээрин түргүлчүлеп турар деп И. Доби үламчылаан. Бир тээ бис социалистиг күүне түргузуп турар болганывыста, көдээ ажыл-агыйга база-ла социализм түргузарындан өскө сорулга биске түрбас ужуруг. Улус-демократтыг күүне материалдыг дузаламчыны хамыктын мурнунда бүдүүлге кооперативтеринге көргүзүп турар деп ол айтыкан. Ынчалза-даа тараачыннарны кооперативтерге киреринче албаазар чоруктуң чазак болдурбас. Хуу ажыл-агыйларының бүдүүлге деңнелин бедилер төлөде тараачыннарга болгунар-ла дузаламчыны күүне база көргүзер. Кооперативтерниң талазын алырга, күүнеден оларга дузаламчының сорулгазы болза улуг кооперативтиг ажыл-агыйның артык шынарлының боттанырып, оон орулгалыын бедилин болдур төлөде үнүп болгаш мал ажылының эң-не ажыктыг арталарын шиңгээдип алырынга идиг бээри болур.

Болгарияның көдээ ажыл-агыйынга совет дузаламчы

СОФИЯ. (СЭТА). («Земеделеско знаме» сонун көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле Болгарияга Совет Эвилелиниң акыдүнма дузаламчызының дугайында чер болгаш ыяш ажылының министриниң орлакчызы Н. Драгоевтиң чүүлү марттың 1-де парлап үндүрген.

Бистиң көдээвисте социализминиң чеминшкининг тургузуушкуну коллуунда-ла Совет Эвилелиниң акы-дүнма дузаламчызының түннели болуп турар деп автор бижип турар. Сентелге заводунуң, көдээ ажыл-агый машиналар тулуунуң болгаш артык кезектериниң заводтарын, минералдыг чеминшчидилгелериниң заводтарын Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле тургускулаан.

Бистиң көдээ суурларывыстың канчаарыга улуг үжүр-дузалыг болуп турар. Ол дугуржулганы ёзугаар 1959 чылга чедир Совет Эвилелиниден 15140 чаа тракторларны (15 аът күүнүге саналарга),5300 комбайнизирны, 3200 чүк машиналарын, 300 автоцистерннерни, 200 сентелге мастерскаяларын, курлавыр кезектерни болгаш оон-даа оскелерни бистиң чурттувусче кииреп. Оон ангыда, чылда 220 муң тонна аминак селитразын бээр күүлүг азот-тук заводуну, чылда 100 муң тонна суперфосфат бээр суперфосфат заводун чуртка тударын көрген, химия комбинадын алгыдарын база планнап турар.

Совет-болгар декларациязын ап көргеш, автор болза ССРЭ биле Болгарияның аразында көдээ ажыл-агый талазы-биле кады ажылдажыга Болгарияга виноград, сад, ногаа ажыл-агыйын, чиг-эт болбазырадыр кылыр үлетиргүү хөгжүдериниге канчаарда ажок улуг аргаларны берип турар деп автор бижип турар.

Боттарының совет акы-дүнмаларынга болгар тараачыннар чүректин ханыышнап четиртеннин илередип турар болгаш Москвага болган чугаалажышкынарының түннелдериниге байыр чедирип турар деп чүүлдүң түннелинде чугаалап турар.

Даштыкы хроника

☆ЛОНДОН. (СЭТА). Чаа 1957 чыл Англияга ажыл соксадымышкынының шимчээшкининиң өзүүшкүнү-биле демдеглетинеген. Ажыл соксадымышкынарының саны бо чылдың январьда, оон мурнунда айга демеглээрге, 121-тен 244 ёдир (ийи катап) өскен. Ажыл соксадымышкынының кирижикчилериниң саны 4 катап өскен болгаш 48 муң 300 кижи болган. Ажыл соксадымышкынының түнелинде январьда 132 муң хире ажыл хүмү мышкындырган.

☆ДЕЛИ (СЭТА). Индияда парламентиниң улус палатазынче болгаш штаттарның хоойлужудузга хуралдарынче соңгуулалар уламчылап турар. Чоокта чаа 8 штаттарның хоойлужудузга хуралынче бадылаашкыннар болуп турда, индий национал конгресс партиязы 41 округтарның 33 округтарынга тиилеп үнген. Ассам штаттың хоойлужудузга хуралынче коммунистиг партиядан база бир кижи соңгуурган.

☆ПАРИЖ. (СЭТА). Париж парлалганың дыннадып турарындан алырга, Алжирде француз шериглер-биле национал-хосталгалыг арминың кезектеринде ариында тулчуушкунар соксавайн турар. Француз шериг командалалгының медээлеринден алырга, сөөлгү үеги үстүлеминшкиннериниң чорудулгазында 100 ажыг алжирлер өлүрткен (француз шериглерниң когаралын айытпайн турар).

★БРЮСЕЛЬ. (СЭТА). Темсеның судио тудар черинге судно тудар «Боэинь» деп фирманың ССРЭ-ге тудуп бергени 9200 тонна суг деңзилиг «Немирович-Данченко» деп чүк суднозунга совет тукту көдүрген. Ол судно удавас ССРЭ-же чорупгар.

★БУДАПЕШТ. (СЭТА). Эртиен чылдың күзүнүнде болган контрреволюстуг үе-мээнинин түннелинде таратылаан турган көдээ ажыл-агыйның будуруулге кооперативтерин катап тургузарының ажылдары калбак таракчын массаларның эге саналдары-биле Венгрияда бүгү черлерде чорун турар. Февральдың 15-ке чедир 867 кооперативтерни катап тургускулаан. Хөй чүс-чүс кооперативтерниң бөлүктерни болгаш эштелгелерни санаваска, амгы үеде чуртта көдээ ажыл-агыйның 2350 кооперативтери санатыкын турар.

☆ЛОНДОН. (СЭТА). Англияда «Экономист» деп сеткүүл чоокта чаа Испанияга болган болуушкуннарны ап көргеш, «1951 чылдан бээр франконуң бир-ле дугаар чорутканы Франконуң чазаан улуубиле эде организастааны болза испан чазактың ам чурттап эртип турары пат боорда чажырын турар кризисти ыыт чокка миннип турары ол» деп бижип турар.

Чурттуң экономиктиг болгаш политиктиг байдалын ап көргеш, «акшанын үне чоктарлыры улам-на билдинип турар, эки дүжүт дугайында чыл бүрүзүнүң аазаашкинары шынзыктырбаан, ажылчыннарның хомудалдарын чажырар аргажок апарган» деп «экономист» демдеглеп турар.

ССРЭ-нин командазы делегей чемпиону

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Мячилиг хоккей талазы-биле делегейниң бирги черлеэзин түнел ужуражышкын Хельсинкиде Олимпия стадионунга болган. Совет Эвилели биле Финляндиняның командалары ойнаавнар. Совет спортсменнер 6:1 санныг утканнар.

Ынчангаш делегей чемпионунуң адын Совет Эвилелиниң командазы чаалап алган. Фин команда ийги черни алган. Үшкү черде Швецияның командазы.

Ужуражышкын соонда стадионга чыылган хөй муң кижиниң диңмиттиг адыш часкаашкыны болгаш байыр чедирииишкин-биле совет командага шилчиир кубокту тывыскан, а команданың удурткулаарынга болгаш бүгү ойнакчыларыга алдын медальдарны тывыскан. Совет Эвилелиниң гимнизин күүсеткен.

Делегей байдалының ДОПЧУЛДАЛЫ

АМЕРИК ДИПЛОМАТИЯНЫҢ ЧООККУ ЧӨӨН ЧҮКТЕ КАЖАРЛААШКЫННАРЫ

Египетке дайын чорудулгаларын соксадыр дугайында КНО-нуң шинтпириниң соонда дөрт айлар эрткен. Ынчалзажок израиль шериглерниң египет девискээриниң кезинде эжелеп алган черлеринден оларны көжүрүп үндүрер деп КНО-нуң шинтпирин Израильдиң күүседир хөөн чогундан Египетке чепсектиг чорудээнің дагын эгелээриниң аймылы хевээр артып турар. КНО-нуң шинтпирлерин херекке албайн, Израиль чүгле Газаның районунда халбактаның үргүлчүлевишаан эвес, харын Синай чартык ортулукта египет арнак кавызының дилиндээниң болгаш Акаб мугулдурже (Кызыл далайда) кирер черде ортулуктарның күсели-биле болунуң девискээрин калбартыр бодалдыг. «Чугаа чок көжүрүп үндүрер дугайында КНО-нуң сүмезин бүүрадып дүжүрер болзувусса, бистиң демиселивис иелеглиг болур» деп Израильдиң «Ламерхав» солуну ыыт чокка бижээн.

Израиль ышкаш ындыг бичии чурт КНОда кирип турар бүгү күүнелерге чүге өнчүк-чөнгээ кылып турары база болдуруп агрессчи үүлгедиглери-биле Чоокку Чөөн чүкте тайбыңның хереэн кыжаныышкынында тургузуп турары баштай бодаарга билединнес ышкаш сагындырып болур. Ынчалза-даа ол дээрге аназ-ла тайылбырлатының болур: Израильдиң дедир тепкеш чыыпкан чоруу оон туружу ам АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң холунда турары-биле болдунган. Израильдиң политиказы Вашингтонга тодаргайлатының келген болгаш тодаргайлатының турар. Америк сэн-медээлер ёзугаар алырга, Израиль болдуруп догуннаш келген чылдарының дургузунда АКШ-тан 400 миллион долларны алган. Оон ангыда ам-даа 122 миллион долларны бээрин Американың Каттышкан Штаттары аазап турар. Египетке удур израиль агрессиязыны АКШ херек кырында акшаландырып келген болгаш Израильдиң агрессчи үүлгедиишкиннерин моон соңгаар-даа акшаландырарын бодап турар. Израильдиң алчыны Эбан-биле АКШ-тың күүне секретары Даллес сөөлгү хүннерде чажыт чугаалажышкынарны чорутканы анаа эвес оолдур ийин. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дыннадыын ёзугаар алырга, ол чугаалажышкынарының үезинде израиль шериглерни үндүрер дугайында айтырыгны «чаа ёзу-биле көорүнүү» дугайында дугуржуушкуу чедип алдынган.

Израильдиң агрессчи үүлгедиишкиннери Американың Каттышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктериниң кандыг сорулгаларына херек апарган чүвел ышчаш? Египетке удур Израильдиң эжелеп алган Газаның районун болгаш Акабтың мугулдурун «интернационалластаар» дижир планны көдүрүп үндүрген АКШ-тың күүне секретары Даллестиң үзел чүткүүлери олче угланган. Даллестиң медеглелин ёзугаар алырга, АКШ ол планчы боттандырар дээр болдунуң сүлдерлери Акабтың мугулдурунче безин чоруулар болалдыг болгаш ол районга «күш-дөгээринге белеп болуп турар. Биргээр чугаалаарга, Американың Каттышкан Штаттары агрессор Израильге эвес, харын агрессиялга таварышкан Египетке удур күш дөгээринге кыжаныл турар.

АКШ Чоокку Чөөн чүкке тайбыңны докгаадып тургузарынга эвес, харын ол районга дүшүүрүүт чорутканы күштедиреринге сонуургалдыг деп чүвени фактылар хереченлеп турар, ындыг чорук Чоокку Чөөн чүкке болдунуң тергиндээшкининиң бадыткап алыр талазы-биле АКШ-ка дузаалаар ийик. Египеттиң девискээринде шериглерни үндүреринден Израильдиң ойтаап турарының дугайында айтырыгны февраль 26-да КНО-нуң планнарлыг хуралынга чугаалажып турарының үезинде ССРЭ-ниң төлээлекчизи чүве чугаалап турган, бо айтырыг талазы-биле америк чагырыкчы бөлүктериниң төлеп чок кажар оштаашкыннарын сойгалап илереткен. Азиянның болгаш Африканың чамдык чурттарының төлээлекчилери АКШ-тың ол хемчегдерин база чидин-биле буруу шаап саналдаанар. Болгунуң хоралакчы планнарынга удурланышкынга таварышкаш, америк дипломаттар Израиль-биле болгаш барының талакы күүнелер-биле чажыт чугаалажышкынарже шилчээн, ол чүл дээрге, Египеттиң девискээриниден шериглерни саат чок үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильдиң күүседир чоруун узамдыктырарынга болган Араб Чөөн чүкке болдунуң туруштарын быжыглап алырынга шак-үени удуп алырын оралдажып турары ол-дур.

Араб Чөөн чүкке болдунуң тергиндээшкинин докгаадып тургузар дээн АКШ-тың күзел-чүткүүл израиль агрессия-биле холбаалыг оон оштуг аргаларынлан илергейлетиннейн турар. Араб күүнелериниң антиимпериалистиг чаңгыс аай фронтузун башкаландырар болгаш колониялдың күүнелерге оларның удурланышкынарын сый шавар дээш сөөлгү үеде америк дипломатия эвээш эвес ажылдаан. Чижээлээрге, Американың Каттышкан Штаттары Сауд Аравиязының хаанын Саудтуң деткинчезинбиле Египетти политика талазы-биле часкаанзыладырын кордап турган. Чогум-на ол сорулга-биле Сауд хаанны Вашингтонче чалаан, ында оон-биле чугаалажышкынар улуг ёзулалдыг болган. Моон-биле холбаштыр «Ньюс Уик» журнал «Американың Каттышкан Штаттары ескө араб улуртукчуларлан, ылаңгыя Сауд хаандан Насерни аңгылаарын ораллажып турар» деп бижээн. Бир тээ америк нефть монополиялары Сауд Аравиязының нефтизин эжелеп турар болганда, Сауд хаанга сөлдар таварыштырары берге эвес деп АКШ ынчаар кордап турган.

Сауд хаан АКШ-ка чоранының соонда дөрт араб күүнелериниң — Египеттиң, Сириниң, Сауд Аравиязының, Нордаииниың —баштыннарының Каирге болган чөвүлел хуралынче чорупканы билдингир болгай. Оон-биле холбаштыр барының талакы күүнелериниң парлалгазы Сауд хаан «Араб чурттарга хамаарыштыр Эйзенхауэрниң планының политиктиг болгаш экономиктиг ужур-дузазын ескө араб чурттарга бүзүредир, АКШ-биле кады ажылдажылганын оруун салырын Египеттиң президентизи Насерге «сүмелээр» деп үндүүдүүн бижинвишаан турган. Допчузу-биле чугаалаарга, АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери КНО-ла оларның хемчегдери араб чурттар боттары Каир чөвүлел хуралынга дүжүп бээри-биле капсырлажы бээр деп кордап турган.

Ынчаарга дөрт араб чурттарының Каирге чөвүлел хуралы доозулган. Ол хурал хаарлыг болган. Ынчалзажок, чарлатынган сөөлгү дыннадыгдан болгаш Чоокку Чөөн чүк парлалгазының үнелеп көрүшкүннеринден алган көөрге, араб чурттарның антиимпериалистиг чаңгыс аай фронтузун империалистер үреп шыдавазынар. «Хамаарылга чок чорутку болгаш нейтралитеттиң политиказынга шынчы» болуп арттарынга араб чурттарының шинтпирлиниң дынназыгда онзалап демдеглээн. «Араб делегейниң кампалаары оларның ёзулуг айныл чок чоруунга холбаштыр араб чурттарының хереэ болур ужуруг болгаш даштыкы керээлериниң хемчээлинден даскаар турар ужуруг» деп дыннадыгда чугаалап турар. Дөрт араб күүнелериниң ишткы информация кидизининиң — 3 — 88, харыысалгалыг кидистериниң 3—68, чагаа кидизининиң база бухгалтериниың 3—65.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарьның культура болгаш амыдырал кидизининиң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый

ТС—00529.

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеи.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
9
СУББОТА
№ 49 (3761)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Ажылчы, колхозчу хөрээженнерге, эртемниң, техниканың, чырыдыышкынның, культураның болгаш кадык камгалалының ажылдакчызы хөрээженнерге, Совет Эвилелиниң бүгү хөрээженнериге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң байыры (1 арын).

Бызыл хоорай Соведининиң сессиязы (1 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединге 1957 чылдың март 3-те сонгуттурган депутаттарының данзызы (2 арын).

А. Бичиимик. — Мал кыштатладыышкынында четпестерни үзүткэп, сүт саалдазын көвүдедир (2 арын).

П. Иконников. — Бистин чаржып турар облазывыста (3 арын).

Я. Дорму. — Көдээ Советтерниң ажылын улам белик деннелче (3 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

КПО-нуң Бол Ассамблеязының XI сессиязы (4 арын).

Бузапештиниң радиозу-биле Шитвай Добинин чугаазы (4 арын).

Даштыкы хроника (4 арын).

А. Шатилов. — Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

КОММУНИСТЕРНИҢ БОЛГАШ ПАРТИЯ КЕЖИГҮНҮ ЭВЕСТЕРНИҢ УЛУСЧУ БЛОГУНУҢ ЧАЙЫННАНЧАК ТИИЛЕЛГЕЗИ

Бо чылдың марттың 3-те болган ажылчы чоннар депутаттарының область, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтеринге сонгуулдарының область түннели үнген. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогу бо сонгуулдарга базалга чайыннанчак тиилелгези чедип алган.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Соведининиң сонгуулдарынга бүгү сонгукчуларының ниити санының 99,52 хуузу киришкен болгаш бадыжаашкынга киргизген сонгукчуларның ниити санының 99,52 хуузу коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бүзүдбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаан. Кызыл хоорай Соведининиң депутаттарын сонгуурунга хоорайның бүгү сонгукчуларының 99,82 хуузу киришкен болгаш оларның 99,02 хуузу улусчу блоктуң кандидаттары дээш бадылааннар. Областа 14 районнар Советтериниң сонгуулдарынга сонгукчуларның 99,99 хуузу киришкен болгаш оларның 99,51 хуузу депутаттарга кандидаттар дээш боттарының бадылаашкыннарын берген. Чадаана, Туран, Шагаан-Арыг хоорайлар Советтериниң сонгуулдарынга сонгукчуларның 100 хуузу киришкен болгаш оларның 98,92 хуузу чоннуң кандидаттары дээш бадылаан. Көдээ Советтериниң депутаттарынга кандидаттар дээш сонгукчуларының 99,51 хуузу, суурлар Советтериниң депутаттарының кандидаттары дээш оларның 99,13 хуузу чангыс эп-сеткилдиг бадылаашкынын бергеннер.

Чер-чер Советтериниң депутаттарынга үлетпүрүң болгаш көдээ ажыл-агыйның дыка хөй мурнакчылары сонгутурганнар. Тываның чоңдуун эң эки оолдар, кыстарынан 2097 кижи чер-чер Советтериниң депутаттары болган. Оларның аразында 700 ажыг хөрээженнер бар. Улустуң ол бүгү сонгутурганнар боттарының депутат бедик азын алдарлыг-биле болгаш төлептин-биле калгалап, Коммунистиг партияның ажылдап кылган политиказын амыдырала чеднишкиниг боттандырар дээш, бистиң күчүлүг Төрээн чуртувустуң улам ынай чечектелиишкини дээш ак-сеткилдиг ажылдаарлар дээрзинге бүзүреп болур.

Ажылчы чоннарның политиктиг улуг көдүрүүшкүнүнүң, чангыс эвиниң болгаш Коммунистиг партияның, Совет чазакты долгандыр оларның сырый каттышканының байдалынга, сонгукчуларның бедик идепкейлиг болгаш организастыг чоруунуң байдалынга болуп эрткен бо сонгуулдар болза, партия биле чоннуң улуг чангыс эвиниң дугайын база катап бүзүредип көргүскен. Ажылчын аңгы, колхозчу тарачыннар болгаш совет интеллигенция улусчу блоктуң кандидаттары дээш бадыжавышаан. Коммунистиг партияга боттарының долу идегелин, оон политиказын чүүлдүгүнүп, деткип турарын көскүзүнүп-биле илереткеннер.

Бистиң Коммунистиг партиязыстың политиказы — ол болза, коммунистиг ниитилелди тургузарының, совет күрүнениң күчүзүн улам ынай быжыглазарының, ажылчын аңгы биле колхозчу тарачыннарның эвилелин, улустуң найыралын быжыктырарының, тайбынны болгаш айыл чок чорукту быжыглазарының, улустуң амыдыралын улам-на чаагайжыдарының политиказы дээрзин совет кижилер эки билирин бо сонгуулдарга күштүү-биле бүзүреп көргүскеннер. Партияның ниитилеп болгаш даштыкы политиказының чайгылыг чок шынны СЭКП ТК-ның декабрь февраль Пленумнарының, болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң алдыгы сессиязының шиитпирлериниң база катап күштүү-биле демделетингеи. Ол төөгүлүг шиитпирлерни Тываның ажылчы чоннары иези-биле чүүлдүзүнүп, ону амыдыралга боттандырарынче бүгү күштерин үнүүрүп, чер-чер Советтерниге сонгуулдарының хүнүн күш-ажылчы чаа-чаа чеднишкиннер-биле утказаннар.

Алдыгы беш чылдың бирги чылының ниити продукция бүзүрер планын областың девискээринде турар үлетпүр черлерге 101 хуу күүседкен болгаш 1955 чылдыынга деңнээрге ниити продукцияның хемчээлинге 23 хуу өстүрген. Көдээ ажыл-агыйның хөгжүдезинде улуг чедишкиннер чедип алынган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга алдар болдурган социалистиг чарыш ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң бүгү участоктарында оң байырлалга чедир бүрүк ле бир чыл бурунгаар эгелээн. Ажыл-агыйжы чедишкиннер утам-на өзүп турар Бо чылдың февральның бүдүрүлге планын Кызылдың даараныга комбинады 147,4 хуу күүсеткен. Чадаана МТС-тиң механизаторлары тракторлар септелгезин хуусал бетинде, 20 хонук бурунгаар эрте дооскан. Ам сиген кезер машиналарны, электри-биле хой кыргыыр агрегаттарны база комбайннарны септеп турарлар. Ол бүгү болгаш өске-даа фактылар болза чоннуң күш-ажылчы патриотизминиң илерээшкини болуп турар.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет улус социалистиг үлетпүрүү болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдеринің алдыгы беш чыл планнарын эң кыска хуусаалдарда боттандырар дээш бүгү-ле эргежок чүүлдерни кыпырын сонгуулдар хүнүнде хүлээнгеннер. Оларның сезүү болгаш херек кырында ажылхерээ Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдарлыг 40 чыл ооңга үткүштүр калбарган социалистиг чарышка база катап бадыткатынар дээрзинге быжыы-биле бүзүреп болур. Чүге дээрге, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бүгү ажыл-чорудулгазы ажылчы чоннарның амыдыралын үзүктел чокка эжижидеринин, оларның доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелерин улам долгузу-биле ханыраның чаагай сорулгаларынга чагырткан.

Бистиң чедишкиннериивис улуг болгаш бүгүзээге кескү. Ынчалза-даа бистер чедишкиннерге менээргенмейн, Төрээн чуртувустуң ёзулуг ээлери болуп, ажыл-агый культура тургузуушкунунуң чамык участокторунда четпестерни үзүткэрынче бүгү-ле күжениишкиннеривисти утланыры ажылдаар ужурлуг бис. Чер-чер Советтериниге сонгуулдарның белеткелиниң хүнинде сонгукчулар депутаттарның кандидаттарынга боттарының тодаргай чагыларын берип турганнар. Ылангыя үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүргүкчүлүү бедиреринин, продукцияның бот-үнезин чиигединин, социалистиг чыылданы өстүрүнүң айтырыгларынче чер-чер Советтериниң кичээнгейин онза утландырарын сонгукчулар негээннер. Үлетпүрге каминалганың эң шынгыы корум-чурумун тургузарын, продукцияның шынарын бедиредин, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглазарын, чурттаганнын болгаш культура амыдыралдың тулугларын калбартырын сонгукчулар боттарының депутаттарынга чагааннар.

Ынчангаш ажылда четпестерниң шүгүмчүделин болгаш бот-шүгүмчүделин бүгү хемчеглер-биле калбартышаан, ажылчы чоннарның чогаадыкчы иниципативазын калбаа-биле хөгжүдери, массалар-биле хүн бүрүнүң харылзазын быжыглазары, боттарының депутат ажыл-чорудулгаларының дугайында отчёттарын сонгукчуларга үргүлчү кылып берип турары, сонгукчуларның чагыларын амыдыралга чогуур үезинде боттандырары, алдыгы беш чылдың ийиги чылының күрүне планнарын улус ажыл-агыйының бүгү аныларынга күүседири дээш совет кижилерниң күжениишкиннерин мобилизастаары чер-чер Советтериниң, оларның күүскомнарының болгаш бүгү депутаттарның чүтүлө сорулгазы болур.

Бүгү улустуң ынакшылынга бүргеткен Коммунистиг партия бистиң Төрээн чуртувусту чаа-чаа тиилелгелерже бүзүредиг баштап бар чоруур. Ол партияның улуртулгазы-биле совет кижилерниң коммунизмче тиилелгелиг шинчээшкиннери улам-на улам улуг чеднишкиннерлиг болчур.

Хову бригадаларының чөвүлелдери

ЧЕМЕРОВЦЫ (Хмельницкий область). Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде бот-бодунан аразы ыракта 9 хову бригадалары бар. Баштаар черге дүзээлары-биле ол бригадалар бүрүзүнде чеди кижилиг, бригадир баштаан чөвүлелдер тургускуулаан. Оларның иштинде эң даэре звеночулар, дуржулгалыг колхозчулар, колхоз баштаар черниң кежигүннериниң бирээзи кирип турар. Чөвүлел ажылагый ажылдарының чорудулгаларын, колхозчуларның билдиришкиннерин чугаалажып көрүп турар. Оон шиитпирин колхоз баштаар черге бадыладыры-биле киирер.

Чоокта чаа бригадаларның бирээзинге часкы тарылгага белеткелде хомудалдарның чылдагааннарын чугаалажып көргеи. Чөвүлелдиң хуралынга звеночуларны, септекчилерни шуптузун чалып келиргилээн. Кижи бүрүзү тодаргай онаалганы алган, оларның күүселдезинин хыналдазын база организастаан. Оон соонда кыска хуусаа иштинде чеминчидилгелер соортурган, хереккелер септелгезин, үрезиннер белеткелин дооскан.

Өске хову бригадаларының чөвүлелдери база ынчаар ажылдап турар. Көдээ ажыл-агыйның ниити ажыл-херээн улуртурунуң бо хевирин колхозчулар бүгү хемчеглер-биле деткип турарлар.

(СЭТА).

Ажылчы, колхозчу хөрээженнерге, эртемниң, техниканың, чырыдыышкынның, культураның болгаш кадык камгалалының ажылдакчызы хөрээженнерге, Совет Эвилелиниң Бүгү хөрээженнеринге!

Ажылчы болгаш колхозчу хөрээженнерге, инженер болгаш техник, түдүгжү болгаш албан-хаакчы хөрээженнерге, башкы болгаш эмчи, литература болгаш уранхудожестволарының хөрээженнерге, фабрика-заводтарының, чүүдүлгелерниң, шахтоктарының күш-ажылчы хүлээлгени күүседип турар бүгү совет хөрээженнерге, пенсия ап турар хөрээженнерге, күш-ажылдың хоочун хөрээженнеринге, боттарының бүгү күштерин уругларны кижизидериниге берип турар бүгү нелерге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Делегейниң хөрээженнер хүнү-биле холбаштыр изиг байырын чедирип, амыр-мендизин айтырып тур.

Делегейниң хөрээженнер хүнү маттың 8-ги — бүгү делегейниң ажылчы хөрээженнериниң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү.

Бо чылын Делегейниң хөрээженнер хүнүнүң байыралы Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылының бүгү улус байырлалынга белеткел-биле капсырлажып турар-дыр. Коммунистиг тургузуушкунунуң талазы-биле СЭКП-ниң төөгүлүг XX съездизининиң салган сорулгаларын боттандырар дээш, алдыгы беш чылдың ийиги чылының планын доңдур болгаш ажыр күүседир дээш совет улус кайгамчык улуг сорук киришкин-биле демнеженип турар. Октябрьның 40 чыл ооңнуң алдары дээш социалистиг чарышка ажылчы чоннарның улам-на чаа-чаа отрядтары хаара туттунуп турар. Бистиң Төрээн чуртувус Совет күрүнениң догуннаа келгенинин бешки бежен чылынче коммунизминиң орүү-биле бурунгаар бүзүредиг бар чоруур тиилетирбес күчүүлүг күрүне болуп кирип турар.

Кижи төрелгетеннің төөгүзүнге чаа үе-чадавы ажыктаан Октябрь революциязының тиилелгезинге бистиң чуртувустуң ажылчы хөрээженнери шыңгарангай рольду ойнаан. Хаан ёзузунга удур, помещиктерниң болгаш капиталистерниң тергиделиңге удур революстуг демисселге, Октябрьның баррикадаларынга, хамааты дайынның гуччуушкуннарынга иун-иун хөрээженнер ёзулуг маадырлыг чоруун көргүскеннер. Башгайгы беш чылдар планнарының чылдарында, Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг-дошкун чылдарында, экономиканы болгаш культураны катап тургузарының болгаш улам ынай хөгжүдериниң дайын соолуңдеги чылдарында совет хөрээженнер чижеглээр чүве чок күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруктарны кылганнар. Совет күрүнениң хөгжүдезиниң бүгү ле-чадаларында социалистиг тургузуушкунуң чедишкиннери совет хөрээженнериң идепкейлиг болгаш кызымаккай ажыл-чорудулгазы-биле чарылбас холбаалыг.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга хөрээженнерни хандыдып киирерин Коммунистиг партия көзээде улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп келген. Совет эрге-чагырганың эгелээни ажыл-херекке чүгле миллион-миллион хөрээженнер киржи бээрге, «Россияга социалистиг тургузуушкун еске чурттарга таштыкы болгаш Россияның иштинде кандыг-даа дайыннар Совет республикага коргунчуг эвес шыдыг быжыг болу бээр» деп улуг Ленин 1919 чылда-ла айтып турган. Ленининиң чагыларынга шинчы совет хөрээженнер коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга боттарының бүгү күштерин берип турар.

Октябрь революциязының тиилелгезиниң түнелинде бистиң чуртувуста тыптып келген болгаш бадыткатынган социалистиг тургузуг хөрээженнерни кулдыныган алдырып, оларга хостаганы, деп эргени берген. Социалистиг тургузуг хөрээженнерни молчүгенинң кинчизинден хостаан болгаш боттарының үгаанын, организакчы мергежилдерин болгаш күрүне, ажыл-агый, культура болгаш ниитилел амыдыралының бүгү участоктарынга чогаадыкчы арга-мергежилдерин илередириниң калбак аргаларын оларга ажыдып берген.

Совет эрге-чагырганың чылдарының хуртузунда хөрээженнериң мырнай чаа сангалы өзүп үнген, оларның үгаан-бодалының чараш-силиинге, эрес-маадырлыынга болгаш тура-соруктуунга, коммунизминиң хөрээнге бердингенинге бистиң улузувус чоргаарланып турар, бүгү делегейниң ажылчы чоннары чоргаарланып турар. Совет хөрээженнер бүгү кижи төрелгетеннің мурнунга чаа ниитилелдиң медерелдиг болгаш ажыл-ишчи тургузукчузу болу берген. Совет хөрээженнериң культурлуг деннели хемчээл чок өскен. Дээди өөредилгелиг түскай эртемнигленнин аразында хөрээженнер 53 хуу болуп турар; 480 мун хөрээженнер инженерлер болгаш техниктер болуп турар. ССРЭ-де 265 мун хөрээженнер эмчилер, 1.164 мун хөрээженнер башкылар болуп, 86 мун ажыг хөрээженнер эртемниң аңгы-аңгы адырларында ажылдап турар.

Бүрүнени эргелеп башкарарынче — ССРЭ-ниң Дээди Совединче, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди Советтеринче, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринче хөрээженнерни совет улус дидимп-биле депшидип турар. Совет хөрээженнер болза ниитиниң байлаан көвүдедир дээш, үлетпүрге техниктер депшиирге дээш, каминалганың чуруму база күш-ажылдың бедик бүдүргүкчүү дээш, көдээ ажыл-агыйны бүгү талалыг көдүрер дээш, чурттарга тудуунуң программазын күүседир дээш ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин улам ынай бедидер дээш, өг-бүлеге болгаш школага уругларның коммунистиг кижизидилгезин дээш идепкейлиг демисселчилер болуп турар.

Бистиң чуртувустуң хөрээженнериниң эрес-маадырлыг күш-ажылын Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бедии-биле үнелеп турар. Миллион ажыг совет хөрээженнер — ажылчы, колхозчу, башкы хөрээженнер, эртемниң болгаш уран-чүүлдүн ажылдакчызы хөрээженнер ССРЭ-ниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаңнатырган, 2359 хөрээженнерге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты болгаш 70 хөрээженнерге — Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывыскан. Шаңнатырганнарның аразында хөй-хөй хөрээженнер күр черлерни шиңгээдип алганы дээш шаңнатырган.

Бистиң чуртувуста ие хөрээженнерни ханы хүндүтпел бүргээн. 51.693 хөрээженнерге «Маадыр-Ие» деп хүндүлүг атты тывыскан, 5.432.576 хөрээженнерни «Ленин алдары» орденнер-биле болгаш «Ленин медальдары»-биле шаңнаан. 1956 чылда хөй уругларыг болгаш бот-нелерге 8.400 миллион рубль пособиелерни төлээн. Саатгатанының болгаш божаанының талазы-биле шөлээлерниң үргүлчүлүзин үзүткэн, уруглар садтарының, яслилериниң, столовайларының, уругларыг нелерге санаторийлериниң четкизин калбарткан, баштайгы школа-интернаттарны, школаларга болгаш клубтарга үзүткэн хүнүүң болуктерин тургускан.

Совет хөрээженнериниң бүгү бергелерни ажып эртиишаан, 40 чылдар чоруп келгени социализм тургузуушкунунуң тиилелгелиг оруу бүгү делегейниң ажылчы хөрээженнери бо чылын Делегейниң хөрээженнер хүнүн социализм тургузуушкунунда чаа-чаа чеднишкиннери-биле демделеп турар.

Совет хөрээженнериниң эң-не идепкейлиг киржип турары, улустар аразында тайбың болгаш найырал дээш делегейниң хөрээженнериниң күчүлүг шинчээшкинин калбарып турар.

Бүгү чурттарның хөрээженнеринге быжыг тайбың херек. Уругларның амыдырал-чуртталгазы болгаш аас-кежии дээш олар тайбыңның дайынналарының янзыбүрү чинзеништкиннеринге улур боттарының киленгиг үнүн көдүрүп турарлар. Американың Биттыкан Штаттарының, Англияның, Францияның болгаш империалистиг лагерьниң ооң-даа күрүнелериниң чагырыкчы бөлүктериниң агрессчи үүлгедиишкиннерин хөрээженнер сагыш амыр көрүп шыдавас. Египетке агрессия-биле болгаш Венгрияга контрреволюстуг үймээнниң оралажыышкыны-биле ол чурттарның реакцылыг бөлүктери тайбынны үрээрин, империализминиң колониалдыг системазының бурааншкынын саалдарын, дайынның чаа одаларын тургузарын, социализм лагерин чайгылдырарын оралдашканнар. Тайбынга ынакшылдыг улустарның хемчегериниң ачызында агрессорлар дедир аткаларлар ужурга таварышканнар. Ол дээрге дайын кыпсыкчыларын ашкан тайбынның камгалакчыларының тиилелгези, кара реакцияның күштериге ашкан дешпилгелиг күштериң тиилелгеи болган. Ынчалза-даа тайбынның дайынналары чепсээн салбааннар. Олар база дагын «соок дайынны» улустарга дөгеп, чепсегленнишкиннерни эңдере бүдүрериң күштелдирип турарлар.

Тайбынны камгалаарының сорулгазы бүгү чурттарның хөрээженнериниң мурнунда чаа күш-биле туруп келген. Бүгү-ниити айыыл чок чорук дээш, аңгы-аңгы политиктиг системалардыг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ турары дээш, чепсегленнишкиннерни кызырары база атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бүгү хевирлерин бүдүрериң, ажыттаарын болгаш шенээрин хорудаары дээш, улустарны национал дарлаарының болгаш кулаанының орадажыышкыннарынга удур хөрээженнер улам-на шинтирлиг демисселчилер турар.

Ол демисселге Совет Эвилелиниң, Бызыт Улус Республиканың, социалистиг нацияларның улуг дем-каттыштырылгазының бүгү чурттарының хөрээженнери бирги отурулгаларында чоруп турар. Ол чуттарның хөрээженнери боттарының ажактарыбиле болгаш ажы-дүнмалары-биле кады, социалистиг лагерь болуп турар хостуг, тускай хамаарышпас болгаш дең эргелиг күрүнелериниң найыралдыг, ажы-дүнма эвилелин бүгү күштери-биле улам-на быжыглаарын күзеп, ону боттарының демократтыг чаалап алышкыннарының идегелдиг камгалакчызы, боттарының улустарының амыдыралының улам ынайгы чечектелиишкинниң үндезини кылдыр көрүп турарлар.

Совет хөрээженнер бүгү совет улус-биле кады Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүлүг XX съездизининиң шиитпирлерин амыдырала боттандырары дээш моон сонгаар-даа моган чок демисселгир, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң күчүү-шыдалын боттарының эрес-маадырлыг күш-ажылы-биле быжыглаар дээрзинге СЭКП Төп Комитеди ханы бүзүредин илерткейлеп тур. Совет чуруттуң ажылчы хөрээженнери боттарының мергежилин моган чок белетпишаан, боттарының техниктиг билиишкиннерин болгаш бүдүргүлгечи чаңчылдарын байытпышаан, үлетпүрүң болгаш көдээ ажыл-агыйның улам ынайгы кедүргүүшкүнү дээш, эртемниң болгаш культураның чаа чечектелиишкини дээш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга алдар кыдыр социалистиг чарышка эң-не калбаа-биле киржирлер.

Политиктиг болгаш хөй-ниитичи амыдырала: ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң ажыл-чорудулгазынга, күрүне болгаш ажыл-агый аппарадының ажылын экижидер дээш, бюрократизминиң болгаш ажыл чылыр чоруктуң бүгү-ле, кандыг-даа илереэшкиннерин үзүткээр дээш, хөрээженнериниң күш-ажылының болгаш амыдырал-чуртталгазының байлаларын улам ынай экижидер дээш демисселге улам-на идепкейлиг киржиринче совет хөрээженнерни СЭКП Төп Комитеди кыйгырып тур. Партия болгаш совет организациялар болза, уругларның чаа салгарын, ясклерин болгаш бөхүүр бажыңнарны тударынга берген акша-хөрөнгилер көлүүр ажыглатынмас чорук-биле эптешпес ужурлуг. Хөрээженнериниң бажың ажылын чигедир хүлээлгелиг уругларның албан черлериниң, столовайларының, хеп чуур черлериниң, амыдырал хандырылга мастерскаяларының ажылында четпестерни бүгү-ле шиитпирлин-биле чайладыры эргежок чугула.

Совет хөрээженнер!

Коммунистиг ниитилелди тургузар деп бистиң мурнувуста улуг сорулга турун турар. Совет кижилериниң бүгү күжениишкиннери ол сорулганы чедип алырынче утланган. Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам-на сырый каттыжыңар, коммунизм тургузукчуларының, тайбың дээш идепкейлиг демисселчилериниң бирги одуругларынга болунар! Социалистиг лагерьниң чурттарының хөрээженнери-биле сырый найыралды үргүлчү быжыглаңар, күш-ажылда, хөй-ниитичи ажыл-чорудулгада болгаш уругларны кижизидеринде дуржулганы оларның-биле солчуңар. Европаның, Азияның, Американың, Африканың болгаш Австралияның капиталистиг чурттарының хөрээженнери-биле интернационалчы харылзаларны могат чок быжыглаңар!

Делегейниң хөрээженнер хүнү—март 8-ги делгерезин!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

Кызыл хоорай Соведининиң сессиязы

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соведининиң бирги организастыг сессиязы март 6-да болуп эрткен. Сессияны улуг назылыг депутат эш Г. В. Корнев ажыткан.

Россия федерациязының ажылчы чоннары чурт эрге-чагыргазының органнары — чер-чер Советтерин март 3-те сонгаан. Бо чаа болуп эрткен сонгуулдар болза, совет улустуң Коммунистиг партияны, Совет чазакты долгандыр улам сырый каттышканын, боттарының чырыткылыг келир үезин — коммунизм тургузуушкунунче чайгылыш чок бүзүредин-биле чоруп олурарын база катап бадыткаанын эш Корнев демделээн.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединге сонгуулдарның бедик политиктиг көдүрүүшкүнге эрткенин демделевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң VI сессиязының, СЭКП ТК-ның декабрь болгаш февраль Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдырала боттандырарынче хоорайның ажылчы чоннарын мобилизастаарын, сонгукчуларның чагыларын чайгылыш чок күүседирин эш Корнев депутаттарга күзээн.

Сессияның даргазынга депутат эш П. К. Киселевту, секретарынга депутат эш С. Т. Кыргысты сонгаан.

Эш Киселев мандат комиссиязының даргазы депутат эш В. А. Гневышевага сес берген. Мандат комиссиязының илеткелин сессия бадылаан.

Хоорай Соведининиң күүскомунуң даргазын, оон оралакчызын болгаш секретарын сонгуур дугайында сессияның даргазы чүве чугаалаан соонда депутат эш А. В. Анкудиновтуң саналы-биле хоорай Соведининиң күүскомунуң даргазынга депутат эш Н. К. Курбатскийни сонгаан. Эш Н. К. Курбатскийниң саналы-биле хоорай Соведининиң күүскомунуң даргазының оралакчызынга депутат эш С. П. Серенни, секретарынга депутат эш Ф. А. Житковту сонгаан.

Хооркүүскомунуң кежигүннериниге А. В. Анкудинов, А. Х. Алдын-Херел, С. Н. Голунов, А. К. Гончаренко, В. А. Кочетков, Р. С. Гниломедова, Е. Е. Котова, Ю. Ш. Кюнзегеш, Н. Ф. Ишунин, А. С. Борбан-оол, Н. Н. Суховский, Х. К. Норбу оларны сонгаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Соведининиң докгаамал комиссиялардың составын сессия көргеи.

Улус өөредилгезиниң болгаш культура-чырыдыышкын талазы-биле комиссияны 14 кижи составтыг бадылаан, даргазы депутат эш А. Г. Ковалева. Кадык камгалал болгаш социал хандырылга талазы-биле комиссияны 10 кижи составтыг бадылаан, даргазы В. Ф. Новицкая. Коммунал ажыл-агый, чаагайжыдылга болгаш тудуг талазы-биле комиссияны 12 кижи составтыг бадылаан, даргазы В. В. Куренев. Үлетпүр, транспорт болгаш харылзаа талазы-биле комиссияны 13 кижи составтыг бадылаан, даргазы Б. Г. Бергер. Бюджет-сан талазы-биле комиссияны 10 кижи составтыг бадылаан, даргазы В. Е. Сайгутина. Садыг болгаш хөй-ниити чемненилге черлериниң талазы-биле комиссияны 14 кижи составтыг бадылаан, даргазы А. А. Звонов.

Хоорай Соведининиң улус өөредилгезиниң кылдызының эргелекчизинге эш В. А. Гневышеваны, кадык камгалал кылдызының эргелекчизинге эш А. К. Гончаренкону, сан кылдызының эргелекчизинге эш Н. Ф. Ишунинни, социал-хандырылга кылдызының эргелекчизинге эш Я. И. Колодейни, хоорайның күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазынга эш Н. В. Зверонту, хоорайның шагдаа кылдызының начальнигинге эш В. А. Кочетковту бадылаан.

Сонгукчуларның чагыларын ажылдап кылгаш дараазында сессинга бадыладырын болгаш депутаттар сессия болган санныга сонгукчуларынга отчедун кылып берип турарын организастаарын хоорайның күүсекчи комитединге сессия даскан.

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединге 1957 чылдың март 3-те соңгутурган депутаттарының даңзызы

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

Серекней Сергей Агванович — Каа-Хемниң № 1 соңгулда округу.

Бряхин Михаил Георгиевич — Суворовтуң № 2 соңгулда округу.

Панасюра Виктор Петрович—Транспорттуң № 3 соңгулда округу.

Тарасов Александр Макарович — Транспорттуң мурнуу талакы № 4 соңгулда округу.

Чимба Александр Маныгеевич — Типографияның № 5 соңгулда округу.

Хертек Темир Көкоолович — Октябрьның чөөн талакы № 6 соңгулда округу.

Дыртык Анна Хуренооловна—Пролетарскийниң № 7 соңгулда округу.

Лопатина Татьяна Степановна — Октябрьның барыын талакы № 8 соңгулда округу.

Радченко Надежда Михайловна—Кооперативтиң № 9 соңгулда округу.

Сэган-оол Олег Карламович —Сельскийниң № 10 соңгулда округу.

Харламов Валентин Александрович — Соңгу талакы № 11 соңгулда округу.

Дамба-Даржа Дмитрий Даваевич — Песочнаяның № 12 соңгулда округу.

Кислухина Зоя Васильевна — Мурнуу талакы № 13 соңгулда округу.

Ощепкова Марина Алексеевна — Чеховтуң № 14 соңгулда округу.

Рубова Анна Ивановна — Чер тургузуунуң № 15 соңгулда округу.

Байкара Татьяна Ивановна — Чер тургузуунуң мурнуу талакы № 16 соңгулда округу.

Исаева Маргарита Александровна—Заозернаяның № 17 соңгулда округу.

Иванов Григорий Викторович—Үлетпүрнүн № 18 соңгулда округу.

Хурепкен Бертик-оол Кадр-оолович — Заводтуң № 19 соңгулда округу.

Сердобов Николай Алексеевич—Оң талакы эриктиң № 20 соңгулда округу.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Дорохова Екатерина Александровна — Кызыл-Мажалыктың № 21 соңгулда округу.

Артас Монгуш Баянолович — Ак-Довуракты № 22 соңгулда округу.

Резниченко Константин Федорович — «Барлык» совхозтуң № 23 соңгулда округу.

Сарыглар Октя Данзынович — Сарыг-Белдиң № 24 соңгулда округу.

Кара-Сал Саргымай Будүпович—Эрзин-Барлыктың № 25 соңгулда округу.

Иванец Иван Иванович — Час-Адырның № 26 соңгулда округу.

Доржу Хертек Барандаевич—Аксы-Барлыктың № 27 соңгулда округу.

Монгуш Тажытмаа Туметеевна—Хөнделенниң № 28 соңгулда округу.

Куулар Даваа Борбак-ооловна—Биче-Тейниң № 29 соңгулда округу.

Пичен-оол Тимофей Кузечиевич—Дөңтерезинниң № 30 соңгулда округу.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

Донгак Байдос Солдукович — Мөңгүн-Тайганың № 31 соңгулда округу.

Усенко Николай Филиппович— Шуйнуң № 32 соңгулда округу.

Кужугет Калдар Кандановна—Бай-Талдың № 33 соңгулда округу.

Юмбу Андрей Байкараевич — Кызыл-Дагның № 34 соңгулда округу.

Адыгбай Алексей Сайын-оолович—Кара-Хөлдүн № 35 соңгулда округу.

Хертек Седен Будурукпаевич—Тээлиниң № 36 соңгулда округу.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Седип Сат Дамбаевич—Чадаана хоорайның барыын талакы № 37 соңгулда округу.

Навознов Николай Федорович—Чадаананың чөөн талакы № 38 соңгулда округу.

Доктугу Монгуш Докур-оолович — Чадаананың көдээ № 39 соңгулда округу.

Козленко Арсений Артемьевич — Даштыг-Кужурнуң № 40 соңгулда округу.

Рябкова Нина Михайловна — Шеминиң № 41 соңгулда округу.

Маркова Лидия Петровна — Чыргакының № 42 соңгулда округу.

Цевменко Иван Игнатьевич— Хорум-Дагның № 43 соңгулда округу.

Ондар Маш Сергеевна — Баян-Таланың № 44 соңгулда округу.

Хаян-оол Константин Ёнзакович — Кызыл-Чырааның № 45 соңгулда округу.

Аржаалай Анатолий Дунчунович — Дөргүннүн № 46 соңгулда округу.

КАА-ХЕМ РАЙОН

Тока Салчак Калбакхорекович — Сарыг-Септиң барыын талакы № 47 соңгулда округу.

Салчак Салбашка Сергеленович — Сарыг-Септиң чөөн талакы № 48 соңгулда округу.

Берзек Салчак Самбурович — Бүрен-Аксының № 49 соңгулда округу.

Тапылдай Чизачи Тонгурович—Ильинканың № 50 соңгулда округу.

Сантагай Топтын Дюбютович — Тере-Хөлдүн № 51 соңгулда округу.

Пащенко Валентин Гаврилович — Медведевканың № 52 соңгулда округу.

Дюльзюкей Таймаштай Агбановна — Федоровканың № 53 соңгулда округу.

Намай Николай Саевич — Үжептиң № 54 соңгулда округу.

КЫЗЫЛ РАЙОН

Даваалай Сергей Чаш-оолович — Көк-Тейниң № 55 соңгулда округу.

Холоша Иван Григорьевич — Кара-Хаактың № 56 соңгулда округу.

Швайко Павел Дмитриевич — Бай-Булуннуң № 57 соңгулда округу.

Самбуга Биче-оол Иванович — Баян-Колдуң № 58 соңгулда округу.

ӨВҮР РАЙОН

Очур Саая Экилисович — Саглынын № 59 соңгулда округу.

Янзоо Дивитпаа Ивановна — Дус-Дагның № 60 соңгулда округу.

Торуг-оол Севиль Суруновна — Хандагайтының № 61 соңгулда округу.

БИИ-ХЕМ РАЙОН

Маады Чидаш Биче-ооловна — Туранның чөөн талакы № 62 соңгулда округу.

Горбунов Федор Фадеевич — Туранның барыын талакы № 63 соңгулда округу.

Чимба Маады Балынамович — Өөктүн № 64 соңгулда округу.

Сюрюн Маады Аганакович — Тарлагның № 65 соңгулда округу.

Дряхлова Анна Федоровна — Хадыңның № 66 соңгулда округу.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

Балабай Мария Матвеевна — Кызыл-Тайганың № 67 соңгулда округу.

Кондок Ондар Кужетовна — Сүт-Хөлдүн № 68 соңгулда округу.

Копеек Ондар Саныйбановна — Бора-Тайганың № 69 соңгулда округу.

Сизых Николай Васильевич — Сүт-Аксының № 70 соңгулда округу.

Агапов Михаил Илларионович — Алдан-Маадырның № 71 соңгулда округу.

ТАҢДЫ РАЙОН

Рогалев Афанасий Григорьевич—Ждановтуң № 72 соңгулда округу.

Быстрова Таисья Федоровна — Балгазынның № 73 соңгулда округу.

Федосеенко Николай Александрович — Дүргенниң № 74 соңгулда округу.

Абросимова Анна Васильевна — № 75 төп соңгулда округу.

Курбатский Николай Кузьмич — Межегейниң № 76 соңгулда округу.

Кулаков Михаил Романович — Бочетовтуң № 77 соңгулда округу.

Донгак Сувак Дүвеновна — Элегестин № 78 соңгулда округу.

Ооржак Бүрбеш-оол Кужа—Хову-Аксының № 79 соңгулда округу.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

Филиппова Алевтина Николаевна — Самагалдайның № 80 соңгулда округу.

Чооду Самбыл Самданович — Берт-Дагның № 81 соңгулда округу.

Чадамба Ооржак Хүреноолович — Тестиң № 82 соңгулда округу.

ТОЖУ РАЙОН

Данзынай Кол Сандакович — Тоора-Хемниң № 83 соңгулда округу.

Шанмыржы Татьяна Шыраповна — Ийниң № 84 соңгулда округу.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Бондарев Семен Афанасьевич — Шагаан-Арыг хоорайның соңгу талакы № 85 соңгулда округу.

Толгар-оол Оюн Араптанович—Шагаан-Арыг хоорайның мурнуу талакы № 86 соңгулда округу.

Намчак Сат Комбуевич — Арыг-Бажының № 87 соңгулда округу.

Сарыг-Лама Селекпаа Тулушевна — Торгалыгның № 88 соңгулда округу.

Чондан Бүрүткел Донгаковна — Чаатының № 89 соңгулда округу.

Кандан Александра Тюлюшовна — Арысканның № 90 соңгулда округу.

Сагояков Петр Николаевич — Көк-Чырааның № 91 соңгулда округу.

Кыргыс Чалбаа Кыргысовна — Хайыраканның № 92 соңгулда округу

ЧАА-ХӨЛ РАЙОН

Чылбак-оол Монгуш Дыкпаевич—Чаа-Хөлдүн № 93 соңгулда округу.

Анай Зинаида Дагбаовна — Кара-Талдың № 94 соңгулда округу.

Балчый-оол Максим Сүрүнович — Үрбүннүн № 95 соңгулда округу.

Окан Монгуш Джыевна — Булун-Теректиң № 96 соңгулда округу.

Анчимаа Хертек Амырбитовна — Ак-Туругнуң № 97 соңгулда округу.

ЭРЗИН РАЙОН

Дамба Чыксылмаа Баркитовна — Сарыг-Булуннуң № 98 соңгулда округу.

Аракчаа Хомушку Самбуевич — Мөренниң № 99 соңгулда округу.

Шойжун Михаил Белчеевич — Нарынның № 100 соңгулда округу

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединге соңгулдалар талазы-биле областың соңгулда комиссиязы.

Бии-Хем районнуң колхозтарында мал ажылының механизациязы эки тургустунган. Колхозтарда инек саалдазының механизастатынган аргазын калбаа-биле ажыглап турар, ол ышкаш мал чемнерин аскылыг оруктар-биле берип турар. Ол чорук саалданы бедик бүдүрүкчүлүг болгаш дүрген чорударынга улуг арганы берип турар.

Чурукта: «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы Д. Завьялова электри саалда-биле.

Фото С. Феоктистовтуу.

Чер болгандан

Часкы хову ажылының әгелээр үези чоокшулап келген. Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозтуң ногаа бригадазы парниктерге 145 рамаларны, расада өстүреринге 120 муң хире ирик-өдек саважыгаштарны белеткеп алган. Удобрение чыылдырарын болгаш олуртулгага өске-даа белеткелдерни организастап турар.

* * *

Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинады бүдүрүлге планын чылдың баштайгы айларындан әгелеп ажыр күүседип турар. Коллектив январьның онаалдазын 166 хуу, а чазанылга цехи февральда планын 150 хуу күүсеткен. Аът дериглери кылыр цех оон база хожудавайн турар.

* * *

Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң баштаар чери мурнакчы ажылдаан колхозчуларга ниити чурум ёзугаар күшхүннерге немелде төлевирлер тывыскан. Бүрдаа 1 кулун, Дүктүүжей 1 өшкү, Арапчор 1 кулун, Феней 1 өшкү, Бавыын-оол 1 кулун алганнар.

* * *

Туранда «Кызыл тараачын» колхозтуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери эки ажылдап, улам-на чаа программаларлыг көргүзүглерни организастап турар. Колхоз клубунуң иштинде лозунгулар, плакаттар, диаграммалар көрүштүг шиметинген.

* * *

Тожунуң Сыстыг-Хемде ыяш ажылагый чери тудуг ыяжы белеткээр талазы-биле февральда эрткен чылдың ол үезинден муң кубометрни хөйнү белеткээн. Коллектив салдарны хем эрнинде белеткеп әгелей берген.

* * *

Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтуң тудуг бригадазы 200 олуттуг чаа клубтуң тудуун барык дооскан. Артельдиң оон өске тудугларында ажыл база эки. Ниитизи-биле 1200 ажыг кубометр тудуг ыяжын бригада белеткеп алган.

* * *

Тывышка мергежилдиг анчылар Каа-Хем районнуң колхозтарында хөй илереп турар. «Октябрьның 14 чылы» колхозта Б. Найм сезон әгелээнинден бээр 14550 ажыг рубльдиң олчазын киирген. Хрущев аттыг колхозта С. Кыргыс 11 муң рубль тывыштыг болган.

Баштайгы бызаалар

Таңды районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң бүгү фермаларында төрүүр инектери оолдап әгелээн. Төп фермада 43, Шаңган фермазында 85 инектер бызаалаан. Ниитизи-биле колхозта 176 инектер бызаалаан.

Чаа төрээн инектерни тускайлап, хоолулуг немелде чемнерни берип турар. Колхозтуң саанчылары чемней берген инектерни ээлчежип кадарып турарлар.

Колхозтуң саанчыларының, бызаа ажаакчыларының аразында Октябрьның 40 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган. Кижи бүрүзү чаңгыс-даа бызаа ышкынмас болгаш инектен хөй сүт саап алыр дээш бедиткен хүлээлгелерни алган.

О. ОПЕЕН.

Хүлээлге алганнар

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Бистиң корр.). Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннары малды кыштан хүр ажырып, чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш күженишкинниг ажылдап турарлар.

Хойжу Очурнун ажаалгазында төрүүр 300 хойлар бар. Оларның иштинден төрээн 251 хойлардан 281 хураганнар, Серен-Доржунуң 184 төрээн хоюндан 185 хураганнар алдынган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болур оюнга белек кылдыр малдың чаш төлүн бүрүн камгалап албышаан, хойдан-на 2 кг дүктү кыргып алыр дүгайында малчыннар хүлээлге алган ажылдап турарлар.

Мал кыштагладыышкынында четпестерни узуткап, сүт саалдазын көвүдедир

1957 чыл болза көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ынай хөгжүдеринге, ылаңгыя сүттүг болгаш эьткир мал ажылын сайзырадырынга эргилделиг чыл болур ужурлуг деп партия болгаш чазак кыйгырып турар. Ол Кыйгырыгны амыдыралга боттандырарда амгы үеде мал кыштагладыышкынынче онза кичээнгейни салыры, малдың өлүп хораарын болдурбазы, кышкы үеде сүт саалдазын бедидери чугула сорулганың бирээзи болур.

Ындыг турбуже, Тес-Хем районнуң удуртукчулары эштер Аракчаа, Оолак мал кыштагладыышкынын эрецгей удуртуп, организастыг ажылды багай чорутканының түңнелинде районнуң колхозтарында малдың кышкы байдалы бергедээшкинге таваржып, элээн хөй баш мал арып баксыраан болгаш сүт саалдазы эрткен чылдыындан дыка кудулаан.

Районнуң колхозтары мал кыштагладыышкынынга багай белеткелдиг киргени-биле бо ажыл-агый чылының дөрт айларының дургузунда районга ниитизи-биле 1088 баш мал өлүп хораан болгаш янзы-бүрү чылдаганнардан чидириглиг болган ийикпе, азы районнуң колхозтары ниитизи-биле чартык миллион чыгыы рубльден когараан болуп турар. Ленин аттыг колхозта 403, Калинин аттыг колхозта — 371 баш мал өлген болгаш чидириглиг болган. Малдың өлүп хораар чоруунуң кол чылдагааны багай чемгерилгеде болгаш ажаалга, хайгааралда. Районнуң партия, совет органнары, ылаңгыя колхозтарның баштаар черлери болгаш партия организациялары мал кыштагладыышкынын холга тудуп, ол ажылды удуртурун кошкадып, организастыг ажылдарны суларатканындан малдың кышкы байдалы колхозтарда багай болуп турар.

Чамдык малчыннар ниитиниң малын карак огу дег камгалаарының улуу, харын харыысалга чогу-биле чидирер чоруктар бар. Чижээ, Калинин аттыг колхозтуң хойжузу эш Эренчин — 67 баш, эш Уванзай — 14 баш шээр малды харыысалга чогу-биле ис чокка чидирген турда, ол колхозтуң баштаар чери (даргазы эш П. Биче-оол) чогуур өйүнде хемчегни албайн турган чүүлдер бар. Ындыг фактылар өске-даа колхозтарда бар.

Районнуң удуртукчулары болгаш колхозтарның даргалары мыйыстыг бода малдың ажаалга, чемгерилгезинче болгаш хайгааралынче онза кичээнгейни салбайн, ону ала-чаягаарлаашкынче салганының уламындан бүгү колхозтарда инек мал кандыг-даа немелде чемгерилге чокка чүгле чер оттап турар. Малдарны кыштан хүр ажырары, ылаңгыя саар инектерден хөй сүт саалдазын чедип алыры оларны эки шынарлыг чемнер-биле хандырарындан хамаржыр деп чүвени ол районнуң колхозтар даргалары үнелевейн турарын фактылар херечилеп турар. Ындыг турбуже, партия райкомунуң секретары эш Аракчаа, райкүүском даргазы эш Оолак колхозтар даргаларындан шыңгыы негелдени салбайн, «инектиң сүдү дылында» деп улустуң үлегер чугаазын уттуп турарлар. Оон уламындан районда колхозтар эрткен 4 айларның дургузунда бир саар инектен сүт саалдазын эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге барык 10 килограмм чедир кудулаткан азы бир инектен-не чүгле 32,2 килограмм сүттү сагган. Районда чамдык мурнакчы саанчылар Адыя, Натпит олар боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден-не 200—260 килограмм сүттү саап ап турда районнуң чамдык колхозтары чүгле 25—35 килограмм сүттү бир инектен сагган болуп турар.

Районнуң колхозтарында сүт саалдазы чүге кудулап турарыл? СЭКП-ниң район комитединиң болгаш райкүүскомнуң ажылдакчылары колхозтарда мал ажылын, ылаңгыя сүт саалдазын көвүдедир талазы-биле организастыг удуртулганы чогуур негелдезинге чедир экижитпейн турары-биле болгаш саар инектерден хөй продукция алыр дээш янзы-бүрү эки шынарлыг чемнер-биле малды чемгербейн турарында. Чижээ, Ленин аттыг колхозта 2 муң ажыг тонна сиген, 140 тонна силос бар хирезинде-ле саар инектерни тускайлап чемгербейн турар. Ол колхоз эьткир болгаш сүткүр инектерни тускайлаар ажылды анаа-ла ёзу барымдаалап саазын кырында чорутканы-биле 240 баш сүткүр инектерни кандыг-даа немелде чемгерилге, ажаалга-биле хандырбаанын айтыр херек. Өске колхозтарда сүткүр болгаш эьткир инектерни база-ла тускайлап үспээн. Оон уламындан районнуң-даа, колхозтарның-даа удуртукчулары сүткүр инектерден чеже килограмм сүттү саап алганын амдыгаа чедир билбейн турарлар.

Чамдык колхозтар саар инектерниң болгаш бызааларның ажаалгазынче кичээнгей салбайн турар. Чижээлээрге, Сталин аттыг колхозтуң Кара-Талда сүт-бараан фермазында төрүүр 76 инектен 19 инек бызаалаан, оларның бызааларын кажаалап азыраарынга ында таарышкан кажаа бар хирезинде, ону дерип кылырының улуу 19 бызааларны саанчылар ийн өгде киирип алган ажаап турар, а колхоз баштаар чери тускай бызаа ажаакчызын ам-даа тургуспаан. Улуг-даа, биче-даа бызааларга сүттү ижиртириниң нормазы бир дөмей. Фермага ажылдаза чогуур 7 саанчылардан чүгле 4 кижи ажылдап турар, өскелери фермада безин чок. Инек кадарчызы Кузеди, саанчылар Яма-Саар, Эремчик, Чалмаа олар 1956 чылдың октябрь 1-ден бээр бир инектен саап алган сүдүн болгаш чылда саап алыр сүдүнүн планын тодаргай билбес болуп турар. Фермада сүт саалдазының талазы-биле саанчыларның адының кырында көргүзүг самбыразын болгаш мурнакчы кадарчыларның, саанчыларның ажылының дуржулгазын, чедиишкиннерин көргүскен агитхуудустарны колхозтуң партия организациязы мынчага чедир дерип кылбаан, ол хамаан чок областың колхозтарында сүт саалдазының талазы-биле ай санында үнүп турар бюллетеньнерни безин фермада асплаан. Саанчыларга, кадарчыларга культура-ажыдыралдың таарышкан байдалдарын турузуп бербээн. Саанчылар халаттар, чунар-демирлер болгаш савалар-биле хандыртынмаанындан фермада арыг-шеверниң байдалы кедергей багай. Ленин аттыг колхозтуң Кара-Суг болгаш Өртен фермаларында байдал Кара-Тал фермазындан база-ла дээредевейн турар.

Сүт саалдазының отчёт болгаш учёду колхозтарда дыка багай тургустунган. Ленин аттыг колхозтуң сүт-бараан фермазының әргелекчизи зоотехник эш Чорбаа ферманың ажылын ёзулуг удуртпайн, учётчиктерден шыңгыы негелдени салбайн эрецгейлеп турда-ла Өртен-Өдекте ферманың учётчиги Салый-оол 136 литр сүттү январь айда отчётка киирбээн болуп турар. Ындыг байдал өске-даа колхозтарда бар.

Районнуң колхозтарында малдың кышкы байдалы ол хире бергедеп, сүт саалдазы кудулап турда Тес-Хем МТС-тиң директору эш Жигалев, кол зоотехниги эш Пигарев олар колхозтарга боттуг дузаны көргүспейн, районнуң кол ажылагыйы мал ажылы деп чүвени ам-даа чедир үнелевейн турарлар. МТС туруп келгенден бээр чаңгыс-даа мал фермазын механизаставаан, безин чадаарда фермаларда мал чемнерин амдан киир хайындырар херекселдерни мынчага чедир тургуспаан. Мал чемнери — сигенни, силосту фермаларже сөөртүрүнге болгаш одарларны далбыйлаарынга МТС чаңгыс-даа тракторну тускайлаваан, а колхозтар боттары тырттар күштерни база-ла организаставайн турар. Оон уламындан Ленин аттыг, Сталин аттыг колхозтарның фермаларында сөөрткен сиген төнүп турар.

Район дус талазы-биле дыка байлактыг, ол хирезинде малдың минералдыг чемнери колхозтарда ховар, малга бээр дус, кужур дээш сагыш салыышкын районда барык чок. Бии-Хем районнуң колхозтары малды минералдыг чемнер-биле хандырарының улуг ужур-дузалының дыка үнелеп, Өвүр райондан кызыл дустап ап турда, чоогунда турар Тес-Хем районнуң колхозтары ону безин бодаваапнар.

Чоокта чаа районга хар элээн чаап, улуг хат хадаанының соонда одарның харын кадыр хадып каапканы-биле малдың одарынга бергедээшкин таварыштырбышаан, ооң-биле кады ылаңгыя мыйыстыг бода болгаш хөй, өшкү малдарның дуюу тастаар чорукка чедирер апаар, ынчангаш баш бурунгаар мал дуюу тастаар чорукка удур янзы-бүрү чаар эмнерни мал эмчилери белеткеп, малчыннарга дуза чедирери эргежок чугула.

СЭКП райкому, райкүүском болгаш МТС фермаларда зоотехниктиг курстарның ажылын удуртпайн, ала-чаягаарлаашкынче киирген-биле районнуң чаңгыс-даа колхозунда, фермазында зоотехниктиг курстар шуут ажылдавайн турар. Районнуң кол ажылы—мал ажылы болуп турар хирезинде малчыннарны зооветеринария эртеминге өөредиринге СЭКП райкому, райкүүском онза кичээнгей салбаанын айтыры чугула.

Амгы үеде районнуң девискээринде хар элээн кылыннадыр чагганы-биле болгаш ылаңгыя март, апрель айларда районга хат-кавыскан болуп, часкы үеде малдың ажаалгазынга бергедээшкиннерни таварыштыра бээрин мурнуку чылдарның практиказы көргүзүп турарын барымдаалааш, районнуң партия, совет органнарының, колхозтарның баштаар черлериниң, Тес-Хем МТС-тиң удуртукчулары амдыгааштан әгелээш бүгү-ле арткан мал чемнерин шын чарыгдаарыбиле кады малга одарның харын далбыйлап бээринче МТС-тиң тракторларын, колхозтарның тырттар күштерин эвилелдевишаан, кыштагларга, фермаларга организастыг удуртулганы күштелдирип, бүгү колхозчуларны мал кыштагладыышкынының шиитпирлиг үезин эки эрттиреринче болгаш сүт саалдазын көвүдедиринче мобилизастаар херек.

А. БИЧИЖИК.

„Дүжүт" деп хана солун

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозта партия, комсомол организацияларының органы — «Дүжүт» деп хана солун колхоз бүдүрүлгезинде организакчы рольду багай эвес ойнап турар. Чыл әгезинден бээр ол солун дөрт удаа үнген, солуннуң үндүрүлгези көрүштүг, сөс домаа номчукчуларга билдингир болгаш утка-шынар талазы-биле бедик деңнелде үнүп турар.

Солуннуң арнында колхоз бүдүрүлгезиниң чедиишкиннери, мурнакчы дуржулга болгаш социалистиг чарыштың айтырыглары эки чырыттынып турар. Ооң-биле чергелештир ажылга шаптык таварыштырып турар четпестерни шүгүмчүлээн материалдарны калбаа-биле чырыдып турар. Шүгүмчүлелдиг материалдар халас әртпейн турар. Кандыг-бир четпес ажылдың дугайында шүгүмчүлелдиг материал үнген болза, хамаарышкан организациялары ол дораан хемчегни ап турар.

Редколлегия план ёзугаар ажылдап турар. Коллегия кежигүннери өй-өйде хуралдан, солун ажылынга хамаарышкан чугула айтырыгларны чугаалажып турар. Олар ажыл хуваалдазы ёзугаар бригадаларда, фермаларда үндүрүп турар агитхуудустарның ажылынга боттуг дузаламчыны көргүзүп турар, ооң түңнелинде ол агитхуудустар база эки ажылдап турар.

Хана солуннуң бижикчилериниң саны өзүп турар, редколлегия бижикчилер-биле ажылды база эки тургускан. Партия әге организациязы хана солуннуң ажылын чугула көрүп, анаа боттуг дузаны көргүзүп турар. Солуннуң редактору эш Тыртык болгаш коллегия кежигүнү эш Эник оларның эки ажылдап турарын демдеглээри чугула.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Пропагандистер семинары

Чоокта чаа СЭКП-ниң Улуг-Хем райкомунга пропагандистерниң — политшколалар болгаш агар политика бөлгүмнериниң удуртукчуларының ээлчеглиг семинары болуп эрткен.

СЭКП обкомунуң лектору эш Григорьев семинарның дыңнакчыларынга — «Амгы үеде делегей байдалының дугайында» болгаш «Социализмче шилчиириниң янзы-бүрү хевирлериниң дугайында» лекцияларны номчаан. СЭКП Улуг-Хем райкомунуң секретарьлары эштер Ширап болгаш Градобоев олар «Күрүне деп чүл база ниитилел хөгжүлдезинге ол кандыг рольдугул» база «Капитализмниң ниити кризизи деп чүл» деп темалыг лекцияларны номчааннар.

Семинарның дыңнакчылары ол ышкаш «Аңгылар болгаш аңгылар демиселиниң марксисчи-ленинчи теориязының дугайында» (лектор эш Парфенов) база «Мораль дугайында марксисчи-ленинчи өөредиг. Коммунистиг моральдың кол демдектери» (лектор эш Серебренников) деп лекцияларны дыңнаан.

Пропагандистер оон ангыда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 6-ты сессиязының ажылының түңнелдериниң дугайында эш Кудашевтуң болгаш 1956 чылда районнуң ажыл-агый планнарының күүселдезиниң түңнелдериниң дугайында эш Градобоевтиң илеткелдерин база дыңнаан.

Семинарның ажылының түңнелинде дээре пропагандистер эштер Мареев болгаш Сагалаков олар боттарының ажылының дуржулгазын солушканнар.

И. ОЛДЫРЕВ.

ДЕПУТАТКА СОҢГУТУРГАН

Кызыл хоорайның ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле Октябрьскийниң чөөн талакы № 6 соңгулда округунуң комиссиязы март 4-те область Совединиң депутады Темир Көкоолович Хертекке шынзыдар бижикти тывыскан.

Депутатка соңгутканының дугайында ол шынзыдылга бижикти ап тура, оон чугаалааны болза: — соңгукчуларның идегелин күүседири, социалистиг бүдүрүлгениң мурнакчызы болуп улам эки ажылдаары улуг алдар болурун билип тур мен.

Малчыннарның чедиишкини

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң малчыннары Байырты, Кенден, Аршын, Дажыба, Серемаа, Байыр-оол, Базыр-Сады оларның кадарган хойларындан сөөлгү хүнперге чедир төрүтүнген 589 хураганнар шупту менди, оларны эки доруктуруп турар.

Малчыннарның сагыш човангыр ажаалгазының түңнелинде оларга хамаарышкан малдың кышкы байдалы эки. Моон соңгаар-даа төрээн малдың чаш төлүн чидириг чокка ап, менди өстүреринге малчыннар бүзүрелдиглер.

К. ШУЛУУ.

БИСТИҢ ЧАРЖЫП ТУРАР ОБЛАЗЫВЫСТА

Инектерниң сүткүр продуктулуун бедидери дээш демиселче

Хакас автономнуг областың мал ажылдакчыларының ортузунда сүт бүдүрерин дыка көвүдедир болгаш инек бүрүзүнден сүт саалдазын бедидер дээш социалистиг чарыш калбарган.

Малчыннар боттарының хүлээлгезинге инек бүрүзүнден 1800 килограммдан эвээш эвес сүттү саап алырын хүлээнген. Боград районнуң колхозчулары инек бүрүзүнден 2300 кг, а ол районнуң Дзержинский аттыг колхозу—2500 кг сүттү саап алыр дээн. Бо колхозтуң саанчызы Абирина Анна Михайловна 1955 чылда бир инектен-не 2390 кг, 1956 чылда—2819 кг сүттү сагган, а бо 1957 чылда 3100 кг-ны саап алырын хүлээнген. Эш Абирина эрткен дөрт айларның дургузунда бодунга быжыглаан 17 инектериниң бирээзинден-не 656 кг сүттү саап алган. Ам сүт саалдазы хүн-бүрү өзүп турар, бир эвес февральдың эгезинде бир инектен хүнде ортумак саалда 6 кг турган болза, эш Абирина ам 7,5 килограммны саап ап турар.

Инектерниң ажаалда, чемгерилгезин эки тургусканының ачызы-биле оларның продуктулуу бедип турар. Хүн-бүрү инектерниң дүгүн аштап, оларны автосуггарылга-биле хандырган болгаш даштыгаа агаарладып турар. Инектерниң продуктулуундан хамаарыштыр чемгерилге нормазынга 25—35 кг силосту, 2—4 кг сигенни, буска чымчаткан болгаш хээндектээн саваңны 10 кг чедир, концентраттарны 1—2 кг кылдыр киирип турар.

1956 чылда бодунуң ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле эш Абирина 29 центнер тарааны, 10300 рубльди күш-хүннеринге алган, сүт саалдазының талазы-биле бүдүрүлге онаалдазын ажыр күүсеткени дээш немелде төлевир чуруму-биле 1700 кг сүттү алган.

Ол колхозта 17 харлыг Мария Сийтан деп уруг сөөлгү дөрт айларның дургузунда бодунга быжыглаан инек бүрүзүнден 702 кг сүттү саап алган.

Эрткен 1956 чылда Шира районнуң Буденный аттыг колхозунуң колхозчулары бир инекке 25 центнер бөдүүп болгаш 10 тонна ажыг шыктыг чемнер онаажыр кылдыр эки чем суурну белеткээн. Инектерге элбек суггарылганы организастап, сугну бээриниң мурнунда чылыдып турар, чемгерилге нормазынга 30—40 кг силос, 7—8 кг сиген кирип турар болгаш литр сүт бүрүзүнге 100—150 грамм концентраттар онаажып турар.

1956 чылдың октябрь 1-ден бо чылдың февраль 1-ге чедир инек бүрүзүнден 657 кг сүттү саап алган болгаш эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге 184 кг хөй болган. Мурнакчы саанчылар Денк Доротея ол-ла үениң дургузунда инек бүрүзүнден 837 кг сүттү, а ооң уруу Фрида—733 кг сүттү саап алган. Ол саанчылар бо чылын инек бүрүзүнден 2800 кг сүттү, ооң иштинден 1000 килограммдан эвээш эвезин кышкы үеде саап алырын хүлээнгеннер.

Шира районнуң Киров аттыг колхозу сүт саалдазының талазы-биле мурнакчы колхозтарның санынга кирип, эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге бо дөрт айларның иштинде инек бүрүзүнден 214 кг хөй сүттү саап алган.

Саанчыларны болгаш өске малчыннарны өөртүп деткиири-биле областың элээн хөй колхозтарында натуралдыг төлевирден ацгыда, акша-биле шаңнал төлевирин база тургускан. Чижээ, Боград районнуң «Октябрь 10 чылы» колхозунда беш хонук санында сагдынган литр сүт бүрүзү дээш саанчыларга 5 копеекти төлеп турар.

Шира районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозунда сүт саалдазының талазы-биле ай онаалдазын канчаар күүсеткенинден хамаарыштыр саанчыларга шаңналды тыпсып турар. Бир эвес саанчы онаалдазын 100 хуу күүсеткен болза 50 рубль, 125 хуу күүсеткенде 100 рубль, 150 хуу күүсеткенде 150 рубль хемчээлдиг шаңналды тыпсыр.

Усть-Абакан районнуң Киров аттыг колхозунда сүт саалдазының талазы-биле онаалданы саанчыларга хүн-бүрү чедирип турар, а он хонук бүрүзүнүң төнчүзүнде бүдүрүлге хуралынга саалданың түңнелин чугаалажып, аңаа доктааткан пландан ажыр сагган литр сүт бүрүзү дээш 10 копеекти төлеп турар.

Кышкы үеде инек бүрүзүнден пландан ажыр сагган сүт дээш шак мындыг шаңнал төлевирлер өске-даа колхозтарда бар. Бо чорук саанчыларның болгаш инек кадарчыларының материалдыг сонуургалын бедидип турар, ооң түңнелинде инектерниң ажаалдазы улам экижип, оларның сүткүр продуктулуу хүн-бүрү бедип турар.

Хакасияның малчыннары сүт бүдүрерин көвүдедир болгаш инектерниң продуктулуун бедидер талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин хуусаа бетинде күүседиринге долу шиитпирлиг.

П. ИКОННИКОВ.

Хакас областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң кол зоотехниги.

Харылзааны экижиткен

Кызыл хоорайның харылзаа конторазы чоокку колхозтарга харылзаа ажылын экижидер сорулга-биле суурларга барып турар тускай машинаны тургускан. Харылзаа ажылдакчызы айыткан график ёзугаар барза чогуур суурларынга доктаамаш чедип, колхозчуларга келген шилчилге акша, чагаа бижиктерин чедирбишаан почтаның өске-даа албанын кылып турар.

Кызыл районнуң колхозтарының тараажылары, малчыннары харылзаа ажылының талазы-биле хоорай кирип шак чидирбес апарганнар.

Харылзааны колхозчуларның амыдыралынга таарыштыр тургусканы дээш хоорай харылзаа килдизиниң ажылдакчыларынга сеткилиниң өөрүшкүзүн илередип турарлар.

К. КОСТИН.

Белорусс ССР. Минискиниң автомобиль заводунуң коллективи СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бүдүрүлгечи чаа-чаа чедишкиннерни чедип ап турар. Заводтуң коллективи кол конструктор Л. В. Косткинниң удуртулгазы-биле 40 тонна чедир чүк сөөртүр чүкүн боду дүжүрер автомобильди чогаадып кылганнар. Ол чаа машина 450 аът күштүг моторну тургускан. Автомобильдиң узун дурту 10 ажыг метр, дооразы—3,4 метр. Ол шакта 30 километр чедир дүрген чоруур.

Чурукта: «МАЗ-530» деп 40 тонна чүк сөөртүр бирги чаа автомобильди чыып эптеп турары.

Фото **А. Герельчиктин.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Илерээн четпестерни чайладыр

Чадаана МТС-тиң механизаторлары тракторлар болгаш кожуг машиналарының септелгезин дооскан. «Главмашсбыттың» складтарында илчирбе-дугуйлар чок болганындан ийи «С-80» септелгеге кирбээн. Механизаторлар септелге үезинде акша-хөрөңгиниң 5 хуузун камнап алыр сорулга салгаш, септелгеге үнген акшаның 6 куузун камнап алган.

Мастерская эргелекчизи С. Русов, көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш комбайннар инженери А. Райский оларның онаашкан ажылдарынга харыысалга чок болганындан МТС девискээринде чурумчыскаал чок. Сеялкаларны болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарын кайы хамаан чок октагылапкан. Хыналда багай тургустунганындан сеялкаларның септелгези куду шынарлыг болган.

Сөөлгү үеде МТС-те чурум баксыраан. Механизаторлар ажылга орай келир ийикпе азы цехтер аразынга ажыл чок базып тургулаар, а чамдык ажылдакчылар ажыл шагында арагалаптар чүүлдер бар. Электри-биле каннакчы Клебанский ажылдаар дизе ажылдап-ла турар, а чалгаарай бергенде — ажыл кылбайн чыдып алыр. Мастерская эргелекчизи аңаа кандыг-даа хемчег көргүспейн турар.

Склад эргелекчизи Базаровтуң, эт-хөрексел харыылап турар Чижиктиң ажылынга харыысалга чок болганындан септелге чорудуп турган механизаторлар ажыл чок тургулаан таварылга бар.

Кол инженер Дубовцев сөөлгү ийи айларда кожуг машиналарын септеп турар гаражка көңгүс кирбээн. Чүнү канчаар кылырын сүмелевээн. Көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези канчаар чоруп турарын сонуургап көрбээн.

Токарь цехи болгаш дарганнаар чер баштай тракторлар чагыгларын кылгаш, ооң соонда көдээ ажыл-агый машиналарының чагыгларын кылып турганындан септелге хожудаан. Контролер инженер-механик Попов үрелген кезектериниң даңзызын тургузарда херек кырында чугула артык кезектерни, детальдарны өөренип көрбейн, аңаа-ла үлегер ёзугаар тургузуп турганындан механизаторлар складтардан хөй артык кезектер алгаш, ону кайнаар-даа суггар аайын тыппайн туруп-туруп, ам-даа ажыглап болур кезектерни каггылаптар таварылгалар турган.

Бирээзи-ле 3-тен 7 рубль чедир өртектиг сальниктерни артыкка алгаш, октагылап турган. Демир чоңгуларын ажыглавайн үндүр октагылап, а хүлерин катап эзилдиреринге хереглевейн турган.

С. ИКОННИКОВ.

„Совет Тыва" колхозта

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуп сүт-бараан фермазының саанчылары сөөлгү хүннерге чедир бызаалаан 56 инектериниң чаш төлүн бүрүн ажаап алгаш, эки доруктуруп турарлар. Саанчы Кара-күске 8 бызааны эки азырап турар.

• • •

Тудугга ыяш белеткээринде ажылдап турар 35 кижи, 20 ажыг аъттар-биле ыяшты машина оруунче сөөртүп турар. Бүрбүлдей, Чүлдүм олар хүн онаалдазын 125—150 хуу күүседип турар.

Колхоз суурунда 100 ажыг кубометрни, машина оруунда 500 кубометр тудуг ыяжын сөөрткеннер.

КӨДЭЭ СОВЕТТЕРНИҢ АЖЫЛЫН УЛАМ БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

СЭКП-ниң XX съездизиниң сөөлүнде Каа-Хем районнуң көдээ Советтериниң масса-биле харылзаазының улам-на быжыканын, партияның болгаш чазактың директиваларын амыдыралга боттандырарынче оларны мобилизастаар херекке Советтерниң организакчы болгаш башкарыкчы ролюнуң бедээнин эрткен ажыл-агый чылының түңнелдери көргүскен.

Колхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле быжыглап, көдээниң ажылишчилериниң ортузунга социалистиг чарышты калбартып келгенинден районнуң тарылга шөлүнүр эрткен чылда 24,5 хуу калбарган, тарааның дүжүдү 1,5 катап улгаткан, малдың баш санын өстүрериниң күрүне планы бүгү чүзүннер аайы-биле ажыр күүсетинген болгаш ооң продуктулуу элээн бедээн.

Ильинка болгаш Сарыг-Сеп көдээ Советтер ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң айтырыгларын удуртурун элээн экижидип, ол айтырыгларны Советтерниң сессияларынга, күүском хуралдарынга чогуур үезинде тургузуп, оларны чугаалажырынга депутаттарның болгаш активчилериниң идепкейлиг киржилгезин организастап турарлар.

Эрткен чылдың апрельде Ильинка көдээ Советтиң күүскомунуң активчилер-биле каттышкан хуралынга бирги кварталдың социалистиг чарыжының түңнелиниң болгаш ийиги кварталда сорулгаларның дугайында көдээ Советтиң даргазы эш Берестовтуң илеткелин чугаалажып көрген.

Хуралга дыка хөй кижи санал берип, ажыл-агый тургузуушкунунда четпестерни илереткен болгаш оларны чайладырының, бар курлавырларны долузу-биле ажыглаарының аргаларын олар айтып турганнар. Ооң түңнелинде Советтиң девискээринде «Тиилелге» болгаш Молотов аттыг колхозтар бар күштерни чөп ажыглап тургаш, часкы тарылганы бедик агротехниктиг негелделер ёзугаар кыска хуусаада доозар аргалыг болганнар.

Майда ол колхозтарның даргалары эштер Зайцев, Середкин оларның илеткелдерин көдээ Советтиң күүскомунуң хуралынга база чугаалажып көрген. Ол колхозтарга часкы тарылга ажылдарының 6 ажыл хүнүнде доозулган турганын күүском кежигүннери эки деп демдеглээш, тарылга кампаниязының үезинде турган четпестерни шыңгыы шүгүмчүлээннер. Тарааның, картофельдиң, ногааның чайгы ажаалгазын, сиген кезилдезин чогуур үезинде эки организастаарын күүскомунуң кежигүннери болгаш активчилер аразында хуваажып алган. Олар тус-тус онаашкан ажылын эки күүсеткеннер.

Ооң түңнелинде күзүн Молотов аттыг колхоз гектар санындан 17 центнер дүжүттү, «Тиилелге» колхоз 17,5 центнерни, а чамдык участоктарның гектарындан 25—29 центнер байлак дүжүттү өстүрген. Ол колхозтарның колхозчуларының бир күш-хүнүнге алган тараазы мурнунда чылдаазындан 2—2,5 катап көвүдээн. Мал чемнери белеткээриниң планын ол колхозтарның ажыл-ишчилери дыка ажыр күүсеткеннер. Ам оларда өске колхозтарга-даа садып болур хире артыкшылдар бар.

Сарыг-Сеп көдээ Советтиң удуртукчулары мурнунда турган эреңгей удуртулганың практиказын соксаткан. Районнуң көдээ Советтериниң аразында социалистиг чарыштың ийиги черин ол көдээ Совет ээлеп турар. Колхозтарда ажыл-агый, культура хөгжүлдезиниң айтырыгларын күүскомунуң хуралдарынга болгаш Советтиң сессиязынга үргүлчү чугаалажып, тодаргай шиитпирлерни үндүрүп, ооң күүселдезин организастап турар апарган.

«Октябрь 14 чылы» колхозта саар инектерниң шынары өске колхозтарныындан бедик болза-даа, 1955 ажыл-агый чылында колхоз сүт саалдазының планын күүсетпээн. Ферманың арыг-шевери четпес, инектерниң азыралы болгаш ажаалгазы эки организастатынмаан, фермада учёт экиживээн, кадрларның солчур чоруу хөй турган.

Ол четпестерни узуткаарынче көдээ Совет чогуур кичээнгейни салган. Көдээ Советтиң күүскомунуң хуралынга колхозтуң даргазы, зоотехниги болгаш өске-даа активчилер олуржуп турда, сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш Елисеевтиң илеткелин эрткен чылдың январьда чугаалажып көрген. Ол колхозтуң сүт саалдазын көвүдедип болурунуң бүгү аргаларының барын хуралдың киржикчилери илереткен. Фермага чүгле кижилерниң ак-сеткилдиг ажылдаары, база аңаа бүгү таарымчалыг байдалдарны колхоз баштаар черинден хандырып бээри негетинип турган. Бо дугайын өөренип көргеш, колхоз баштаар черинин практиктиг ажылынга дузалажыры-биле эштер Селин, Алексеенко оларны күүском быжыглаан.

Ол үеден эгелээш фермага мал чемнерин норма ёзугаар хандырып, чемнерниң рационун чогааткан. Саар инек бүрүзүнге хүнде 35 кг кукуруза силозун берип турар, инектерниң суггарылгазын болгаш ажаалгазын экижиткен, ферманың девискээрин чурумнуг, арыг-шевер тургускан. Тус-тус саанчылар социалистиг хүлээлгени алган. Уруглар яслизин тургускан, яслиниң ажылынга хүн чуруму доктаатынган, ону сагыыры саанчыларның аразынга чурумчаан турган. Ооң түңнелинде ферма эрткен ажыл-агый чылында бир инектен-не ортумаа-биле 1079 кг сүттү, азы 1955 чылдаазынга деңнээрге инек бүрүзүнден 377 кг хөй сүттү сагган. Колхоз күрүнеге сүт дужаарының болгаш садарының планын 148,2 хуу күүсеткен.

Чер-чер Советтериниң чаа болуп эрткен соңгулдаларынга холбаштыр малды хүр кыштагладыры, ооң чаш төлүн бүрүн камгалап алыры, сүт саалдазын көвүдедири дээш районнуң колхозтарының малчыннарының, саанчыларының аразында социалистиг чарыш улам-на калбарган.

Амгы үеде районнуң колхозтарында малдың кыштаглаашкыны эки чоруп турар. Оларда мал чемнери бүрүн четчир. Сүт саалдазын эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге бир инектен-не ортумаа-биле 30—37 литр хөй сүт саап алдынган. «Октябрь 14 чылы», Ворошилов аттыг, Молотов аттыг колхозтарда кадарчылар Дюльзюкей, Монгал, Артына оларның кадалында хойларның күжү семис болуп турар. Ол кадарчылар СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын, партияның болгаш чазактың көдээниң ажыл-ишчилеринге Быйгырыын танышкаш, бүгү-малын менди чыл ажырарын хүлээнгеннер. «Сталинчы орук» колхозтуң хаван ажаакчылары төрээн 28 хаваннардан 210 хаван оолдарын доруктуруп алган, чыл төнчүзүнге чедир хаван бүрүзүнден 16 хаван оолдарын алырын хүлээнгеннер. Ылаңгыя С. Айдынмай 9 хавандан 64 хаван оолдарын, Б. Ханды 7 хавандан 56 хаван оолдарын бүрүн камгалап алганнар.

Соңгулдаларга алдар кылдыр тудуг ыяжын белеткээри дээш колхозчуларның калбарткан социалистиг чарыжы эки үре-түңнелдерни көргүскен. «Тиилелге» колхозтуң тудугжулары январь 25-ке чедир 2000 кубометр ыяшты белеткээр дээн хүлээлгезин күүсеткеннер. Олар ол хуусаада 1400 кубометр ыяшты тудуг черлеринде чедирген. Амгы үеде чуртталганың ийи чаа бажыңнарының тудуу чоруп турар.

Молотов аттыг колхозтуң тудугжулары тайгага белеткээн 1835 кубометр ыяжының 1420 ажыг кубометрин тудуг черлеринде февральдың эгезинде-ле дүжүрүп алганнар. Ол колхозта тудугжулар чуртталганың дөрт бажыңнарының, бызаалар турар бир кажаазының тудуун чорудуп турарлар. Ажылдың хүн нормазын ол колхозтарда тудугжулар эштер Ламажап, Адаманов, кезикчилер Мижит-оол, Силинмаа, сөөртүкчүлер Санаров, Кеский-оол олар үргүлчү ажыр күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Районнуң колхозтары ыраккы Тере-Хөлче аът транспортунуң 11 бригадаларын чоруткан. Олар февральдың эгезинге чедир 160 тонна чүктү Кунгуртугда чедирген. Ол ажылда ылаңгыя Хрущев аттыг колхозта Анай-оол, «Тиилелге» колхозта Делгер-оол оларның удуртканы бригадалар Тере-Хөл—Сарыг-Сеп аразынга үш удаа чоруп, аъттарынга камныг болуп, чүктерни бүрүн чедирип турганнар.

Ынчангаш Каа-Хем районнуң көдээ Советтери районнуң мурнунда тургустунган сорулгаларны күүседиринче ажылчы чоннарны организастаар хүлээлгезин элээн эки күүседип келген. Ол чедишкиннерни быжыглавышаан, районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунга Советтерниң удуртулгазын улам экижидер дээш ажылдарны күштелдирери Советтерниң чугула хүлээлгези.

Я. ДОРЖУ.

Каа-Хем райкүүскомунуң даргазының оралакчызы.

Редакцияга ЧАГААЛАР

ЫНЧААР АЖЫЛДАП БОЛБАС

Эрзин район Тыва областың малчын районнарының бирээзи. Ындыг болганда ооң экономиказының кол адыры мал ажылы болуру чугаажок. Ажыл-агыйның бо кол адырын хөгжүдеринге мал ажылының тускай эртемниглериниң харыысалгазы болгаш дузазы үнелеп четинмес улуг.

Ындыг турбуже, «Сталинчы орук» колхозта мал ажылының тускай эртемниглери боттарының хүлээлгелиг ажылынга харыысалгазын херекке албайн турарының фактылары бар. Колхозта улуг мал эмчизи эш Б. Шожулчаа айда 800 рубль шалыңныг, эмчилер С. Седен айда 35, С. Сагаачы — 30 күш-хүннерин санадып ап турарлар. Ооң ангыда ийи санитаркалар база бар. Ады үнген тускай эмчилерни колхоз баштаар чери шефтээшкин болгаш өске хөй ниитиниң ажылындан хостаап, оларга ажылдап мунар аъттарны быжыглап берген.

Ам херек кырында ырак одарларда болгаш сүт-бараан фермаларында оларның ажылы көзүлбейн турар. Бо кыжын янзы-бүрү аарыглардан болгаш өске-даа чылдагааннардан колхозтуң малының хорамчазы улуг болган. Колхоз төвүнден бир километр четпес черде фермада үрелиг симменталь буга болгаш Тесте малчын С. Чуңнайга тускай үзүп кадарткан молдургалардан 12 баш өлген турда, мал эмчизи эш Шожулчаа кандыг-даа хемчег албаан.

Февраль 12-де колхоз даргазы эш Айдын-оол С. Сагаачыны Тесте Чуңнайның аалында молдургаларны барып эмнээри-биле чоруткан. Херек кырында чүү болганыл дизе, мал эмчизи эш Сагаачы колхоз даргазының айтыышкылын болгаш бодунун харыысалгалыг хүлээлгезин тоо бодавайн, колхоз машиназынга олуруп алгаш, район төвүнге барып хүнзээш, малчынның аалынга барбайн, дедир чана берген. Сагаачының ажылга ак-сеткилдиг эвези, чурум, харыысалга чогу кызыгаарын акшан деп санап болур.

Мал эмчилери колдуунда колхоз төвүнде олурарлар. Кажан малчыннар оларны чалап келирге, мунар аът чок боор, чамдыкта эмчи чок боор таварылгалар кайы хөй. Шынында чалатырып турар эвес, харын мал эмчилери боттары малчыннар-биле кады ажылдаар ужурлуг улус тур. Эрткен чылын колхозка элээн хөй чаш хураганнар өлгенин барымдаалаш, Чадаанада көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының тускай эртемниглери бо чылын төрүүр хойларны бир ай бурунгаар эмнеп тарыырын сүмелээн турда, амга чедир чангыс-даа хөй тарытынмаан.

Колхозчуларның ажылдап каан акша-хөрөңгизин, күш-хүннерин санадып алырынга өйлешкеш, боттуг ажыл кылбайн турар мал эмчилеринге моон соңгаар чогум ажылдаар бе, ажылдавас бе деп айтырыгны тургусса чогуур.

К. ШОМБУН.

„Район эмнелгезинге барыңар"

Сталин аттыг колхозтуң эмнелге салбырынга келген аарыг кижилер хүнзедир-даа манаар, а ооң эргелекчизи Е. С. Шампурова бодунун чурттаар өрээлинде шөлээни аажок ном номчуп олурар. Оон ангыда ол аңаа келген аарыг кижилерге ээлдек эвес, каржы, доңгун чоруун көргүзүп турар. Чижээ, чоокта чаа колхозчу С. Адыг аараан аңаа келгеш, хүнзедир манааш, кежээ арай боорда эмчиге шинчиткен.

Аарыг кижилерни ол эки шинчивес. Чоокта чаа колхозчу малчын эш Акыя аарый бээрге, аңаа чедип келгеш, аарыг кижиге баштайгы дузаны көргүзериниң улуу, ону эки-даа шинчивейн «Район эмчизинге барыңар» деп каан.

Эмнелге талазы-биле тускай эртемниг кижилер чоннуң ортузунга арыг-шеверниң, янзы-бүрү аарыгларның дугайында тайылбыр ажылын кылыр ужурлуг болгай. Ынчалзажок эш Шампурова бо талазы-биле чүнү-даа кылбайн турар.

Аныяк тускай эртемниг кижи чүве төлээде, ол ажылынга ындыг четпестерни узуткаарын база бистерге бүгү талазы-биле дузалажырын колхозчулар күзеп турар бис.

Х. КАРА-ООЛ.

Бай-Тайга район.

Хемчег алза чогуур

«Тиилелге» колхозтуң ыраккы мал фермаларында болгаш ховунун, тудугнун бригадалары—Шомбалыгда, Эзинде ажылдап турар колхозчулары боттарының хостуг шактарын солун, утка шынарлыг кылдыр эртирерин күзеп турарлар. Ынчалзажок оларның ындыг аргазы чок болуп турар. Чүге дээрге, ол черлерде Кызыл булуңнар тургустунмаан. Политиканың болгаш литератураның номнары, стол оюннарының херекселдери, хөгжүм аймаа чок болгаш кинолар келбес, радио тургустунмаан.

Фермаларның ийикпе азы бригадаларның кайы бир төвүнге культураның көжүп чоруур базазын организастаарын колхозчулар негеп турар. Оон ангыда колхоз төвүнден ырак черлерде ажылдап турар колхозчуларга лекция, беседаларны, солун номчулгаларын чорудары база-ла чугула. Ынчангаш колхоз баштаар чери, партия организациязы ол талазы-биле дарый хемчег алза чогуур.

О. ИМЫЖАА.

Кызыл район.

Дерги садыын организастаар

Чаа-Хөл районнуң колхозтарының Шаңчы, Суглуг-Адыр, Изиг-Кара, Сарыг-Болдар дээш өске-даа кыштагларда малчыннарынга дерги садыы барып көрбээн. Хүн-бүрүнүң чугула барааннары шай, дус, керосин, оттуг-ыяш, тапкы болгаш, өске-даа барааннарны малчыннар ыракта магазиннерден барып садып ап турар.

Райпо баштаар чериниң даргалары Наксыл, Иконников олар ырак одарларда кыштагларже дерги садыглары организаставайн, колхозчу малчыннарны барааннар-биле үзүктел чокка хандырарынче сагыш салбайн турарлар. Амгы үеде кыштагларда мал массалыы-биле кидин оолдап эгелээн, ынчангаш малчыннарны барааннар-биле доктаамал хандырар дугайында райпо болгаш колхоз баштаар черлери кичээнгей салыры чугула.

Н. ЛОПСАН.

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң кежигүнү Д. Биче-оолдуң айтырыгларынга харыылар

Айтырыг. Ферма эргелекчилери, мал кадарчылары боттарынга быжыглаан ажыл аъттарын хуузунда ажыглаан азы аңнап муңган болза, ооң хөлезизин төлевейн барып болур бе азы кандыгыл?

Харыы. Ажыл аъттарын хуу херээнге ажыглаан бүгү колхозчулар оларны ажыглаан бүгү үезиниң дургузунда аътхүнүнүң үнезин төлээр ужурлуг.

Айтырыг. Фермаларда ажылдап турар көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин болгаш колхозта кижи эмчилерин колхоз мунар аът-биле хандырар бе?

Харыы. Колхозта ажылдап турар көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин болгаш кижи эмчилерин колхоз транспорту-биле халас хандырар.

Айтырыг. Черлик аннарны, ылаңгыя чээреннерни, ховуларга машиналыг сүрүп тургаш массалыы-биле өлүрери хоруглуг бе азы хостуг бе?

Харыы. Аъттыг-даа, чадаг-даа аңныыр чурумун үрээр чорук хоойлу ёзугаар буруудаттырар апаар. Ынчангаш черлик аннарны массалыы-биле машиналыг өлүрер чорук хоруглуг.

Айтырыг. Практааш диригге саткан малдарның өртээ колхозтуң үлежир акша-орулгазынга кирер бе?

Харыы. Практааш садып сайгарган малдарның өртээ колхозтуң акша-орулгазынга кирер. Бир эвес колхоз малдың баш санын өстүрериниң планын чедир күүсетпээн болза, малды саткапындан кирген орулганың чамдыызын үлешпес фондуга киирер.

Айтырыг. Херээжен колхозчулар божуур мурнунда болгаш божаан соонда хоойлу ёзугаар шөлээлеп турда, аңаа ажылының ортумак төлевириниң каш хуузун санап бээрил?

Харыы. Колхозчу херээженнер ынчаар шөлээлеп турда, сөөлгү ажылдап турган чылының дургузунда хүнде ортумак төлевириниң 50 хуузун санап бээр.

Айтырыг. Малчын кижи малының кажааларын септеп алырга, оларга чамдык бригадирлер күш-хүнү санавайн турары шын бе?

Харыы. Септээр деп планда көрдүнген мал кажааларының капитал септелгезинге ажылдап турган колхозчуларның шуптузунга күш-хүнүн санап бээр. Бир эвес планда көрдүнмээн аар-саар септелгелер болза малчыннар боттары хүн-бүрү удур кылып ап турар болгай.

Айтырыг. Колхозтуң агроному болгаш зоотехниги хову бригадиринге азы ферма эргелекчизинге дапкырлап ажылдап турда, оларга доктаатынган күш-хүнүн долузу-биле төлээр бе?

Харыы. Агрономнар болгаш зоотехниктер дапкырлап ажылдаанда күш-хүнүн албас. Бир эвес олар бригадирлер азы ферма эргелекчилери болуп ажылдап турар болза ам колхозчу хоойлужудулганы ёзугаар төлевирни чорудар.

Айтырыгларны харыылаан.

В. СОКОЛОВ.

Киномеханигиниң эки үлегери

Бай-Тайга районнуң Каргы көдээ Советте киномеханиги Танов 2 чыл ажыг үеде ажылдап келген. Бо аразында ол чоннуң хүндүлелин чаалап ап шыдаан. Кино көргүзериниң мурнунда көрүкчүлерге ооң утка шынарын үргүлчү тайылбырлап берип турар.

1956 чылдың дургузунда 13012 көрүкчүлерге 285 катап кино чурук көргүскен. Механик Танов чүгле ол ажылынга ат алдарны чедип алган эвес, харын хөй-ниити ажылынга база идепкейлиг киржип турар.

С. САМБУУ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Шериглерун египет девискээрден үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильич күүсетпейн турары-биле холбаштыр Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны марттың 1-де КНО-нуң Кол Ассамблеязының ийи пленарлыг хуралдарында чугаалажып көрген.

Эртенги хуралга Румыниянық, Пеменнің болгаш Индияның төлээлекчилери чүве чугаалааннар.

Израильге удур кызыгаарлал хемчегларын алырын негеп турар алды чурттарның резолюциязын Румыниянық төлээлекчизи деткээн.

Кол Ассамблея эргежок чугула хемчегларни ап, «Израильге удур кызыгаарлал хемчегларын алырын» Пеменнің төлээлекчизи Калион негээн. Алды чурттарның резолюциязын деткип чүве чугаалавышаан, бир эвес «боттуг хемчег алышкынарын» Ассамблея чорудуп шыдавас болуп үнер болза, араб чурттар боттары «тайбыцыны хандырып турар хемчегларни боттандырар» ужурлуг апаарлар деп ол медеглээн.

Египетке удур агрессията шаннал көрүскен турар чоруктуу болдуруп болбас ужурлуг деп Индия санаа турар ләәрзин Индияның төлээлекчи Менон чугаалаан. Газа районун эргелеп баштаарында КНО-нуң чепсектиг күштерин ажыглаарының планын ап көргеш, мээн чуртум ыңыы планнар-биле чөпшээрежип шыдавас деп Менон медеглээн.

Эжелекчилер канныг-бир негелделер салган турарын база болдуруп болбас ләәрзин Менон уламчылап чугаалаан. Эжелеп алган девискээриндеп ол чугаа чокка үнүп чоруур ужурлуг.

АКШ-тың болгаш барыын талакы өске-даа күрүнелериниң «интернационализастаарын» күзеп турары Акаб мугулдурунуң дугайын ап көргеш, ол мугулдурунуң суунун ээлери Сауд Аравиязы биле Египет болур деп Менон демдеглээн.

Хүнүскү хуралга Израильдың төлээлекчизи Мейр чүве чугаалаш, Египеттиң девискээриндеп шериглерин үндүрериниң дугайында «израиль чазактың планының дугайын» чарлаан.

Бо медеглелдиң мурнунда Вашингтонга үр чажыт чугаалажымышкыннар болгулаан болган оон чорудулгазында Израильге оон негеп турган «магадылалдарын» аазап берген турган.

Болунуң чугаазынга Мейр болза израиль чазактың «планнарын» «Кол Ассамблеяның февраль 2-деги резолюциязынга бүрүнү-биле дүгжүп турар» кылдыр көргүзерин оралдажып турган, ынчаарга ол резолюция ләәрге израиль шериглерни египет девискээрден бүрүн болгаш чугаа чокка үндүрерин негеп турары билдингир болгай.

Ынчаарга израиль төлээлекчиниң мегелдеги орта мырынай удурланышкак болган. Болунуң америк өмээржикчилериниң күткүү-биле Израильдың каш улаа ийин үндүрүп турганы ол-ла негелделарын болгаш байдалдарны херек кырында катап негеп турган.

Мейриң чугаазында: «Акаба мугулдурлап болгаш Тиран өөштеп израиль суднолар база өске-даа чурттарның суднолары хостуг чоруурунуң эргезин доктаамал ажыглаар ләәрзинге бүзүрелдиг болуп алган, Израиль болунуң шериглерин Шарм Аш-Шейх райондан болгаш Тиран өөштеп үндүрериниге ам белен». Израильдың төлээлекчизи ол негелдени Акаба мугулдурунуң сүү улустар аразының сүү деп хоозун чүве-биле «тайбылбырлап» турган.

Оон-биле каш, ол райондан израиль шериглерни үндүрерге олче «КНО-нуң онза күштери» дораан кирер ужурлуг деп Израильдың төлээлекчизи чугаалаан болган, оон болзы-биле алырга, КНО-нуң күштери орта тайбың байдалдар херек кырында хандыртынгыже, шуут чугаазында чоруур ужурлуг болуп турар.

Газа районунуң дугайын чугаалаш, «ол районга шериг болган хамааты контрольду үүле КНО-нуң онза күштери ботгандырар ужурлуг, тайбың тааржытырыга азы Газа районнуң келир үезининг дугайында чогуур дүгүржүлгә чедип алдынгыже ол районну КНО-нуң күштери эжелеп алыр ужурлуга деп чүвени барымдаалаан, Израиль болунуң шериглерин ол райондан үндүрерин медеглеп турар деп Мейр демдеглээн. Мынчаныаш агрессорларга ажыктыг кылдыр ол районну база-ла, шуут мөңгеш-биле эвес-даа дийик, билиннес үр үеде агрессиядан когаралап Египеттен хоора тыртып алыр ужурлуг болуп турар.

Израильдың төлээлекчизи болунуң чугаазынга «дайын чоруулгаларын катап эгелээриниң» кыжаныгларын үргүлүг кылып, бо айтырыг талазы-биле Израильдың туружу АКШ-тың «үзел-бодалдарыбиле» дүгжүп турар ләәрзин демдеглеп турган.

Мейриң соонда дораан чүве чугаалаан америк төлээлекчи Лодж оон чугаазынга байыр чедирген болгаш Израильдың төлээлекчизиниң шериглерни үндүрериниң негелдези кылдыр кылып турган «негелделерин» чугаалашкан херээ чок деп Ассамблеяны кыйгырып турган болгаш ол негелдерни бо чылдың февраль 2-де хүлээп алынган ийиги резолюцияга чугаалаан «негелделеринге» чүгле «катаптаашкыны-дыр» деп ол чүлчуруп турган. Ынчаарга ол резолюцияны Ассамблеяга Батгышкан Штаттар дөгээн турган болгаш Израильдың негелделери-биле оон хей чүүлү демей турган.

Газа районунче «КНО-нуң чепсектиг күштерин» кирер болгаш ону орта билдинмее үе иштинде артырып каар деп Лодж чугаалаан. Акаба мугулдурунуң болгаш Тиран өөштүң районунче үстүңе-ле ышкаш негелделер-биле «КНО-нуң чепсектиг күштерин» кирерин ол база негеп турган.

Агрессорну болгаш агрессиядан когаранны бир демей кылдыр көрүп, Лодж болза Израиль биле Египет «улустар аразының хүлээлгелерин шыңгыыы-биле сагырын» кыйгырып турган болгаш «израиль шериглерни үндүргенинге соонда өжээнешкек үүлгедиглерниң кандыгбир катаптаашкынары болдунар ёзы ийи таланың кайы-бирээзи улустар аразында хүлээлгелериге үрээшкиннер кылыр болза... чогуур хемчегларни алыр төлээде КНО-нуң өске кежигүннери-биле АКШ сүмележар апаар» деп кыжанып турган.

Лоджту эдерип, Израильның шинтпиринге «ханышкынын» илередип Испаниянық, Аргентинаның, Коста-Риканың, Сальвадорунуң болгаш Панаманың төлээлекчилери чүве чугаалааннар. АКШ-ның болгаш Израильдың төлээлекчилериниң чугааларынга кирип турган негелделерни болгаш тайылбырларны Франциянық төлээлекчизи Жорж-Пико бүрүнү-биле деткээн.

Агрессорнуң шериглерин үндүрери кайныг-даа моргылаа чох болур деп чүвени мээн төлээлерим кажан-даа чиглинмеңи турган деп Индияның төлээлекчизи Лал медеглээн. Мурнунда чүве чугаалаан ораторларның чугааларының дугайында индий төлээлер шала соңгаар тайылбырлалын бээр деп ол чугаалаан.

Хүнүскү хуралдың соолунде египеттиң төлээлекчизи Фавзи чүве чугаалаан. Оон чугаалааны: «Израиль шериглерни үндүрериниң дугайында айтырыгга хамаарышкан. Израильдың төлээлекчизиниң болгаш чамдык өске-даа төлээлериниң медеглелдерин Бол Ассамблея дыннады. Болунуң шериглерни Израиль дораан болгаш чугаа чокка үндүрерин негеп турар болунуң резолюцияларын долузу-биле болгаш ак-сеткилдин-биле күүседиргеге Ассамблея чаңгыс ап сеткилиг маңап турар ләәрзин бис билир бис. Ол туруш ләәрге — Ассамблеяның ээлеп болуру карачаңгыс туруш, ол өскерилге чок артар. Ол фактыны маңаа-даа азы өскелеп кайы-бир черге кым бир кижиниң чугаалары кошкадып шыдавас болгаш ол чорук оон шыннынга база деңнезинге саңдар болуп болбас; Египеттиң база Газа районнуң араб чурттакчыларының эргелелиниң бүрүн болгаш хоойлу ёзугаарынга кым-даа саңдар хаддадып шыдавас.

Израильдың агрессиязын үүлгедиглерин моон соңгаар-даа акшаландырарын бодап турар. Израильдиң алчыны Эбан-биле АКШ-тың күрүне секретары Даллес сөөлгү хүннерде чажыт чугаалажымышкынарны чорутканы анаа эвес оолдур ийин. Ассошиэйтед Пресс агенталелиниң дыннадының ёзугаар алырга, ол чугаалажымышкыннарның үезинде израиль шериглерни үндүрер дугайында айтырыгны «чаа ёзу-биле көөрүнүң» дугайында дүгүржүшкүн чедип алдынган.

Израильдиң агрессиязын үүлгедиглерин Американың Батгышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктериниң кандыг сорулгаларынга херек апарган чүвел ынчаш? Египетке удур Израильдиң эжелекчи политиказының дугайында айтырыгны февраль 26-да БПО-нуң пленарлыг хуралдарының үезинде ССРЭ-ниң төлээлекчизи чүве чугаалап турган, бо айтырыг талазы-биле америк чагырыкчы бөлүктериниң төлеп чок кажар оңгаашкыннарын сойгалап илерткеен. Азияның болгаш Африканың чамдык чурттарының төлээлекчилери АКШ-тың ол хемчегларын база чидим-биле буруу шаап сананалаанзар. Бодунуң хоралакчы планнарынга удурланышкынга таварышкаш, америк дипломаттар Израиль-биле болгаш барыын талакы күрүнелер-биле чажыт чугаалажымышкыннарже шилчээн, ол чүл дээрге, Египеттиң девискээриндеп шериглерин саат чок үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильдиң күүседир чоруун үзамдыктырарынга болгаш Араб Чөөн чүкке болунуң туруштарын быжыглап алырынга шак-үеин удуп алырын оралдажып турары ол-дур.

Араб Чөөн чүкке болунуң тергиндээшкинин доктаадып тургузар ләән АКШ-тың күзел-чүткүүл израиль агрессия-биле холбаалыг оон оптуг аргаларындан илергейчетиниейн турар. Араб күрүнелериниң антиимпериалистиг чаңгыс аай фронтузун башкаландырар болгаш колонияларлыг күрүнелерге оларның удурланышкыннарын сый шавар ләәш сөөлгү үеде америк дипломатия эвээш эвес ажылдаан. Чижээлээрге, Американың Батгышкан Штаттары Сауд Аравиязының хааны Сауттуң деткинчезибиле Египетти политика талазы-биле чаасканызыраарын корлап турган. Чогум-на ол сорулга-биле Сауд хаанны Вашингтонче чалаан, анаа оон-биле чугаалажымышкынар улуг ёзулалдыг болган. Моон-биле холбаштыр «Ньюс Уик» журнал «Американың Батгышкан Штаттары өске араб улуртукчуларлан, ылангыы Сауд хаандан Насерни аңгылаарын ораалажып турары» деп бижээн. Бир тээ америк нефть монополиязы Сауд Аравиязының нефтизин эжелеп турар болганда, Сауд хаанга сыңдар таварыштырары берге эвес деп АКШ ынчаар корлап турган.

Сауд хаан АКШ-ка чораанының соонда дөрт араб күрүнелериниң — Египеттиң, Сириниң, Сауд Аравиязының, Иорданиянық —баштыннарының Каирге болган чөвүлел хуралынче чорупканы билдингир болгай. Оон-биле холбаштыр барыын талакы күрүнелериниң парлалгазы Сауд хаан «Араб чурттарга хамаарыштыр Эйзенхауэрниң планының политиктиг болгаш экономиктиг ужур-дузазын өске араб чурттарга бүзүредир, АКШ-биле кады ажылдажылганын оруун салырын Египеттиң президентизи Насерге «сүмелээр» деп үргүлүрүп биживишаан турган. Допчузу-биле чугаалаарга. АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери БНО-да оларның хемчегларн араб чурттар боттары Каир чөвүлел хуралынга дүжүп бээри-биле капсырлажы бээр деп кордап турган.

Ынчаарга дөрт араб чурттарның Каирге чөвүлел хуралы доозулган. Ол хурал хаалгыг болган. Ынчалзажок, чарлатынган сөөлгү дыннадыгдан болгаш Чоокку Чөөн чүк парлалгазының үнелеп көрүшкүннеринден алгаш көөрге, араб чурттарның антиимпериалистиг чаңгыс аай фронтузун империалистер үреп шыдаваннар. «Хамаарыжыл чок чоруктуг болгаш нейтралитеттиг политиказынга шынчы» болуп арттарынга араб чурттарның шинтпиринин дыннадыгда онзалап демдеглээн. «Араб делегейни бамгалазары оларның ёзулуг аймы чок чорууңга холбаштыр араб чурттарның херээ болур ужурлуг болгаш даштыкы көрөөчерниң хемчээлинден дашкаар турар ужурлуг» деп дыннадыгда чугаалап турар. Дөрт араб күрүнелериниң быжыглаар шугумунуң шидынче израиль шериглерни саат чок дораан үндүрерни чедип алыр деп боттарының шинтпирлиг чоруунуң дугайын медеглээннер болгаш Египеттиң бот эргезин болгаш Суэц каналынга оон эргезин дора көөр ләәр бүгү-ле оралдажышкыннарны ойтур шапканнар. Немецке удур англо-америк агрессиязын Каирге болган чөвүлел хуралдың киржикчилери бүрүү шапкан болгаш ол агрессияга удур Немецтиң демисели-биле бот-боттарының ап-сеткил каттыштырыы турарын бадыткааннар.

Вашингтонда түскай бөлүктер Каир чөвүлел хуралының түнелдеринге хамаарыштыр «элдепсине бергеннер» деп америк парлалга дыннадып турар. Өске талазында, Египеттиң «Аль-Гумхурия» солуну Каирге болган чөвүлел хуралдың түнелдерин тайылбырлавышаан ынча деп бижээн: «Хостуг араб күрүнелер боттарының чүүлелериниң сырый каттыжышкынын чедип ап турар, чүге ләәрге, ындыг чаңгыс ап бүгү-ле империалистиг сүлчээлерни чылча шавар күш болуп турар. Моон ужурунда империалистер араб улустарының ап-сеткил каттыштырылгазындан коргуп турар болгаш ону быжыглаарынга шапкыткаарын оралдажып турар».

Чүгле Египетке, Сауд Аравиязынга, Сириянга, Иорданиянга хамаарыштыр эвес, харын Алжир, Тунис, Марокко черлериниг ындыг араб чурттарга хамаарыштыр америк политика чогум черле чүнү көргүзүп турарыл?

Франциянық премьер-министри Ги Молле чугаалажымышкынар кылыры-биле Вашингтонга чорааны, Франциз, америк парлалганың бадыткадарын ёзугаар алырга, ол чугаалажымышкынар чоруп турда Франциянық Сонгу Африкага тергиндээр чоруунга АКШ-тың «луза» көргүзер болдыының дугайында айтырыг көскү черни ээлээни билдингир болгай. Вашингтонга Ги Молленің чугаалажымышкынары шуутла ужур эдертеен дыннадыгны чарлаарыбиле доозулган. Ынчалзажок парлалганың америк клубунга Ги Молленің чугаазынан болгаш франциз парлалганың дүвүрээзиниг тайылбырларынан алган көөрге, Вашингтонга Франциянық чагырыкчы ажылдакчыларлан ээлчеглиг дүжүп бе-

Будапештиниң радиозу-биле Иштван Добиниң чугаазы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр Улус Республиканың президиумунуң даргазы Иштван Доби тараачыннарның политиктиг болгаш экономиктиг сорулгаларының дугайында марттың 3-те Будапештиниң радиозун дамчыштыр чүве чугаалаан.

Ам келир часкы хову ажылдарының онза чугулазын демдеглевишаан, бо чылын чергеп оон берип болур борбак тараа бүрүзүн ажаап алыр херек деп ол чугаалаан. Ол дугайында тараачыннар-даа, бүгү чурттаа сонуургалдыг, ол сорулганы челип алырда эргежок чугула үнделиниң тургузар төлээде ажылчы тараачыннарга чаазык бүгү-ле болдунар дузаламчыны көргүзер.

Контрреволюцияга удур демисеелге венгр улуска дуза көргүскеш, Совет Эвилелиң кайы хире улуг төөгүлүг сорулганы шинтпирлээнин болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазакты тургускааны, дуза көргүзер дугайында ССРЭ-деп оон дилег кылганы база чепсектиг контрреволюцияга удур демисеелге ол дузаламчыны көргүзер дугайында Совет Эвилелиниң шинтпиринге «ханышкынын» илередип Испаниянық, Аргентинаның, Коста-Риканың, Сальвадорунуң болгаш Панаманың төлээлекчилери чүве чугаалааннар. АКШ-ның болгаш Израильдың төлээлекчилериниң чугааларынга кирип турган негелделерни болгаш тайылбырларны Франциянық төлээлекчизи Жорж-Пико бүрүнү-биле деткээн.

Агрессорнуң шериглерин үндүрери кайныг-даа моргылаа чох болур деп чүвени мээн төлээлерим кажан-даа чиглинмеңи турган деп Индияның төлээлекчизи Лал медеглээн. Мурнунда чүве чугаалаан ораторларның чугааларының дугайында индий төлээлер шала соңгаар тайылбырлалын бээр деп ол чугаалаан.

Хүнүскү хуралдың соолунде египеттиң төлээлекчизи Фавзи чүве чугаалаан. Оон чугаалааны: «Израиль шериглерни үндүрериниң дугайында айтырыгга хамаарышкан. Израильдың төлээлекчизиниң болгаш чамдык өске-даа төлээлериниң медеглелдерин Бол Ассамблея дыннады. Болунуң шериглерни Израиль дораан болгаш чугаа чокка үндүрерин негеп турар болунуң резолюцияларын долузу-биле болгаш ак-сеткилдин-биле күүседиргеге Ассамблея чаңгыс ап сеткилиг маңап турар ләәрзин бис билир бис. Ол туруш ләәрге — Ассамблеяның ээлеп болуру карачаңгыс туруш, ол өскерилге чок артар. Ол фактыны маңаа-даа азы өскелеп кайы-бир черге кым бир кижиниң чугаалары кошкадып шыдавас болгаш ол чорук оон шыннынга база деңнезинге саңдар болуп болбас; Египеттиң база Газа районнуң араб чурттакчыларының эргелелиниң бүрүн болгаш хоойлу ёзугаарынга кым-даа саңдар хаддадып шыдавас.

Израильдың агрессиязын үүлгедиглерин Американың Батгышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктериниң кандыг сорулгаларынга херек апарган чүвел ынчаш? Египетке удур Израильдиң эжелекчи политиказының дугайында айтырыгны февраль 26-да БПО-нуң пленарлыг хуралдарының үезинде ССРЭ-ниң төлээлекчизи чүве чугаалап турган, бо айтырыг талазы-биле америк чагырыкчы бөлүктериниң төлеп чок кажар оңгаашкыннарын сойгалап илерткеен. Азияның болгаш Африканың чамдык чурттарының төлээлекчилери АКШ-тың ол хемчегларын база чидим-биле буруу шаап сананалаанзар. Бодунуң хоралакчы планнарынга удурланышкынга таварышкаш, америк дипломаттар Израиль-биле болгаш барыын талакы күрүнелер-биле чажыт чугаалажымышкыннарже шилчээн, ол чүл дээрге, Египеттиң девискээриндеп шериглерин саат чок үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильдиң күүседир чоруун үзамдыктырарынга болгаш Араб Чөөн чүкке болунуң туруштарын быжыглап алырынга шак-үеин удуп алырын оралдажып турары ол-дур.

Араб Чөөн чүкке болунуң тергиндээшкинин доктаадып тургузар ләән АКШ-тың күзел-чүткүүл израиль агрессия-биле холбаалыг оон оптуг аргаларындан илергейчетиниейн турар. Араб күрүнелериниң антиимпериалистиг чаңгыс аай фронтузун башкаландырар болгаш колонияларлыг күрүнелерге оларның удурланышкыннарын сый шавар ләәш сөөлгү үеде америк дипломатия эвээш эвес ажылдаан. Чижээлээрге, Американың Батгышкан Штаттары Сауд Аравиязының хаанны Сауттуң деткинчезибиле Египетти политика талазы-биле чаасканызыраарын корлап турган. Чогум-на ол сорулга-биле Сауд хаанны Вашингтонче чалаан, анаа оон-биле чугаалажымышкынар улуг ёзулалдыг болган. Моон-биле холбаштыр «Ньюс Уик» журнал «Американың Батгышкан Штаттары өске араб улуртукчуларлан, ылангыы Сауд хаандан Насерни аңгылаарын ораалажып турары» деп бижээн. Бир тээ америк нефть монополиязы Сауд Аравиязының нефтизин эжелеп турар болганда, Сауд хаанга сыңдар таварыштырары берге эвес деп АКШ ынчаар корлап турган.

Сауд хаан АКШ-ка чораанының соонда дөрт араб күрүнелериниң — Египеттиң, Сириниң, Сауд Аравиязының, Иорданиянық —баштыннарының Каирге болган чөвүлел хуралынче чорупканы билдингир болгай. Оон-биле холбаштыр барыын талакы күрүнелериниң парлалгазы Сауд хаан «Араб чурттарга хамаарыштыр Эйзенхауэрниң планының политиктиг болгаш экономиктиг ужур-дузазын өске араб чурттарга бүзүредир, АКШ-биле кады ажылдажылганын оруун салырын Египеттиң президентизи Насерге «сүмелээр» деп үргүлүрүп биживишаан турган. Допчузу-биле чугаалаарга. АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери БНО-да оларның хемчегларн араб чурттар боттары Каир чөвүлел хуралынга дүжүп бээри-биле капсырлажы бээр деп кордап турган.

Ынчаарга дөрт араб чурттарның Каирге чөвүлел хуралы доозулган. Ол хурал хаалгыг болган. Ынчалзажок, чарлатынган сөөлгү дыннадыгдан болгаш Чоокку Чөөн чүк парлалгазының үнелеп көрүшкүннеринден алгаш көөрге, араб чурттарның антиимпериалистиг чаңгыс аай фронтузун империалистер үреп шыдаваннар. «Хамаарыжыл чок чоруктуг болгаш нейтралитеттиг политиказынга шынчы» болуп арттарынга араб чурттарның шинтпиринин дыннадыгда онзалап демдеглээн. «Араб делегейни бамгалазары оларның ёзулуг аймы чок чорууңга холбаштыр араб чурттарның херээ болур ужурлуг болгаш даштыкы көрөөчерниң хемчээлинден дашкаар турар ужурлуг» деп дыннадыгда чугаалап турар. Дөрт араб күрүнелериниң быжыглаар шугумунуң шидынче израиль шериглерни саат чок дораан үндүрерни чедип алыр деп боттарының шинтпирлиг чоруунуң дугайын медеглээннер болгаш Египеттиң бот эргезин болгаш Суэц каналынга оон эргезин дора көөр ләәр бүгү-ле оралдажышкыннарны ойтур шапканнар. Немецке удур англо-америк агрессиязын Каирге болган чөвүлел хуралдың киржикчилери бүрүү шапкан болгаш ол агрессияга удур Немецтиң демисели-биле боттарының ап-сеткил каттыштырыы турарын бадыткааннар.

Вашингтонда түскай бөлүктер Каир чөвүлел хуралының түнелдеринге хамаарыштыр «элдепсине бергеннер» деп америк парлалга дыннадып турар. Өске талазында, Египеттиң «Аль-Гумхурия» солуну Каирге болган чөвүлел хуралдың түнелдерин тайылбырлавышаан ынча деп бижээн: «Хостуг араб күрүнелер боттарының чүүлелериниң сырый каттыжышкынын чедип ап турар, чүге ләәрге, ындыг чаңгыс ап бүгү-ле империалистиг сүлчээлерни чылча шавар күш болуп турар. Моон ужурунда империалистер араб улустарының ап-сеткил каттыштырылгазындан коргуп турар болгаш ону быжыглаарынга шапкыткаарын оралдажып турар».

Чүгле Египетке, Сауд Аравиязынга, Сириянга, Иорданиянга хамаарыштыр эвес, харын Алжир, Тунис, Марокко черлериниг ындыг араб чурттарга хамаарыштыр америк политика чогум черле чүнү көргүзүп турарыл?

Франциянық премьер-министри Ги Молле чугаалажымышкынар кылыры-биле Вашингтонга чорааны, Франциз, америк парлалганың бадыткадарын ёзугаар алырга, ол чугаалажымышкынар чоруп турда Франциянық Сонгу Африкага тергиндээр чоруунга АКШ-тың «луза» көргүзер болдыының дугайында айтырыг көскү черни ээлээни билдингир болгай. Вашингтонга Ги Молленің чугаалажымышкынары шуутла ужур эдертеен дыннадыгны чарлаарыбиле доозулган. Ынчалзажок парлалганың америк клубунга Ги Молленің чугаазынан болгаш франциз парлалганың дүвүрээзиниг тайылбырларынан алган көөрге, Вашингтонга Франциянық чагырыкчы ажылдакчыларлан ээлчеглиг дүжүп бе-

Болгарияның көдээ ажыл-агыйынга совет дузаламчы

СОФИЯ. (СЭТА). («Земеделеско знаме» солун көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазыбиле Болгарияга Совет Эвилелиниң акыдүнма дузаламчызының дугайында чер болгаш ыяш ажылының министриниң орлакчызы И. Драгоевтиң түүлүн мартың 1-де парлап үндүрген.

Бистиң көдээбисте социализмниң чеминишкиниг тургузуушкуну колдуунда-ла Совет Эвилелиниң акы-дүнма дузаламчызының түнелди болуп турар деп автор бижип турар. Сентелге заводунуң, көдээ ажыл-агый машиналар түлүүнүң болгаш артык кезектериниң заводтарын, минералдыг чеминчидилгелериниң заводтарын Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле тургусткулаан.

Бистиң көдээ суурларывыстың канчаарда аажок хей келин кооперастаашкынның оруунга турупкан болгаш машиналар база чеминчидилгелер талазы-биле хереглелкончуг улуг болу берген, 1956 чылдың эгезинде акы-дүнма совет чүрт дузаны көргүскеп. 1956 чылдың февральның 3-те Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның аразында экономиктиг дүгүржүлгә ат салган, ол дүгүржүлгә бистиң көдээ ажыл-агыйывысты дүргени-биле механизастазаптыңнары тайбынчыдылганың доктаатынган кызыгаар шугумунуң кыдынче израиль шериглерни саат чок дораан үндүрерни чедип алыр деп боттарының шинтпирлиг чоруунуң дугайын медеглээннер болгаш Египеттиң бот эргезин болгаш Суэц каналынга оон эргезин дора көөр ләәр бүгү-ле оралдажышкыннарны ойтур шапканнар. Немецке удур англо-америк агрессиязын Каирге болган чөвүлел хуралдың киржикчилери бүрүү шапкан болгаш ол агрессияга удур Немецтиң демисели-биле боттарының ап-сеткил каттыштырыы турарын бадыткааннар.

Вашингтонда түскай бөлүктер Каир чөвүлел хуралының түнелдеринге хамаарыштыр «элдепсине бергеннер» деп америк парлалга дыннадып турар. Өске талазында, Египеттиң «Аль-Гумхурия» солуну Каирге болган чөвүлел хуралдың түнелдерин тайылбырлавышаан ынча деп бижээн: «Хостуг араб күрүнелер боттарының чүүлелериниң сырый каттыжышкынын чедип ап турар, чүге ләәрге, ындыг чаңгыс ап бүгү-ле империалистиг сүлчээлерни чылча шавар күш болуп турар. Моон ужурунда империалистер араб улустарының ап-сеткил каттыштырылгазындан коргуп турар болгаш ону быжыглаарынга шапкыткаарын оралдажып турар».

Чүгле Египетке, Сауд Аравиязынга, Сириянга, Иорданиянга хамаарыштыр эвес, харын Алжир, Тунис, Марокко черлериниг ындыг араб чурттарга хамаарыштыр америк политика чогум черле чүнү көргүзүп турарыл?

Франциянық премьер-министри Ги Молле чугаалажымышкынар кылыры-биле Вашингтонга чорааны, Франциз, америк парлалганың бадыткадарын ёзугаар алырга, ол чугаалажымышкынар чоруп турда Франциянық Сонгу Африкага тергиндээр чоруунга АКШ-тың «луза» көргүзер болдыының дугайында айтырыг көскү черни ээлээни билдингир болгай. Вашингтонга Ги Молленің чугаалажымышкынары шуутла ужур эдертеен дыннадыгны чарлаарыбиле доозулган. Ынчалзажок парлалганың америк клубунга Ги Молленің чугаазынан болгаш франциз парлалганың дүвүрээзиниг тайылбырларынан алган көөрге, Вашингтонга Франциянық чагырыкчы ажылдакчыларлан ээлчеглиг дүжүп бе-

Сурабаяга митингиге Сукарнонуң чугаазы

СУРАБАЯ (СЭТА). Марттың 2-де Сурабаяга болган масселыг митингиге Индонезия Республиканың президентизи Сукарно чүве чугаалаан.

Чуртта байдалдың бакыразшкының чайладырының карачаңгыс чепсээ болур бүгү улустуң революстуг чаңгыс эвин чедип алырынга сөстерден ажыл-херекте ышкыр чугаазынга Сукарно онзалап демдеглээн.

Чуртуң ёзаштыкы политиказын ап көргеш, Сукарнонуң медеглээни болза: бистиң түскай хамаарышпас идепкейлиг ёзаштыкы политикавысты быжыы-биле чорудуп турар бис.

Нацонал тайбынны болгаш чаңгыс эвин чедип алыр талазы-биле оон программазын амыдыралга боттандырарынче үглаңган президентинин күжениишкиннерин шинтпирлин-биле деткинрин митингиниң 200 муң киржикчилери илередеккеннер.

Ташкынын хроника

☆ЛОНДОН. (СЭТА). Чаа 1957 чыл Англияга ажыл соксадымышкынының шимчээшкиниинің өзүүшкүү-биле демдеглетинген. Ажыл соксадымышкынларының саны бо чылдың январында, оон мурнунда айга дөмсйлээрге, 121-тен 244 чедир (ийи катап) өскен. Ажыл соксадымышкынының киржикчилериниң саны 4 катап өскен болгаш 48 муң 300 кижи болган. Ажыл соксадымышкынының түңнелиниде январьда 132 муң хире ажыл хүнү ышкындырган.

☆ДЕЛИ. (СЭТА). Индияда парламентчиин улус палатазынче болгаш штаттарының хообүлүүдүлгә хуралдарынче соңгуулалдар уламчылап турар. Чоокта чаа 8 штаттарның хообүлүүдүлгә хуралынче бадымлаашкынар болуп турда, индий национал конгресс партизы 41 округтарның 33 округтарынга тиилеп үнген. Ассам штаттың хообүлүүдүлгә хуралынче коммунистиг партиядан база бир кижи соңгуурган.

☆ПАРИЖ. (СЭТА). Париж парлалганың дыннадыл турарындан алырга. Алжирде француз шериглер-биле национал-хосталгалыг армиязының кезектериниң аразында тулчуушкуннар соксавайн турар. Француз шериг командылалының медээлеринден алырга, соолгу үеги үсүлеежиишкиннерниң чорудулгазында 100 ажыг алжирлер өлүрткен (француз шериглериниң когарылын айытпайн турар).

★БРЮСЕЛЬ. (СЭТА). Темсенин судно тудар черинге судно тудар «Бояль» деп фирманың ССРЭ-ге тудуп бергени 9200 тонна суг денезиниг «Немирович-Данченко» деп чүк суднозуна совет тукту көдүргеи. Ол судно удаазс ССРЭ-же чорупгар.

★БУДАПЕШТ. (СЭТА). Эртикен чылдың күзүүнде болган контрреволюстуг үймээнниң түнелиинде тараткылаан турган көдээ ажыл-агыйның будурулге кооперативтерин катап тургузарының ажылдарны калбак тараачын массаларның эге саналдары-биле Венгрияда бүгү черлерде чорун турар. Февральдың 15-ке чедир 800 кооперативтерни катап тургускулаан. Хөй чүс-чүс кооператив бөлүктерин болгаш эштелгелерни санаваска, амгы үеде чуртта көдээ ажыл-агыйның 2350 кооперативтери сананыын турар.

☆ЛОНДОН. (СЭТА). Англияда «Экономист» деп сеткүүл чоокта чаа Испанияга болган болуушкуннарны ап көргеш, «1951 чылдан бээр франконуң бир-ле дугаар чорутканы Франконуң чазаан улууубиле эде организастааны болза испан чазактың ам чурттан эртип турары пат боорда чажырып турар кризисти ыыт чокка миниип турары ол» деп бижип турар.

Чуруттуң экономиктиг болгаш политиктиг байдалын ап көргеш, «акшаның үне чокталыры улам-на билдинип турар, эки дүжүт дугайында чыл бүрүзүнүң аазаашкиннары шынжыктырбаан, ажылчыннарның хөмүдалдарын чажырар аргажок апарган» деп «Экономист» демдеглеп турар.

ССРЭ-нин командазы делегей чемпионы

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Мячилиг хоккей талазы-биле делегейниң бирги черин дээш түнел ужуражышкын Хельсинкиде Олимпия стадионунга болган. Совет Эвилели биле Финляндиниың командалазы ойнааннар. Совет спортсменнер 6:1 саннаг утканнар.

Ынчангаш делегей чемпионунуң адын Совет Эвилелиниң командазы чазаап алган. Фин команда ийиги черни алган. Үшкү черде Швецияның командазы.

Ужуражышкын соонда стадионга чыылган хөй муң киржиниң диимиттиг адыш часкаашкыны болгаш байыр чедиришкини-биле совет командага шилчир кубокту тывыскан, а команданың удуртукчуларына болгаш бүгү ойнакчыларына алдын медальдарны тывыскан. Совет Эвилелиниң гимнизин күүсеткен.

Делегей байдалының ДОПЧУЛДАЛЫ

АМЕРИК ДИПЛОМАТИЯНЫҢ ЧООККУ ЧӨӨН ЧҮКТЕ КАЖАРЛААШКЫННАРЫ

Египетке дайын чорудулгаларын соксадыр дугайында БНО-нуң Шинтпиринин соонда дөрт айлар эрткен. Ынчалзажок израиль шериглерниң египет девискээриниң кезинде эжелеп алган черлериниден оларны көжүрүп үндүрер деп БНО-нуң шинтпирин Израильдиң күүседир хөөн чогундан Египетке чепсектиг чорудээниң дагын эгелээриниң айылы хевээр артып турар. БНО-нуң шинтпирлерин херекке албайн, Израиль чүгле Газаның районунда халбактаның үргүлчүлевишаан эвес, харын Синай чартык ортулукта египет ярик кавызының дилиндээнин болгаш Акаб мугулдурже (Кызыл далайда) кирер черде ортулуктарның күсели-биле болунуң девискээрин калбартыр бодалдыг. «Чугаа чок бөжүрүп үндүрер дугайында БНО-нуң сүмезин бууралып дүжүрер болзувусса, бистиң демиселивис идегелдиг болур» деп Израильдиң «Ламерхав» солуну ыят чокка бижээн.

Израиль ышкаш ындыг бичии чурт БНО-да кирип турар бүгү күрүнелерге чүге өнчүк-чөңгээ кылып турары база болунуң агрессчи үүлгедиглери-биле Чоокку Чөөн чүкте тайбыцының херээн кыжаныышкында тургузуп турары баштай бодаарга билдинмес ышкаш сагындырып болур. Ынчалза-даа ол ләәрге аналза тайылбырлатынып болур: Израильдиң дедир тепкеш чыдыпкан чоруу оон туружу ам АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң холунда турары-биле болдунган. Израильдиң политиказы Вашингтонга тодаргайлатынып келген болгаш тодаргайлатынып турар. Америк сэн-медээлер ёзугаар алырга, Израиль болунуң догуннап келген чылларының дургузунда АКШ-тан 400 миллион долларны алган. Оон ангыда ам-даа 122 миллион долларны бээрин Американың Батгышкан Штаттары аазап турар. Египетке удур израиль агрессиязыны АКШ херек кырында акшаландырып келген болгаш Израильдиң агрессчи үүлгедиишкиннерин моон соңгаар-даа акшаландырарын бодап турар. Израильдиң алчыны Эбан-биле АКШ-тың күрүне секретары Даллес сөөлгү хүннерде чажыт чугаалажымышкынарны чорутканы анаа эвес оолдур ийин. Ассошиэйтед Пресс агенталелиниң дыннадыгын ёзугаар алырга, ол чугаалажымышкынарның үезинде израиль шериглерни үндүрер дугайында айтырыгны «чаа ёзу-биле көөрүнүң» дугайында дүгүржүшкүн чедип алдынган.

Израильдиң агрессчи үүлгедиишкиннерин Американың Батгышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктериниң кандыг сорулгаларынга херек апарган чүвел ынчаш? Египетке удур Израильдиң эжелекчи политиказының дугайында айтырыгны БНО-нуң

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үдезилеттингеп

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 50 (3762) | 1957 ч. март 10, воскресенье | Өртээ 20 коп.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларның түннелдери

Ажылчы чоннар депутаттарының облас-тар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтеринге соңгулдалар 1957 чылдың март 3-те РСФСР-ге, Украина ССР-ге, Белорус ССР-ге, Узбек ССР-ге, Литва ССР-ге, Молдав ССР-ге, Таджик ССР-ге, Туркмен ССР-ге болгулаан.

Соңгулдалар соңгукчуларның бедик идеялай-биле эртвен совет кижиле-ринең моралы-политиктиг чангыс эвиин, СЭКП-ниң долгандыр оларның сырый каттышкылының, СЭКП-ниң XX съездизиниң шийтирлерин, алдыгы беш чылдың кайгамчыктыг соруглаарын чедиишкинниг күүседиринче оларның чангыс эп-сеткилдиг чүтүлдүгүнүң көргүзүү болуп келээн.

Соңгулдалар болуп эртвен бүгү-ле республикаларга чер-чер Советтериниң депутаттарына коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттары соңгутурганнар.

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказынга ажылчы чоннар депутаттарының 6 край Советтеринге, 53 область Советтеринге, 7 автономнуг областарның область Советтеринге, 10 национал округтарның округ Советтеринге, 2316 район Советтеринге, 840 хоорай Советтеринге, хоорайларда 268 район Советтеринге, 27416 көдээ Советтерге болгаш 1321 суур Советтеринге депутаттар соңгутурган.

Соңгукчуларның нийти санындан бадыжашкыннарга киришкеннер болза: край Советтеринге—99,95 хуузу, область Советтеринге—99,94 хуузу, округ Советтеринге—99,92 хуузу, районнар Советтеринге—99,96 хуузу, хоорай Советтеринге 99,91 хуузу, хоорайларда районнар Советтеринге—99,90 хуузу, көдээ болгаш суур Советтеринге —99,96 хуузу киришкен.

Коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттарын дээш бадыжашкыннарга киришкен соңгукчуларның санына хуулаарга: край Советтеринге—99,46, область Советтеринге —99,29, округ Советтеринге—99,40, районнар Советтеринге—99,21, хоорай Советтеринге —98,96, хоорайларда районнар Советтеринге—99,02, көдээ болгаш суур Советтеринге—98,91 хуу болуп турар.

Бүгү-ле чер-чер Советтеринге депутаттарга шупту 844.337 кижи соңгутурган. Депутаттарның аразында хөрөөженнер — 39,4 хуу, СЭКП кежингүннери болгаш бежингүнүге кандидаттар — 45,5 хуу, партия бежингүү эвестер — 54,5 хуу, бүдүрүлге ажылчыннары болгаш колхозчулар — 60,8 хуу.

Украинаның Совет Социалистиг Республиказынга март 3-те болуп эртвен соңгулдаларга ажылчы чоннар депутаттарының 26 область Советтеринге, 778 район Советтеринге, 304 хоорай Советтеринге, хоорайларда 87 районнар Советтеринге, 11.570 көдээ Советтерге болгаш 564 суур Советтеринге депутаттар соңгутурган.

Соңгукчуларның нийти санындан область Советтеринге соңгулдаларга 99,98 хуузу, район Советтеринге 99,94 хуузу, республика болгаш область чагыргалыг хоорай Советтеринге 99,95 хуузу, район чагыргалыг хоорай Советтеринге 99,96 хуузу, хоорайларда районнар Советтеринге 99,96 хуузу, көдээ болгаш суур Советтеринге 99,99 хуузу киришкен.

Депшиттирген кандидаттар дээш область Советтеринге соңгулдаларга соңгукчуларның 99,76 хуузу, район Советтеринге 99,76 хуузу, республика болгаш область чагыргалыг хоорай Советтеринге 99,56 хуузу, район чагыргалыг хоорай Советтеринге 99,51 хуузу, хоорайларда районнар Советтеринге 99,58 хуузу, көдээ болгаш суур Советтеринге 99,72 хуузу бадылаан.

Украин ССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге депутаттарга шупту 336.803 кижи соңгутурган. Соңгутурган депутаттарның аразында хөрөөженнер 112.178, азы 33,3 хуу, СЭКП кежингүнери болгаш бежингүнүге кандидаттар 142.958 азы 42,5 хуу.

Белорус Совет Социалистиг Республикага ажылчы чоннар депутаттарының 7 область Советтеринге, 164 район Советтеринге, 69 хоорай Советтеринге, хоорайларда 11 районнар Советтеринге, 1922 көдээ Советтерге болгаш 98 суур Советтеринге депутаттар соңгутурган.

Дээдиге кирген соңгукчуларның нийти санында бадыжашкыннарга: область Советтеринге — 99,98 хуузу, районнар Советтеринге — 99,98 хуузу, хоорай Советтеринге — 99,98 хуузу, хоорайларда районнар Советтеринге — 99,96 хуузу, көдээ болгаш суур Советтеринге — 99.99 хуузу киришкен.

Коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш: область Советтеринге 99,79 хуу, район Советтеринге — 99,81 хуу, хоорай Советтеринге — 99,49 хуу, хоорайларда районнар Советтеринге — 99,29 хуу, көдээ болгаш суур Советтеринге — 99,70 хуу соңгукчулар бадылаанар. Белорус ССР-ниң бүгү-ле чер-чер Советтеринге 69.777 депутаттар соңгутурган. Оларның аразында хөрөөженнер — 33,25 хуу, СЭКП кежингүнери болгаш бежингүнүге кандидаттар — 43.34 хуу, партия бежингүү эвестер — 56,66 хуу.

Узбек Совет Социалистиг Республиканың Дээди Советиниң Президиумунуң алганы соңгулдалар түннелдериниң дүтайынга медээлер ёзугаар алырга, ажылчы чоннар депутаттарының 9 область Советтеринге, 155 районнар Советтеринге, 29 хоорай Советтеринге, Ташкент хоорайга 6 районнар Советтеринге, 84 суур Советтеринге болгаш 964 көдээ Советтерге депутаттар соңгутурган. Соңгулдалар үезинде бадылаашкыннарга (соңгукчуларның нийти санының хуузунга алырга) область Советтеринге 99,99, районнарыныңга —99,99, хоорайларыныңга — 99,98, Ташкент хоорайга районнар Советтеринге — 99,98, суурларыныңга — 99,98, көдээнинге — 99,99 хуу соңгукчулар киришкен.

Коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш (бадылаашкыннарга киришкен соңгукчуларның нийти санынга хуулаарга): область Советтеринге — 99,73, район Советтеринге — 99,86, хоорайларыныңга— 99,39, Ташкент хоорайның районнар Советтеринге — 99,42, суур Советтеринге— 99,45, көдээ Советтерге — 99,91 хуу бадылаашкыннар бердинген.

Республикага бүгү-ле чер-чер Советтеринге 43.824 депутаттар соңгутурган. Соңгутурган бүгү депутаттар коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттары болуп турар. Депутаттарның аразында хөрөөженнер — 32,8 хуу, СЭКП кежингүнери болгаш бежингүнүге кандидаттар — 54,7 хуу, партия бежингүү эвестер — 45,3 хуу.

Ынчангаш, бадылаашкыннарның түннелдери болза, соңгукчулар коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш чангыс эп-сеткилиг бадылаанын көргүзүп турар.

ОКТЯБРЬГА УТКУШТУР

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга чедиишкинниг ужуражыры дээш Бай-Тайга районуну малчыннары тодаргай хүлээлгелерни алган, кызымак ажылдан турар. Кыштагларда малчыннар боттарының күүт-биле 36 чурттакка бажыңнары кылып алган, 10 бажыңнарның ыяжын түлүг шөлдериниде бүрүн экээп дүжүрген. Бо ажылдар ылангыя Сталин аттыг колхозтуң кыштагларында эң-не организастыг чоруп турар.

Молотов аттыг колхозтуң Кара-Хөлге малчыннары бирээзинге-ле 500 хой киреринйи кажаалларны туткан. Малга таарымчалыг эки кажаалар түлүп алырынга белээ болуп.

Ынчангаш, балыжашкыннарның түннелдери болза, соңгукчулар коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттарын дээш чангыс эп-сеткилдиг чүтүлдүгүнүң көргүзүү болуп келээн.

Соңгулдалар болуп эртвен бүгү-ле республикаларга чер-чер Советтериниң депутаттарына коммунистерниң болгаш партия бежингүү эвестериниң блогунуң кандидаттары соңгутурганнар.

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказынга ажылчы чоннар депутаттарының 6 край Советтеринге, 53 область Советтеринге, 7 автономнуг областарның область Советтеринге, 10 национал округтарның округ Советтеринге, 2316 район Советтеринге, 840 хоорай Советтеринге, хоорайларда 268 район Советтеринге, 27416 көдээ Советтерге болгаш 1321 суур Советтеринге депутаттар соңгутурган.

Соңгукчуларның нийти санындан область Советтеринге соңгулдаларга 99,98 хуузу, район Советтеринге 99,94 хуузу, республика болгаш область чагыргалыг хоорай Советтеринге 99,95 хуузу, район чагыргалыг хоорай Советтеринге 99,96 хуузу, хоорайларда районнар Советтеринге 99,96 хуузу, көдээ болгаш суур Советтеринге 99,99 хуузу киришкен.

Депшиттирген кандидаттар дээш область Советтеринге соңгулдаларга соңгукчуларның 99,76 хуузу, район Советтеринге 99,76 хуузу, республика болгаш область

Кызылдың Культура бажыңынга

Кызыл хоорайның күш-ажылчы херээженнери Делегей херээженнериниң хүнү— март 8-ти бо чылын кажаргызындан-даа артык чедиишкиннерлиг уткаан. Кызылдың Культура бажыңынга хөй кижи киржикчилиг хуралга ажыл-агый, культура талазы-биле чедиишкиннерин, амыдыралда өөрүшкүлүг чаартылгаларны демдеглеп эрткен.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ачы-хавыязы-биле бистин херээженнерибистиң чедип алган улуг тиилелгелерин Делегей херээженнериниң хүнү март 8-тиң дугайында илеткелдә СЭКП Тыва обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар киидизиниң эргелекчизи эш Торуг-оол кыраан.

Байырлыг хуралга келген мурнакчы иелерге, үгбаларга Кызылдың пионерлери байыр чедиргеп. Хоорайның бүдүрүлгелеринде, кадык камгалалында, улус өөредилге системазында ажылдап турар, база хөй уруглар азырап өстүргеп иелериниң мурнундан чүве чугаалаан кижилер Коммунистиг партиягa болгаш Совет чазакка өөрүп четиргенин чүректин ханызындан илереткеннер.

1957 чылда күрүнеге эът дужаарын ийи катап болгаш сүт дужаарын бүдүн чартык катап көвүдедиилиңер!

Смоленск областың эр, херээжен колхозчуларының, МТС-териниң болгаш совхозтарының ажылданчыларының, көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниң

Совет Эвилелиниң көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга

К Ы Й Г Ы Р Ы Ы

Эргим эштер!

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары, а олардың-биле кады чер бомбүрзээнде бистиң бүгү өнүктеривис Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дөртен чыл ооң найыралыг байырлаар хүнге чедир чүве каш айлар арткан.

Совет эрге-чагыртазының истунган келген 40 чылларының дургузунда бистиң Төрөөн чүртувустуң улустары Коммунистиг партияның улуртулгазы-биле улуг болгаш алдарлыг оруктү эрткен. В. И. Ленинниң чагыгларын элбедилеп, оларны амыдыралга боттандырбышаан, совет кижилер бистиң чүртувустуң күчүлүг индустриалдыг күрүне болдурган, ооң ачызында ол чорук ооң камгаланыр аргазын быжыглаар болгаш немец фашизм ышкаш ындыг араатан хайынны тиилеп үнер арганы берген.

Көдээ ажыл-агыйының, үлегпүрүүн болгаш түлүгүнүн айтырыгларының талазы-биле партияның Төп Комитединиң Пленумнарының төөгүлүг шийтирлериниң соонда база ылангыя СЭКП-ниң XX съездизиниң шийтирлериниң соонда бистия чүртувуска болгаш кайгамчык улуг өскерлиишкиннер бистерни шупту үезүвүстү өөрүп турар. Бо чылдарның дургузунда кан, шөй, прокат бүдүрүп үнүүрери, хөмүр даш болгаш нефть тывары хөй катап көвүдээн. Колхозтарның экономиказы быжыккан. Сибирениң болгаш Казахстанның ужу-кыжы көзүлбес күр делгемнерин шингээдип алыр дээш демиселче совет улустуң Коммунистиг партия лидими-биле эдерткен. Ынчангаш, кыска хуусаала, 2—3 чылдың дургузунда, 35 миллион гектар ажыг күр болгаш курукаан черлерни шингээдип алган, а 1956 чылда күрүне болза, 1955 чылдыкындан миллиард ажыг пуд хөй тараны белетеэн болгаш салып алган. Смоленск областың ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады тараа бүдүрериниң чедип алыкшаан чедиишкиннерге өөрүп турар.

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга Кыйгырыкшыга бисте эът бүдүрери ам-даа оожум өзүп турарын айыткан, ынчангаш колхоз, совхоз, район болгаш область бүрүзү эътти, сүттү болгаш мал ажылының өске-даа продуктуларын бүдүрериң болгаш күрүнеге дужаарын дыка көвүдеткен турарынче көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилерин кыйгырган. Бистиң области көдээ ажыл-агыйның кол үлегнышкыны — лён-хемдир ажылы болгаш мал ажылы болуп турар. Бистер чүртээ хөй эътти болгаш сүттү бээр ужурлуг бис.

СЭКП ТК-ниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыкшыга харыылаашаан, областың колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннары мал ажылының продукциязын бүдүрериниң болгаш күрүнеге дужаарының херээн ам бо чылын безин дыка экижидериниң аргаларын дилеп турар апарган. Эътти болгаш сүттү бүдүрерин көвүдериниге ажыпатынмаан хөй курлавырларны илереткен үнелиг болгаш солун хөй-хөй санктарны көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери киирген. Ол санктарны өөренип көрбүшаан. Смоленск областың колхозчулары болгаш совхозтарының ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери боттарының аргаларын санап көргеш, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедер талазы-биле хемчеглерни колхозчуларының болгаш совхозтар ажылчыннарының хураларынга чугаалажып көргеш, эртвен чылын дужаатынганындан эътти 2 катаптан эвээш эвести, сон иштинде хаван эъдин 4—5 катап, сүттү — бүдүн чартык катап хөйнү 1957 чылда областың колхозтары болгаш совхозтары дужаар деп социалистиг хүлээлгелерни алган.

1957 чылда областың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге эътти 1956 чылда 22 муң тонналы дужаганынга удур шупту 45 муң тонналы, сүттү эртвен чылын 145 муң тонналы дужаганынга удур 220 муң тонналы дужаар.

Хөй-хөй колхозтар, совхозтар болгаш районнар 1957 чылда күрүнеге эътти болгаш сүттү дужаар талазы-биле нийтилеп-биле алаан белек үлегелерни алган.

Гжат районнуң колхозтары 1957 чылда күрүнеге эът дужаарын эртвен чылынынга деңнээрге 3 катап көвүдеир, 1060 тонна хаван эъдин, дужаар деп хүлээлгени алган, ол дээрге районга ортумаа-биле 100 гектар тарылга шөлүү бүрүзүүге хамаарыштыр алырга 35 центнер хаван эъди болуп турар-дыр.

Ол районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчулары бо чылын 100 тонна хаван эъдин, азы 100 гектар тарынга шөлүү бүрүзүүге хамаарыштыр 100 центнер хаван эъдин дужаарын, база инек бүрүзүнден 4 муң килограмм сүттү, азы көдээ ажыл-агыйның ажыглаалыг 100 гектар черинге хамаарыштыр 400 центнер сүттү саарын шийтирлээн.

Красninский районнуң колхозтары бо чылын 12 муң баш хаванныарны семиртир алырлар болгаш күрүнеге дужаар деп хүлээлгени алган, ол дээрге чүс гектар тарылга шөлүү бүрүзүүге хамаарыштыр 20 центнер хаван эъди болуп турар-дыр.

Смоленск районнуң «Жуковский» совхозу күрүнеге 300 тонна хаван эъдин, азы 100 гектар тарылга шөлүүге хамаарыштыр 111 центнер хаван эъдин дужаар деп хүлээлгени алган.

Смоленск областың эр, херээжен колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннары бистерге мынчыг бедик хүлээлгелер күжениишкинниг болгаш берге болуп турар. Дайын сөөлүнгеи чылдарның дургузунда эътти белеткээриниң болгаш сүттү алырының планын 1955 чылдыңга деңнээрге колхозтар 41 хуу, совхозтар 15 хуу немей өстүргеш, эътти белеткээриниң болгаш сүттү алырының планын эртвен чылын бир-ле дугаарында күүседкенивисти чугаалаарга-ла четчир. Ынчангаш, колхозтарның болгаш совхозтарның эът дужаарлагын ийи катап көвүдедир чоруктудайын сөөлүнгеи чылдарның дургузунда чедип алыкшаан эң-не бедик деңнелден чедип алыр бис.

Бо дээрге белен эвес херек деп чүвени бистиң кижи бүрүзү билир. Эвээш эвес бергелерни ажыл артери база улуг организаквчы ажыл негетинер. Ынчангаш ону кылыр бис, ону бистерден совет улус, бистиң партиявыстың Төп Комитеди болгаш Совет чазак мынаа турар.

Улус дагны безин андара тулуптар аргалыг деп кайы-шагдыя бээр чугаалаан турар, бир эвес улус күзээр болза, ол, бүгү чүвени кылып болур. Ол мынаг болуп-даа турар. Совет кижилер эң-не ихиин күзээшкинин херек кырында боттуг чүүл болдуруптар аргалыг деп чүвени күр черлерини чагырып алыкчыларының ярсмаалырыг чедиишкинни көргүскен. Совет кижилер улуг болгаш нарын соруглаарны бир-ле дугаарында шийтирлеп турары бо эвес, олар ол соруглаарны кезээде чедиишкиннинг шийтирлеп келгеннер, чүге дээрге олар боттарының күштеринге бүзүрелдиглер, Коммунистиг партияның планнарын амыдыралга боттандырар деп шынчы күзел-биле хайнымкаанар.

Ол бүгүнү боттарывыстың дужулгавыстан билир бис. Ала-чуруттуң Улуг хайынының чылдарында хайзынның аг-шериглери Смоленскиниң черинин бир ужундан бир ужунга чедир эртвеннер болгаш оон хоорайларын база суурларын бузунулар болгаш хүл-нийба болгурганнар деп чүве бүгүдеге билдингир. Хоозуратынган черге амыларлыг катап тургузары оныа берге турган. Ынчалзе-даа смоленчилер бергелерден кортпаанар, ажыл-херекче дилими-биле кирипкеннер болгаш эки түннелерни чедип алганнар. Ылангыя партияның Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң шийтирлериниң соонда көдээ ажыл-агыйның бүгү ажырларын көлүрер талазы-биле хайнымшкынныг ажыл кылбарган. Бир эвес партия организацияларының, колхозтар улуртулгучуларының, колхозчуларчың бүгү-ле күштерин болгаш арга-хемчегларин кажыт-даа берге соруглаарны шийтирлээриниче мөөннеттер болза, байдал дургени-биле экижий бээр дээрзин бичии-даа, улуг-даа херектерге көргү бүгүрээн бис.

Колхозтарның байлакшылы оортан улуг хемчээлдин-биле хамаарыжып турар бистиң ажыл-агыйывыстың кол ажырларының бирээзи — лён-хемдир ажылы үр гения иштинде санаргай байдалга киирип турган. Ийи чыл иштинде областа лён-хемдир ажылының түннелинде областа лён-хемдир бүдүрүлгезиниң байдалы дыка экижээн.

Бедик шыктыг область болур Смоленскиниң черинге шывыглыг шаңдарлыг болгурунуң эргежок чугулазының дүтайында хөй чылларда чугаалажып турган, ынчалза-даа олар чок турган. Ынчаарга ол ажылды бүгү чон кызыг киришгеге—шывыглыг ийи муң ажыг шаннар чангыс чыг иштинде кылынган.

1955 чылда силос ажыл-агыйының тулуунче киришкен бис, ынчангаш ол соруглаары база чангыс чылдың дургузунда шийтирлеп алган бис.

Чангыс чыл иштинде чангыс-аай телевилелдин 600 хаван кажаларын тулар деп берге болгу дег керекти эртвен, 1956 чылда телевилел алган бис. Ынчангаш ону база-ла бүдүрүп алган бис.

1953 чылда областың колхозтарынга мыйыстыг бода малга чангыс-аай телевилелдин чангыс-даа тулуу чок турган. Сөөлүг ийи чылдарның дургузунда мыйыстыг бода малдың баш санының чартык кезээн эки кыпган мал кажаларынче киирген бис.

Ынчангаш сүттү болгаш эътти көвүделирениң соруглаарын шийтирлээри база-да ыңдыг болур—шупту чүве бистерден хамаарыжыр. Бир эвес бүгү-ле күштерни болгаш хөреңгилерни ол соруглаары шийтирлээринче мобилизастаап, бистиң бүзүрел турарывыс ыңдыг, ону боттандырары дээш чангыс-даа кижи артпайн кирип-тер болза, соруглаа база-ла бүүседиинген турар.

Күрүнеге эът дужаалгазын көвүдедир талазы-биле алган хүлээлгелериниң күүседиини бис хамыктың мурнунда хаван ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдериниң күселя-биле чедип алыр бис, ынчаарга хаван оолдары алырынга тунгужунда төрүүр хаванныарны калбаа-биле ажыглаан турар.

Хаван эъдин бүүрерин көвүдедир талазы-биле хемчеглерни албыннаан. Бис оон-биле кады колхозтар болгаш совхозтар бүрүзүүге чангыс-даа баш мал семиртиге чокка күрүнеге дужаатынналын дээш мыйыстыг бода малдарның болгаш хойларның немелде семиртилге, чемгерилгенин база организастап турар бис. Бүштарның өстүрүлгезин болгаш немелде чемгерилгезин база көвүдедир бис.

Мал ажылы — бистиң областың көдээ ажыл-агыйының кол болгаш эң-не орулгалыг ажырларының бирээзи. Ол ажыр болза колхозтарның экономиказын улам-най быжыглаарының идегелдиг сууру болур. Алган хүлээлгелерни күүседир чоруктиниң ажыл-агыйының орулгалыг болуруи белидер арганы бээр, бистиң колхозтарывыс бай, а колхозчуларның амыдырал-чурттазы улам-на бай-шыырлыг болгаш культурлуг болу бээр. Боттарывыстың күштеривиске бүзүрелдиг бис, кажыг-даа бергелерни ажып эртер бис, ынчангаш боттарывыстың созүүвүске ээ болур бис.

Маңаа чүге бүзүрелдиг бис? Чүге дээрге, бистиң областың колхозтарынга болгаш совхозтарында боттарының херээнге ынакшылдыг, ниитининг ажыл-агыйны көлүрериниге күштерин болгаш шаг-үеин харамнаныыр, кайгамчыктыг хаван ажаапчылары, сазынчылар, быжаа ажаакчылары, кадарчылар хөй. Ам колхозтарның улуртулгазында партийжи, совет болгаш ажыл-агыйжы ажылдың улуг дүрүлгезиниң боттарында шингээдип алган кижилер турун турар.

Смоленск областың колхозтарының бурунгаар кайы хире бедик көлүрүлүшкүнбиле бүзүрелдиг бар чоруурун сөөрнүң орулгаларының өзүлдези тодаргай чугаалап турар. Бир эвес 1954 чылда областың колхозтарының орулгалары чүге 279 миллион рубль турган болза, 1956 чылда ол орулгалар 800 миллион рубль ашкан.

Ынчалзажок, бистиң ажылывыста четпестер ам-даа хөй. Тараалларның дүжүүт бисте ам-даа чавыс, ол чорук мал ажылын хогжүдериниге улуг бергелерни тургузуп турар. Ынчаза-даа шөлдерни эки чемиишчидер, часкы тарылганы үлегерлиг чорудар болгаш тараа ажыл-агыйының хожулаашкынын бо чылын ажып эртер дээш бүгү хемчеглерни ап турар бис.

Бисте өске-даа бергелер болгаш шийтикрлетиимээн айтырыглар ам-даа хөй. Смоленск область ырынай чоокта чаа-ла Эвилелиниң хожуланган областарының бирээзи кылыр санатының турганың чажыргаи херээ чүү боор. Ол хожулаашкынны ажып эртер дээш хөй чүүлдерни кылган бис. 1957 чылда бурунгаар чаа улуг базымны кылыр болгаш Россия Федерациязының мурнакчы областарының болгаш крайларының аразынга хүндүлүг черни чаалап алыр деп болалдыг бис. Ырынай чоокта эрткен үеде хожудангай турган областың эр, херээжен колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннары бистер мал ажылының продуктуларын бүүрерин дыка көвүдедириниң соруглазын боттандырар дээш демиселдин турар бис, ынчаарга экономика талазы-биле аваан быжыг областарга, крайларга болгаш республикаларга ол соруглазы шийтирлээри оранчок чиик болуру чигинииг чок.

Эътти болгаш сүттү бүүрерин база күрүнеге дужаарын дыка көвүдедир дээш көдээ ажыл-агый продукциязын бүүрер талазы-биле алыгы беш чылдың онаалгаларын хүүсаа бетинде күүседир дээш, Улуг Октябрьның дөртен чыл ойнга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартынынар деп бистиң чуртувустуң бүгү колхозчуларын, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларын кыйгырып тур бис.

Бистиң бо кыйгырывысыс бистиң чуртувустуң социалистиг көдээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилериниң чүректеринге ыяк үнелеп көргүшкүнүү болдурар даарынге быжыг бүзүреливисти илергейлеп тур бис.

Ынак Төрөөн чуртувуска хөй эътти, сүттү болгаш өске-даа продуктуларны бераалыңар!

Смоленск областың колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарының хураларынга кыйгырыгны чугаалажып көргеш болгаш хүлээп алган.

Совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизининг түннел хуралы

Брехьдиң Улуг ордузунуң хуралдар залынга мартың 7-де кежээкинин 6 шакта совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизининг түннел хуралы ажыттынган.

Президиумга эштер Л. М. Каганович, Б. М. Молотов, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Л. И. Брежнев, Д. Т. Шепилов, Е. А. Фурцева, П. Н. Поспелов олардың четкилеп келгенин одурушканнар изиг адыш часкаашкыны-биле утказаннар.

ССРЭ-ниң Совет чурукчулар эвилелиниң баштаар черинин болгаш төп ревизия комиссиязының кежингүннерин соңгаалының түннелдерин хуралга чарлап дыңнаткан.

Баштаар черинин кежингүннерине 99 кижини, ревизия комиссиязының кежингүннерине 25 кижини соңгаан.

Оон соонда ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Б. В. Иогансон чүве чугаалаан. Съездиде олуржуп турар даштыкы чурукчуларга ол байыр чедиргеп.

Оон соонда ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу К. Ф. Юон Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизининг чагаазын номчуп дыңнаткан. Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннарывыле съездиниң киржикчилери боттарының чүүлдүгүнүнин илереткеннер.

Индирде — РСФСР-ниң улустуң чурукчузу С. Т. Коненков. Оон чугаалаанзы:

— Эргим эштер!

Совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизининг ажылын бүгү совет улус хайгаарап көрүп турган. Бистиң мерген угланның партиявыска, бистиң чазаавыска, совет черниң бүгү-ле ажыл-ишчилеринге четкирдивес. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Улус демократиязының чурттарының биске чоруткан төлээлекчилеринге — олар мында бистиң-биле чангыс өг-бүледе олуржуп турары дээш — ол алчылары-выска четкирдивис. (Адыш часкаашкыны).

Совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизинге чонга бараан болурунуң болгаш ураң-чүүлге изиг ынакшылдың байдалы туруп турганың бодап билиири биске өөрүнчүг-дүр. (Адыш часкаашкыны). Социалистиг реализмниң тугун бедик тулуп турар бис, чангыс эп-сеткилдиг бис.

Акы-дунма чурукчулар, бистиң эргим, чараш чаагай, ынак Төрөөн чуртувустуң алдаржызалынар. (Адыш часкаашкыны).

Бо төөгүлүг залды кадп чоруурувустуң мурнунда, бот-боттарывыстың карактарывысче көржүп ашылындар, чүректеривистиң согуушкуннарын бодтап бистиң хүлээлгевистиң бүгү-ле алдарлыг чаагайын, бистиң ажылывыс дээш хамаатының өзүнүң бүгү-ле харыысалгавысты миннип көрээлинер. Бистиң кижи бүрүвүсте мергежилдиг чаштанчыларын бар, ынчаарга бис шупту-вус кады турувуста — ол бүүрүлүг чалбыыш болур! (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны). Бис хөйнү кылып шыдаар бис! Бүгү делегейниң лепшилгелиг чурукчулары бистин-биле кады.

Коммунизминиң тиилелгези дээш оңдур чаагай сорук киришкинин бот-боттарывыска күзээлинер.

Бүгү делегейниң ураң-чүүлүнүн бегинче, бурунгаар! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Совет чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизини С. Т. Коненков хаглыкаган деп чарлаан. Залга диңмиттиг адыш часкаашкыны белгеп. Шупту турун белгеп.

(СЭТД).

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединге 1957 чылдың марттың 3-те соңгутурган депутаттарның даңзызы

Номеров Александр Анатольевич — Баа-Хемниң № 1 сонгулда округу.

Новицкая Вера Федоровна — Чайлагның № 2 сонгулда округу.

Бочегуров Федор Антонович — Городоктуң № 3 сонгулда округу.

Мажова Александра Петровна — чоон талазы № 4 сонгулда округу.

Голунов Сергей Николаевич — Коммуналдың № 5 сонгулда округу.

Спиридонова Галина Алексеевна — Первомайскийниң № 6 сонгулда округу.

Релина Нина Валериановна — Степнойниң № 7 сонгулда округу.

Балитикин Владимир Николаевич — Крюковтуң № 8 сонгулда округу.

Антипина Валентина Васильевна — Пушкинскийниң № 9 сонгулда округу.

Сычев Николай Васильевич — Енисейскийниң № 10 сонгулда округу.

Сундуй Онлар Самданович — Заводтуң № 11 сонгулда округу.

Попова Анна Панфиловна — Пролетарскийниң № 12 сонгулда округу.

Салзынмаа Елизавета Барнаевна — Ипподромнуң № 13 сонгулда округу.

Умных Галина Николаевна — Суворовскийниң № 14 сонгулда округу.

Светашева Клавдия Ивановна — Волхозтуң № 15 сонгулда округу.

Усольцева Александра Степановна — Суворовскийниң чоон талазы № 16 сонгулда округу.

Рязанов Иван Григорьевич — Суворовскийниң № 17 сонгулда округу.

Кыргыс Серенмаа Томинтовна — Протоктуң № 18 сонгулда округу.

Гончаренко Александра Кирилловна — Авиацияның № 19 сонгулда округу.

Глухих Валентина Павловна — Авиацияның ортаакы № 20 сонгулда округу.

Калзан Опи Лагбаевич — Авиацияның мурнуу талазы № 21 сонгулда округу.

Яковлева Евдокия Васильевна — Транспорттуң № 22 сонгулда округу.

Яковлев Трофим Яковлевич — № 27 мурнуу талазы сонгулда округу.

Ким Леонид Иванович — Транспорттуң ортаакы № 24 сонгулда округу.

Заходякин Александр Филиппович — № 25 ажылчын сонгулда округу.

Арапчы Зоя Бораниевна—Дорожныйның № 26 сонгулда округу.

Алдын-Херел Алексей Куренолович — Типографияның № 27 сонгулда округу.

Санчат Санна Аржанаевна — Типографияның ортаакы № 28 сонгулда округу.

Кочетов Сергей Кузьмич — Кочетовскийниң № 29 сонгулда округу.

Серен Сергей Пенсупшаевич — Интернациональныйның № 30 сонгулда округу.

Аранчын Юрай Лудужапович — № 31 совет сонгулда округу.

Ковалев Александр Григорьевич — Интернациональныйның ортаакы № 32 сонгулда округу.

Байкара Елена Шараповна — Сельскийниң № 33 сонгулда округу.

Аниудинов Александр Васильевич — Сельскийниң ортаакы № 34 сонгулда округу.

Корнев Григорий Васильевич — Пролетарскийниң № 35 сонгулда округу.

Бариалова Зинаида Павловна — Пролетарскийниң ортаакы № 36 сонгулда округу.

Малафеев Николай Яковлевич — Октябрьскийниң № 37 сонгулда округу.

Вяткина Раиса Алексеевна — Садыгның № 38 сонгулда округу.

Гущина Прасковья Ивановна—Октябрьскийниң ортаакы № 39 сонгулда округу.

Кочетков Василий Андреевич — Кызылдың № 40 сонгулда округу.

Губина Ольга Петровна — Комсомольскийниң № 41 сонгулда округу.

Гимаэмедова Раиса Степановна—Профсоюзныйның № 42 сонгулда округу.

Норбу Хажитпа Божараповна — Комсомольскийниң чоон талазы № 43 сонгулда округу.

Женгелева Степанида Аркадьевна — Комсомольскийниң барыын талазы № 44 сонгулда округу.

Другова Клара Степановна — Красноармейскийниң № 45 сонгулда округу.

Киселев Петр Тимофеевич — Красноармейскийниң № 46 чоон талазы сонгулда округу.

Попов Владимир Иванович — Рабочийниң № 47 чоон талазы сонгулда округу.

Кертин Сергей Сайбулович — Рабочийний № 48 барыын талазы сонгулда округу.

Тамбиль Соян Самбилович — Рабочийнин № 49 сонгулда округу.

Васильева Елена Павловна — Сельскийниң № 50 чоон талазы сонгулда округу.

Пяутаев Василий Александрович — Болотныйның № 51 сонгулда округу.

Гневышева Валентина Алексеевна — Болотныйның мурнуу талазы № 52 сонгулда округу.

Юдина Анна Андреевна — Шевченкоскийниң № 53 сонгулда округу.

Кандауров Павел Федорович — сонгу талазы № 54 сонгулда округу.

Суздальцева Валентина Павловна — Ленинскийниң чоон талазы № 55 сонгулда округу.

Ивантеева Валентина Ивановна — Ленинскийниң барыын талазы № 56 сонгулда округу.

Колупаева Ольга Фалеевна — Кочетовскийниң чоон талазы № 57 сонгулда округу.

Воронцова Надежда Николаевна — Кочетовскийниң барыын талазы № 58 сонгулда округу.

Кузьмина Мария Павловна — Октябрьскийниң чоон талазы № 59 сонгулда округу.

Куренев Василий Васильевич — Октябрьскийниң барыын талазы № 60 сонгулда округу.

Микова Мария Васильевна — Рыноктуң чоон талазы № 61 сонгулда округу.

Житков Федор Алексеевич — Рыноктуң барыын талазы № 62 сонгулда округу.

Стрельников Николай Иванович — Сельскийниң теп № 63 сонгулда округу.

Кенденбиль Екатерина Седип-оолovна — Сельскийниң барыын талазы № 64 сонгулда округу.

Балахонов Орест Евгеньевич — Набережныйның № 65 сонгулда округу.

Чиликов Иван Яковлевич — Песочныйның № 66 сонгулда округу.

Котова Екатерина Егоровна — Песочныйның сонгу талазы № 67 сонгулда округу.

Лаптенкова Зинаида Ивановна — Песочныйның чоон талазы № 68 сонгулда округу.

Тарма Тонгак Хорунович — Песочныйның барыын талазы № 69 сонгулда округу.

Черемисина Валентина Петровна — Чеховскийниң № 70 сонгулда округу.

Середкин Александр Александрович — Чеховскийниң сонгу талазы № 71 сонгулда округу.

Сайгутина Валентина Евдокимовна — Чеховскийниң чоон талазы № 72 сонгулда округу.

Кюнзегеш Юрий Шойдакович — Чеховскийниң барыын талазы № 73 сонгулда округу.

Ишунин Николай Федорович — Песочныйның мурнуу талазы № 74 сонгулда округу.

Звереева Алевтина Федоровна — Чеховскийниң мурнуу талазы № 75 сонгулда округу.

Звонов Александр Алексеевич — Ленинскийниң сонгу талазы № 76 сонгулда округу.

Сугаалыт Олег Олербенович — Топографтың сонгу талазы № 77 сонгулда округу.

Бомбан-оол Артем Сюрюнзеевич—Типографтың сонгу талазы № 78 сонгулда округу.

Барышев Николай Прокопьевич — Топографтың мурнуу талазы № 79 сонгулда округу.

Степанов Александр Иванович — Топографтың чоон талазы № 80 сонгулда округу.

Берсгер Семен Борисович — Топографтың барыын талазы № 81 сонгулда округу.

Неумывальченко Александр Степанович — Рабочийниң чоон талазы № 82 сонгулда округу.

Оорман Кыргыч Улугчук — Заозерныйның № 83 чоон талазы сонгулда округу.

Хертек Сагды Успунович — Заозерныйның барыын талазы № 84 сонгулда округу.

Суховский Николай Николаевич — Горныйның № 85 сонгулда округу.

Назытпай Уранхай Узуполович—Трактарның № 86 сонгулда округу.

Курбатский Николай Кузьмич — Сельмаш заводтуң № 87 сонгулда округу.

Ермишкина Мария Прокопьевна — Алгы заводтуң № 88 сонгулда округу.

Берлов Александр Никонорович — Он талазы эрктиг № 89 сонгулда округу.

Белелова Анастасия Матвеевна — Он талазы эртектиг № 90 сонгулда округу.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединге сонгуулалар талазы-биле хоорайның сонгуулда комиссиязы.

Бурят-Моол АССР. Бурят-Моолга соолгу 5—6 чылдарның дургузунда элээн каш ужар-чүүл шугуманын ажыткан Он бир аймактарда ам самолёт хонар шыдер бар. Самолёттарның паркызы дыка өскен Чоокка чедир-ле мында чүгле «ПО—2» хевирнин самолёттарын ажыглап турган болза, ам «ЯК—12» болган «АН—2» хевирнин самолёттарын база ажыглап турар.

Колхозчулар, МТС-тер болган совхозтар ажылчыннары база кодээ интеллигенция солунналары болган журналдарны үнген хүнүнде-ле ап турар апаргы.

Чурукта: Улан-Удээден почта болган книжилер чедирип келген «АН—2» деп башкайгы самолёт база аэропортта.

Фото М. Мимеевтин.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ЧЕДИИШКИННЕРНИ БЫЖЫГЛААР

СЭКП-нин XX съезжининиң транспорт талазы-биле салган соруглаарын амыдыралга боттандырбышаан, бистин областтың автотранспорт ажыл-агыйының ажылакчылары чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар.

Областтың үлетпүрүнүң, коозээ ажыл-агыйының болган улус ажыл-агыйының эске-дээ бүгү адырларының шапкын хөгжүлдезин-биле чертелештир автотранспорттуң ужур-дузазы хөн-бүрү улам улгалып турар.

1945 чылда тургаанында деннээрге 1956 чылда чүгле Тыва автотрестиң системазында чүк соөртүр автомашиналарның саны тос катап, автобус паркы 55 катап өскен. Он бир чыл бурунгаар Кызылдың АТК-зынга чүк соөртүр болган чиик таксилер чок турган болза ам оннон ындыг таксилер бар апарган. Соолгу телерде чүк соөртүлезинниң хемчээли дыка улгаткан, 1945 чылдаазында деннээргe 1956 чылда чүк соөртүлези тонна талазы-биле барык 36 катап, тонна-километр талазы-биле 15 катап улгаткан, пассажирлер хандырылгазының хемчээли 51 катап өскен.

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүлезинин адыгты беш чыл планының автотранспорт талазы-биле соруглаарын күүсетиишаан, Тываның автотрестизи чүк соөртүлезинниң планын бо чылдың февральга тонна талазы-биле 119 хуу, тонна-километр талазы-биле 120 хуу болган чиик таксинин төлевирлег-километр талазы-биле планын 110 хуу күүсеткен. Февраль айда автоажыл-агыйларның хөй нуруузу күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн алаан бедиткен. Кызылдың, Чадаанның болган Кызыл-Мажалыктың АТК-лары соөртүлгенин кайы-даа хевирлерининг планнарын февральга ажыр күүсеткээн.

Тыва автотрестиң системазынга чолаачылар коллективи чер-чер Советтерниге сонгуулаларга уткуштур алган социалистиг хүндэлгелерин чедиишкинниг күүсеткен. Дыка хөй чолаачылар январьга болган февральга чүк соөртүлезинниң планнарын ыракта ажыр күүсеткээн.

Чолаачылар эштер: Панасюра, Лущаев, Сапогов (Кызыл АТК-ның), Семенов, Ефимов, Санников, Кузнецов (Чадаана АТК-ның), Наимушин, Леонов, Ткач, Брызгалин (Кызыл-Мажалык АТК-ның), Барашак, Ананьин, Дроздов (чүк соөртүлезинниң № 1 АТК-зының) болган өскелер-даа январь, февральның планнарын дыка ажыр күүсеткен, кывар-чаар материалдарның улуг камналгазын чедип алганнар.

Чер-чер Советтерниге сонгуулаларга уткуштур калбарткан социалистиг чарыштың түнелиниде чедип алдынган чедиишкиннерни улам быжыглаар болган Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болур ойнуун улуг байыр-лалынга ооң-даа артык күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннелиг хүүрежир дээш ажыл-агыйларын улам шуудургу ажылдаары ам негетиниң турар.

К. ТУГАРЖИК.

Чылгычы М. Сагаан

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң чылгычызы М. Сагаан чылгының олар ажаалдазын үргүлчү эки организастаа келген. Ам бо үеде оон ажаалдазында чылгының кружок кончаннаалаа, семис.

Чыл бүргде төрээн белернин күлүнүн ол чангыс-даа когарал чокка доруктуруп турган, 6—7 чыл дургузунда 634 күлүнну колхозка өстүрүп берген. Чылгының уксазын сайзыралырынын айтырынынче чылгычының кол кичээнгейи угланган. М. Сагаан эртеен ажыл-агыйлыг чылында 1000 ажыг күш-хүнүн ажылдап алган.

В. ӨЛЧЕЙ.

Колхозчу малчыннарда

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң хойжузу Кенген төрээн 138 хойдан 140 хураганнарны, өшкү кадарчызы Часпый төрээн 136 өшкүден 146 анайларны болган Шапалакай төрээн 6 ииктиң бызаларын менди доруктурун турарлар. Төрээн малга болган малдың чаш төлүнге чидиртир көк сигенни, концентраттарны кыштагларже сөөртүп эгелээн.

Х. АДЫШАА.

• • •

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң шөөр малы массалыы-биле оожум турар. Хойжулар Нурсат төрээн 174 хойларның, Балбар төрээн 107 хойларның хураганнарын чидириг чок алгылаан. Колхозтуң шөөр малының кышкы байдалы эки.

М. БАГАЛДАЙ.

• • •

Барлыг-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң хойжузу Лексоо төрээн 141 хойларның 147 хураганнарын менди кангалаан алган. Артыкан хойларның хураганнарын бүргү кангалаан алырын малдың дөмейлешкен.

К. СЕРИН.

• • •

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу Даржаанның коданында төрээн 120 хойларның 128 хураганнары, өшкү кадарчызы Артаала төрээн 104 өшкүнүң 118 анайлары бүргү кангалаан алынган. Бошкар-оолга уларткан кыштагларже мал-чеми сөөртүп эвено эки ажылдап турар.

Д. ДОРЖУ.

Күш-ажылчы чедиишкин

Чөөн-Хемчик районнуң коозээ ажыл-агый мурнакчыларының хуралы болган. Анаа эртеен чылдың түнелелери болган бо чылда соруглаар дугайында клеткелди областтың коозээ ажыл-агый эргелелиниң начальнигги эш Цевменко кылган.

Хуралдың түнелиниде районнуң мурнакчыларынга БКАД-тың Бол комитединиң шанналарын тывыскан. 1955 ажыл-агыйның чедиишкиннер дээш мурнакчыларга биче алдын медаль, улуг меңгүн медаль, радиоприемник, карман шактары, даврапар машина болган өскелдээ үнелиг түүлерни тывыскан.

Коммунистиг партияның болган Совет чазактың бөлүүн книжилер дугайында сагыш салыышкынынга "харын кылдыр улам эки ажылдаарын шаннатканнар хүлээнгеннер.

С. ИКОННИКОВ.

Тудуг ыяжының белеткели

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң баштаар черн бо чылын чурттаалының 20 бажыңнарын, малга 2 каһаны, гараж болган 200 тонна тараа кирер складты тудар планныг. Анаа ниитизи-биле 1500 кубометр ыяш херек, ону белеткээри ам доозулган.

Колхозтуң тудуг бригадазы бо хүннерге чедир 1585 кубометр ыяшты тайгада белеткээн. Оон ниитизиден тудуг шөлдеринде 300 кубометрни сөөртүп алган. Чурттаалының үш бажыңнарын тайгада тутказ, сөөртүрүнге белеткээнер.

М. МАНЗЫ.

Багай удуртулганың түңнели

(„Партияның XX съездизи" колхозтуң отчёт-соңгуулдалы хуралы)

ОЛ БИСТИҢ ИДЕГЕЛИВИСТИ БҮЗҮРЕДИП ШЫДАВААН

Илеткелдер доозулган. Айтырыглар чүк-чүктеп күүтүлүп-ле тур. Колхоз даргазы Н. Шустов кайгай бертен олур. Баштай кадарчы Н. Аракчаа айтыры:

—Эртеен кодээ ажыл-агый чылы доозулгандан бээр үш-дөрт хире ай эрти. Отчеттуг хуралды болган колхозчуларның өлча-ажызын хүваан бээрни мынчага чедир сааданып турарынын ужуру чүл? Мурнунда бо Черби-биле Кара-Хаакчийн бичии колхозтар турда безин, эртеен отчетта бистер бир күш-хүнүнге 3 кг тараа ап турар бис?

— Кайгамчыктыг чаагай тараавы черте-сугга каап, хонуларга күштар дөйлап турда, мындыг болбайн канчаар! — деп, колхозчу Бирачей, түүгүнүн мындаанны ол боор, аазап ыяжыгын үзе кирди...

Яныы-бүрү хөй айтырыглариның баштайгыларын эш Шустов эрегей кылдыр харыылаганнаан. Оон дараазында база-ла дыка хөй айтырмалар болгулаан соонда, саналлар эгеледи.

Колхозчулар боттарының саналдарынга нургулаймында колхоз баштаар черинин ажылынга четпестерни болган эш Шустовтуң ажылга харыысалга чок, чалгаа, шүүлеп чөрүүн ыяштыныы-биле шүгүмчүлээннер. Шустов үжен-шуучу колхоз даргаларының бирээзи, мынчалзажок ол партияның болган колхозчуларның идегелия бүзүредип мындаваан дээрэни олар дорту-биле чугаалап турганнар.

Бо талазы-биле чижек кылдыр чаңдыс колхозчуларның саналдарын көрээлиңер. Эш Шонуктайның чугаалааны болза:

— Бир эвес ажыды эки организастаа башкарган болза, бистин колхозувус хет ажыл-агыйы яныы-бүрү алырлалыг артельнин орулгазы 900-луун хире рубльге доктаавас турган. Ону хөй орулгалыг, бай-шыдалыг колхоз кылыр бүгү арганар, четчир сааның мал-даа, чер-даа бардыр. Машина, техника талазы-биле күүненинг дузазын четирип турар-ыр бис. Ажылдаар күш база-ла четчир. Мынчаарга ам четпейн турар чүве болза, ол бүгүнү чөп организастаайн, шын башкарып ыылаайн турарында. Колхозтуң баштаар черинде сумележир коллективтиг удуртулга чок. Шаангыя бистиң дарганыс бо ышкаш Шустов дээрге, Кедергей шүүшпен, суларгай кижи чүве-дир. Эрткен чылын колхозтар каттыжып турда, ону даргага сонгуун алырывыс. Мынчан ол партияның кыйгырыы-биле келген, үжен-шуучуларның бирээзи дээрге бистер өөрүп-ла, аңаа илеген-даа турган бис. Бистиң ол идегеливисти эш Шустов бүзүредип мындаваан.

Ол колхозчунуң шүүлчүлели черле кончуг ыяш. Колхозтуң ажылынга дыка улуг четпестер бар. Колхоз бүдүрүлгезинин ол орулгалыг кезээ — мал ажылынче безин багай кичээнгейни салып турар. 500 ажыг баш яныы-бүрү малдар өлген. Канчап олгенинин дугайында оларның чаңдыызынга акт түргүспээн, бо талазыөле бүрүүлүг кижилерге харыысалга хүлээтпээн. Колхоз эртеен чылын белеткезе чогуур мал чемперининг чүгле 30 ажыг хуузун белеткээн. Ам сиген төнген. Чаңдык фермаларда мал чүүлүн эгелаан. Кара-Хаак фермазында 300 ажыг инектерини чимир сигенин үзүлген.

— Колхоз даргазы эш Шустов болган баштаар черинг кежигүнерн малчыннарынын аңыдыралынче хамыылап кирбес, мынчангаш Кара-Хаак фермазының чаңдык саанчыларын безин эш Шустовту аңдыгаа келир танывастар. Ол Кара-Хем болган Хам-Дыт фермаларынга база-ла барбайн турар — деп, колхозчулар Канчыыр-оол, Аракчаа олар шүүлчүлээннер.

Хаваа болган күш ажылы база-ла дыка багай байдалда турун турар. 34 хавыннар, 1134 гатаалар ажаалга баксыраанындаа болган ажрытдан өлген.

— Хавын фермазы кандыг байдалдыг турарын кым-да сонуургавас-тыр. Мынчаарга бистиң фермавыс хавыннары дескорыга чедир кажаа чок, ажык черлерге турган болгаш чемгериилге ам-даа дыка багай. 58 хавын оолдарының баксыраан чылдагааны мында. Байдал мындыг турда оон кандыг орулганы маңаар бис—деп, хавын фермазынга ажылаан турар эш Сасова чугаалаан.

Ажыл-агыйның чамык адырлары орулгалыг болуур туржук, харын карылгалыг болуп, хөй күш-хүнүнери чарыгдатынган. Чижээ, чиниистиг саатан 26 күш рубль орулганы ажыр деп планнаан болза, чүгле 150 рубль алынган болган аңаа 1260 күш-хүнүнерни чарыгаан. Бир эвес ону сайзыралыр болза, оон бети дээрге-ле 40—50 мун рубль орулганы ап болур дээрэни колхозчулар Никитин, Правилников олар чугааланнар. Төрүүр дагаалдан 70 чуургалар ажыр турган чүгле 38-ти алган.

Часкы тарыганың планы-даа күүсеткинген, дүжүт-даа чагай үнген. Мынчаарга бир гектардан 12,5 центнерни ажыр деп планнаан, чүгле 10,2 центнерни алган. Оон чылдагааны чүдел? Ол дугайында колхозчулар мынча дээннер:

— Ажаан алымнакынга колхоз-даа, МТС-даа багай белеткенген Мынчангаш чаңдыс тараалларга улуг чидиргини болдурган. Чедерге, Кара-Хаак суурнуң чоогунга 40—50 га хире черинг тараазын мал читтеп. Тараа ажаалдазы коллуунда 2—3 ай үргүлчүлээн. Кара-Хаак участугунга шаңнарга тараа кыпка чедир-ле күш дең болуп турганы кончуг харадаанчыг болган—деп, колхозчулар Ламоа-Дамдын олар шүүлчүлээннер.

Колхозта эш Андреев баштаан 5 агрономнар бар. Бедик дүжүт дээш оларның алган хемчегдери көзүлбес.

Колхоз болза, Кызылдың чоогунда турар. Мынчангаш хоорайнымн чонун ногаа, картофель-биле хандырар болгаш оон эвээш эвес орулганы ап болур. Мынчажок ногаа, картофель олургурунун планын күүсеттиээн, оон дүжүт кончуг куду болган.

ОЛ БҮГҮНҮ ААР-СААР ҮҮЛДЕР ДЕП БОЛУР БЕ?

Хурал ишти түлүктеп турда, Ефим Беспалов туруп келген, колхозчуларга белдиннейн турган бир-ле айтырыгны тургузуп келди.

— Чээрби бир кара өшкү кештерин, база гатаалларга бээр дээш 100 кг тараа кулгуруун кым чоогланнаннаа? — деп, айтыры. Колхоз бухгалтери эш Набола-ның олче багайты киргени бир-ле ужурлуг болган. Дараазында Набола саналберип турган, ону элээн будалдыр чугаалап каапкан.

Колхозта учет, отчет дыка бүдүлчаа. Колхозчуларга авансыны бээрде, оларның ажылдаанын барымаалаавайн, чүгле негелезини ёзугаар берип турар. Мынчангаш чаңдык ажылдаваан-даа кижилер акшаны авансыга ап турганының түнелиниде, колхозчулар биткозка 49 мун рубль ореллиг, а колхоз колхозчуларга 178 мун рубльын чедир төлеваан. Бухгалтер Набола колхозтуң акша-көренгизин кайы-хамаан чок, кара гуразы-биле чарытган, хүү улустарлан чүү-даа салып ап турар.

Колхозчуларның күш-хүнүнерин кайы хамаан чокка көөр аны артыкка бижип бээр бармидаалар бар. Чижээ, огород бригадазынга бригадирлеп турган Бочкарев колхозчуларга 222 күш-хүнүн ажыр бижип бергени хынаалаан ийгээн.

Колхозтуң ончу-хөрөнгизин чаңдык кижилер кара туразы-биле тоттогдеп, самчыгаан турар. Агроном Ан роев биле колхозчу Маракулин олар сигенни ногаа салып, боттарынга ажылаанналар. Склад эргелекчилери туруп Бурулкей биле Сандыччан олар 2—3 мун хире түңнүг рубльди самчыгаан. Колхозчу Будаевцев биле зоотехник Каваа олар аңгы-дыгаа ажылдаанын көрүп, ол-ла дээш ажылдаанын ажыглаан.

ЭҢ КОЛ ҮҮЛДЕРНИҢ ДУГАЙЫН УТТУП БОЛБАС ТУРГАН

Бир эвес колхозтуң ажылында шактаар хире чедиишкиннер чок, бүгү үүлдер четпес даар болза, үнелезинн-биле шын эвес болур. Ындыг болза-даа илеткелчи эш Шустов ол дугайын кончуг эрегей чугаалаан. Чүге дээрге, ажылхеректин киитинче кирбээнде ол чүнү чугаалаар боорул.

Шынында ындыг эвес. Колхозчуларның хөй кезии партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин эрестиг күүселир дээш, болунуң колхозунуң чечектелиишкинин ээлп шулургу, ак-сеткилдиг ажылдаан дээрэни чугаалаар херек. Колхоз бо чылын мал өстүрелиниң чаңдык планнарын күүсеткен. Бир инектен саар сүттүң, бир хойдан кыргын алыр дүүтүн планын ажыр күүсеткен.

Колхозчуларының аразында болунуң ажыл-херээнин мастерлери, коозээ ажыл-агыйының кайгамчыктыг мурнакчылары база бар. Маңаа хөй эвес чижектерни көрээли. 400 ажыг чылгыны кадарып турар чылгычы, коммунист Бирачей болган оон эки Н. Байыр-оол олар эртеен коозээ ажыл-агый чылында түс-түрүнүн 1200 ажыг күш-хүнүнерни ажылдап алганнар. Колхоз эртеен чылын чылгыдаа 92 мун рубль орулганы алган.

Саанчылар Сайзаа, Маңгыр Бүске, Кальчина, Широкова олар бир инектен-не 930-деп 1144 литр сүттүг саганнар. Хойжулар Шөмбүлек, Чадамба, Ментий-оол олар төрүүр чүс хөй бүрүзүнден-не 100—106 чедир хураганнарны алган, немелде төлевирин алганнар. Колхозтуң яныы-бүрү участоктарында өске-даа мурнакчылар хөй.

Мынчажок мурнакчыларының дуржулгалыг нептередир талазы-биле колхозтуң баштаар черг-даа, партия организациязы-да чогуур хемчегдерни кылбаан. Бригадаларының, фермаларының болгаш түс-түс колхозчуларның аразында социалистиг чарыш чок. Колхозчуларның ортузунда политиктиг кижилиилге ажылы дыка комбак тургустунган. Оон түнелиниде чамык кижилер ажылга үнмес болгаш күш-ажылдың сагыыта-чүруну шүүт саналдаан. 16 колхозчулар күш-хүнүнерининг ажылдаза чогуур ниитизиин күүсеттиээнер. Культура-массалыг ажылдар денгиж болгай. Мынчангаш чамык колхозчулар арагалаар, хөй-ниитинин чурумун үзээр чоруктар бар. Чижээ, отчеттуг хуралга безин улуг ээлирик кижилер кээп, хуралдың ажылынга шаптыктап турган болгай. Ажылдың багай түнелиниг болганының бир чыдагаанны оон-биле тайылбырлатынар.

Колхозтуң ажылынга ол хире улуг четпестер турза, ону узуткаар талазы-биле партия райкомуу болган райкүүскомдыка үр ченнин дургузунда шиитпирниг хемчегдерни албатының база деңгеелээр херек.

Ол бүгү четпестерни дарый узуткаар дугайында колхозтуң ниити хуралынга тодаргай шиитпирни хүлээп алган. 1957 чылдагы бүдүрүлге планны доп-дораан чогаалыы кылырын чаа сонгуткан колхоз баштаар черинге дааскан. Колхозчулар болунуң колхозун 1957 чылда миллионер болдурарын шиитпирлээннер.

Үжен-шуучу Шустовту колхозчуларның аңаа киргүскен идегелин бүзүредиишкин дээш катап сонгуулайн барган. Колхозтуң даргазынга эш Лама сонгуттурган.

С. ШОЯГУ,
(«Шын» түскай корреспондентизи).
Кызыл району, Черби суур.

Литературалыг арын

Бот-тывынгыр уран[illegible] бөлгүмнеринге дуза[illegible]ры

Көдээ клуб

(Кожамык)

Кожамыктап ырлап берээл,
Хөглеп дыннап алыр силер,
Колхоз төвү—Теректитге
Көдээ клуб түзүп каан бис

Эгезинде хөглүүн канчаар!
Эргелекчи кежээ шалып,
Эьдер-хааржак, ягыл, ламбы,
Эгээртиннес чыгыы тургап.

Ооллар, кыстар аңаа чыглыр,
Ойнап, хөглеп мага ханнас
Кино, концерт ламы болур,
Кижи черле чалгаарывас.

Элээп айлар арткан соонда
Эргелекчи солчу берген,
Эргек базар хөгжүм-даа чок,
Энгейтир-ле күруг калган.

Алды-чеди эргелекчи
Айның сана халаштылар.
Күлеп ханнаан клубувус
Бүскү хевээр, өскерилбээн.

Чыккылама кыштың соогу
Сымыраңып чедип кээрин
Халашкылаан даргаларның
Кайызы-даа бодаваан-дыр.

Халга, соңга чыгырганзаза,
Хадып келир, үрүп келир,
Түнүк суугу минталгаштың,
Дүмчүк, карак ажыда бээр.

Амгы дарга халашпазың,
Ажыл-ишти өрү тыртсың!
Аныяктар чыглып келгеш,
Аян түзүп ырлап турзуң!

О. ТҮМЕН-БАЙЫР.

Маргылдаа

(Басня)

«Кызыдып каан демирлерден чалданмайн,
Кым-даа ындыг улуг ажыл кылбайн турар.
Менден дээди ишчи чок» деп,
Менээргенип Маска сөглээн.
Дөжек болуп айда-чыгда бараан болган
Дөжү дораан ону ындыгаш удурланган:
«Оорга-мойнум оюлгуже сокпап келгеш,
Осда мени тоол көрбес орта сен бе?
Ажың мени чугулага көрбес шаам чок,
Ажылынар чеңгижи мен-дир мен ийин»
«Изиг кызыл демирлериң хааны мен»—деп,
Идээргексеп, Кыскаш тура көөргетинген.—
Согар чүүлдү аракларга тутпаан шаамда,
Чогум черле бүдүрүптер ижиңер чок».
Аас-сөстен кезээ шагда чыда калбас,
Аңаа бо-ла киржи берген турарлар бар.
Дораэындан
Доңзаңайндыр,
Хажыэындан
Калбанайндыр
Хөөүледир үрдүнгүлээш, маргылдаага
Хөрүк чыда калыр эвес, киржи берген:
«Кан, шөй безин дыныжыма бырашпастар,
Хайлы бээрлер, эсти бээрлер.
Ыытташпанар, дээдинер мен-дир мен ийин,
Ыят чокка макташпанар!»
Маргылдааны чежемейин, дынназа-даа,
Маңаа чүгле ийи холдар киришпээнинер.

• • •

Алызындан хөөнү биче кижилерни
Ажыл-ишкин ёзулуг-ла эзлери бол,
Оваарбайн, хоозун черге «мен, мен» дижип,
Орар эштер маңаа дөмей чорааныгай.

К. КУДАЖЫ.

АРЫЛАР БИЛЕ АДЫГ

Англи, француз агрессорлар египет улустуң мадырлыг удурланыышкынынга таварышкаш, алдар чогу-биле дедир чанар ужурга таварышкан.
(Солундан).

«Чигиривис ынча дыка үштетпес бис.
Чиксээр кижи өртек-биле садып алзын».
Арылардан ындыг чарлал үнүп келген.
Адыг тура, ону дыннаап, шуугап үнген:
— Арылардан чигир салып!
Амыр-дыр оң! Көрүп турзун!
Моон-даа соңгаар халас чинр мен.
Боогларр болза шорузу-ла!
Удурланып келзинерзе,
Үлнарны үрээр мен — дээш,
Арыларны коргулар деп, херен ажган
Адыг бо-ла харынайнып, чедип келген.
Кыжанырга демгилери серт-даа дивээн,
Кыжырыт чок, ужур-чөвүн айытқап-тыр:
— Байлаавысты болувус-ла
Бажын билип көрээл, дээрги.
— Алыр болза бербейн канчаар,
Акша черек апаар, дээрги.
— Коргулар деп семеп келзе,
Когүүнар апаар, дээрги...
Адыг чүү боор, карбанайнып чорун орда,
Ажынналы хамык ары шага бээрге,
Шоглаан Адыг аягайнып, оогайнып,
Чооганы куду алзы караш дээн-дир.

С. СЮРЮН-ООЛ.

Ийи кыс

— Канчыг-даа сес сөглеп калбайн,
Кайнаар барып чодуун, ажыл?
Канчыг хейнин дүлээзинги
Караан дүглай бергени ол?
— Барасал деп ажыл-биле
Каларчылар кезип чорүүм.
Шынап эжим, чаъстап кээрге
Шыырап сугга ара хонүүм
— Эрткен дүне бажыңымга
Элдеп чүве дүшке кирди:
Эртинежиин чедип келгеш,
Эримдиве ошкаан-дедаан.
— Кожар чүвэ хиржек-даа бол,
Кожаныкка ынчап баар сен.
Чүнү көрүп, чүнү билип

Чүге мени шенеп-дир сен?
— Салыпта чаа бараан кээр деп
Сарыг-оол мээ чугаалады.
Салып аар дээн чүүлүвүстү
Салып аар мен дилир, эжим.
— Алган акшам ажыгыңга
Арай четпес дийин, эжим.
Ашак чоктуң уржуу-биле
Акша тыртып апарып-тыр.
Пйнхээ:
— Кыпсан-кым артык чараш
Кызы чаактыг кыстар-дыр бис
Дее орган ийи оолду
Төөректеп алыылам, че!

О. СУВАКПИТ.

Хава болгаш ыт

Каттар хава бир-ле хүнүзе
Кайын ийик, бир-ле черден
Чога соогу чыркыттынган
Шошкуңгурлап чанып орган.
Канчангаш-ла көрнүп кээрге
Хайлыг чүве, ламай өрнээ!
Казыра дег, көтүлүр ыт
Хаважыкче халып орган.
Үштеан чок, карак-ла бо!
Улуг кок ыт халып келгеш,

Хаважыкты силгип-силгип,
Хап дег, ырак шыбаңкаал.
Ырма сынчыг
тенек,
дүржок,
Бичелерни бастып, эттээр
Ынзыг коңчуг чүлек оолдар
Бисте база тургулаар-дыр.

М. САЛЧАК.

Чурукта: Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунда көдээ клубтуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери. Фото В. ЛУТКОВТУУ.

ШАҢГА БОЛГАН ТАВАРЫЛГА

(Шоодуг рассказ)

Мыназа чаа, алыр, мынаа чаа өвес. тодаргайларга, бир-ле катап, барыын талакы районнарже бар чыткан кижи мен.

Билбес өвес силер, эштер, дүшкен дораэын-на колхоз даргалыңга баар кижи-ле болгай мен. Ынчан колхоз даргазы чаңгыс черге олурбас, аът кырынган дүмпес, ламбайтып-ла турар боор чүве болгай. Конторала тудуг бригадири кижи олуруп-тур. Мендилештим.

— Эки-и—дээш, бригадир бажың-даа көлүрбейн, бир-ле чүве бижип олур. Мынаа аңаада-ла холумга бергүнүң үүштай тутқуулап, буттарымны көлүрүп, салып каап тур мен. Биче болуп чорүй, алыр чөлүргүледим. Бригадир ам-на көрүп келдп.

— Че, чүү дугайлыг чор силер?—деп. менден арай хөөнүүр-хөөнчөк айтыра-тыр. Ужуруп чугаалап бердим. Мени бүдүмзап өрү, бажыңга чедир кайтады. Чоруулаңгыр-даа, ынчангаш-ла бригадирни арай арай бүүрел чок-ла болган боор он. Шыырыпган коргустум.

— Чүүлдүг-дүр, чүүлдүг. Бээр, бөже олуруп көрүнер —деп, санчай салып. мени чалай-дыр. Олуруп алдым. Бригадир карманыңдан алаэн кылын деңгеглеп дептери үштүп алган, ону ажып, кичээнгейлик-биле көрүп олура ыынча деп чугаалады:

— Мээн бригадамда мурнакчы кижилер-даа хей-ле... Ындыг болбас арга чок... Чижээлээрге... бирги звеноза... Алыр, алыр... Чолдак-ой... чүге үш хуу... Чок, од эвес-тир... Үшкү звеноза... Ийе. Кара-Күске... чүс... чүс чээрби... дөрт хуу. Оон ынай бисте эки ажылаан турар улус...

— Чок ынар менээ эки ажыдаан турар эвес, харын четпес ажылаар дугайы херек. Тодаргайларга...

— Па. орта силер бе? Четпес ажылаар дугайын билип алыр дээш, келгенинер ол бе? Моон мурнуңга кээп турган улуг чоп ааны-ла мурнакчылар бижип алыр чүве ийик. Мен четпес ажылаар илередип берип шыызавас мен.

— Силерле багай ажылаан турар кижилер чок чүве боор бе? Тодаргайларга...

— Дее шаңда ийнги бригада ажылдап турар. Оон бригадириңден тодаргайлап алынар. Мен ындыг улус денгиилип, денгиилип ааптым, илередип ынызавас мен— дээш, бригадир дептерин хаай тутқаш, карманынче караш кылды

— Ындыг-дыр, четирдим — дээш, чорүптүм. Соомда улус хүүмзүрүп чыыш калды. Чүү ындыг эглепейлиг кижи тыптып келди бо-ла дишкеннер боор он.

Шаңга чоокшулап кээримге, чүктүг машиналар, тергедиг аъттар шуужуп-ла тур. Ол-бо олуп-кыйып. былгай дүжүп чораан. шаңның херимнче кирип келдим. Даглаштыр оваалап каап тараа аразында улус, ишкинейип-ле тур. Ында кандыг кижи чок дээр силер. Чаа детип чорүүр солдар тараапы бөле ажып савазаан. дөгүй берген назылыг ашактар болгаш кадайлар тараапы тараапы ажып. кургаткан; ноочек-ноочек шыпганнарлыг күдер кара ярлер шоодайлаан тарааны машиналарже чүүрүпгеп; сывыра тырткан шылба дег кыстар тараа арыглаар машина долгаан—черле аңаа турар кижи чок.

Аңаа кижи аңаа турар арга чок. Чүктүг машина-даа келир, оон чайлаа чыдырында, тергелиг аът-даа хөме келир. Оон быдай дүжүп чыдырында шоодай чүктээн кижи-даа кырынга келир. Олла карак шокараннзар шинчээшкин болган кулак уявталган шимээн аразынга, сегиртпикеп көйгүн дег, ол-бо шурап-ла тур мен. Бир көөрүмге. тараа арыглаар машина долгап турган үүлдар чанынга чедип кээп-тир мен. Далганнар көрүп турарынга, мээн-биле чугаалажыр хире кижи-даа чок, улус шупту-ла чүве кылган, чай чогу көнчүүт. Аңаа-ла сыртаа бергеп турарга эпчогу халчок. Көрүнүп турарынга, кажаа хөлегезинде кок кырынга болгуғур кызыл чаактыг аныяк уруг черде самбың салып алган, олуун овазарынчалыы-биле хап-хап, саазынга чүве бижип олур. Дораэын-на оон чанынга келдим.

— Силер бригадир силер бе?

— Чок, данзычы кижи мен. Улустуң кылган ажылын данзылап турар. Бригадир үштей бергеп. Дүгалакчызы конторада барган.

— Бажан келир ирги?

— Бригадир бе? Кежээден бээр келирде боор.

— Кежээден бээр бе? Ат-тыр, аңе. Оолла силер-даа болза чугаалап берип көрүнерем...

— Чүнүң дугайы ирги?

Тудуг бригадириниң харынызына сактып каап, арай таарымштыра аарак, дитпи айтырдым:

—Көнчүүт экн ажылаан турар мурнакчылар болгаш оон ынай... арай ындыг, тодаргайларга чыдып каап турар кижилер дугайы.

— Экн-даа, багай-даа кижилер дугайын билбес мен. Мен чүгле улустуң ниити кылган ажылынын түнүн бижип ап турар мен.

— Ындыгын чежеш кылганыңа канчаар билип алыр силер?

— Ону бригадир болуу таарыштырып турар кижи чүве...

Ол аразында херим ниитинче кылаа кара сапыктарлыг, тас кара-бөк костюмнуг, саваң шляпалыг, эктинде сарыг сабыла саалак астынкан анныг ар кирип келди. Ийи будун хере баскаш, хөлдарын бытынга ылаштаан, шаңны аргилаар көрүп тур. Ол дүшта тергелиг кула аътта куруг шоодайлар даглаштыр соорттуп алган ашак апарган кижи хаалгаан кирип келди. Аътты аксын ол тыртып чорбуже, турган кижиге шоодайлар дээп аарак арге берип. Шляпалыг кижи. халын келгеш, аътты дынындан сегирип алды.

— Согур сойлук сен бе? Сени канчаар эвес мен. Калчаарай бергеп тарийги-тир эвес бе?!—дээш, кажаа ыйымынга келгеш, чаштап тура соп алган, костюмун кактап-кактап, сапыктарын түлүгүй тыртқаш, хөйгаа оглаа аът дег кажаа ыйыы-биле шаңны ол-оя баскаш, бөске чөлин келди.

— Че. каш тонна чедип тур?—деп, үргүлгеп арай тоомгоксумаар айтыргаш, холуңаа чашпаны-биле шинчаа хончуун дазылаглыр хан каап тур.

— Түнүн ам-даа үштүрбедим. Эш бригалыр.

— Үштүрбеске канчаар боор чүвел? Хүнзегир бадыр чүнү кылып олурар кижи сен?

— Ажыы ам-даа доозулбаан-дыр.

— Ол хамаан бе. Дораэын кылын экел Улустуң кежээге чедир кылганыы болуу немей бижип аар мен—дээш, караан менче кончуу сүргей кыдыр көрүп келп. Сактырымга, мени чип каар чыгыы. Бирде олче көрүп, бирде черже көрүп. шаза айыы тывынайн тур мен.

— Чүге чүве кылбас, ыынчап хөлегеңер хөлестеп турар кижи сен, ашак?—деп кидиңирей-ле үнүү.

— Мен болза... тодаргайларга...

— Кандыг-даа тодаргайлашкын херек чок. Доп-дораэн хүүректеп тут.

— Мен силерге херектиг кижи болгай мен ..

— Херээн дугайыы аан. шөлээнге чугаалаар сен. Ыынчап быллаң турбайн, ажыыла. Оон башка...—дээш, кырыкыла келип. Чугаалажыр туржук, тывардаа чай бербее.

— Силер черле орта кижи силер бе?

— Орта, орта звеноның сенээ таптыг айтып бээр мен. Ынай. контораже базып олур,— дээш, мени өткилеп, дилээлеп хүүп берип. Ол хире күдер, моге шыырак кижиге кайын быраажыр мен. Сүдүгүп алган, колхоз конторазынче базыптым. Чедип келиривис аразында колхоз даргазы чедип келген, конторадан бисче үргүштүр үнүп олур.

— Шак ындыг кижилерниң менээ хөрээ чок! Ол кижиңерни дедир ап алыыр,— деп, дем мени сүүп келген кижи кышкыра-дыр.

— Кандыг кижи, чүү кижи?—деп, колхоз даргазы оон айтыргаш, караа-биле дилегзиниң тур.

— Ажыы кылбас, ээйнүн күжү-биле ажыраксаар. шак ындыг кижилерни доңдораан сүүче шилчаанып бээр керек!—деп, менче айытпышаан чугаалай-лыр.

— Бо бүгү чүү болу берди?—деп, колхоз даргазы менден айтыргаш, бирде менче, бирде бригадирже көрүп, ламаын тыпшайн тур.

— Ийнги бригаданың ажыы-биле танышып ап чордум.

— Танышып алдынар бе, ынчаш? — деп, дарга ылаавылады.

— Ийе, танышып алдыы — дээш шанга болган чорукту төөгүп бердим. Бригадир саваң шляпазын чүү-даа чок кылыр сый түүп алган, дер-сүт шаалайны берген, дедирленип бар чыдыр. Ынчап бар чыда, артында ханы бога сүүче караш дидп.

С. БЮРБЮ.

ЧУГУЛА ХЕРЕК

БИР КӨЖЕГЕ ШИИЖИГЕШ

• • •

Даваакай Сат—25 харлыг, учетчик.
Машпаадай Куулар—55 харлыг, колхозчу, негелделиг, ыглуг ирей.
Сайлыкпаа Сарыглар — 18 харлыг, повар.
Былдамыш—30 харлыг, чалгаапай.

• • •

Конторада бухгалтерлер өрээлинде Даваакай чааскаан базып турар.

ДАВААКАЙ (көргеш чаңы-биле шак чок холувче көргеш). Кажан келир кижи боор бо? Эртенгиниң сес шакта дужар деп бодаан кижи болгай мен (хая көрнү бээр).

САЙЛЫКПАА (соктавайн кирип келир). Чүнү чүү[illegible]гының олур силер?

ДАВА[illegible]АЙ (эгенип). Чоп кончут үр— (Үзүктелир). Эккелдиң бе?

САЙЛЫКПАА. Хорадава. Даваак. Болчагга келгеш, могатынмас болгай дан. Колхоз даргазынга чордум. Хаймралаан чүвезин бо-дур. (бижик көргүзер).

ДАВААКАЙ (өөрүп). Чагаа бе?

САЙЛЫКПАА. Чугула херек-тирийн (берип турар).

ДАВААКАЙ (ынчуй бээр). «Шефчилерге бир сергени чөпшээредим. Кадарчыдан ап алынар». Охлай. Экн-ле чагаа-дыр, канчап кулак тыртып турар чоор?

САЙЛЫКПАА (кайгап). Ол чүү дээни ол?

ДАВААКАЙ. База бир чугула херек бар... (Хенертен соксай бээр).

САЙЛЫКПАА. Чүл ол ынчаш?

ДАВААКАЙ. Ээр чайны өттүр маңаа келген чүвем бар ышкажыгай.

САЙЛЫКПАА. Башкы чар чүүрдан бээр... Багай болза, хекдаваи үверден бээр.... бирээ болур-ла ийнаан.

ДАВААКАЙ. Чангыс-ла өс маңаап, иштим ийлеп, сагыжым сарыгып чор.

САЙЛЫКПАА. Ырап, кайнаар баар мен?

ДАВААКАЙ. Сени Москва чорудар дээрдир. Чүвени канчап билир.

САЙЛЫКПАА (катырып). Канчап билир. харын. Хөйнү көрүп чораан эвес мен.

ДАВААКАЙ (мунгарап). Баглап алыр аът эвес-тир сен, бодуң-на билир сен ыйнаан... (Харлыга бээр).

САЙЛЫКПАА. (далажып). Хей чугаа боду билзин. Складтан аъш-чем үндүрүп алыр кижи мен, чорутпайнам (мунгарай бээр)

ДАВААКАЙ. Хуу-салым билир ыйнаан.

САЙЛЫКПАА (дошкууран). Че-че ынай. Мен-даа чоруптайнам (ынай боол чыдар. Даваакай уругнуң солагай холундан сегирип алгаш, салбас).

ДАВААКАЙ (чанып). Адыр. Мачам.

САЙЛЫКПАА (дошкууран). Апчыын ынай. Салывыт! (Даваакай салыптар. Сайлыкпаа, эккелген бижиин безин албайн, үне маңаап чоруй баар).

ДАВААКАЙ. Ынчаш келир сен! (Стол хааржаан чиндип-чиндип, чегел төнгеш, танкылап олурар). Ууаа! Мендеи ошкаа столду ким-даа ажыпнас ужурлуг. (бодаимыр). Ажыл шагы төнүп тур. Келбейн баар ирги бе? Бо Сайлыкпаа дээш, сагыжым-на саарзыктадм. Келир ирги бе, канчаар ирги?

МАШПААДАЙ (хаалга артындан үнүп чыггеледи). Чедип-ле келдиң.

ДАВААКАЙ (белиимеп, бодалын илередип). Чедип келдиң бе? Чоп ында турарын ол? Бээр кирип кел.

МАШПААДАЙ (аяар кирип келир). Сээк-оюле чугаалажыр дээш, келдым ийнде.

ДАВААКАЙ (көрүп каап, ангдай бээр). Па!.. Чүл моң, кырган?

МАШПААДАЙ. Чугула херек бар ийин, дарга. Чугаалап болур ирги бе?

ДАВААКАЙ. Далажып тур мен. Че. дүрген чугаалай каапмаар.

МАШПААДАЙ. Чоп далажыр сен, дарган. Мени суму эмчиэи шинчээш, кадык дээп чүве.

ДАВААКАЙ. Ынчаарга ам чүрээм деп чүнерил?

МАШПААДАЙ. Көсүү-көрек көвүдээш, ынчап сагыш чоруурун ол-дур ийнаан.

ДАВААКАЙ (сергектенип). Ындыг болза чугула херээнер чугаалай каавыдынарам.

МАШПААДАЙ (чоокшулай бергеш). Мээн күш-ажыл хүнүм, шалыкым ам чеже хире апаржык ирги, дарга?

ДАВААКАЙ (кайгап). Аңаада-ла ажыл төлевири негевес бодунар, ам бөгүн даазы түк негеп турар чүнерил? Ай ам-даа орту кирбээн ышкажыл.

МАШПААДАЙ. Бистиң «Кызыл тараачында» амыдырал хүннүң-не өскерилп турер-дыр. Сес айга чедир шалын чок турдувус. Ам ай санында-ла шалык алыр—тергиин эки-дир! Тос айның шалыны бо-дур, көрүнер-даан (сапыктарын сыйбай кагылаптар).

ДАВААКАЙ. Мен-не ындыг идиктиг болзумза, кыстарның баары-биле кызыралыр баскылаар мен, а!

МАШПААДАЙ (чаржалажып). Дөртен чыл иштинде кады чурттаан кадайым эвес болза, мен-даа сенден дудак чок мен, күжүрүм! (Катырар).

ДАВААКАЙ. Кончут-ла баштак ирей-дирем. Чугааларның бир кезии баштак, бир кезии шын боор ,але?

МАШПААДАЙ. Адыр, адыр. Үзе кирбе. Чугаалаксаан чүвем бажымда кире хонуп келди (хаваан часкаар).

ДАВААКАЙ. Адыр күлаам дыннап тур.

МАШПААДАЙ. Отлум! Даргам! Багын чугаалааргa, бачыды ырлыр чүве дээн. Мурнунда мен шала үнүк-кирик ажылдап чораан мен. Бүдүн чылды төөдүр ажылдаап, бир катап санажыр турду. Ынчаарга чалгаа кижилер амырап-ла турар чүве болгай Мен безин туралаанда,— ажылдаар, тура чокта — олурар чордум. Ам айдың дүне безин ажылдап турар апардыы.

ДАВААКАЙ. Чүге?

МАШПААДАЙ. Кылган ажылдың өртээшын санап турар-дыр. «Олутта олча чок, чыдында чыргал чок» дээр чүве болгай.

ДАВААКАЙ. Даарта улут-хүн, хап орар болгай-аан, кыргап.

МАШПААДАЙ. Ынаар кай баарывыс ол?

ДАВААКАЙ. Шефтээр бис.

МАШПААДАЙ. Шефтээр дээш эвес, шалын негеп келлим. Бо айның шалыкын чүге биживвээн силер?

ДАВААКАЙ. Ай төнмээн деп дем-не сөглединм. Че, оон ынай айтырыынар бар бе? Чайым чогул. Далажып тур мен. (чоруур дей бээр).

МАШПААДАЙ. Божуу-ла, божуу-ла, харын. Сайлыкпаа Былдамыш үнүе чады бар чытты (кажаы кончут көрүп турар).

ДАВААКАЙ (хөлзеп). Шынап ол? (Эжикке кээр).

МАШПААДАЙ. Шынап, шынап. (Даваакай ында болур.) Адыр, адыр, ооп. Ештактандым. (Чугаалап үне бээр). Кончула эр-дирем бо. (Узун үзүктелишкин).

САЙЛЫКПАА (Конторага кирип келгеш, ынай-бээр көрзүнүп турар). Мегелеп каан-дыр. Курут черге келгеним ол-дур.

• • •

(Эжик сокпаар).
Кирип кел даап, Даваак)

БЫЛДАМЫШ (хенергедип). Бо конторага халап болган, билир сен бе?

САЙЛЫКПАА (кайгап). Ол чүзү болду.

БЫЛДАМЫШ (аяар). Даваакайын көргеш, изырты келдим... Улускэ чугаалавас сен... Даваакай чазыг кылгаш, хамык дэнзызын өртедилкеп ышкажыл.

САЙЛЫКПАА (улам кайгап). Шын чүве боор бе, акый. Ынчаарга хамык улустуң алыр ажыы, ажык-шалыны чок болганы ол шыкажыл! Өршээ-сүлде!

БЫЛДАМЫШ. Үй-балай кижи-дир ийин. Сенээ өжээргеп, сээн ажыынны база шын эвес кылган дээр чораан.

САЙЛЫКПАА. Ону ынчап баар деп черле бодаваан мен.

БЫЛДАМЫШ. Чүгле сеңээ чугаам-дыр Харын-даа сорулдаалажы бербээнин бооптур. Сен боже кырбээн болзуңза, маңаа бажым-даа көргүспес дээн мен.

САЙЛЫКПАА. Даздайым ай. Силер сөглевээн болзукарза... Четирдим, акый.

БЫЛДАМЫШ. Ол-даа канчаар. Бнезги чугаамны...

САЙЛЫКПАА. Ынчаарда-ла чугаалажык мен чоп. Ол-даа хей.

БЫЛДАМЫШ. Мени хоомай сагынма.

САЙЛЫКПАА Уруг-дарыынар, кадайынар сагынмас силер бе?

БЫЛДАМЫШ. Таарышпайн, чарылдыыс. Чоп билир. Сени мен чажыдан-на билир мен. Чүрээмден үштүнмас-тыр сен. Сезүн сөлге. Ам дорээн.

САЙЛЫКПАА. Ужурашкан санында-ла бир-ле чүве чугаалаар элдеп-ле кижи-дир силер але.

БЫЛДАМЫШ. Сотка олурдуң, халак. Чээрби кар ажа бээринге, сени ким-даа азбас.

САЙЛЫКПАА. Даарта шефтеп чоруур бис бе?

БЫЛДАМЫШ. Ындыг-даа боор-за, мөнаан. Даваакай сени төөредир, мегелээр болдур эвеспе. Кичээнип чор.

САЙЛЫКПАА. Эпчок-ла чүве-дир. Че канчаар дээр. Силерден айтырар дээн чүвем бар. Айтырайн бе?

БЫЛДАМЫШ (чылбанайнып). Менден чүнү-даа айтырып болур сен. Айтыр, че.

САЙЛЫКПАА. Силер чогум ёзулут ажыл-даа кылбас, аът мунупкан, хап-ла турар, кандыг аайлыг кижи боор силер?

БЫЛДАМЫШ. Өрү аайлыг (салаазын өрү кожайтыр).

САЙЛЫКПАА. Ойнавайн тур мен, шынын чугаалаңар.

БЫЛДАМЫШ. Угаанныг болур орнунга, оптуг кажар болуру дээре болгай ааи.

САЙЛЫКПАА. Кимин шоотпаңар.

БЫЛДАМЫШ. Мени ам-даа эки билбес-тир сен.

САЙЛЫКПАА Чангыс катап чурттаалга тудар болгай. Өлеигек соонда — бадылажыр херек. Силер кандыг деп бодаар силер?

БЫЛДАМЫШ. Бадылаашкын бе? Баштай кезек када чурттааш, бот-боду- эткеп-сөнкө кирр билчип алза, кедилиг мынаан моң.

САЙЛЫКПАА. Чугаанарга эзирий бердим. Клубка аныктар онону болур, ынаар кады бараалам.

БЫЛДАМЫШ. Ынча дивс. Бо дүне кылыр ажылым бар. Эртен фермага баргаш, кожаннап турган бис ааи (далаш-биле үне бээр).

САЙЛЫКПАА. Даваакай клубта боол чадавас, оон караанга оода бир көстүп көрейн. (Үне бээр. Үр үзүктелишкин).

• • •

ДАВААКАЙ. (Конторага кирип келгеш, шкафтан слезыынар үштүп алгаш, ынаар болгаш кадайлар тараапы тараапы ажып. кургаткан; ноочек-ноочек шыпганнарлыг күдер кара ярлер шоодайлаан тарааны машиналарже чүүрүгеп; сывыра тырткан шылба дег кыстар тараа арыглаар машина долгаан—черле аңаа турар кижи чок.

Аңаа кижи аңаа турар арга чок. Чүктүг машина-даа келир, оон чайлаа чыдырында, тергелиг аът-даа хөме келир. Оон быдай дүжүп чыдырында шоодай чүктээн кижи-даа кырынга келир. Олла карак шокараннзар шинчээшкин болган кулак уявталган шимээн аразынга, сегиртпикеп көйгүн дег, ол-бо шурап-ла тур мен. Бир көөрүмге. тараа арыглаар машина долгап турган үүлдар чанынга чедип кээп-тир мен. Далганнар көрүп турарынга, кажаа хөлегезинде кок кырынга болгуғур кызыл чаактыг аныяк уруг черде самбың салып алган, олуун овазарынчалыы-биле хап-хап, саазынга чүве бижип олур. Дораэын-на оон чанынга келдим.

— Силер бригадир силер бе?

— Чок, данзычы кижи мен. Улустуң кылган ажылын данзылап турар. Бригадир үштей бергеп. Дүгалакчызы конторада барган.

— Бажан келир ирги?

— Бригадир бе? Кежээден бээр келирде боор.

— Кежээден бээр бе? Ат-тыр, аңе. Оолла силер-даа болза чугаалап берип көрүнерем...

— Чүнүң дугайы ирги?

Тудуг бригадириниң харынызына сактып каап, арай таарымштыра аарак, дитпи айтырдым:

—Көнчүүт экн ажылаан турар мурнакчылар болгаш оон ынай... арай ындыг, тодаргайларга чыдып каап турар кижилер дугайы.

— Экн-даа, багай-даа кижилер дугайын билбес мен. Мен чүгле улустуң ниити кылган ажылынын түнүн бижип ап турар мен.

— Ындыгын чежеш кылганыңа канчаар билип алыр силер?

— Ону бригадир болуу таарыштырып турар кижи чүве...

Ол аразында херим ниитинче кылаа кара сапыктарлыг, тас кара-бөк костюмнуг, саваң шляпалыг, эктинде сарыг сабыла саалак астынкан анныг ар кирип келди. Ийи будун хере баскаш, хөлдарын бытынга ылаштаан, шаңны аргилаар көрүп тур. Ол дүшта тергелиг кула аътта куруг шоодайлар даглаштыр соорттуп алган ашак апарган кижи хаалгаан кирип келди. Аътты аксын ол тыртып чорбуже, турган кижиге шоодайлар дээ аарак арге берип. Шляпалыг кижи. халын келгеш, аътты дынындан сегирип алды.

— Согур сойлук сен бе? Сени канчаар эвес мен. Калчаарай бергеп тарийги-тир эвес бе?!—дээш, кажаа ыйымынга келгеш, чаштап тура соп алган, костюмун кактап-кактап, сапыктарын түлүгүй тыртқаш, хөйгаа оглаа аът дег кажаа ыйыы-биле шаңны ол-оя баскаш, бөске чөлин келди.

— Че. каш тонна чедип тур?—деп, үргүлгеп арай тоомгоксумаар айтыргаш, холуңаа чашпаны-биле шинчаа хончуун дазылаглыр хан каап тур.

— Түнүн ам-даа үштүрбедим. Эш бригалыр.

— Үштүрбеске канчаар боор чүвел? Хүнзегир бадыр чүнү кылып олурар кижи сен?

— Ажыы ам-даа доозулбаан-дыр.

— Ол хамаан бе. Дораэн кылын экел Улустуң кежээге чедир кылганыы болуу немей бижип аар мен—дээш, караан менче кончуу сүргей кыдыр көрүп келп. Сактырымга, мени чип каар чыгыы. Бирде олче көрүп, бирде черже көрүп. шаза айыы тывынайн тур мен.

— Чүге чүве кылбас, ыынчап хөлегеңер хөлестеп турар кижи сен, ашак?—деп кидиңирей-ле үнүү.

— Мен болза... тодаргайларга...

— Кандыг-даа тодаргайлашкын херек чок. Доп-дораэн хүүректеп тут.

— Мен силерге херектиг кижи болгай мен ..

— Херээн дугайыы аан. шөлээнге чугаалаар сен. Ыынчап быллаң турбайн, ажыыла. Оон башка...—дээш, кырыкыла келип. Чугаалажыр туржук, тывардаа чай бербее.

— Силер черле орта кижи силер бе?

— Орта, орта звеноның сенээ таптыг айтып бээр мен. Ынай. контораже базып олур,— дээш, мени өткилеп, дилээлеп хүүп берип. Ол хире күдер, моге шыырак кижиге кайын быраажыр мен. Сүдүгүп алган, колхоз конторазынче базыптым. Чедип келиривис аразында колхоз даргазы чедип келген, конторадан бисче үргүштүр үнүп олур.

— Шак ындыг кижилерниң менээ хөрээ чок! Ол кижиңерни дедир ап алыыр,— деп, дем мени сүүп келген кижи кышкыра-дыр.

— Кандыг кижи, чүү кижи?—деп, колхоз даргазы оон айтыргаш, караа-биле дилегзиниң тур.

— Ажыы кылбас, ээйнүн күжү-биле ажыраксаар. шак ындыг кижилерни доңдораан сүүче шилчаанып бээр керек!—деп, менче айытпышаан чугаалай-лыр.

— Бо бүгү чүү болу берди?—деп, колхоз даргазы менден айтыргаш, бирде менче, бирде бригадирже көрүп, ламаын тыпшайн тур.

— Ийнги бригаданың ажыы-биле танышып ап чордум.

— Танышып алдынар бе, ынчаш? — деп, дарга ылаавылады.

— Ийе, танышып алдыы — дээш шанга болган чорукту төөгүп бердим. Бригадир саваң шляпазын чүү-даа чок кылыр сый түүп алган, дер-сүт шаалайны берген, дедирленип бар чыдыр. Ынчап бар чыда, артында ханы бога сүүче караш дидп.

С. БЮРБЮ.

ДАВААКАЙ. Ажыл-даа бачым, чай-даа алынмас кижи-дир мен.

МАШПААДАЙ. Хей чүве тоолдава. Шак ындыг, кадап каан көжээ дег болзуңза, еске бир оол сени мурнаптар. (Кажарыбиле көрүп турар).

ДАВААКАЙ. Адыр. Мен бөдүм. (туруп кээр). Ийе.. (Дедир олуруп алыр). Маңаа келир хире кижи бар чүве, ону каңгазынып тур мен. Сооида болгай ааи...

МАШПААДАЙ. Ындыг ыйнзан, ажыл үстүр эвес, бирээзи-ле негелде ышкын келлир ышкажыгай. Мен-даа шефчилер-биле кады чоруур мен. Маңай берди. (Үнүп бар чыдар).

ДАВААКАЙ. Адыр, адыр... Кады ораал...

МАШПААДАЙ. Ол база чугула херек-ле болган (далаш-биле кирип орган Сайлыкпаа-биле үскүлежиттер). Мээн-даа херээм чок ышкаш апарбы. Бодунар-ла таарыштыр чугаалажып ап көрүнерем але. (Чиер деп баар).

САЙЛЫКПАА. (Хөлзеп). Чок, чок! Силер база дыннанар, ирем. Ол чугула херек болза, чоптур, дыннай-ла каап.

МАШПААДАЙ. Чугула херек болза, чоптур, дыннай-ла каап орган Сайлыкпаа-биле үскүлежиттер). Мээн-даа херээм чок ышкаш апарбы. Бодунар-ла таарыштыр чугаалажып ап көрүнерем але. (Чиер деп баар).

САЙЛЫКПАА. (Хөлзеп). Чок, чок! Силер база дыннанар, ирем. Ол чугула херек болза, чоптур, дыннай-ла каап.

ДАВААКАЙ. Мен база... (туттунчушкаш, ынай көрнү бээр).

МАШПААДАЙ. База бир чугула херек буле берди ышкаш. (Дуюкаа үне бээр).

Көжеге хаар.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

Ажылчы*ураакта уну чоктар школазында*

Уну чок уруглар... школа-интернат Барыын-Хемчик районнуң Ак-Довуракта тургустунган. Ында Тыва областың бүгү-де районнарындан келген 28 оолдар, уруглар күрүненин долу хандырылгазында өөренип чурттап турар.

Олар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың токтаамал сагыш салыышкынынга аажок өөрүп турар болгаш ында харыы кылдыр эки өөренип алгаш ажыл

дап чурттазырынга кажан-даа белеңнер. Школаның кижизидип турары уну чок оолдар, уруглар школазының бүгү-де ажылдары дээш, ону арыг-шевер тургузарынга, столовааға аъш-чем кылчырынга база-ла идепкейлиг киржип турарлар. А кажан кичээлдериниң шагын эрттирип каапаш, хостуг шактарында школазының тускуш мастерскаяларынга барып янзыбүрүт хереглиг чүүлдерни төрөөн школазынга кылып алыр дээш күзелдин-биле барып ажылдап турарлар.

Даараныр мастерскаяга уруглар ажылдап база даараныр болгумге киржип, платьелерни быжып, ону боттары даарап ап турарлар.

Оларның од күш-ажылчы, шевер холларындан үнүп турар чүүлдерни кижи дөрээн-на билип каар. Чүге дээрге оларның интернадынче кижи кире бээрге арыг-шевер ,ында боттарының уран-холдары-биле

чазаан тумбочкалары, санцайлары, стуллары, уруглардың артып кылганы чүүлдери кончуг солун болуп турар. Класстарже, столоваже бир-ле дугаар кире берген кижиге алдептиг болгаш солун көргүзүглер бар. Ол көргүзүглерде: бөргүн ужуп, олудунга олуруп ал, омазытты ап ал, четирим, дежурный кымыл, экин, оон-даа өске чүүлдерни бижип каан. Ол дээрге оларның чугаазын сайзырадырынга дузалаар бир-ле көл аргаларның бирээзидир.

Оларның кедир үедеги чуртталгазы дээш совет башкыларның карак кызыл ажылы черле халас эвес. Анаа кижилерниң чугаазының деңнелинге четпес боордан башка, оларны чугаалаптар кылыр өөредип каарлар. Үну чоктардан тускай эртемнитлер үнери чигзинг чок.

Школа оларның кедир үедеги чуртталгазы дээш оларны күш ажылга, өөредилгеге, бүгү-де чүвеге өөредип турар.

Оларның өөренириңге, хостуг шактарда ажылдарынга, ыштанырынга бүгү-де чүве школада белен.

1 чурукта: школаның даараныр мастерскаязында белгүм удуртукчузу Кобалина чүве даарааарының мергежилдерин уруглarга сүмелеп турары.

2 чурукта: үну чок уруглар школазының башкызы Дина Михайловна Валышева 1-ги класста арифметика кичээлин эрттирип турары.

Школада даараныр ының болгаш чазанырының мастерскаялары бар.

Хол-биле чүве аргырынга мергежилдиглер база-ла хөй.

3 чурукта: Валя Сундуй Боргояновна Нина, Намчал Уйнук, Даржаа Нюра олар чүве аргып олур.

Хостуг шактарда чазаныр мастерскаяга барып стол, сандай, тумбочкалар болгаш өске-даа хережелдерни чазанырынга уруглар кончуг ынактар.

Текстизи Х. Б. Ханхайның.
Фото А. Б. Смагинниң.

Интернатка уругларның күш-ажылчы кижизидилгезинин дуржулгазындан

Аныяк салгакчыларның эртем билиглиг, культурлуг болгаш амыдыралөөрүшкүүт кылдыр өзүринге Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бүгү-де чүүлдерни тургузуп берген. Эң эки школаларны, интернаттарны, салтарны, лагерьлерни, пионер ордуларын, күш-культура шөлдерин уругларның эргезинге бүрүнү-биле берген.

Уруглар школаларга, интернаттарга чүгле эртемнерге өөренириндеп ангыда, күш-ажылчы кижизидилгени база ап турарлар. Мында мен ыраккы Эрзянның ортумак школазының интернадында уруглarның күш-ажылчы кижизидилгезинин дуржулгазын чугаалап көрейн. Ында 152 өөренекчилер күрүненин долу хандырылгазында. Уруглар эрткен чылдан эгелээш-ле интернатка бүгү-де чүүлдерни боттары кылып турар апарганнар.

Интернатка чоруулар ажылды 14 янжиден тургустунган чөвүлел удуртуп турар. Оон составында эң-не идепкейлиг өөренекчилер, өөредилер даргалары киргилээн. Ол советти анги-анги секцияларга хуваагаан. Чижээ, арыг-шевериң болгаш бүдүрүлгенин дээш оон-даа өске. Арыг-шеверниң секциязы интернатка арыг-шеверни, сагыыга-чурумну хайгаарап көрүп турар. Бүдүрүлге секциязы интернаттың септелгезин, оттуулар чүүлдү белеткээрин, оон чоок-кавызын аштап, чазагайжыдарын харыылап турар. Ол ышкаш столоваага хамык ажилды база-ла уруглар боттары кылып турар. Оларның эргезинде янзы-бүрү хереклер бар. Ол бүгү болза, уруглarны күш-ажылга чаңчыктырарынга болгаш оларны боттары ажылдарынга хандыкшыдар.

Интернатка бүгү корум-чурумну харысаалгалыг дежурный харыылзар. Ол дежурный өрөөлдерге болгаш столоваага дежурныйлаштыкынны хайгаараар, интернаттың өөренекчилерин янзы-бүрү ажылларны күүседириниче организастаар болгаш столоваага өөренекчилерниң чогуур үезинде чемненилгезин, хүн чурумун каңчаар күүседип турарын хынап көөр.

Дежурныйлап турар бөлүктер кандыгбир тускай ажылды харыылаар. Өрөөлдер дежурныйлары өөренекчилерниң чогуур ойунде турарын, өрөөлдерни арыглап, эмгелеп секселәөр, шаланы чуп, ширбинр, печкаларны одаар, өрөөлдерни чугайлаар. Столоваага дежурныйлар ону арыглап аштаар, аяк савааны чуур болгаш кухняга чемни белеткээр, ону өөрүне эккеп бээр.

Чайгы үеде өөренекчилерниң чамдыызы интернатка артып каар. Үстүү класстарның өөренекчилериниден тудуг бригадазын тургускан. Оон күжү-биле немелде тулугларны болгаш бажыңнарның септелгезин кылыр, олар ыяш дилер черге ажылдап, бажыңнарның кырын бууп, школаны долгандыр херимээннер. Ногаа шыгжаар черни тутканнар. Бүүн өөренекчилер школазын ногаанчыдарыбиле 60 ыяштарны олуртканнар.

Кышкы үеде столдар, стуллар, парталар болгаш өске-даа хереклер септеэр тускай бригаданы тургускан. Оон ангыда уруглар мастерскаяда кичээлдеп, ажылдап турарлар. Ында олар башкы эш А. Ф. Иленгеевтиң удуртулгазы-биле чазанырының болгаш даргаларының талазыбиле янзы-бүрү чүүлдерни кылып турарлар. Анаа өөренекчилер ажык тырткыштарын, тудазын, печка хүлү узар демирлерни база мастерскаяга хереглээр хаарыга, кеска, шүүче болгаш өске-даа чүүлдерни боттары кылып турар апарганнар.

Биология башкызы эш Тетенькинниң удуртулгазы-биле өөредилге-дуржулгалыг участокка солун ажылдар чоруттунган. 0,5 га черге янзы-бүрү культураларның үнүжүнүң дуржулгазын кылганнар. Анаа кукуруза, кызылтас, суза, чингетараа, морковь, репа, редиска, капуста болгаш өске-даа чүүлдерни тарааннар. Чайгы үеде өөренекчилер «Сталинчы оруу», «Коммунизмче орук», «Чаа орук», «Кызыл сылыс» колхозтарга сиген, тараа ажаалгазынга идепкейлиг дузалашканнар. Олар колхозтарга 1000 күш-хүнүн ажылдап алганнар. 8—9 класстарның өөренекчилериниден школага одаар ыяш белеткээринин тускай бригадазын тургускан. Олар 350 кубометр ыяшты белеткээннер.

Интернатта чурттап турар өөренекчилер янзы-бүрү бөлгүмнерде идепкейлиг киржип турарлар. Олар янзы-бүрү химиктиг чүүлдериниң бүдүрүлгезининг талазы-биле модельдерни кылып турар. Даарзынлга бөлгүмүнүң киржикчилери хепти быжарынга, даарзарынга, сиилип, шоккарларынга өөренип турар. Элээн уруглар өрөөлдер каастаар чүүлдерни, харын-даа боттарынга платьяларны безин даарап ап турар апарганнар. Булинарлының (чем кылырының) бөлгүмүнүң киржикчилери поварның удуртулгазы-биле дүштеки чемни белеткеп турар. Техниктиг бөлгүмнерге уруглар Эрзян суурнуң болгаш ону радиожударының база электрижилдериниң макелин, ол ышкаш колхоз фермазының электрилиг кранниң макелин кылганчар.

Уругларның күш-ажылчы кижизидилгезин организастаары экижээни-биле холбаштыр, оларның өөредилгези болгаш сагыыга-чурумну өзөөн экижээн. Бо чижектерни алгаш, ол интернатта бүгү чүүлдер шупту-ла чедиишкинниг деп чугаалап болбас.

Интернатта чурттап турар уруглар бүрүнү-биле боттары хандыртынзын дээш чаа кандыг чүүлдерни кыза экил, ол ышкаш кижизидикчилер-биле ажылды кашчаар тургузарын дээн чижектиг айтырыгларны ол школаның коллективи амдыда өөренип көөр ужурлуг.

С. НАЗАРОВ.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозунуң баштаар черинин, оон даргазы эш Лопсаннын чолаачы кадрлар белеткээрин сагыш салбайн келгенинден колхозтуң автомашиналарын чолаачы өргези чок кижилер чолаачылап турганы-биле 4 машина, бир мотоцикл үрелгенин болгаш ам бар 3 машиназы чолаачы өргези чок кижилерге башкартып, 4 машинаның, бир мотоциклиң үрелгени хыналадан илереэн. Колхозтуң ажыагыйын удуртуп шыдавайн турган эш Лопсанны колхозтуң чоокта чаа болган отчёт-сонгуулалыг хуралынга колхозчулар колхоз баштаар черинин составынга баглыавазын. Колхоз чолаачы кадрларны четчелеп турар болгаш үрелген машиналарны септеп турар Областың автомашина школазынче мурнакчы аныяк колхозчуларны өөредип чоруткан.

Гана күрүненин хамаарышпас чоруун чарлааны

АККРА. (СЭТА). Гана күрүненин хамаарышпас чоруун чарлаары-биле хоңбашкан байырлалдарга киржири-биле чеде берген совет төлөөлериниң баштыны П. А. Бенедиктов Гананың хоойлу дүрүм үилүрер ассамблеязының даргазы дээрги Эммануил Квисстиге ССРЭ-нин Дээди Соведининиң Эвилелиниң Совединиң даргазы П. П. Лобановтун, Националдар Соведининиң даргазы В. Т. Лацистиң байырлыг чагаазын марттың 4-те дамчыдып берген. Гана күрүненинин хоойлу дүрүм үилүрер ассамблеязыбиле шуут харылзааны тургузарын ССРЭ-нин Дээди Совети күзеп, ССРЭ-нин Дээди Соведининиң 1955 чылдың февраль 9-тагы декларациязын чорутпушаан, Гананың 8—10 кижи составтыг парламент төлөөлерин Совет Эвилелинге келирин чалап тур деп ол чагаала чугаалап турар. Марттың 4-те Аккрага байырлалдыг хүлээп алышкын болгаш шайлалга болган, анаа 56 даштыкы күрүнелерден келген төлөөлерниң 500 чыгаа кежигүнери киришкен. Хүлээп алышкынга совет талазын П. А. Бенедиктов баштаан чазак төлөөлери олурушкан.

Хүлээп алышкынга Гананың Премьер-министри Кваме Нкрумах чүве чугаалаан.

Англи чазактың лайын планнарынга удур

ЛОНДОН. (СЭТА). Парлалганың ыннадыларындан алырга, Бенбекула, Мурнуу Ост болгаш Сонгу Ост оргулуктарга боду башкартынар снарятар шенээринин тускай черин тургузар деп чазактың бодалынга удурланыышкынның массалыг митингизи Бенбекула оргулукка (Шотландиниың барыын эриинде Гибриттер деп болук оргулуктарга) болган.

Митингинин киржикчилери шенелде черин тургузары-биле холбашкан бүгүде ажылдарыны соксадырын негеп турар болгаш ол оргулуктарның дугайында чазактың планнарын негеп-хынаарының тускай комиссиязын тургузарын негеп турар резолюцияны хүлээп алганнар. Митингиге парламентинин кежигүнү лейборист Мальколм Макмиллан чүве чугаалаан.

Президент Насерниң болгаш Сауд хаанның Иорданияже баары

КАИР. (СЭТА). Аммандан МЕН агентилелиниң корреспондентизиниң дыннатканы ёзугаар алырга, дөрт араб күрүнелериниң баштыннарының чөвүлел хуралы болуп турда Иорданияның хаанны Хүсейн Сауд Аравиязының хаанны Сауиту болгаш Египеттиң президентизи Насерни Иорданияга албанның аян-чоруун кылып келзин деп чалаанын хаан канцеляриязының начальныгы Тальхуни медеглээн.

Сауд хаан биле президент Насер ол чалалганы хүлээп алган болгаш баар хүнүн сөөлүүредир доктаадыр деп Тальхуни чугаалаан.

ХОККЕЙ

Москва. Шайбалыг хоккей талазы-биле делегейниң XXIII бирги чери дээш маргылдаа Москвага болуп эрткен.

Чурукта: ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның командаларының ужуражышкыны. Ол ужуражышкын совет хоккейистериниң тиилелгези-биле 11:1 саныт болуп доозулган. Е. Бабич (ССРЭ) финнерниң хаалгазымче хоккейни киирип тур. Төвүнде—Финляндияның командазының вратары.

Фото Л. Доренскийниң. СЭТА-ның фотохрониказы.

Шайбалыг хоккей талазы-биле делегейниң болгаш Европаның чемпионады

Шайбалыг хоккей талазы-биле делегейниң болгаш Европаның чемпионады Москвага доозулган. Сөөлгү оюнга ССРЭ биле Швецияның командалары ужуражканнар. Оюн 4:4 саныт болуп хайымнашкан.

Швецияның командазы инити санының талазы-биле делегей чемпиону болган. (СЭТА).

Хоорайның бирги чери дээш

Бо чылдың март 6-да «Совет Тываның 5 чыл оюу» стадионга хоккей талазы-биле хоорайның бирги чери дээш маргылдаа болган. Аңаа автотранспорт конторазыбиле типографияның командалары киришкеннер.

Ийи командалар кайзы-даа бирги чер дээш кедүрлүүшкүнүг ойнап эгелээнер. Оюн эгелээш 22 минута боол чорда, АТК-ның командазы бир санны чедип алган. Ол командаңың эш Лучихин баштаан беш ойнакчылары элээн ойнааннар. Олар полиграфчыларның эжинче мячини үрүлүү чоокшуладып кээп турганнар. Транспортчулар күжүн мобилизастап, камгалалың куштелдирбишаан, 40 минута боол чорда, транспортчулар полиграфчыларның хаалгазынче база бир мячини киирипкеннер. Оюн соонда транспортчуларның командазы улаштыр-улаштыр үш санны алган.

Оюн 6:1 саныыт болуп транспортчуларның тиилелгези-биле доозулган. Ол команда белеткелдерни үргүлүү кылып, маргылдаага дыка эки белеткелдиг ойнаан.

Бичаарга полиграфчыларның, командазында эки ойнакчылар бар болза-даа, оларның командазы белеткел оюнкарны чоруттаанар. Спорттуң кандыг-даа маргылдаазынга белеткел чокка киржир болза, чеднишкин чок болур дээрзин моон көрүп болур дур.

В. ЧЕМКОВ.

У Нунуң чугаазы

РАНГУН. (СЭТА). Марттың 4-те Бирманың парламентизинге Бирманың чаа Премьер-министра У Ну чүве чугаалаан. Бирманың Премьер-министриниң солушканы «Бирма чазактың политиказынга болгаш ажыл-чорулулгазынга өскерилге болгурбас» деп ол чугаалаан. Халашкын чазак-биле бир дөмей чаа кабинетти улустуң хосталгазының антифашистиг лигазы тургускан.

Бирманың мурнунда турун турар экономиктиг сорулгаларны ап көргеш, ол сорулгаларны күүседирге улуг ажылды кылыр апаар деп У Ну медеглээн. Моон соңгаар ристен ангыда кызылтасты, такпыны, хөвенни болгаш ламазар үнүрүн салыгларынга хереглээр өске-даа культураларны Бирмага тарыа өстүрер деп ол чугаалаан. Ол көрүүгеп планнарны күүседиринге Совет Эвилели-биле чарлынган дугуржулга улуг дузалы чедирер деп У Ну демеглээн.

Даштыкы хроника

ПЕКИН. (СЭТА). Февраль 25-тен март 1-ге чедир Пекинге күрүненин дээди калбак чөвүлел хуралы болуп эрткен. Орта Мао Цзэ-дун «Улустуң иштинде иштики чөрүлдээлерни шыны-биле шиитпирлээринин дугайында» деп аттыг чүве чугаалаан. Күрүненин дээди калбак чөвүлел хуралынга чонның янзы-бүрү кезектерининг 1300 ажыг төлөөлекчилери киришкен.

ЛЕЙПЦИГ. (СЭТА). Улустар аразының 1957 чылдагы часкы ярмарказының техниктиг делгээ чоокта чаа ажыттынган. Бо ярмаркада, оон организакчызы болуур Герман Демократтыг Республикадан ангыда, Совет Эвилели, Кытат Улус Республика, Чехословакия, Польша, Венгрия, Румыния, Болгария, Югославия, Египет, Финляндия киржип турар, база Барыын Германиянын, Франциянын болгаш өске-даа чурттарның хөй санныг фирмалары киржип турар. Ярмаркага бо чылын бир-ле дугаар Сирия, Пакистан, Исландия, Япония, Боливия киржип турар.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Кижиниң организминге чунар бажыңның саълдары

Чунар бажың шагдан бээр-ле туруп келген. Индияның, Египеттиң, Грецияның улустары чунар бажыңды чүгле арыг-шевер болурунга эвес, харын эмненириниң сорулгазынга база ажыглап чораан. «Медицинаның адазы» Гиппократ болгаш өске-даа шылгарангай эмчилер чунар бажыңны эмненириниң күчүлүг чепсээ деп санап чорааннар.

Кижиниң эът-бодунга чунар бажыңның улуг дузалыг болурунун дугайын эртемденнер боттарының шинчилелдеринбиле шынзытканнар.

Чунар бажың кештин ажылын экижидер, чагның болгаш дериң ылгалып үнерин көвүделир, чем солчулгазын күштелдирер. Чунар бажыңга кирерге чүректиң болгаш дамырларның ажылы чамдык талазы-биле өскерлир (чүректиң чыырлыышкыны дүргедээр болгаш кошкаар, дамырларга хан чүгүрүүшкүнү эвээжээр), шынган эът-терниң күжү кошкаар, кадык кижилерниң дензизи чингээр болза-даа ол бүгү удатсан чок эрги хевинге катап тургустунар.

Чунар бажыңга киргенининг саълдары-биле сарыг хайныышкыны, жжин сарыг сугларының ылгалыры эвээжээр. чеминиң белоктуг кезектерге шингээри улгалыр. Чүстерниң янзы-бүрү хоочуралдыг аарыгларынлан (артриттерден), радикулиттерден, семиринр аарыгларлан, думчук боостанын катар аарыгларындан, бронхиттерден болгаш өскелерден-даа аараан кижилер чунар бажыңга чунарга оларга эки түңнелди болдуруп болур.

Ынчалза-даа бусталыр черлиг чунар бажың кижиге мырынай-ла хора чок эвес. Бусталыр чер организмге бир-ле саълдар халдадыр. Эът изиир, хан төктүр аарыгларлан, карактарның, кулактарның чидиг аарыгларындан, дамырлар калыккаңда чүрек кемдээшкиннеринден, аневризминерден, гипертониктиг аарыгларлан, өкпе туберкулезундан аараан кижилерниң изиг буска олуруп, хактынарын сүмелевейн турар. Чидиг халдавырлыг аарыгларлан экирээ-ле үр болбаан, а ол ышкаш улгады берген назылыг кижилер чунар бажыңны кончуг оваарымчалыг ажыглаар ужурлуглар.

Бичии уругларны бусталыр черлиг чунар бажыңга чунхуруп болбас. Бичии уругнуң чедир тургустунилап, хөгжүп болган өзүп турар кошкак организминге бусталыр чер чүгле хораны чедирип болур. Бусталыр черже базарының мурнунда башты суг-биле оттуруп ап, азы сөөк сугга оттуруп каан улуг аржыыл-биле (тумчук аржыыны биле) башты дугаап ап болур. Бустут черге киргенининг сөөлүнде эът-ботту баштай чыыг сугга чуггаш, чүгле оон сөөлүнде хынаның азы дүштүн сөөк сууна хакпын болур.

Бусталыр черлиг чунар бажың аңаа чунар бажыңнан шүүт ылгалдыг. Ындыг чунар бажыңның кончуг шык агаарының шкаф 40—50 градус чедип турар. Ол чорук организмге чыыг дамчыдылгазының чоруулгазын кошкадыр болган кижиниң эдин 38—39 градус чедир кээдер. Ындыг байдалларда баш мээзиниң дамырларынга хан сыныышпайн олар, оон базынышкыны улгадыр айыыл өөскүп турар. Бижинин болурга ол болза баш аартаар, варыыр болгаш дээскинер, шаг-деңгей үстүр, хөөн былганыр, чамдыкта күзар чоруктар-биле илередип турар. Хан чүгүрер дамырлар кадыгланыын баскыраанда азы гипертония аарыг болганда дамыр частып, мээ иштинче хан чүгүрер айыыл үнүп болур.

Ногаан бүрүзерлиг чыраа будуктар-биле эът-ботту эки хактынарга ону масеажтап нүүп турганы-биле дөмей болур. Ол дээрге эът-ботту иштизи-биле быжыктырар процедурадыр. Ол чорук даштыкы нервилериниң хөделирин бичеледир болгаш чүгле кешче эвес, харын шынган эът-тер иштинче, иштики органнарже ханның агымышкынын күштелдирер, деринин төктүрүн дыка улгаттырар.

Кадык кижилер арыг-шевер чоруур сорулга-биле неделя бирден эвээш эвес катап 10 минутала бусталыр черге хактынып олурары-биле катай саназырга 45 минута иштинде доктаамал чунуп чорза эки. 35—37 градус чыыг сугбиле чунарга эң-не эки таарымчалыг.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

БӨГҮН
областың национал шин театрынга
КОНЦЕРТ
болур. Эгелээри кежээкиниң 8 шакта.
Дирекция.

Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайда Алдын эрик кудумчузунда № 2 бажыңда чурттап турар хамаагы Николай Яковлевич Абрамов Кызыл районнуң Элегес Аксы суурунда чурттап турар кадайы хамаагы Надежда Ефремовна Донскихтен чарлыр дугайында херек көлүрүп турар. Ук херекти Кызыл районнуң улус сулуна көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизинин — 3 — 88, харысаалгалыг секретарьнын культура болгаш амыдырал килдизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизинин база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00103. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫШЫҢАР!

1928 чылда үнделбелтингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 51 (3763) | 1957 ч. март 12, вторник | Өртээ 20 коп.

ФЕВРАЛЬДЫҢ БУРЖУАЗ-ДЕМОКРАТТЫГ РЕВОЛЮЦИЯЗЫ

Россияга 1917 чылда февральның буржуаз-демократтыг революциязы тиилээш, хаанның эрге-чагыргазын дүжүргенинден, ажылчын болгаш солдат депутаттарның Петроград Советин тургускаңдан бээр бүгүн 40 чыл болуп турар. Чон бодунуң көөр хөөн чок турганы хаан эрге-чагырганы большевиктерниң алдарлыг партиязының удуртулгазы-биле 1917 чылдың февраль 27-де (чаа сан ёзугаар мартның 12-де) дүжүрген.

Россияның дешпилелиг күштериниң база бир бо чайынаанчаа тиилелгезинин 40 чыл оюн Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары бо хүннерде чер болганда калбаа-биле демделеп турар.

Февральның бо революциязы бодунуң утка-шынарының болгаш соруглазының талазы-биле буржуаз-демократтыг революция турган. Чүге дээрге, Россияның бурунгаар хөгжүлдезин бар-ла шаа-биле моонаактап турганы бүдүрүлге харыылааларының бүдүрүлчүг күштериниң харакгеринге дүүшпейн турганы, ооң-биле чугаалаарга ооң экономиктиг хөгжүлдезин-биле никитилелиин политиктиг тургузуунун, ылаңгыя кызыгаар чок эрге-чагырганыг хаанның ёзу-чуруумнуң аразында эптеш чок чөрүлээлерни шинтирлээрде бирги эвлчегде чүгле буржуаз-демократтыг революция Россияга үнер үзүрлүг турган.

XIX чүс чылдың төнчүзүнде болгаш XX чүс чылдың эгезинде монополистиг капитализминиң делегейге дескн эвес хөгжүлдезиниң түнелинде ооң бүгү-ле чөрүлээлери экономикага болгаш политика талазы-биле ынчаарда хожудангай турган хаанныг Россияга моонметине берген. Ооң түнелинде Россияның ажылчы чоннарының, ылаңгыя ажылчын ангының байлакы шыдажыр аргажок, каңдыг-даа эргемедел чок болгаш амыдырал чурттагазы ан-не багай турган. Россия болза империализминиң бүгү-ле чөрүлээлериниң барын доннашкан белдири апарган. Ынчангаш делегейниң революстуг ажылчын шинчээшкининиң төвү Барыын Европадан Россияже шилчип келген.

Мындыг байдалга Россияга ажылчын шинчээшкининиң удуртуп башкарарда бирги эвлчегде чаа хевирниң партиязын тургузары онза чугула апарганын көргеш. Владимир Ильич Ленин ону организастап тургускан, каңнап быжыктырган, теория болгаш тактика талазы-биле чепсегизээн. Бистиң бо улуг партиявыс В. И. Ленинниң удуртулгазы-биле ажылчын ангы-биле таваарчынарының ажылчын ангыта баштаткан быжыг эвилелин тургускаш, 1917 чылдың февральда хаан чазакты дүжүрериие ажылчы чоннарның күжүн мобилизастаан.

Большевиктерниң революцияга стратегтиг планын болгаш тактиктиг шугумун В. И. Ленин 1905 чылдың июльже үнген бодунуң «Демократтыг революцияга социал-демократаяның ийи тактиказы» деп шыгарангай ажылынга теория талазы-биле ажылдап кылган. Империализм үезинде буржуаз-демократтыг революцияның онзагай байдалдарының, ооң шинчедикчи күштериниң болгаш перспективаларының дугайында айтырыгны В. И. Ленин марксизмниң төөгүзүне бир-ле дугаар ажылдап кылган. Россияның социал-экономиктиг болгаш политиктиг хөгжүлдезин артем талазы-биле шинчилеп көргеш буржуаз-демократтыг революцияга пролетариат гегемониязының идеязын ол үнделеп тургускан.

Бо идея болза 1917 чылда Россияга февральның буржуаз-демократтыг революциязының үезинде Коммунистиг партиявының стратегиязының болгаш тактиказының үндезини болган.

Буржуаз-демократтыг революцияга пролетариаттың гегемониязының дугайында идеяны В. И. Ленин оппортунистерге удур кадыг-ёшкун ленииселге ажылдап кыган болгаш камгалап алган. Ылаңгыя меньшевиктер болза, буржуаз-демократтыг революцияга мөөренгей буржуазниың гегемониязы турар ужурлуг — деп турганнар. Оларның ол идеязы ажылчын ангының эрге-ажыныга удур оппортунистиг-лер деп В. И. Ленин шүүмчүлеп каапкан.

Ол ышкаш ажылчын ангы-биле таваарчынарның пролетариатка улуртқан эвилелиниң дугайында Владимир Ильичиниң сөзүзү 1917 чылда февральның буржуаз-демократтыг революциязының үезинде кончуг тодаргай бадыткатынган болгаш ажылчы чоннарның эрге-ажыы дээш ленииселге ол эвилелдиң бүзүлбас мөнге күш-түүн, амыдыралчылын көргүскен.

1917 чылда февральның буржуаз-демократтыг революциязының үезинде пролетариаттың баштыңчызы болгаш ооң сөрүк кирикчизи болза, делегейниң ажылчын шинчээшкининиң ооң мурнундагы байлак буржуазиларын өөредип, шингээдип алган болгаш ан-не мурнакчы теория-биле чепсегленген чаа хевирниң партиязы, большевиктерниң улуг партиязы турган.

Февральның буржуаз-демократтыг революциязының онзагай чүүл чүде турганы дээрге, ооң түнелинде Россияга ийи эрге-чагырга тургустуна бергени болур. Буржуазиянның диктатуразын төлээлеп болгаш камгалап турган Түр буржуаз чазак-биле кады пролетариаттың болгаш таваарчынарының революсчуг демократтыг диктатуразын төлээлеп турган ажылчын болгаш солдат депутаттарның Советтериниң тыптып келген. Ынчангаш февраль революциязының күштүг-даа, кошкаа-даа талалары, ооң шитпеи ханы чөрүлдээлери ындыг янзы илереп турган.

Баштайгы үезинде Түр буржуаз чазак болу дамнып болур хире күш чок турган. А ажылчын болгаш солдат депутаттарның Советтери боттуг күштүг турган, чүге дээрге оларга чоннуң калбак масселары, армияның болгаш флоттуң хөй кезии кызыгаар чокка идеген, оларны иеткип турган.

Россияга февральның буржуаз-демократтыг революциязының тиилелгези болза, чүгле бистиң чурттуң төөгүзүнге улуг эргилде болган эвес, харын кижи төрелгетеннің төөгүзүнге улуг эргилде болган. Буржуаз-демократтыг революцияны эчизинге чедирер, ооң ынай социалистиг революциянын тиилелгези дээш демиселче ажылчы чоннарны организастаар деп ан-не улуг болган харылаалганы сорулгаларының дугайында» деп адырлыг апрель тезистери улуг ужур-дузалыг болган.

Коммунистиг партия 1917 чылдың февральдан октябрьга чедир бо талазы-биле политиктиг болгаш организавчы ажоок улуг ажыды чоруткан. Ооң түнелинде Октябрьның социалистиг Улуг революциязы тиилээш кижи төрелгетеннің төөгүзүнге чаа үеии ажыткан, ооң бээр ам удавас 40 чыл болур деп турар.

Октябрь революциязының чурттуң бистиң ынак Төрээн чурттувус болуиун догуннап туруп келгенинин 40 чылларының дургузунда ажыл-агый, культура талазы-биле ажоок сайзыраан, бүгү делегейниң ажылчы чоннарынга хосталгаже орук айтыкчылы чаагай үлегер-чижек болуп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Соведининиң депутаттарынга дыңнадыг

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Соведининиң бирги сессиязын (бешки чыллазының) 1957 чылдың март 21-де Кызыл хоорайның Сталин аттыг Культура бажыңынга эртеиинин 10 шакта чыылдырар.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Соведининиң ииускому.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге

Совет чурукчуларының бирги Бүгү-эвилел съездизи Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип тур.

Совет чурукчуларының чогаалыкчы ажылынга Коммунистиг партиянның Төп Комитединиң байырлыг чагаазында бодук үнелелиг бергеиин совет чурукчулар кайгамчык улуг чортаараллың сеткил бодалы-биле хүлээп алганнар.

Совет чурумалдыг ураи-чүүлүн бүгү төөгүзүнүң дургузунда карачаигыг шын орук—амыдыралчы шыиның, чонга бараан болурунуң оргу-биле бистиң ураи-чүүлдүвүстү партия иерген угааныы-биле үлаи баштаи келген. Совет ураи-чүүлүн хөгжүлдезиниин болгаш чечектелиишкиниинің дугайында ооң сагыш салыышкыны дээш төрээн Коммунистиг партиягга ан-не ханы четиргеиивисти улуг Совет Эвилелиниң бүгү улустарының чурукчуларының мурнундан илереиип тур бис.

Чонга кызыгаар чогу-биле бараан болурунга чурукчулар бистерни улуг Ленин, бистиң төрээн Коммунистиг партиявыс өөредип келген болгаш өөредип турар. Чаа амыдыралның тургузуушкунунуң бүгү-ле чаалаарында совет чурукчулар чон-биле кады болуп турган. Советтер чуртунуң ажылчыинарының болгаш таваарчынарының дайынчы болгаш күш-ажылчы эрес маадырлыг чоруктары бөлүк коммунистиг идейиин-биле сииниксн ханы шиичы чогаалларына тургузарынче бистиң сорук кирип турган болгаш сорук кирип турар.

Социалистиг реализминиң ураи-чүүлүг формазынын-биле болгаш натурализм-биле, буржуазтыг идеологиияның ёзажок илерелгелери-биле демиселге дадыгып быжыкган. Буржуазтыг идеологияга удур, кижилерниң иедереливде капитализминиң артышкынарынга удур демиселди бичии-даа көпкедип болбас дугайында партиияның айтышкыиының үргүлүг бодап чоруур бис.

Совет Эвилели баштаан тайбыиның болгаш социализминиң лагериичс империзмниң каанчылыг хаалашкынын кыдыл турар. Империализминиң идеологтары ханыг-даа чүүлүг аргаларлан ческиимистер, делегейге бир дугаар социалистиг күрүшенің ат-алдарын баксыралыр дээш ан-не кажар аргаларны хереглеп турарлар. Хоралыг сакыдарларының илерелгелериче онза серемчилел салырын, политикадан ташкаарлаар чорукгун, чүвени ташты-биле көөр чорукгун, ёзу барымдаалар чорукгун, натуралистиг хоолгалаашкынының боттарывыстың аравысче шуургуруи болдурбазын ол чорук биске хүлээлип турар.

Бо үеиеги делегейниң чурумалдыг ураи-чүүлүнге реализминиң чаленгииии болур деп — бедик алдар совет ураи-чүүлүн улугже онаашкан. Ол хүиүлүг онаалганы алдарлыы-биле күүседирин, бистиң ураи-чүүлдүвүстүң идея талазы-биле арыы болгаш бедик ураи чечени дээш демиселге бүжүвүстү харамнаиналывысты партиягга аазап тур бис.

Совет чурумалдыг ураи-чүүлде янзы-бүрү эстетик-формалистиг агыыышкыннар-биле болгаш натуралистиг хажыдыышкыннар-биле демиселге социалистиг реализминиң методун түвүлүнга чедир тиилээи, ол реализм болза чурукчуның кичээнгейин амыдыралдың ханы болуушкуннарынче үлаи турар болгаш диидн чогаалыкчы инициативаны илередир, киижи бүрүзүнүң чогаалыкчы онзагай байдалын бүгү талабыле хөгжүлер талазы-биле чурубкуга кызыгаар чок аргаларыы берип турар.

Коммунизминиң идеяларының кайтамчык арыын болгаш чаагайын бедик шынарлыг болгаш болбазырангай хевир-биле чуруп көргүзеринче, бодуиуң чогаалларынга совет киижиниң күш-ажылчы ажыл-чорудулгазының болгаш амыдыралының бүгү-ле янзы-бүрүзүн көргүзеринче социалистиг иинтилелдиң төөгүлүг орууи, чаа амыдыралдың демиселчиси болгаш тургузукчузу бистиң үеиии киижиниң утаан-бодал талазы-биле байлак овур-хевирин көргүнүктелдиреринче Коммунистиг партия бисти кыйгырып турар. Чурукчуларның чогаалдары совет киижилерге патриоттуг сагыш-сеткилди киижилер, пролетаржы интернационализминиң болгаш улустарның найыралының идеяларын бадыткаар, ан-не чаагай чанчыл-бодалдың чүткүлдерин быжыглаар кылдыр киижилер ужурлуг.

Амгы үеиии ан-не чүгүла тенилеккүн шинтирлээри дээш үлүстүң амыдыралының болуушкуннарының кайтамчык улуг херилиишкини, улуг революстуг чаартылгалар болгаш оон-биле холбашкан совет киижиниң утаан-бодал өзүлдези оларның утка-шынары болуп турар үеле оннас чурүктарны, ураи сииибирлеп каттыжыышкыннарын, чангыс ён-биле чүүлүг чүрүмалларны чогаалыры дээш улам лидиишкиле ажылдап кирипгеринче бүгү чурукчуларны съезд кыйгырган. 1957 чылдың Бүгү-эвилелдиң байырлал делгээнии көргүзүүлеринге болгаш чурукчуларның иеов сонгаарлы бүгү-ле ажылынга олар коз черии эелээр ужурлуг.

Совет Эвилелиниң чурукчуларының чангыс аай, хөй националдыг организациязын түрүүлэр талазы-биле ажылды бистиң съезливис доозаан.

Чүгле шынарының байлактыы-биле эвес, харын база ураи-чөчеи күштүг-биле белгаш мергежилдии-биле бистиң чөчеи чогаалывыс болгаш ураи-чүүлдүвүс делегейде бир дугаар турарын чөпш алыр деп сорулганы ураи-чүүлдүң ажылдакчыларының мурнунга партия салган. Чурукчуларның үүдээлээзи болза ол хире улуг болгаш хүндүлүг сорулганы күүседириие боттарының бүгү ажылын чагыртыры болур, ынчангаш ол дээш кужүвүстү-даа, күш-ажылывысты-даа харамнаннас бис.

Совет иинтилел тургузуунуң байдалдарында бүгү амыдыралы-биле, болуиуң бүгү-ле бодалдары-биле болгаш сетки-сагыштары-биле чөи-биле холбаалыг чаа хевирниң чурукчузу туруп келген. Чоннуң амыдыралының дириг бөстүг үнделеннери, ооң иерген угааны болгаш өндүр чараажы бистиң чогаал ажылывысты хөреигилеп турар. Ынчангаш чурумалдыг ураи-чүүлүң чөпсээ-биле совет киижиниң утаан-бодал мөзүзүнүң байлактыын, күжүи болгаи өндүр чараажын төлептиг илередир төлээде, ураи чурукчулар ураи сииибирлекчилер, чурукчучар хөй иинти-политика талазы-биле түрээи эндевес, бистиң иинтилелде болуп турар нарын болуушкуннарны ханызы-биле утаан болгаи бодап билир болур ужурлуг.

Үлүг культура-биле болгаи үлүг иерген-ёзугаар, холбашкан шинтирлээрни ажыдып, коммунизм тургузуушкунунуң үеиине таарышкан бедик ураи-иерген чогаалдарны тургузарын хаңдырар.

Масса чурукчуларның идей-политиктиг талазы-биле өзүлдезиниге бүгү хемчеглер-биле дузалаарынче, реалистиг мергежилдии шинтээдии алырынга бүгү таланың тургузчүнүң дузалаачызының көргүзеринче чурумалдыг ураи-чүүлүң бүгү-ле чогаалыкчы организацияларын болгаш албан чөрлерии съезд кыйгырган. Совет чурукчулар классиктиг орус болгаи делегей ураи-чүүлүнүи, ССРЭ-нии аксы-дүшкүлүг улустарының ураи-чүүлүнүң төөгү-чанчыдарын улам хажык чогу-биле хөгжүлер, совет чурумалдыг ураи-чүүлүң төөгү-чанчыдарын чаа дуржулгалар-биле байымдар.

Чоннуң мурнунга болгустуң үлүг харыысалгалывысты билир бис, ынчангаш совет чурумалдыг ураи-чүүлүн хөгжүлдезиниге моонаак болуп турар бүгү-ле четпестерни туюлунга чедир үзүттээрии, чурукчуларның аразында белүүлелдиг болгаи чонлан хоорук чорукту бүгү-ле шинтирлии-биле чок кыырын, социалистиг реализминиң болгаи ураи-чүүлүн үлүсчү чоргуунун хажыг чок принциптеринге үндезилетингеи боттарывыстың хүрээлевиистн үлам сыргый каттыштырарывысты Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге таңгыраган тур бис.

Чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизиниң ажылдап кылган шинтирлерии болгаи планнарын амыдырала боттандырар талазы-биле идепкейлиг ажылга киржириичс Совет Эвилелиниң бүгү чурукчуларын кыйгырып тур бис, ынчангаш совет чурукчулар чоннуң мурнунга боттарының хүрээлегелерии алдарыны-биле күүседир, коммунизм тургузуушкунунуң үлүг үеиине таарышкан чогаалдарны тургузар дээрзин Коммунистиг партиявыың Төп Комитединге бүзүреиии тур бис.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезии!

Коммунизм делгерезии!

СОВЕТ ЧУРУКЧУЛАРНЫҢ БИРГИ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИЗИ.

Чурттуң кадыкшыдылга черлеринде

Амгы үеде кадык камгалалының органнарының эргелинде 2600 хире санаторийлер болгаш дыштаныр бажыңнар бар болуп турар. Эвилелдешкен республикаларның кадык камгалал министерстволары курорттарның четкизии улам ынай калбартыр дугайында улуг кичээнгейни салып турар. Аржаан суглары, эминер малгаштарны шинчилеп тывар талазы-биле ажылга хөй акша-хөреигини үндүрүп турар, оларга үндезилетингеш, кадыкшыдылганың чаа черлерии тургускулап болур.

Эн-не хөй санныг санаторийлер болгаш дыштаныр бажыңнар Россия Федерациязының девискээринде туруп турар. Оларга эртеи чылын 3 миллион хире киижи дыштанган. Бо чылын кадыкшыдылганын алээн каш чаа черлерд ажыглалга киреп, бар турарларның ажыглалы экижиир, ол чорук дыштанырларның санын дыка көвүдедир арганы бээр.

Болдуунда республиканың чөөн талазында, Чита, Новосибирск областарда, Хабаровск болгаш Приморье крайларда болгаш өске-даа ырак районнарда чорутунун турар санаторийлер үүдүүшкүинары үргүлчүлеп турар.

Чайгы сезонга белеткел талазы-биле ийи санаторийлер Украинаның курорттарында салып турар. Мында кадыкшыдылга черлерин, эжиилирии эмнээр черлерии сентеп чоруп турар.

Чайның эгезинде дыштанакчыларны кадыкшыдылганың гарааиында чаа черлерии хүлээп алырлар: Ялтада «Россия», Евпаторияда «Гелиос» деп санаторийлер, Одессала «Хаджибей» деп үүдүлар санаторийи болгаш Грусковецте ол-ла ышкаш санаторий). Сааттыг хераажеииерге болгаш уруглыг иелерге эки дыштаныр бажыңны Сталино область дерээи.

Грузияның кадыкшыдылга черлери алдарлыг болуп турар. Хүн, далай, лагның арыг агаары, эмнелгеге хереглээр аржаан суглар чурттуң бүгү-ле булуңнарындан боже келип турар он-он муи киижилерниң күштерии немеп берип турар. Чайын Грузияга чүге ажыг санаторийлер, дыштаныр бажыңнар ажылдаар, оларга 200 муң хире ажылчы чоннар дыштанып алырлар. Эртеи чылын аржаан суглуң күчүлүү-биле аттының үүгү келген чери болур «Тинилелге» деп аърга-парк районунда суг-биле чиидирииниң базыындарын тутпулаан. Ташкентиниң аржаан сугларында, хөөрай кыдыы Балхиии районда эмнелге черлерии калбартып турар.

Далай деиилелиилеи муи ажыг метр бедик черде Ходжа-Оби-Гарм дээр таажик курорттуң девискээри чаттыган. Бойдустуң кайгамчык эки байдалы, арыг даг агаары, ол черлерииң ииит аржаннарлы киижилериің кадыыига эки сакыдарлыг болуп турар. Таажикстаниың, Узбекстаниың, Казахстаниың ийы-бүрү райоинарындан болгаи Россия Федерациязының хөй-хөй хоорайларындан ийи муи ажыг киижилер бортта чыл бүрүде боттарының дыштаныгазын эрттирип турарлар.

Таажикстаниың кадыкшыдылга черлерии моон соңгаар-даа чепсеглеп чаагайдыарынга бо чылын 6 миллион ажыг рубльди чарыгдаар.

(СЭТА).

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга уткушгур

Пушкин аттыг библиотекада

Пушкин аттыг область библиотеказының коллективи Октябрьның 40 чылынга чедиишкиннииг ужуражыр дээш номчукчулар ортузунга улуг ажыды чорулуп, районнарның болгаи көөр черлерниң библиотекаларынга методиктиг айтышкынны берип эгелээн.

Ол улуг, төөгүлүг болуушкуннуң дугайында, совет улуска болгаи бүгү деп-шилгелиг кижи төрелгетенге ооң кангаар-даа аажок улуг ужур-дузазының дугайында литератураны библиотекада моонаеп, оларны номчукчуларның калбак болүүнге таныштырар ажыл библиотекада чоруп турар.

«Совет эрге-чагырга хереэжен кижиге чүүү бергенил» деп аттыг бирги ном делгелгези бүгү делегейниң хереэжеииер хүиү — март 8-ке холбаштыр ажытынган. Делгелгеиің көргүзүү март айның бүгү дургузунда үргүлчүлээр.

Ыиыа улуг Ленииниің «Ажылчын хереэжеииериің бүгү делегей хүиү», «Совет эрге-чагырга болгаи хереэжеииер» деп чүүлдери парлатынган чогаалларын. Клара Цеткииниің «Ленин дугайында сактыышкын» деп номун, ажылчы хереэженнер дугайында өске-даа номнарны, журиалдарны делгелеикеп.

«Хереэжен кижиии эр кижи-биле деп эвес эргелиг байдалга тургусхан бүгү-ле эрги буржуазтыг бужар-бак хөйлүларны

совет эрге-чагырга делегейдс бир-ле дугаарда, чазаскан бүрүү-биле үлүткаан» деп, улуг үүктер-биле бижиттинген В. И. Ленииниң сөстерии библиотекага келгеие киижилер номчуп турарлар.

«Ленин аныыктар дугайында» деп аттыг литература дамзызын библиотеканың ажыдажчылары кыып турар. В. И. Ленииниң төрүттүнген хүиү — апрель 22-ниң хүиүиге холбаштыр аныыктарның коммунистиг киижизидилгезииииң, коммунизм тургузуушкунунга оларның улуг кирижилгезииииң дугайында ленииии улуг чагыларны номчукчулар ол дамзыдан таныжып алырлар.

«Социализминиң болгаи капитализминиң экономиктиг чарыжы» деп аттыг ном делгелгези бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүиү — Май 1-де библиотекага ажыттынар. Делегейде бирги социалистиг күрүие — Совет Эвилели баштаан бүгү социалистиг лагерьиың күүш-шыалыының өзүлдезиниң болгаи капиталистиг лагерьиың буразашкыныиың дугайын ол делгелгелеи номчукчулар толаргай танышар.

«Ол хүинерлеги алдар оннас» деп аттыг литературалыг кежээни август айда организастаары көрүүгеи. Ол дээрге Октябрь революциязынга болгаи хамаагы дайынынга аныыктарның киржилгезин, дайынчыларга удур түлчүүшкуннарга олардың маадырлыг чоруктарын номчукчуларга тодаргай-биле таныштырар кежээ болур.

«Улуг Октябрьның тугунуң адаа-биле» деп ном делгелгезин библиотека белеткеп турар. Улуг демократиялының чурттарының, улуг Кытат Улус Республиканың болгаи Герман Демократтыг Республиканың улустарының социалистиг түрүүзүүшкуннарын, ол чурттарда ажылчы чоннарның культурлуг деиилелиниң өзүлдезин номчукчуларга тодаргайы-биле таныштырар сорулга делгелгеиии муриида тургустунган.

«Тыва дугайында чүүү номчуурул» деп литература дончуулалын чыып, база «Социалистиг Тыва» деп ном делгелгезин организасташ, совет Тываның ажылчы чоннарының социалистиг түрүзүүшкуиун, оларның чаагай амыдыралының өзүлдезин Октябрьның 40 чылынга холбаштыр номчукчуларга улам-на ханы таныштырар сорулганы библиотека болуиуи мурнунда салып турар.

«Октябрьның социалистиг Улуг революциязы» деп ном делгелгезин улуг байырлалга таварыштыр организастаары телевилетингеи. Кижи төрелгетеиииің хөгжүлдезиниң чаа үеии ажыткан Октябрь революциязының тиилелгезиниң, ССРЭ-де коммунизм тургузуушкуиуиуң челиишкиннериниң дугайында литератураны номчукчуларга ол делгелге ан дедгерегейи-биле таныштырар сорулганыг.

Октябрьның алдарынга

ТЕРЕКТИГ-ХЕМ. (Телефон-биле). Тес-Хем районуиуң Ленин аттыг колхозуиуи түлүг бригадазы бо чылдың түлүглерииге ыяш белеткээр планын 103 хуу бүгүсетген. Тодаргайларга: 3005 кубометрии черииң агыида, ооң машина-биле сөөртүп алыр кылдыр мөөнеп чыттан, а түлүг шөлдериидс 600 кубометрии экеп алган. Бригада аиыы кол кичээнгейии ыяш сөөртүлгезииче, белеткетиигеи түлүг ыяжын кыышкы орук-биле бүрүи сөөртүп алырынче үгландырган.

Бригадаиың кыска үеде ол хире хөй ыяшты белеткеп алганы күи-ажылың организастыың хереченлеп турар. Колхоз бо чылын бүдүрүлге, культура-амыдырал болгаи чурттаганың 60 ажыг түлүгларын кыыр планнаиыг. Ол сорулганы Октябрьның алдарлыг 40 чыл оюига хүлээигеи.

Бригадаиың быжаачылар звеиозунда 12 шеверлер ажылдап турар. Олар 4 чурттага бажыңнарының ханазын тургузуп эгелей бертеи. Түлүг ыяжы белеткеп, база оиу сөөртүп турарларга-даа, ураи-шевер бызаичыларга-даа бердиигеи хүи оиаалдаарын чедир күүсетпейн турар киижи барык чок.

Ленин аттыг колхозуиуи ажыл-агый артели Тес-Хем районда эи-не хөй малдыг колхозка санатырып турар.

Колхозтуң хөй фермазында бо чылын төрүүр тос муи ажыг хөй бар, а сөөлгү хүииерге чедир төрүттүгеи 770 хураганнар шупту менди, эки доругуи турар. Санчат-оол, Хөлбең, Чамдымай, Намдол болгаи өске-даа малчыннар моон соңгаар-даа ооллатынар чаш малды чидириг чокка доруктуруп остүрериң хүлээиип турар. Оларның сөзү боттуг ажыл-хөреестеи карышпас

Хоочун чазаныкчы Оюн Даваа

Тес-Хем райпозуиуң чазаныла мастерскаязының хоочун чазаныкчызы эш Оюн Даваа Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюига чедиишкиниг ужуражыр дээш бедиткеи хүлээлерии бодунга албышпаан, чазаныла кылыгларының темпизин бедидип, бүдүүн турар продукциязының шынарын улам экижиткеи.

Оюн Даваа ай санында, хүи бүрүде болуиуи нормаларын үргүлчү ажыр күүсетпишаан, мурнакчы үлегер-чижээи ёскее чазаныкчыларга көргүзүп турар. Бүдүрүлге черииге ажылдап эгелээииилеи бээр ол элээи хөй аныыктарны чазаныла хереэнге өөретken. Оюн Даваанын өөреиичизи Л. Назынчап ам чазаныла хереэнии ёзулуг мастери болган.

...дүрүлгелерге удуртулганы экижидер

Совет Эвилелиинин Коммунистиг партиязының XX съездининг төөгүлүг шинтиирлерин боттандыраргыга үидезлээр, Тоо Комитеттин декабрь Пленуму партия организациялардың кичээлгейин тудуг ажылдарыга удуртулганы үидезник-биле экижилеринге үлегерлиг. Бүгин областың үлетпүр бүдүүлелериниң, транспортунуң болган кезээ ажыл-агыйының ажыл-шинчилери СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шинтиирлерин танывайн, ол чугула шинтиирлерни бүгү совет улус-биле кады чаагыг үн-биле чүүлүүзүнүп деткии, совет улустуң материалдыг чаагай байдалын улам бедидериниң үидезиии социалистиг экономиканы улам чечектелдирери дээш улуг күдениишкиниг ажылдарын хүлээнип турар.

Тыва областың үлетпүг ниити продукциязы бүдүрүү үнүргериниң талазы-биле алдыгы беш чылдың бирги чыл-ының планын күүсеткен. Колхозчулар, МТС-тер болган совхозтарның ажылдакчылары бедик дүжүттү алырының талазы-биле чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап, соң түлелиниде пландан ажыр күрүнеге бир миллион ажыг пуд бедик сорттуг тараиы дужаарган, мал ажыл-агыйының продуктуларын күргенее дужаарының талазы-биле хүлээлгелерни ажыр күүсеткилеп.

Декабрь Пленумунуң шинтиирлери-биле таныжып турган Тываның ажылчы чоннары күш-ажылдың бүдүрүмчүүлүг бедидериниң, бүдүрүү үнүргери түрар продукциялың бот-үнезиин чинтегиин-биле кады ооң шынарын экижилериниң амыдгаа чедир ажылгатынмайн турган чаа курлавырларын тып ап турар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму улус ажыл-агыйының перспективтиг болгаи ён ылангыя агар планнаарыкшыны үидезиии-биле экижидер соруглаиы салган. Улус ажыл-агыйын хөгжүдүрииниң бот-туг планнарын чогаадыры-биле кады, ол планнарыиы ажылыкшыларга күүселдеп сып долу харыысалганы болгуна бир дөмей алырын планнаашкын органнарындаи Пленум негээн.

Тыва областың түрт үлетпүрүүнүң ажылдарынга, агар планнаашкыныида улуг четпестер сөөлгү үеге чедир турүп келген. Даараныпга комбинатының кылыгыг хеп болгаи алгы заводунуң кидис иликтерии массалыы-биле бүдүрүп үнүргериниң бүдүүлүге планнарын чогаалып турганы фонүүда бир эргежок чүүлүл материалдарның саны-биле дүүшпейн турган. Мергежилдиг ажылчыннар болгаи четкир санныг даараныр машиналар болуунда бир болганда масселиг хеп дараараның цехи хөвеи салган кылыгларыны бүдүүлүн үнүргерии хандырып шыдаар аргалыг, ынчыг болза-даа, ыыт-жагда хөвеи чогуунуң болгаи херектиг вес-тээвилиин эссортаментизи чедиишее болуун турбаанын ужуруидан ол аргалар ажыглатынмайн турар.

Областың план комиссиязы ам ниити продукция бүдүрүү үнүргериниң талазы-биле чүүлге планның ольхалдаар доктаадын түрбейн, а харын бүдүрүп үнүргүн турар кылыгларның ассортаментизиин доктаадыр болгаи оны чогуур санныг чартык фабрикаттар-биле быжыглаар херек, ол негелдеии ёзугтаар болдурганда план ам бөттүг болур.

Тудуг материалдарын, иланғыя тудуг-та хереглээр ыыш бүдүрүлгезиниң планнашкынында улуг четпестер барын 1956 чылдың түнелдери көргүүр турар. Ажыл-агыйжы арга-биле организациялардың болгаи хүү-даа кижилериин чуртталга бажыктары тудуп алырының айтырыы ыыштың, чугайның, шилиң, калдагларның болгаи ёскө-даа тудуг материалдарының чедиишпезиниден саадаи турар.

Районнарның үлетпүр комбинаттарыига планныг даалгаларны райкүүсөөмзар доктаадыр бериг турар, ынчангаш райүлетпүр комбинат бүрүүнүң чедиишкиниг азы чедиишкин чок болгуу үк хамаарышкан районнуң партия, совет органнарының ол бүдүрүлгелерге удуртулгазының дешлелиидеи хамаарыкыр. Маңаа чижек кылдыр Туранның райүлетпүр комбинадын ап болур. Ол бүдүрүлге үге черинин партия болгаи совет органнарының талазыкыган аңаа ёзугуг удуртулганы күштелиргиже чедир дыка үр үеиии иштинде области багай ажылдыг бүдүрүлге болуп саналып келген.

1955 чылдың төнчүзүиде ол райүлетпүр комбинадынга удуртулганы быжыглазын, бүдүрүлгеии четчир санныг дериг-хереккелдер-биле хандырган, эки ыыштыг үчастокту бергеш, ында улуг күштүг инспорамалы түргүскеш, ажылчыннар дугайында сагыш-салыышкыиыны күштелдирген, материал-техиикиг хандырылганы экижиткеи. Районнуң партия болгаи совет органнарының ап чоруткан ол бүгү хемчегериниң түпелиидеге Туранның райүлетпүр комбинады ам эки ажылдыг болуп, ай болгаи чыл планнарын ажыр күүсеии түрар апарган.

Чадааиаиың райүлетпүр комбинадында байдал ооң сыр ёскө. Ол комбинат бодуиуң бүдүрүп үнүргериг продукциязын баланс каан-левзор кичээлер үүгүлеп.

Ол белүүмериин ажылын дергиин төрүүр дугайында колхоз баштаар черидээ, партия организациязы-даа хемчегер албайн турар, харын кичээлер болуур ужуруг хүиеидеи тергүүлүг-ле янзы-бүрү хүралдар болуп турар. Бо чорук чаңгыс ам эвес, а харын мурнуку чылдардаи бөөр ыыштыг болуп келген болгаи чаңчыл 1950 чылдаи ёзөр чыл бүргүе тургустунгаи тараи келгеидеи бөөр ам чеди чылдың иегүүзи көргүп турар.

Бо чоруктуг болуп турар чылдагазының тын илереткеш, ол белүүмериниң ажылын шынаржыдар талазы-биле бөттүг хемчегер айыры негетиниң турар.

Д. ЧАМЗЫРЫҢ.

Москва. «Главмосстройкун» № 15 трестизиниң тудугжуларының аразында музыкага шнакшылдыглар эвээш эвес. Оларның дыка хейү ниити чурттарлага черииң кызыл булукунда организастаан үрер хогжум белүүмүүн киржикчилери.

Чуруктаг: үрер хогжумуиуң киржикчилери. Солагай талазында белүүмүүн удуртукчузу Ю. П. Сапрыкин.

Фото В. Гагановтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Ийи колхозтарның хову бригадалары болгаш оларның часкы тарылгага белеткенип турары

Часкы тарылгага үлегериг белеткенир бедик дүжүттү өстүрүүнге шинтиирлиг чүүл болуруи барымаалаан, Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң хову бригадазы (бригадири Содунам) алээн ажылдарны чоруткан. Бригада септезе чогуур илиргерии, ажыдыныарии бүрүү-биле, а 36 тергелериии ол алыпкан, 50 хомуттарны септеп алган. Ногаалар өстүрер беш чылыктыыг черлерии белеткеп, четчир санныг өдекти сөөртүп алган.

Үрезии арыглаашкыиың культуралар аайы-биле доозуи, ооң үнүүчелиниң хыназдазын МТС-ке чоруткан. Часкы тарылгага ажыглаар аъттарны, шөрөлдерии үскеш, дыштаидырып турар. Тарылга үезинде ниитиинии чемненилгезиие хереглээр продуктуларны түскай үскеп.

Бригаданың бүдүрүлге хүралынга часкы тарылганы эрттиргериниң планын бадылаан. Аида суггарлыкчылар Камаа, Делгер, Чылбак олар боттарынга онаашкан шөлдериии гектар бүрүүнден 15 центнерден куду эвес дүжүттү алырын хүлээгеннер. Олар чайгы суггарылганы ийидеи эвээш эвес чорудар дээнпер. Олча хураага 58 суггарыкчыларны түскайлап, дүржүглиг суггарыкчыларга бирбир хүзалажыкчыларны быжыглап берген.

Эки мөөнеи чыгбаан. Эрткен чайын ажыглап турган черлериие кааикан хевээр.

Колхозтуң бүгү-ле чепсек-хереккелдериниң саиларай байдалга турарының бир чылгаганы бригадирлериң үргүлүг солчуруиза. Эрткен чылдың дүжүт ажыан алмышкыныдаи бөөр үш бригадирлери, 6 үчёткитерии солзан. № 1 бригаданың чаа бригадири Байыс хову турлаанга кудук казар хереисел тып алыр дээш үүлге чаңгыс сып чок кускун-хайның хар алдыидаи тып алган чүүл бар. Үүлге бригадирлер солдуруунга өйлешкеш, а чепсек-хереккелдеи эмгелээрии шүүт утканының түнелеи ол тур.

Колхоз баштаар черии болгаш партия организациязы часкы тарылгага белеткел дугайында айтырыгны хөй удаа чугаалажып цетген. Январьда болган партияга хураалында тарылгага белеткел дугайында колхозтуң агрономуиуң илеткелии дыиналан, ажылды күштелдиреринге утланган докталгалы хүзээи алган. Ынчалза-даа ооң күүселдеии дээш кандыг-даа хыналарыны тургускаиынга часкы тарылгага белеткел чорутуикаан.

Белхозта үрезии арыглаашкыиы аидаа доозулбаан. № 1 хову бригадазы 60 тонна кыымгаг үрезиниидеи үүлге 35 тоннаны ажыглаан. Чамдык талаа кузуралыының үрезиннери ам-даа четче эвес. Буду шынарлыг үрезиимери созуур, чок үрезиннерии тыптынар ажыл чорутуикаан.

Ол шыкаы колхозтуң № 2 хову бригадазында часкы тарылгага белеткел ажылы чорутуникаан, харын бригаданың кежигүннериң ооскө ажылларга быжыглаи кааи болуп турар.

Часкы тарылгага белеткел мынаг дүвүрээииинг байдалда турда колхоз баштаар черии (дергазы Комбу) тарылга үезии ам-даа алек-ле болтай дээш хөөи-биле оожургаи олурары шын эвес.

С. КОМБУЙ-ООЛ,
«Шынының» корреспондентизи.

Комбайнерлер курзу

Шагаан-Арыг МТС-тиң чанында комбайнерлер курзу январьда эгелээш өөредилгезиие үргүлчүлеп турар. Ында 40 кижи хазар туттунган. Дыиакчылларның аразында трактористер Тогдакпан, Дугаачап, Ирам-оол, Дмитриенко, токарьлар Дергунов, Винокуров, кочегарлар Бүюков, Пугачев, даргалнар Мотыцин болгаи трактор бригадаларының бригадирлери Кондашенко, Конев болгаи ооң-даа өскелер бар.

Кожа ажыл-агыйының область эргелеп комбайнерлериниң өөредилгезиие чугула хереглээр хереиселдерии чорудуп бергеи. Кожар болгаи бозу чөрүүр комбайнарның түргүзүүнүң схемалары, өөредилге хереиселдери-биле дыиаачылар хандыртынган. Курсту МТС-тиң кол инженери Бахолдин, кожа ажыл-агый машиналарының талазы-биле механик Балчырсал болгаи ооң-даа өскө түскай эртемнилер башкылап турар. Курстуң дыиаачылары техниканга идепкейлии-биле өөренип турар.

И. ОЛДЫРЕВ.

Чаа-Хөл районда

ЧАА-ХӨЛ. (Бистин корр.). Район баштаар черии ажылчы чоннуң негелдезиин өөренип кергеш, иляк даараар мастерская ажыктаан. Мастерскаяның эргелекчизиигге Крайснкоову быжыглаан. Мастерская янзы-бүрү идиктерии бүдүрүп кылыр.

• • •

«Тиилелге» колхозтуң ногаа тарыыр черииге моон мурнунда чурттаага бажыглы чок, колхозчуларның ажылдаарынга тааржымга чок турдаи.

Огород бригадазының ажылдаарынга тааржымалыг байдалды түргүзүр соругга-биле кадыкы баштаар черии ногаа тарыыр черде 2 өскөл бажыиы бө чылын тутпуттуган. Бир өрээлии улус чурттаар, бирээзии столовая кылыр дерип кылган.

Оон аиглыа огород шөлүиде кудук база каскан.

Доңчулдар

Эрткен чылын Кызылдың мебель фабриказының коллективи планнап ажыр барыкчус муи кире рубльиың продукциязын бүдүрген. Октябрьиың социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооиган үткүиүтүр калбарган чарыштын залчээнге кирген, коллектив февральда бүдүрүүге планнын ажыр күүсеткеи. Михаил Григорьевич Брязиниың удуртканы цех чарышка бирги черии эелеп турар.

• • •

Областың Культура эргелеи чөөкта ...ыкшыларның ...ыкшылыг ...ыкшылыг ...ыкшылыг

АНЫЯК ЧААРТЫКЧЫ

Виктор Горелов кончуг аныяакта, 17 харлыында, Сарыг-Септиң машина-трактор станциязынга ажылдап кирген. Аныяк оол токарылар аразынга өөренижилеп турган. Виктор сураглыг токарь Борис Ловтуң ажылдаарын магадан-ла хаамас, оон карак албас. Шынчээшкин бүрүзүн хайгаарап, оон чагыг сөзүн овазырнчалыг дыннаар турган. Ол аразында, Тимофей Михайлович Борисов өөренижизиниң кызымак, кичээнгейлиг чорууп база эскерип каан. Оон эгелээш-ле оларның күш-ажылчы ийиларалы быжыккан.

Бажын Виктор шериг албанынче аът-таның чорун турда, Тимофей Михайлович аңаа чугаалаан:

— Витя, албаның эрттиргеш, ескээр кайнаар-даа барбас эвес сен бе, калы ажылдаар бис.

Виктор Горелов шериг албаның эрттиргеш, шынап-ла МТС-зинге, токарь өөрүнүң аразынга чедип келген. Ол мурнукузундан-даа артык кызып ажылдап турган. «Кырлыг демирлер бисте чок тур. Ону белеткээр дээш дарганнар хөй-ле күш үнүрөрзер-дир. Ону токарлыг станокка кылып бээр чүү ирги?» деп бодап оон бажынга кирип келген. Оон кичээнгейи ону чүгле 2—3 минуталарда кылып ап болур. Инженер Шүбинниң сүмелээнии ёзугаар Виктор столга түскай хөделдирикчи шөлчүгешти кылган, аңаа ээскинер, келер, ховудаар херекселерни тазырыштырган, демги коронкаларны кезип кылырының аргазын бодап апкан.

В. Горелов.

1956 чылдың төнчүзүнде чаартыкчы саналдар бирозунуң хураанга оон даргазы болган МТС-тиң кол инженери эш Шубин ынча деп чугаалаан: «эш Горелов-туң сөзүг кирген саналы биске лыка ажыктыг-дыр. Чижээ, өскелерге шаанчак ховуду кылырынга ийи кижи бүдүн хүн ажылдаар, а эш Гореловтуң саналдаан аргазы-биле ону каш-ла минута иштиже кылып алыр. Оон баштайгы-даа, эмгы-даа саналдары хүлээп алынган болган бүрүн ажыглатывыш турар».

Чаартыкчы саналдар бирозу эш Горелова 800 рубльдиң акша шанналын тыпсырын докпаткан.

Аныяк чаартыкчы, комсомолчу эш Горелов ам трактолар болган кезээ ажылагый машиналарын септээр талазы-биле онаалдаларны күүседип, хүнүң үлүг-нормазын 150—170 хуу чедирип турар.

С. ТАМБА.

Колхозчу чаа амыдыралдың депшилгези

Колхоз организастатынарының мурнунда Хөр-Тайга суурга эге школа, магазин, чүгле 4—5 хире чурттарга бажыңнары турган. Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозу 1952 чылда тургустунганындан бээр аңаа чаа колхозчу суур хөгжээн. Чангыс аай хевирлиг хөй чурттарга бажыңнары, малган дарбеги, пилорамы, оожлаа өскө черлер электри-биле хандырылынган. Колхозчуларның бажыңнарынга радио база кииртиинген. Бо чылын 4 машина кирер гараж, чүнар-бажың ажыглалда киргеп, колхозчулар суббота, өскресеңге хүнирге чүнар-бажынга үргүлүг-ле чүнүп турар апарганнар.

Колхозчу суурга клуб, библиотека, туруп кино докталаал ажылдап турар. Колхоз баштаар черинииң даргалы эш Найдың колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын кедүрериниче, колхозту ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынче бичө эвес ажылды кылган дээрзин дендеглеже чогуур.

Ында колхозчу спортсмендер, чаңгыс четпестерни демдеглевейн барый болбас, ону чайлаар ужуруг-даа бис. Суурну моголанчылар талазы-биле хемчеглер алынмайн турар. Пйи-чангыс ыяш тарыгынган-даа болза, чурттарга бажыңнарының, будуруглеринге, культура-амыралдың оран-суурларының чанында ыяш тарыгазы барык чоруттунмаан. Суурнуң куштунчуларынга, бажыңнар чанында ыяш тарыгазың калбаа биле чорударының үези келген.

Бажыңнарны херимээри, олардың кырын крышалаары, чанында клавокаларны туларының оон ынай арыгланыр бажыңнарны чурттарга бажыңнар санында тургузары чүүлүл болуп турар. Бо чүүлдерни күүселиринге бүгү колхозчуларның инициативазын кодүрер херек.

М. ОЧУР.

Ыяш белеткээр бригада

Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал школазының 1957—58 өөредилге чылында оттуар ыяжын «Тинелге» колхоз белеткеп турар. Керээ ёзугаар 450 кубометр ыяшты белеткээш школа чанынга дүжүрүп бээр.

Ыяш белеткээр бригада 325 кубометр ыяшты белеткээн болгаш 175 кубометрни школа чанынга экелеп дүжүрген.

Бригадада 10 аът, 2 автомашина быскылаан. Ыяш белеткевинде ажылдап турар колхозчулардан Бүрбү, Белек-оол, Чамырай олар хүн ашкынын үргүлүг кажыр күүсеңин тургаш, боттарынга онаашкан нормазын хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Х. СУКТЕР.

Номчуучуларның чаган ачындан

Барыын-Хемчик районда Ворошилов аттыг колхозтуң ажылактары район фестивалынга эки белеткенип турар. Үнчүүлүн янзы-бүрү болгунеринде 30 ажыг аныяк колхозчулар кижини турар. Янзы-бүрү хөгжүмнер: ийил, бызаанчы, чалаганнарны белеткээн. Ырачылар, хөгжүмчүлер. ийи болгумунуң кирижикчилери фестивальга улуг концертти белеткеп турарлар.

Д. ШАКТАР.

* * *

Баа-Хем районнуң Федоровкада «Октябрь 30 чыл ом» колхозта чеди чыл школазының өөреникчилери башкы Я. Даваанын улуртулгазы биле улуг хүнде ферманың малчыннарынга концерт көргүзүп турганнар. Өөреникчилер хүнүс малчынарга дуза-лажын, бызаларга сиген каап берип, олларны суггарып, калааны иштин аштажын бергеннер. Оон соонда концерт эгелээн. Бүштайн-на хөйден бирлап күүсеткен. Оон соонда чамгыс-чамгыс ыраажылариның, хөгжүмчүлериниң, танцычыларының, уран-номчукчуларының көргүзүглери болгулаан.

Өөреникчи Кавал Чам-оол «Кышкы оруктар» деп шүлүктү номчаанын база өөреникчилер Нюра, Миңа, Шопушка, Таня олардың янзы-бүрү таныларын, сайзырандай, ыраажылап турганнар. Концерт төнген соонда саанчылар улуг сонуургал-биле көргеннер. Концерт төнген соонда саанчылар боттары таңдылап, сөлүп ырларны ырлажып турганнар.

Г. КИМЕЙ.

* * *

Чоокта чаа Чалаана хоорайга аныяктарның фестивалынга үткүштүр күнсультуганын янзы бүрү маргылаалары болуп эрткилеп. Хаак маргылаалыңга 40 хире аныяк оолдар, кыстар киришкеннер. Бо ниглар талазы-биле бирги черни «Пекра» колхозтуң спортчулары алганнар.

Бирги чер дээш түс-түс спортчуларның 30 километрге чарыжынга бирги черни «Большевик» колхозтуң хаакчызы Чылбак-оол 2 шак 49 минутада жеткеш, алган. 15 километрни чарыжынга эш Нескитин (Чалаана хоорай) 1 шак 10 минутада жеткеш бирги черни алган.

Ол-на хүн Чалаана хоорайның катогунга хоккей маргылаалы болган. Аңаа Чалаана сумузунда ортумак школа-биле Чалаана хоорайда 1 ортумак школалары киришкен. Аңаа хоорай школазының хоккейжилери 5 саннь алган, тииленнер. Ол ышкаш боодалга маргылаазы база болуп, эрткен.

С. СЕРИН-ООЛ.

АНЫЯК БАШКЫГА СУМЕ

Төрээн дылды канчаар башкылаза экил

Тыва школаларда VII классха чедир эртемнериниң башкылаашкынын чүгле чангыс дыл кыймыда эвес, а тыва болган орус дылдар кыймыда чорудуп турар.

Школада өөредип турар бүгү-ле эртемнериниң үндезинниерин өөреникчилериниң бижыг болган чедимчелиг шингээнин алыры башкының тыва болган орус дылдарны чедимнижиниг башкылаанынан хамаарыжыр. Биргээр чугаалаарга, дылды башкының тазырымчалыг башкылаанынан өөреникчилериниң үгаан-бодалы улам чамдыг, культурлуг болган аянның чугаа-домаа үнер, хөлүнүң үжүү чараш апаар, өске эртемнерни өөренириниге хөөн кирип, үлустуң аас чогаалларынга болган литературага инакшылыг апаар.

Төрээн дылдың башкылаашкынын школаның ёзулуг долу негелделериниге дүүштүр чорудуп, болдунуң башкылаар эртенин хүн бүрүнүң чугула айтырыгларынга тазырыштыр чаа-чаа чүүлдер-биле немеп, башкылаарының үран аргаларынга үргүлүү мергежин турар башкылар бистиң область кончуг хөй. Оларның санында Чалаананың, Шагаан-Арыгның, Сарыг-Септиң болган Бай-Хаактың ортумак школаларының өөреникчилери өөренижилеп, чамдык четпестерни демдеглевейн барый болбас, ону чайлаар ужуруг-даа бис. Суурну моголанчылар талазы-биле хемчеглер алынмайн турар. Пйи-чангыс ыяш тарыгынган-даа болза, чурттарга бажыңнарының, будуруглеринге, культура-амыралдың оран-суурларының чанында ыяш тарыгазы барык чоруттунмаан. Суурнуң куштунчуларынга, бажыңнар чанында ыяш тарыгазың калбаа биле чорударының үези келген.

Бажыңнарны херимээри, олардың кырын крышалаары, чанында клавокаларны туларының оон ынай арыгланыр бажыңнарны чурттарга бажыңнар санында тургузары чүүлүл болуп турар. Бо чүүлдерни күүселиринге бүгү колхозчуларның инициативазын кодүрер херек.

М. ОЧУР.

Ыяш белеткээр бригада

Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал школазының 1957—58 өөредилге чылында оттуар ыяжын «Тинелге» колхоз белеткеп турар. Керээ ёзугаар 450 кубометр ыяшты белеткээш школа чанынга дүжүрүп бээр.

Ыяш белеткээр бригада 325 кубометр ыяшты белеткээн болгаш 175 кубометрни школа чанынга экелеп дүжүрген.

Бригадада 10 аът, 2 автомашина быскылаан. Ыяш белеткевинде ажылдап турар колхозчулардан Бүрбү, Белек-оол, Чамырай олар хүн ашкынын үргүлүг кажыр күүсеңин тургаш, боттарынга онаашкан нормазын хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Х. СУКТЕР.

Номчуучуларның чаган ачындан

Барыын-Хемчик районда Ворошилов аттыг колхозтуң ажылактары район фестивалынга эки белеткенип турар. Үнчүүлүн янзы-бүрү болгунеринде 30 ажыг аныяк колхозчулар кижини турар. Янзы-бүрү хөгжүмнер: ийил, бызаанчы, чалаганнарны белеткээн. Ырачылар, хөгжүмчүлер. ийи болгумунуң кирижикчилери фестивальга улуг концертти белеткеп турарлар.

Д. ШАКТАР.

* * *

Баа-Хем районнуң Федоровкада «Октябрь 30 чыл ом» колхозта чеди чыл школазының өөреникчилери башкы Я. Даваанын улуртулгазы биле улуг хүнде ферманың малчыннарынга концерт көргүзүп турганнар. Өөреникчилер хүнүс малчынарга дуза-лажын, бызаларга сиген каап берип, олларны суггарып, калааны иштин аштажын бергеннер. Оон соонда концерт эгелээн. Бүштайн-на хөйден бирлап күүсеткен. Оон соонда чамгыс-чамгыс ыраажылариның, хөгжүмчүлериниң, танцычыларының, уран-номчукчуларының көргүзүглери болгулаан.

Өөреникчи Кавал Чам-оол «Кышкы оруктар» деп шүлүктү номчаанын база өөреникчилер Нюра, Миңа, Шопушка, Таня олардың янзы-бүрү таныларын, сайзырандай, ыраажылап турганнар. Концерт төнген соонда саанчылар улуг сонуургал-биле көргеннер. Концерт төнген соонда саанчылар боттары таңдылап, сөлүп ырларны ырлажып турганнар.

Г. КИМЕЙ.

* * *

Чоокта чаа Чалаана хоорайга аныяктарның фестивалынга үткүштүр күнсультуганын янзы бүрү маргылаалары болуп эрткилеп. Хаак маргылаалыңга 40 хире аныяк оолдар, кыстар киришкеннер. Бо ниглар талазы-биле бирги черни «Пекра» колхозтуң спортчулары алганнар.

Бирги чер дээш түс-түс спортчуларның 30 километрге чарыжынга бирги черни «Большевик» колхозтуң хаакчызы Чылбак-оол 2 шак 49 минутада жеткеш, алган. 15 километрни чарыжынга эш Нескитин (Чалаана хоорай) 1 шак 10 минутада жеткеш бирги черни алган.

Ол-на хүн Чалаана хоорайның катогунга хоккей маргылаалы болган. Аңаа Чалаана сумузунда ортумак школа-биле Чалаана хоорайда 1 ортумак школалары киришкен. Аңаа хоорай школазының хоккейжилери 5 саннь алган, тииленнер. Ол ышкаш боодалга маргылаазы база болуп, эрткен.

С. СЕРИН-ООЛ.

Урезин арыглаашкының дүргедедир

Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы», Жданов аттыг, Калинин аттыг болгаш «Кызыл партизан» колхоздары эрткен чылын сорттуг үрезиннер-биле тараан шөлдериндеп эки дүжүттү алган. Ылангыя Жданов аттыг, Калинин аттыг колхоздар ортумаа-биле чамдык черлериниң бир гектарындан 35 центнер тараазы алган.

Дүжүттүң белик болуру эки үрезинни деп чүвени билгеш, «Революцияның чалбыжы», «Кызыл партизан» колхоздар үрезинин бүгүнү-биле арыглап алган болгаш картофель ногаа культураларының үрезиннерин четчелеп турарлар.

Ынчалза-даа чамдык колхозтарда үрезин айтырыны эки эвес болуп турар. Чижээ, Калинин аттыг колхозта үрезин айтырынче шоолуг кичээнгей салдынмайн турар. Ол колхозта тараа культураларының үрезиннери бүгүнү-биле үрүлгээ болза, оон арыглаашкыны чогуур негелделеринге четпээн. 45 тонна картофель үрезинни четпес, а ногаа культураларының үрезиннериниң чүгле чартыы бар.

Буденный аттыг колхозтуң тарылгага кереглээр үрезини болуну-биле үрүлгээн. Сула үрезини 46,8 хуу, арбайның —98 хуу болгаш картофельдың —57 хуу үрүлгеп. Үрүп алган үрезиннери, ылаатыя картофельни үрезин турар. Тараа культураларының үрезиннериниң үүлгедели багай.

Ол ышкаш Сталин аттыг, Жданов аттыг колхоздар үрезин айтырынче база чогуур кичээнгей салбайн турар. Бо колхозтарның башталар черлери үрезин арыглаашкының доозар болгаш болу эвес үрүлгеп үрезиннерниң четчелээшкинин үргеп чорудары негетинии турар.

С. ТУШКОВ.

Тарылгага белеткелди дүргедедир

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда бо чылдың часкы тарылгагына белеткеп ыяш арткен чылын 1200 гектар чер анчартынган. Балыкчылар 107 тонна кызыытас үрезинни арыглап тооскан болгаш өске-даа тараа культураларының үрезиннерни удавас арыглап дооскар.

120 тонна өдек тарыга шөлүнде төгүнеп, аңаа үлөбрение сөөртүүшкүн үргүлүлеп турган. Даргаанар 72 машинаның хөй шуруузун септээн. Ындыг-ла болза, септетинээн чүүлдер ам-даа хөй көдээ ажыл-агый машиналарының, чеп-сек-херекселериниң септелгезин дүрген-ин дозары чугула.

С. ЛАСЮРЮН.

Ажаалданы күштелдирбес болза хорамчага таваржып болур

Таңды районнуң Жданов аттыг колхозунуң аңгы үеде малының туруш байдалы хирелиг. Бижиктиг-Бомда хайыу Хуналыктың ажаалгазында 415 баш хураган арып бакшыраан болгаш тургузу азырадыр. Артыы-Узунда ферманың 52 инектериниң 10-ну чер одарында одарлап, оон артканнары тургузу азырадып турар.

Артельде ам хөй эвес сиген артқан, кажан күзүн ажаал жыышкын үезинде ол сиген карарып бакшыраан турган, ынчангаш оон чеминиг сүзүнү чок. Ындыг сиген малга эки хоолулуг, шингээчел болбайн турарын практика көргүскеш Үрелин бакшыраан сиген чигген чамдык шөлүр малдар өтпектээш хорамчага таваржып турар. Хайжулар Хуналыкы, Үжепен олардың хураганнарындан 21 баш хураган хорааш. Шөлүр малдың давааннары тастап эгелээн. Хойларның тастаан давааннарын экиртирининг хемчегдери алынмаан. Колхоз баштаар черн болган малчыннар малдың аңгы ажаалдазын күштелдиринче оның кичээнгейин салыры негетинии турар.

Чаа одарларга чылыг кажаалларны дериш белеткээн, ынаар чамдык малдарны кежүрбүлээн, одарларны эки организастаарры, одарының харын дамбайлап турган аңаа малды одарладыры чугула.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Четчелээр херек

Чаан-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң төвүнге Ильичиин лампазы 1955 чылдың ноябрьда ийи куудумчуга азы суурнуң 25 хуузун чырыдып эгелээн. Колхоз баштаар черн болган Хорум-Даг көдээ Совет колхозчуларның бажын бүргүзү чырык-биле хандырар хөнчег албалыңдан суурнуң чеже куудумчулары ынчаңа каранғы хевээр.

Пластинка дугайында

Хүн келген түлүм-на аныдырал үлүмде чаагайжып, чонның культурлуг байдалы өзүп турар. Оон-биле кады сөөлгү чылдарда бистиң область талантылыг өөрэн эвес аныяк чогаалчылар, композиторлар өзүп үнүлээн. Олар хөй-хөй ырыларны, аялгаларны чогаадып бижээннер.

Колхозчу ховуларде, хөрөй суурларда чаа-чаа ырлар чамгыланып турар. Ынчалзажок чаа бижиттинген тыва ырлар областтың аныяктарының оргутунда, ылангыя ыраккы районнарында бай нептереп турар. Бистер ыраккы Мөңгүн-Тайгага чурттап, ажылдап турар бис. Чаа ырларны өөренип алырынга бистерге чүү шаптык болуп турарыл? Бо чаагага ол дугайын тугаалаксап турбеп. Оон кол-ла чылдагааны тыва ырларны пластинкага бижиневйн турарыпыл. Ынчангаш үш-дөрт чыл бурунгаар безин бижиттинген ырларны өөренип алыры биске дыка берге болуп турар.

Аңгы үеде кайда-даа аныяктар фестивальга белеткенип турар. Фестивальга тыяк оолдар, кыстар эң эки ырларны ырлаарын күзеп турарлар. Бир эвес пластинкалар турган болза, бистер база ынаар ырларны ырлап болур турган айак бис.

Улустуң-даа ырларының, тыва чогаалчыларның, композиторларның-даа ырларының сөөлү болган аялгазын пластинкага бижиир дугайында областтың культура эргелели шагда-на сагыш салыр ужуруг.

Башкы К. МОРЗУН-ООЛ,
Бай-Тайга район, Мугур-Аксы суур.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Кол Ассамблеяның март 4-те пленарлыг хуралынга Египеттиң девискээринден Израильдиң шериглерин үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильдиң күүсеткейн турары-биле холбаштыр, Чоокку Чөөн-чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалашкан. Израильдиң төлээлекчизи Г. Меирниң дыннатканы болза израиль шериглерниң штабының начальниги-биле КНО-нуң онза күштериниң командылакчызы израиль шериглерни үндүрериниң база КНО-нуң онза күштерин Газа болгаш Шарм Аш-Шейхтиң районнарынче киирериниң талазы-биле техниктиг нарын чүүлдериниң дугайында «дугуржулганы кылганнар». Англияның, Италияның, Голландияның, Колумбияның, Чаа Зеландияның, Бельгияның, Австралияның болгаш өске-даа чамдык чурттарның оон соонда чүве чугаалаан төлээлери ол айтырыгны хамаарыштыр Израиль биле АКШ-тың туружунуң дугайында оларны мактап турганнар.

Практың төлээзи Акаб мугулдурнуң суу улустар аразыныы чүве дээр янзы-биле элээн каш төлээлериниң бадыткал кылганынга удурланып чүве чугаалаан. Ону ынчаар хүлээп көөрү болза «агрессорларны өөрткени» база КНО-нуң үндезиннерин баксыратканы ол болур ийик деп, ол медеглээн.

Оон соонда чүве чугаалаан ССРЭ-ниң төлээзи А. А. Соболевтиң медеглээни болза израиль шериглерни Египеттиң девискээринден чугаа чокка үндүрерин болгаш Египеттиң тускай хамаарышпас эргелерин катап тургузарын чедип алыр дээш Кол Ассамблея биче эвес күженишкинни үндүрген. Ындыг болза-даа КНО-нуң ол бүгү шиитпирлерин израиль үскен. А. А. Соболевтиң айытканы болза бир тээ Израиль бодунуң шериглерин Египеттиң девискээринден үндүрерин, херек кырында Каттышкан Нацияларның шериглерин Египеттиң девискээринге тодаргай эвес үеде быжыглаары ол болуп турар элээн хөй негелделерни күүседири-биле холбаштырарын бо удаада база-ла оралдажып турар чүве болганда, Кол Ассамблеяның март бирдеги пленарлыг хуралынга дээрги Меирниң медеглелин Кол Ассамблеяның негелделеринге болгаш резолюцияларынга таарыжып турар деп канчап-даа хүлээп көрүп болбас. Ол негелделерни күүседири Акаб мугулдурунда болгаш Тиран өөжүнде девискээр сугларга хамаарыштыр Египеттиң болгаш өске-даа араб күрүнелерниң маргылдаа чок эргелерин база-ла каржызы-биле үрээринге чедирер ийик.

А. А. Соболевтиң оон ынай айытканы болза Меирниң март 4-те кылган медеглели, бодунуң шериглерин дораан үндүрер деп Израильдиң чазааның бодалын база-ла херечилевейн турар, чүге дээрге израиль шериглер Египеттиң девискээрин кажан каггаш чоруурунуң өйүн Меир чугаалаваан.

Бир эвес Израильдиң артында сазылдар халдадыкчы америк бөлүктер болгаш Израильдиң ол үүлгедиглерин чүгле мактап турар эвес харын Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке байдалды чидиглендирериниң политиказын боттары-ла чорудуп турар агрессия талазы-биле эштенчилери—Англия биле Франция туруп турбаан болза, Египеттен шериглерни чугаа чокка үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның шиитпирлерин Израиль үзүп кааптыш шыдавас турган ийик.

Оон ынай АКШ-тың төлээзи Лоджтың чугаазын демдеглээш, совет төлээ мынча дээн: АКШ-тың чазаа израиль агрессорларга бодунуң дузалажылгазы-биле Акаб мугулдурну «улустар аразының суг оруу» деп чарлаар, база бир эвес оон-биле кым-на чөпшүшпес деп оралдаш-тыр, ынчаарда орта күштү хереглээр деп медеглээр аргалыг болу бергенинге чедир, шак ынчаар ырай берген. Араб чурттарынга хамаарыштыр туразында аажылаашкынның ол фактызы болза «күш дөгээриниң» политиказын хереглээриниң тодаргай чижээ болуп турар.

А. А. Соболевтиң оон ынай медеглээни болза АКШ-тың чазаа маргылдаалыг айтырыгларны шиитпирлээриниң ниити чурумчаан хемчээлдерин болгаш аргаларын хажыдарын болгаш Акаб мугулдурунга-даа, Суэц каналга-даа судно аргыжылгазының айтырыының талазы-биле Египетке болгаш өске-даа араб чурттарга боттарының шиитпирлерин таварыштырарын оралдажып турар-дыр. Кол Ассамблея оон-биле таарыжып шыдавас, чүге дээрге, ындыг оралдажыышкыннар бистиң организациявысты божаннадыр болгаш тайбынның база улустарның айыыл чок чоруунуң херээнге шынгыы айыылды өөскүдер.

Акаб мугулдурунга судно аргыжылгазының хостуунуң дугайы дээр айтырыгларны болу туразында шиитпирлээнин араб чурттарынга дөгээри-биле АКШ болза Египеттиң девискээринде Акаб мугулдурнуң эриктеринге КНО-нуң шериглерин быжыглаар, ынчаарга оларны эвлеп чагырар шериглер кылдыр хуулдурар деп болап турар.

Ол ышкаш, Кол Ассамблеяның шиитпирлерин херекке албайн, Газа кавызында КНО-нуң шериглеринге эргелеп чагырар болгаш корум-чурумну тудар деп таарышпас хүлээлгелерни оларга бээр дээр оралдажыышкын база кылдынып турар.

А. А. Соболевтиң оон ынай демдеглээни болза АКШ бодунуң үүлгедиглери-биле Каттышкан Нацияларны бодунуң адаанга тургузуп алырын, Чоокку Чөөн чүкке үзе таарыштырылганың болгаш магадылалдың ролюн дүрүм чокка ап алырын оралдажып турар.

«Чайлап бербес агрессорнуң» ролюн Израильге, а Израильдиң ол чайлап бербес чоруун ажып тиилээринге дузалаар дээр янзылыг «тайбынчыдыкчы» рольду Каттышкан Штаттарга берип турар операцияны бүгү делегей көрүп турда-ла чорудуп турар-дыр дээрзин бис айыткан бис—деп, ССРЭ-ниң төлээлекчизи үргүлчүлээн. Израильдиң даштыкы херектер министри бодунуң декларациязынга, а дээрги Лодж бодунуң медеглелинге колдуунда чангыс шугумну чорудуп турарының фактызы болза бодалдарның таварылга болган таарыжылгазының дугайын эвес, ол дээрге, Вашингтонга болган чугаалажыышкыннарның чорудулгазында ажылдатынып кылдынган шынгыы бодалдыг тактика-дыр дээрзиниң дугайын херечилеп турар-дыр. Ортаакы болгаш Чоокку Чөөн чүк районунга шуут ийикпе, азы КНО-нуң шериглерин баштай ажыглап тургаш, быжыглатынып алыр дээш, АКШ ийи опче кирип турар. Ол болза «Эйзенхауэрниң доктриназы» дээр чүвени амыдыралга боттандырарының үези болуп турар. АКШ-тың үстүнде айыттынган политиказы, а ол ышкаш оон эвилелчилериниң үүлгедиглери эжелекчи амдажылганы Израильге база-ла тыпсырынга идиг болуп турарында чигзиниг чок. Ол чурттар айыылдыг опту чорудуп турарлар. Олар опту дары савазында отбиле чорудуп турар.

Оон соонда А. А. Соболев мынча дээн: АКШ КНО-нуң Уставының принциптерин тоовайн Египетке болгаш өске-даа араб чурттарынга хамаарыштыр күштүн политиказын чорударын бодап турар дээрзиниң дугайын сөөлгү үениң фактылары херечилеп турар. Ол чорук тайбынның бүгү талалакчыларын кичээндирбейн барып шыдавас.

Анаа холбаштыр, Египеттиң кырынга тайбынның селемезин таварыштырып келгенде, агрессорларга удур бодунуң демиселинге египет улус чаасказан болбааның сагындырары ажыктыг болуп турар. Делегейде он-он күрүнелерни болгаш чүс-чүс миллион кижилерни хаара тудуп турар тайбынга ынакшылдыг күштер туруп турары билдингир болгай. Ол лагерь болза империалистиг күштериниң агрессиялын, ол каяа-даа, оон иштинде Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке-даа көстүп келзе, өну чок кылырда четчир чепсегленишкинниг болуп турар.

КНО болза агрессор Израильди мактай берип шыдавас. Чоокку Чөөн чүк айтырыгларын таарыштырар талазы-биле КНО-нуң шиитпир бүрүзү араб чурттарның эрге-ажыктарының уъжун дугуржулганы хоойлужударын эвес, хамыктың мурнунда ол чурттарның тускай хамаарышпас эргелерин барымдаалаан болгаш хүндүлээн турар ужурлуг.

Түннел сөзүнге А. А. Соболевтиң медеглээни болза израиль шериглер Египеттиң девискээрин кандыг-даа негелделер чокка доп-дораан каггаш үнер ужурлуг. Оон соонда, Египеттиң девискээринден КНО-нуң бүгү шериглерин база-ла соңгаарладыышкын чокка үндүрген турар ужурлуг. Египетке КНО-нуң шериглерин эвлеп чагырар шериг кылдыр быжыглап турар кандыг-даа өске шиитпир дүрүм ёзугаар деп санатынып шыдавас. Бир эвес израиль бодунуң моондактаар болгаш соңгаарладыр политиказын үргүлчүлеп чорудар болза, үргүлчүлевишаан турар израиль агрессияны соксадып шыдаар шиитпирлиг хемчеглерни алырының оруу-биле баар ужурлуг.

КНО-нуң чиңгине секретары Хаммаршельд, израиль шериглерни үндүрер болгаш КНО-нуң шериглерин клирер дугайында Израиль биле КНО-нуң шериглериниң командылалының төлээлериниң аразынга чөпшээрешкен «техниктиг хемчеглериниң» дугайында медээлерни алдым деп, Ассамблеяга дыннаткан. Шериглерни үндүрериниң дугайын Кол Ассамблеяга илеткээрин чиңгине секретарь аазаан.

Индияның төлээзи Лал, Акаб мугулдурунуң суу делегей характерлиг дээриниң дугайында элээн каш чурттарның төлээлериниң бадыткалдарынга удурланып чугаалаан. КНО-нуң онза күштери Египеттиң чөпшээрели чокка Египеттиң девискээринде кайы-бир черге туруп ап шыдавас деп демдеглээн.

Израиль шериглерни үндүрери «чангыс хүнде, азы улуг-ла дээрге ийи хүн дүргузунда» доозулган турар ужурлуг деп, Египеттиң төлээзи Фавзи бодунуң чугаазынга демдеглээн. «Израиль шериглерни үндүрериниң мурнунда ийикпе, азы ол үндүрүлге чоруп турда оларның үүлгеткени араатанзыг чоруу болгаш үрегдээшкиннери дээш,... Израиль долу харыысалганы хүлээр ужурлуг».

Дараазында хуралды чыылдырар үезиниң дугайын сөөлзүредир чарлаар деп, хурал хагдынарының мурнунда хуралдың даргазы медеглээн.

Израиль парламентиде

ИЕРУСАЛИМ. (СЭТА). Израиль шериглерни египет девискээрден тайбынчыдылга шугумунуң артынче үндүрер деп Бен-Гурионнуң чазааның шиитпирин чугаалажып көөрүнче израиль парламент март 5-те кирген. Хуралды улуг чугаа-биле премьер-министр Бен-Гурион ажыткаш, чугаазының оранчок кезиинге Египетке удур израиль агрессияны мактап турган.

Газа болгаш Шарм Аш-Шейха районнардан израиль шериглерни үндүреринче кирер дугайында чазактың шиитпирин ап көргеш, Египетти Газа районунче киирбес дээр дугайында, база Акаба мугулдурда Тиран өөшке хамаарыштыр Египеттиң бүрүн эргезин үрээр дугайында Израильдиң мооң мурнундагы негелдезин Бен-Гурион база катап дапкырлап турган. «Далайлап аргыыр күрүнелер» (бодап турары бирги эвлечегде Каттышкан Штаттар) «боттарының аазаашкыннарын тудуп шыдаар» болгаш Тиран өөш «улустар аразының» далай оруу болу бээр боор дээр дугайында бүзүрелин Бен-Гурион илередип турган. Өске сөс-биле чугаалаарга, Египеттиң бүрүн эргезинге кыжанырының политиказы мооң соңгаар-даа үргүлчүлээр боор деп «бүзүрелин» Бен-Гурион «илередип» турган. Оон-биле кады, Израильдың агрессия үүлгедиглерин болгаш египет девискээрден шериглерни чугаа чокка үндүрер дугайында КНО-нуң шиитпирлерин күүседиринден Израильдиң ойталаанын делегейниң хөй-ниитизиниң санал-оналы бүрүү шапкан дээрзин Бен-Гурион билинмес аргажок болган. «Делегейниң бүгү хөй-ниити санал-оналын бодувустуң талавысче чаалап алган бис деп бодувуска байыр чедирип шыдавас бис» деп Бен-Гурион чугаалаан. Египетке удур агрессия дугайында айтырыг талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг лагерьниң чурттарының чайгылыш чок туруштуг болуп турарынга онза таарышпайн турарын Бен-Гурион илереткен.

Гана күрүнениң хамаарышпас чоруун чарлааны

АККРА. (СЭТА). Золотой Берегтиң хамаарышпас чоруун чарлаанының соонда Гана күрүнениң парламентизи болу бээр, Золотой Берегтиң хоойлу үндүрер ассамблеязының сөөлгү хуралы март 5-тиң орай кежээзинде болган. Хуралга Гананың премьер-министри Куаме Нкруманың медеглээни болза: «Амдыгаа чедир бистерни Великобританияга чыпшыр идип келген империализмниң болгаш колониализмниң кинчи-бектерин даң хаяазы чырыткыланып келирге артывыска кааптар бис. Бодунуң чидирген хосталгазын Гана дүн ортузу турда бодунга эгидип алыр». Чаа күрүнениң даштыкы политиказының үндезининге үш принциптер: төлептиг чорук, тайбын болгаш найырал салдынган турар деп Нкрума медеглээн. Гана база-ла нацияларның Британ демкаттыштырылгазының составынга кирген турар дээрзин ол онзалап демдеглээн.

Мурнунда англи-колония турган Золотой Берегтиң хамаарышпас чоруун чарлаарының ёзулалы март 6-же дүне болган. Национал, гимни ырладып турда парламентиниң бажыңының кырынга чаа хамаарышпас күрүне Гананың кара беш адыр сылдыстыг кызыл-сарыг-ногаан үш өңнүг тугун көдүрген.

Гананың улузу бодунуң чурттун хамаарышпас күрүне кылдыр чарлаанын байырлалдыы-биле демдеглеп турар.

Алжирде байдал

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирде сөөлгү ийи хонукта кадыг-дошкун тулчуушкуннар дугайын париж солуннар дыннадып турар. Француз шериглериниң болгаш национал хосталгазының алжир армиязының отрядтарының аразында тулчуушкуннарның түннелинде кайы-даа талазы 300 кижини өлүртүп когараанар. Эң-не кадыг-дошкун тулчуушкуннар Буокен деп чурттакчылыг черниң (Алжирниң мурнуу талазынче 140 километрде) районунга Мерсе-Лакомбага (департамент Оран) база Алжир, Константина департаментилериниң өске-даа элээн каш черлеринге болгаш даглыг Яабилия районунга болгулап турган. Чурттун элээн каш районнарында алжир тура-халыкчылар демир орук шугумнарын үрегдээннер, ол чорук дайын чоруп турар черлерже француз шериглерни болгаш шериг материалдарын октаарынга улуг бергеделди болдурган.

Япон студентилерниң удурланыышкыны

ТОКИО. (СЭТА). Студентилер бот эргелелдериниң органнарының бүгү-япон федерациязының төп күүсекчи комитединиң хуралы март 5-те болган болгаш Оожум океанда Рождества орутулукка водородтуг бомбаның шенелдезин Англияның чорудар деп турарынга удурланыышкынның калбак кампаниязын апрелде эгелээр деп шиитпирин ол хуралга хүлээп алган. Ол сорулга-биле чурттун бүгү-ле районнарынга удурланыышкынның митингилерин болгаш чыскаалдарын чоруткулаар.

Ядролуг чепсекти шенээр чорукка удурланыышкынның кыйгырыынга ат салыышкынының шимчээшкинин эгелээрин федерация шиитпирлээн.

Лейпцигке ниити-герман ужуражыышкын

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың Национал фронтузунун Национал чөвүлелиниң инициативазын ёзугаар Лейпцигке ниити-герман ужуражыышкынны өртирген, анаа Барыын Германиядан болгаш Барыын Берлинден чүс чыгам аалчылар — бүдүрүлге эзлери, ремесленниктер, садыгжылар, инженер-техниктиг ажылдакчылар келген. ГДР-ниң Улус палатазының президиумунуң даргазы И. Дикман, Германияның либераль-демократтыг партиязының даргазы Г. Лох, Германияның демократтыг тараачын партиязының даргазы Э. Гольденбаум болгаш оон-даа өскелер ужуражыышкынга киришкен. Чугаалажыышкынның кол темазы Германияны катап каттыштырар дугайында айтырыг болган.

Германияны катап каттыштырар айтырыгның талазы-биле ГДР-ниң хөй санныг боттуг саналдарын Германияның Федеративтиг Республиказының чазаа үргүлчү хүлээп албайн турган деп ГДР-ниң Улусчу палатазының президиумунуң даргазы И. Дикман бодунуң эге сөзүнге демдеглээн. Ынчаарга Барыын Германияда катап каттыжыышкынга моондак болуп турар хемчеглерни боттандыргылаан болгаш ам-даа чорудуп турар, ол чүл дээрге париж дугуржулгаларын хүлээп алганы, катап чепсегленишкинниң болгаш чепсегленишкинниң политиказы, шериг хүлээлгезин боттандырганы болгаш НАТО-нуң барыын-герман шериин атомнуг чепсек-биле чепсеглээни болур.

И. Дикман чыылганнарга Германияны катап каттыштырар айтырыгның талазы-биле ГДР-ниң политиказын тайылбырлап берген, ол политиканы Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының 30-ги пленуму ажылдап кылган болгаш демократтыг Германияның Национал фронтузунун Национал чөвүлелиниң президиуму чүүлдүг деп көргеп.

Империалистер Мурнуу-Чөөн Азияга дүшкүүрлүг чорукту хевээр артырарын оралдажып турар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). СЕАТО-нуң министрлер чөвүлелиниң эвлечеглиг сессиязын бо чылдың мартта Канберрага чыылдырары-биле холбаштыр күрүне департаментизи СЕАТО-нуң төлээлекчилер чөвүлелиниң чыл бүрүдеги ийиги илеткелин парлалгага чарлаары-биле дамчыдып берген.

Берээниң күштүг болуп турар районунда «коммунистиг агрессия» дээр кандыг-даа кыжаныышкын херек кырында турбайн турар деп чүвени хүлээп көрүп турган хирезинде-ле, илеткелдиң тургузукчулары Мурнуу-Чөөн Азия чурттарын чарылдырарынче болгаш ол районга дүшкүүрлүг чорукту хевээр артырарынче угланган ол агрессия бөлүглежиишкинни тургускан чорукту шынзыктырарын оралдажып турар. Ол сорулга-биле СЕАТО-нуң хөделип турар районунга «кол кыжаныышкын» кылдыр «коммунистиг ханылап кириишкинниң болгаш хоралакчы ажыл-чорудулганың» айыылы дижип турарлар. Ол кыжаныышкын Мурнуу-Чөөн Азияның чурттарынга Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың садыг саналдарындан... илергейлетинип турар дээр аянныг чүвезин илеткелде чугаалап турар.

Азия чурттарының Кыдат Улус Республика-биле экономиктиг кады ажылдажылгазының калбарыышкынының перспективазындан илергей-ле корга берген, илеткелдиң авторлары ол кады-ажылдажылга оларны КУР-дан хамаарылгалыг кылдыр тургузуптар дээрзиниң дугайында, чүвениң алыс ужурун боттарының бадыткалдары-биле будулдурарын оралдажып турарлар.

СЕАТО-нуң иштинге экономиктиг кады ажылдажылганың программазын боттандырарынга чедип алган дээр аянныг хөөзун куруг «чедиишкиннери-биле» болгаш «депшилгези-биле» мактанмышаан, илеткелдиң авторлары чогум утказы-биле алырга, СЕАТО-нуң кежигүнү чурттарга «экономиктиг дузаламчы» херек кырында ол чурттарга дайын белеткелдерин күштелдиреринче угланган деп чүвени хүлээп көрүп турарлар. Ол дайын белеткелдери хамыктың мурнунда Мурнуу-Чөөн Азияның чурттарында национал хосталгалыг шимчээшкинин базарынче угланган деп чүве илеткелден илден болуп турар.

Америк институтта студентилер хөлзээшкини

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Кембридж хоорайдан (Массачузетс штатта) дыннадыындан алырга, студентилерниң ниити чурттарга черлерин ажыглаарының болгаш орта чемнениринин төлелгезин улгаттырганынга удурланыышкынның чыскаалын Массачузетстиң технологтуг институдунуң 500 студентилери кылганнар. Корреспондентиниң дыннадыындан алырга, 31 студентилерни полиция тудуп хоругдаан. Оларны «сүлчээ кылган» деп буруудаткан болгаш судтаар деп турар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң үшкү күрүне чээшкини

1957 чылдың февраль 24-те Нижний Тагил хоорайга болган 17-ги тиражының

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Бүгү разрядтарда серияның болгаш облигацияларның дараазында номерлеринге ойнаашкыннар таварышкан:

Сериялариың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчеглери рубль-биле	Сериялариың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчеглери рубль-биле	Сериялариың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчеглери рубль-биле	Сериялариың №№	Облигациялар №№	Ойнаашкынның хемчеглери рубль-биле
040052	46¹)	1.000	045887	33¹)	10.000	050029	17¹)	25.000	053926	07¹)	1.000
040268	1—50	200	045912	26¹)	1.000	050048	41¹)	10.000	053954	47¹)	1.000
040308	22¹)	1.000	045998	36¹)	1.000	050088	24¹)	1.000	054079	38¹)	1.000
040320	41¹)	1.000	046047	04¹)	1.000	050243	22¹)	1.000	054099	1—50	500
040322	12¹)	1.000	046063	12¹)	1.000	050286	1—50	500	054135	26¹)	1.000
040325	1—25	200	046350	05¹)	1.000	050530	1—50	500	054262	12¹)	10.000
040377	1—50	200	046395	48¹)	1.000	050657	47¹)	5.000	054455	46¹)	1.000
040693	48¹)	1.000	046601	35¹)	1.000	050816	1—50	200	054459	10¹)	1.000
040765	1—50	200	046646	25¹)	1.000	051043	45¹)	1.000	054469	19¹)	1.000
040803	1—50	500	046651	05¹)	1.000	051366	39¹)	25.000	054485	09¹)	1.000
041223	1—50	200	046921	1—50	200	051463	14¹)	1.000	054758	1—50	500
041407	1—50	200	047002	28¹)	1.000	051482	1—50	200	055152	36¹)	1.000
041704	09¹)	1.000	047009	13¹)	1.000	051495	1—50	200	055431	49¹)	1.000
041970	1—50	500	047042	08¹)	5.000	051575	09¹)	1.000	055505	33¹)	1.000
042137	1—50	200	047162	1—50	200	051645	40¹)	1.000	055689	09¹)	5.000
042273	27¹)	1.000	047182	1—50	200	051693	1—50	500	055750	24¹)	1.000
042489	49¹)	1.000	047197	30¹)	1.000	051698	41¹)	1.000	055762	1—50	500
042544	14¹)	1.000	047211	47¹)	1.000	051768	10¹)	5.000	055860	05¹)	1.000
042674	20¹)	1.000	047223	1—50	500	051980	21¹)	1.000	056157	50¹)	1.000
043015	1—50	200	047388	28¹)	1.000	052027	30¹)	10.000	056871	31¹)	1.000
043041	1—50	200	047446	26¹)	1.000	052168	36¹)	50.000	057310	1—50	200
043221	09¹)	1.000	047624	1—50	200	052175	20¹)	1.000	057338	48¹)	5.000
043237	27¹)	1.000	047679	1—50	200	052288	40¹)	1.000	057840	24¹)	1.000
043326	1—50	200	047765	1—50	200	052304	14¹)	10.000	058010	15¹)	1.000
043398	1—50	200	048116	24¹)	1.000	052370	13¹)	1.000	058272	28¹)	1.000
043450	1—50	500	048120	04¹)	1.000	052462	21¹)	1.000	058320	24¹)	1.000
043532	35¹)	1.000	048455	40¹)	1.000	052602	1—50	500	058401	38¹)	1.000
043915	1—50	500	048478	46¹)	1.000	052704	37¹)	1.000	058634	40¹)	1.000
044013	18¹)	1.000	048494	14¹)	1.000	052850	14¹)	1.000	058684	46¹)	1.000
044134	42¹)	1.000	048495	43¹)	1.000	052911	39¹)	1.000	058731	1—50	200
044177	24¹)	1.000	048696	25¹)	1.000	053062	1—50	200	058870	43¹)	1.000
044360	06¹)	1.000	048736	13¹)	1.000	053096	32¹)	5.000	058876	27¹)	1.000
044537	33¹)	1.000	048925	49¹)	5.000	053287	1—50	500	058955	17¹)	1.000
044634	05¹)	1.000	049269	1—50	500	053431	20¹)	1.000	059177	19¹)	5.000
044643	18¹)	1.000	049396	1—50	500	053503	47¹)	1.000	059353	1—50	500
044686	1—50	200	049602	05¹)	1.000	053526	1—50	200	059396	1—50	200
044774	49¹)	1.000	049647	1—50	200	053570	02¹)	5.000	059488	31¹)	5.000
044887	08¹)	1.000	049666	1—50	500	053673	1—50	500	059518	06¹)	1.000
045068	15¹)	1.000	049785	36¹)	1.000	053674	09¹)	1.000	059732	1—50	200
045357	11¹)	1.000	049854	14¹)	1.000	053688	08¹)	1.000	059749	1—50	200
045658	1—50	200	049961	1—50	500	053718	06¹)	1.000	059811	35¹)	1.000
045739	05¹)	1.000	050011	1—50	500	053748	05¹)	1.000	059886	24¹)	1.000

1) Бо серияның облигацияларының арткан 49 дугаарларынга 200—250 рубльдиң ойнаашкыннары таварышкан.

Күрүнениң күш-ажылчы ажаалга кассаларының болгаш күрүне чээшкиннериниң область эргелели.

Найыралдыг Афганистанга совет дузаламчының тодаргай үлегери

КАБУЛ. (СЭТА). Афганистанның найыралдыга эн-не улуг болгаш эн-не бо үениң бүдүрүлгези болур хлеб комбинады чоокта чаа Кабулда ажыглалда кирген.

Кабулда хлеб комбинады Совет Эвилелиниң найыралдыг дузаламчызы-биле тургускан тудугларның бирээзи болур. Хлеб комбинадын Афганистанның чазаанга Совет чазактың тывыскан чээлизиниң акшазы-биле болгаш Совет Эвилелиниң техниктиг дузаламчызы-биле тудуп тургускан. Ук комбинатта хөй таланың чүүлдери бар: 20 муң тонна тараа шыгжаар элеватор, хонукта 60 тонна сорттуг далган тыртар дээрбе, хонукта 53 тонна хлеб-булка болгаш кондитер кылыглары быжырар хлеб заводу, складтар, суг турар хөөлбек, гараж болгаш өске-даа дузаламчы тудуглар ында кирип турар. Тарааны хүлээп алырындан эгелээш, белен продукцияны үндүреринге чедир бүгү-ле ажылдарны бүрүнү-биле механизастаар арганы берип турар улуг бүдүрүлгечи эн чаа машиналар-биле комбинат деритинген.

Ол бүгү тудугну 20 айлар иштинде тудуп тургускан. Ажылдарны удуртуп турган болгаш бажыннар тударынга база дериглелдерни эптээринге шуут киржип турган совет тускай эртемниглер хөй бергелерге таваржып турганнар. Хөй хемчээлдиг тудуг ажылдарын күүсеткен: 13,5 муң кубометр бетонну болгаш демир-бетонну, 13 муң кубометр даш болгаш тууйбу салыышкыннарны, 1250 тонна арматураны салып күүсеткен (бүгү-ле бажыннарны тос баллдыг чер шимчээшкинин шыдап үнер кылдыр туткулаан), база оон ынай чер казарының 19300 кубометр ажылдарын кылып күүсеткен. Тудуг машиналарын болгаш механизмнерин ажыглааны-биле ындыг хөй хемчээлдиг ажылдарны кыска хуусаа иштинде кылыр аргалыг болган. Кол-кол тудуг материалдарын Совет Эвилели чорудуп берген.

Хөй санныг чүьктерни сөөртүрде улуг бергелерни ажар ужурга таваржып турган: Афганистанда демир орук чок болган ужурунда бүгү-ле чүьктерни автотранспорт-биле чазаглыг эвес чүс-чүс километр оруктарлап сөөртүп турган. Комбинатты тударының кол ажылдары-биле чергелештир совет тускай эртемниглер техниканы ажыглаарынга тус черниң кадрларын белеткээр ужурга база таварышкан.

Ам бүгү бергелер артында калган. Комбинат чогуур хуусаазында туттунган.

Заводтуң үндүргени хлебти, афган боовалларны, булкаларны болгаш кондитер кылыглары Совет Эвилелинден садып алгылаан хааглыг тускай машиналар-биле хоорайга тарадып турар. Хлеб заводунуң продукциязы чонга улуг хереглелдиг болуп турар.

Хлеб комбинадының тудуунуң доозулганы калбак хөй-ниитиниң кичээнгейиниң төвүнде туруп турар. Комбинатка хөй санныг экскурсиялар болуп турар. Совет тускай эртемниглериниң ажылын албанның кижилери бедик үнелеп турарлар. Хөй-ниити ажылының министринин оралакчызының комбинаттын дирекциязының адынга бижээни: «Хлеб комбинады дээрге, чурттуң эн чугула тудугларының бирээзи болур, амгы үеде ол доозулган. Хлеб комбинады бүгү-ле макталгага кирер. Ону кылып турган ажылчыннар болгаш административтиг состав база макталга кирер».

Комбинаттың тудугларын Афганистанның хааны Мухаммед Зазир-шах чоокта чаа көргеш, орта бедик үнелелди берген.

Оон бүгү-ле механизмнериниң эки ажылдап турарын болгаш бедик шынарлыг продукцияны берип турарын комбинаттың баштайгы хүннерде ажылдары көргүскен.

Канпурга Нерунуң чугаазы

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның премьер-министри Неру март 4-те Канпурга чүве чугаалааш, кашмир айтырыг дугайында АКШ-тың болгаш Англияның туружун шугумчүлээн. Пакистанның азы өске-даа кандыг-бир чурттуң кандыг-даа кыжаныы турза, кашмир айтырыг дугайында бодунуң туружун Индия өскертпээн деп Неру медеглээн. Багдад керөөзиниң чурттары Индияга удур Пакистанны деткээннер деп Неру демдеглээн.

Адыш часкаашкыннары-биле Индияның премьер-министриниң чугаалааны: кандыг-даа, харын делегейниң эн шыдалдыг-даа күрүнезиниң талазындан ыйыышкын турза Индияның ат-алдарын болгаш хосталгазын садыптар күзелим чок.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00104 Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢДАР!

1928 чылда үндезилеткиниг

ШЫН

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
13
СРЕДА
№ 52 (3764)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Шин театрларының Бүгү-эвилел көрүлдези (1 арын).

Бистин область (1 арын).

Краснодар крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы (1 арын).

А. Есипов, С. Тамба.— Механизаторларның кыйгырыңга харыы (2 арын).

Профэвилел организацияларының ажылынга партийжи үдуртулганы күнтелдирер (2 арын).

РАЙОННАР СОЛУННАРЫЙНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ: Д. Рылов.— Мөселәриниң политиктиг, бүдүрүлгечи идепкейни мобилизастаар (2 арын).

Колхозтарга тулуг ажылдарын өжиктер (3 арын).

А. Саянов.— Не-чаштарның дугайында сагыш салышкынын күнтелдирер (3 арын).

Ю. Зелинман.— Колхозчуларның калын кампалаар (3 арын).

Үлүгтер серемчилеттир болгур үжүлүг (4 арын).

Оожум океанга англи ядролуг чепсекти шенээриниге үүр (4 арын).

Азиниң болгаш Африканың чурттарын экономика талазы-биле чагырарының программазы (4 арын).

Социалистиг чурттарга үүр АКШ-тың хөралакчы үүлгединишкиниериниң программазы (4 арын).

Совет садыг ажылдакчызының хүлээлгези

Совет садыг ажылдакчыларының—магазин эргелекчилериниң, садыгжыларының, ларёктар, киоскилер болгаш буфеттер эргелекчилериниң кол хүлээлгези болза садыг алыкчыларның хереглелдерин болгаш негелделерин дыннангыр, өзүлел ёзу-биле чогуур ой-шаанда хандырары, бодунуң ажыдан туräры садыг черинге культураны, арыг-шеверни дөктаамал тургузары, ниитиниг социалистиг энчү-хөрениниң карак огу-дег кампалаары болур.

Совет садыг ажылдакчызының ол хүндүлүг болгаш харысаалгалыг хүлээлгезин ак-сеткилиг күүседип, чонның мурнунга чаагай бараан болуп турар садыгжылар бистин область рыка хөй.

— Садыгжы эш В. Мамонтова болза, Тее-Хем районнуң садыг четкизиниң кызымаккай болгаш ак-сеткилдиг ажылдакчыларының бирээзи. МТС-те магазинниң садыгжызынга ол ажылдавышаан, магазинниң иштин үргүлчү арыг-шевер, чырык, чылыг, эмге-себеелиг тургузуп, хереглелиңиң янзы-бүрү барааннарын азы-айыы-биле садып алыкчыларга таарымчалыг кылдыр делеп көргүзүп турар. Магазинге чедип келген садыг алыкчыларны эш Мамонтова энтиг-эдектең хүлээп ап, кандыг бараанларны садып алыксаанын олардан айтырып, сеткилинге таарыжыр бараанларны оларның шилип, көрүп алырынга сагыш човагыр дузалажып, болунуң сүмезин оларга берип турар. Бараан саарылгазының планнарын өөң үргүлчү чедишкинниг күүседип турарының кол үндезини шак ынча—деп совет садыгының кызымаккай, ак-сеткилдиг ол бөлүүн ажылдакчызының дугайында Самагалдайда садып алыкчылар шак ынчаар чугаалап турарлар.

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи эш Салчак Очурнуң дугайында ол черниң хереглекчилери база ынчаар чугаалап турарлар. Салчак Очур садыг системазынга ам он беш чылларның дургузунда ажылап, ажылчы чонның мурнунга чаагай бараан болуп турар.

Садып алыкчыларның хереглелдери янзы-бүрү. Ынчангаш, хереглекчилерниң негелделин чогуур үезинде чедишкинниг бүрүн хандырары — ындыг-ла чиик эвес сөзүлга. А ажылчы чонның хереглелдерин дыннангыр, өзүлек, сагыш човагыр ёзу-биле хандырары — совет садыг ажылдакчызының кол хүлээлгези, анаа черчүн бүрбээ хөөйлу болур үзүрлиг эш Очур ажы билир. Садып алыкчылар-биле хүн бүрүнүң харылзаазын ол быжыг тудуп, оларның хереглелдерин үргүлчү сонуургап, бо талазы-биле айтырыгны райпо баштаар черинге чогуур үезинде турбусупшаан, хереглекчилерниң негелделерин саазал чокка күүседип берип турар.

— Садыгжы кижиниң ажылында кол чүве болза, хереглелдиң чугула барааннарын чогуур үезинде садыгга эккеп садыгаары болгай. Чижээ, чылдың күе, кыш үелери чоокшулап орда янзы-бүрү чылыг хептерни, аннып хереклелдерни, а амгы үеде чазын, чайын кедер хептерни, хеп кылыр пөс аймаан салыгга арбыладыр эккеп садыгаары чугула. Ол дээрге, садып алыкчыларның үе-үеде чугула хереглелдерин барымдаалап көөрү болур,— деп эш Очур чугаалап турар.

Совет садыгжының хүндүлүг болгаш чон мурнунга харысаалгалыг хүлээлгезин шак ынчаар ак-сеткилдиг күүседип турар ажылдакчылар бистиң областың хоорай болгаш дөдээ черлеринде хөй. Чижээ, Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта магазин эргелекчизи эш Промохова, Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы өрүк» колхозтар магазин эргелекчизи эш Ондар Хаяқпан, Кызыл хоорайның № 1 магазинының ажылдакчызы эш Мартынова болгаш оон-даа өскелер совет садыгның төлептиг ажылдакчылары болуп, ажылчы чонның хереглелдерин чедишкинниг хандырары садыжы бүргүзүнүң эң чүгүле сорулгазы болуп турар.

Шии театрларының Бүгү-эвилел көрүлдези

Чурттуң театрларында изиг үе келген. Чаа-чаа чогаадыкчы чедишкиннер-биле, совет эрге-чагыргазын чаалап алганының болгаш быжыглаанының төөгүзүнүң дугайында, совет кижилер дугайында эки, шынарлыг шиилер-биле Улуг Октябрьның дөртен чыл өөн үткүүр үеэзи артистер, режиссёрлар, чурукчулар белеткениң турар.

Академиктиг Бичө театрның, Москвада Маяковский аттыг театрның, Ленинградтың Горький аттыг улуг шин театрының, Харьковтуң Шевченко аттыг, Грузиниың Руставели аттыг, Латвияның академиктиг шин театрының, Арменияның Сундукян аттыг болгаш өске-даа театрларның чогаадыкчы коллективтери бүгү улустуң байырлалынга эң эки белеткенири дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыкшын организастаар деп саналды үнүргеннер.

Ол эгелээшкинни детпиишаан, Совет эрге-чагырганың 40 чыл өөнга белеткелдин чорудулгазында шин театрларының Бүгү-эвилел көргүзүгезин чорудар дугайында ССРЭ-ниң Культура министерствозу дыштыр хүлээп алган.

Драматурггар-биле кады ажылдажып тургаш амгы үениң темаларынга чаа алаан хөй шиилерни тургузарының, совет драматургиязының, үлүг демократизмниң чурттарының драматурггарының чогаалдарын, дөгелейниң амгы үедеги депшилгелиг драматургиязының эң эки шиилерин, ала-чурттуң болгаш дыштыкының классиктериниң чогаалдарын калбаа-биле ажылгаларынга үндезилээш янзы-бүрү хевирлиг репертуарны хевирлеп тургузарының, актёржу болгаш режиссержу мергежилди сайзырангайжыларының сорулгалары көрүлениң киржикчилери — театр коллективтериниң мурнунда тургустунуп турар.

Көрүлде 1957 чылдың ноябрь 15-ке чедир болур. Сентябрь-октябрьда эвилелдешкен республикаларның пайысталдарынга республикаларның театр фестивальдарын организастаар, көрүлениң чорудулгазынга эң эки чогаадыкчы чедишкиннерни чедип алган коллективтер орта киржир. Республикалар фестивальдарындан шилип алган чурттун театрларының эң дээре шиилериниң көргүзүглерин Москвага чорудар.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

★ ★ ★ ★

Бии-Хем районда

Эрткен чылдың түнелериниң дугайында районнуң көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының хуралы болган. Анаа малчыннар, тараажылар, партия, совет ажылдакчылар болгаш көдээ ажыл-агыйның түскай эртемниглери киришкен. Бо талазы-биле ыяктелдиг райкүүсков даргазы эш Темир-оол кылган.

«Кызыл тараачын» колхозтуң хөвү ажылының бригадири Зайцев, МТС-тиң көл зоотехниги Коромыслова, Кочетов аттыг колхозтуң каларчызы Серендик болгаш өске-даа эштер хуралга тодаргай саналдарны берген. Хуралдың түнелинде Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый дегелгезиниң Көл комитединиң мурнакчыларга шаннаңдарын тывыскан.

• • •

Ленин аттыг колхозтуң тывышчы бригазы сезонның баштайгы айларында беш мун ажыг дииң болгаш үнелиг ан болур 30 хире киштерни өлүрген. Төрээн колхозунуң байлак орулгалыг болурунга бригада анаашкының үргүлчүлеп турар.

• • •

«Өөк» совхозта парторганизацияның агитация ажылын улам калбартып, цехтерде, фермаларда болгаш бригадаларда политинформацияны неделя санында организастап турар. Бо ажылдарга ылангыя Афонин, Божков, Сойкина олар идепкейлиг киржип турар.

„Мурнакчы“ колхозта

Чаа дээрбе

Колхоз бо чылын ажыглалга чаа дээрбени киирген. Дээрбе электри күжү-биле ажыдаар болгаш бир үезчегде 2 тонна 400 кг тараанны тыттар күштүг. Дээрбениң тырткан далганының шынары эки болуп турар. Дээрбениң ажылдап эгелээнинин бирги хүнүле өөң колхозка хөй орулга бээрин көргүзүп турар.

Шеф-бииң чаа чүкүр-базының тудуп

Шефтээшкин чүрүмү-биле чаа чүнүр-базың тудуп алыр деп колхозчулар хуралынга шиитпирлээнинер. Баштайгы дыштаныга хүнүнде колхозчулар аът-биле 50 ажыг чудукту тулуг шөлүнге дүжүргенер. Дараазында дыштаныга хүнүнде 65 чудукту дүжүрген.

Шефке Акпай-оол, Кара-оол болгаш комсомолчулар Серен-оол, Тараачын-оол, Сенден олар эки киришкеннер. Чүнүр-базың тудуу удавас доостур болгаш ажыглалга кирер.

Х. ЧАЙЛАГ-ООЛ.

Бай-Тайга.

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга алдар кылдыр

Күш-ажылче улам сорук киирген

ТОРГАЛЫГ. (Телефон-биле). Партияның XX съезжизиниң шиитпирлерин бүдүрүлгелеп, социалистиг чарышты калбартканының түнелинде Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу эрткен чылын хөвү-даа, мал ажылынында талазы-биле багай эвес көргүзүглерлиг болган. Мал өстүрүнниң планын колхоз ажыр күүсеткен, инектиң сүтүжүр, хойнуң дүктүрүг мурнуку чылдарнан ыракта бедзен, эштиг чорук база өскен.

Ниитиниң мал ажылында ол бүгү чедиишкиннер болза, малга чиик ковүдетпишаан, илангыя мал тулугларынче улуг кичээнгей салганындан биче эвес хамаарыжыр. Төп сүт-бараан фермазында кылган Көл тулугларын аңгыда бесин малга болгаш малчыннарга эрткен чылын азаан хөй тулуглар кыдыынган.

Артельнаң бүдүрүлге планында бо чылын тулуг талазы-биле база биче эвес сорулгалар салынган. Бирээзинге-ле 500 хөй киреп ийи, 100 быжаага бир кажаалар, күш фермазынга бир чугула тулуг кылыр. Ол ышкаш клубту улгатырбышаан, колхозчуларга 15 чурттага бажыңнары база кылыр. Бо талазы-биле өзөөш эвес тулуг материалдары негетинери биидингир.

Келхөз баштаар чери 70 ажыг кижини тулуг ыяжы белеткээри-биле тайгаже дерип үнүрген турган, оларга бир автоламинаны болгаш 50 ажыг аъттарны быжыглап берген. Сөөлүг хүннерге чедир олар 1350 кубометр тулуг ыяжын белеткээн, өөң иштинден 650 кубометрни тулуг участоктарында сөөртүп эккеп алган.

Тулуг бригазында күш-ажылдың организастыы эки тургустунган. Чамдыктары тулуг ыяжын белеткеп, өскелери сөөртүп эккеп турда бызаачылар звеноузу планныг сорулгаларын шагда-ла эгелей берген. Бо аразында 500 хойнуң кыжаазын доозупкан, 3 чурттага бажыңнарын ажыглалда киирген, 7 бажыңнарның ханазын тургузупкан. Октябрьның алдарлыг 40 чыл оюнга үткүштүр калбырган социалистиг чарыш бригаданың кежигүннерин күш-ажыыче улам сорук киирген.

Хөй-хөй каас-коя хептер дээш

Бызылдың азаранына комбинадының каас хептер даараар ательезиниң ажылдакчылары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедишкиниг үжүражыры дээш чүткүлүг ажылдап турар. Ательеде шүүтү алды бригалалар бар, олар аразында социалистиг чарышкыр.

Бирги кварталдың баштайгы айларының оналалзын эр болгаш хөрөөжен ханчыкы хептер кылыр, эр бөстин чүвүлери даараар бригалалар үргүлчү ажыр күүседи белеткеннер. Чагыкчылар бөттарының болгаш ательениң материалдарындан янзы-бүрү хептерни хүн бүрү көөп айывылап турар. Ательеде күскү, часкы болгаш кышкы хөрөөжен төннар даараар чүүл-бүрү драв пөстер ээ-не дүрген сайгарлып, хөй-дей чагыкчыларлыг болуп келген.

Хеп бүргүзүнүң хевирлиг болуру оңу эки эптеп таарыктыр быжарынаан улуг хамаарыжыр дээрзин быжыкчылар В. Ермаков, А. Купреенкова, Ф. Берегевая олар кончуг эки билирлер. Оларның холунаан багайтыр, хевирин бүза быжыкан чаңгыдаа таварылга болбаан. Быжыкчыларның мындыг бүзүреллиг холдарынга үк коллективтив шүүт чоргаарланып турар.

С. МОНГУШ.

Колхозтуң хаван фермазында

Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозта чеди чыл школазының өөренижилери колхозтуң 40 ажыг хаван киреп улуг кажаазының иштинде эргижирээн саван чалыгларны аштаап, ону 6 шанак чай саван-биле солуп бергеннер. Сүрүгүнгай, Часкал-оол, Бопган-оол, Маная олар күшажылга кызымаан көргүскеннер.

Хаван ажылакчызы Чымба 50 чылын хаван бүргүзүнден 15 солдарны бүрүн кампалап өстүрерин, төрээн колхозунга 40 мун рубльдың орулгазын киирерин хүлээлгеп, ол сөзүн эзлеп шыдаар.

О. САНДЮ.

Краснодар крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

КРАСНОДАР. (СЭТА). Марттың 8-те маңаа крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы болган, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, партия райкомнарының секретарлары, райкүүсөмнәрниң даргалары, СЭКП райкомнарының МТС-тер зоналарының таназы-биле секретарлары, МТС-терниң болгаш совхозтарның директорлары, колхозтарның даргалары болгаш көдээ ажыл-агыйның түскай эртемниглери орта келгилээн.

Чөвүлел хуралдың ажылынга СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущев болгаш СЭКП ТК-ның секретары эш Н. П. Беляев киришкен.

Чөвүлел хуралды ажыдып тура, СЭКП крайкомунуң бирги секретары эш Д. С. Полянскийниң чугаалааны:

— Көдээ ажыл-агый продуктуларының, ылангыя бирги эзлчегге мал ажылының продукциязының бүдүрүлгезин үлүг-биле көвүдедиринге Кубаньның таарымчалыг байдалын кандыг янзы эң эки-биле, боттуг-биле болгаш шынны-биле ажыглаарын чөвүлежип көөр дээш партияның край комитеди болгаш крайкүүсков чөвүлел хуралга сиңерни чалаан чүве.

Краснодар край болза бистиң чуртувустуң көдээ ажыл-агый талазы-биле эң-не улуг районнарының бирээзи болуп турар болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрелиниң канчаар-даа аажок улуг курлавырлыг болуп турар. Ынчалза-даа, партияның крайкомунуң сөөлүг пленумунга айытканын ёзугаар алырга, ол курлавырлар багай ажыглатынып турар. Край үр үенин дургузунда барык-ла чаңгыс черге таптап турар.

Хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар Бубаньның үнүш-дүжүттүг черлерин боттуг эвес ажыглап турар, ажыл-агыйны куду агротехниктиг деннелге чорудуп турар, күрүнеге продуктуларны эвээш берип турар болгаш бир гектардан дыка эвээш акша орулгалыг болуп турар,—бо байдалче крайның удуртукчуларының кичээнгейин Төп комитет каш улаа үтлап келген.

Оон соңда 1956 чылдың түнелериниң болгаш эштиг, сүттүг база көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларының бүдүрүлгезин улуу-биле көвүдедиринниң сорулгаларының дугайында ыяктелдиг крайкүүсөмнүң даргазы эш Б. Ф. Петухов кылган.

1956 чылдың болгаш бо чылдың эгезининң түнелеринде крайда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң багай байдалдыг туруп турарын хереченлеп турар. Мал ажылының продуктуларының, ылангыя эът бүдүрүлгезиниң өзүлдези четпес болуп турар. Эрткен чылын крайның колхозтары болгаш совхозтары дыка хөй хемчээлдиг эштиг болгаш мал ажылының өске-даа продуктуларын күрүнеге чедир бербейн барган.

Бол-кол көдээ ажыл-агый культуралаарының дүжүттүг крайда мурнуку хевээр буду болуп артып турар, 100 гектар черге продукция бүдүрүлгези эвээш болуп турар.

Районнарда болгаш колхозтарда ажылхеректиң байдалының дугайында шын эвес, шүүмүүлекчи эвес үнелелдер кылып турганынга партияның крайкому болгаш крайкүүсков чогуур ойүнде эвес болгаш чидир эвези-биле сагыш салып, ону тоол бедавайын турган деп эш Петухов чугаалаан.

Хүлээлгелерни алгаш оларны күүсетпес чорук, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрелиниң организастыы ажылдар болгаш күш салышкынны негетинмейн турар күүлелткен планнарын хүлээп алыр чорук крайга туруп турган. Ол чорук харысаалга чок чорукту болдурарынга болгаш күрүнеңиң база партияның сагыжа-чүрүмүн күүдылларынга чедирген.

Элээн каш райкомнар болгаш райкүүсөмнәр удуртулганың хожуланган аргаларындан ам-даа алырыбаан, оларның ажылында хоозун хуралдаашкыннар ам-даа болдап турар, колхозтарда болгаш совхозтарда ажыл-херектериниң байдалын толаргайы-биле өөренип көрбейн турар дугайын ылетвелчи чугаалаан.

Хүлээлип берген ажыл-херектер дугайында негелделиниң күүзү болгаш харылсалганың кошкаа чидик черлерге ажылагыйжы эвес чорукту, материал-техниктиг чепсегелдерни багай ажыглаарын, хөй-ниитиниң эт-хөрениниң канналга чок көөрү болдурган.

Крайның колхозтарынга болгаш совхозтарынга хаван эдин бүдүрерин 100 гектар тарыга шөлүнден 60—70 центнер, база сүттү саап алырын көдээ ажыл-агый шөлдериниң чүс гектарынга 350—400 центнер чедирериниң дугайында айтырыгны РСФСР-ниң көдээ ажыл-агый болгаш совхозтар министерствозы-биле каруузаа ажыл-херектериниң байдалын толаргайы-биле өөренип көрбейн турар дугайын ылетвелчи чугаалаан.

Үрелиг хаванниарның өстүрер черн болуп турар Бурганин район үксаалыг хаван оскадарын өстүрерин бо чылын ийи катап улгаттырар деп Бурганин райкүүсөмнүң даргазы эш Хоняков чылганнарга дыннаткан. Колхозтар болгаш совхозтар бо чылын 100 гектар тарыга шөлүнден бүргүзүнден 70—70 центнер эштиг алырын хүлээнгеннер.

Сөөлүг үеде районда кукуруза тарылгазы ийи чартык катап көвүдээн. Малга хоңускаалыг чем кылыр үлүг эвес заводтарны улуг районнар, бирээзинге хуснан хурар дугайында айтырыгны эш Хоняков тургускан.

Павловск районнуң «Советтиг Россия» колхозунуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш Бабенко оон фермазының хонуданган чоруун канчап ажыр тиилеп алганын чугаалаан. Чыл бурунгаар сүт саашкыны эвээш, саанчылар чедишпес турган. Колхозтуң баштаар чери ногаан чеминиң шүүлтүрүлгазын, малды туруп пагерье азыраарын, күш-ажылдың депшилгелиг төлевирин тургускан. Оон соңда сүт саап алышкыны ийи катап көвүдээн. Эрткен чылын саар инек бүргүзүнден 2200 килограмм сүттү ферма алган. Ам ферма мурнакчыларының санында киргеп болгаш инек бүргүзүнден 3 мун килограмм сүттү алырын аазаан.

Хуралга оон ынай СЭКП Совет райкомунуң секретары эш Панков, СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле көдээ ажыл-агый кидизининң эргелекчизи эш Мыларщиков санал бергилээн.

Чөвүлел хуралга СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущев чүве чугаалаан.

Чөвүлел хуралдың ажылынга СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле бирозунуң кежигүнү эш В. М. Чураев, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри эш В. В. Мацкевич, РСФСР-ниң көдээ ажыл-агый министри П. Н. Морозов, РСФСР-ниң совхозтар министри эш Т. А. Юркин, РСФСР-ниң эът болгаш сүт продуктулар үлетигүүнүң министри эш Н. П. Смирнов киржиргеп.

Механизаторларнын Кыйгырыгга харыызы

СЭКП ТБ-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниин көзээ ажыл-агый ажыыдакчыларынга Кыйгырыы-биле бөга ССРЭ-нин Дээди Совединиин VI сессиязынын материалдары-биле танышкаш. Сарыг-Сеп МТС-тин механизаторлары, инженер-техниктиг ажыыдакчылары болгаш түскай эртемнигленирге, Октябрьдың социалистиг Улуг революциязынын 40 чыл ооңга аңдар бодургаи социалистиг чарыштың калбартын чоруткушкан, бедиткен чаа-чаа хүлээлгелерин алганнар.

Машина-трактор станциязынын ажыыдакчыларынын социалистиг хүлээлгезинде чер ажылын хемчүдеринче углаган чүгүлө хемчегер көрдүнген. 1957 чылда районнуң колхозтарынга тараа культураларынын тарылга шөлүн эртекен чылда турганынга улуг 2500 гектарга калбартыры көрдүнген. Ооң ынай тараа культураларынын тарылгазынга 6270 га күр болгаш күрүкпан черлерни ажыглаар.

1957 чылда колхоз бүргүзүге тараа культураларындан 13 центнерден, ногаалардан 100 центнерден эвээш эвес түшкү алыр. Шөлдериниң дүжүттүүн бедидер соруула-биле чазын шөлдерниң ыяштын базырып илиртеэрин 2—3 ажыг хүннеринде, тараа культураларынын тарылгазын 6—7 ажыг хүннеринде эрттирип, 3750 га черниң тараазын хана-каралтай чажып, 100 га черниң кызыы одургаай чажып тарыыр. Сугтаттыг черлерниң тараазын ийи улаа сугтарар. Картофельдиң, ногаалариның болгаш кукурузаның олуртугушкуну чоруларда дөрбелчин-уялачак арганы калбаа-биле хереглээр. Комбайннарның септелгезин июнь 15-те доозар болгаш тараа культураларынын дүжүүн ажаан алырын 10—15 ажыг хүннеринде доозар, 4 муң га черниң тараазын ангыдай ажаан алыр арга-биле чорудар.

1958 чылда районнуң колхозтары түскай районучуткан сорттуг үреэннерби тарылганы чоруларын чедип алыр.

Хүлээлгеде техниканы бедик бүдүүткүлүг ажыглаар талазы-биле улуг хемчегер айыттынган. Чижээ, 1956 чылда 15 аът күштүг бир трактор-биле 493 га черни аңдарган болза, ам 540 га чергө аңдарыры көрдүнген, «С—6» комбайн-биле 500 гектар, «С—4» комбайн-биле 350 гектар черниң тараазын кестирер. Ооң ынай 1 га чымчак аңдарылгага трактор ажылының бот-үнезин 2 рубль кудулаттырыпкан, 20 тоннадан эвээш эвес кывар чүгүдү каминап алыр.

Малдың продуктулуун бедидерин чугулзга көртен. 1956 чылда саар инек бүргүзүнген-не чүгле 830 кг сүт сагган болза, 1957 чылда ону 1050 кг чедирер. Ону күүседирге районнуң колхозтарынга сүттүң нийти саалдазы 1,2 катап көвүдөөр. Ол ышкаш эът бүдүрерин 1,2 катап көвүдедир.

Районнуң колхозтары эртекен чылын хой бүргүзүнген-не чүгле 1643 грамм дүк алган болза, ону 1957 чылда 1,9 кг чедирер азы дүктүн нийти чымыдазын 1,5 катап көвүдедир.

Малдаа хой эът, сүт, дүк алырын көвүдедир соруула-биле мал чемнериниң планныг онаалдазын бүрүн күүседир. Ооң иштинде 900 гектар кукурузаны мал чеми кылдыр тарыыр ийикпе инек бүргүзүнге-ле 10 тоннадан эвээш эвес ногаан кассаны белеткеп алыр.

1957 чылда дөрт фермаларга комплекснлиг механизастаашкынны боттандырып чоруглар. 10 муң хойларны электри-биле кыргыыр.

Машина-трактор станциязынын ажыыдакчыларынын алган хүлээлгелери бедик болгаш күженишкининг ажыыдарын негеп турар. Социалистиг чарыштың негеделери МТС-тин ажылында бар четпестерни чайладырынга база хүзээр. Чижээ, МТС-те часкы хову ажылдарынга белеткел ам-даа багай чоруп турар. Март 1-де байдал-биле алырга МТС-те трактырлар септелгези чүгле 81,9 хуу күүсетинген. Бодээ ажыл-агыйның ооскедаа чепсек-керекселериниң септелгези коңчуг оожум темп-биле чоруп турар.

Сарыг-Сеп МТС-тин коллективи болунуң хандырып турар колхозтарынга колхозчу ажыл-ишчилер-биле кады демократтыжышкынның күш-ажылга хол коштаттайн ажылдап тургаш, 1957 чылды кодээ ажыл-агый будүүрүлгезинин талазы-биле эргиделиг чыл болдурарынга боттарының салыкшынын киирерлер.

А. ЕСИПОВ,
С. ТАМБА.

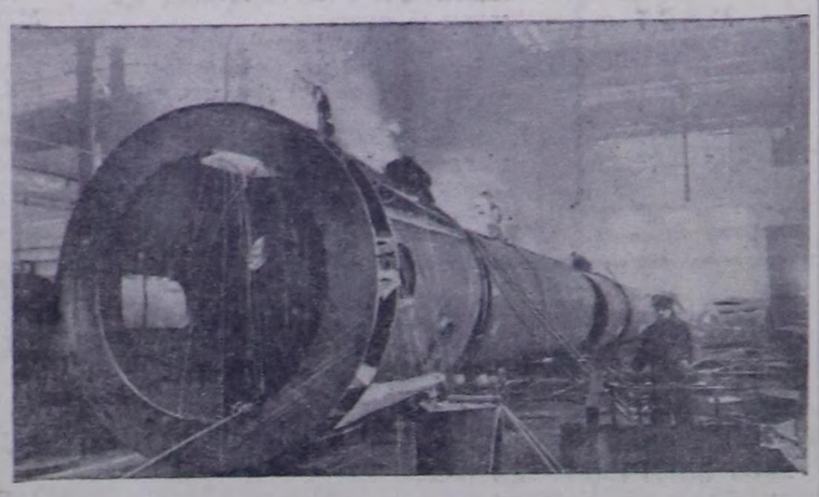

Свердловск. «Уралхиммаш» завод январьның планын чедишкининг күүсеткен. Программадан ажыг миллион ажыг рубльдиң продукциязын белеткеп кылган. Ам машина тудукчулары чүрттүн улус ажыл-агыйынга чаа машиналарны, установкаларны болгаш аппараттарны будүрүп, ол ышкаш улус демократиязынын чүрттарынче оларны экспорттап үндүрүп турар. Сумгаитта тудуп турар синтетиктиг каучук заводунга херектиг 150 тонна дензилиг тарельчаттыг колонналы шыда эптеп турар.

Чурукта: тарельчаттыг колонналы каңнап турары.
Фото В. Куковтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Күш-ажылдың организастыын быжыглаар

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг көзээ ажыл-агый артелиниң күш-ажыл кылыш шыдаар кежигүннери 300 ажыл турар. Чоокта чаа эртекен колхозтуң отчёт-сонгулдалыг хуралынга чээрби ажыг кижини колхозка киирип алган. Ынчангаш колхозту организас-ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга болгаш кол кампания ажылдарны ой-шаанда күүселип алырынга кижи күжү канчап-даа четчир.

Эртекен ажыл-агый чылында колхозчуларның ажылдааны нийти күш-хүннерин күш-ажылдың бир кижизинге хуваарга 363 күш-хүнү онаажыр азы 1955 чылдыңнаан ийи катап өскен. Бо дээрге багай эвес түннел-дир. 800 күш-хүнү ажыдаан колхозчу Байыр-оол ышкаш мурнакчылар хөй. Колхозчуларның болгаш Чаа-Хөл МТС-тин механизаторларының демнеглиг күш-ажылының ачызында колхоз эртекен чылын планныг ажылдарының кол нурузун күүсеткен.

Ынчалза-даа ак-сеткилдиг ажылдап турар колхозчуларның артында чалгаа кижилерниң хуузу база көвүдеп турар. Күш-ажылы кылыр колхозчуларның 21 хуузу күш-хүннериниң минимумун чедир ажылдап албаан, оларның иштинде 10 кижи колхоз будүрүлгезинин кандыг-даа ажылынга кирикпээн. Колхозчу Солаан-оол чүгле 6, Хаак-оол 37 күш-хүнү ажылдаан. Бир эвес колхозчуларның бо хире хуузу өске колдрачулар ышкаш ажылдаан болза колхоз будүрүлгезинин хөгжүлгезинге хөй чүүлдер кылдынган турар ийик.

Бригадирлерниң болгаш фермалар эргелекчилериниң айтышкынын тоовас, быжыглап каан участогунга орта ажыдавас бодалмыш колхозчулар-биле колхоз баштаар чери ажыл чорутпайн турар.

Колхозчуларның күш-ажылга организастыг болурунга таарымчалыг байдалдарны тургузары, оларның материалдыг сонуургалын бедидери улуг ужур-дузалыг. Бо талазы-биле колхозчуларга ай сайында акша авансызын, немелде төлевирни тыпсып, ортектиг шанналарны берип, чамдык колхозчуларны чаа бажыннар-биле хандырып турар.

Бо бүгү хемчегер чорутунза-даа колхозчу массаны күш-ажылга бүрүн хаара тулуп шыдавайн турар. Моон ангыла колхозчуларның ажылга шоолуг киришпейн турар кезээн ажылдың түс-түс адырларынга быжыглап, олардан негеделеп дыштыдар, хүн бүрү күүсеткен ажылдарның үчёдүн көөр болгаш өске-даа хемчегерни баштаар чер алза чогуур.

Д. АРАКЧАА.

Лекция пропагандазын улам калбартыр

СЭКП Сүт-Хөл райкому болгаш ооң илеткелчилер болуу, политиктиг эртем билиглер нептередир шиитилелдиң район салбыры кеждиң пропагандазын калбартырынга алзаң боттуг хемчегерни чорудуп турар. Бо талазы-биле СЭКП обкомунуң лектору эш Машпаздай, политиктиг эртем билиглер нептередир шиитилелдиң область салбырының ажылдакчызы эш Куренев олар боттуг дузалашкан.

Эштер Машпаздай, Куренев олар бистиң районга чораанының каш-ла хүннеринде янзы-бүрү темаларга шупту 21 лекцияларны номчаан. Бүгү делегей байдалының дугайында, ангы уеде дайынналры болдурбайн барып болурунуң дугайында, эртем болгаш шажын база школа болгаш өт-бүле дугайында номчутунган лекцияларны чон улуг сонуургап турган.

Н. АЛЕКСЕЕВ.

Агитбригада

Сыстыг-Хемде ыяш ажыл-агыйы область ужур-дузалыг будүрүлге чери болур. Алдыгы беш чылдың ийиги чылында Кызылдың тудугларынга ыяш белеткээр талазы-биле коллектив эртекен чылның бо үезинден ыракта бедик көргүзүлгелиг ажылдап турар. Тожунуң Тоора-Хем суурдан Сыстыг-Хемге чоокта чаа агитбригада чораан, удуртукчузу эш Шегжал.

Бригаданың будүрүлгеге эртирген хүннериниң шактары түскай белеткеп алганы лекцияларын номчуп, өскелери беседа тайылырдар чорудуп турган. Ол ышкаш чамдык кежээлерде концерт база көргүскен. Агитбригада ыяш клубтуң иштики шиннелезинге база дузалашканнар.

Г. НАМЗЫН-ООЛ.

Малчынның баштайгы олчазы

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң сураглыг малчыны Шаравиниин каладында бо чылын төрүүр 500 ажыг хой бар. Кышка белеткели эки болганындан ооң хою менди болгаш хүр кыштаглап турар. Дуржулгалыг малчын малдың чаш төлүн хүзээп алырынга күстен эгелеп белеткенген. Сөөлгү хүннерге чедир төрүтүнген 273 хураганнар түскай чылыг, чырык каналларда эки дорбуун турар.

Чем чиптер апарган хураганнарга харны эзилдиргеш, чылыг сүт-биле суттарып турар. Чаш хураганны чемгереринге Бичии-уруг база күженишкининг ажылдап турар. Шаравиниин белеткеп алганы кыштаанда 15 тонна сиген болгаш 10 тонна саваны чаа төрээн хой болгаш оларның чаш төлүн чемгереринге улуг ажыктыг болган.

Х. ДОРЖУ.

Чаш хураганнар менди

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы оруу» колхозунуң хой малы кидин-не оолдап турар. Төрээн 1035 хойнуң чаш төлү бүрүн, эки дорбуун турар. Хой кадарчылары Херел-оол — 140, Дойнурбан — 125, Самыян —95 хураганнарын эки азырап турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга аларжыдып хөй бүргүзүнден 2 кг дүктү алырын болгаш чаш малды бүрүн камгалап алырын малчыннар хүлээнген.

А. АКАРА.

ПАРТИЯ РАЙКОМУНУҢ ПЛЕНУМУНГА

ПРОФЭВИЛЕЛ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЫНГА ПАРТИЙЖИ УДУРТУЛГАНЫ КҮШТЕЛДИРЕР

СЭКП Чаа-Хөл райкому районда профэвилел организацияларының ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирер хемчегерниң дугайын чоокта чаа болдунуң пленумунга чугаалажып берген. Бо талазы-биле сөөлгү уеде алзаң хемчегерни боттандырып чоруткашкын СЭКП райкомунуң секретары эш Удуур-оол болдунуң илеткелиг демдеглел чугаалаан.

Профэвилел организацияларының кижилдиктиг ажылының эжиктеринден профэвилел кежигүннериниң саны улаып өзүп, бүдүрүлгениң мурнакчылары сөөлүп турар. Чижээ, районнуң харылзаа контораанда, эмнелге черинде болгаш Кара-Таада профэвилел организацияларының черлерде ажылдап турар ажыктын, албан-хаакчыларны эвилелдиң кежигүнүнге бүрүү-биле киирип алган. МТС-тин механизаторларының, школалар ажылдакчыларының арасында мурнакчы кижилер хөй.

Ооң-биле чергелештир профэвилелдер организацияларының ажылында улуг четпестер барын пленум илереткен. Чамдык парторганизациялар месткомнарының ажылын эки улуртпайн турар болган оларның удуртукчуларынган негеделеп комнаткан. Ооң түннелинде месткомнар профэвилел кежигүннериниң иштин хуралдарын чылдырбайын, социалистиг чарышка удуртулганы кошкадын, мурнакчыларының дуржулгазын нептеретпейн, чаартыкчыларының үнелиг сананарынга дыштанмаар болбайн турар.

Чамдык профэвилел организацияларының удуртукчулары эвилелдиң күрөөлеринге кежигүннер киирип алыр ажыга сонуургал салбайн турарындан ыка хөй ажылчын, албан-хаакчылар профэвилел кежигүнү эвес болуп турар. Чижээ, МТС коллективинде 190 ажыг ажылчын, албан-хаакчылардан 30 ажыг кижи профэвилел кежигүнү эвес болган. Районнуң башкыларының болган школа ажылдакчыларының 20 ажыг хуузу профэвилелдиниң күрөөлеринге киирбеэн болуп турар.

Ынаргыя Чаа-Хөл ортумак школазында 15 кижи, Ак-Туруг школазында 8 кижи профэвилел кежигүнү эвес болганнар.

Профэвилел кежигүннериниң арадында кежигүн дадывырын чогуур үезинде төлевейн чорууллар дыка хөй. Үш айдан бир чыл чедир дадывыр хавыртаанналар МТС-тин коллективинде 80 ажыг кижи болган. Оларның эразында коммунистер Дукар, Допсан, Дажы-Доңдуп олар база бар.

Профэвилелдериниң райкомнарындан, месткомнарындан профэвилел кежигүннериниң оргузунга хүн-бүрүүн таймыыр массалыг ажылдарын чорутпайн, профэвилел организациязы-биле администрация арасында коллективтиг керээнин күүселезин эки организастайн турары МТС-тин профэвилел организациязының ажылында улуг четпестерниң бирээзи болуп илереэн.

А. СУНДУЙ.

• • •

ПРОФЭВИЛЕЛ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ РОЛЮН БЕДИДЕР

Сүт-Хөл районнуң чамдык партия эгге организацияларының профэвилелдер организацияларының ажылынга удуртулганы эжиктеттирип турар апарган.

Сүт-Хөл МТС-тин партия организациязы (секретары М. Данның) профэвилелиниң ажылчын комитединиң ажылынга удуртулганы эжиктеткен. Ында ажылчын комитет профэвилел кежигүннериниң иштин хуралдарын үргүлүү чыылдырып, аңаа аныңнал-биле колбашкан чүгүлө эйтырыларны тутаалажып турар.

МТС-те ажылчынар клубу эки дериттинген, янзы-бүрү оюннарның болгаш спорттуң хөреңселлери ында бар. Дыштанар хүннерде болгаш ажыл шагының соолунде ажылчынар аңаа номчулгаларны чорудуп, массалыг оюннарга, спорт маргылдаалдарынга киржип турарлар. Ажылчын комитеттиң чанында боттыкшынар үран-чүүл болгуу организаттатынган. Ооң киржикчилери коллективке солун концерттерни көргүзүп турарлар.

Профэвилел организациязының социалистиг чарышка удуртулгазын эжиктеткен чорук бүдүрүлгениң планныг онаалдарын чедишкининг күүсединге улуг рольуг болган. МТС трактырлар сентелгезиниң планын мартының 1-де 98,5 хуу күүсеткен.

Профэвилел организацияларының ажылы Сүт-Аксы ортумак школада болгаш районнуң эмнелге коллективинде база-ла эки тургустунган. Школаның профэвилел комитеди (даргазы Н. Шоева) башкыларның болгаш школа ажылдакчыларының ортузунга культура-массалыг ажылды өөредилге кежигүдилгелиг ажыл-биле холбаалыг чорудуп келген. Эртекен ийи улуңнарда школаның өөредилге программазы чедишкининг күүсеткинген. Ол комитеттиң чанында он ажыг аныяк башкылардан тургустунган бот-тывынгыр үран-чүүлүн болгуу чуруттакчы чонга концерттерни доктаамал көргүзүп турарлар. Ынаргыя ойнакчылар Е. Кыпай, А. Монгуш, О. Чан-оол болгаш өскелерниң-даа ойнап турары көрүкчүлерниң сонуургалын улгаттырган.

Эмнелгениң профэвилел организациязы коллективтиң бүгү ажылчын, албан-хаакчыларын болунга хандыткан. Коллективтиң кежигүннериниң иштө болгаш бүдүрүлгениң чөвүлел хуралдарын ол комитет доктаамал чыылдырып, ажылчын, албан-хаакчыларының амыдыралына, күш-ажылына хамаарышкан чүгүлө айтырыларны чугаалаштырып турар. Эмнелге ажылдакчылары боттарының иштө күжү-биле эмнелгенин чаа тургустунган рентген кабинединиң бажының штукатурлап, чугайлап алганнар.

Ынаар болза-даа чамдык парторганизациялар профэвилел организацияларының ажылынга кошкак кичээнгей салып турарының фактылары илереэн. Ынаргыя районнуң сан кандизинде партия организациязынган (секретары Тушков) профэвилел ажылын бичии-даа сонуургавайн турган. Ооң уламыдаан ында профком даргазы Мельниковтуң ажылчын, албан-хаакчылар ортузунда кандыг-даа ажылының көзүлбейн келгенин хынаддаан илереэн.

Районда профэвилел организациязының ажылында улуг четпестер бар. Ында местком (даргазы Бочкаров) кадрлар ортузунга кижизидилгелиг болгаш организастыг ажылды чорутпайн турар. Ооң уламыдаан салыг ажылдакчыларының ажылга доктаавас чоруу хөй. Кадрлар дугайында шак ыяштыг, сагыш салбас чорук харылзаанын район конторазында база илереэн. Ол конторанын начальнигинин орлакчызы Аболымов моон мурнунда анаа-ла ажылдап турган телефонист Моноеваны ажылынган кандыг-даа чыдагаан чокка үнүргеп, ооң орнунга болунуң таныкы кижини киирип алган турда, профэвилел организациязы ооңбиле анаа-ла эптежип турган.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга, чоннуң хүн бүрү керегелерин хандырарынга, ажылчы чонларның коммунистиг кижизидилгезинин херээнге профэвилел организацияларының ролюн шиитиргиг белдиринче кичээнгей салырын СЭКП XX съезжизи чер-черинин партия организацияларынган илиитиг боттандырары чугула.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНЫН ДОПЧУЛАЛЫ

Массаларның политиктиг будурулгечи идепкейин мобилизастаар

СЭКП-нин XX съездизиниң шиитиргилерин, партия Төп Комитединиң декабрь болгаш февраль Пленумнарының доктаалдарын күүседиринче ажылчы чоннарның чогаалыкчы идепкейин мобилизастаар талазы-биле районнар солуннарының ажылдакчыларының мурнунда улуг болгаш харыысалгалыг соруулгалар турун турар. Партия болгаш чазактың директиваларын чедишкининиг боттандырары дээш демисешпишаан, бистиң районнар солуннарывыс колхозтар болгаш совхозтар бүдүрүлгезинин, бүдүрүлгелериниң ажылының көргүзүглериниң саныи-даа, шынарын-даа бедидеринин, социалистиг чарышты калбартырының айтырыгларын чырыдарынче улуг кичээнгейни салып турар апарган.

«Ленинчи орук» солуннуң (редактору эш Севен) январьның 24-те үнген номеринде Ленин аттыг колхозтуң малчыннарының орлузунда күш-ажылчы көдүрүүшкүнүн дугайын дыннадып турар эш М. Чимиттиң чагаазын парлаан. Ында агитаторлар саанчыларга, кадарчыларга беседаларны болгаш номчулгаларны үргүлчү чорудуп турар деп ол автор айтып турар. Мурнакчыларның дуржулгазын агитхуузустарда чырыдып, четпестерни шүүмчүлелге таварыштырып турар.

Дараазындагы номеринге «Районнуң сураглыг малчыны» деп эгелиг корреспонденцияны редакция парлап үнүргеп. Сталин аттыг колхозта Ховалыг Тыртых чедип чыл кадарчылап ажылдаан турарын ында чугаалаан. Солуннуң хүлээлгелиг ажылынга ынак болгаш ак-сеткилдиг ажылдап турарының түннелинде анза быжыглаан аныяк бога малдың хун-хүнүнүн иштинде немежир дирит дензизинге бедик немелдени ол чедип алырының талазыбиле чыл келген түлүм чаа-чаа чедишкининерни чедип ап турар. 1955 чылга анаа бүүн чартыктан ийи хар чедир назының 78 баш аныяк инектерни быжыглаан. Дөрт чартык айның иштинде одарладып кадарганының түннелинде кадарчы хун-хүнүе баш бүргүзүнге 1068 грамм немейдени чедип алган, а одарладышкынының бүгү хургузунда—80-деп 130 килограмманы, чамдык малдарга 150 килограмма чедир немелде денэини алган. Эш Тыртых эртекен чылын оон-даа бедик түннелдерни чедип алган. Чүс ажыг баш малды кадарып тургаш, ол баш бүргүзүнге ортумаа-биле 1167 грамм немелдени алган. Кадарчының кызымаккай күш-ажылы бедик үнелээшкинини алган — Бүгү-эвилелдин кодээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчизи болур эргени ол 1955 болгаш 1956 чылдарда ийи удаа чаалап алган. БКАД-нин Бөл делгелге комитеди сураглыг кадарчыны медальдар-биле болгаш үнелиг чүүлдер-биле шаннаан.

Солуннуң 9-ку номеринде Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннарының 1957 чылга социалистиг хүлээлгелерин парлаан. СЭКП ТБ-нин болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң кодээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыынга харыы кылыр колхоз будүрүлгезинин бүгү адырларының чаа кодурулгушкуну дээш социалистиг чарышка киргеш, районнуң ажылчы чоннары колхозтарга бода малдың баш санын өстүрүнүн күргүне планын 103 хуу күүселирин, сүт-баразан фермаларынга азырал инек бүргүзүнден 850 килограммдан эвээш эвес сүттү саап алырын хүлээнген. Малга бөдүүн болгаш чулуктуг чемнер белеткээриниң планын ажыр күүселир, мал ажылының продукциязын будүрүп үнүрерин дыка улгаттырарын чедип алыр сорулга салынган.

Улуг-Хем районнуң «Кызыл туң» солуннуң (редактору эш Кавай-оол) 8-ки номеринде «Чаа, мурнакчы чүүлдерни деткинир болгаш сайгыралыр» деп мурнуку чүүлү берген. Ында ай санында тыпсыр нэтура төлевирни эртекен чылын «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң сүт-бараан фермазынга калбаа-биле чорутканын айтып турар. Ол чорук сүт саалдазын бедидерине улуг идегни бертенинин түннелинде колхоз сүт продукциязын будүрүү үндүрериниң талазы-биле даалганы ажыр күүсеткен болгаш сүт продуктуларын белеткээриниң талазы-биле күруне мурнунга хүзээлгезин хүүсеа бетинде күүсеткен. Ынаргыя болза-даа, ол чугула хемчегниң ажык-дузалының өске колхозтар чедир үнелеп көрбейн турар деп ол солунда шыйып турар.

Солуннуң дараазындагы номеринде МТС-тин бөл зоотехниги Н. Туруун «Малчыннар малдың чаш төлүн ап тур» деп эгелиг чүүлүн парлаан, а февраль 9-тагы номеринде Сталин аттыг артелдиң колхозчузу эш Дадар-оолдуң бедик будүрүлгечи көргүзүүлерни чедип алганы дээш колхозтуң алзаң хөй малчыннары немелде төлевирлерни алган дугайын бижээн чагаазын парлаан. Чижээ, болхоз будүрүлгезинге кызымаккай күш-ажылы дээш кадарчы эш Шагдырга 17 хураганнарны, а кадарчы эш Оканга артыкка ажылдаа алган күш-хүнүнериге төлевирге 6 хураганнарны болгаш 30 килограмм дүктү бергеп.

Солуннуң алзаң хөй номеринде ниитиниң малын хөгжүдүниң херээнде четпестерни илередип турар материалдарны парлагылаан. Чижээ, «Колхозтарда отчёттар болгаш сонгулдалар» деп эгелиг рубрикатың адаанда чүүлде Маленков аттыг колхоз эртекен чылын азырал инек бүргүзүнден сүт саалдазын ортумаа-биле 700 кг алыр планныг тургаш 606 кг, а дүк кыргылазын хөй бүргүзүнен 2 кг алыр планныг тургаш 1.636 граммны алган деп бижип турар. Багай ажаалданың түннелинде эртекен чылын 600 баш янзы-бүрү малдар өлген, малдың хорачазы ам-даа бар.

Сөөлүтүдир үнген номерлериниң бирээзинде чагыкчыларга солун тарадылгазын багай чорудуп турар дугайында корреспондент Б. Санчының шүүмчүлелин парлаан. Дыка хөй колхозчулар солуннарны болгаш журналдарны чагыдып алган, ындыг болзада, харылзаа ажылдакчылары оон тарадылгазын багай организастап турар деп, ол чугаалаан турар. Чижээ, имен «Тываның аныяктары» солуннуң бирги номерин албадым, а «Комсомольская правданың» база ийи номерин чедир бербээннер» деп ол бижээн. Шак ындыг фактылар районда эвээш эвес болуп турары тодаргай.

Районнар солуннарының редакциялары бүдүрүлгелериниң, колхозтарның, МТС-териниң болгаш совхозтарының ажылын экижидери дээш, СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитиргелерин, партияның Төп Комитединиң декабрь болгаш февраль Пленумнарының доктаалдарын амыдыралга чедишкининг боттандырары дээш демисеңге ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигентилерниң бүгү күштерин мобилизастаар, социалистиг чарыштарны могагшылаг чок калбартыр хүлээлгелиг.

Ол сорулга-биле редакциялар боттарының солуннарының арыннарында колхозтар даргаларының, бригадирлериниң, фермалар эргелекчилериниң, саанчыларның, кадарчыларның, кодээ ажыл-агыйының түскай эртемнигленирге, бүдүрүлгелериниң чаартыкчыларының, партия болгаш совет ажылдакчыларының чагаалаарын хөйүлеп парлаар, мурнакчыларның дуржулгазын доктаамал пропагандалаар, массалар-биле, ажылчыннар болгаш кодээ биженкилер-биле харылзааны быжыглаар болгаш калбартыр, адаандан өрү шүүмчүлелди болгаш бот-шүүмчүлелди калбартыр хүлээлгелиг. Часкы тарылгага белеткеларни болгаш ону чоруларынга, 1957 чылдың — алдыгы беш чылдың ийиги чылының даалгаларын үлегерлиг күүсединче массаларны организастаар болгаш мобилизастаарынга бистиң районнар болгаш хана солуннарывыс чүгүлө рольду ойнаар ужуглуг.

Д. РЫЛОВ.

Хамаатты байдалының акт бижилгезин чурумчудар

Баа-Тайга районнуң Барғы кодээ Совели хамаатты байдалының акт бижилгезин дыка четпес чорудуп турар. Ынаргыя ыраккы Мөген-Бүреңде чаа төрүттүнген уругларның, божаан хереэженнериниң, егленишкен хамаатыларның бүрүтселин шуут чорутпастаан. Ында 1956 чылда болгаш оон мурнунда-даа өглеңгеш, бадылага чокка чаңгыс өг-бүле болуп ажылдап чоруур кижилер хөй. Ынаргыя бир өг-бүлеге чаңгыс аай ажыл-агыйлыг чүрттап келген кижилер чиге бүрүтселге ажыл-агыйының ийи анагы кылдыр бүрүтселгеп, колхозчу ийи өг-бүлениң хуузы аймаар малын ажыглап, оон-биле артель Уставын хажыдып турар фактылар бар.

Оон ангыда бадылага чок ашак-кадай кижилерниң уругларын чаңгыс-ла иезиниң ланзызынга кирп бүрүтселп турарынаан бот иелерниң саны көвүдеп турар. Чижээ, хамаатылар Самба-Суруң, Хайынырым олар каш чыдар иштинде чаңгыс өг-бүлеге амыдырап келгеннер. Олар ажыл-агыйын ийи анагы ландылаткан.

Ие Самба-Суруң 1955 чылда бир уруг божаан. Ол уруун чаңгыс болунга ланзыладып алганындаа амыгаа чедир бот ие болуп санатырын чоруур. Ол уругнуң адазы Хайынырым иезин өөнүүн иштин чүге бот ие деп санап турар чүвел, шак ындыг бот ие болганда күруне дузалашкынын ол алыр ужуглуг — деп, чугаалап орар.

Ол черде хөй уруглуг болгаш бот иелернің дузалашкы акшазы база-ла чуруу ёзугаар тыныстынкайн турары тодаргай.

Ынчангаш Барғы кодээ Советтиң левискээринде чуруттакчыларның иштинге хамаатты байдалының акт бижилгезиниң ажылын контролдап, ол керекти чогуурулар-биле чурумчудуп чорулары Баа-Тайга районнуң ХБАБ бюросунын негетинин турар.

Х. СУМБУУ.

Мурнакчы хойжу

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң хөй кадарчызы Шожут ол ажылынга ам он дөрт чыл чедип турар. Бо арадында ол 1200 ажыг хураганнарны төрээн колхозунга өстүрүп берген. Дуржулгалыг малчын чыдың кайыкда үезинде хөй одарлалыр чөрлерни планнаап ап турар.

Шожуттуң хоюндан бо хүннерге чедир 70 хураганнар төрүттүнген, оларны бүрүн камгалап алган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга чедишкининг ужураажыр дээш бо чылын хой бүргүзүнден 2,1 кг дүктү, чүс хойлаанза 105 хураганны алыр деп, хүлээлгеге алган.

Х. ШАРАВИЙ.

Колхозтарда тудуг ажылдарын экижидер

Эки шынарлыг чуртталга бажыңнарын тудар

Чоокта чаа болуп эрткен ССРЭ-нин Дээди Соведиинин алдыгы сессиязы амгы үеде ён-не чугула соруга болза, ажылчы чоннарның чуртталга амыдыралын улам-на экижидери болур деп айытхан. Чоокку каш чылларда тулугга үндүрген акша-хөрениин болгаш бар аргаларны чөп ажыглап, тудугларның шынарын экижидип, бот үнезин чингедирип чедип эдыр болгаш хууда бажың тудуп алыр дээн ажылчынарның, колхозчуларның инициативазын деткиири чугула. Моон-биле кады чоннуң культурлуг болгаш материалдыг чазагай амыдыралын экижидерин сессия чугулап көрген.

Партия болгаш чазак чоннуң амыдыралын, ыяңгыа оларны чурттала бажыңнары-биле ханыпар талазы-биле бө хире улуг кичээнгейни салып турда, Тандыр районнуң Сталин аттыг болгаш Буденный аттыг колхозтарының баштаар черлери колхозчуларга чурттала бажыңнарын тудуп бээриче шоолуг кичээнгей салбайн турар. Тудугларны кылып турар-даа болза, оларның нарын кылыгларын кылып, оңу дарый ажыглаарын хандырбайн турар.

Буденный аттыг колхозтуң мурнакчы саанчыны Анайның чурттап турар бажыны крыша чок. Ол бажында үш өг-бүле иштиг чурттап турар. Олар чуга мазылар-биле түс-түе өрээлден алганнар. Оңу болгаштан чугайлаваан. Чугайлаар дээрге колхоз баштаар черн чугай бербээн. Плиталар салдынмаан. Электри канриттинмээн.

Ол ышкаш Сталин аттыг колхоз шагдағы-ла тудугларын ам-даа дооспаан. Чүгле ханаларын тургузуп каан, ыяштарның оңу она берген, шала кылдынмаан, хөй чылларда тудуп келген чурттала бажыңнарының-даа, куйтура амыдыралдың-даа, бүдүрүлгениң-даа тудугларының кайы-даа колхозтарда бар. Чижээлээрге, Буденный аттыг колхозта 1953 чыла тудуп эгелээн улуг склад ам-даа шалалатынмаан. Склайың улуска көскү машина оруунче көрүнеп талазын крышалап каан, а оон артыы талазы арагар хевээр. Сталин аттыг колхозта ам үрүглар яслизи турар улуг бажыныың чүгле чаңгыс өрээлин дооскан, а өскелериниң талазы-даа кыдынмаан, дээнкири-даа салдынмаан.

Буденный аттыг болгаш Сталин аттыг колхозтарының кайызының-даа төвүнде тудугларының улуг нуруузу крыша, кладовка чок. Крыша кылыр ооргаларын тургузуп каан тудуглар Сталин аттыг колхозтуң төвү—Суг-Бажы суурда кайы көвей. Олярны шагда-ла кылып эгелээн, ынчалза-даа доозар талазы-биле кандыг-даа хемчег алдынмаан.

Буденный аттыг колхозтуң 260 ажыг ажыл кылып шыдаар эр, херээжен колхозчуларының чүгле он тозу тудуг ажылында. Колхоз бүдүрүлгезинин ол хире чугула алырынче бүгү күштүң чүгле он хере хуузун хаара түтканы тудугнуң темпизин дүргедиринге идиг болбайн турар. Колхоз эрткен ажыл-агый чылында 9 чурттала бажыңнарын болгаш маларга дөрт каһаларны түткан. Ындыг-даа болза, ол тудугларны тудуг бригадазы кончуг ооалдажыкын-биле куду шынарлыг түткан. Хавын каһазының тулуун чызыы турупгуруп, тос айда эгелезе-даа, дыка үр тулуп, соок улгалып, хаваннар турар черчок бергедеп көөрге далаш-биле дооскан.

Ол колхозтуң тудуг бригадазында күш ажылдың сагыыга-чүрүмү кошкак. Тудугжулар онаашкан ажылын каапкаш, бүгүн ай айы-биле ажылга үнмейн турарлар. Тудуг бригадазының бригадири ажылын каапкаш чөрүй баар чүүл бар, тудугжулар ажылын орай эгелээш эрте доозуп турар. Хүнде чүгле 3—4 шак ажылдаар таварылгалар бар.

Буденный аттыг колхоз бо чылын бүгү тудугларга хереглээр 1200 кубометр ыяшты белеткээр планныг, амга чедир оон чүгле 823 кубометрин белеткеп алган. Тудутта бирги хову бригадазын быжыглаан. Ынчалза-даа ол бригада кандыг-даа ажылды кылбайн турар. Сөөлгү үеде малчынарның кыштагларынга чаа мал киирер чыгыг каһаларны тудар деп турар.

Сталин аттыг колхозтуң бо ажыл-агый чылында тудуг планы улуг. Чүгле чурттала бажыңын безин 23-тү тудар, 2500 кубометр тудуг ыяжын белеткээр планныг тургаш, оон бир муң хирезин белеткеп алган. Отчеттуг хурал эрткен соонда тудуг ыяжының белеткелинде ажыдап турар кижилериниң саны кызырыган.

Тудугга түе черниң материалдарын ажыглазы оон шынарын экижидер болгаш бот үнезин чингедир. Ындыг-даа болза, үстүнде айыттынган колхозтарның кайызы-даа ол айтырыгже чугула кичээнгей салбайн турар. Чал-Бежиг болгаш Суг-Бажы суурларда печкаларлыг бажыннар кончуг ховар. Колхозчулар боттарының чурттала бажыңнарын кудуттуруг болгаш ары-шевер ажыгээр дугайында онаа сагыш салыры чугула.

Сталин аттыг, Буденный аттыг колхозтар тудуг ыяжының сөөртүлгезин ыракта четпес чоруткан. Сталин аттыг колхоз ыяшты 25 кубометрни, а Буденный аттыг колхоз — 30 кубометрни сөөртүп алган. Тудуг ыяжын дүргеп сөөрткеш, тудугларның темпизин дүргедиргн онаа негетинин турар.

Бо колхозтарда тудугларны шала тутпаш, ара кааптар чоруткы моон соңгаар болгурбээс. Буденный аттыг колхоз чүгле чурттала бажыңнарын кудуу шынарлыг тудуп турар эвес, харын мал каһаларын база кудуу шынарлыг кылып турар.

Ынчангаш бо колхозтарның баштаар черлери бар аргаларын болгаш курлавырларын таарыштыр ажыглаш, тудуг ажылынче чугула кичээнгейни салыры негетинип турар.

С. НАТПИТ-ООЛ.

Иркутск областың Тулун районунуң Париж Коммуназы аттыг колхозуң Илья Кондратьевич Кириенко 25 чыл шигжиле удуртуп турар. Артель области улуг ажыл-агый. Эрткен чылын колхозчулар бүгү таварга шеваунуң секлер, буруузундеп ортумаа-биле 15,8 центнер тараанны алган. Күрүнеге плавдан ажыр 384 тонна кызылтасты немей дужаатан. Бир инектен-не ортумаа-биле 1.980 килограмм сүттү саап алган.

Ам колхозчулар часкы тарылгага белеткенип турарлар. 3 муң гектар черниң харын ыырындырган. 600 тонна органиктиг удобренилерни шөлдерде төккен, 9 муң ажыг тонна үрезин шуут белеп.

Чурукта: колхозта үрезин арыглаашкыны. Мурнуу талазында — колхоз даргазы Социалистиг Күшажылдың Маадыры И. К. Кириенко (оң талазында) деңзилекчи П. М. Никитенко-биле чугаалажып тур.

Фото Э. Брюханевичоуу.

Зоотехник Надя Юдина

Надежда Юдина 1954 чыла Ярослав областа көдээ ажыл-агый техникумун чедиишкинниг дооскан. Тывага ажылдаар деп шиитпирлеп алган. Ын-не чоок демир орук станциязындан безин 400 ажыг километр ырак, ол аразынга чүгле автомашина-биле чоруур деп улустуң чугазын дынназа-да, хамык үжүр черниң ыразында эвес, а мал ажылдыг областың чонунуң ортузунга ажылдазы солун болгай деп Юдина бодап алган.

Танывазы Тывага келгеш, Барылын-Хемчик районунуң Ворошилов аттыг колхозунга ажылдазы-биле барган. Чаа ажыллап эгелээн зоотехникке баштайгы үнден-не бергелер таварыжын эгелээн Сөс билбези, аътха чоруп шыдавазы малчыннар-биле харылзажырынга шаптыктап турган. Аныяк специалист бергелерни чүткүлүг шыдажын эртип, ажылынга чоорту мергежин, колхозчуларның ынак зоотехниги апарган.

Юлина ырак-даа, чоок-даа одарларда малчынарга болуунуң тургузуп алганы график планын бүүгаар барып турар. Чугула херек апарганда малчынарга кажан-даа чеде бээр. Ол чорааш, малчыннарга беселарыны кылып бээр.

Ол бо чылын малчыннарга «Чаш бызаларны кезиндең чарып саары», «Малдың дүүн тастай бергенде кандыг хемчегер алырыл» дээш оон-даа өске солуп чүүлдерни таныштырган.

Зоотехниктиң малчыннар-биле ханы харылзаалыг ажыдазының түнелелинде колхозта малдың продуктулуу нурнуку чылдарын бедээн. Малларның чаш толу бүрүнү-биле ажаан алынган. Чүгле бо чылын төрээн 120 хойларның хураганнарын чыдырыг чокка ажаап алган.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Колхозтуң хову турлаанда

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң тараажылары часкы хову ажылынга белеткелин организастыг чөрүдүп турар. Колхоз төвүнден 72 километр ырак Артыштыг деп черде эрткен чайын аңдартынган шөлдерни бо чылын тарырынга ында хову турлаан белеткеп эгелээн.

Артыштыга ниити чурттала бажыңнардан ангыда аңаа тараа склады болгаш өске-даа тудугларны кылып эгелей берген. Тудугга хереглээр 1400 ажыг чүлүктер белеткетинген. Колхозтуң хову бригадазынга Артыштыг турлаанче сөөртүп чедирип турар. Бо хүннерде тараа культураларының 120 центнерин турлагда аппарган. И. ОЙДУП.

Ак-сеткилдиг бараан болуушкун

Сүт-Хөл районунуң Бора-Тайгада Онлар Кажыкпанның эргелекчилээни магазин эрткен чылдың барган саарылгазының планын 116 хуу, а белеткелдер планын 125 хуу күүседкен. Ол болза, совет садыгның культуразы дээш демисселиг түннели, оон ажыллакчызы кижиниң чон мурнунга ак-сеткилдиг бараан болур хүлээлгезин күүседкени болур.

Бо чылын эш Кажыкпан база-ла бедик көргүүлерниг ажылдап турар. Январьда саарылга планын 122 хуу, а февральдың беш хонук бурунгаар күүседкен. Эш Кажыкпан бо чылдың бараан саарылгазының планын Октябрьның 40 чыл оон таварыштыр күүседирин хүлээнген. Оон соңгу боттуг ажыл-херектен варынмас.

Ие-чаштың дугайында сагыш салыышкынын күштелдирер

Хей үрүглар болгаш бот иелерге тыпсын турар күрүне дузаламчызы болза ие-чаштыг кампалаар дугайында партияның болгаш чазактың ада сайын салыышкынының илерзешкини болур. Бо дузаламчыны тыпсырының херээ база хей үрүглар иелерни чазактың шанналарынга чогуур үезинде шередин киирер ажыл Барылын-Хемчик районда сөөлгү үеде алзаа экижээн.

3-тең хей үрүглардың 381 иелерге 1956 чылда 134950 рубльдың бир үгле бээр дузаламчызын тывыскан. Ол иелериниң аразында 12-ги оглуңга 2500 рубльдың дузаламчызын алган М. Бек (Ворошилов аттыг колхозта), 11-ги оглуңга — 2500 рубльдың дузаламчызын алган О. Барынмаа («Совет Тываның 5 чылы» колхозта), 8—9-ку ийис үрүглардың — 3 муң рубльдың дузаламчызын алган О. Бичеш («Большевик» колхозта), 6—7-ги ийис үрүглардың — 2250 рубльдың дузаламчызын алган С. Шөвээ («Кызыл тараачын» колхозта) болгаш 9-ку үруунга — 1750 рубльдың дузаламчызын алган К. Оттар («Кызыл Маадырлар» колхозта) болгаш бар.

Бо иелер алган дузаламчызын чөп ажытхан, ишек-хөпти, демир оруннарны, даарыыр машиналарны болгаш өске-даа бажың хереглелдерни салып ап турарлар.

1956 чылда «Маадыр ие» деп хүндүлүг атты районда 4 иелерге, а 1957 чылда 5 иелерге тыпсыскан, 120 ажыг иелер «Ленин аңдары» орденниң болгаш «Ленин иелдиилиин» бүгү чергелери-биле шаннатканнар. Хей үрүглуг болгаш бот 1277 иелер күрүне дузаламчызын ай санында ап турарлар. Ол иелерге эрткен чылын 1 миллион 208 муң 500 ажыг рубль түңнүг дузаламчы ап турар иелерге хуваап бодаарга бир кижээ-ле ортумаа-биле 940 ажыг рубль онзажып турар.

Ай санында-ла шалың төлевири-биле бир дөмей күрүне дузаламчызын ап турар иелер дыка хей. Чижээ, Х. Анзанмаа («Ленин оруу» колхозта) 11—12-ги үрүгларынга 300 рубльдың, М. Дырың («Кызыл тараачын» колхозта) 330 рубльдың, Хаак-Аңай (Кызыл-Маажалык суурда) 275 рубльдың доктаамал ап турарлар.

Иелерге дузаламчы тыпсыр ажылды Эрги-Барлык көдээ Совет (даргазы Норбу-Самбуу), Аянгаты көдээ Совет (даргазы Шовун) эки тургусканнар. Ол Советтериниң деписсээрдериниде иелер дузаламчы акшазын чогуур үезинде үүктел чоокка ап турарлар.

Ындыг болза-даа Аксы-Барлык көдээ Советтиң даргазы Седен, Шекпээр көдээ Советтиң даргазы турган Седин олар иелерге тыпсыр дузаламчы акшаны чогуур үезинде үүктел чоокка ап турарлар.

Үрүглары культурлуг кижилер соругга-биле оларның иелериниге тыпсып турар дузаламчыны чамык ада-иелериниң талазындан чөп ажыглавайн турарын айтыры чугула. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозта малчын С. Ооласчыт 7-ги үруунга бир үгле бээр дузаламчызын алган, оон-биле арагалап, чораашы, 600 ажыг рубльди чидиргеп. Хөндөлең көдээ Советте С. Кыдыр 1250 ажыг рубльди харүүга алган, үрүгларынга дузалыг чүү-даа салып бербээн.

Иелер-биле ажыл Хөндөлең көдээ Советте багай турбустугнун. Чижээ, кайыында үрүглардыг турган ие М. Даажы-Серен биле үруглар алзазы Сайтаа олар хамаатызы байдалының бижилгезинге ийи ангы кылыр бүүдүлгенин түрүл-ла, ол көдээ Совет олярта дузаламчыны чыгыыс ог-бүленнин үрүглары дээш бир чыл дургузунда берип келген чүүл бар.

Ол бүгү болгаш өске-даа четпестерни чайладып тургаш, ие-чаштыг кампалаар дугайында партияның болгаш чазактың айтыышкынынарын хажык чокка боттанырары районнуң социал-хандырылга киличининиң болгаш көдээ Советтериниң чугула соругазы болур.

А. САЯНОВ.

Колхозчуларның кадыын камгалаар

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннарның кадыын камгалаар дугайында улуг сагыш салыышкынын салып турар. Бистиң чуртувуста медицина дузаламчызы халас болгаш бүтүдеге чедингир. Чурттуң эң ырак черлеринде медицина пунктулары бар. Фабрикаларда болгаш заводтарда, колхозтарда болгаш совхозтарда чоннуң аарыыр чоруун болдурбазынче утпанган хемчегларниң шынгыы системазын боттандырып турар.

Ынчалза-даа чамдык удуртукчуларның боттарының хамаарышкан кижилерниң кадыы дээш харыысалгазын медереп билбейн турары хомудаачыг. Чижээ, Кызыл районнуң «Тинлелге» колхозунуң төвүнден кам-ла километр черде мал ажылының фермаларында арыг-шеверге удур чоруктар ковуушкан. Фермаларда малдың чаш төлүн азыраарынга таарымчалыг орансуур чок болганындан чаш бызаалар болгаш хураганнар чурттала бажыңнарында кижилер-биле кады туруп турар. Фермаларда ажылдап турар колхозчуларда кандыг-даа тускай хеп чок. Оон турчук аарыг малдың кадыкшыларының фермазында ажылдап турар кижилерни баш удур алыр хемчегер болгаш хынала чокка ажыга кирген. Ол чорук колхозта медицина пунктузунуң багай ажылының дугайын база чугаалап турар. Чурттала бажыңнарында саван, чүнар-темир чок болгаш хирлиг. «Тинлелге» колхозтуң суурунда болунда безин чүнар-бажың ажылзайн турар болганда фермаларга бо үүгайынга чугаалаан-даа хөрээ чок. Шак ынчаар чорук халлавырлыг аарыгларны тывыктырарынга болгаш неперединиге бүгү байдалдарны тургузуп турар.

Малдарын кижилерге халдап болур янзы-бүрү халлавырлыг аарыглар чок эвес. Колхоз даргазы эш В. Чүлүм-биле беселадажырга, тускай хептиг тынар дугайынга чурттала бажыңнарын бо чылын тударын төлевилээн чүве деп тайылбырап турар. Ынчалза-даа ол күүсетиннер бе ынчам? Колхозтуң даргазында колхозчуларның кадыын камгалаар дугайында чогуур сагыш салыышкын чок шинчи көстүп турар. Колхозтуң даргазы болгаш партия организациязының секретары фермаларга үргүлчү барып турар хиреде-ле байдал ынчаар болуп турар-дыр.

Кызыл районнуң өске колхозтарының фермаларында ындыг байдалдар база көстүп турар. Чижээ, Сесселигге «Баян-Хем» деп адап турган, ам Бин-Хем районнуң «Тинлелге» колхозунда каттышкан колхозтуң суурунуң чоогунда сүт-баразы фермазының байдалы моон канчап-даа ылгалбас. Ында тускай хеп, саван, чүнар-темир дээш ышкаш чүүлдер база чок. Партия, комсомол организацияларының секретарылары Шаравии, С. Кара-оол фермага кээп, политинформацияны кылып берип турзаа-да, колхозчуларның чурттап, ажылдарынга чогуур байдалдарны тургузарынче сагыш салбайн турарлар деп колхозчулар чугаалап турар.

Ол-ла районнуң Эзербекте «ТАРН ХН съездиниң» колхозунуң фермазында байдал моон сыр өске. Ында анек, бызаа каһаалары, сүт хүлээп алыр пункт бар. Саавчылар тускай хептиг ажылдап турарлар. Өске колхозтарга ындыг байдалды чүге тургузуп болбазын? Канчап-даа болур. Чүгле оларның удуртукчуларының кижилерин кадыының дугайында, фермаларга арыг-шеверге дугайында бүүдүл сагыш салыышкынны херек.

Чыл келген тудуп колхозтар быжыглып, колхозчуларының материалдыг байдалы экижип турар. Колхозчуларның кадыын камгалаар айтырыг чүгле оларның чурттала бажыңнарында эвес, харын көдээ ажыл-агыйны коллективниге база ужур-дузалыг болур.

Зынчи Ю. ЗЕЛИКМАН.

Сураг-ла барган

Эрзин болгаш Тес-Хем районнарының аразында каттышкан чаңгыс ДОСААФ комитедин 1955 чылдың күзүнде тургускан. Оон даргазында эш Федороову сонгаан. Ынчаарга эш Федоров Тес-Хем районнуң төвүнде Самагалдайда чурттап турар. Баштайгы үеде ол Эрзин суурга ийи-чаңгыс кээп турган.

1956 чылдың эгезинде ол Эрзинге бир көстүп келгеш, ДОСААФ кежигүннериниң ортузунга чамдык ажылларны чорутkан. Оон соонда үр-даа болбайын демир Самагалдайже хапкан. Оон бээр бир чыл ийи ай эрткен. Ол үениң дургузунда эш Федоров Эрзин районнуң девискээрлеринге изиндаа баспаан.

Эрзинниң аныяктары спортка-даа, янзы-бүрү техниканы өөренириниге-даа кончуг ынактар. Эрткен чылдың күзүнүнде район төвүнге мотоцикл өөренириниң белгүмүн үзүрүскан. Анаа 16 кижи өөренип эгелээн. Белгүмүү башкылаары-биле МТС-тиң механиги Пагжин-биле дугуржуп чугаалажып алган. Ынчалза-даа программа чок апарган. Ынчангаш ону чорудуп баарынче эш Федоровтан дилегни кылган. Ол дилег бага-ла харыы-даа чок сураг барган.

Эрзин районда ДОСААФ организациязының ажылы сандаргай байдалда турар. Районда оон чеже кежигүннери барын дээрги кымга-даа билиннинес. 1956 чылда кежигүн дадывырын хавырбаан. Боодалга маргылаалары болгаш техниканга өөренирининг белгүминиринің кичээлдери чорубайн турар. Эш Федоров боодалга маргылаазынга хереглээр эки дээштиг боону Эрзинче чорудуп баарын ыка үр үениң дургузунда аазап келзе-даа, оны бүгүнге чедир кандыг-даа түңнел чок болган.

Бистиң районда ол организацияларның ажылы шак ындыг сандаргай байдалда турда, областтың ДОСААФ комитеди бүгүнге чедир шиитпирлиг хемчегларни чүге албайн турарыл?

Х. БУЯНДЫ.

Санын болгаш шынарын катай көөр

Өөүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң тудугжулары бо чылын 2000 кубометр тудуг ыяжын белеткээр планныг тургаш, 1800 кубометрни белеткеп, оон иштинден 1400 кубометрни машина оруунче үндүрген болгаш 700 кубометрлиг тудуг шөлдерине дүжүрген.

Эш Чыпсынның улуртазы алды кижи составтыг звено уруглар ишлизиниң тудуунуң ханаларын орту кирер туда бергеп. Чурттала бажыңнары тудуп турар звено 4 чурттала бажыңнарының ниити тудуун дооскан. Тудугжулар Чыпсын, Күнгаа, Чылбак, Кунун-Доржу олар хүннүң үзүг нормазын үргүлчү 125—150 хуу күүседип турарлар.

Эрткен чылдарда туткан бажыңнарның крышазы, кладовказы ам-даа кылдынмаан. Ону кылыр дилиг материалдарыбиле пилорама хандырып шыдаайн турар. Туттунган бажыңнарның ханаларының чингис чыскыгларын багай болганындан кыжын соогу аажок болур. Шөлдерин эки хомгавазынындан чүгдүнмес болуп турар.

Тулуг материалдарының сөөртүлгези хожулап турда, колхозтуң чаңгыс-даа автомашиназы ында ажылдавайн турар. Дээрт автомашиналарның чүгле чаңгызы шинчеп турда, өскелерин септеп, ажыглаар талазы-биле кандыг-даа хемчеглер алдынмайн турарын четпес.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Бо чылдың тудугларынга

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозунуң тудуг бригадазындан 13 кижи составтыг звенону февральдың эгезинде тайгаже дерип үндүрген турган. Олар февраль 25-ке чедир Ак-Хемде белеткээн ыяжынган 1700 ажыг чүлүктарны сөөртүп алган.

Ажылын бүдүнгүрүг, эки шынары дээш социалистиг чарыш звенонуң кежигүннерин күш-ажылче улам сорук киирип турар. Тулуг ыяжын шилип кезер, чонуп белеткээр болгаш сөөртүр ажылдарга Буянды, Бамр-оол, Чаян-оол, Дамба ышкаш мергежилдиг, берилген онаалданы хүн бүрү ажыр күүседип турарлар хөй.

Х. БЮРЖЕН-ООЛ.

Колхозчу тудугларга—хөй ыяш херек

Чаа-Хөл районнуң колхозтары 1957 чылдың тудугларынга хереглээр 5400 кубометр ыяшты белеткээр тургаш, чоокку хүннерге чедир 3,5 муң хире кубометрни черле белеткээн. Оон 3 муң кубометрни машина оруунче үндүр сөөртken.

Ынчалза-даа черле белеткетинген ыяшты тудуг шөлдерине сөөртүп алганын ап көөрге, эрткен чылдарда болуп турганы ышкаш хөй ыяшты черге кезип каапкаш, сөөртүп албайн баар шын эвес практиканы ам база катаптаар чаламас болуп турар. Ам черде кестинген бүгү ыяшты хар кыры-биле сөөртүп алыр дээш колхозтарда автомашина болгаш эът транспортун эвилелээри кол соруга болур.

Молотов аттыг колхоз ыяш белеткелинде колхозчуларның күш-ажылын эки организастаан. Колхоз черде 1616 кубометр ыяшты белеткээн болгаш тудуг шөлдерине 280 кубометрни сөөртүп алган. Колхозтуң тудугжулары чаа белеткетинген ыяш-биле клубтун тудуун эгелей бергеннер.

Бо колхоз-биле деңзээрге, «Тинлелге» колхозта тудуг ыяжының белеткелинин байдалы сыр өске болуп турар. Ол колхоз бир муң кубометрни белеткээр тургаш чүгле 350 кубометрни черле кескен, а сөөртүлгени шуут чорутпаан. Тайгада чурттап турар колхозчуларның ажылдарының экижидеринче колхоз баштаар черн (даргазы эш Каваа-Сарыг) шоолуг сагыш салбайн турар. Тудугжуларның ортузунда партияның полит-массалыг ажылы багай тургустунган.

Районнуң машина-трактор станциязы колхозтарның тудуунга 1500 кубометр ыяшты сөөртүп бээр тургаш, чаңгыс-даа кубометрни күүсетпээн. Колхозтарда тудуг ажылын боттуг удуртур талазы-биле райкүүсөкомнуң чанында колхоз тудуунуң киличининиң эргелекчизи эш Анфилов шүшпен ажылдап турар.

Колхозтарның баштаар черлери-даа, МТС-даа черле кестинген ыяшты тудуг шөлдеринче сөөртүрүнче күш салыры чугула. Хамык үжүр черге хөй ыяш кезеринде эвес, а ону сөөртүп алырынга дээрбин бодаар херек.

Т. БЕГЗИ.

Планны күүседир

Барылын-Хемчик районнуң колхозтары бо чылдың тудуг материалы белеткээрин че организастыг киргеп болгаш колхозтар ниитизи-биле 16800 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планын 79 хуу күүседип алган. Тудуг материалы белеткээр болгаш ону тудуг шөлүнче сөөртүр талазыбиле «Комсомол 30 чыл оң», «Кызыл тараачын» колхозтар эки ажылдап турар. «Комсомол 30 чыл оң» колхоз малчынарын чылыг, чырык бажыннар-биле хандырар дээш кол-кол 10 кыштагларда 10 чурттала бажыңнарын тудуп, чоокку күннерге ажыглалга киирери-биле бүгү хемчегларни ап турар

Ындыг болза-даа районнуң колхозтарының белеткээн ыяшты тудуг шөлдерине сөөртүп ап турары кошкак. Колхозтар тудуг шөлдеринче 17900 кубометр тудуг ыяжы сөөртүр тургаш, чүгле 1229 кубометрни сөөртүп алган. Сөөртүлге планын «Большевик» колхоз шуут үскен. Ворошилов аттыг колхоз 6 хуу, «Ленин оруу» колхоз 7 хуу күүседип, өске колхозтардан чыдып калган.

Тудуг материалының сөөртүлгези үстүрүнге чедип турда, аңаа күштерни немзиринин улуу, чамдык колхозтарның удуртукчулары тулуг бригадаларында бар күштерни эвээжедип турар. Ынаңгыя Ворошилов аттыг колхоз тулуг бригадазында ажылдап турар кижиниң санын чүгле 15 кижи кылдыр кызырган. «Ленин оруу» колхоз 40 кылдыр эвээжеткен. Колхозтарда 793 ажыл аът-тарындан чүгле 156 аът, 10 автоприцептериң 6-зы, 7 пилораманың чүгле 2-зи ажылдап турар.

С. АРАПТАН.

Чагыкчыларның чөптүг негелдези

Байга-даа ажылдап турар совет кижилер бистиң чуртувустуң амыдыралының хүн-бүрү болуп турар болуушкуннарын, даштыкы чурттарда болуп турар болуушкуннарны солуп парлалгадап ноичуп билип ап турар, ынчангаш ажылчы чоннар солуп парлаганы кижи бүрүзү чагылып ап, оон ээлчеглиг номерн каһан келирин четкилеп манап турарлар.

Ындыг турбуже, чоннуң чагыткан солуннарын ээлерине чогуур ей-шаанда четче чедирип бербее, ону саадалыг болгаш харын шуут чидирер чоруктар Барылын-Хемчик районнуң Эрги-Барлыкта үргүлчү таварыжып турар. Чижээ, ында чеди чыл школазының башкыларының болгаш ажылчыннарының чагыдып алган «Шин» солуннарынга 14 кезек, а колхозчуларның 11 кезек, шунтү 25 экземплир солун январьда четпес болган. Оон ында колхозчуларның чагыткаңы «Шынның» январь 23-те үнген номеринден 5 солун база чок болгаш школчуларның «Сылдысчыгажының» чүгле 50 хуузу барып турар.

Бо дугайында чагыкчылар бистиң чагыдып алган солуннарывыс ей-шаанда четче келбес болгаш харын сөөлгү үеде хей-хей солуннар моонү-биле шуут чок болуп турар апарны деп чөптүг негелдени кылып турарлар. Кежээ Советтиң секретары эш Шагдыр бо дугайында райкүүсөкомга ийи удаа айтырыгны тургузкан болза-даа, тодаргай харыы ап шыдаваан. «Большевик» колхолтуң почта дажыкчылары Өчүр; болгаш Эртине олар районнуң харылзаа конторазындан почтаны кончуг харысаалга чок хүлээп ап турар. Олар почтаны хүлээп ап тура чагыкчыларның санын бүүгаар санап алдайн турар болгаш чамыкта эзирик чорун чоруур чүүлдер хей удаа кезүлеп.

Чоннуң чагыткан солун-сетхүүлүн чогуур ей-шаанда ээлериниге четче чедирбес, харын-даа хей-хей солуннарны шуут ке чок чидирип турар чоруктарның чыдагазының харый тып хемчег алган, солун тараалыгның экижидери шынгыы негетинип турар.

Дамитыкыда

Улустар серемчилелдиг болур ужурлуг

Гана күрүнени КПО-нуң кежигүнүнге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелээн

Англияның ядролуг чепсээн шенээринге улус удурланып турар

★ ★ ★

Улустар серемчилелдиг болур ужурлуг

Фредерик Жолио-Кюриниң медеглели

ПАРИЖ. (СЭТА). Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң даргазы Фредерик Жолио-Кюриниң делегейниң амгы байдалының болгаш тайбыңның талазакчыларының шимчээшкинниниң сорулгаларының дугайында медеглелин Парижте парлап үндүрген.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруунуң кошкалары-биле болу берген улуг иделел амгы үеде улустар аразының харылзааларының бакыраазы-биле болдунган дүвүрелиг байдал-биле солчу берген деп Жолио-Кюри чугаалап турар. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке үскүлежиишкиннер, Венгриягa болуушкуннар, дайын белеткелдериниң күштелишкини, бүүрешпес чоруктуң катап туруп келгени хей-нийтиин дүвүредишкен. Соок дайын катап тургустуна берген болгаш янзы-бүрү хевирлер-биле илереп үнүп турар. Ол

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеткенден

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 53 (3765) | 1957 ч. март 14, четверг | Өртээ 20 коп.

Эмнелге болгаш ясли тудугларынга удуртулганы экижидер

Эмнелге, санатория болгаш уруглар албан черлериниҢ тудугларын калбартырыр, ону бүгү тала-биле таарымчалыг экижидерин партияның XX съездизи онаалап айтыкан. Алдыгы беш чылда бистиҢ РСФСР-ниҢ талазы-биле эмнелге тудуглары бешки беш чылдыныңдан 2,8 катап, а уруглар яслилери — 2,4 катап көвүдээр, бо талазы-биле дыка хей акына хөреңги—барык алдар миллиард рубльди чарыгдары көрдүнген.

Тыва областың кадык камгалал шугуреглиг. Бо чылдың чаа тудугларынга 1826 капитал сентелгелерге чарыгдаарыг 1 миллион рубльди күргүне тускайлангерген. Партияның чамдык райкомнары болгаш райкүскомнар, «Тыва тудуг» трестиэн болгаш областың кадык камгалал ийиэни күргүнеҢ берип турары ол улуг хүсалгычыны чеп ажыглап шылавайн, тудуг планнарын чыл бүрү чедир күүседипейн турары дыка четпес.

Бай-Тайга район эмнелгезиниҢ 1951 чылда эгелээн тудуу үш чылдар иштиниҢ доозулбаан. Ону эрткен чылын ажыглалга киирген болза-да, оон чедир кылынмаан түүлери ам-даа хей. Ол ышкаш Кызыл хоорайда божулга бажыңының тудуу дөрт чылдар дургузунда үргүлчүлеп келген. «Тыва тудуг» трестизи ону ам-даа чедир кылбаан. Ба-Хем болгаш Сут-Хөл районнарыныҢ төптеринде бирээзинде 240 дөрбелчин метр шөлүг инфекция корпустарының 1956 чылда доостур ужурлуг тудуглары бо чылче улашкан.

Медицина албан черлериниҢ тудугларында шак ындыг хожудаашкынның чыдагааны чүл? Бол-да чүве удуртулганың ажыл-ишчи эвес, негелде чок тургустуганында. Тудугуның индустриалдыг артазынче, чаа технологияны шингээпин алырынче, мурнакчы дүржулганы болгаш социалистиг чарышты калбартырынче, күш-ажылды шын организастаарынче кошкак кичээнгей салып келген.

Эрзин районуң Мөренде медпунктуга эрткен чылын дыка эки бажың кыдыңган: амбулаториялыг, божулга болгаш аптек киирликтери ыяштыңан, эмзеп хуралгалыг. Чөен-Хемчик райониуң «Коммунизмче орук» колхозунда оон-даа эки таарымчалыг тудуг бар. Ону 1956 чылдың июньдан ноябрьга чедир дөрт-ле айлар иштинде кыпсын доозан турган. Тудугуның шак ындыг улусчу аргаларын областың кайы-даа районнарынга чорудуп болур.

Бичү чаштарны культурлуг кижизидеринге, калыкшылдыг кылдыр өстүрүнге уруглар албан черлери улуг ужур-дузалыг. Бо талазы-биле тудуглар бистиҢ областа база-да дески эвес. Бии-Хем район эрткен чылын ясли тударының планын ажыр күүсеткен, оон колхозтары ам шупту ясли-лерлиг, «Кызыл тараачын» ышкаш колхозтарның фермаларында безин бар.

Уруглар албан черлериниҢ тудугларын ийиги чергенин айтырыы кылдыр көөр чорук чамдык район удуртукчуларынга болгаш колхоз даргаларында ам-даа бар. Маңаа чижек кылдыр Таңды, Ба-Хем, Бай-Тайга районнарын айтып болур. 1956 чылда ол районнарның колхозтары планныг ясли тудугларының чангызын-даа албаан. Бай-Тайганың Молотов аттыг хөзүнүң 1953 чылда эгелээн ясли-нин ам-даа доозулбаан, ындыг байдал ким районда база илереп турар.

-даа чылдың чедиишкинниг бо-организастыг белеткелден болгаш ял-ишчи удуртулгалаан кол хамаарыжыр. Тиң область тудуг материалының талы-биле байлак, ындыг турбуже тудуг дериниге оон үзүктелиишкини болган -ла таварыжып турар. Ол болза, ыяштың тайга сана кам чокка кыргыш апкаш, ону тудуг шөлдериче чогуур йүүне сөөртүп алдазында. Областың кайы-даа районнарында тудугга таарымчалыг даш дыка хей, оон-биле кылган тудугунуң шынары-даа эки, үнези-даа чиик болур, ону ажыглавайн турарывыс четпес. Чүгле ыяш болгаш дан эвес, дөй база пар довуруктарны, хыргыыштарны тудугга чеп ажыглаары чугула.

Тудуг материалдарын бүдүрерин көвүдеринге ажыл-агый, бүдүрүлге черлериниҢ бар арга-ларын, курлавырларны шын ажыглаары база чугула. Кадык камгалал органнары чамдык тудугларны кылырынга албан организация, бүдүрүлге черлерин-биле керээлиг. Коллективтиг дугуржулгада ол соруланган чедиишкинниг күүселдези ылангыя профсөвилел организациялаарының дээштинде эки ажылындан биче эвес хамаарыжыр. Бо талазы-биле областың профсөвилелдер Чөвүлелиниң улуртулгазын экижидери оңаа негетинип турар.

Ажыл-херек бүрүзүн кижилер, кадрлар кылып бүдүрер болгай. Бисте тудуг ажылының хожуган турарының бир кол чылдагааны болза, ол талазы-биле доктаамал бригадаларны мергежилдиг кадрлар-биле быжыглап хаңырбайн турарында. Чамдык колхозтарда тудуг бригадалары сезон характерлиг, а чамдык черлерде чүгле ёзу барымдаалап тургускан, оларның барык кезии ажылга үнмейн турар. Күш-ажылга шак ындыг организас чох чорук планныг онаалдаларны күүселириниге шаптыктап турар.

Чер-черде партия, совет, профсөвилел организациялары тудуг ажылының темпизин дүргедилир, оон шынарын экижидер талазы-биле контрольду холга алыр. Эмнелге болгаш уруглар албан черлериниң тудугларын ийиги чергенин айтырыы кылдыр көөр чоруктар-биле шинтпирлиг деп-сежилир, массаның күш-ажылчы идепкейин удуртур, мурнакчы дүржулганы болгаш социалистиг чарышты калбартыр херек.

Тудуг бригадазының чедиишкинниг болуру күш-ажылдың организастыңдан кол хамаарыжыр. Бедик бүдүргүчүлүг ажылдаары дээш участок бүрүзүнге таарымчалыг байдалды (тудуг материалдарын болгаш чепсек-херээселдерни) хаңырган турар ужурлуг. Ак-сеткилдиг күш-ажыл Төрээн чуртка, совет кижилерге улам-на үлегерлиг, чонунга төлептиг бараан болур талазы-биле бүдүрүлдиг. Эш Агбаан Тес-Хем районуң улус судунуң күүсекчизиниг болгаш шинткекчизиниң оралакчызынга ажылдап турган, чонуң идегелин шынаткан.

Коммунистериниң болгаш партия кежигүү эвестериниң бүзүлбас блогунуң канилазы дээш ол хүн районуң сонгукчуларын чаңгыс кижи дег бадылаашкынын бөөрлер.

Секретариаттың составынга ол ышкаш Е. Ф. Белашева, С. В. Герасимов, Г. С. Моңхов, В. Н. Пименов, Н. И. Осенев, А. Б. Салтыков, И. А. Серебряный, Д. С. Суслов, У. Бансыкбалев, Э. Я Эйнман олар сонгутурган.

Чаа-Хөлде улус судунун шинткекчизинин сонгулдазы

Март 17, воскресенье, Чаа-Хөл районуң улус судунга сонгуулдаларның хүнү.

Районуң улус судунуң шинткекчизинин кандидадынга Доржукай Чамыновичи Агбаанны районуң хереглекчилер инитилелиниң коллективинден депшиткен. Ону Чаа-Хөл судунуң чурттакчыларының инити хуралынган деткээн.

Эш Агбаанның сонгукчулар-биле ужуражышкыны хуралдары бедик көдүрүүшкүнүүт эртилээн. Сонгукчу эш Наймит-оолдуң чугаалааны:

— Эш Агбаанны алды чыл бурунгаар билир мен. Ол, бодунуң онаашкан ажылынга кызымаккай, чүткүлдүг кижи. Неге-лде, хомуударны үнелеп билир, кижилерге дыннангыр, өре-самчыгдарыны чоруур ёйүнде төлептирер херекке шинтпирлиг, чонунга төлептиг бараан болур талазы-биле бүзүрелдиг. Эш Агбаан Тес-Хем районуң улус судунуң күүсекчизинге болгаш шинткекчизиниң оралакчызынга ажылдап турган, чонуң идегелин шынаткан.

Коммунистериниң болгаш партия кежигүү эвестериниң бүзүлбас блогунуң канилазы дээш ол хүн районуң сонгукчуларын чаңгыс кижи дег бадылаашкынын бөөрлер.

ССРЭ-ниң Чурукчулар эвилелинде

Чурукчуларның бирги Бүгү-эвилел съездизинден сонгуурган ССРЭ-ниң Чурукчулар эвилелиниң башталар черинден бирги пленуму март 11-де Москвага болган.

Бирги секретарьга хоочун совет чурумалчы ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Б. Ф. Юон сонгуттурган.

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң үшкү сессиязы

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң үшкү сессиязы Кремльдиң Улуг ордузунда март 12-де эртенгиниң 10 шакта ажыттынган.

Президиумге эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. И. Микоян, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Л. И. Брежнев, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов көстүп келирге депутаттар болгаш сессияның ажыдыышкынында олуржуп турар хөй сынныг аалчылар үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

Ийиги болгаш үшкү сессияларның аразындагы үениң дургузунда сонгуттурган депутаттарның бүзүредир бижиктерин хынап көргенинниң түңнелериниң дугайында Мандат комиссиязының иletкелин кылыры-биле Мандат комиссиязының даргазы депутат Н. Ф. Игнатовка сессияны даргалаан РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Даргазы депутат И. В. Горошкин сөс берген. Ол үениң дургузунда, 1956 чылда РСФСР-ниң составында кирген Карел АССР-ниң дөрт сонгулда округтарынга, база үнген депутаттарның орнунга дөрт сонгулда округтарынга сонгулдалар болган.

РСФСР-ниң Дээди Соведи Мандат комиссиязының иletкелин бадылаар болгаш сонгуттурган депутаттарның бүзүредир бижиктерин чүүлдүт кылдыр санаар деп доктаалды хүлээп алган. Оон соонда сессияның ажылының дараазындагы хүн чуруму бадылаатынган:

1. 1957 чылда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күргүне планының болгаш РСФСР-ниң Күргүне бюджединиң дугайы.

2. РСФСР-ниң Дээди Соведининиң доктаамал комиссияларын тургузары.

3. Карел АССР-ниң Конституциязын бадылаары.

4. РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаары.

5. РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң составын калбартыры.

6. РСФСР-ниң Дээди Судун сонгууру.

1957 чылда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күргүне планының дугайында иletкелди РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат М. А. Яснов кылган. 1957 чылда РСФСР-ниң Күргүне бюджединиң дугайында болгаш 1955 чылда РСФСР-ниң Күргүне бюджединиң күүселдезининиң дугайында иletкелди РСФСР-ниң Сан министри депутат И. И. Фадеев кылган. (СЭТА).

Мурнуу чүктүң болгаш Соңгу Кавказтың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

ДОНДА-РОСТОВ. (СЭТА). Мурнуу чүктүң болгаш Соңгу Кавказтың областарының, крайларының болгаш автономнуг республикаларының көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы март 10-да мында ажыттынган.

Мында келген СЭКП ТК-ниң Бирги секретары эш Н. С. Хрущевту болгаш СЭКП ТК-ниң Секретары эш Н. И. Беляевти чыыланнар чылыы-биле уткааннар.

СЭКП ТК-ниң РСФСР талазы-биле бюрозунуң даасканы ёзугаар чөвүлел хуралды СЭКП ТК-ниң Секретары эш Н. П. Беляев кыска эге сөс-биле ажыткан.

Хүн айтырыында — «1956 чылдың дургузунда колхозтарның, совхозтарның, машина-трактор станцияларының ажыларының түңнелериниң болгаш 1957 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш белеткээрин көвүдедир талазы-биле сорулгалар дугайында» РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министри П. Н. Морозовтуң болгаш РСФСР-ниң Совхозтар министри Т. А. Юркиниң иletкелдери.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шинтпирлерин күүсетпишаан, Россия Федерациязының колхозчулары, МТС-тер ажылчыназы болгаш көдээ ажыл-агыйның түскай эртимиглери көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедиринге дыка чедиишкиннерни чедип алган деп РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министри П. Н. Морозов медеглээн. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш белеткээрининиң талазы-биле улуг черни Соңгу Кавказтың областары, крайлары болгаш автономнуг республикалары эзелеп турар. Сорулга болза, 1957 чылда гектар чер бүрүзүн бүдүрүктүүт ажыглаан турары болуур деп иletкелчи чугаалаан.

Чижээ тараалыраның дүжүттүүн бедидер база кукуруза тарылгазын калбартып турган, тараанның алышкынын көвүдедир болур. Соңгу үш чылдың дургузунда Соңгу Кавказтың колхозтарында кукуруза тарылгазы барык-ла ийи катап калбарган, а тараанның нинти чылдазы 3 миллион тонна чедир өскен. Ынчалза-даа хей-хей колхозтар ол бедик дүжүттүг культураның бүгү-ле артык күштүүн ажыглаваннар. Ынчангаш Дагестан, Чечен-Ингуш, Кабардин-Балкария, Каменск область болгаш өске-даа районнар кукурузаның чаяс дүжүдүн ап турарлар. Оон-биле кады Соңгу Кавказ кукуруза үрезиннерибиле бүгү республиканы хаңырар ужурлуг, колхозтар оон хайнак үрезиннеривиле тарыыр тарылгазынче шилчиири чугула.

Дүжүттү ангылай ажаар арганы эрткен чылын бир-ле дугаар калбак хемчээлдерге ажыглаан, ол чорук он-он миллион пуд тараны немей берген. Ынчалза-даа Соңгу Кавказтың колхозтарынга тараалырның чүгле 37 хуузун ол арга-биле ажаап алган.

Соңгу Кавказтың колхозтары мал ажылын хөгжүдеринге боттарының улуг аргаларын багай ажыглап турар деп иletкелчи чугаалаан. Чөвүлел хуралга Краснодар крайның ажылын чидин-биле шүүлчүлээн, Ставрополь край, Каменск болгаш Ростов областар, Соңгу-Осетин АССР болгаш өске-даа районнар эът бүдүрер талазы-биле хожудап тураарлар. Нарын дүк бүдүрериниче оваа кичээнгейин салыр херек. Соңгу Кавказтың колхозтары нарын дүктүг хойларны өстүрериниче чоокку үеле долгуу-биле шилчээн турар ужурлуг.

Эът, ылангыя хаван эьди бүдүрерин көвүдедиринге 1957 чылды эргилеңиң чылы кылыр сорулганы СЭКП ТК-ниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыында салган. Соңгу Кавказтың колхозтары хаван эьди бүдүрерин болгаш белеткээрин ийи катап улгаттырар бүгү-ле аргалардыр. Оларның хүзээгези — сад, виноград, ногаа ажылдары дээш ышкаш шак ындыг бедик оргулгалыг адырларны бүгү талалыг хөгжүдер, а Кубань, Дон болгаш Ставрополь чигир свеклазын база өстүрер ужурлуг.

Оон соонда РСФСР-ниң Совхозтар министри Т. А. Юркин иletкел кылган. 1956 чылдың дургузунда ажыл-агыйларның ажыл-чорудулгазының шүүлчүлелдиг анализи болза, Мурнуу чүктүң болгаш Соңгу Кавказтың янзы-бүрү районнарының совхозтары көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүделир, оларның бот-үнезин чингедир талазы-биле партияның XX съездизиниң шинтпирлерин хуусаа бетинде күүседир деэш деминселге боттарының курлавырларын агаар-бойдустуң чангыс аай байдалдарынга-ла янзы-бүрү ажыглап турар деп чүвени көргүзүп турар-дыр деп иletкелчи чугаалаан. Чижээ, Ставрополь крайның совхозтары 227 муң гектар күр болгаш күрүккан черлерни ап-дарган. 1955 чыл-биле деңнеп-зээрге олар тараа бүдүрерин болгаш ону күргүнеге дуза-рарын 60 хуу көвүдеткеннер. Ростов областың ажыл-агыйлары база-да ындыг чедиишкиннерни чедип алган. Ол-ла үеле Краснодар крайга тараа, чер ажылының өскелээ продуктуларын бүдүрери оспаан, а Каменск областа тараалырның канчаарда аажок чаяс дүжүдү алдынган.

Кукурузының дүжүр-дузалыг хей-хей ажыл-агыйларда ам-даа чедир үнелевейн турар. Оон тарылга шөлүг 423 муң гектар чедир угаткан турда-ча, ону тараз кыдыр бүдүрери болгаш силос массазы ам-даа чаяс болбушаан турар. Гектар бүрүзүнден ортумаа-биле чүгле 8,5 центнер тараз болгаш 74 центнер силос массазы ажаап алынган. Бо чорук чүткө мал ажылының продуктуларын бөзүнниң күргүне планының күүсетинимээнин тайылбырлап турар-дыр.

Дүжүттү бедидерине совхозтарның кавдыг курлавырлыының дугайын ыңдыг чижектер чугаалап турар: Краснодар крайның «Кубань» совхозу 5100 гектар шөлүг гектар бүрүзүнден 31 центнер тараны ажаап алган, а кукурузаның дүжүдү 37,8 центнер болган. Ростовтуң «Гигант» совхозунга 18 муң гектар шөлүг гектар бүрүзүнден 24,3 центнер күзүн тараан кызыытасты алган. Соңгу Кавказ зонызының бүгү ажыл-агыйларында шак ындыг түңнелерлиг болур ужурлуг.

Ам үеле хову ажылдарының эгелээринге чедир трактор паркының болгаш кожудаа чиссектериниң сентелгези доозулган, бүгү совхозтар үүлеин материалдары-биле комплектилеп алган. Сезон тарылгазы аажок хөгжүп турар. Бо чылын рис шөлдери 7 муң гектар чедер.

СЭКП-ниң Ставрополь крайкомунуң секретары Н. К. Лебедевтиң саналынга нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдеринни айтырыы база хойларның баш санын көвүдедиринге крайның хожудаашкынының чыллагааннары оңза сонуургапчыг болган. Төрүүр хойларның 70 хуузун ам кышкы ойлаашкынче шилчидип турар. Дуржулганың көргүзүп турары-биле алырга, чүгле эрте төрээн хураганнардан крайга чыда 3 муң тонна нарын дүктү немей ап болур. Бо чылын Ставропольга хаван эьди бүдүрери элээн каш катап улгадыр. Ынчангаштың хойларны эътке хереглеп олуруп чиири дыка кызырлыр.

Партияның Каменск обкомунуң секретары Г. В. Енютин беш чылдың планының сорулгаларын хуусаа бетинде күүседир база бо чылын тараа бүдүрерин ийи катап көвүдедир деп хүлээлгени областың ажылчилери алган деп медеглээн. Чартык ажык хевирнин хаван кажааларын тударынче улуг кичээнгей салдынып турар, ол чорук малды ажаап-хайгаараарын чиңгедир болгаш хаван эьдининг бот-үнезин чингедир.

Краснодарск крайкүүсномунуң даргазы Б. Ф. Петуховтуң саналы-биле хүндүзү хурал доозулган.

Чөвүлел хуралдың ажылында СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле бюрозунуң кежигүүнери эштер В. М. Чураев, В. П. Мылгрщиков, ССРЭ-ниң Совхозтар министри эш В. В. Мацкевич, Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының президентизи эш П. П. Лобанов, РСФСР-ниң Эът болгаш сүт продуктулар үлетпүргүзүү министри эш Н. И. Смирнов, РСФСР-ниң Аъш-чем баранналар үлетпүргүнүң министри эш В. Н. Соколов, РСФСР-ниң Тараа продуктулар министри эш Н. Э. Прониуин, РСФСР-ниң Сүт ажылының министри эш М. Н. Попов, РСФСР-ниң Автомобиль болгаш чазаглыг оруктар министри эш Ф. В. Клыбухов олар киржип турарлар.

Чөвүлел хуралда Украинаның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының төлээлери база олуржуп турээрлер.

Бежээки хуралга партияның Чечен-Ингуш АССР обкомунуң секретары А. Н. Яковлев саналы берген. Ам Чечен-Ингуш АССР-де киргеи районнарның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери эрткен чылын чамдык чедиишкиннерни чедип алган деп ол чугаалаан. Тараанның, тарылал тооруктуң, ногаалларның дүжүдү бедээн, эът бүдүрери өзүп турар. Хойларның бедик продуктулуг грозный үкелээлын хогжүдеринче үнүт кичээнгей салдынып турар. Республикада балгаттыг черлерни шинтээдип алыры чоруп турар, суттаттыг мөлдерни калбартып, а ол ышкаш салгаларны болгаш виноградниктерниң мөлдерни база калбартып турар. Бо чүгүлга ажылларны чорударынга чогуур техниканың четпес чорду сааг бөлүп турар.

Ставрополья мурнакчы «Россия» колхозтуң даргазы Социалистиг Күш-ажылың Маадыры Н. Ф. Лыскинниң саналын сонуургап дыннаан. СЭКП ТК-ның болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыынга карыш кылдыр колхозчулар боттарының планнарын чаарты эдс болгем болгаш чоокку ийи чылда тараа бүдүрерин ийи катап көвүдедир, 1957 чылда чүгээ 27 муң центнерден эвээш эвес сүттү, 673 центнер дүктү, 16 муң центнер эътти, оон иштинде 9 муң центнер хаван эьдин бээр, 3,5 миллионнан эвээш эвес чуургаларны алыр деп шинтпирлээннер. Ставропольдың бойдус газының байлак курлавырларын көдээ ажыл-агый бүдүрүгезинге болгаш колхозчуларның аныырааныңга ажыглаарының дугайында айтырыгны ам Лыскин көдүргү үндүрген. РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң өске кандыг-даа кичээнгей салбайн турары хомудавчыг.

Оон соонда колхоз даргазы көдээ ажыл-агый машиналарының, ылангыя тараанны хөй-биле чидирип турар кукуруза ажаар комбайнының багай ышнары дээш конструкторларны болгаш заводтарны шүгүмчүлээн.

Партияның Соңгу-Осетин обкомунуң секретары В. М. Агкацев тараа, тарылал тооруктуң, ногаалларның, сүт, чуургалар, дүк дузаларының планнарын республика ажыр күүсеткен деп деңдеглээн. Россия Федерациязының Көдээ ажыл-агый министерствозу республиканың хереглелин болган чок-ла чедир көрбейн турар. Ол министерство Соңгу Осетиниң колхозтарының болган совхозтарының одар-белчиңдерин чаа кажаалар-биле катай өске республикаларга берип, оларның ажылын дыка бергедеткен, а ол черлерниң орунга чогуур кажаа чок черлерни берген.

Кубаньның «Кавказ» колхозунуң тараажылары көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көдүрериниге улуг чедиишкиннерни чедип алганнар. Эрткен чылын анаа гектардан 25 центнер тараа дүжүдүн алган деп ол ажыл-агыйның удуртукчузу Н. Г. Табаков дыннаткан. Эът, хаван эьди, сүт бүдүрер талазы-биле бедик хүзээлгелерни 1957 чылда алган. Колхоз улуг тудуг ажылын чорудуп турар, ынчалза-даа бо хереккө Көдээ ажыл-агый министерствозунуң дузаначызы анаа хереглетинин турар.

Ростов областың Саль районунуң Сталин аттыг колхозунуң даргазы ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң депутады А. П. Чеховский продукциянның бот-үнезининиң айтырыынче чөвүлел хуралдың киржикчилериниң кичээнгейин утпадырган. Ол колхозта центнер кызыытас 21 рубль болуп турар, а «Гигант» деп тараалап совхозта — 18 рубль болуп турар. Центнер кызыытастың бот-үнезин 17 рубль чедир кудуладыр сорулганы тараажылар салып турарлар. Кукуруза, иңек эьди, дүк болгаш продукциянның өске-даа хевирлерин бүдүрериниге чарыгдалдар кудулап турар.

Партияның Дагестан обкомунуң секретары А. Д. Даниялов, партияның Кабардин-Балкар обкомунуң секретары Т. Б. Мальбахов, Каменск областың Шентуховск МТС-ниң директору Ф. С. Рудой олар база саналдар бергеннер.

• • •

ДОНДА-РОСТОВ. (СЭТА). Мурнуу чүктүң болгаш Соңгу Кавказтың областарының, крайларының болгаш автономнуг республикаларының көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы ыңдыг ийи хүн үргүлчүлеп турар. Март 11-де хүндүскү хуралды көдээ ажыл-агый продуктулары бүдүрерин көвүдедиринге колхозтарның болгаш совхозтарның сорулгаларын чугаалажып көөрүнге хөлбаштырган.

Кабардин-Балкар АССР-ниң Мазенкаа аттыг колхозунуң сааначызы Соңгу-Осетиниң көдээ ажыл-агый институдунуң заочный салбырының студентизи эш Ораазева сүттүң өедик саалдазын алырының болгаш бызаалаарының ажаарыының дүржулгазын чугаалаан. Ораазеваның ажылдан турар фермазы үш чыл мурнунда республикада ең-не хожудан калган ферма турган. Инектериниң ажаалдазын экижидип, чемгеримниг шын рацинуун тургузуп, эрткен чылын-на колхозка иңек бүдүрүнден 2.900 литр сүттү саап алган. Смоленскиниң малчыннарының кыйгырыын изин-биле деткиишаан, колхозтуң ажыл-ишчилери бо чылын иңек бүдүрүнден 3.500 литр сүттү алырын хүлээнгеннер.

Соңгу-Осетин АССР-ниң Сталин аттыг колхозунуң даргазы эш Филаретуң саналын чөвүлел хуралдың киржикчилери улуу-биле сонуургааннар.

— Көдээ ажыл-агый айтырыгларының төлээ-биле партияның болгаш чазактың шинтпирлериниң ханчаар күүсетинип турганын тускайлаарга, Никополевонуң облүүсекомунуң даргазының оралакчызы эш Бровенко олар саналдарын бергеннер.

Көдээки хуралга саналдар берилгенин түүлчүлээн.

Соңгукчуларның чагыгларын амыдыралга боттандырар

Март 3-те чер-чер Советтериниг соңгуддалар бүгү улустуң байырлалының бәйдалынга болуп эртken. Ол хүн коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң улустуң блогунуң кандыктагы даапш соңгукчуларның чангыс киши дег бадылашкыннары болза, совет кижилериниң коммунистиг партияны долгандыр сырый каттыжышкынының чайыннаачах иерээшкини болган.

Ажылчы чоннар депутаттарының Советтери чонуң улуг чаалап алышкыны, ёзулуг-ла чонуң бодунуң эрге-чагыргалы дээрзин Советтериниң чер-черге болуп эртken соңгуддалары база катап көргүскен. Күрүве эрге-чагыргазының организарынга соңгугүрар болгаш соңгуддаларга киржир хостуг эргезининг дугайын, күрүнеин эргелеп башкарарынга ажылчы чоннарның боттарының калбак массаларының киржилгезин хандырып турар ёзулуг-ла совет демократиязының дугайын чон чер болганда-ла канчаар-даа ажоок улуг өөрүшкү-биле демдеглеп турган. Соңгуддалаар кампаниялы Советтериниң ажылын моон соңгаар улам экижилерине, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуун эдгечлиг соруглаарын шиитпирлеер талазы-биле оларның ролюн бедилеринче улуг ужур-дузалыг болган.

Чер-чер Советтериниң ажылында четпестерни узуткыларының айтырыгларынче соңгукчулар улуг кичээнгейни салганнар. Чамдык Советтериниң ажылының деннелиг партияның салып турар негелделеринге ыракта-ла дүшпейн турар. «Ажылчы чоннар депутаттарының ажыл-чорудулгазын экижилериниң база оларның массалар-биле харылзаалың күнделирининг дугайында» СЭКП ТК-ның чоокта чаа үнүрген доктаалында айтыканы болза, ажыл-агый, культура тургузуушкунунче массаларны организастаар хүлээглеэн чамдык чер-чер Советтери кошкак боттандырып, чоннуң амыдыралчы хереглелериниге четпес сагыш салып, чуртталга тулугларында четпестерни эскербейн, эмнелгелер, школалар, чунар бажыннар, клуттар, библиотекалар, магазиннер, столовайлар болгаш үргулар албан черлериниң ажылдарын экижилер талазы-биле инициатива чок ажылдап турарлар. Ол четпестер Кызыл хоорай Советиниң ажылынга бөдә-ла хамаарыжып турарын соңгуддалар кампаниязының үезинде соңгукчулар демдеглээннер.— Кызыл хоорайның он талакы эрик участогунда Культура бажыңы тургустунган, чунар бажың ажылдап турар, столовая болгаш чаа магазиннер бар апарган. Депутат эш Сердобов бистиң чагыгларывысты күүседир дээш чүткүлүг ажылдап, болуун депутат ажыл-чорудулгазының дугайында отчёлун биске кылып берип турган — деп, соңгукчулар ол ужуражышкын хураларынга чугаалап турганнар.

Оон ынай олар анаа боттарының чаа чагыгларын бергеннер: сапог ишик даараар мастерскаяны, парикмахерскаяны, үргулар салын хоорайның он талакы эрик талазынга моон соңгаар тургузары чугула.

Область Советинге соңгуддалар талазы-биле № 19 соңгуда округунуң соңгукчулары депутатка кандидат эш Хүрекпен-биле ужуражып тура, боттарының шын күзелдерин илереткеннер.— Округтуң делегастеринде 5 үлетпүр бүгүргелери бар. Чурттакчыларның саны үш мун чыгыы кижи. Ынчаарга бисте эмнелге пункту, чунар бажың, үлетпүр бараанналарының магазини чок. Тускай эге школазы тургузары негетинии турар — деп, соңгукчу эш Пискунов чугаалаан.

Длг экспедициязының автобазазының участогунда соңгукчулар болза, область Советинге депутаттың кандидады эш Иванов-биле ужуражышкынының хүралынга соңгукчуларның чагыгларын күүседир дээш эки ажылдазарын оон неген турганнар. Моон мурнунда ол суурну суг-биле хандырарының, суур дүжүнде малгаштыг шыкты кежиглир көөрүүг тургузарының дугайында саналдар күүсеңде чок артканын олар шүүмчүзээннер.— Оон ынай үргулар салын чедир түдер талазы-биле биске ыяш хереглетинип турар. Магазиннер ажылын экижилер, оларга сүтү болгаш сүт продуктуларын садарын көөрүдир херек — деп, соңгукчу Бовалев чугаалаан.

— Кызыл хоорай улам-на калбарып, оон чурттакчылары өзүп турар. Ынчаарга үргулар салтарының шөлү өспейн турар. Үргуларын салтарга болгаш ягилиерге хүлээп алырын дилээн ада-иелериниң биллиринишкиннериниң саны 400 четкен. Ынчангаш үргулар салтарының болгаш ягилиринин шөлүн калбартыр, ыяштыя СЭКП хооркому чаа бажынче көжүп кирерге. а оон амгы ажылдап турар бажыңынга үргулар салын тургузары чугула — деп соңгукчу Волкова депутатка кандидат эш Чимба-биле ужуражышкын хүралынга чугаалаан.

— Келген кижилерни хүлээп алыр талазы-биле хоорай Советиниң күүскомунуң ажылының практиказында улуг четпестер бар. Хамаатылардың билдиринишкиннери дыка үр харылзатынмайн турар — деп, соңгукчу эш Мажова шын шүүмчүзээн.

Соңгукчу эш Ладанова санал бергеш:— хоорай Советиниң чамдык депутаттары боттарының соңгукчулары-биле ужуражышкыннар кылбайн оларның мурнунга отчёттарын кылып бербейн турарлар. Ындыг байдал-биле олар соңгукчуларның шүүмчүлелдериниген чайлап, ажылга харыысалгалыг болур чоруун коштадып турарлар. Ам бистер депутатка кандидат эш Серен-биле ужуражып турар-дыр бис. Бис оны хоорай Советиниң депутадынга моонбиле ийи удаа соңгуур бис. Үргулчу-ла хоорай Советиниң күүскомунуң кабинединге олурбайн, харын соңгукчулар-биле докталаал ужуражып, оларның чурттагазын болгаш амыдыралын сонуургап, масса ортузунче кирип ажылдазарын сүмелеп тур бис — деп, ол чугаалаан.

— Бистер бөгүн депутатка кандидат эш Анкудинов-биле ужуражып, моон соңгаар оон ажылынга дузалыг чагыларыны берип турар-дыр бис. Хоорай Советиниң депутаттары ажылчы чоннарның ажылдап, чурттап турар черлеринге, харын-даа оларның бажыннарынга үргулчу баары, соңгукчу болуунга чугаалаан.

Чер-чер Советтеринге мартың 3-те болуп эртken соңгуддалардың мурнуу чарында депутаттарга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражышкыннарын Советтерниң ажылын моон соңгаар улам экижилер талазы-биле чоннуң чангыс эптиг күзел-соруунун дугайын хереченээн. Олар соңгуддалар хүнүнде депутаттарга кандидаттар дээш боттарының бадылашкыннарын бергеннер.

Депутат — чоннуң айбычызы болур. Соңгукчу бүргүү депутатка берген чагыының күүселдезин сонуургап турар. Ынчангаш соңгукчуларның депутаттарга берген чагыгларын чыыры болгаш оларның күүселдерин херек кырында организастаары ажылчы чоннар депутаттарының хоорай болгаш область Советтериниң күүскомнарындан негетинии турар.

А. ПОЛЯКОВ.

Сталинград. Хоорай чоогунун «Сталгрэс» деп совхозунуң ногаалар өстүрер чылыг черлеринде огурецтерин, помидорларны болгаш өскедаа ногаалардың будун чылда өстүрүп турар. Эрткен чылын совхоз садыг четкилеринче 37 тонна ногааларны чоруткан, оларны кыры дуглаглыг черлерге өстүрген.

Чурукта: звено удуртукчузу комсомолчу Т. Тонконгова помидорларны чыып тур.

Фото С. Курунинниң.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Чогаалчы-биле ужуражыышкын

Чоокта чаа Кызылдың пединститудунуң дыл артемининя тыва болгумунуң киржикчилери аныяк шүлүкчү Ю. Бөнзегеш-биле ужуражыга кежээнин эрттирген.

Шүлүкчү бодунуң чогаадылга ажылын канчаар эгелээнин болгаш шүлүк чогаадылгазы-биле канчаар ажылдап турарыныңарга-дүжүлгазын чугаалаан. Оон-биле кады студентилерге шүлүк чогаадылгазының талазы-биле материалды чыып алыры, бижиирге чүүлеп эгелээри, темазын шилип алыры болган бижиринииң техникалыының дугайында сүмезин берген. Ол бодунуң шүлүк чогаадылгазының талазы-биле чамдык «Бүс», «Частың үнү» болгаш өске-даа шүлүктерин номчаан.

Студентилер чогаал ажылының талазы-биле соңгурган айтырыгларын салып, долу харыыларны алганнар.

Т. ХЕРТЕК.

Тарылганы сес ажыл хүннеринде

ЭЛЕГЕС. (Телефон-биле). Алдыгы беш чылдың баштайгы 1956 чылында «Элегес» совхоз хову ажылының талазы-биле багай эвес көргүзүглерлиг болган. Ажылында чедишкиннерин быжыглавышаан-бо чылын оон-даа бедик дүжүүт өстүрүп, ажаан алырынга совхозтуң механизаторлары болгаш ховунуң ажыл-ишчилери чангыс эп-сеткилдиг ажылдап турар.

Совхозтуң мастерсказынга амгы үеде соолгу трактурчуң септелгези чоруп турар, а өскелери ховуже үнүп ажылдарынга белеткеткинген. Кадрээ ажыл-агый машиналарының болгаш дериг-херекселдерин септелгелери чедишкиннииг чоруп турар.

Хову ажылының бригадалары тараа культуралырының үрезиннерин чогуур ойүнде четчелээш, ону чажып болуур шынарынга чедир арыглап белеткээн. Үрезиннин үнүштүү багай эвес деп чүвени хыналда илереткен.

Совхозтуң механизаторлары болгаш тараажылары бо чылын часкы хову ажылын 8 ажыл хүнеринде белик агротехниктиг деннелге эртирерин шиитпирлеэн.

Колхоз тудугларында

ЭРЗПН. (Телефон-биле). Эрзин районда «Чаа өрүк» кадрээ ажыл-агый артелининг бүдүрүлге планында бо чылын алээн чугула тудуглар кылыры көрүнген, аналиитизи-биле ийи мун кубометр тудуг ыяжы херек. Колхозтуң тудуг бригадазындан 32 кижи эш Дүнчүрүнүң удуртулгазы-биле тайгага ыяш белеткеп турганнар. Олар соруглазын күүсеткен, херек кырында 2080 кубометр азы 8157 чудуктарны белеткээн.

Бригаданың амгы кичээнгейн ол белеткеп алганы тудуг ыяжын сөөртүп алырынче угланган. Бо хүннерге чедир 6 күн ажыг чудуктарны тудуг шөлдеринде экеп алган. Бригаданың бызаңдылары 14 кижи 80 инекке кажаанны дооскан, ам 500 хойга чаа кажаанны кылып эгелей берген.

З. САГААЧИ.

ОБЛАСТЫҢ МТС-ТЕРИНДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ МЕДЭЭЗИ

(1957 ч. март 10-да чыл планының үлүр хуу-биле)

МТС-тер	Күүсеткен хуузу
Сүт-Хөл	100,0
Чаа-Хөл	100,0
Чадана	100,0
Бии-Хем	100,0
Бай-Тайга	96,6
Кызыл	93,3
Шагаан-Арыг	89,8
Бай-Хаак	89,5
Кызыл-Мажалык	88,6
Сарыг-Сеп	81,9
Балгазын	80,7
Тес-Хем	64,5

Садыг кадрларын белеткээринче кичээнгей салыр

Совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалы болгаш культурлуг деннели хүнбүрү бедик турары-биле холбаштыр үлетпүр болгаш аъш-чемниң барааннарынга олардың негелдези улуу-биле өзүп турар. Ол негелдени долгуу-биле хандырар төлээде, совет садыгны массага улам чоокшулаыр, хереглекчилерге энтиг-эалек, культурлуг садыглаар, барган сөөрлүгазының планын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш чүткүлүг ажылдазы кооперация ажылдакчыларындан негетинер. Ол хүнүлүг болган харылзалгалыг соруглаңы чедишкиннииг күүсединиң хамыктың мурнунга бистин садыг ажылдакчыларывыстың политиктиг деннелинден, оларның бүдүрүлгечи мергежилинден хамаарыжыр.

Облпотребсоюзтуң системазында садыг кадрларын белеткээр ажылы областтың садыг-кооперация школазы боттандырып турар. Ук школа чыл бүрүзе садыгның 100—150 ажылакчызын, бухгалтерлерни, кулиларларыны белеткеп үнүрүп турар, ынчаарга школаның чанында үш болгаш тос ай хуусадыг курстарны база ол хире кижилер эртип турар.

Школаны дооскаңнарның болгаш курстар эрткеннерин хей нурузу садыг системазында багай эвес ажылдап турарлар. Чижээ, школаның доозукчулары — Барыын-Хемчик райпозунуң бараан сайгарыкчызы Л. Парилов, Кызылдың № 1 бараан магазиниинин садыгчызы Л. Семенова, Сүт-Хөл райпозунда коз бухгалтер Байгородов, облпотребсоюзтуң ажылдакчылары Чүчүш, Чылбак болгаш оон-даа өскелер.

Ындыг болза-даа, садыг кадрларын белеткеп үнүрериниң талазы-биле областтың садыг-кооперация школазынын практиктиг ажылынга улуг четпестер барын демдеглээри чугула. Школага теоретиглиг өөренилгени дооскан соонда өөренекчилер областтың иэрге ажылдыг хереглекчилер ниитилелериниге үш айлыг практиканы эртип турарлар. Ол практика болза, оларның бүдүрүлгеге ажылдап киреринин баштайгы шыгалдазы болур. Ынчаарга өөренилгенин бо чугула чалазы чер-черде ындыг-ла эки эвес организастатынын турар.

Чоокта чаа, бо чылдың февральның бирги чартыынга садыг-кооперация школазынын өөренилгезин 65 кижи өөренип дооскан, оларның ниитинде 17 садыгжылар, 27 бухгалтерлер болгаш 21 пөвварлар бар. Доозуп үнгеннериниң ниитинден үш кижа—эштер Дамдын, Алехина, Бекшаева олар школаны чүгле «5» демдектерлиг доосканнар. 34 кижи «4» болгаш «5» демдектерлиг дооскан. Оларның кичээнгейлиг өөренилгезининге оңза кыымнык болгаш хей-ниитининг ажылынга аң ыяпкейлиг киржип, үлегер-дүжүлгелиг болган эштер С. Бокташ, М. Стан, Трулие, Ведерникова, Васильевич, Гончарова оларны демдеглээр херек. Оон-биле чергелемтир ол школа доозуп үнгеннериниң аразында өөренилгеге кошкак болган экзаменнер үезинде түс-түс эртеминерни дессп эвес өөренип турганы-биле чамык эртеминерге «5» демдектерни алган, өскеленинге «3», а оон өскеленинге «2»-ле демдектер алгылаан өөренекчилер бар болган. Бухгалтерия салбырында Аныак-оол ышкаш өөренилге демдектери эки-ла болза, садыга-чүрүүг багай өөренекчилер база-ла таваржып турар.

Совет кооперация садыының эки белеткелиг, бедик мергежилиг ажылдакчыны болур төлөде, школа дооскаңнар оон бетинде практиканы база эки эртер ужурлуг. Ол соңгуда-биле доозуп үнгеннерни февраль 15-тен эгелээп май 15-ке чедир үш ай хуусадыг районнарже практикалаңы чорудулган. Эрткен чылын чамдык черлерге ...кантылар-биле ажылы багай ор... тап эртирген фактыларны маңаа ... лээри чугула.

Кызылдың горпозу (даргазы эш Бок... вин), Тандының райпозу (даргазы ... Панфилов) болган ол ышкаш Бии-Хе... нин, Улуг-Хемниң райпозулары практик... лап барган өөренекчилерин оран-бажын болгаш өске-даа эртежок чугула чүүлдер-биле ханмырбас, харын оларны өске запсаан ажылдарга ажыглап, оларның кыза чогуур ажылынга бичии-даа дүнә чедирбейн шаптык ужуратырып турган чүүлдер бар. Оон үлгамыдан өөренекчилерниң практиказы түңнел чок боолп, школага болгаш өөренекчилерге карактылыг чорук болгаш. Бир эвес облпотребсоюзтуң удуртукчулары, ылангыя оон кадрлар киличээ бө чугула айтырыгже чогуур кичээнгейни салган болза, ындыг чорук турбас ийик.

Садыг-кооперация школазын чоокта чаа дооскан өөренекчилер ам түс-түс практиктаар районнарында четкилей бергилээн. Хамарышкан районнарның баштаар черлеринге үстүнде айтыкан фактыларны ам болгурбайын, практиказын барган өөренекчилерге бүгү талдынчалыг байдалдарны тургузуп, оларның ажылынга боттуг дузалажыкты көргүзеро чугула.

М. САНЧАЙ,
Областың садыг-кооперация школазының директору.

Үлегерлиг садыгжы

Сарыг-Сеп суурнуң Енисейская болган Октябрьская деп кудумчуларның белдиринде аъш-чем садар дежурный магазинге киргеш, ында аъш-чемниң бүгү барааннарын корум-чуруунуг делген салганын, бараан салыр черлериниң арыг-шеверин дораан-на эскерип каап болур. Оон-биле кады, даңгыы артында ак халаттыг, шимчегир, тудумгур, ынчалдаажок эптиг-эзедек садыгжыны база-ла эскерип болур.

Дежурный магазинде аъш-чем айтыза хей: быжырган хлеб, эт, балык, чигир, прияик, конфеттер, консервалар, ус, маргарин болгаш оон-даа өске чүүл-бүгү чемнер. Бир тээ, магазинде аъш-чем бараанны хей чүүл болганда, анаа садын алыкчылар хей кээп турары, оларның хереглелери ямзы-бүрү болуру база билдингир. Чамдык үелерде, ылангыя эртен ийикле, кежээлерде, магазин хей кижилиг турар.

— Бир кил чигир.

— Үш рубльге быжырган хлеб.

— Чартык кил маргарин — деп үнүер деэш чанынга келгеннерден дыңналыр. А садыгжы Нина Александровна Канавина аъш-чем айтыза саазынга ораай шаап, шиддерге шалыпкын куда каап, садын алыкчыларның савазырынче таарыштыр куда каап, ынчалза-даа чазыг чок, өзүлек, дыңнангыр ажылдап турда өзүлчег нанаан садын алыкчылар үр болбайн тарап, хереглээн чүүлдерин садын алгылаан чаңа бээрлер.

Совет садыгжы коммунист эш Канавина партияның садыг талазы-биле политиказын шын чорудуп, хереглекчилерге өзүлек, дыңнангыр ажылдап турарының түңнелинде оон ажылдап турары магазин айтыза, кварталдың болгаш чылдың бараан саазрылгазының планнарын үргүлүг ажыр күүсединиң келген болгаш күүсединиң-даа турар. Чижээ, ол 1956 чылда бараан саазрылгазының планын 100,4 хуу, а бо чылдың январь айда 100 ажыг хуу күүсеткен. Оон-биле кады бир демдеглээе чогуур чүве белза, эш Канавина оон садыгларынга эки киржилгелиг болган. Ук магазинниң бир черинде «номнар» деп бижил каан черде оруе, тыва дылдарда политиктиг болгаш чечен-чогаал номнары бар. Садыгжы чүгле январь айда безин ямзы-бүрү дыка хей номнарны сатkан.

Бо чылын Рая Тонких деп аныяк уруг садыг-кооператив школазын дооскаш, Каа-Хем райпозунуң аргазынга чедип келген. Аныяк кооператорну садыг ажылынга мергежилин өөредирин баштаар чер эш Ка... навинага даскан. Рая Тонких дүржүлиг садыгжы-биле бир ай хире ... ажылдаанының түңнелинде садыгжы мергежилин шингээдип апкан. Ол а... түскай садыглаар эргени алган.

Эш Канавинаның чойга үлегерлиг ... раан болуп турарын суурнуң ч... лары бедик-биле үнелеп корг... Сеп суурнуң район Советиниң ... талазы-биле № 3 соңгуда округ... соңгукчуларын эш Канавинаны ... болуп эртken чер-чер Советтериниге со... даларның хүнүнде район Советиниң ... тадынга бир эп-сеткилдиг сонгаанна...

С. ТАМБ...

Тудугнуң шынарынче сагыш салыр

«Тыва тудуг» трестиниң мурнунда бо чылын улуг соруглар салдынып турар. Пионерлер бажыңының, эът комбинадының тудуглары эгелээр, чурттагаының элээн каш бажыннары ажыглалга киирер. Оон ынай паротурбина электр станциязының, хлеб болгаш пиво заводтарының тудуглары үзэмчилээр. 1957 чылдың тудугларынга чарыгдаары-биле күрүнеден чаарби беш миллион рубльди берген, оон хей кезии чурттагга бажыннары тударынга киирер.

«Тыва тудуг» трестиниң начальниги эш Харламовтуң чугаалаары болза: алыгы беш чылгың ийиги чылында тудугжуларының мурнунда улуг болгаш харымсалгалыг соруглар салдынган. Оны трестиниң коллективи чедишкиннииг күүселиринге ай саныныа-да бир улуг азы элээн каш тудугларны ажыглалга киирер ужурлуг. Январьда дыңзыг соок турзакок, планның оңзалда күүсеткинген. — дээт квартиралыг чурттагга бажыңны кылып дооскан.

Трестиге хоорай болгаш көгээ тудуглар министерствозу боттуг дузалап турар. Тудуг участоктарында хей санныг демир, цемент, шифер, арматур болгаш өске-даа материалдар моонуг-биле кээп турар. Чоок ку хүннерде экскаваторлар, бетономешалкилер, көдүртүр краннар хүлээп алынар.

Күш-ажылның бүдүрүкчүлүгүн улам бедидеринге «Тыва тудуг» трестиниң комплекснлиг бригадазы моон соңгаар улам калбартырынга болгаш тыгынуң индустриалдыг методуун ажыглаарынга организастыг хемчегларни боттандырып турар. Ол ышкаш трест болуунуң ажылчыннарынга чурттагга бажыннары тударынга көргүнген харегинии баштайгы ийи кварталда шиитпирлеэдирии азы ол талазы-биле ийи муң хире дөрбелчин метр шөлдүг чурттагга тудугларын ажыглалга киирерин көрүп турар. Ол болза, тудуг участоктарынга ажылчын күүнү көөрдедир арганы бээр апаар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дөртен чыл ооңга үдүктүр калбарган чарын күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн белидеринге, тудугнуң бот-үнезин чиктедирииге улуг идегалыг болуун турар. Трестиниң коллективи тудугнуң чыл планын декабрьның 20-де күүседирии хүлээнген.

В. НАТАЛЬЕВ.

ӨВҮР РАЙОНДА

БРИГАДАДА

«Коммунизмче орук» колхозунуң тудугжулары бо чылын 1500 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планын күүсеткеш, 1400 кубометрни тудуг шөлдеринде дүжүргеп. Ыяш белеткелинге ажылдап турган колхозчулардан Даваалак, Чүлдүм, Амыр-Биди, Самбуу болгаш өскелер-даа ажыл вормазын 150—200 хуу чедир күүсединп турганнар.

Колхозта партия организациязының агитаторлары политмассалыг ажылды тудугжулар ортузунда эки чорудуп турар. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң VI сессиязының болгаш СЭКП ТК-ның декабрь, февраль Пленумнарының шиитпирлерин, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң 1956 чылда улус ажыл-агый хөгжүлдезиниң планнарының күүселделериниң түңнелдерин тудугжуларга калбаа-биле таныштырып турар.

Улуг Октябрьның 40 чыл болур ооңга чедир колхозка сууржулга ажылын үзе шиитпирлеэр соруглары салгаш, тудугжулар Сүт-Хөл районнуң колхозчу тудугжуларын социалистиг чарышка кыйгырган.

ФЕРМАДА

Арыг-Бажының сүт-бараан фермазында 57 саар инектерни тургузуур чемгерип турар. Инектерниң болгаш бызаалырның ажаалга, чемгерилгези ветеринариг чурум ёзугаар организастатынгяя.

Ферма инектерни бызаалырындан чарып сагганыидан бөөр үш чыл болган. Инектерни хайдактап саар чорук эки түнелдерни көргүскен. Ам 24 инек төрээн, оларны бызаалырындан чарып саап турар болгаш бызаалар семис шыырак доругуп турар. Саанчы Байлының «Мыйыстыг-Ала» деп инээ ам безин дүнде 12 литр сүтү берип турар.

Бо ажыл-агый чылында ферма инек бүргүзүнден ортумаабиле 925 литр сүтү алырын планнаан болза, саанчылар инектен-не 1025—1500 литрни алырын хүлээнгеннер.

КӨДЭЭ МАГАЗИНДЕ

Колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы болгаш культурлуг деннели бедип, үлетпүр бараанналарга негелдези улам-на өзүп турар. Колхозта көдээ магазиниң эргелекчизи Оңчур колхозчуларның негелдезин өөренип, оларның хереглээн бараанналарын райондан барып ап турар. Колхозтуң отчет-соңгулдалыг хуралы болуп турда, колхозчулар 250 муң рубльдин бараанналарын садып алган. Ынчаарда колхозчулар 12 радиоприемник, 30 даарзыяр машина, 20 патефон болгаш өске-даа эдилел чүүлдерни хөй-биле садып алганнар. Колхозчулар үлетпүр бараанналарына чагыгларны магазинге хөй-биле киирип турарлар. Чүгле радиоприемниктерге, патефонларга, гармоньнарга безин 50 ажыг чагыглар бар.

Оңчур районда мурнакчы садыгжыга санадып турар. Колхоз төвүнден ыракта кыштагларже, бригадаларже, фермаларже үнүшкүнүүт садыглаашкыннарны кылып, колхозчуларның чагыгларын ёзугаар бараанналарны чедирип турар. Бо чылдың январь болгаш февраль айларның бараан саазрылгазының планын 150—200 хуу күүсеткен.

Эки ажылдыг садыгжыны колхозчулар март 3-те район Советиниң депутадынга чангыс эп-сеткилдиг соңгаан.

УРАН-ЧҮҮЛ БӨЛГҮМҮНДЕ

Комсомолчу Доржуга удуртурган аныяктарның бот-тывыгыр уран-чүүл бөлгүмү колхозчуларга янзы-бүрү оюнларны көргүзүп турар. Бөлгүмүң киржикчилери чыл эгезинден бээр, эң ылангыя чер-чер Советтериниң содгулдаларынга белеткелдер үезинде суурда, кыштагларда, фермаларда колхозчуларга элээн хөй оюнларны көргүскен.

Ойнакчылардан Белек, Карамыс, Доткан болгаш өскелерниң-даа көргүзүп турар оюнларын колхозчулар улуг сонуурал-биле көрүп турарлар.

ХАВАН ФЕРМАЗЫНДА

«Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелининг хаван ажаакчызы Хуурак хавannарның ажаалгазынче улуг кичээнгейни салып, оларның чемгерилгезин шын организастап, кажаазын курганнап, арыг-шеверин тудуп турар.

Фермада ям 5 хаван төрээн, оларның 30 ооллары менди алдынган. Хуурак 10 төрүүр хавannарның бирээзинден-не бо чылын 15 чаш төлдү алырын хүлээнген.

ЧАА КЛУБ

Эрткен чылын колхоз баштаар черн клуб тударын шиитпирлээн. Колхозчу тудугжулар шудургу ажылдаашн, 200 олуттуг клубту туткаш, бо чылдың эгезинде ажыглалга киирген.

Клубта турум кино, библиотека ажылдап турар. Колхозчу аныяктарның бот-тывыгыр уран-чүүл бөлгүмү шилерни, концерттерни колхозчуларга доктаамал көргүзүп турар.

Көскү агитация-биле клуб эки шиметинген. Колхозтуң чедишкиннерин, перспективалыг планын көргүскен диограммалар болгаш көргүзүг, хүндүлел самбыралары клубта астынган.

ИЛЬИЧИНИҢ ЛАМПОЧКАЛАРЫ

«Совет Тываның 5 чылы» колхоз чоокта чаа электростанциязының тудуун доозуп, ажыглалга киирген. 120 колхозчу бажыннарда, культурамыдыралдың албан черлеринде Ильичиниң лампочкалары кыва берген.

К. САЛЫЫ.
«Шынның» корреспондентизи.

„Кызыл пролетарий“ завод—100 чыл болган

Москванын А. И. Ефремов аттыг «Кызыл пролетарий» деп станок тудуушкун заводу улуг болган алдарлыг 100 чыл төгүлүг.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының мурнунда бүдүрүлгеге күш-ажылдың аар-берге байдалынга болган кара-туразында ажылдаашкыннарга ажылчыннар ажының киленнеп турган, оларның революсчу медерелл өзүп турган.

Завод ажылчы ажгымның революсчу демиселинин үргүлчү мурнуку одуруунга турган.

1955 чылда, бирги орус революциязының 50 чыл оюнун байырлалының төгүлүг хүнүнде заводта тургускан мемориал самбырага мынча деп бижээн: «1905 чылдың декабрь хүннеринде завод Шабеловскийниң районунга чепсектиг тура-чылыышкынның бижыглал чери болган болган. Заводтуң ажылчыннары баррикадаларга иленкейлиг тулушканнар».

Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда завод танытынмас кылдыр чаартынган. Эрги каранғы болган дүмбей бажын-балгаттарның орнунда муракчы техника-биле чепсегленген кончуг улуг чарык корпустар бирги беш чылдың чедишкинде тургустунган.

«Кызыл пролетарийни» ада-чурттуң станок тудуушкунунуң эгезээн чери деп дүрүм ёзулар санап турар. Заводтуң марказын чыгырган токарь станоктары бистиң Төрээн чүртүвүстүң бүгү-ле чер-

Чурукта: бирги чылда цехинде 1 К-62 деп чаа токарь станогунуң чылдазының конвейери.

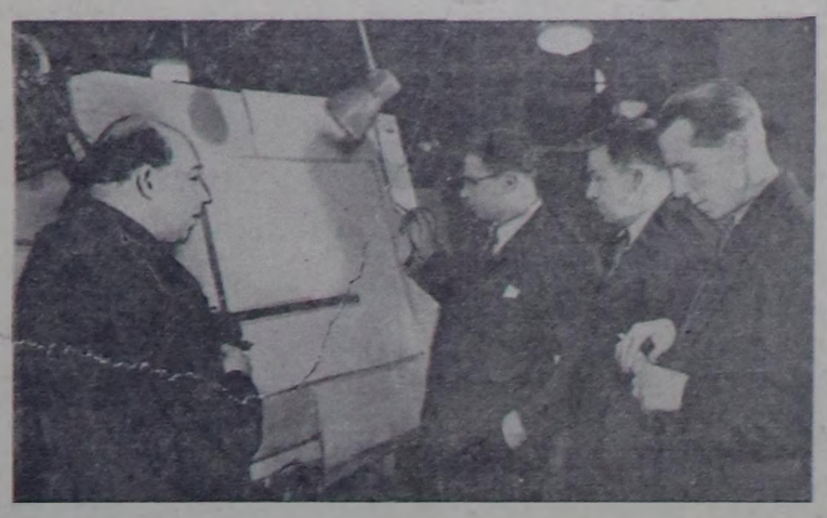

Чурукта: заводтуң эң эки болук конструкторлары. Солагай талазындан оң талазынче— кол конструкторлар С. А. Булошников, В. Т. Левшунов, улуг конструктор А. С. Костюнин болгаш конструктор Ю. А. Морозов.

лериниде болгаш даштыкыда эки билдинг алганнар, од станок совет станок тудуушкунуң чаа хевири болур.

Кызылпролетарийжилер СЭКП-ниң XX съездиниң шиитпирлерин амыдырала чедишкинниг боттандырбышаан, долу өөрүшкүлүг амыдырала чүртүп турар. Заводтуң коллективи бистин Төрээн чүртүвүстүң ажылчын ажгымның, Коммунистиг партиниң болган бистин улуг совет улузувустуң революсчу чанчылдарынга долу бүзүрединг.

Чурукта: заводтуң столовазында. Фотолары Н. Ситниковтуу. СЭТА-ның фотохроникази.

Алдыы-Шынаа фермазында

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелининиң Алдыы-Шынаа сүт-бараан фермазында инектерниң ооллаашкыны үргүлчүлеп турар. Саанчылар чаа төрээн 36 инектерниң бызааларын бүрүн камгалап ап, иезинден дораан чаргаш, каш хонукта азыраап, бызаа ажаакчызынга дужаап берип турар.

96 инектерни саман-биле кылган каажада тургузуу азыралга тургускан. Инектерге силос дээн ышкаш хоолулуг чемин берип турарының түнелинде оларның сүтүр чоруу бедээн. Саанчы Т. Ак-оол февральда 7 саар инектерниң бирээзинден 114 литр, М. Үйнук—102 литр сүтүг саап алган. Комсомолчу О. Дыртык-оол сиилос сөөртүлгезин үзүктедирбейн турар.

Чаа төрүттүнген бызааларны менги ажаап алыр дээш саанчылар Т. Ак-оол, М. Үйнук-кыс олар кыдыл ажылдап турарлар. Фермада дүн-хүнүң дежурныйын тургускан. Ада саанчылар эдлеп-биле киржип турарлар.

К. ДОРЖУКАЙ.

Эки ажылдыг садыгжы

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи коммунист Промохова районда эки садыгжының бирээзи.

Магазининиң ажылдаар шактарын колхозчуларның доктуг үелеринге тааржыштыр тургускан. Үлетпүр болган аъш-чем барааннары магазинде албек. Промохова салып алыкчылар-биле үргүлчү харылзажып, оларның чагыгларын ёзугаар барааннарны эккеп турар.

Магазининиң ишти арыг-силиг болган бараанларны көрүштүг кылыр деилгээн. Садыгжының кылымак күш-ажылының түнелинде бараан саарылгазының планын ол ажыр күүседип келген.

У. ШАРАВИИ.

Ниитилелдиң биске бижээни

Электри станциязын доктаамал ажылдадыр

Кал-Хем районнуң Ворошилов аттыг көдээ ажыл-агый артелинге электри станциязы тургустунган 3 чыл дургузунда колхозту чырыткы-биле доктаамал хандырып келген. Шаанар, тараа курганыр чер, пилорама, далган дээрбези электр күжү-биле ажылдап турган. Механик Г. Далганов электри станциязын үзүктел чокка ажылдадып келгенин колхозчулар билир.

Анаа Полавик деп механик ажылдап киргенинден бээр электри локомобиль үргүлчү үрелир чорукка таварышкан, ийи ай дургузунда электри чырыдаан. Ынчангаш далган дээрбези, пилорама болган оске-даа черлер, колхозчуларның бажыннары чырыткы-биле хандыртынмазаан. Сүт-бараан фермазында байдал база ыңдыг. Колхоз бүдүрүлгелиниң электри күжүн үзүктелиишкин чокка ажыглаарын артель баштаар чери чедип алыры чугула.

Ч. ЧАШ-ООЛ.

Шоочалыг библиотека

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунда библиотека тургустунганындан бээр беш чыл эрткен. Сөөлгү чылдарда оон эргелекчилери 7-8 кижи чедир солчуп турар. Эрткен чылдың сентябрьден бээр ону онгу классты доозкан комсомолчу С. Биилей эргелекчилей берген. Ынчалза-даа ажыл бичии-даа эжиивээн.

Библиотекада номчукчулар конференцияларын чорутпайн, түс-түс темаларга кежээлер эртирбейн турар. Библиотека эргелекчизи номчукчуларга номнарны шилип алырынга дузалашпас болгаш ону колдуунда шоочалап каан турар. Ынчангаш оон шоочазын ажыдып, номчукчулар-биле ажылы эжиивээн дээш районнуң культура киллизи чогуур хемчеглерни алыры чугула.

С. ДОНЗУМ.

Агро-зоотехниктиг өөредилгени организастаар

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда агро-зоотехниктиг өөредилге эрткен-даа, бо-даа чылын организастатынмаан. Мынчаар өөредилге болбаазаан доктаамал болгаш ол чүүлдерни колхозчулар негеп турар.

Зоотехник эш Юдина болган колхозтуң агроному колхозчуларны көдээ ажыл-агый билиглеринге өөредириниң хемчеглерин алыр ужуруг. Бо өөредилгени доктаамал болгаш белик шынарлыг чорудары колхоз баштаар черинден кол негетинии турар.

К. СЕРИН.

Техниканы чөп ажыглаар

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунда автомашиналар, локомобиль болган оон-даа оске техника бар. Техниканы чөп ажыглаар, оон эдилелин экижидер талазы-биле колхоз баштаар чер хемчеглерни албайн келген. Эрткен чылдың октябрьга-ла үрелген 2 автомашина амыгаа чедир септетинмээн, чалагай черле, каңдыг-даа хайгаарал чок туруп турар.

Локомобиль 1953 чылга-ла үрелген хевээр септетинмээн. Бавуу дээн ышкаш техника биле кижилерни локомобильге ажылдадып турган үүл бар. Колхоз 1954 чылда пилорамазы база шинчедир машинаны садып алган турган, ону үш кезек черге көжүрүп тургускан хой чарыгзал үндүрген. Артель баштаар чери техника-даа, бижик-даа биле Ашак-кара, Чувүрек оларны анаа ажылдадып каан. Артель көдээ ажыл-агыйга хереглээр моторларны, хереглелерни ажыглалга кирбейн, склада суп каан турар. Колхоз баштаар чери колхозчу аныктарны техникага өөредириниче сагыш салбаан.

Техниканы чөп ажыглаар төлээде, эң эки кижилерни анаа өөредир, ону каминыт эдилээри чугула айтырыг болуп турар.

С. КУУЛАР,
С. ДОНГАК.

Хуучуларның чагыгларын күүседир

Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде хуучуларның хураглы ында магазин эргелекчизи эш Манчын-Доржуның отчёдуп чоокта чаа дыннаан, магазининиң ажылында чедер, четпес чүүлдерин тодаргай чугаалажып көргөн. Ол магазин бараан саарылгазының планын 1956 чылда 102 хуу, а бо чылдың баштайгы ийи айларында база алээн ажыр күүседкен.

Ынчаар болза-даа, ук магазининиң эргелекчизи эш Манчын-Доржуның ажылында улуг четпестерниң барын хуучулар тодаргай илереткен. Хуучуларның болгаш бүгү садыг алыкчыларның ортузунга тайылбыр-мөселээр ажылды ол эрткен-даа, бо-даа чылын барык чорутпаан, оон түнелинде кооперацияның хуучу кежигүнүнге 1956 чылдың эгезинден бээр чаңгыс-даа кижи кирбээн.

Көзээнин ажыл-ишчилериниң чугула хереглел барааннары болур деп орунар, сава аймаа, талыпба постер ол магазинде чок болуп турар. Үстүнде барааннарны магазинге эккеп садыгларын хуучулар эш Манчын-Доржудан негээнер. Ырак черлерде мал фермаларының ажылакчыларынга хүн-бүрүнүң чугула хереглел барааннарын аппарып садыглаар арга бар турбуже, ону ажыглавайн турар.

Магазининиң хемчээли бичe, бараан кадгалаар ёзулуг склад чок, а чаа, келген магазинниң, бараан складын тулар дугайында хуучуларның негелде дилегларин Сүт-Хөл райпозунуң баштаар чери хереже албайн келген.

Илерээн четпестер бүрүн чайлатынган, хереглекчилерниң чагыгларга күүседингеп турар ужуруг.

Д. ДАМДЫН.

Чоннуң негелдезин хандырар

Бистиң областың көдээ ажыл-агыйын чедишкининг коллективизастаашкыныбиле холбаштыр колхозчу ажыг-ишчилериниң материалдыг болгаш культурлуг деңнели хүн-бүрү бедип турар. Ынчаар турбуже, өөрү районда «Совет Тыванын 5 чылы» колхозта магазин чоннуң чамдык чүүлдерге негелдезин хандырбайн турар.

Өтпээн чаа, культурлуг бажыннарже ыңгайлаар колхозчулар демир орунарны, столдарны, сандайларны, шкафтарны, багет-приёмниктерни, патефонарны, чүүлдерни хереглеп турар. Бо барааннарны көдээ магазинге эккелдирип, колхозчуларга салыгларын дугайында магазин эргелекчизи Сенджеы-даа, Өөрү райпозунуң үлүртүкчүлери-даа сагыш салбайн турарлар.

Бо барааннарны, а ол ышкаш фотоаппараттарны болгаш оларның херекселдерин эккелдирип салыглаар дугайында ук магазинде хомудал дептериниде чоннуң бижээн негелдерин райпонуң үлүртүкчүлери хандырар ужуруг.

Т. САНДАН.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Хамаатының байдалының акт бижилгезинин Барыын-Хемчик район бюрозунуң ажылдакчыларының ажылдаар түскай чери чок, райкүүсомунуң кабинеттерин кезип, кым бир ажылдакчының столунга кыстынып азы коридорга ажылдап келген, чоннуң культурлуг үүлээн алырынга таарымчалыг байлал тургустунмаанын көдээ корреспондент эш Б. Ооржак редакцияга бижээн. Ол дугайын редакция райкүүсомга медээлээн.

Райкүүсомнуң дарганының оралакчызы эш Заңгеевтиң редакцияга дыннатканы болза, Хамаатының акт бижилгезинин бюрозунга кабинетти түскайлап берген болгаш келген чоннуң культурлуг үүлээн алырынга таарымчалыг байлалды тургускан.

Ажылчы чоннуң айтырыгларын ойлаанда харыылап, оларның хереглээн документилерни саалал чокка кыдыл берип турарының дугайында Хамаатының акт бижилгезинин бюрозунуң эргелекчизи эш Дюдюкке айтышкынны берген.

Делегей байдалының дүпчүлдәлі

«ЧҮГЛЕ ОЛ-ЛА ТУРУЖУНДА»

Шериг блоктарының, бирги ээлчегге агрессивтиг сөңгү-атлантика эвилелининиң боянгы системазын болдуруп ёзу-чуруумубиле быжыглаар дээш америк дипломатия сөөлгү үеде олча күженишкиннерни салып турар. Француз премьер-министр Молленің чоокта чаа Вашингтонга чорааны белгеп барыын-германи лаштыкы херектер министри фон Брентанонуң АКШка чорааны, а ол ышкаш англи чазактың башкыны Макмиллан-биле америк президент Эйзенхауэрниң мартта болур ужураашкынымны ол соруулга дугайында болур.

Молленің болгаш Брентанонуң АКШ-ка чугаалажышкынынарының үезинде америк чагырыкчы бөлүктер «ниити-европейжи рынок» болгаш «евратом» дижир чүвелерни тургузарынга (Барыын Европа чурттарының атомнуг үлетпүрүн каттыштырарынга) үнезилээн «Барыын Европаны каттыштырарының» планнарын улуу-биле сонуургап турар чорудун илергейлээннер. Ынчаарга «каттышкын Барыын Европаны» Барыын Европа чурттарынга америк тергиндеги күштелдиреринге сөңгү-атлантика эвилелиниң чергелештир немелде чепсек кылдыр Вашингтонда шак ынчаар көрүп турары бүгү-ле тодазы-биле чугаалажышкынынар үезинде илерээн. Ол байдал Молленің болгаш Брентанонуң Вашингтонга чугаалажышкынынарының соонда чарлаттынган дыннадыгда илергейлетинген. Чижээлээрге, «каттышкан Европаның» планнарын боттандырары «Европаның болгаш Каттышкан Штаттарның аразында сырый харылзаны күштелдиреринге боттуг идиг бээр» деп бүзүрел Даллес-Брентанонуң дыннадымында илергейлетинген. Ол болалды Брентано оон-даа тодаргай дотпкш чугаалаан. Парлалганың америк национал клубунга Брентано чүве чугаалап тургаш, АКШ «каттышкан Европаның» херээнге «шиитпирлиг салымышчынны» кылган деп медеглээн болгаш Барыын Европаның чамык найыслалдарынга болдарга ыңдыг янзылыг планнарны боттандырарының «эргежок чугулазын» Вашингтонда эки билиз-турар деп немей чугаалаан. Брентанонуң болгуның билингенин ёзугаар алырга, «каттышкан Барыын Европа» Европа дипче улам-на хамыдап киреринин «таарымчалыг» ап-чаалырын Каттышкан Штаттарга бээр.

Француз-америк чугаалажышкынынарының соонда Молленің болган Даллестиң аразында харылзаалары чалча биле кожайның аразында харылзаалар-биле деннеп тургулаанар. Ол деңнелгени үргүлчүлевишпаан, Брентано дээрге аңаа чалча өвес. Каттышкан Штаттарның бүзүретиргеп хөлилетирикчизи болуп турар деп чугаалап болур. Америк планнар ёзугаар алырга (ош-биле бидиннее кылыр кылган-даа болза Даллестиң болган Брентанонуң дыннадымында ол планнар илергейлетинген) Барыын Германия НАТО-га-даа, «каттышкан Европага-даа» АКШтың кол деңнежиниң ролин күүседир апаар. АКШ-тың болган ГФР-ниң аразында «кайы-кайызын билгир» дижир чоруг ыңдыг болуп турар, ол дугайында ам барыын-германи парлалга шуугап турар апарган.

Барыын Германияны дагын чепсегээрин болган ону НАТО-га хаңмыып киирерни делегейниң хей-ниитизин буруу шаавар болгаш Федеративтиг Республиканың чонунуң талазындан улурланыр деп чүвеге холбаштыр АКШ-тың болган ГФРниң чагырыкчы бөлүктери дүвүреп болган сагыш чевип турар үеэрин дыннадыгның одуруглар аразынган эскерии күзары берге эвес. Ынчаар политика национализм кол айтырыын шиитпирлээрингe — Германияны каттыштырарынга болган Европага ёзулуг коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарынга канчап-даа тааржыпзе деп чүвени улам-на хей санныг немецтер бүзүреп билип турар апарган. Герман социал-демократтарның улуртукчузу Олленхауэр чоокта чаа радио дамчыштыр чүве чугаалап тургаш, ол чугула айтырыгларны херекке албайн турарын, ээн ГФР-ниң чагырыкчы бөлүктерин бүрүүладып турган. Баңдылер Аденауэрнин Н. А. Булганинга харыы чагаазында Германияны каттап каттыштырар дугайында айтырыгның талазы-биле-даа, Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында айтырыгның талазы-биле-даа «чаа каңмыг-даа чүве чугаалатынмаан» деп ол айтыкан. НАТО-нуң политиказын барыын-герман чазактың чорулуп турары бистерни (тодаргайларга немецтерни — С. И.) чуртту каттап каттыштырарынче чаңгыс бызын-даа чоошулаттаан деп Олленхауэр онзалап демделээн. Германиянның чарлышкыны харын чыл келген түлүм хаңылап турар-дыр деп ол чугаалаан.

Германияны каттап каттыштырар дугайында немец улустуң негелделеринге Даллес биле Брентано каңчаар харылзаннарны? Шүүт тоол көрбээннер. Дыннадыгда чугаалап турарын ёзугаар алырга, ийи министрлер НАТО-нуң күштерин хевээр артырары кажан кеээде ышкаш ыңдыг чүүлдә рольду ойнап үргүлчүлээр болалга каттыжып турарлар. Оон-биле холбаштыр даштыкы херектер министри фон Брентано болунуң шериг күчүзүн быжыглаарынче дүрген-не кирер деп федералдыг герман чазактың шиитпирлинии онзалап демделээн. Парлалганың национал клубунга чүве чугаалап тургаш Брентано НАТО-га болунуң берингенин база дагын медеглээн болгаш каттышкан Германия нейтральдыг болуп «шыдавас» деп медеглээн.

Ынчаарга НАТО-га Германияны киириштиреринің талалакчылары боттарының туружунуң божаңнаажын билип турары билдингир. Ынчангаш олар харын Германияны каттыштырары дээш ёзулуг деминселчилер болуп турар дээрзинин дугайын ыыткыр чүлчүрүп турарлар. Герман айтырыг талазы-биле АКШ-тың, Барыын Германияның, Англияның болган Францияның «эксперттериниң» эртken хүнерге эгелээн чугаалажышкынынары ыңдыг сорулганы салып турар. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң сөстери-биле алырга, барыын талакы күрүнелер Германияны каттыштырарының айтырыын «чаа ёзу-биле көөрүнге хамаарыштыр инициативаны боттарының холунга алырын» орадлажып турарлар. Чөгүм утказы-биле алырга ол «чаа көрүлге» чаа чүве болбайн турар. Чугаалажышкынынарның киржикчилери «катап каттышкан Германия барыын талакы эвилелге», тодаргайларга барыын талакы күрүнелерниң шериг блоктарынга кежигүн болуруи көрүп турар шак ол планны барымдаалап турар дээрзин корреспонент санаан.

Вашингтонга болган герман-америк чугаалажышкынынарның хөрүүленнин ёзугаар алырга, фон Брентано боттуг фактыларның: ийи герман күрүнелериниң туруп турарын болгаш Германияны катап каттыштырарының аргазы немецтерниң боттарының аразынга чүүле чугаалажышкынынарның аргазы-биле болдуварын херекке албазының «ыңдыг туружунга» турарын үргүлчүлеп турар.

Ыңдыг туруш Европаның төвүнге дүшкүүлүг чоруктуң үргүлчү хевээр артарынга сонуургадыг Баттышкан Штаттарга ажыктыг болбайнаан. Ынчалза-даа ол туруштa немецтерниң боттарының эргежыктары-биле ниитилежир чүү-даа чок.

ОРАЛАКЧЫ ПРЕЗИДЕНТ АЯН-ЧОРУКТА

АКШ-тың оралакчы президентизи Никсон Африканың сес чурттарынга баар дээн (Марокколга болгаш Ганага ол чораан, ам Либерияга, Уганлага, Эфиопияга, Суданга, Ливияга, Тунисче баар деп турар). «Нью-Йорк Джорнал-Америкэн» солунның домаа-биле алырга, ол «бүрүнгаар базыы чок» аян-чоруктуг Лондонда, Парижде болгаш колониялдыг оске-даа чурттарның найыслаларында улуг овааырымча-биле хайгаарал турар. Оралакчы президентизиниң аян-чоруу-биле холбаштыр америк парлалга «Африкага америк чазактың сонуургалының» айтып турар. АКШ-тың информация агентилели дижир чүвениң түскай медеглелинде «ыыңгыыр Африка дипте чоокта чаа тыптып келген хамаарышпас чурттарга» пропагандачы ажыл-чоруулганы күштелдирерин сүмелеп турар.

Ам Африкада болуп турар төөгүлүг болуушкуннар-биле холбаштыр Африка дипке АКШ онза сонуургалыг. «Бүгү Африка дип шуурганнап эгелээн. Ол даарге кижи төрелгетеннин төөгүзүнде эң улуг болуушкуннарның бирээзи болуп турар...» деп англи журналист Д. Картэн бижээн. Бөскү америк эртемден Дюбуа Африкада америк политиканың соруулгаларын илереткиннаан, ыыңча деп айыткан: «Азиияны молчуурүүгүң аргазы ыыңгыыган. Барыын чүк ээ-не байлак черже кичээнгейин сала берген... Чаа Африканың, чээрби чүс чылдың Африказының дугайында чугаа чоруп турары ол... Африка болза молчуулгеге чилби хайыныырар чер, капиталистиг делегейниң чилбилиг хайыныырар чер болуп турар. Ынчалзада ол чорук ёзулуг хөделиишкинии болгурбайн барып шыдазаан болгаш бөгүн Туниспен Бейптау чедир Африка отта болуп турар».

Африка дип чүгле Никсонуң аян-чоруунуң мурнунда эвес, харын Баттышкан Штаттар делегей ареназынга колонизатор болуп киреринин ыраак мурнунда-ла капиталистиг күрүнелериниң аразынга хуваатынган турганы билдингир болгай. Национал хосталгалыг шинчээшкининиң көдүрүүшкүнүнүң амгы байдалдарынга Африкадан бодуунуң чаржалажыкчыларын үндүр кыгарын орадлажып турар америк империалистер янзы-бүрү хевирнин «улуславчызы» болган «Эйзенхауэрниң доктриназы» чергелиг чүүлдер-биле болуунуң колонизаторжу планнарын чажырыксап турар. Никсонуң баар черлериниде киргеп үш чурттарны — Ливияны, Суданы болган Эфиопияны «Эйзенхауэрниң доктриназы» хаара тутkан турар райончага тускай киргеп. Оралакчы президент Африканың оске-даа чурттарынга Чөөн чүктелдирерин, а ол ышкаш фотоаппараттарны болгаш оларның херекселдерин эккелдирип салыглаар дугайында ук магазинде хомудал дептериниде чоннуң бижээн негелделерин райпонуң үлүртүкчүлери хандырар ужуруг.

Барганы баштайгы чуртка — Марокколга Никсон түс черинде эрге-чагыргаларыбиле чугаалажышкынынарынга «Эйзенхауэрниң доктриназын» херек кырынга ажыглаарын оралаанган. Марокконуң султаны-биле Никсонуң баштактанышкынын Франциянны Марокколдан үндүр кызарының орадлажышкынны кылыр долу барымдаа-биле үнелээн Франциялга, оралакчы президентиниң чугаалары киленнээшкинии болдурган. Херектиг ужуру Национал хураага негелделер тургузарынга безин четкен. «АКШ-тың оралакчы президентизиниң кылган аян-чоруунуң найырлачы эвес будуштүүн» депутат Добре айыткан. Француз парлалга Никсонну дыка шиитпиг шүүшкүлээн.

Америк империалистер боттарының антын болгаш француз чаржалажыкчыларын үндүр кыгышпаан, «антиколониализм» лозунгуун хуулуунда кара-сагыштыг соруулгаларынга күзелдин-биле ажыглаанар...

С. ИВАНОВ.

Дашкыкыда

Шанхайның ажылчыннарының чаа амыдыралы

Садыгны экижидер дугайында көрей чазактың хемчеглери

Гитлержи генералдыы томуйлаанынга чон удурланып турар

* * *

Шанхайның ажылчыннарында

Эртен чылдың төнчүзүнде бир болүк совет журналистер Кытат Улус Республикага чораан. Шанхайже баар дугайында медээни биске кытат өңнүктер дыңнадыптарга бистер кончуг өөрээн болган сагыш сеткилиивис хайныгып турган. Шанхай! Ол канчаар-даа аажок улуг, эргин четпиннес хоорайга ыы черле баарын күзевес боор. Ында кайгамчыктыг түүлер дыка хөй. Улуг кытат улустуң кайгамчыктыг культуразының херечилери—муң-муң чылдыг тураскаалдар, Хуанпу хемнин карак четпес калбак делгем әриктери болган кытат уран мастерлериниң тургусканы кайгамчыктыг парктар ында. Бежээки шактарда далай талазындан чоокшулап келгеш көөрге Шанхай уттундурбас болалды сагышка артырар. Чүс-чүс заводтар болган фабрикалар-биле кады ол хоорайны холу-биле тургускан кытат улустуң улуг сүр күжүн көргүскен маадыр ышкаш Шанхай хоорай хем аскын кежилдир чаптыган турар.

Ынчалзажок Шанхай чеже-даа чараш болза, ол силерни түгле даштыкы хевир талазы-биле артык магазыдыр эвес, хамыктың мурнунда маадырлыг ажылчын ангының сектил-сагыжының бай байлаабиле магазыдыр. Хоорайны дургаар чоруп орарыңарга ында даш бүргүү революстуг чанчылдарның дугайын, ажылчын ангының болган оон маңнайы Кытаттың Коммунистиг партиязының маадырлыг чоруктарының дугайын чугаалап турган ышкаш кыдыр сагындырар.

...Синь II-зу кудумчузунда № 78 бөлүүнүң кат бажыңчыгаш бар. Аңаа үш он чылдарның мурнунда Кытаттың Коммунистиг партиязының бирги съездизи болуп эрткен. Съезднге түгле 12 төлээлер олурушкан. Ынчаарда кытат ажылчын ангының партизы түгле чаа төрүттүнүп турганы ол. «Чаштанчыдан бүгү хеву кыптыгын болур» деп эш Мао Цзе-дуннуң сестери революцияның эчис тиилелгезинче бүзүрелдиг үлүг күштери-биле ынчанна чангыланып үнген. Кытат коммунистер ол чаштанчыны марксизм-ленининизминиң теориязындан тып алганнар. Олар болуунуң чуртунга революцияны белеткээрингe болган оон тиилелгезинге ол теорияны мастержи ёзу-биле ажыглааннар.

Кытаттың ажылчын ангызы, тараачылары база бүгү улузу митинги болган хаштыкы харлалдан хосталырының мурнунда хөй-хөй чиңирии когаралдарга таварыжып келген. Шанхайның ажылчын ангызы келээде-ле бирги олурутка чоруп турган. Ол хоорайның энергетиктеринге, демир орукчуларының болган ажылчын ангызының оске-даа отрядтарының революстуг маадырлыг чоруктарының дугайын чугаалап турар документилерни ажылчыннарның Культура ордузунда кадагалап турар. Бистер ол ортуга улуг-хүнде дүшкен сөөлүнде келген бис. Хөй ажылчыннар биске ужуражып, оларның чамдыктары өг-бүлези-биле келгеннер.

Культура ордузунуң ажылын улустарның янзы-бүрү сонуургалларынга таарыштыр кайгамчык угаангыр организастап тургусканын көрдүвүс. Ында чаа техника-биле, күш-ажылдың мурнакчы методтары-биле, үлетпүрүүн чаа кылыгларының хевирлери-биле танышарын күзээр болдур—ол бирги каатта улуг залче кирер. Ында кижилер турар, олар силерге бүгү-ле түүлерни көргүскеш тайылбырлап бээр. Залларда машиналарның түгле хевирлерин делгээн эвес, харын бичеледир кымыл каан оларның ажылдап турар хевирлери база бар.

Шанхайның ажылчын ангызының болган ооч авангардызы — хоорайның коммунистериниң революстуг демиселинин төөгүзү-биле ийиги калыңга танышкар силер. Келген кижилер ол черлерни шуптузун көргеш дыштанып олурарын күзей бээр. Ынчан оларны үшкү каңдынче чалаар. Аңаа стакан шайны азы кофенидээ ижип, чаа киноларны-даа көрүп, лекциялары, концерттерин-даа дыңнап болур.

Шанхайның ажылчы чоннарының революстуг демиселинин төөгүзүнүң талазыбиле делгелгени организастаан черже—ордунуң ийиги калыңче катап эглип келиилиннер. Делгээн көргүзүүлерниң бирээзинин чанында бистер хөй болүк аныяк ажылчыннарга ужуражы бердивис. Оларга бир алээн улгады берген кижи коммунист ажылчын-электрик Ван Сио-хенин 1918 чылда кылган маадырлыг чоруунуң дугайын чугаалап тур. Чан Кай-шинин контрреволюстуг бөлүүнге удур ажылчыннарның чепсектиг шавар халдаашкынын ол баштап турган. Ажылчыннар деп эвес болза-даа, маадырлыг демиселди чорудуп турган. Ван Сио-хе гоминданчыларга туттурган карабажынче кинер октаттырган. Ону өлүрер деп шиитккеннер. Ван Сио-хе өлүмнүң мурнунга тургаш, болуунуң өөнүктерине чагаа бижип четиргипкен. Ол ону болуунуң ханы-биле бижээн. Оон сөстери бо-тур:

«Чөптүг чорукту үнелеп көөр кижилер, силерге мен, чөптүг чорук дээш демиселди үзымчылаар төлээде кадык болурунарны күзедим. Силерни чырыткылыг келир үе маңап турар. Ол мурнунарда Силер ону чедип алыр силер».

Ол-ла 1948 чылда чанкайшичилер Чжоу Чжан-чжоу, Ван Юань-и болган өске-даа ажылчын коммунистерни өлүрүп шаажыланнар. Олар өңнүктеринге чагаалларын-даа артырып четтикпээннер. Ынчалзажок чоннуң ол өлүм чок болдарын шаажылап өлүрер дээш аппар чыларын көргүскен чуруктарын ында делгээн. Чуруктa оларның баштары өрү, чоргаар чорүп орарлар, ажылчын ангының күжүнге, оон империализмни тиилээринге оларның быжыг бүзүрелин оларның характарындан көрүп болур.

Ол хүн ам келген. Коммунистиг партиялга баштаткан Кытаттың хостуг ажылчын чону чаа амыдыралы тургузуп турар. Эш Ван Сио-хе-биле кады революстуг туктуу тудуп чораан болган ам төрээн чуртунуң чаагайжыгазы дээш чүткүлдүг ажылдап турар антер-биле бесседы ягледивис. Бистиң бесседежикчилеривис — электри дериглери бүдүрер заводтуң ажылчыннары эштер Ху Вэй-кан биле Му Нин-шэн.

— Бистиң совет өңнүктеривис бистерниң ам канчаар чурттап турарывысты сонуургап турар болбайнаан — дээш, эш Му чугаазын эгеледи. Ынчалза-даа мен болуумнуң чугаамны кандыг-бир он чыл хирааккы үемин дугайындан эгелээрин күзеп тур мен. Совет чуртунуң аныяк кижизинге «ажыл чок чорук», «аш өлүм» дээн ышкаш ындыг сөстер арай кайгаачыг боор. Капитализминиң коргунчуг бүжар-бан түүлериниң дугайын силерниң чуртуңарда ам хөй-хөй кижилер уттупкан боор, ынчаарга Совет эрге-чагыргазының чыларында төрүттүнген кижилер ону сактып-даа шыдавас. Мен шуптузун уттаан мен. Шылажын эртип чораан балыглар шуут чаа хевээр.

Эш Му бичии кады бодаяын олурупкан. Чугаалаар деп бодаан түүлериниң дугайы оон сагыш сеткилин хайныктырып турары илеп болду. Оон сөөлүнде ол чугаалын эгелээн.

— Мен 15 харлыымдан бээр ажыдан келдим, а 20 харлыымда-ла ажыл чок апарган алк ишти рис дилеп чурттy бир кылдыр кезип чорүм — деп өңнүүвүс чугаалай-дыр. Уланалда ачам аштан өлген. Элээн уе эрткенде аш өлүмүнден уруун база өлдү. Бадайым Ли Цзе-шень 25 харлыында аштан өлген. Мен мындыг карачаскаан чорбаан кижи мен. Кандыгда ажылчын өг-бүлеге кирер белзунарза ол-ла түүлүн дугайын силерге чугаалап турар бис. Бүдүн хоорай кылдыр бөстүр, чурттaлга бажыңнарының түдүүн силер көрген боор силер аа? Ону биске, ажылчыннарга кылып турар чүве.

Улустуң эрге-чагыргазы деп чүве бо түр. Ону бистер Коммунистиг партияның, оон Төп Комитединиң, Дарга эш Мао Цзэдуннуң удуртулгазы-биле чаалап алган бис. Бисте бергелер ам-даа хөй болбайнаан. Түге дээрге, бистер чаа амыдыралды түгле 7 чыл мурнунда тудуп эгелээн бис.

— Заводта партияның болган профэвиленинің организациялары ам чүү кылып турарый?— деп силер айтырып турарлыр силер. Бол чүүл — күш-ажылдың бүрүрүкчүлүүн бедидери болган бүдүрүлгени калбартыры болуп турар деп, мен бөлээ ынчаар харыылаар ийик мен — деп эш Ху чугаалалы. Чуртка бистиң продукциявыс дыка хөй херек. Бис ону ам-даа чедир бербейн турар-ла болгай бис. Силерге ужуражырывыстың мурнуу чарыында эш Му-биле бистер ол-ла түүлүн дугайын чугаалажып ордувус.

— Ийе, ам-даа бисте дыка хөй—дээш эш Му Нин-шэн чугаага киржи берди.

— Бистиң заводувуска сураглыг совет токар-скоростник эш Бушуевтиң чорааны сагыжымга кирип келди. Ол биске бодуунуң ажылының аргаларын көргүскен болгаш хереглеп турар кескилерин таныштырган. Бистиң заводувустуң чамдык ажылчыннары Бушуевтиң дуржулгазын шингээдип алган күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка бедиткен. А бир эвес ону шупту шингээдип алган болза кандыг эртик? Бүдүрүлгениң оске участоктарында бозала ындыг курламырлар бар.

Силерге улуг эвес-даа болза, солуун чижек чугаалаайн. Бистиң заводувуска генераторларны бүдүрүп кылыр операцияларның бирээзин хол-биле кылып турган. Ол чорудулганы механизастаар сорулга-биле мен нарын эвес болза-даа, элээн бүзүрелиг автоматтыг тазрыштырылганы санаалаан мен. Түннели кайгамчык эки болган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү каш катап оскен.

Заводта чаартыкчыларның саны хөй бе, — дээрзин бистер сонуургай бермивис. Заводта чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар он-ону-биле бар деп өңнүктер харыыладылар. Ол кайгамчыктыг шимчээшкинни коммунистер бөштап турар болгаш боттары аңаа үлегерин көргүзүп турарлар. Ажылчын бүрүзү чаартыкчы болур дээш демисел чорупуп турар цехтер база бар.

Заводта культурлуг амыдырал кончуг солуп болгаш хөй янзы хевирлиг болду. Ында кылып турар хөй түүлериниң интинден ажылчыннарның өөредилгезин кончуг калбак/хемчээлге тургускашын онзалап демдеглезе чогуур. Үстүнде чугаалаанны ышкаш өөредилгениң чүгүлээ хевири болза дуржулга солчулгазы болуп турар. Ону ыыдат эштер херек кырында көргүзер арга-биле кылып турарлар. Новаторнуң ажылдап турар черинге доктаатkан шагында алээн каш кижилер чыглып келирлер. Новатор ол-ла черинге, станокка чүү канчаар кылырын көргүзүп, чыыглан кижилер ону шингээдип алзын дээш орадлашкан турар. Ажылчыннарның хөй кезии ниити эртемнерниң кежээки школаларында өөренип турар. Оларның дыка хөй кезии, оон ангыда, янзы-бүрү политиктиг болгумнерде, ыыдат Кытаттың Коммунистиг партиязының төөгүзүн өөренир болгумнерде өөренип турарлар.

Бажан Кытатка ажылчын коллективтиң амыдыралы-биле таныжа бээрге ажылчыннарның найыралы, бот-боттарынга дузалажыр күзелдин карабка онзаланып көстүр. Ол кайгамчык чанчылды коммунистер улам сайзыралып турар. Эдлчег сөөлүнде цехтен ажылчын кижи чорүп олур. Станок чанында бир-ле чүвеге сагышсыраан чүве дег оон эки турганын ол көрүп кагды. Оон чаны-биле ол эрте берип болур бе? Чок, ол ыяавыла эжинге баргаш чүү болганын айтырар, дуза херек болза ол дораан дузалажыр. Ол шын. Бир ажылчын бедик мергежиллиг, херекти эки билир, өскези ону чедир шингээдип албаан болур таварылгалар кайы хөй.

В. ПОЛЯКОВ.

Садыгны экижидер дугайында КУДР-ниң Министрлер Кабинединиң доктаалы

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). КУДР-ниң Министрлер Кабинеди садыгны экижидер дугайында доктаал үндүрген. Садыг четкизин калбартырын, хоорайларга болгаш ажылчын суурларга чаа магазиннерни болгаш майынаарны ажыдарын, көжер садыгларны калбаа-биле организастаарын, погаалар-биле, чиңистер-биле, далай тывыжының продуктулары-биле болгаш эът-биле чонну үзүктел чок хандырарын доктаалда көрүп турар. Көдээ черлерни үлетпүр баразинары-биле хандырарын экижидер талазыбиле хемчеглерни айыткан. Эрик кавызының районнарындан балыкты Пхеньяне болгаш оске-даа хоорайларже демир орук транспорту-биле дүрген дажыглаарын организастаарын доктаалда көрүп турар. Чурттакчылыг хөй-хөй черлерге аъш-чемнин болгаш погаалардың чаа складтарын база соодукчуларны тудар. Садыгга контрольду боттандырар болгаш салыг организацияларының ажылын экижидерингe дузалаар сорулга-биле хөй-ниитиниң төлээлекчилериниген комиссияларны тургузарын көрген.

Араб чурттарның лигазының чингине секретарының дузалакчызының мелеглели

КАИР. (СЭТА). Араб чурттарның лигазының чингине секретарының дузалакчызы Шукейри март 4-те Египетте америк элчиниң хүлээп алган, египет девискээрден израиль шериглерни үндүрерин моон сөөлгээр саадаларын ол районга улуг кыжаныышкынны тургузар деп аңаа мелеглээн дээрзин парлалга дыңнадып турар.

Газа болгаш Шарм Аш-Шейха районнарже КНО-нуң улустар аразының онза күштериниң кирер чоруун сортан израиль шериглериниң үнүп чоруурун контрольдаарын боттандырар сорулгалыг тур хемчег деп араб чурттар көрүп турар болгаш КНО-нуң улустар аразының онза күштериниң ол районнарга турун турары египет чаактың чөпшээрели-биле болур ужурлуг деп Шукейри демдеглээн.

Картышкан нацистер египет девискээриниң кандыг-даа кезинин эжелеп эп азы Шарм Аш-Шейха болгаш Газа районнарынга баарынын контролдаарын хүсүзүп болбас ужурлуг деп Шукейри чугаалаан. Газа районунга египет администрациязы катап тургускан турарын араб күрүнелер неген турар деп ол демдеглээн.

Америк солдаттарның япон ажылчынны өлүргени

ТОКИО. (СЭТА). Япон радиозун дыңнаканын ёзугаар алырга, Итадзукеде шериг базазының ийи америк шериг албанныглары Фукуок хоорайның күүмчузунга 62 харлыг япон ажылчын Куниҳиро Акитаже халлаан болгаш кандыг-даа үнелиилээр барымаа чокка ону эттээннер. Аажок эттеткенинден тараазында хүн Акита өлген.

Социалистиг партиядан парламентаниң депутазы Канемицу ол өлүргүшкүнге хамаарыштыр чазакка айтырыг тургускан. Япониянның юстиция министри Накамура аңаа харыылавышаан. Фукуок хоорайга болган өлүргүшкүн бодунун аразатанзының талазы-биле Сомагаларага япон хереженни өлүргенинден ажыл турар деп чугаалаан. (Америк шериг чепсээ шенээр черниң районунга америк солдаттың япон хереженни чоокта чаа өлүргенин айтып турары ол. — Ред). Сөөлгү үеде ындыг янзылыг таварлажышкынныр улай-улай болгулап турарын дугайты министр харадаган сетгилин илередип чугаалаан.

Англи болгаш француз министрлерниң аразында чугаалажыышкыннарның доозулганы

ПАРИЖ. (СЭТА). Бир талазында, Англияның премьер-министри Макмиллианның болгаш чаштыкы херектер министри Ллойдтуң база оске талазында, Францияның министрлер Чөвүлелиниң даргазы Молленин болгаш даштыкы херектер министри Пинонуң аразында чугаалажыышкыннар март 9-та Парижке доозулган. Ниити домактар-биле тургускан, тускай чарлатынган дыңнадыгдан илерен турарын ёзугаар алырга, Вашингтонга болгаш Оттавага чоокта чаа болган чугаалажыышкыннар-биле холбаштыр (америк болгаш канада күрүне удуртукчуларыбиле Молленин болгаш Пинонуң чугаалажыышкыннарын ынчан турары ол.— Ред.). база Бержуз ортулуктарга ам болур чугаалажыышкыннар-биле холбаштыр (Макмиллианның болгаш Ллойдтуң марттың ийиги чартынында Эйзенхауэрбиле болгаш Даллес-биле болур дээн чугаалажыышкыннарын ынчан турары ол.—Ред.). министрлер делегей байдалының дугайында санал-оналдарны солушкан болуп турар.

Дыңнадыг ёзугаар алырга, англи чазактың Англияның Барыын Германияда чепсектиг күштериниң санын кызырар болалдыы-биле холбаштыр тыптып келген шериг айтырыгларын: Европа дүктиң алды чурттарының «ниити рынок» (каайлы эвилелин) тургузар төлевилээн-биле болгаш «хостуг салыг зоналын» тургузарының англи планы-биле холбаалыг айтырыгларны: Чөөкку Чөөн чүктүң айтырыгларын чугаалажыш турда чугаалажыышкыннар киржиичилериниң аразында чөрүүлелер үстүнде айыттынган кол айтырыгларның чаңгызының талазы-биле-даа тодаргай шиитпир чогин алырының аргазын орга бербээнинiң дугайын хереглеп турар. «Юманите гиманн» солуунуң үнелеп бижээнин ёзугаар алырга, англи болгаш француз удуртукчуларының уларажыышкыннарының «чугаалажыышкыннарның үезинде чугаалажын көрген кол айтырыгларның талазы-биле чүректин хамыынган чөрүүлээнин барын» илертейлээн.

ЛОНДОН. (СЭТА). Англи болгаш француз күрүне удуртукчуларының аразында чугаалажыышкыннарны тайылырлавышаан, «Обсервер» солуунуң Парижте корреспондентизи Чоокку Чөөн чүктүң айтырыгларын чугаалажын турда чугаалажыышкыннар киржиичилериниң аразында чөрүүлелерни айтып турар. Барыын Германияда болуунуң чепсектиг күштериниң санын Англияның кызырар деп болалдыында удур чугаалажыышкыннар үезинде француздар дазагазын турганнар деп «Обсервер» солуу бижээн.

НАТО-да командылаар албан-дужаалга Шпейдельди томуйлаанынга удур

ЛОНДОН. (СЭТА). «Мурнундагы шериг албанныгларның — тайбың талазакчыларының организациязы» Европаның төп беззенге НАТО-нуң кургаг чер шериглериниң командылакчызы албан-дужаалга гитлержи генерал чораан Шпейдельди томуйлаанынга удурланыышкынны илергейлээн медегледи чарлаан. Шпейдельди томуйлаан чорук «эрткен дайынга өлген болгаш караждан когараан кижилерге хамаарыштыр сатыныкчы чорукту база бир ыят чок үүлгедин болуп турар» деп Англияның шериг талазы-биле хөөчүн кижилери онзалап демдеглээн.

Англи шериг албанныг чорааннар—фашизмге удур тулчуушкуннарның киржиичилери НАТО-ла командылаар албан-дужаалдан Шпейдельди дораан дүжүр сывырарын Англияның даштыкы херектер министрингe чоруткан резолюциязында негеп турар. «Удурланыышкын шимчээшкинининиң киржиичилери — чүс-чүс өрэнцүстарны үзүктээны дээш харыысалганы бомбаны шенээр деп турарынга удурланыш турар.

Гавай ортулуктарның чонунун удурланыышкыны

ТОКИО. (СЭТА). Киодо агентилелиниң корреспондентизи Цусининиң Гонолулуудан дыңнаткынын ёзугаар алырга, Гавай ортулуктарның чону Рождество ортулуктарның районунга Англияның водородтуг бомбаны шенээр деп турарынга удурланыш турар.

Гавайларның төлээлекчилер палатазы англи чазак водородтуг бомбаларны шенээринден ойталазын деп негелге кирген резолюцияны февральның төнчүзүнде хүлээп алган.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

АҢЧЫЛАРГА ДЫҢНАДЫГ

Аңнырның кол эргелелиниң 1957 чылдың февраль 18-теги № 28 дужаалын ёзугаар бистиң областың девискээринге тайга, арыг, хову куштарын дараазында хуусааларда аңнаарын төөштээрээр:

а) **өдүректерни** (түгле эр өдүректерни), **кастарны, дуруваларны** болгаш оске-даа суг болгаш **шынаа куштарын** апрельдиң 21-деи майның 5-ке чедир.

б) эр кара-куштарны болгаш эр күртүлерни апрельдиң 21-ден майның 5-ке чедир.

Тогдуктарны, куулларны, кандыг-даа торлааларны болгаш **уларларны** база омаан-хаайларны чазын аңнаарын хорун турар.

Тайга, арыг, хову куштарын автомашиналар, моторлуг хемелер, вертелеттер болгаш оске-даа механиктиг транспорт-биле база оларны тудуп аңнаар херекселдер-биле аңнаарын хорун турар.

Аңчылар, аңнырның чурумун болгаш хуусаазын сагынар!

Дүрүм чок аңнаашкын-биле, аңнырның хуусааларын үрээр чоруктар-биле шиитпирлиг демисежиннер!

Тыва облкүүскомнуң Күрөөнүүр инспекциязы.

Областын национал шии театрынга

март 15-те

Л. Юхвид биле М. Авахтың

Маниловкага болган куда

деп шинзинин тыва дылга баштайгы көрүлдези болур.

Эгелээри: кежээкиниң 8 шакта. Дирекция.

Школачыларга сүме

Канчаар чунарыл

Кижиниң эът-бодунуң кезектери шупту-ла бир демей хирикпес: Арынга, моюнга, кулактарга, холдарга дооэун болгаш хир агаардан, кижини долгандыр турар чүвелерден болган чок-ла чыпшына бээр. Ынчангаш арыны, моюну, кулактарны хүннүнде эрткен болгаш кежээ, а холдарны — хүнде элээн каш катап чуп чоруур херек.

Кижини хирден ийик-хеп камгалаар, ынчалза-даа кижиниң эът-бодуң чоорту хирипип чоруур. Эът-ботту неделя санында изиг суг-биле савапнап чуп турза эки.

Хөм болгаш ылангыя резин ийиктер иштинге буттар деридер чүве төлээде, оларны кежээниң-не чуур херек.

Тыва областың санитар-чырыдышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштинги информация кылдызының — 3 — 88, харылсалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, бөдүүн ажылчыгый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00106. Культура өргелелиниң типографизи

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, НАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үдезилетингеи

ШЫН

1957
МАРТ
13
СРЕДА
№ 52 (3764)

Өртээ 20 коп.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Шин театрларының Бүгү-эвилел көрүлдези (1 арын).

Бистин область (1 арын).

Краснодар крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы (1 арын).

А. Есипов, С. Тамба.— Механизаторларның кыйгырыгына харыы (2 арын).

Профэвилел организацияларының ажылына партийни үлүртулганы күштелдирер (2 арын).

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ: Д. Рылов.— Массаларның политиктиг, бүдүрүлгечи идепкейни мобилизастаар (2 арын).

Балхозтарда тудуг ажылдарын өскүдер (3 арын).

А. Саянов.— Не-чаштарның дугайында сөгүш салыышкынын күштелдирер (3 арын).

Ю. Зелинман.— Колхозчуларның кадрын кампалаар (3 арын).

Үлүстар серемчиледдиг болгур үжүрүлүг (4 арын).

Оожум океанга англи ядролуг чепсектә шеңээриниге үлүр (4 арын).

Азиянның болгаш Африканың чурттарын экономика талазы-биле чагыргарының программазы (4 арын).

Социалистиг чурттәрге үлүр АКШ-тың хоралакчы үүлгедикшиннериниң программазы (4 арын).

Совет садыг ажылдакчызының хүлээлгези

Совет садыг ажылдакчыларының—магазин эргелекчилериниң, садыгжыларының, харёктар, киоскилер болгаш буфеттер эргелекчилериниң кол хүлээлгези болза садып алыкчыларның хереглелдерин болгаш негелделерин дыннангыр, ээлдек ёзу-биле чогуур ёй-шөлээ хандырары, бодунуң ажылдап турары садыг черинге культураны, арыг-шеверни юстазынал тургузары, ниитиниң социалистиг өнүг-хөреңгизин карак огу-дег кампалаары болур.

Совет садыг ажылдакчызының ол хүндүүг болгаш харыысалгалыг хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, чоннуң мурнунга чаагай бараан болуп турар садыгжылар бистин областа дыка хөй.

— Садыгжы эш В. Мамонтова болза, Тес-Хем районнуң садыг четкизиниң кызымакчы болгаш ак-сеткилдиг ажылдакчыларының бирээзи. МТС-те магазинниң садыгжызына ол ажылдавышаан, магазинниң иштин үргүлүг арыг-шевер, чырык, чылыг, эмге-сеткелиг тургузуп, хереглелдиң янзы-бүрү барааннарын азыйлы-биле садып алыкчыларга таарымчалыг кылдыр делген көргүзүп турар. Магазинге келип келген садып алыкчыларны эш Мамонтова эптиг-ээлдек хүлээп ап, кандыг барааннарны садып алыксаанын олардан айтырып, сеткилинге тааржыр барааннарны оларның шилип, көрүп алырына сагыш човаңгыр дузалажып, бодунуң сүмезин оларга берип турар. Бараан саарыгазының планнарын оон үргүлчү чедиишкинниг күүседип турарының кол үңезинни шак ынча—деп совет садыгның кызымаккай, ак-сеткилдиг ол болгур ажылдакчызының дугайында Самагалдайда садып алыкчылар шак ынчаар чугаалап турарлар.

Бай-Тайга районнуң Монотов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи эш Салчак Очурнуң дугайында ол черниң хереглекчилери база ынчаар чугаалап турарлар. Салчак Очур садыг системазынга ам он беш чылдарның дургузунда ажылдап, ажылчы чоннуң мурнунга чаагай бараан болуп турар.

Садып алыкчыларның хереглелдери янзы-бүрү. Ынчангаш, хереглекчилериниң негелделин чогуур үезинде чедиишкинниг бүрүн хандырары — ыңдыг-ла чиик эвес сорулга. А ажылчы чоннарның хереглелдерин дыннангыр, ээлдек, сагыш човаңгыр ёзу-биле хандырары — совет садыг ажылдакчызының кол хүлээлгези, аңаа чөрүп билбэс хоойлу болур дээримге эш Очур эки билир. Садып алыкчылар-биле хүн бүрүнүң харылзаазын ол быжыг тудуп, оларның хереглелдерин үргүлүг сонуургап, бо талазы-биле айтырыгны райпо баштаар черинге чогуур үезинде тургуспушаан, хереглекчилерниң негелделерин саадал чокка күүседип берип турар.

— Садыгжы кижиниң ажылынга кол чүве болза, хереглелдиң чугула барааннарын чогуур үезинде садыгга эккеп садыглаары болгай. Чижээ, чылдың күс, кыш үелери чоокшулап орда янзы-бүрү чылыг хептерни, анныыр херекселдерни, а амгы үеде чазын, чайын кедер хептерни, хеп кылыр пөс аймаан садыгга арбыладыр эккеп садыглаары чугула. Ол дээрге, садып алыкчыларның үе-үеде чугула хереглелдерин барымдаалап көөрү болур.— эш Очур чугаалап турар.

...ет садыгжының хүндүүг болгаш ...онунга харыысалгалыг хүлээлгезин ...ынчаар ак-сеткилдиг күүседип ту... ...ылдакчылар бистиң областың хоо... ...кедээ черлериниде хөй. Чижээ, ...йоннуң Ленин аттыг колхо... ...эргелекчизи эш Промохова, ...йоннуң «Сталинчы оруң» кол... ...ээлэн эргелекчизи эш Онлар Ха..., Кызыл хоорайның № 1 магази... ...ажылдакчызы эш Мартынова бол... ...н-даа өскелер совет садыгның төө... ...ажылдакчылары болуп, ажылчы чоннарның хереглелдерин дыннангыр, ээлдек өзу-биле хандырып, совет садыгның культуразы дээш чүткүүдүг демисежип турарлар.

Оон-биле чергелештир, садыг четкизиниң чаңчыл ажылдакчыларының талазынан ажылчы чоннарның хереглелдерин бүгү күүседип, чаңдыкта совет садыгның чүрүмүн үреп турар фактыларының ам-даа бар болуп турары хомудавчыг. Кызыл районнуң Элегес-Аксында магазин эргелекчизи эш Пестрикова ында колхозчуларның, шахтёрларның чүгүле хереглеп турары демир оруннар, кочалдар, дааранып машиналар, радиоприемниктер ышкаш бараанларын садыгга эккелдирип садыглаар талазы-биле кандыг-даа хемчегни албайн, карын-даа магазинге келген садып алыкчыларга ээлдек эвес, донгун чоруун көргүзүп турар.

Чоннуң хүн бүрүдеги чүгүле хереглел барааннары болур шай, тапкы, дүс, керосин, оттуг ыяш ышкаш чүүлдерни үзүктелиишкинниг кылдыр садыглаар тавылгалар чаңдык садыг черлеринде ам-даа бар. Ынчаар, чүгүле хереглелдиң барааннары Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозта магазинге чаңдыкта үзүктелип турган. Бирги эзлчетиниң эргежок чүгүле ол барааннарын үзүктелиишкин чок садыглары, харын-даа ол барааннарны ырак черлерде чүрттап, ажылдап турар малчыннарга, тудугжуларга аппарып садары садыгжы бүрүзүнүң чүгүле сорулгазы.

Ниитиниң социалистиг өнүгүзүнге когарал чедирген кижи чоннуң лайыны болур. Кооперацияның социалистиг өнүгүн карак огу-дег кампалаары, ниитиниң өнүг-хөреңгизин оорлаарлар, будагдаарлар, самчыгдаарлар-биле кам-хайыра чок демисежип совет садыгның ажылдакчы бүрүзүнүң, бүгү хамаатыларның ыңыктыг күүседээри болуру бүгүдеге билдингир. Ынчаар турбуже, кооперацияның өнүгүзүн самчыгдазар, оорлаар таварыгалар чаңдык районнарның садыг системазында ам-даа бар.

Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң Хөлдерей магазинниге садыгжап турган Бууар 11.600 рубльди самчыгдаан, сөөлгү үеге чедир ол-ла магазинниң эргелекчизи турган Маадыр-оол болдунуң-на кадагалалында магазинни оорлаап, «мээң магазинимге оор кирген» деп мегелеп турган.

Чөөн-Хемчиктиң райпо даргазы эш Берёзкин, Өвүр райпозунуң даргазы эш Янай-оол олар кадрларны шилип алырының партийжи принцивин хажыдып турганнар. Оон түнелиниде Чөөн-Хемчиктиң садыг системазынга ажылдап турган ак-сеткилдиг эвес, болдунуң хамааты хүлээлгезин медереп билбес чаңдык кижилер чүгле 1956 чылдың дургузунде безин 89 муң рубль түнүүт самчыгалды кылганнар. Өвүр райпозунда өре-самчыгдалдарның түңү ам 240 муң рубль ажып турар.

Садыг системазынга ажылдакчыларны киирерде оларны эки ыннап көөрү, кадрларны шилип алырының партийжи принцивин шынгыы сагыры, садыг ажылынга эң ак-сеткилдиг, ажылдап шыдаар кижилерни хүлээп алыры, садыгжы бүрүзүнге практиктиг дузаны чедирери садыг органнарының негетинип турар.

Ажылчы чоннарның мурнунга төлептиг бараан болур, оларның хереглелдерин чедиишкинниг хандырар төлээде садыгжы бүрүзү болдунуң мергежилин болгаш ниити билиин соксаал чок бедидер хүлээлгелиг.

Октябрьның социалистиг Үлүг революциязының 40 чыл ооңга чедиишкинниг ужуражыр дээш бүгү совет улустуң калбартканы социалистиг чарыжынга идепкейлиг киришпишаан, бараан саарыгазының планнарын түгле доллур эвес, харын ажыр күүседири, ажылчы чоннарның хереглелдерин чедиишкинниг хандырары садыгжы бүрүзүнүң эң чугула сорулгазы болуп турар.

Шии театрларының Бүгү-эвилел көрүлдези

Чурттуң театрларында иэиг үе кылган. Чаа-чаа чогаадыкчы чедиишкиннер-биле, есвет эрте-чагырганың чаалап алганының болгаш быжыглазының төөгүзүнүң дугайында, совет кижилер дугайында эки, шынарлыг шилер-биле Үлүг Октябрьның дөртен чыл ооң үткүүр үеэш артистер, режиссёрлар, чурукчулар белеткенип турар.

Академиктиг Бичө театрының, Москвада Маяковский аттыг театрның, Ленинградтың Горький аттыг үлүг шин театрының, Харьковтуң Шевченко аттыг, Грузияның Руставели аттыг, Латвияның академиктиг шин театрының, Арменияның Сундукян аттыг болгаш өскелаа театрларның чогаадыкчы коллективтери бүгү улустуң байырлалынга эң эки белеткенири дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжын организастаар деп санаалды үндүргеннер.

Ол эгелээшкинни деткивишаан, Совет эрте-чагырганың 40 чыл ооңга белеткелдин чорудулгазында шин театрларының Бүгү-эвилел көргүзүгезин чорудар дугайында ССРЭ-ниң Культура министерствозу шиитпир хүлээп алган.

Драматургтар-биле кады ажылдажып тургаш амгы үениң темаларынга чаа элээн хөй шилерни тургузарының, совет драматургиязының, үлүс демократиязының чурттарының драматургтарының чогаалдарын, көргүдениң амгы үеде дешилелиг драматургиязының эң эки шилерин, ала-чурттуң болгаш таштыкының классиктериниң чогаалдарын калбаа-биле ажыглаарынга үндезилээш янзы-бүрү хевирлиг репертуарны хевирлеп тургузарының, ахтёржу болгаш режиссержу мергежилди сайзырангайжыдарының сорулгалары көрүдениң киржикчилери — театр коллективтериниң мурнунда тургустуңуп турар.

Көрүлде 1957 чылдың ноябрь 15-ке чедир болур. Сентябрь-октябрьда эвилелдешкен республикаларның найыспалдарынга республикаларының театр фестивальдарын организастаар, көрүдениң чорудулгалынга эң эки чогаадыкчы чедиишкиннерни чедип алган коллективтер орта киржир. Республикалар фестивальдарынган шилип алган чурттуң театрларының эң дээре шилериниң көргүзүглерин Москвага чорудар.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Бии-Хем районда

Эрткен чылдың түнелиниң дугайында районнуң көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының хуралы болган. Анаа малчыннар, тараажылар, партия, совет ажылдакчылар болгаш көдээ ажыл-агыйның түскай артемиглери киришкен. Бо талазы-биле иштелдиг райкүүсконом даргазы эш Темир-оол кылган.

«Кызыл тараачын» колхозтуң хөвү ажылының бригадири Зайцев, МТС-тиң коп зоотехниги Коромыслова, Кочетов аттыг колхозтуң казарчызы Серенник болган еске-даа эптер хуралга тодаргай саналдарны берген. Хуралдың түнелиниде Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый дегелелиниң Бол комителиниң мурнакчыларга шаннаадарын тывыскан.

• • •

Ленин аттыг колхозтуң тывыштчы бригазазы сезонның баштайгы айларында беш муң ажыг диин болгаш үнелиг ан болур 30 хире киштерни өлүрген. Төрээн колхозунуң байлак орулгалыг болурунга бригада анааашкынын үргүлчүлеп турар.

• • •

«Өөк» совхозта парторганизация агитация ажылын үлам калбартып, цехтерде, фермаларда болгаш бригадаларда политинформацияны недели санында организастап турар. Бо ажылдарга илангыя Афонин, Божков, Сойкина олар идепкейлиг киржип турар.

„Мурнакчы“ колхозта

Чаа дээрбе

Колхоз бо чылын ажыглалга чаа дээрбени киирген. Дээрбе электри күүзү-биле ажылдаар болгаш бир ээлчегде 2 тонна 400 кг тараны тырттар күштүг. Дээрбениң тыртқан дангының шынары эки болуп турар. Дээрбениң ажылдап эгелээнинге бирги хүнүле оон колхозка хөй орулга бээрин көргүзүп турар.

Шеф-биле чаа чунар-бажың тудар

Шефтээшкин чүрүмү-биле чаа чунар-бажың тудуп алыр деп колхозчулар хуралынга шиитпирлээннер. Баштайгы дыштаныла хүнүнде колхозчулар аът-биле 50 ажыг чудукту тудуг шөлүнге дүжүргеннер. Дараазында дыштаныла хүнүнде 65 чудукту дүжүргеп.

Шефке Акпай-оол, Кара-оол болгаш комсомолчулар Серен-оол, Тараачын-оол, Сенден олар эки киришкеннер. Чунар-бажың тудуг удавас доостур болгаш ажыглалга кирер.

Х. ЧАЙЛАГ-ООЛ.

Бай-Тайга.

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга алдар кылдыр

Күш-ажылче улам сорук киирген

ТОРГАЛЫГ. (Телефон-биле). Партияның XX съездизиниң шиитпирлерин бөгүндүрбүшаан, социалистиг чарышты калбартканының түнелиниде Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу эрткен чылын хөвү-даа, мал ажылынында-даа талазы-биле багай эвес көргүзүглерлиг болган. Мал өстүрелиниң планын колхоз ажыр күүседкен, инектиң сүтүгүрү, хойнуң дүктүрг муруку чыдарлан ыракта бедзен, эътким чорук база өскен.

Ниитиниң мал ажылында ол бүгү чедиишкиннер болза, илангыя чемни көөрдешпиллаан, илангыя мал тудугларынче улуг кичээнгей салганындан биче эвес хамаарлыр. Төп сүт-бараан фермазында кылган кол тудуглардан аңгыда белиң малга болгаш малчыннарга эрткен чылын ээлээн хөй тудугар кылдынган.

Артельдиң бүгүрүлге планында бо чылын тудуг талазы-биле база биче эвес сорулгалар салдынган. Бирээзинге-ле 500 хой кирер ийи, 100 бызаага бир каналар, күш фермазынга бир чугула тудуг кылыр. Ол ышкаш кыубту улгатырбышаан, колхозчуларга 15 чурттарга бажыңнары база кылыр. Бо талазы-биле эвээн эвес тудуг материалдары негетинери бидиингир.

Колхоз баштаар чери 70 ажыг кижини тудуг ыяжы белеткээри-биле тайгажерин үндүрген турган, оларга бир автомашинаны болгаш 50 ажыг аъттарны быжыглап берген. Сөөлгү хүннерге чедир олар 1350 кубометр тудуг ыяжын белеткээн, оон иштиңден 650 кубометрин тудуг участоктарында сөөртүп экеп алган.

Тудуг бригазазында күш-ажылдың организастыы эки тургустунган. Чамдыктары тудуг ыяжын белеткеп, экелерни сөөртүп экеп турда бызынчылар звеноузу планның сорулгаларын шагда-ла эгелей берген. Бо аразында 500 хойнуң казаазын доозупкан. 3 чурттарга бажыңнарын ажыглалга киирген, 7 бажыңнарның каназын тургузупкан. Октябрьның алдарлыг 40 чыл ооңга уткуштур калбарган социалистиг чарыш бригаданың кежигүннерин күш-ажылче улам сорук киирген.

Хөй-хөй каас-коя хептер дээш

Кызылның даараныла комбинадының каас хептер даараар ательезиниң ажылдакчылары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга чедиишкинниг ужуражыры дээш чүткүүдүг ажылдап турар. Ательеде шупту алды бригадалар бар, олар аразында социалистиг чарыштыг.

Бирги кварталдың баштайгы айларының онаалдазын эр болгаш хереженчиниттиктиг хептер кылыр, эр костюм чүүрлери даараар бригадалар үргүлчү ажыр күүседип келгеннер. Чагыкчылар бөлгүнүң болгаш ательениң материалдарындан янзы-бүрү хептерни хүн бүрү кээп айылап турар. Ательеде күскү, часкы болгаш кышкы хереженчиннер даараар чүүл-бүрү драв пөстер эң-не дүрген сайгарлыг, хөй-хөй чагыкчылардыг болуп келген.

Хеп бүрүзүнүң хевирлиг болуру оны эки эптеп газырыштыр быжарындан үлүг хамаарлыр дээрзин быжыктылар В. Ермаков, А. Купреенкова, Ф. Беретевая олар кончуг эки билирлер. Оларның колундан багайтыр, хевирин бүза быжыкан чаңгыдда таварыга болбоан. Быжыктыларның ыңдыг бүзүреддиг холдарынга ук коллектив шуут чоргаарланып турар.

С. МОНГУШ.

Колхозтуң хаван фермазында

Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозта чеди чыл школазының өреникчилери колхозтуң 40 ажыг хаван киреп үлүг важаазының иштинде эргижирээн саван чадыгларны аштаап, ону 6 шанак чаа саган-биле солуп бергеннер. Сүүгүнгай, Часкал-оол, Бопган-оол, Мамай олар күшажылга кызымаан көргүскеннер.

Хаван ажаакчызы Чымба бо чылын хаван бүрүзүнден 15 солдарны бүрүн кампалап өстүрерин, төрээн колхозунга 40 муң рубльдиң орулгазын киирерин хүлээнгеп, ол сөзүн ээлеп шыдаар.

О. САНДЮ.

Бир колхозтан чаа медээлер

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң сүт-бараан фермазында төрээн 50 инектериниң бызаалары бүрүн эки доругуп турар. Бызаа ажаакчызы Үйнүк 36 бызааны сагыш човаңгыр ажаап, чемгерип турар. Бызааларның деңгилде, семиртилгези эки.

Колхозтуң хой фермазында бо хүннерге чедир 359 хойлар төрээн. Оларның хураганнары шупту бар. Хой казарчылары Эник 35, Синрин 40 хураганнарны менди доругтуруп турар.

• • •

Бо чылын белиң дүжүт өстүрүп, ажаал алырының чүгүлазын барымдаалаан. 220 тонна үрезин белеткээр планныг тургаш, 225 тонна тараа культураларын арыглаап, складта уруп алган. Амгы үеде көдээ ажыл-агый машина керекселериниң септелгезинге кол кичээнгей салып турар: 45 илинрин, 18 тергена, база 62 аът херексели бүрүн септеп доскан, 75 га черге тарыыр 1 тонна 200 кг кукурузаа үрезин база белеп.

• • •

Колхозтуң ногаа бригадири Балр-оол бо чылын тарылгага белеткелдерни чогуур үезинде эки организастап чоруткан. Ногаажылар бо хүннерге 5 парниктерни, 300 шывыгларны, 140 рамаларны белеткеп алган.

Бригада бо чылын олуртулгага хереглээр 20 тонна картофель үрезинин бүрүн белеткеп алган. Шывыг, парник болгаш үрезин белеткээринге хүн ониалгазын 180 хуу чедир күүседип турар Селикпаа, Минчимаа ышкаш кызымак ажыл-ишчилерни ногаажылардан хөйнү илередип болур.

Чаагай дүжүт дээш

ХОРУМНУГ-КЕЖИГ. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунуң хөвү ажылының бригадазы бо чылын хереглээр тараа культураларының 515 тонна үрезинин план ёзугаар белеткээш, шуптузун арыглап уруп алган. Оон үнүштүг шынары багай эвес болуруи хынаалга илереткен.

Үрезин белеткелинге база ону арыглаарынга Бии-оол, Комбу, Кара-кыс болган еске-даа колхозчулар кызымак, күнажылга мурнакчы дүжүлгазын көргүскен.

Көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдерин септээри организастыг чоруп турар. Бо хүннерге 17 илинрлер, 24 тергелер болгаш 26 аъттарның дериз септетинген. Колхозтуң дарганы Бора бо талазы-биле ап кызымак ажылдап турар.

Краснодар крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

КРАСНОДАР. (СЭТА). Марттың 8-те маңаа крайның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы болган, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, партия райкомнарының секретарылары, райкүүсконарның даргалары, СЭКП райкомнарының МТС-тер зоналарының талазы-биле секретарылары, МТС-териң болгаш совхозтарның директорлары, колхозтарның даргалары болгаш көдээ ажыл-агыйның түскай артемиглери орта келгилээн.

Чөвүлел хуралдың ажылынга СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущев болгаш СЭКП ТК-ның секретары эш Н. И. Беляев киришкен.

Чөвүлел хуралды ажыдып тура, СЭКП крайкомунуң бирги секретары эш Д. С. Полянскийниң чугаалааны:

— Көдээ ажыл-агый продуктуларының, ылангыя бирги ээлчегге мал ажылының продукциязының бүдүрүлгезин үлүг-биле көвүдедиринге Кубаньның таарымчалыг байдалын кандыг янзы эң экизи-биле, боттуг-биле болгаш шынныы-биле ажылаарын чөвүлежип көөр дээш партияның край комитеди болгаш крайкүүском чөвүлел хуралга ышкыры ыыжыл чүве.

Краснодар край болза бистиң чүртүвүстүң көдээ ажыл-агый талазы-биле эң-не улуг районнарының бирээзи болуп турар болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрелиниң канчаар-даа аажок улуг курлавырларлыг болуп турар. Ынчалза-даа, партияның крайкомунуң сөөлгү пленумунга айыткының ёзугаар алырга, ол курлавырлар багай ажыглатыныл турар. Край үр үениң дургузунда барык-ла чангыс черде таптап турар.

Хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар Кубаньның үнүш-дүжүттүг черлерин боттуг эвес ажыглап турар, ажыл-агыйны күүлү агротехниктиг деннеште чорудуп турар, күрүнеге продуктуларны эвээш берип турар болгаш бир гектардан дыка эвээш ажыл орулгалыг болуп турар.—бо байдалче крайның удуртукчуларының киченгейин Төп комитет каш улаа үтлап келген.

Оон соңда 1956 чылдың түнелиниң болгаш эътин, сүттүң база көдээ ажыл-агыйның еске-даа продуктуларының бүдүрүлгезин үлүү-биле көвүдедиринің сорулгаларының дугайында илеткелди крайкүүсконың даргазы эш Б. Ф. Петухов кылган.

1956 чылдың болгаш бо чылдың эгезинің түнелиниң крайда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң багай байдалдыг туруп турарын хереченлеп турар. Мал ажылының продуктуларының, ылангыя эът бүдүрүлгезиниң өзүлдези четпес болуп турар. Эрткен чылын крайның колхозтары болгаш совхозтары дыка хөй хемчээлдиг эътти болгаш мал ажылының өскө-даа продуктуларын күргенге чедир бербейн барган.

Кол-кол көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүү крайда мурнуку хевээр куду болуп артып турар, 100 гектар черге продукция бүдүрүлгези эвээш болуп турар.

Районнарда болгаш колхозтарда ажылхеректиң байдалының дугайында шын эвес, шүүмчүлекчи эвес үнелелдер кылып турганынга партияның крайкому болгаш крайкүүском чогуур өйүде эвес болгаш чидир эвезин-биле сагыш салып, ону тоол бедавайын турган деп эш Петухов чугаалаан.

Хүлээлгелерни алган оларны күүсетпес чорук, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрелиниң организакчы ажылдар болгаш күш салышкыны негетинмейн турар кудулаткан планнарын хүлээп алыр чорук крайга туруп турган. Ол чорук харыысалга чок чорукту болдурарынга болгаш күрүнениң база партияның сагыша-чүрүмүн кудулаларынга чедирген.

Элээн каш райкомнар болгаш райкүүскомнар удуртулганың хожуланнай аргаларындан ам-даа адырыбаан, оларның ажылынга хоозун хуралдаашкыннар ам-даа саллап турар, колхозтарга болгаш совхозтарга ажыл-херектиниң байдалын тодаргайы-биле өөренип көрбейн турар дугайын илеткелчи чугаалаан.

Хүлээлип берген ажыл-херектер дугайында негелделиң будузу болгаш харыысалганың кошкаа чаңдык черлерге ажылагыйжы эвес чорукту, материал-техниктиг чепсегелдерни багай ажыглаарын, хөй-иниттиниң эң-төреңгизин кампалга чок көөрү болдурган.

Крайның колхозтарынга болгаш совхозтарынга хаван эдин бүдүрелин 100 гектар тарылга шөлүнден 60—70 центнер, база сүттүг саап алырын көдээ ажыл-агый шөлдериниң чүс гектарынга 350—400 центнер чедиреринің дугайында айтырыгны РСФСР-ниң көдээ ажыл-агый болгаш совхозтар министерстволары-биле кады партияның крайкому болгаш крайкүүском чугаалажып көрген деп эш Петухов чугаалаан.

Илеткелдиң соонда шүүмчүлелдер калбарган.

Районга бо чылын эът бүдүрүлгези ийи катап, а хаван эдин алыры үш катап көвүдээр деп партияның Канев райкомунуң секретары эш Колесников дыннатказ. 66 муң ажыг баш хавзинарны семиртилге чемтерилгеден дүжүргеш эътке хереглээр. Чартык миллион өдүректерни өстүрелин болгаш Октябрьның 40 чыл ооңга Москвага бир эшелон өдүректер эдин бээрин колхозчулар база хүлээнгеннер.

Район болдунуң курлавырларын мобилизастап тургаш, бо чылын тараа бүдүрүлгезин 11 муң тоннага көвүдедир деп партияның Пластунов райкомунуң секретары эш Бережной чугаалаан. Мал ажылын мал чеми-биле хандырар төлээде беш муң гектар кукурузаны тараан турар. Чигир свеклазының тарылгазы үлүг көвүдээр.

Чөвүлел хуралдың эң-не аныяк киржикчилериниң бирээзи Северск районнуң «Тинделгенниң тугу» колхозунуң звеночузу Лидия Лихованенконуң чугаазын үлүг кичээнгей-биле дыннаан. Оон звеноузу ам ийи чыл иштинде гектар бүрүзүнге кукурузаның 152 центнер мочургазын ап, кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп ап турарын, оон звеноузунда ажылдап турар уруглар ыңдыг дүжүттерни кандыг аргабиле чедип ап шыдаанын Лидия Лихованенко чугаалаан берген.

Үрелиг хаваннарның өстүрер чери болуп турар Бурганин район үксалыг хаван оскыдарын өстүрерин бо чылын ийи катап улгаттырар деп Бурганин райкүүсконың даргазы эш Хомяков чыыланнарга дыннаткан. Колхозтар болгаш совхозтар бо чылын 100 гектар тарылга шөлү бүрүзүнден 70—70 центнер эътти алырын хүлээнгеннер.

Сөөлгү үеде районда кукурузаа тарылгазы ийи чартык катап көвүдээн. Малга холускаалыг чем кылыр үлүг эвес заводтарны улуг районнар бүрүзүнге гутказ турар дугайында айтырыгны эш Хомяков тургускан.

Павловск районнуң «Советтиг Россия» колхозунуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи эш Бабенко оон фермазының хокуданнай чоруун канчап ажып тиилеп алганын чугаалаан. Чыл бурунгаар сүт саашкыны эвээш, саанчылар чедиишпес турган. Колхозтуң баштаар чери ногаан чеминиң шуштурулгазын, малды туруп пагерыге азыраарын, күш-ажылдың депшилелиг толевирин тургускан. Оон соонда сүт саап алышкыны ийи катап көвүдээн. Эрткен чылын саап инек бүрүзүнден 2200 килограмм сүттү ферма алган. Ам ферма мурнакчыларының санында киргеп болгаш инек бүрүзүнден 3 муң килограмм сүттү алырын аалаан.

Хуралга оон ынай СЭКП Совет райкомунуң секретары эш Панков, СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле бюрозунуң кежигүнү эш В. М. Чураев, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри эш В. В. Мацкевич, РСФСР-ниң көдээ ажыл-агый министри П. Н. Морозов, РСФСР-ниң совхозтар министри эш Т. А. Юркин, РСФСР-ниң эът болгаш сүт продуктулар үлеттүрүгүнүң министри эш Н. Н. Смирнов киришкеп.

Механизаторларның Кыйгырыгга харыызы

СЭКП ТК-ның болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң көдээ ажыл-агый ажыңдакчыларынга Кыйгырык-биле база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң VI сессиязының материалдары-биле теныжхан. Сарыг-Сеп МТС-тиң механизаторлары, инженер-техниктиг ажыңдакчылары болган түстай эртемнилери, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга аарап болдурган социалистиг чарышты калбартыл чоруткушкан, бедиткен чаа-чаа хүлээлгелерни алганнар.

Машина-трактор станциязының ажыдакчыларының социалистиг хүлээлгезинде чер ажылын көгүдеринче утпанган чугула хемчегнер көрүнгеи. 1957 чылда районнуң колхозтарынга тараа культураларының тарыга шөлүн эртекен чылда турганынга улур 2500 гектарга калбартыры көрүнгеи. Оон ынай тараа культураларының тарыгазынга 6270 га кур болган курукаан черлерни ажыттаар.

1957 чылда колхоз бүргүзүнге тараа культураларындан 13 центнерден, ногаалардан 100 центнерден эвээш эвес дүжүттү алыр. Шөлдериниң дүжүттүүн бедидер соруза-биле чалын шөлдериниң ыгыы базырыл илиртөөрин 2—3 ажыл хүнеринде, тараа культураларын тарыгазын 6—7 ажыл хүнеринде эрттирип, 3750 га черниң тараазын хана-каратай чажып, 100 га черниң кызыы олурган чажып тарыр. Сүгтаттыг черлериң тараазын ийи улаа суггарар. Картофельдиң, ногаалардың болган кукуруузаның олургууштукүнүү чоруларда дербелчин-уланчак арганы калбай-биле хереглээр. Комбайннарның септелгезин июнь 15-те доозар болган тараа культураларының дүжүдүн ажаап алырын 10—15 ажыл хүнеринде доозар, 4 мүн га черниң тараазын ангылай ажаап алыр арга-биле чорудар.

1958 чылда районнуң колхозтары түскай райончуткан сорттулуг үрезиннербиле тарыганы чорударын чедип алыр.

Хүлээлгеде техниканы бедик бүдүүчүүт ажыглаар талазы-биле улуг хемчегнер айыттынган. Чижээ, 1956 чылда 15 ат күштүг бир трактор-биле 493 га черни андырган болза, ам 540 га черни андырары көрүнгеи, «С—6» комбайн-биле 500 гектар, «С—4» комбайнбиле 350 гектар черниң тараазын кестирер. Оон ынай 1 га чымчак андырыгага трактор ажыгының бот-үнезин 2 рубль кудуматпышаан, 20 тоннадан эвээш эвес кывар чүүлүү каминан алыр.

Малдың продуктузуун бедидерин чугулага көрген. 1956 чылда саар инек бүргүзүнден-не чүгле 830 кг сүт сагган болза, 1957 чылда ону 1050 кг чедирер. Ону күүседирге районнуң колхозтарынга сүттүң нанты саалдазы 1,2 катап көвүдеер. Ол мыкаан эът бүдүрерин 1,2 катап көвүдеир.

Районнуң колхозтары эрткен чылын хой бүргүзүнден-не чүгле 1643 грамм дүк алган болза, ону 1957 чылда 1,9 кг чедирер азы дүктүң нанты чыыдазын 1,5 катап көвүдеир.

Малдан хой эът, сүт, дүк алырын көвүдеир соруза-биле мал чемнериниң планныг онаалдазын бүрүн күүседир. Оон иштинде 900 гектар кукуруузаны мал чеми кылдыр тарыыр ийикле инек бүргүзүге-ле 10 тоннадан эвээш эвес ногаан массаны белеткеп алыр.

1957 чылда дөрт фермаларга комплексиниг механизастаашкынны боттандырып чорулар, 10 мүн хойларны электри-биле кыргыыр.

Машина-трактор станциязының ажыдакчыларының алган хүлээлгелери бедик болган күженнишкиниг ажыдаарын негеп турээр. Социалистиг чарыштың негелдемери МТС-тиң ажылында бар четпестерни чайладырынга база дузалаар. Чижээ, МТС-те часкы хову ажилдарынга белеткел ам-даа багай чорун турар. Март 1-де байдал-биле алырга МТС-те трактолар септелгези чүгле 81,9 хуу күүсетинген. Көвөө ажыл-агыйның ескедаа чепсек-керекселериниң септелгези кончуг оожум темп-биле чорун турар.

Сарыг-Сеп МТС-тиң коллективи бодунуң хандырып турар колхозтарынга колхозчу ажыл-ишчилер-биле кады демократтыжышкынның күш-ажылга хол кошкаткайн ажылдап турган, 1957 чылды көвөө ажыл-агый бүдүүлгезинниң талазы-биле эргидеглиг чыл болдурарынга боттарының сазыжкының киирерлер.

А. ЕСИПОВ,
С. ТАМБА.

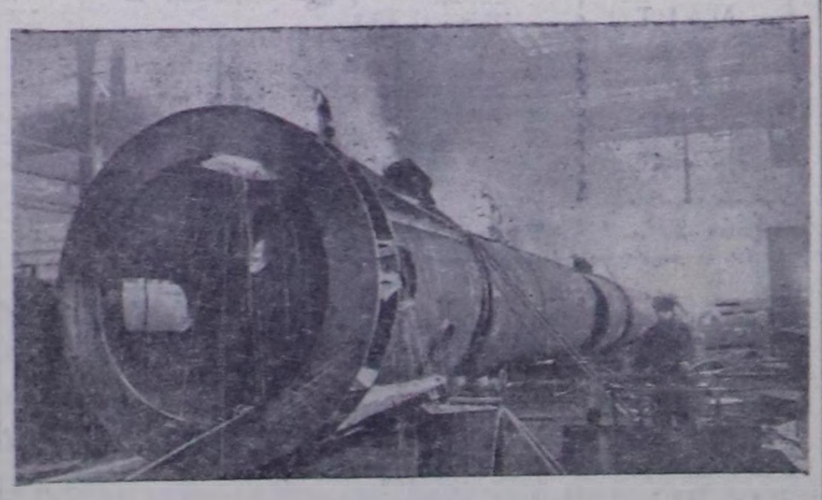

Свердловск. «Уралхиммаш» завод январьның планын чедиишкиниг күүсеткен. Программадан ажыр миллион ажыг рубльдиң продукциязын белеткеп кылган. Ам машина тудуучулары чүрттүн улус ажыл-агыйынга чаа машиналарны, установкаларны болгаш аппараттарны бүдүрүп, ол мыкаан улус демократизиниң чүрттарынче оларны экспорттап үндүрүп турар. Сумгаитта тудуп турар синтетиктиг каучук заводунга керектиг 150 тонна дезэлиг тарельчаттыг колонналы ында эттел турар.

Чуруктa: тарельчаттыг колонналы каанап турары.
Фото В. Куюовтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Күш-ажылдың организастыын быжыглаар

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг көвөө ажыл-агый артелиниң күш-ажыл кылын шыдаар кежигүннери 300 ажыл турар. Чоокта чаа эртеен колхозтуң отчёт-сонгуулдалыг хуралынга чөөрби ажыг кижини колхозка киирип алган. Шинчаагаш колхозту организас-ажыл-агый талазыбиле быжыглаарынга болган кол кампания ажылдарны ёй-шаанда күүседип алырынга кижи күжү канчап-даа четчир.

Эртеен ажыл-агый чылында колхозчуларның ажылдааны ниити күш-хүнеерин күш-ажылдың бир кижизинге хуваарга 363 күш-хүнү онаажыр азы 1955 чылдынындан ийи катап өскен. Бо дээрге багай эвес түннел-дир. 800 күш-хүнү ажылдаан колхозчу Байыр-оол ышкаш мурнакчылар хөй. Колхозчуларның болган Чаа-Хөл МТС-тиң механизаторларының деминг күш-ажылының ачызында колхоз эртеен чылын планныг ажылдарының кол нуруузун күүсеткен.

Ынчалза-даа ак-сеткилиг ажылдап турар колхозчуларның артында чалгаа кижилерниң хуузу база көвүдеп турар. Бүш-ажылы кылыр колхозчуларның 21 хуузу күш-хүнеринiң минимумун чедир ажылдап албаан, оларның иштинде 10 кажы колхоз бүдүүлгезиниң кандыг-даа ажылынга кирипшеэн. Колхозчу Сонгаан-оол чүгле 6, Хаак-оол 37 күш-хүнү ажылдаан. Бир эвес колхозчуларның бо хире хуузу өске колхозчулар ышкаш ажылдаан болза колхоз бүдүүлгезиниң хөгжүлгезинге хөй чүүлдер ыыдынган турар ийик.

Бригадирлерниң болган фермалар эргелекчилериниң айтышкынын тоовас, быжыглап каан участогунга орта ажылдавас быланып колхозчулар-биле колхоз башташар чери ажыл чорутпайн турар.

Колхозчуларның күш-ажылга организастыг болурунга таарымчалыг байдалдарны тургузары, оларның материалдыг сонуургалын белидери улуг ужур-дузалыг. Бо талазы-биле колхозчуларга ай санында акша авансызын, немелде төлевирни тыпсын, өртөктиг шаннадарны берип, чамдык колхозчуларны чаа бажыннар-биле хандырып турар.

Бо бүгү хемчегнер чорутунза-даа колхозчу массаны күш-ажылга бүрүн хаара тудуп шыдавайн турар. Моон аңгыда колхозчуларның ажылга шоолуг кириштейн турээр кезээн ажылдың түс-түс адырларынга быжыглап, олардан негелдеп дыпшыдар, хүн бүрү күүсеткен ажылдарның үчёдүн көөр болган өске-даа хемчегнерни баштаар чер аяа чогуур.

Д. АРАКЧАА.

Малчынның баштайгы олчазы

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң сураглыг малчыны Шаравиниң кадарында бо чылын төрүүр 500 ажыг хой бар. Кышка белеткеп эки болганындан оон хоо менди болгаш хүр кыштаган турар. Дүржүлгелиг малчын малдың чаш талуун хүлээп алырынга күстен эгелеп белеткенген. Сөөлүү хүннерге чедир төрүүлгеп 273 хураганнар тускай чылыг, чырык кажаалларда аъш доруглуп турар.

Чем чиптер апарган хураганнарга харны эвилиргеш, чылыг суг-биле суггарып турар. Чаш хураганны чемгереринге Бичии-уруг база күжениишкиниг ажылдап турар. Шаравиниң белеткеп алганы кыштаанда 15 тонна сиген болгаш 10 тонна саваны чаа төрээн хой болгаш оларның чаш талуун чемгереринге улуг ажыктыг болган.

Х. ДОРЖУ.

Чаш хураганнар менди

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы оруу» колхозунуң хой малы кидин-не солдап турар. Төрээн 1035 хойнуң чаш талуу бүрүн, эки доругуп турар. Хой кадарчылары Херел-оол — 140, Дойнурбан — 125, Самыың —95 хураганнарын эки азырап турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга аларжыдын хой бүргүзүнден 2 кг дүктүг алырын болгаш чаш малды бүрүн камгалап алырын малчыннар хүлээнген.

А. АКАРА.

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

Массаларның политиктиг бүдүрүлгечи идепкейин мобилизастаар

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин, партия Төп Комитединиң декабрь болган февраль Пленумнарының доктаалдарын күүседиринче ажыычы чоннарның чогаадыкчы идепкейин мобилизастаар талазы-биле районнар солуннарының ажыдакчыларының мурнунда улуг болган харысылгалыг соруглалар туруп турар. Партия болган чазактың директиваларын чедиишкиниг боттандырары дээш демисешпишаан, бистиң районнар солуннарывыс колхозтар болган совхозтар бүдүүлгезинiң, бүдүүлгелериниң ажылының көргүзүүлериниң саныы-даа, шынарын-даа белиерининң, социалистиг чарышты калбартырының айтырыглары чырыдарынче улуг кичээнгейни салып турар апарган.

«Ленинчи оруу» солуннуң (редактору эш Севен) январьның 24-те үнген номеринде Ленин аттыг колхозтуң малчынарының оргузуниа күш-ажыычы көдүрүүшкүнүнүң дугайын дыннадып турар эш М. Чимиттиң чагазын парлаан. Мында агитаторлар саанчыларга, кадарчыларга бесеглаарны болгаш ноомчулгаларны үргүлүү чорудуп турар деп ол автор айтып турар. Мурнакчыларның дүржүлгазын агитхууүстарга чырыып, четпестерни шүүлмүүлеге таварыштырып турар.

Дараазындагы номерине «Районнуң сураглыг малчыны» деп эгелиг корреспонденцияны редакция парлап үнүрген. Сталин аттыг колхозта Ховалыг Тыртык чеди чыл кадарчылап ажыдап турарын ында чугаалаан. Болунуң хүлээлгелиг ажылынга ынак болгаш ак-сеткилиг ажылдап турарының түннелинде зина быжыглаан аныяк бога малдың дүн-хүнүнүң иштинде немежир дириг денизинге белиг немелдени ол чедип алырының тапазыбиле чыл келген түүлү чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. 1955 чылда анаа бүүн чартыктан ийи хар чедир назылыг 78 баш аныяк инектерни быжыглаан. Дөрт чартык айның иштинде одарладып кадарганының түннелинде кадарчы дүн-хүнде баш бүргүзүге 1068 грамм немелдени чедип алган, а одарладышкынның бүгү дүргузүзүнүз—80-деп 130 килограмманы, чамдык малдарга 150 килограмма чедир немелде дензинни алган. Эш Тыртык эрткен чылын оон-даа бедик түннелдерни чедип алган. Чүс ажыг баш малды кадарып тургаш, ол баш бүргүзүге ортумаа-биле 1167 грамм немелдени алган. Кадарчының кызымаккай күш-ажылы бедик үнелээшкинни алган — Бүгү-эвилелин көвөө ажыл-агый делгелгезининг киржикчизи болур эргени ол 1955 болган 1956 чылларда ийи удаа чаалап алган. БКАД-ниң Бол делгелге комитеди сураглыг кадарчыны медальзар-биле болгаш үнелиг чүүлдер-биле шаннаан.

Солуннуң 9-ку номеринде Чөөн-Хемчик районнуң ажыычы чоннарының 1957 чылда социалистиг хүлээлгелерин парлаан. СЭКП ТК-ның болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга кыйгырыынга харыы кылдыр колхоз бүдүүлгезиниң бүгү алырларының чаа кедүргүшкүнү дээш социалистиг чарышка киргеш, районнуң ажыычы чоннары колхозтарга бода малдың баш санын өстүрүнүн күүне планын 103 хуу күүседирин, сүт-бараан фермаларынга азырал инек бүргүзүнден 850 килограммдан эвээш эвес сүттүг саан алырын хүлээнген. Малга бөлүүн болган чулуктуг чемнер белеткээрининг планын ажыр күүседир, мал ажылынын продукциязын бүдүүлүндүрерин дыка улгаттырарын чедип алыр сорулга салынган.

Улуг-Хем районнуң «Кызыл туң» солуунун (редактору эш Кавай-оол) 8-ки номеринде «Чаа, мурнакчы чүүлдерни деткикир болгаш сайзыралыр» деп мурнуку чүүлүү берген. Ында ай санында тыпсыр иштура төлевирни эрткен чылын «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң сүт-бараан фермазынга калбаа-биле чорутканын айтып турар. Ол чорук-сүт саалдазын бедидеринге улуг идегин бертенниин түнелиинде колхоз сүт продукциязын бүдүүлүү үндүрериниң талазы-биле даалганы ажыр күүсеткен болгаш сүт продуктуларын белеткээрининг талазы-биле бүгүне мурнунга хүлээлгезин хуусаа бетинде күүсеткен. Ынчыл болза-даа, ол чугула хемчегниң ажык-дузалыын өске колхозтар чедир үнелеп көрбейн турар деп ол солунда ыыпын турар.

Солуннуң дараазындагы номеринде МТС-тиң коз биотехниги Н. Турнуң «Малчынвар малдың чаш төлүн ап тур» деп эгелиг чүүлүн парлаан, а февраль 9-тагы номеринде Сталин аттыг артельдиң колхозчузу эш Дадар-оолдуң бедик бүдүүлгечи көргүзүүлерни чедип алганы дээш колхозтуң элээн хөй малчыннары немелде төлевирлерни алган дугайын бижээн чагаазын парлаан. Чижээ, колхоз бүдүүлгезинге кызымаккай күш-ажылы дээш кадарчы эш Шагдырга 17 хураганнарны, а кадарчы эш Оканга артыкка ажылдап алган күш-хүнеринге төлевирге 6 хураганнарны болгаш 30 килограмм дүктү берген.

Солуннуң элээн хөй номерлеринде ниитининг малын хөгжүлгезиниң хереглеге четпестерни илередип турар материалларны парлаглаан. Чижээ, «Колхозтарда отчёттар болгаш сонгуулалар» деп эгелиг редакциянын аданда чүүлде Маленков аттыг колхоз эртеен чылын азырал инек бүргүзүнден сүт саалдазын ортумаа-биле 700 кг алыр планныг тургаш 606 кг, а дүк кыргыызының хой бүргүзүнден 2 кг алыр планныг тургаш 1.636 граммны алган деп бижип турар. Багай ажаалданың түннелинде эртеен чылын 600 баш ажыл-бүгү малдар өлген, малдың хорамчазы аң-даа бар.

Сөөлүүрелир үнген номерлериниң бирээзинде чагыгчыларга солун тарадыгазын багай чорудуп турар дугайында корреспондент Б. Санчының шүүлмүүлелин парлаан. Дыка хөй колхозчулар солуннарны болгаш журналдарны чагыдып алган, ынчыл болза-даа, харыызаа ажылдакчылары оон тарадыгазын багай организастап турар деп, ол чугаалап турар. Чижээ, «мен «Тываның аныяктары» солуунун бирги номерин албадым, а «Комсомольская правданың» база ийи номерин чедир бербээнинер» деп ол бижээн. Шак ынчыг фактылар районда эвээш эвес болуп турары тодаргай.

Районнар солуннарының редакциялары бүдүүлгелериниң, колхозтарның, МТС-териниң болгаш совхозтарының ажылын экижидери дээш, СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин, партияның Төп Комитединиң декабрь болгаш февраль Пленумнарының доктаалдарын амыдыралга чедиишкиниг боттандырары дээш демисеелче ажыычыннарның, колхозчуларның, интеллигентилериниң бүгү күштерин мобилизастаар, социалистиг чарыштарны могагшилаг чок калбартыр хүлээлгелиг.

Ол сорулга-биле редакциялар боттарының солуннарының арыннарынга колхозтар даргаларының, бригадирлериниң, фермалар эргелекчилериниң, саанчыларның, кадарчыларның, көдээ ажыл-агыйның түскай артемнигелериниң, бүдүүлгелериниң чаартыкчыларының, партия болган совет ажылдакчыларының чагааларын хөйүүбиле парлаар, мурнакчыларның дүржүлгазын доктаамал пропагандалаар, массалар-биле, ажыычыннар болгаш көдээ бижикчилер-биле харыызаны быжыглаар болгаш калбартыр, аларадан өрү шүүлмүүлелди болгаш бот-шүүлмүүлелди калбартыр хүлээлгелиг. Часкы тарылага белеткелерни болгаш ону чорударынга, 1957 чылдың — алдыгы беш чылдың ийги чылының даалгаларын үлегерлиг күүседиринче массалыны организастаар болгаш мобилизастарынга бистиң районнар болгаш хан... луннарывыс чугула рольду ойнаар ... луг.

Д. Р...

Лекция пропагандазын улам калбартыр

СЭКП Сүт-Хөл райкому болгаш ооң клеткечилер бөлүү, политиктиг эртем билиглер нептередир ниитилелдиң район сайбыры лекция пропагандазын калбартырынга элээн боттуг хемчегнерни чорудуп турар. Бо талазы-биле СЭКП обкомунуң лектору эш Маннаадай, политиктиг эртем билиглер нептередир ниитилелдиң область сайбырының ажылдакчызы эш Күренев олар боттуг дузалашкан.

Эштер Маннаадай, Күренев олар бистиң районга чоразының каш-даа хүннеринде янзы-бүрү темаларга шүүлтү 21 лекцияларны номчаан. Бүгү делегей байдалының дугайында, амгы үеде дайынналрны болдурбайн барып болурунуң дугайында, эртем болган шажын база школа болган өг-бүле дугайында номчуткунган лекцияларны чон улуг сонуургап турган.

Н. АЛЕКСЕЕВ.

Агитбригада

Сыстыг-Хемде ыяш ажыл-агыйы обществ ужур-дузалыг бүдүүлге черн болур. Алдыгы беш чылдың ийги чылында Кызылдың тудуттарынга ыяш белеткээр талазы-биле коллектив эртеен чылдың бо үезинден мракта бедик көргүзүүлерлиг ажыллап турар. Тожунуң Тоора-Хем сууртан Сыстыг-Хемге чоокта чаа агитбригада чораан, удуртукчузу эш Шогжал.

Бригаданың бүдүүлгеге эртирген хүнеринiң шактары халас болбаан. Оларның чамдыктары тускай белеткеп алганы лекцияларын номчуп, өскелери беседа тайылбырлар чорудуп турган. Ол ышкаш чамдык кежээлерде концерт база көргүзеен. Агитбригада ында клубтуң иштики шиилеелиниге база дузалашкынар.

Г. НАМЗЫН-ООЛ.

ПРОФЗВИЛЕЛ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЫНГА ПАРТИЙЖИ УДУРТУЛГАНЫ КҮШТЕЛДИРЕР

ПАРТИЯ РАЙКОМУНУҢ ПЛЕНУМУНГА

СЭКП Чаа-Хөл райому районда профзвилел организацияларының ажылынга партийжи удуртулганы күштелдирер хемчегнерниң дугайын чоокта чаа болуунуң пленумунга чугаалажып көрген. Бо талазы-биле сөөлүү үеде элээн хемчегнерни боттандырып чорутканын СЭКП райкомунуң секретары эш Улуур-оол болдуунуң кичеелинге демделеп чугаалаан.

Профзвилел организацияларының кижизиниктиг ажылынын эжиктээниндеп профзвилел кежигүннериниң саны уламна өзүп, бүдүүлгениң мурнакчылары көвүдеп турар. Чижээ, районнуң харыызаа конторазында, эмнелге черинде болган Кара-Таада профзвилел организацияларында ол черлерде ажыдап турар ажыычын, албан-хаакчыларны эвилелдиң кежигүнүүге бүрүү-биле киирип алган. МТС-тиң механизаторларының, школазар ажылдакчыларының аразында мурнакчы кижилер хөй.

Оон-биле чергелештир профзвилелдер организацияларының ажылында улуг четпестер барын пленум илереткен. Чамдык парторганизациялар месткомнарының ажылын эки удуртпайн турар болган оларның удуртукчуларындан негелдеми кошаткан. Оон түннелинде месткомнар профзвилел кежигүннериниң ниити хуралдарын чыылдырбайын, социалистиг чарышка удуртулганы кошкадып, мурнакчыларның дүржүлгазын нептерептейн, чаартыкчыларның үнелиг санаалдарынга дыннангыр болбайн турар.

Чамдык профзвилел организацияларының удуртукчулары эвилелдиң хүрээлелиниге кежигүннер киирип алыр ажылга сонуургал салбайн турарындан дыка хөй ажыычын, албан-хаакчылар профзвилел кежигүү эвес болуп турар. Чижээ, МТС коллективинде 190 ажыг ажыычын, албан-хаакчылардан 30 ажыг кижи профзвилел кежигүү эвес болган. Районнуң башкыларының болган школа ажылдакчыларының 20 ажыг хуузу профзвилелдиң хүрээлелиниге киребеен болуп турар.

Ынчалза-даа чамдык парторганизациялар профзвилел организацияларының ажылынга кошкак кичээнгей салып турарының фактылары илереен. Ылангыя районнуң сан кадзызында партия организациязындан (секретары Тушков) профзвилел ажылын бичии-даа сонуургавайн турган. Оон уламнаан ында профком даргазы Мельниковтуң ажыычын, албан-хаакчылар ортузунда кандыг-даа ажылының көзүлбейн келгенин ылгалдаан илереен.

Районда профзвилел организациязының ажылында улуг четпестер бар. Ында местком (даргазы Бочкаров) кадрлар ортузунга кижизиниглиг болгаш организастыг ажылды чоруткайн турар. Оон уламнаан салыг ажылдакчыларының ажылга доктаавас чоруу хөй. Калдар дугайында шак ынчыг, сагыш салбас чорук харыызаанын район конторазында база илереен. Ол конторанын начальнигининг орлакчызы Аболимов моон мурнунда аңаа-даа ажылдап турган телефонист Монсеваны ажылынаан кандыг-даа чыдагаан чокка үнүрген, оон орнунга болуунун таныжы кижини киирип алган турда, профзвилел организациязы оонбиле аңаа-даа эптежип турган.

Ажыл-агый болган культура туругзуушкунунга, чоннуң хүн бүрү херегледеринi хангырарынга, ажыычы чоннарның коммунистиг кижизиниглезининг херээнге профзвилел организацияларының ролүн шиитпирлиг белиерииче кичээнгей салырын СЭКП XX съездизи чер-черниң партия организацияларынаан негээн. Ол айтышкынны амыдыралга ылаптыг боттандырары чугула.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Хамааты байдалының акт бижилг... чурумчудар

Бай-Тайга районнуң Каргы көдээ Совели хамааты байдалының акт бижилгезин дыка четпес чорудуп турар. Ылангыя ыраакы Мөген-Бүренде чаа төрүттүнген уругларның, бокаан херээженнерниң, егленишкен хамаатыларның бүрүткелии шуут чорутпастаан. Ында 1956 чылда болган оон мурнунда-даа өгленгеш, балыкка чокка чангыс өг-бүле болуп ажылдап чоруур кижилер хөй. Ылангыя бир өг-бүлеге чангыс ай ажыл-агыйлыг чүрттап келген кижилер чизе бүрүткелге ажыл-агыйын ийи аңгы кылдыр бүрүтпеткеш, колхозчу ийи өг-бүлениң хуузу эдилээр малын ажыглап, оон-биле артель Уставын хажыын турар фактылар бар.

Оон аңгыда балыкка чок аңак-каадай кижилерниң уругларын чангыс-ла неминиң ланзызынга кирр бүрүткеп турарынаан бот нелерниң саны көвүдеп турар. Чижээ, хамаатылар Самба-Сүрүн, Хайныдырын олар каш чылдар иштинде чангыс өг-бүлеге аңыдырап келгеннер. Олар ажыл-агыйын ийи аңгы ланзылап... Не Самба-Сүрүн 1955 чылда би... бокаан. Ол уруун чангыс бодунга ... ладып алганынаан аңыгаа чедир ... болуп санатырып чоруур. Ол ур... адазы Хайныдырын ээзи оонуун и... чүте бот не деп саналп турар чүвел. ... ыныыг бот не болганда күрүне дузалаа... чиизи ол алыр ужуруут — деп, чугаалап орар.

Ол черле хөй уруглуг болган бот нелерниң дузалаачы акназы база-ла чурум ёзугаар тывыстынмайн турары тодаргай.

Ынчангаш Каргы көдээ Советтиң левисээринге чүрттакчыларның иштинге хамааты байдалының акт бижилгезиниң ажылын контрольдап, ол керекти чогуур-биле чүрүмчүүлүн чорудары Бай-Тайга районнуң ХБАБ бюрозунаан негетинiп турар.

Х. СУМБУУ.

ПРОФЗВИЛЕЛ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ РОЛЮН БЕДИДЕР

Сүт-Хөл районнуң чамдык партия эте организациялары профзвилелдер организацияларының ажылынга удуртулганы элээн эжиктээп турар апарган.

Сүт-Хөл МТС-тиң партия организациязы (секретары М. Данзын) профзвилелиниң ажыычын комитединиң ажылынга удуртулганы эжиктеткен. Ында ажыычын комитет профзвилел кежигүннериниң ниити хуралдарын үргүлүү чыылдырып, аңаа аныыраа-биле холбашкан чүүлүл айтырыглаарны чугаалажып турар.

МТС-те ажыычыннар клубу эки деритинген, ажыл-бүрү өөнүүрүнүн болган спорттуң хереглеелери ында бар. Дыштанныр хүннерде болган ажыыл шагынның сөөлүүнде ажыычыннар аңаа номчулгаларны чорудуп, массалыг оюннарга, спорт маргылдааларынга киржип турарлар. Ажыычын комитеттиң чанында боттынынгыр ураң-чүүл бөлүүнү организастатынган. Оон киржикчилери коллективке солуу концерттерни көргүүп турарлар.

Профзвилел организациязының социалистиг чарышка удуртулганын эжиктеткен чорук бүдүүлгезиниң планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседиринге улуг ролдуг болган. МТС трактолар септелгезиниң планын мартның 1-де 98,5 хуу күүсеткен.

Профзвилел организацияларының ажылы Сүт-Аксы ортумаа школада болган районнуң эмнелге коллективинде база-ла эки тургустунган. Школаның профзвилел комитеди (даргазы Н. Шоева) башкыларның болган школа ажылдакчыларының ортузунга культура-массалыг ажылды өөредилге-кижизиглелиг ажыл-биле холбаалыг чорулуп келген. Эртеен ийи улуунларда школаның өөредилге программазы чедиишкиниг күүсеткинген. Ол комитеттиң чанында он ажыг аныяк башкылардан тургустунган бот-тывынгыр ураң-чүүлүн болгуг чүрттакчы чоңга концерттерни доктаамал көргүүп турарлар. Ылангыя ойнакчылар Е. Кыдай, А. Монгуш, О. Чаң-оол болгаш өскелерин-даа ойнап турары көрүүчүлерниң сонуургалын улгаттырган.

Эмнелгениң профзвилел организациязы коллективтиң бүгү ажыычын, албан-хаакчыларын болугга хандыткан. Коллективтиң кежигүннериниң ниити болган бүдүүлгениң чөвүлел хуралдарын ол комитет доктаамал чыылдырып, ажыычын, албан-хаакчыларының аңыдыралга ылаптыг боттандырары чугула.

Х. ШАРАВИЙ.

Мурнакчы хойжу

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг көвөө ажыл-агый артелиниң хой кадарчызы Шожут ол ажылынга ам он дөрт чыл чедип турар. Бо арагында ол 1200 ажыг хураганнарны төрээн колхозунга остурып берген. Дүржүлгелиг малчын чылдың кайызаа үезинде хой одарладыр чөрлерин ылаптаан ап турар.

Шожуттуң хоюндан бо хүннерге чедир 70 хураганнар төрүүлгеп, оларны бүрүн камгалап алган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга чедишкиниг ужуражыр дээш бо чылын хой бүргүзүнден 2,1 кг дүктүг, үүе хойдан-на 105 хураганны алыр деп, хүлээлгеге алган.

Х. ШАРАВИЙ.

Колхозтарда тудуг ажылдарын экижидер

Эки шынарлыг чуртталга бажыңнарын тудар

Чоокта чаа болуп эртеп ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязы амгы үеде ең-не чугула соруда болза, ажыпчы чонларның чурттапга амыдыралын улам-на экижидери болур деп айткан. Чоокку каш чылларда тулугта үндүрген акша-херегинги болгаш бар аргаларны чөп ажыглап, тудугларның шынарын акижидип, бот үнезин чигедирин чедип жыр болгаш хууда бажың тудуп алыр дээн ажылчынларның, колхозчуларның инициативазын деткиири чугула. Моон-биле кады чонның культурлуг болгаш материалдыг чаагай амыдыралын экижидерин сессия чугулазап көрген.

Партия болгаш чазак чонның амыдыразын, ыланғыя оларны чурттапга бажыңнары-биле ханырар талазы-биле бо хире улуг кичээнгейни салып турда, Танды районнуң Сталин аттыг болгаш Буденный аттыг колхозтарының баштаар черлерги колхозчуларга чурттапга бажыңнарын тудуп бээринче шоолуг кичээнгей салбайн турар. Тудугларны кылып турар-даа болза, оларның нарын кылыгларын хылып, оңдарын ажыглаарын хандырбайн турар.

Буденный аттыг колхозтуң мурнакчы салчызы Анайның чурттап турар бажыңы шинә чок. Ол бажыңда үш өг-бүле ширтеп чурттап турар. Олар чуга маназылар-биле тус-тус өрээлдеп алганнар. Оңу балгаштап чугайлаваан. Чугайлаар дээрге колхоз баштаар черн чугай бербээн. Плиталар салдынмаан. Электри кирттинмээн.

Ол ышкаш Сталин аттыг колхоз шагдагы-ла тудугларын ак-даа дооспаан. Чүгле ханаларын тургузуп алаи, ыяштарның оңу оңа берген, шала кылынмаан, хөй чылларда тудуп келген чурттапга бажыңнарының-даа, культура амыдыралың-даа, бүдүргенин-даа тудуглары кайы-даа колхозтарда бар. Чижээлээрге, Буденный аттыг колхозта 1953 чылда тудуп эгелээн үзуг склад ак-даа шалаатынмаан. Складтың үзүске кескү машина оруунче көргүзер талазын крышалап каан, а оон артыгы талазы арагаар хевээр. Сталин аттыг колхозта ам уруглар яслизи турар улуг бажыңның чүгле чангыс өрээлин дооскан, а өскелериниң шалазы-даа кыдыкмаан, дээвирги-даа салдынмаан.

Буденный аттыг болгаш Сталин аттыг колхозтарның кайызының-даа төзүнде тудугларының улуг нурузу крыша, кладовка чок. Крыша кыпыр оргаларын тургузуп каан тудуглар Сталин аттыг колхозтуң төвү—Суг-Бажы суурда кайы көвей. Оларны шагда-ла кылып эгелээн, ынчалза-даа дооспаан талазы-биле кандыг-даа хемчег алдынмаан.

Буденный аттыг колхозтуң 260 ажыг ажыл кылыр шыдаар ер, хереэжен колхозчуларының чүгле он тозу тудуг ажылында. Колхоз бүдүргезинин ол хире чугула адырынче бүгү күштүң чүгле он хире хуузун хаара тутканы тудугнуң темпизин дүргедедириге идиг болбайн турар. Колхоз эртеп ажыл-агый чылында 9 чурттапга бажыңнарын болгаш маларга дөрт каһаларны туткан. Ынчалза-даа ол тудугларны тудуг бригадазы кончуг озалдаашкын-биле кулуу шынарлыг тутпаан. Хавын каһаазының тудуун чылзып турупгурун, тос айда эгелеве-даа, дыка ур тудуп, соок улгадын, хаваннар турар чүүл чок бергедеп каәрге халаш-биле дооскан.

Ол колхозтуң тудуг бригадазында күн ажылын сагыпга-чуруму кошкак. Тулугжулар онаашкан ажылын каапкаш, бүдүн ай айы-биле ажылга үнмейн турарлар. Тудуг бригадазының бригадири ажылын каапкаш чөрүй баар чүүл бар, тудугжулар ажылын орай эгелээш арте дооруп турар. Хүнде чүгле 3—4 шак ажылдар таварыпгалар бар.

Буденный аттыг колхоз бо чылын бүгү тудугларга хереглээр 1200 кубометр ыяшты белеткээр планныг, амга чедир оон чүгле 823 кубометрин белеткеп алган. Тудугга бирги хову бригадазын быжыглаан. Ынчалза-даа ол бригада кандыг-даа ажылды кылбайн турар. Сөөлгү үеде малчыннарның кыштагларынга чаш мал кирер чылыг каһааларны тудар деп турар.

Сталин аттыг колхозтуң бо ажыл-агыя чылында тудуг планы улуг. Чүгле чурттапга бажыңын безин 23-тү тудар. 2500 кубөжетр тудуг ыяжын белеткээр планныг тургаш, оон бир муң хирезин белеткеп алган. Отчёттуг хурал эртеп соонда тудуг ыяжының белеткелинде ажылдап турар кижилерниң саны кызырыпган.

Тудугга түе черниң материалдарын ажыглаары оон шынарын экижидер болгаш бот үнезин чигедир. Ындыг-даа болза, үстүнде айыттынган колхозтарның кайызы-даа ол айтырыгже чугула кичээнгей салбайн турар. Чал-Кежиг болгаш Суг-Бажы суурларда печкиларлыг бажыннар кончуг ховар. Колхозчулар боттарының чурттапга бажыннарын культурлуг болгаш ажыг-шеверге эдилээр дугайында онза сагыш салыры чугула.

Сталин аттыг, Буденный аттыг колхозтар тудуг ыяжының сөөртүлгезин ыракта четпес чоруткан. Сталин аттыг колхоз ыяшты 25 кубометрни, а Буденный аттыг колхоз — 30 кубометрни сөөртүп алган. Тудуг ыяжын дүргеп сөөрткеш, тудугларның темпизин дүргедедириг онза негетпиниң турар.

Бо колхозтарда тудугларны шала тутпаш, ара планнар чорукту моон сопгаар болдурбас. Буденный аттыг колхоз чүгле чурттапга бажыңнарын куду шынарлыг түдүп турар эвес, харын мал каһаларын база кулу шынарлыг кылып турар.

Ынчангаш бо колхозтарның баштаар черлери бар аргаларын болгаш курлавырларын таарыштыр ажыглаап, тудуг ажылынче чугула кичээнгейни салыры негетпинин турар.

С. НАТПИТ-ООЛ.

Иркутск областың Тулун районунуң Парнж Коммуназы аттыг колхозун Илья Кондратьевич Кириенко 25 чыл ишгинге удуртуп турар. Артель область улуг ажыл-агый. Эртеп чылын колхозчулар бүгү тарылга шалынуң гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 15,8 центнер тараанны алган. Курунеге планнан ажыр 384 тонна кызылтасты немей дужаган. Бир иинектен-не ортумаа-биле 1.980 килограмм сүттү саап алган.

Ам колхозчулар часкы тарылгага белеткенип турарлар. 3 муң гектар черниң харын кызырыпгырган, 600 тонна органиктиг удобрениелерни шөлдерге төккен, 9 муң ажыг тонна үрезин шуут белеп.

Чурукта: колхозта үрезин арыглаашкыны. Мурнуу талазында — колхоз даргазы Социалистиг Кушажылың Маадыры И. К. Кириенко (он талазында) дензилекчи П. М. Никитенко-биле чугаалажып тур.

Фото Э. Брюханевичнуу.

Зоотехник Надя Юдина

Надежда Юдина 1954 чылда Ярослав областа көдээ ажыл-агый техникумун чедиишкинниг дооскан. Тывага ажылдаар деп шиитпирлеп алган. Эң-не чоок демир орук станциязындан безин 400 ажыг километр ырак, ол араазынга чүгле автомашина-биле чоруур деп улустуң чугаазын дынназа-даа, ханык ужур черниң ыраанда эвес, а мал ажылдыг областың чонунуң ортузунга ажылдазары солун болгай деп Юдина бодап алган.

Таныпазы Тывага келгеш, Барыпы-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунга ажылдазары-биле барган. Чаа ажылдап эгелээн зоотехникке баштайгы хүнден-не бергелер таваржып эгелээн. Сес билбезин, аътка чоруп шыдавазы малчыннар-биле харылажырыпга шаңыктап турган. Анмак специалист бергелерни чүткүлүг шыдажып эртеп. ажылынга чоорту мергежин, колхозчуларның ынак зоотехниги апарган.

Юлина ырак-даа, чоок-даа ойларда малчыннарга болуңуң тургузуп алганы график планын ёзугаар барып турар. Чугула херек апарганза малчыннарга кажан-даа чеде бээр. Ол чораапп, малчыннарга беседаларны кылып бээр.

Ол бо чылын малчыннарга «Чаш бызаларны незинден чарып салыры», «Малдың дүжү тастай бергенде кандыг хемчеглер алырыг» дээш оон-даа өске солуп чүүлдерни таныштырган.

Зоотехниктин малчыннар-биле ханы харылаалыг ажылдаанының түнелинде колхозта малдың продуктулуу мүрзүкү чылдарлан бедээн. Малларының чаш төлү бүрүнү-биле ажаап алынган. Чүгле бо чылын төрээн 120 хойларның хураганнарын чидириг чокка ажаап алган.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Колхозтуң хову турлаанда

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң тараажылары часкы хову ажылынга белеткелин организастыг чоруткун турар. Колхоз төвүнден 72 километр ырак Артыштыг деп черде эртеп чайын аңдартынган шөлдерин бо чылын тарырынга ында хову турлаан белеткеп эгелээн.

Артыштыгга нинти чурттапга бажыңындан ангыла аңаа тарап склады болгаш өскелээ тудугларны кылып эгелей бергеп. Тудугга хереглээр 1400 ажыг чүүлдер белеткелинген. Колхозтуң хову бригадазындан Артыштыгда 31 кижи ажылдап турар.

Амгы үеде көдээ ажыл-агыйның машина чепсек, дериг херекселдерни Артыштыг турлаанче сөөртүп чедирип турар. Бо хүнерге тарап культураларының 120 центнерин турлагда аппарган.

И. ОЙДУП.

Ак-сеткилдиг бараан болуушкун

Суг-Хөл райпозунуң Бора-Тайгада Онлар Ламыкпаанның эргелекчилээн магазин эртеп чылдың бараан саарылгазының планын 116 хуу, а белеткелдер планын 125 хуу күүседкен. Ол болза, совет салыгның культуразы дээш деминделдиг түнелди, оон ажылдакчызы кижиниң чоп мурнунга ак-сеткилдиг бараан болур хүлээлгезин күүседкени болур.

Бо чылын эш Ламыкпаан база-ла белик көргүзүглерлиг ажылдап турар. Январьда саарылга планын 122 хуу, а февральдың бөш хонук бурунгаар күүседкен. Эш Ламыкпаан бо чылдың бараан саарылгазының планын Октябрьның 40 чыл оюн таварыштыр күүседирин хүлээнгеп. Оон ооду боттуг ажыл-херектер барышпас.

Ие-чаштың дугайында сагыш салыышкынын күштелдирер

Хөй уруглардың болгаш бот иелерге тыпсыш турар күрүне дуралаачызы болза ие-чаштың камгалаар дугайында партияның болгаш чазактың ада сайын салыышкынының илерээшкини болур. Бо дуралаачыны тыпсырының херөө база хөй уруглардың иелерни чазактың шаңналдарынга чогуур үезинде шеригдип кирер ажыл Барыын-Хемчик районда сөөлгү үеде аазап эжикээн.

3-тең хөй уруглардың 381 иелерге 1956 чылда 134950 рубльдиң бир үзүл бээр дуралаачызын тывыскан. Ол иелерниң аразында 12-ги оглуңга 2500 рубльдың дуралаачызын алган М. Көк (Воронцов аттыг колхозта), 11-ги оглуңга — 2500 рубльдың дуралаачызын алган О. Барыңмаа («Совет Тываның 5 чылы» колхозта), 8—9-ку нөмүр уругларынга — 3 мун рубльдиң дуралаачызын алган О. Бичө («Большевик» колхозта), 6—7-ги нөмүр уругларынга — 2250 рубльдиң дуралаачызын алган С. Шөвээ («Кызыл тараачын» колхозта) болган 9-ку уруунга — 1750 рубльдиң дуралаачызын алган К. Октек-кыс (Кызыл-Мажалыкта) олар бар.

Бо дээрге алган дуралаачызының үнү ажыттап, кунк-хенти, демир оруннарны, ламаныр машиналарны болгаш өске-даа баштың херекселдерни салып ап турарлар.

1956 чылда «Маадыр ие» деп хүндүлүг атты районда 4 иелерге, а 1957 чылда 5 иелерге тывыскан, 120 ажыг иелер «Ленин алдары» орденниң болгаш «Ленин медалының» бүгү чергелери-биле шаңнатканнар. Хөй уруглуг болгаш бот 1277 иелер күрүне дуралаачызын ай саныңда ап турарлар. Ол иелерге өртеп чылын 1 миллион 208 мун 500 ажыг рубль түңнүг дуралаачынны тывыскан. Бо түңнү дуралаачы ап турар иелерге хуваап болаарга бир кижээ-де ортумаа-биле 940 ажыг рубль оналаып турар.

Ай саныңда-ла шалың төлевири-биле бир дөмей күрүне дуралаачызын ап турар иелер дыка хөй. Чижээ, Х. Анзанмаа («Ленин оруу» колхозта) 11—12-ги уругларынга 300 рубльди, М. Дырын («Кызыл тараачын» колхозта) 330 рубльди, Хаак-Анай (Кызыл-Мажалык суурда) 275 рубльди доктаамал ап турарлар.

Иелерге дуралаачы тыпсыр ажылы Эрги-Барлык көдээ Совет (даргазы Норбу-Самбуу), Аянгаты көдээ Совет (даргазы Шөвээ) эки тургусканнар. Ол Советтерниң депутаттарының иелериниң дуралаачы акшазын чогуур үезинде үзүктел чоока ап турарлар.

Ындыг болза-даа Аксы-Барлык көдээ Советтиң даргазы Седен, Шекпээр көдээ Советтиң даргазы турган Седен олар иелерге тыпсыр дуралаачы акшаны чогуур үезинде бербейн, ай-айы-биле шыгжап турган фактылар бар. Орден, медаль-биле шаңналган иелерни чогуур үезинде иелерниң ажыл ол Советтерде база бағай чорун турар.

Бо чугула ажылды удуртур хүлээлгелиг районнуң социал-хандырылга кылдызының ажылында улуг четпестер бар. Эрткен чылдың дүргүзүнде кылдыстың даргазынга ийи кижи, бухгалтериге үш кижи халдаканының түнелинде иелерниң данзы бүрүткелдери будулар чүүлдер турган, Кызыл-Мажалык суурда 40 ажыг иелерниң бүрүткелдерин катап тодаргайлаар ужурга кылдыс таварган турган. Иелерниң негелде-хомудалларын ылаңгыя бухгалтер Даржаанның адресинге масселыны-биле кирип келген.

Уруглардың культурлуг кижилер соңгуда-биле оларның иелериңе тыпсыр турар дуралаачыны чамдык ада-иелерниң талазындан чөп ажыглавайн турарын айтыры чугула. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозта малчын С. Ооларыг 7-ги уругга бир үзүл бээр дуралаачызын алган, оон-биле арагалап чоруап, 600 ажыг рубльди чидирген. Хөнделең көдээ Советте С. Кыслар 1250 ажыг рубльди харугда алган, уругларынга дуралыг чүү-даа салып бербээн.

Иелер-биле ажыл Хөнделең көдээ Советте багай тургусгуурган. Чижээ, кайыпда уруглардың турган ие М. Даржы-Сереп биле уруглар адазы Сактаа олар хамааты байдалының бижилгезинге ийи ангы кылыр бүрүткелдин турда-ла, ол көдээ Совет оларга дуралаачыны чамгыс өг-бүлеминг уруглары үзэ бир чыл дүргүзүнде берип келген чүүл бар.

Ол бүгү болгаш өске-даа четпестерни чайлаарын тургаш, ие-чаштың камгалаар дугайында партияның болгаш чазактың айтышкынынарын хажык чоока боттанырары районнуң социал-хандырылга кылдыстың болгаш көдээ Советтерниң чугула соругазы болур.

А. САЯНОВ.

Санын болгаш шынарын катай көөр

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң тудугжулары бо чылын 2000 кубометр тудуг ыяжын белеткээр планныг тургаш, 1800 кубометрни белеткеп, оон иштинден 1400 кубометрни машина оруунче үндүрген болгаш 700 кубометрни тудуг шөлдеринде дүжүргеп.

Эш Чыпсының удурткаңы алды кижи составтыг звено үүрлаар ишлизиниң тудуунуң ханаларын орту кижи туза берген. Чурттапга бажыңнары түдүп турар звено 4 чурттапга бажыңнарының ниити тудуун дооруп турар. Тудугжулар Чыпсың, Бунгаа, Чылбак, Күмүн-Доржу олар хүнүң үзүг нормазын үргүлчү 125—150 хуу-күүседип турарлар.

Эртеп чылларда тутпан бажыңнарның крышазы, кладовказы ам-даа кыдынмаан. Ону кылыр дилиг материалдарыбиле пилорама ханырып шыдавайн турар. Туттунган бажыңнарның ханаларының чингис чыскыглары багай болганындан кыжын соогу аажок болур. Шөлаларын эки хоюглавазанындан чүдүүмээ болуп турар.

Тулуг материалдарының сөөртүлгези хожудап турда, колхозтуң чангыс-даа автомашиназы ында ажылдавайн турар. Дөрт автомашиналарның чүгле чангызы шинчеп турда, өскелерин септеп, ажыглаар талазы-биле кандыг-даа хемчеглер чыннайн турарды четпес.

Т. САРЫГ-ООЛ.

чылдың тудугларынга

га районнуң «Дөн-Терек» колдуг бригадазындан 13 кижи звенону февральдың эгезинде рип үндүрген турган. Олар 25-ке чедир Ак-Хемде белеткээндан 1700 ажыг чүдүктарны сөөрлган.

ылдың бүдүнгүрү, эки шынары дээш листиг чарыш звенонуң бежингуүн күш-ажыгче улам сорук кирип рар. Тудуг ыяжын шилип кезер, чонуң летпээр болгаш сөөртүр ажылдарга Бүнди, Бавр-оол, Чаян-оол, Дамба ышкаш ергежилдиг, бердинген онаалданы хүн бүрү ажыр күүседип турарлар хөй.

Х. БЮРЖЕН-ООЛ.

Колхозчу тудугларга—хөй ыяш херек

Чаа-Хөл районнуң колхозтары 1957 чылдың тулугларынга хереглээр 5400 кубометр ыяшты белеткээр тургаш, чоокку хүннерге чедир 3,5 мун хире кубометрни черде белеткээн. Оон 3 мун кубометрни машина оруунче үндүр сөөртккен.

Ынчалза-даа черде белеткетингген ыяшты тудуг шөлдеринче сөөртүр дыка озалдап турар. Чүгле 320 ажыг кубометр ыяшты сөөртүп алганын ап көөрге, эртеп чылларда болуп турганы ышкаш хөй ыяшты черге кезип каапкаш, сөөртүп албайн баар шын эвес практиканы ам база катаптаар чадавас болуп турар. Ам черде кестингеп бүгү ыяшты хар кыры-биле сөөртүп алыр дээш колхозтарда автомашина болгаш аът транспортун эвилелээри кол сорулга болур.

Молотов аттыг колхоз ыяш белеткелинде колхозчуларның күш-ажылын эки организастаан. Колхоз черде 1616 кубометр ыяшты белеткээн болгаш тудуг шөлдеринде 280 кубометрни сөөртүп алган. Колхозтуң тудугжулары чаа белеткетингген ыяш-биле клубтуң тудуун эгелей бергеннер.

Бо колхоз-биле деннээрге, «Тинлелге» колхозта тудуг ыяжының белеткелинин байдалы сыр өске болуп турар. Ол колхоз бир мун кубометрни белеткээр тургаш чүгле 350 кубометрни черде кескен, а сөөртүлгени шуут чорутпаан. Тайгада чурттап турар колхозчуларның амыдыралын экижидериче колхоз баштаар черн (даргазы эш Каваа-Сарыг) шоолуг сагыш салбайн турар. Тудугжуларның ортузунда партияның полит-массалыг ажылы багай тургустунган.

Районнуң машина-трактор станциязы колхозтарның тудугуна 1500 кубометр ыяшты сөөртүп бээр тургаш, чаңгыс-даа кубометрни күүсетпээн. Колхозтарда тудуг ажылын боттуг удуртур талазы-биле райкүүсөкомнуң чанында колхоз тудуунуң келишиниң эргелекчизи эш Анфилов шүүлеп ажылдап турар.

Колхозтарның баштаар черлери-даа, МТС-даа черде кестингеп ыяшты тудуг шөлдеринче сөөртүрүнче күш салыры чугула. Хамык ужур черге хөй ыяш кезерине эвес, а ону сөөртүп алырында дээрзин бодаар херек.

Т. БЕГЗИ.

Планны күүседир

Барыын-Хемчик районнуң колхозтары бо чылдың тулуг материалы белеткээрин че организастыг киргеп болгаш колхозтар ниитизи-биле 16800 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планын 79 хуу күүседип алган. Тулуг материалы белеткээр болгаш ону тулуг шөлүче сөөртүр талазыбиле «Комсомол 30 чыл оң», «Кызыл тараачын» колхозтар эки ажылдап турар. «Комсомол 30 чыл оң» колхоз малчыннарын чылыг, чырык бажыннар-биле хандырар дээш кол-кол 10 кыштагларга 10 чурттапга бажыңнарын тудуп, чоокку сүннерде ажыглапга киирерп-биле бүгү хемчеглерин ап турар.

Ындыг болза-даа районнуң колхозтарының белеткээн ыяшты тулуг шөлдеринче сөөртүп ап турары кошкак. Колхозтар тудуг шөлдеринче 17900 кубометр тудуг ыяжы сөөртүр тургаш, чүгле 1229 кубометрни сөөртүп алган. Сөөртүлге планын «Большевик» колхоз шуут үскен. Ворошилов аттыг колхоз 6 хуу, «Ленин оруу» колхоз 7 хуу күүседип, өске колхозтардан чыдып калган.

Тулуг материалының сөөртүлгези үстүрүнге чедип турда, аңаа күштерни неможрининг улуу, чамдык колхозтарның улуутукчулары тулуг бригадаларында бар күштерни эвээжедип турар. Ылаңгыя Ворошилов аттыг колхоз тулуг бригадазында ажылдап турар кажынын санын чүгле 15 кижи кылыр кызырган, «Ленин оруу» колхоз 49 кылыр эвээжеткен. Колхозтарда 793 ажыл аътгарындан чүгле 156 аът, 10 автоприцептерниң 6-зы, 7 пилораманың чүгле 2-зи ажылдап турар.

С. АРАПТАН.

Чагыкчыларның чөптүг негелдези

Кайда-даа ажылдап турар совет кижилер бистиң чүртүвүстүң аныдыралынга хүн-бүрү болуп турар болуушкуннарны, даштыкы чурттарда болуп турар болуушкуннарны солуп парлалгадап ноичуп билип ап турар, ынчангаш ажылчы чоннар солуп парлалганы кижи бүрүзү чагыпын ап, оон эдчегиг номери кажан келирин четпикпейн маңап турарлар.

Ындыг түрбүже, чоннуң чагыткан солуннарын эдерипге чогуур ёй-шаанда четче чедирип бербес, ону савазыыр болгаш харын шуут чидирер чоруктар Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлыкка үргүлчү таваржып турар. Чижээ, ында чеди чыл школазының башкыларының болгаш ажылчыннарының чагыдын алган «Шын» солуннарындан 14 кезек, а колхозчуларның 11 кезек, шуптү 25 экземпляр солун январьда четпес болган. оон ында колхозчуларның чагыткаңы «Шынның» январь 23-те үнген номеринден 5 солун база чок болгаш школачыларының «Сылдысчыгажының» чүгле 50 хуузу барып турар.

Бо дугайында чагыкчылар бистиң чагыпын алган солуннарывыс ёй-шаанда четче келбес болгаш харын сөөлгү үеде хөй-хөй солуннар моонү-биле шуут чок болуп турар апарры деп чөптүг негелдени кылып турарлар. Көдээ Советтиң секретары эш Шагдыр бо дугайында райкүүсөмге ийи удаа айтырыгны тургусеп болза-даа, тодаргай харыы ап шыдаваан. «Большевик» колхозтуң почта дажыкчылары Очур болгаш Эртине олар районнуң харылаа конторазындан почтаны кончуг харыысалга чок хүлээп ап турар. Олар почтаны хүлээп ап тура чагыкчыларның санын ёзугаар санап албайн турар болгаш чамдыкта аярик чорун чоруур чүүлдер хөй удаа көзүлген.

Чоннуң чагыткан солун-сеткүүлүн чогуур ёй-шаанда аазерипге четче чедирбес, харын-даа хөй-хөй солуннарны шуут ке чок чидирип турар чоруктарның чылдагаанын ларый тып хемчег алгаш, солун тарадылгазын эжикждери шилгиш негетпикпи турар.

Сураг-ла барган

Эрзин болгаш Тес-Хем районнарының аразында каттышкан чангыс ДОСААФ комитединг 1955 чылдың күзүнүнде тургускан. Оон даргазынга эш Федоровту сонгаан. Ынчаарга эш Федоров Тес-Хем районнуң төвүнде Самагалтайда чурттап турар. Баштайгы үеде ол Эрзин суурга ийи-чангыс кээп турган.

1956 чылдың эгезинде ол Эрзинге бир кестүп келгеш, ДОСААФ кежигүннериниң ортузунга чамдык ажылларны чоруткан. Оон соонда үр-даа болбайын дериг Самагалтайже хаһкан. Оон бээр бир чыл ийи ай эрткен. Ол үенин дүргүзүнде эш Федоров Эрзин районнуң девискээрипге изилдээ бээнзээ.

Эрзинниң аныяктары спортка-даа, ямыдыру техниканы өөренирипте-даа кончуг ынактар. Эрткен чылдың күзүнүнде район төвүнге мотоцикл өөренирипнің болгулуң дүргүзүнген. Анаа 16 кижи өөренип эгелээн. Белгүлиг башкылазары-биле МТС-тиң механиги Пятаев-биле хүгүржүп чугаалажып алган. Ынчалза-даа программа чок апарган. Ынчангаш ону чорулуп бээрипиле эш Федоровтан дилегни кылган. Ол дилег база-да харыы-даа чок сураг барган.

Эрзин районда ДОСААФ организациязының ажылы сандаргай байдалда турар. Районда оон чоже кежигүннери барыл хөөрөп кымга-даа билдинмес. 1956 чылда кежигүн дазызырын хавырбаан. Боодалга маргылаалыңга хереглээр акы дээштиг боону Эрзинче чорулуп бээрни дыка үр үенин дүргүзүнде аазап келзе-даа, оозу бөгүнге чедир кандыг-даа түнел чок болган.

Бистиң районда ол организациязының ажылы шак ыңыы сандаргай байдалда турда, областың ДОСААФ комитеди бөгүмге чедир шиитпирлиг хемчеглерни чүге албайн турарыл?

Х. БУЯНДЫ.

Даштыкыда

Улустар серемчилелдиг болур ужурлуг

Гана күрүнени КПО-нуң кежигүнүнге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелээн

Англияның ядролуг чепсээн шенээринге улус удурланып турар

★ ★ ★

Улустар серемчилелдиг болур ужурлуг

Фредерик Жолио-Кюриниң медеглели

ПАРИЖ. (СЭТА). Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң даргазы Фредерик Жолио-Кюриниң делегейниң амгы байдалының болгаш тайбыңның талалакчыларының шимчээшкининиң сорулгаларының дугайында медеглелин Парижте парлап үндүрген.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруунуң кошкааны-биле болу берген улуг идегел амгы үеде улустар аразының харылзааларының баскырааны-биле болдунган дүвүрелдиг байдал-биле солчу берген деп Жолио-Кюри чугаалап турар. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке үскүлежиишкиннер, Венгрияга болуушкуннар, дайын белеткелдериниң күштелиишкини, бүзүрешпес чоруктуң катап туруп келгени хөй-ниитини дүвүредипкен. Соок дайын катап тургустуна берген болгаш янзы-бүрү хевирлер-биле илереп үнүп турар. Ол чорук күрүнелериниң болгаш улустарның аразында бүзүрелди божаңнадып, кижилериниң аразында хүн бүрүнүн харылзааларынга хора чедирип турар.

Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң секретариадының Австрияга ажыл-чорудулгазын австри чазактың хоругдаанын Жолио-Кюри оон ыңай буруу шапкан. Бүгү делегейде тайбыңга ажыктыг кылдыр чорудуп турар демиселдерге моондак болурунче угланган барымдаа чок болгаш хоралыг шиитпир болган деп ол хоругдаашкынны Жолио-Кюри айыткан, чүге дээрге тайбыңны камгалаары болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыры хамыктың мурнунда улустарның организастыг болгаш серемчилелдиг хөделиишкиннеринден хамааржыр дээрзин сөөлгү чылдарның дуржулгазы көргүзүп турар.

Тайбыңның талалакчыларының шимчээшкининиң кол сорулгазы болза үскүлежиишкиннер дээш азы үскүлежиишкиннерниң кыжаныглары дээш, ол ындыг үскүлежиишкиннерни тайбың аргабиле таарыштырып шиитпирлээри дээш, күрүнелериниң болгаш улустарның аразында бот-боттарын билчир чорукка дузалаары дээш харыысалганы кым хүлээр ужурлугул дээрзин тодаргайлаары болур деп Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң даргазы сагындырган.

Жолио-Кюриниң оон ыңай уламчылааны: «Австрияның тускай хамаарышпас чоруун хандырарынче угланган чугаалажыышкыннарны кылырынче Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлели каш удаа кыйгырып турган. 1955 чылдың майда Австрияның күрүне керээзинге болгаш нейтралитединге ону тайбыңның херээнге өки чаагай болуушкун кылдыр көрүп байыр чедирип турганнарга Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлели каттыжып турган. Ынчаарга Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлелиниң секретариадынга хамаарыштыр австри чазактын хүлээп алган шиитпири бүгү делегейге илдең дүвүрээшкинин болгаш буруу шавыышкынны болдурган.

Соок дайынны катап тургузарынга удур тайбыңның күштери шиитпирлиибиле демисежири эргежок чугула. Тайбыңның талалакчыларының шимчээшкини ол сорулгадан ойталавас, чүге дээрге өөн туруп турарының утказы ында болгаш ол чорук амгы үеде база катап бадыткатынган. Бис бүзүреливисти ышкынмас эргелиг бис. Улуг чугула болуушкуннарның үезинде тайбыңның талалакчыларының шимчээшкини чаңгыс удаа эвес хөй-ниитиниң чырыдыышкынынга идиг берип, айыылдыг байдалдарны ажып тиилээри-биле чедиишкиннит хөделиишкиннерже ону оттуруп турган.

Улустар аразының харылзааларының баксыраашкынче угланыышкыны бар туруп турза-даа, чепсек хураашкынының идеязы болгаш шериг талазы-биле болүглелдериниң системазындан ойталаарының чүткүлдери бөгүн безин улам-на хөй кижилерни хаара тудуп турар. Оон ангыда, дүшкүүрлүг чоруктуң кошкаашкынының үезиниң эки түңнелдери ам-даа артып каап турар дээрзин ындыг эвес деп болбас, ол дээрге, чижээлээрге, экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларның экижип турары-биле холбашкан чүүлдер болур.

Бир эвес тайбыңга ынакшылдыг кижи бүрүзү идепкейин илередир болза дүшкүүрлүг чоруктуң чаа улам ханы болгаш улам идегелдиг кошкаарының үези биске келир.

Чер бөмбүрээзиниң кайы-даа булунунче чедире берип болур атомнуг чепсекти, водородтуг бомбаларның болгаш боду башкартынар снарядтарның бүгү хевирлерин чыып-мөөннеп турары-биле холбашкан кижи төрелгетенге канчаар-даа аажок улуг айыыл амгы үеде соксаал чокка улгадып турар.

Чер-черде үскүлежиишкиннерниң делегей дайынынче шилчий бээринге ол чепсектиң бары моондак болуп турар деп чамдык кижилер санап турар. Ынчалзадаа, атомнуг чепсек болза делегей дайынын болдурбазының магадылалы болур деп бодап турар болза оларның оозу шын эвес.

Херек кырында чепсектиң ол хевирлерин дүргени-биле чыып мөөннеп, болбаазырадып турар чорук кайы-бир үеде бодун күштүг кылдыр санай бээр кижилерниң дайын өөскүдеринче күзелин чүгле улгаттырып болур.

Ол чорук үрегдээшкинниң болгаш өлүмнүң чепсектерин хереглээринге чайлаш чокка чедирер болгаш ол чепсектерниң хөгжүлдези база үүлгедин кижиниң эрге-чагыргазындан уштунар апаар.

Моон ужурунда улустарны серемчилелдиг болурунче могаг-шылаг чокка кыйгырар, ол коргунчуг кыжанытта оларның чаңчыга бээрин болдурбас, эчизинде барып чепсек хураашкынының боттуг хемчеглериниң дугайында дугуржулганы чазактар кылбас аргажок байдалга таваржы берип, атомнуг чепсекти шенээрин болгаш ону ажыглаарын ам-на хоругдаар апаар кылдыр ол кыжаныышкынны шак ынчаар шыдатынар аргажок болдурар ужурлуг бис.

Ам чорудар деп турар шенелде чаза девиишкиннериниң дугайында дыңнадыглар-биле болдуна берген хөлзээшкиннер канчаар-даа аажок улгаткан, ынчангаш чаа күжениишкиннерни кылып тургаш ол чаза девиишкиннерни хоругдаарын шынап-ла чедип ап болурувустуң үези ам туруп келген.

Ол шенелделерге удурланыышкын кылыр дээш бүгү делегейде төрүтүнүп турар хөй санныг эгелээшкиннерни бистиң бүгү-ле ажыл-чорудулгавыстың сорулгазын ёзугаар деткиир болгаш байыр чедирер бис».

Тайбыңның талалакчыларының шимчээшкини болза бодунуң ажыл-чорудулгазын улам хөгжүдер, тайбыңның херээн бүгү-ле күштер-биле камгалаарын уламчылаар болгаш кижи төрелгетенниң тайбыңның орүунга база катап туруп алырынга арганы берип турар бүгү-ле эгелээшкиннериниң чедиишкиннит болурунга дузалаар деп Жолио-Кюри түңнелинде демдеглеп турар.

★

Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленумунуң шиитпири

СОФИЯ. (СЭТА). Март 5-те Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленуму болган. Болгар чазак болгаш партия төлээлериниң Москвага чоруткан чугаалажыышкыннарының түңнелдериниң дугайында Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң бирги секретары Тодор Живковтуң информациязын пленум дыңнаан.

БКП-ның Төп Комитединиң бир эп-сеткилдиг хүлээп алган шиитпиринде болгар чазак болгаш партия төлээлериниң Совет Эвилелинге ажылын, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Болгарияның Улус Республиказының чазактар төлээлериниң база Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Болгарияның Коммунистиг партиязының төлээлериниң ат салганы декларацияны болгаш медеглелди чүүлдүгзүнүп көрген.

Кыдаттың Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң сессиязы

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдаттың Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң ээлчеглиг сессиязы бодунуң ажылын март 5-те Пекинде эгелээн.

Хуралдың президиумунда — Кыдаттың Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң хүндүлүг даргазы Мао Цзэ-дун, ол чөвүлелдиң Бүгү-кыдат комитединиң даргазы Чжоу Энь-лай болгаш өөн оралакчылары, өөн иштинде Дун Би-у, Ли Цзи-шэнь, Го Мо-жо болгаш Пын Чжэнь.

Кыдаттың Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң 622 кежигүннери болгаш хөй санныг аалчылар чыылган сессиязын ол чөвүлелдиң Бүгү-кыдат комитединиң даргазының оралакчызы Сун Цин-лин ажыткан.

Азияның болгаш Европаның чурттарынга Кыдаттың чазак төлээлериниң чорааныныңн дугайында илеткелди УПКЧ-ниң Бүгү-кыдат комитединиң даргазы Чжоу Энь-лай кылган.

Израиль шериглерни Газа райондан үндүргени

ТЕЛЬ-АВИВ. (СЭТА). Израиль шериглерни Газа районундан үндүрүп доосканының дугайын ында дыңнадып турар.

«Джерузалем пост» болгаш Гаарец» сопуннарның корреспондентилериниң Газадан дыңнадып турарындан алырга, израиль эжелекчилериниң үнүп чорааныныңн дугайында дыңнадыгны хоорайның чурттакчылары өөрүшкүлүү-биле уткааннар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Кол Ассамблеяның февраль 2-де хүлээп алган резолюциязының күүселдезиниң дугайында» чиңгине секретарь Хаммаршельдиниң илеткелин КПО-нуң секретариады парлап үндүрген. Израиль шериглерни тайбыңчыдылга шугумунуң артынче бүрүнү-биле үндүрерин негеп турар Ассамблеяның резолюциязы марттың 8-те Гринвич шагы-биле 16.00 шакта (Москва шагы-биле 19.00 шакта) «бүрүнү-биле күүсетинген» деп илеткелде чугаалап турар.

Америк сенат „Эйзенхауэрниң доктриназын" бадылаан

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Марттың 5-те АКШ-тың сенады 19 бадылаашкынга удур 72 бадылаашкын-биле «Эйзенхауэрниң доктриназын» бадылап хүлээп алган.

Сенаттың резолюциязы төлээлекчилер палатазының январь 30-де хүлээп алган резолюциязындан биче ылгалып турар. Ынчангаш сенаттың резолюциязын палата хүлээп албас болза, сенаттың болгаш палатаның чөпшээрежилге комиссиязы эптежилге кылып, резолюцияның ийн хевирлериниң аразында чөрүлдээни узуткаар апаар.

Египетке бүгү-ниитиниң мобилизациязын соксатканы

КАИР. (СЭТА). Парлалганың дыңнадыындап алырга, Египетке Израильдиң халдаанының соонда эрткен чылдың октябрьның 29-та Египет Республикага чарлатынган мобилизацияны соксадыр дугайында чарлыкты Египеттиң президентизи Гамаль Абдель Насер үндүрген.

БАРЫЫН ГЕРМАН АРМИЯГА АМЕРИК РЕАКТИВТИГ САМОЛЕТТАРНЫ БЕРИП ТУРАР

БОНН. (СЭТА). ДПА агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, барыын-герман шериг-агаар күштеринге ажыглаар кылдыр 43 реактивтиг стребительдерлиг-бомбардировщиктерлиг америк транспорт авианосези Бремерхафенде чедип келген. Эрткен чылдың ноябрьда болгаш бо чылдың январьда Бремерхафенде тос ындыг самолеттар шагда-ла чедип келген деп ДПА дамчыткан.

Ливан. Триполи хоорайның чоогунда дус тывыштарында.

Социалистиг чурттарга удур АКШ-тың хоралакчы үүлгедиишкиннериниң программазы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың конгрезиниң «Конгрешнл рекорд» деп журналынга капсырылдага негелде парлаан. Ол негелдени Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур хоралакчы үүлгедигге чүс миллион долларны бээрин көрүп турар «кайы-кайызының» айыыл чок чоруун хандыржыр дугайында бакка сурагжаан хоойлуга киирген эдигниң автору болуп турар төлээлекчилер палатазының кежигүнү турган калчаадерзин реакционер Керстен белеткээн.

Социалистиг чурттардан дескен дерзин кижилерден шериг кезектерин тургузарынче Керстен ол негелдезинде кыйгырып турар. Керстенниң бодалы-биле алырга, ол кижилер болза «чер кырының америк чепсектиг күштери-биле таарыштыр» ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур хөделир болуп турар. Хээлилетинген өлүрүкчүлерден болгаш сатыныкчылардан четчелээн «ужар-чүүл болгаш шериг-далай кезектерин тургузарын» ол саналдап турар.

Керстенниң билингени-биле [illegible]ырга, ындыг кезектериниң «өзээ» шагда-[illegible] тургустунган болгаш Барыын Германияда Кайзерслаутернеде «сууржуп турар».

Ынчалза-даа маңаа Керстенниң сеткил[illegible] ханмаан. Шпиончу болгаш хоралакчы үүлгедигниң программазын ол ыят чокка тайылбырлап, бот-эргелиг күрүнелериниң иштики херектерин хөлгаарлаарының ол агрессчи программазын боттандырар чорукту «удуртурунче» болгаш аңаа «деткимче» көргүзеринге президент Эйзенхауэрни кыйгырып турар.

ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур хоралакчы үүлгедиглериниң ол агрессчи программазын Керстен «Эйзенхауэрниң доктриназын» чугаалажып турда даштыкы херектер талазы-биле болгаш чепсектиг күштер херектериниң талазы-биле сенат комиссияларының хуралынга саналдаан турганы барымдаа болуп турар.

Израильдиң премьер-министриниң дайынзырак медеглелдери

Израиль парламентиде

ТЕЛЬ-АВИВ. (СЭТА). Премьер-министр Бен-Гурионнуң илеткелин чугаалажын көргениниң соонда израиль парламент Египеттиң девискээринде эжелеп алган черлеринден израиль шериглерни үндүрер дугайында чазактың шиитпири-биле холбаштыр аңаа бүзүревес дугайында оппозистиг партияларның резолюциязын бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле хүлээп албаан.

Египет девискээрден израиль шериглерни үндүрер дугайында КПО-нуң шиитпири-биле адактың сөөлүнде чөпшээрежир ужурга таварышкан израиль чазак КПО-нуң шиитпирлериниң чогум утказын канчаарга-даа барымдаалаар бодал чок деп премьер-министр Бен-Гурион допчу харыызынга медеглээн. Агрессия эгелээриниң мурнунда Израильдиң эжелеп алган районнарынга турган байдалды Израильдиң чазаа «бүрүнү-биле хүлээвейн турар» деп Бен-Гурион шуут медеглээн.

Харугда хөй уруглар божулгазы

Герман Демократтыг Республиканың Лаухгаммер-зюд деп черде дашчы Вальтер Гибнериниң кадайы Эдельгард Гибнер чоокта чаа дөрт уругларны харугда божаан.

Бүгү-ниитиниң сагыш салыышкынынга бүргеткен ол чаштар эки доругун турар. Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пик ол чаштарны кижизидеринге дузалаарын дыңнаткан. Ол дөрт уругларның Герман Демократтыг Республикада төрүтүнгенин бүгү кижилер сонуурган турар.

Берлинниң «Нейе берлинер иллюстрифитс» деп журналының дыңнатканындан алырга Ортаакы Европа чурттарынга аңаа 70—80 божуушкуннуң аразынга бир ийистээшкин, 7000—800 божуушкуннуң аразынга бир үштээшкин, 500 муң — 600 муң божуушкуннуң аразынга дөртээшкин ыяавыла бир катап таваржып турар. Беш уругларны харугда божууру 50 миллион божуушкуннар аразынга ыяавыла бир катап таваржыр.

Бир канад өг-бүлеге харугда төрүтүнген беш кыс уруглар эки өскеннер. Ол беш угбалышкылар дээдн өөредилге черин доозуп, бышкан билигниң дипломнарын алганнар.

Харугда ийн болгаш хөй уруглар төрүтүнерин төрел салгаар деп болур бе? Төрел салган болурун эртем талазы-биле болдунар кылдыр көрүп турар. Германияда медицина прахтиказынга бир кижи үш катап ийис уругларны, алды катап үш уругларны, ийн катап дөрт уругларны харугда божаанын илерээн. Ол херээжен кижиниң ашаа ийис оолдарының бирээзи, а боду харугда төрүтүнген үш уругларның бирээзи болган. Харугда төрүтүнген уруглар бот-боттарынга даштыкы хевириниң домей болуру база-[illegible] төрел салгаашкын[illegible] илередин турар.

(«Огонек» де[illegible] журналд[illegible]

Редактор К. С.[illegible]

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Совет Эвилелиниң төлээлекчизи А. А. Соболевтиң даргалааны-биле Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралы марттың 7-де болган, орта КПО-нуң кежигүнүнге Африканың чаа күрүнези — Гананы хүлээп алыр дугайында айтырыгны чугаалашкан дээрзин мурнунда дыңнаткан болгай.

Гананың премьер-министри болгаш даштыкы херектер министри Куаме Нкрумнуң КПО-нуң чиңгине секретарының адынга Гана күрүнени КПО-га хүлээп алырының дугайында дилег кылган чагаазын холбаштыр Чөвүлелдиң хуралын чыылдырган.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң бүгү-ле кежигүннери Гана күрүнени КПО-нуң кежигүнүнге хүлээп алырын чөпшээрээннер.

Совет Эвилелиниң төлээлекчизи болуп чүве чугаалааш, А. А. Соболев национал тускай хамаарышпас чорукту чедип алганының дугайында Гананың улузунга байыр чедирген. Гана күрүнениң тургустунганы африкан улустарның национал-хосталгалыг демиселинде база бир бурунгаар базым болган деп ол чугаалаан.

КПО-нуң ажыл-чорудулгазынга Гана күрүнениң киржилгези чурттуң национал хамаарышпас чоруун быжыглаарының болгаш бүгү тала-биле хөгжүүрүнүн херээнге, база ол аныяк күрүнениң бүгү делегей харылзааларын тургузарының болгаш хөгжүдериниң талазы-биле сорулгаларны боттандырарынга дөгүм дуза болур дээрзин А. А. Соболев илереткен.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң чамдык кежигүннери өске-даа күрүнелерни КПО-га хүлээп алырының дугайында айтырыгны боттарының чугааларынга көдүрүп үндүрүп келгенинге холбаштыр, Моол Арат Республиканы КПО-га хүлээп алыр дугайында өргүүдел элээн үр үениң дургузунда Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хүн айтырыында туруп турар болгай дээрзин ССРЭ-ниң төлээлекчизи сагындырган. Ол күрүне болза КПО-нуң Уставының чаа кежигүннер талазы-биле негелделеринге бүрүнү-биле тааржып турар болгаш КПО-га МАР-ны киирип алыр дугайында чөптүг шиитпирни Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели чоокку үениң иштинде хүлээп алыр дээрзин ол манаар эргелиг деп А. А. Соболев демдеглээн.

Гана күрүнени КПО-нуң кежигүнүнге хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелээр деп шиитпирни Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели бир үн-биле хүлээп алган.

Оожум океанга англи ядролуг чепсекти шенээринге удур

ЛОНДОН. (СЭТА). Оожум океанда Рождество ортулуктуң районунга ядролуг чепсекти шенээр чорукту чорударының планнары-биле холбаштыр англи хөй-ниити ханы дүвүрээзинин илергейлеп турар.

Водородтуг бомбаның шенелделерин чорудар деп турарын дугайты общиналар палатазынга парламентиниң кежигүннери лейбористер март 6-да даштыкы херектер министри Селвин Ллойдтан айтырыглар салган. Водородтуг бомбаларның шенелделерин чорудар чорук чоогунда турар чурттарның, ылаңгыя Японияның чонунга улуг айыылды таварыштырары, а ол ышкаш ол районга балык тудар чорукка айыылды тургузары билдингир болгай. Чазактың ол планнары Азияга Англияның ат-алдарын баскырадып турар деп лейборист Дэвис медеглээн. Водородтуг бомбаны шенээринге удурланыышкынны илергейлээн хөй-хөй чагаалар Япониядан кээп турар деп ол чугаалаан. «Азияда бистиң өңнүктеривисти чидирип турар бис» деп Г. Дэвис онзалап демдеглээн.

Англи чазак радиоактивтиг халдавырның айыылынга удур калбак хемчеглерни ап турар болгаш дүвүрээзин үндүрериниң кандыг-даа барымдаалары чок деп даштыкы херектер министри Селвин Ллойд бадыткап турган. «Ындыг таварылгада шенелделерни Атлантика океанга эвес, харын Оожум океанга чорударының ужуру чүл? деп Дэвис айтырган. Ллойд ол айтырыгга харыы бербээн.

Англияның водородтуг бомбаның шенелделерин чорудар дээр бодалдарынга чурттуң янзы-бүрү политиктиг болгаш хөй-ниити организациялары удурланып турар. Водородтуг бомбаны шенээр деп планнарны күш чок болдурар дугайында чазактың адынга кыйгырыг салып турар угуулганың адаанга ат салыышкыннарын либеральдыг партия чыып эгелээн.

«Өңнүктер ниитилелиниң» күүсекчи комитеди премьер-министр Макмилланга чагаа чоруткан, ында чугаалап турары болза: «чаза депсириниң аргазы-биле ядролуг бомбаларны шенээринден Англияның бүрүн ойталаанынче, база бо чазын Оожум океанга чорудар дээн шенелделерин күш чок болдурарынче кыйгырып тур бис».

Азияның болгаш Африканың чурттарын экономика талазы-биле чагырарының программазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). «Кинематографияның национал каттыжыышкынының» президентизи болгаш Ортаакы Чөөп чүкке экономиктиг программалар талазы-биле Эйзенхауэрниң тускай чөвүлекчизи турган Эрик Джонстон баштаан «улустар аразының хөгжүлдезиниң айтырыгларының талазы-биле консультативтиг чөвүлелдиң» илеткелин Ак бажың парлап үндүрген. «Экономиктиг хөгжүлдениң программазы» деп адаар чүүлдүн дузаламчызы-биле Азияга болгаш Африкага бодунуң политиктиг болгаш экономиктиг саълдарын калбартыр дээн Каттышкан Штаттарның чүткүлүнүн ол илеткел база бир барымдаазы болуп турар.

Ол районнарда калбарып турар «социальдыг болгаш политиктиг революция» Каттышкан Штаттарны «улуг чарышка кыйгырып турар» деп ол илеткелде чугаалап турар.

Кошкак хөгжүлделиг чурттар индустриализация болгаш чоннун амыдырал деннелин бедидер талазы-биле боттарының планнарын боттандырарда иштики курлавырларын ажыглап турар болгаш Совет Эвилелиниң база Кыдат Улус Республиканың ажыглап турар аргаларын эдерип турар дугайында илеткелдиң чогаадыкчылары улуг сезиглелди илередип турарлар.

«Ол чурттарның элээн хөйү» социалистиг лагерьниң чурттарындан «олар дузаламчыны ап болурлар кылдыр санап турарынга» илеткелдиң чогаадыкчылары таарзынмас чоруун база илередип турарлар. Ол ындыг перспективадан чөвүлел илдең-не сестип турар болгаш «Барыын таланың чурттарындан дузаламчы манаарын», ылаңгыя Каттышкан Штаттардан дузаламчы манаарын кошкак хөгжүлделиг чурттарга ол чөвүлел саналдап турар. Кошкак хөгжүлделиг чурттарже хуу капитал салыышкыннарының киреринге идиг бээрин илеткелде саналдап турар.

ШКОЛАЧЫЛАРГА СҮМЕ

Эртенги чунуушкун

Иштики ак хөйлениң чеңнерин өрү сывыргаш, моюндуруун аңдара каап алыр.

Суг дамчыдылгазының кранындан, азы чунар демирден агып турар сугга чунар. Тазка турган суг-биле чунуп болбас, чүге дээрге суг тазка тура удаткан чок-ла покталы бээр. Бир эвес чунар демир, азы суг дамчыдылгазы чок болза өг-бүлениң кежигүннериниң бирээзин дилээш, аңаа сугну хымыш-биле куттуруп ап тургаш чунуп болур.

Баштай холдарны саваңнап чуур. Уруглар саваңын, азы глицериниг саваңны хереглезе эки: ол эки көвүктелир.

Дыргактар алдының хирин тускай шетка-биле аштаар.

Дыргактар алдынга хирин чыылдырбас төлээде, оларны кыскаладыр кезер.

Оон соонда холдарны катап-ла саваңнааш, ол саваң-биле арынны, моюнну болгаш кулактарны өгээр. Арынны ынчаар саваңнап тура карактар иштинче саваң киирбезин бодаар херек.

Думчук иштин аштаарда думчуктуң бир үдүн эргек бажы-биле чыпшыр идип алгаш, өске үдүнден хейни үндүр үрүптер. Думчуктуң ийн үдү-биле бир угда сиңмирери хоралыг.

Арынга, моюнга болгаш кулактарга өгээн саваңны арыдыр чуп каапкаш, кешти аржыыл-биле кургады чодар. Чугган кешти өл артырарга, аңаа бөзүргей черлер тыптып, хорлангылар үнүп болур.

Кижи бүрүзү боду тускай аржыылдыг болур херек.

Диштерни хүн бүрүде аштаза чогуур.

Кижи бүрүзү боду тускай диш шёткалыг болур ужурлуг, диш шётказының хылдары ындыг-ла кончуг кадыг эвес кезек-кезек бөлүк болза эки.

Диштерни бүгү талаларындан аштаар, чүгле удургу диштерни эвес, харын даг диштерни база аштаар.

Диштерни аштаарының кол сорулгазы — оларның аразында ылдыртына берген чем артыын арыглап үндүрери болур. Ол сорулга-биле үстүү, алдыы диштерни тус-тус аштаар. Үстүү диштерни аштаарда шётканың хылдарын адаандан өрү кылдыр, алдыы диштерни аштаарда—үстүүрткен куду кылдыр тудар.

Диштерни аштаан сөөлүнде аас иштин суг-биле каш катап чайып төгер херек.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00105. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиннген.

ШЫН

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 МАРТ 17 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 55 (3767)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Москваның «Кызыл пролетарий» заводунуң 100 чыл болганынга холбаштыр телеграмма (1 арын).

РСФСР-ниң Дээди Соведиинин үшкү сессиязы (1 болган 2 арыннар).

Тыва облкүскомда (2 арын).

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ 40 ЧЫЛ ОЮНУҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ: Б. Байыр-оол. — Байырлалга белек кылыр (2 арын).

1871 чылдың Париж коммуназы (2 арын).

МУРНАКЫ ИНТЕРНАТТАРНЫҢ ДУРЖУЛГАЛАРЫН ШКОЛАЛАР БУРУЗУНГЕ НЕЙТЕРЕДИР: В. Шерстиков.—Өөренирчилерниң бот-тывынгыр чоруун, инициативазын калбартыр. А. Овчаренко.—Интернат чөвүлелиниң ажылының дугайында. Н. Барахтаев. — Өөренирчилер-биле класстан дашкаар ажыл. А. Буруцкая.—Интернатка өөренирчилериниң арыг-шевер тигиневазы. Т. И. Тутатчиков. — Интернатка өөренирчилериниң ханы болган быжыг билигнери дээш дениеел. Л. Молотнова.—Кижизидикчи биле комсомол организациязының кады ажылы (3 арын).

И. Сестримский.—Ажы-дүнэа найырал-дың керээлери (4 арын).

Румынияга тараачыннар түрэ-халыжкынарының 50 чыл ою (4 арын).

Бистиң области (4 арын).

Школа интернаттарының дугайында

Бистиң бөгүнгү солунувуста областың чамдык мурнакчы школа интернаттарының коллективтериниң ажылының дуржулгазы парлатынган. Улуг өөредилгениң органнарының мурнунга СЭКП-ниң XX съездизиниг салган соруглазын чедиишкиниг күүседири дээш шупургу демисеешпиваан, өөредилге-кижизидилгеяиг ажылды эки организастап, уругларны ниитиге ажыктыг күш-ажылга хүн бүрү чаңчыктырып турар школа интернаттары бистиң область эвээш өвес.

Ана чижек кылыр Бии-Хем районнуң Туран ортумак школазының (директорзу эш В. Шерстиков, интернат өргелекчизи М. Рыжкова) интернадын киирип болур. Ында уруглардың өөредилгезиниң шынары үлүүн санында бедип турары-биле чергелештир, оларның боттарының, инициативазын болган бот-тывынгыр чоруун дыка калбарткан. Интернатта бүгүде ажылдың секторларын уруглар боттары әргелеп, бижээрин турар. Интернатта кижизидип турар уруглар хүн-чурүүн шынгыы сагып, бажыңга онзагылаарны организастыг күүседип турардар. Өөреникчилерге политинформацияны кылып, оларга суббота санында дыштанылганың кезээлерни чоруун, дыштанып хүннерде кинолорны организастыг коргузуп турар. Интернаттың чанында шевер хоздарның, үзеп быжарының, парахмарының, чазамырының болган автомашинанын болган чүрүк тыртыларының белгүнеринде уруглар күзедиш-биле өөренип турардар.

Областың үлүг өөредилгезиниң кылдыңнын болган ВЛКСМ обкомуун чарлаяны «Эң эки интернат дээш» чарышка Туран ортумак школазының интернадының коллективи ийи чылын улаштыр бирги черии ап келген болган бо чылгы чарыштың баштайгы түнелинде бирги черии алган, ВЛКСМ обкомуун болган оболоонуң шилчилер Кызыл түүн база катап чазлап алган. Ол ышкаш ындыг эки ажылдыг интернаттарның санында Суг-Аксының, Хандагайтының, Чазлаяның, Булуң-Теректиң, Эрзиниң болган Кызылдың № 2 школаларының чанында база өске-даа чамдык районнарның школа-интернаттарында бар. Ынаңгыя Бай-Тайга районуң Бай-Тал ортумак школазының болган Мугур-Аксының, Шүйүң чедичыл школаларының интернаттарында уруглардың өөредилге-кижизидилгезиниг таарымчалыг байдалдар тургустунмаан. Интернаттарны эрткен чылын эки сеитеп чылыглаваан, четчир санныг одаар ыяштың белеткевээн болган стол, сандайлар, өөредилге херекседери чедишпес болуп турар.

Дыка хөй школаларның интернаттарында идея-кижизидилгиг ажылдың күдү деңнедиг болуп турарының бир кол чылдагаазы болза, башкы кадрларны, ынаңгыя интернат ажылдакчыларын шиң алырынче, оларны кижизидиринче үүр кичээнгейни салбайн турарында. ээ, область 60 интернат эргелекчи-ың чүгле бирээзи дээш эртенниг. ың кезик хирезинде ортумак эртем ол ышкаш кижизидикчилер-үйүнде башкы эртеми чок, дуржулгазы четпес кижилер ар.

к облоно болган башкылар-бедиер институт оларның болган кижизидикчи база ы, организакчы мергежилин бедиткейн, мурнакчы интернаттарның дуржулгазын нептеретпейн турар. Бо талазы-биле оболоо болган башкыларның биилии бедиер институт өргежок чүгүлә хемчеглерни алыр ужурлуг.

Область интернаттарның хөй кезиниин чанында боттарының дузалаар ажылагый черлери, дуржулга-участоктары, өөредилге шастерекаалары тургустунмаан. Оон улампнаң уруглардың күш-ажылчы кижизидилгезинде тодаргай коргузуг чөп болуп турар.

Чамдык партия, комсомол организациялары интернатта кижизидип турар уруглардың өөредилгезинче болган идея-кижизидилгиг ажылының ужур бүргенин чалбайн турардар. Кижизидилгиг ажылдың шынарының күүзүнден Ак-Туруг, Чаа-Хөл, Кызыл-Мажалык ортумак школаларында өөредилгениң шынары куду, чамдык өөреникчилер сагыыга-чүрүм үрээр, ооллаар, интернатка ажыл-херекти эргелеп башкарыдыңзын ойталап турар.

Алдыгы беш чылда хоорайларга болган кезээ черлерге бүгү ниитиниң ортумак өөредилгезин боттандырып, политехниктиг өөредилгениң хөгжүлезин хандырып, школаларның өөредилге-материалдыг суурун быжыглап, уруглардың өөредилге-кижизидилгезиниң чаа албан черлери—школа интернаттарны түлүп тургузарынче кирер деп, канчаар-даа аажок чүгүлә соруглазы партияның XX съездизи үлүг өөредилгезиниң органнарының мурнунга салган. Ол соруглазы боттандырар дээш бар интернаттарның өөредилге-материалдыг суурун улам-на быжыглап тургаш, оларны чоокку чылдарда чаа хевириниң школа интернаттарынче шилчиринге белеткээри — областың партия, совет болган үлүг өөредилгезиниң органнарының кол соруглазы болур.

Школаларга политехниктиг өөредилгезин боттандырарынга, интернаттарның өөредилге-материалдыг суурун быжыглазырынга оларга шефтеп турар албан, организация, бүдүрүлге черлери, МТС-тер, совхозтар болган колхозтар хөй түүлдерни кылып болурлар. Олар мастерскаяларны тударынга, оларны дериринге дузалап, техниктиг белгүнерни үлүүтүр түзүй эргежоктарын тыжыгыр чоруун база инициативазын улам-на калбартып тургаш, бүгү-ле интернаттарга янзы-бүрү ажылдарны уруглар боттарны кылыр кылдыр чаңчыктырар херек.

Областың интернаттар ажылдакчыларының чоокта чаа болуп эртжен чөвүлел хуралының киржикчилери кыйгырыг үндүрген. Ында интернаттарның ажылын үлегерлиг кылдыр организастап, оларны өөредилге-кижизидилгениң ёзулуг албан черлери болдурган, совет школаның кол соруглазы — өөреникчилерни эртөөринниң үндезиннери-биле чепсегленп, оларны үлетпүрге, кезээ ажылагийга ажылдарынга белеткеп, өзүп олурар аныяк салгакчыларны коммунистиг ниитиледиңи бүгү тала-биле сайзырангай тургузуглуглары кылыр белеткээри дээш бүгү күштерин бээринче үлүг өөредилгезиниң бүгү ажылдакчыларын кыйгырган. Олар областың бүгү хөй-ниитизи-биле кады совет школаның мурнунга партияның XX съездизиниң салган соруглазарын чедиишкиниг боттандырар деп долуу шиитпирлиглер.

Интернаттарда өөреникчилер-биле өөредилге-кижизидилгелиг ажылга кол черни класстан дашкаар ажылдар эзлээр. Ынчангаи эртөөнниер талазы-биле болган техниканың база уран-чүүлдүң янзы-бүрү болгунерни школа бүргүзүнге тургузуп, оларның докпамал ажылдарын чедип алыр. Комсомол, пионер болган өөреникчилер организациларының тывынгыр чоруун база инициативазын улам-на калбартып тургаш, бүгү-ле интернаттарга янзы-бүрү ажылдарны уруглар боттары кылыр кылдыр чаңчыктырар херек.

Интернаттарның чөөкта чаа болуп эртжен чөвүлел хуралының киржикчилери кыйгырыг үндүрген. Ында интернаттарның ажылын үлегерлиг кылдыр организастап, оларны өөредилге-кижизидилгениң ёзулуг албан черлери болдурган, совет школаның кол соруглазы — өөреникчилерни эртөөнниер үндезиннери-биле чепсегленп, оларны үлетпүрге, кезээ ажылагийга ажылдарынга белеткеп, өзүп олурар аныяк салгакчыларны коммунистиг ниитиледиңи бүгү тала-биле сайзырангай тургузуглуглары кылыр белеткээри дээш бүгү күштерин бээринче үлүг өөредилгезиниң бүгү ажылдакчыларын кыйгырган. Олар областың бүгү хөй-ниитизи-биле кады совет школаның мурнунга партияның XX съездизиниң салган соруглазарын чедиишкиниг боттандырар деп долуу шиитпирлиглер.

МОСКВАНЫҢ ЛЕНИН ОРДЕННИГ БОЛГАШ КҮШ-АЖЫЛДЫҢ КЫЗЫЛ ТУК ОРДЕННИГ А. И. ЕФРЕМОВ АТТЫГ «КЫЗЫЛ ПРОЛЕТАРИЙ» ДЕП СТАНОК ЗАВОДУНГА

Заводтуң директору эш Г. А. СУРГУЧЕВКЕ

СЭКП-ниң партия комитединиң секретары эш В. Ф. ЛОТКОВКА

Профэвилелиниң завод комитединиң даргазы эш А. А. ЕРШОВКА

Москваның Ленин орденниг болган Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг А. И. Ефремов аттыг «Кызыл пролетарий» деп станок түүлүнүң заводунуң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болган албан-хаакчыларының алдарлыг коллективинге ол заводту үнелеп тургускаанындан бээр 100 чыл болганын холбаштыр СЭКП-ниң Төп Комитеди болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели изиг байырын чедирип тур.

Москваның «Кызыл пролетарий» заводу болза ада-чурттуң станок түүлүн хөгжүдериниң херээнге, бедик бүдүрүкчүлүг чаа станоктарны шинээлиринге болган оларның шуштурулгалыг бүдүрүлгезин организастазарынга үлүг ролдуу ойнаан чурттуң станок түүлүнүң мурнакчы заводтарының бирээзи болур.

«Кызыл пролетарий» заводтуң коллективи болунуң ажылынга бедик технико-экономиктиг көргүзүглерни чедип алган, үлүг ажыл-агыйын амгы үениң станоктары-биле хандырар дугайында СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларын күүседир талазы-биле моон соңгаар-даа улам үлүг чүткүлүүр-биле ажылдаар дээрииге СЭКП ТК болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели бүгүдерии илередип тур.

СЭКП Төп Комитеди. ССР Звилелиниң Министрлер Чөвүлели.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң үшкү сессиязы

Сессияның март 12-де болган хуралынга *депутат А. В. АНКУДИНОВТУҢ чугаазы*

Эштер депутаттар! Бистиң республикавыстың үлүг ажыл-агыйын улам-на кедүрер, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын болган культурлуг деңнелиң өстүрер дугайында Коммунистиг партияның болган Совет чазактың үлүг чаагай сагыш салып турары 1957 чылда Россия Федерациязының үлүг ажыл-агыйын хогжүдериниң планының болган Бүргүне бюджединиң төлевилелдеринден илдең-дир.

Бистиң республикавыстың мурнунга Совет Звилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң декабрь (1956 чыл) болган февраль Пленумнарының база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алдыгы сессиязының салган негелделеринге болган соруглаларынга РСФСР-ниң үлүг ажыл-агый планының болган бюджединиң төлевилелдери Бюджет комиссиязының эдилери-биле кады бүргү дүгжүп турар.

Шаанда хөжүдангай чораан, аныяк Тыва автономнуг областың ажыл-агыйын болган культуразын хогжүдериие бистиң партиявыстың Төп Комитеди болган Совет чазак кезээде үлүг кичээнгейни салып келген болган салып турар. Областың кезээ ажыл-агыйынга, чурттаага болган культура-амыдырал түлүүнга чыл бүрү дыка хөй акша хөреңгилерни салып киирип турар. Партияның болган чазактың хүн бүрүдеги сагыш салыжкынынга болган кичээнгейниие соруг кирген, областың ажылчы чоннары бүгү совет кижилер-биле бир дээш, күштерии харамнанмайн, үлүг ажыл-агыйын болган культураны хогжүдүп, областа чер ниитиниң бар байлактарын шинээдип ап, үлетпүрүг, кезээ ажыл-агыйны болган ылаңгыя оон кол ажыры — мал ажылын хогжүдер дээш чүткүлдүг демисежип турар.

1956 чылда областың кезээ ажыл-агыйының ажыл-шинчилери эки дүжүттү өстүрер, мал ажылын хогжүдериниң планын ажыр күүседир, оон продуктулуун бедидер, мурнунда биске барык бүдүрбейн турган чогаалдарны болган кезээ ажыл-агыйының ажылакчыларынга Совет Звилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыы болза, мал кыштагладыжкынының чедиишкиниг доозар, часкы хову ажылдарынга ёй-шаанда белеткеиир болган 1957 чылда кезээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниң планын ажыр күүседир дээш демисеелге бистиң областың колхозчуларының, машина-трактор станцияларының болган совхозтарының ажылчыннарының ортузунга күш-ажылчы болган политиктиг чаа кедүргүүшкүнү болдурган.

Партияның болган чазактың хүн бүрүдеги дузаламчызы-биле областа ажылчы чоннарның чурттаага-аныдырал байдалдарын эжиидер талазы-биле ажылды чорудур турар. Шаанда өглерге чурттап, кошкун чораан араттар чаа бажыңнарже шилчип турар. Ам колхозчу араттарның аныдырал-чурттаага байдалдары дыка өскерилген. Районнарда түс-түс кезээ суурларны тутка, оларда муң-муң колхозчу араттар чурттап турар.

Ынчалзажок, бо ажылда ам-даа хөй-хөй четпестер барын мииниг херек. Ынаңгыя мал ажылын хогжүдериниге болган оон продуктулуун бедидериие, областың хоорайларынга болган районнарынга эң-не эргежок чүгүлә үлетпүр бүдүрүгелерии, чурттаага болган культура-амыдырал албан черлерии тударынга материалдыг болган техниктиг аргаларны ыракта-да доодур ажыглавайн турар.

Партия, совет болган кезээ ажыл-агый органнары чер ажылының культуразын бедидеринче, кезээ ажыл-агый ажылдарын механизастарынче утланган хемчеглерни ап турар, ол чорук кезээ ажыл-агый культураларының доктаамал бедик дүжүттерин алыр арганы бээр. Эң, сүт болган дүк бүдүрерии көвүлелдиринче оиза кичээнгей утланган. Экономиканың өскени-биле кады чурттакчы чон көвүлел, социал-культура болган культура-чыры-лышкын албан черлериниң четкизи калбарып, школаларның, эмнелгелериин, фельшер пунктуларының саны өзүп, ажылчы чоннарның чурттаага-аныдырал байдалдары эжиижип турар.

Россия Федерациязының Дээди Совединиң болган Министрлер Чөвүлелиниң мурнунга тургусса чогуур чамдык чүгүлә айтырыглаяны шиитпирээри биске эргежок чүгүлә болуп турар.

Область болза республиканың ыраак ыдыында, дениг оруктуң хажыныында барык 500 километр черле турар. Бисте транспорттуң бол хевири — автомобиль транспорту болуп турар. Ынчалзажок РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң болган чазаглыг оруктарның министерствозу (министри эш Калабухов) автомобиль транспортун организастаарынче девиги эвээш кичээнгей салып турар. Область болза автомашиналарны, төп автосептелге, мастерскаяларынга, хереглээр станок дериглерни, автореэналарны, вешедке кезектерни, а ол ышкаш автомобиль транспортунуң ажылчыннарынга болган албан-хаакчыларынга чүрттаага болган культура-амыдырал албан черлерии тударынга акша-хөреңгилерни, а ол ышкаш бүс-биле ажыл-даар электростанциязының бирги хөгжүзиниң түлүүн доозарынга немей 3 миллион рубль түңнүг база суг дамчыдылгазының бирги эзлчээниң түлүүн доозарынга — 700 муң рубль түңнүг дээвилелдерни гускайлап бээрии РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниден болган Коммунал ажыл-агый министерствозуниан чүткүлүүр дилеп турар бис. Анда дүүштүр областа эргежок чүгүлә дериглерни болган материалдарны хандырып бээрии дилеп турар бис.

Бистиң областа болган Кызыл хоорайда түлүүшкүнүң үлүг четпестери «Тыва түлүг» трестизи болган областың хереглечилер эвилелиниң түлүг конторазы чергелиг ындыг кол организациларны инженер-техниктиг кадрлар-биле четпес быжыглааны-биле хөй нуруузунда тайыгырлатыныл турар, областа түлүг механизмнери, автотранспорт болган ооске-даа эргежок чүгүлә материалдар чедишпейн турар. Областың түлүг организациларының материал-техниктиг суурун калбарыжче (Красноярск крайда) бо чылын үлүг качээнгей салырын Россия Федерациязының Министрлер Чөвүлелиниден болган министр эш Калабуховтан дилеп тур бис. Областың ажылчы чоннарын үлетпүр болган аъш-чем барааннары-биле таарымчалыг хандырары ол черлерниң ажылынан дыка хамаарлыр.

Чогуур санныг автомашиналарны, станок дериглерни болган эргежок чүгүлә материалдарны немей тускайлап бээрии, автомобиль транспортуиуң ажылдакчыларынга чүрттаага болган культура-амыдырал бажыңнарын тударынга дээвилелдерни көвүлелдирии РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниден дилеп тур бис.

Коммунал ажыл-агыйын хогжүдер болган область төвү—Кызыл хоорайны чаагайжыдар талазы-биле соңгаарлалын болбас соруглаларны шиитпирээрде бистиң областа четпес дузалап турар республиканың Коммунал ажыл-агый министерствозуна бистиң хомудалдарывыс үлүг. Хоорайда суг дамчыдылгазы болган канализация чок, кудумчуларның хөй нуруузу асфальтылатынмаанындан олар эрттии чорутунмас' байдалда турар. Чонның электри энергия-биле хандырылгазында үүктелиниккиниер хөй, хоорайның электри четкизи багай байдалда турар. Областа чаагайжыдыга талазы-биле ажылдарны чорудар дугайында РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң айтыжкынының (1956 чылдың августагы) Коммунал ажыл-агый министерствозу четпе күүседишпээн. Ындыг байдалды таарымчалыг кылдыр санап болбас.

Областың хоорайларын, хамыктың нуруунда область төвү—Кызыл хоорайны чаагайжыдар чорукту күүзелдирер-биле чүрттаага түлүүнүң болган электростанциязының бирги хөгжүзиниң түлүүн доозарынга немей 3 миллион рубль түңнүг база суг дамчыдылгазының бирги хөгжүзиниң түлүүн доозарынга — 700 муң рубль түңнүг дээвилелдерни гускайлап бээрии РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниден болган Коммунал ажыл-агый министерствозуниан чүткүлүүр дилеп турар бис. Анда дүүштүр областа эргежок чүгүлә дериглерни болган материалдарны хандырып бээрии дилеп турар бис.

Бистиң областа болган Кызыл хоорайда түлүүшкүнүң үлүг четпестери «Тыва түлүг» трестизи болган областың хереглечилер эвилелиниң түлүг конторазы чергелиг ындыг кол организациларны инженер-техниктиг кадрлар-биле четпес быжыглааны-биле хөй нуруузунда тайыгырлатыныл турар, областа түлүг механизмнери, автотранспорт болган ооске-даа эргежок чүгүлә материалдар чедишпейн турар. Областың түлүг организациларының материал-техниктиг суурун калбарып, шиитпирээрии биске эргежок чүгүлә болуп турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң үшкү сессиязы

(Төнчүзү).

Депутат **Д. Н. Крюков** (Тюмень область) область бәр болуп турар кайгамчык хөй бүдүмел байлактарның, газтың, хөмүр даштың, рудаларның үлетпүр курлавырларының, торфтуң чуртта эң-не хөй курлавырларының, гидроэнергетиктиг курлавырларның дугайын чугаалаан. Ынчалзажок ол байлактарны оожум шингээдип турар. РСФСР-ниң Күрилаңы болгаш ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы Уралдың экономиказы-биле чарылбас холбаалыг ол районну хөгжүдериниң аргаларын көпкек шинчилеп турар. Балык тударын болгаш ыяш белеткелдерин көвүдедир талазы-биле область улуг аргаларлыг.

Эш Крюков оон ынай эргелел аппарадың бөдүүнчүдериниң болгаш чингедиринің дугайында айтырыгны чугаалаан.

Ажылчы чоннарның кадың камгалазарының айтырыглары депутат **М. С. Обрацованың** (Саратов хоорай) саналынга улуг черни ээлээн. 1957 чылда Саратов область-да болгаш Саратов хоорайга Балык кайгалалының талазы-биле эртекн чылдыңга дениээрге дозевилелдер дыка көвүдээнин ол демдеглээн. Акша көрөнгилериниң чамдыкызын эминээшкин четкизин калбартырыңа бээр, ол чорук мергежилдиг эмчи дузаламчызын төпче улам-на чоокшуладыр арганы бээр. Саратов областың бүгү районнары ам рентген аппараттарыбиле, клиника лабораториялары-биле, санитария транспортту-биле хандыртынган. Эмчи кадрларны хувазарын экижидериниң аргежок чугулазының дугайын депутат Обрацова чугаалаан.

Депутат **А. А. Королев** (Воронеж область) 1955 чылда областа үлетпүр бүдүрүлезиниң хемчээли 1940 чылдыңга дениээрге ийи ажыг катап өскен деп дыңнаткан. 1956 чылда үлетпүр бүдүрүдезиниң деңнели 18,2 хуу немей өскен. Экскаваторларны, амгы үениң дарганнарга болгаш хептелге дериглелерин, тараа арыглаар нарын машиналарны, кауучукту, автомашиналарны, радио приемниктерни, телевизорларны Воронежте бүдүрүп турар апарган.

Эш Королев өске-даа депутаттар-биле бир демей, 1957 чылда республиканың чүве ажы-агый планын болгаш бүдженин планын 103 хуу күүсеткен, а көдээ ажы-агыйның ажылдакчылары сүт, эт, картофель бүдүрерин көвүдеткен деп чүвени демдеглээш, республиканың улуг ажы-агыйын улам ынай хөгжүдер талазы-биле хемчеглериниң дугайын чугаалаан. Чуваш республиканың чамдык онзагай байдалдарын барымдаалаш, оон көдээ ажы-агый бүдүрүлгезиниң кол адыры—мал ажылы болгаш техниктиг культураларны тарып өстүрери болур ужурлуг деп ол айыткан. Оон-биле холбаштыр РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң талазындан дузаламчы эргежок чугула.

Республиканың культура албан черлериниң негелде хереглелдеринге кичээнгей чок дээш РСФСР-ниң Культура министерствозун депутат шүгүмчүлээн.

Депутат **А. В. Макарычева** Приморье крайның эгээртинмес байлактарының дугайын чугаалаан. Эртекн чылын крайга үлетпүр продукциязын бүдүрери 1955 чылдыңга дениээрге 20 хуу өскен. Планда амыр 233 мүң центнер азыкты болгаш дөрт миллион ажыг сава краб консерваларын берген. Приморьениң балыкчылары дыка эки ажылданнар.

Крайның эгээн хөй хоорайларында чуртталга тудуун калбартыры, кадык камгалалын экижидери эргежок чугуча деп эш Макарычева чугаалаан. Бүдүрүлелери Приморье крайда турар министерстволар олче кичээнгей салыр ужурлуг.

Депутат **И. А. Логунов** республикага энне аныяк областарның бирээзи — Балашово область көдээ ажы-агый хөгжүлезинин айтырыгын болгунда саналынга тодаргай чугаалаан. Область тургустунганындан бээр эртекн үш чылларның дургузунда маңаа тараа бүдүрери 30 ажыг хуу, картофель 69 хуу, тарымал тоорук болгаш чигир свеклазы ийи ажыг катап көвүдээн. Малдың баш саны сөөлгү чылда дыка көвүдээн.

Моон-биле кады областың колхозтарының, совхозтарының болгаш МТС-териниң ажылында ажыглатынмаан курлавырлар ам-даа хөй деп эш Логунов демдеглээн. Смоленчи колхозчуларның үлегерин ёзугаар областың ажылчы чоннары эът бүдүрерин эртекн чылдыңга улур ийи катап көвүдедир, а сүт бүдүрерин бүдүн чартык катап бедидер деп хүлээлгени ап турар.

РСФСР-ниң Коммунал ажы-агый министри депутат **П. В. Сурин**, депутат **И. М. Василенко** (Алтай край), депутат **А. И. Смирнов** (Чита область) олар база кежээки хуралга санал бергеннер.

Сессия март 14-те ажылын үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Март 13-те кежээки хурал

РСФСР-ниң Дээди Совединиң үшкү сессиязының март 13-теги кежээки хуралы РСФСР-ниң Дээди Совединиң Даргазының оралакчызы депутат **И. С. Панькинниң** даргалаашкыны-биле ажыттынган, анда хүн чурумунуң бирги айтырыының талазы-биле саналдар бээри үргүлчүлээн. Барле дугаарында депутат **П. Н. Лялин** (Новгород область) санал берген. Областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының болгаш колхозчуларының Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга белеткенин турарын чугаалаан. Бо чылдың январьның болгаш февральның дургузунда үлетпүр продукциязын бүдүрери эртекн чылдың он-на үезинге дениээрге дыка көвүдээн. Колхозтар болгаш совхозтар часкы тарылгага күженишкинниг белеткенин турар. Украин ССР-ниң Станислав облазының ажылчы чоннары-биле чарыш ажы-агыйның хөгжүдезинге идиг берип турар.

РСФСР-ниң Чырыдышкын министри **Е. И. Афанасенко** школаларны политехнизастаарының айтырыын бодунуң саналынга колдай чугаалаан. Министерство болгаш Башкы эртемнериниң академиязы ортумак школаның чаа өөредилге планын ажылдап кылган, ол план политехниктиг өөредилгениң болгаш өөренекчилерни практиктиг ажы-чорудулгага белеткээриниң сорулгаларынга тааржып турар. Ол планны дүржүгүн чуруму-биле 500 ортумак школаларда ажыглап эгелээн, а чаа өөредилге чылында республиканың ортумак школаларының дөрттүң бир кезиниге ажыглаан турар.

Өөренекчилерни инитиге ажыктыг күш-ажылче хандырып киирериниң дүржүгазы школаларда мөөнетинген. Ылаңгыя Ставрополь крайның «Россия» колхозунуң чанында ортумак школаның эгелээшкини калбаа-биле нептереэн.

Ынчалзажок, политехниктиг өөредилгебиле болгаш өөренекчилерни практиктиг ажы-чорудулгага белеткээри-биле холбаалыг айтырыгларны Чырыдышкын министерствозу, Башкы эртемнериниң академиязы болгаш улус чырыдышкынының чер-чер органнары ам-даа оожум шинитпирлеп турарын одаар демдеглээн. Өзүп олурар салгал кадык, күш-ажылга ынакшылдыг, бодунуң Төрээн чуртунга кызыгаар чок берингеп болзун деэш совет башкылар, улус чырыдышкынының ажылдакчылары бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерни кылыр деп эш Афанасенко чугаалаан.

Депутат **С. М. Ислюков** (Чуваш АССР) Чувашияның үлетпүр эртекн чылдың планын 103 хуу күүсеткен, а көдээ ажы-агыйның ажылдакчылары сүт, эт, картофель бүдүрерин көвүдеткен деп чүвени демдеглээш, республиканың улуг ажы-агыйын улам ынай хөгжүдер талазы-биле хемчеглериниң дугайын чугаалаан. Чуваш республиканың чамдык онзагай байдалдарын барымдаалаш, оон көдээ ажы-агый бүдүрүлгезиниң кол адыры—мал ажылы болгаш техниктиг культураларны тарып өстүрери болур ужурлуг деп ол айыткан. Оон-биле холбаштыр РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң талазындан дузаламчы эргежок чугула.

Республиканың культура албан черлериниң негелде хереглелдеринге кичээнгей чок дээш РСФСР-ниң Культура министерствозун депутат шүгүмчүлээн.

Депутат **А. В. Макарычева** Приморье крайның эгээртинмес байлактарының дугайын чугаалаан. Эртекн чылын крайга үлетпүр продукциязын бүдүрери 1955 чылдыңга дениээрге 20 хуу өскен. Планда амыр 233 мүң центнер азыкты болгаш дөрт миллион ажыг сава краб консерваларын берген. Приморьениң балыкчылары дыка эки ажылданнар.

Крайның эгээн хөй хоорайларында чуртталга тудуун калбартыры, кадык камгалалын экижидери эргежок чугуча деп эш Макарычева чугаалаан. Бүдүрүлелери Приморье крайда турар министерстволар олче кичээнгей салыр ужурлуг.

Депутат **И. А. Логунов** республикага энне аныяк областарның бирээзи — Балашово область көдээ ажы-агый хөгжүлезинин айтырыгын болгунда саналынга тодаргай чугаалаан. Область тургустунганындан бээр эртекн үш чылларның дургузунда маңаа тараа бүдүрери 30 ажыг хуу, картофель 69 хуу, тарымал тоорук болгаш чигир свеклазы ийи ажыг катап көвүдээн. Малдың баш саны сөөлгү чылда дыка көвүдээн.

Моон-биле кады областың колхозтарының, совхозтарының болгаш МТС-териниң ажылында ажыглатынмаан курлавырлар ам-даа хөй деп эш Логунов демдеглээн. Смоленчи колхозчуларның үлегерин ёзугаар областың ажылчы чоннары эът бүдүрерин эртекн чылдыңга улур ийи катап көвүдедир, а сүт бүдүрерин бүдүн чартык катап бедидер деп хүлээлгени ап турар.

РСФСР-ниң Коммунал ажы-агый министри депутат **П. В. Сурин**, депутат **И. М. Василенко** (Алтай край), депутат **А. И. Смирнов** (Чита область) олар база кежээки хуралга санал бергеннер.

Сессия март 14-те ажылын үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Тыва облкүүскомда

ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының ыы институдунуң түрк дылдар секторуунуң чүүлдүг деп көргени, база Тываның дыл, литература болгаш төөгүнүң эртемшинчилел институдунуң кирип келгени Тыва орфографияның шын бижилгезиниң дүргүнүүн төлевилелин бадылзар дугаайында ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң Күүсекчи Комитединдө чоокта чаа шинитпир хүлээп алган.

Шын бижилгениң орфографиязының дүргүнүн бо чылдың апрель 1-ге чедир парлап үнүдүрерин областың ном үнүдүрер черинге (директорду эш Делег) хүлээнидирген. Бадылатынган тыва орфографияның шын бижилгезиниң дүргүнүн ажыл-херектерин тыва дыл кырынга чорудуп турар бүгү организациялар болгаш оболоо, ном үнүдүрер чер, солуннар редакциялары бөтарының ажылынга шынгыы удуртулга болдурарын облкүүском даакскан.

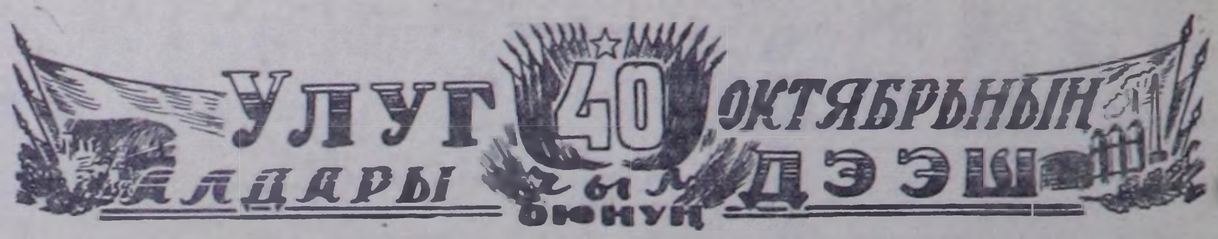

Социалистиг чарышты калбарткан

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудуг бригадазы бо чылын 3600 кубометр тудуг ыяжы белеткээр. Ам 2790 кубометр белеткетинген болгаш орук агынче үндүр сөөртүнген. Белеткетинген ыяштыг тудуг шөлдеринче сөөртүп эгелээн.

Бригада үш звено кылдыр үстүп алган ажылдап турар. Ланзының звенозу мүң кубометр ыяш белеткээр планын 1112 кубометр, а Чайбар-оолуң звенозу 900 кубометр ыяш белеткээр тургаш 834 кубометрни, Хүлер-оол үүртткан звено 800 кубометр ыяштан 445 кубометрни белеткээн.

Тудуг ыяжының белеткелин дүргедедир дээш колхоз баштаар чери болгаш колхозта партия организациязы организастыг хемчеглерни ап турар. 12 колхозчу малчыннар 200 чүлүктү кезип, тудуг шөлүнде дүжүрген. 30 малчыннар Теректиг-Хемниң оруун трактор чоруур кылдыр аштаан болгаш ыяш кезип белеткеп турар черде бир чурттага бажыңын тутка.

Ыяш белеткелин дүргедедип, тудуг планын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болур ооңга чедир күүседир дээш колхозчу тудугжулар социалистиг чарышты калбарткан.

С. СОРАТ-ООЛ.

Алды муң дөстерни олуртур

ДАШТЫГ-КҮЖҮР. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхоз эртекн чылын ногаа ажылындан биче эвес орулганы алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглелерге болурунга хынамчалыг белеткенин турар. Тускайлаан өстүрүп турары расадалар ам 5—8 см чедир бедип үүп келген, оларны ирик-эдек саважыгаштарда март 10-дан эгелеп олурту берген. Баштайгы ийи хүннерде беш кижи 2000 дөстү белеткээн, олар ындыг 6000 дөстерни олуртурлар.

Парниктерде өдектерни белеткеп турар. Бо хүннерде 35 рамаларны немей кыган болгаш шилдээн шывыгларны база кылып турар. Ногаа бригадазы бо чылын картофельди 20 гектарга олуртур, оон үрезинъери база белеп.

Суурну радиожуткан

Суурларның бирээзи. Районнуң харылзаа конторазы ажылчын суурну радиожударын шинитпирлээш, ол ажылды кыска үеде организастап чоруткан. Бо хүннерде суурнуң 40 ажыг бажыңнарында радио точкалары кииртинген. Арткан бажыңнарны радиожудары уламчылап турар.

Суурнуң чурттакчылары чурттуң кайыдаа кыдыгларында бистид челинишкиннеривисти радио дамчыштыр хүн-бүрү сонуургап дыңнап турар.

Н. ДАРЫЙГЫ.

БАЙЫРЛАЛГА БЕЛЕК КЫЛДЫР

Чурттага шөлдериниң тудуун улуг хемчээлге калбартыр, бүгү ажылчыннарны, көдээниң ажы-ишчилерин болгаш албан-хаакчыларны тазырымчалыг бажыңнар-биле бүрүн хандырар чугула соруганы СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму тудугжуларның мурнунга салган.

Партияның шинитпирин амыдыралга биттандырыбышаан, база Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга белектиг ужуражыр үеэш «Тыва тудуг» трестизиниң чурттага бажыңнар тудар тудуг участогунуң ажылчыннары чурттага бажыңнарын туларының колкол ажылдарын Октябрь байырлалынга чедир күүседирин, бүгү тудуг планнарын декабрь 20-не дооскаш ажылдаар соруктуг ажылдап турарлар.

Олар тудуг ажылдарының планын январь айда 160 ажыг хуу, февральда — 163 хуу күүсеткеннер. Амгы үеде тудугжулар апрель айның планынга киприштир ажылдап турарлар. Тудуг бригадаларының иштинден Хертек Темирнин, Ярославцевтиң удуртқан бригадалары тудуг ажылдарының планнарын үргүлчү ажыр күүседип, тудугнуң шынарын бедидип турар.

Тудуг бригадаларында ажылчыннарның иштинден эштер Шөмбүл, Кускашева, хоочун бызанчы Бомбуй-оол, Макаренко болгаш оон-даа өскелер улуг Октябрьның байырлалынга алдар болдурган социалистиг чарыштың тинлекчилери болуп, хүн-бүрүде нормаларын 150—175 хуу чедир күүседип турарлар.

Бо март айның арткан хүннеринде кылып күүседир бедиткен хүлээлгелерни тудугжулар алган: дөрт-дөрт аал иштиг чурттаар 2 бажыңнарны бүрүн ажылдарга кирер, ийи-ийи аал иштиг чурттаар 3 чаа бажыңнарның кол тудуушкунун төгерер, дөрт аал иштиг чурттаар 1 бажыңның чедир кыдынмаан чүүлдерин бүрүн доозар.

Бо хүлээлгени чүгле долдур эвес, харын ыракта ажыр күүседирин тудугжулар чедип ап шыдаарлар. Ындыг болзаалаа, «Тыва тудуг» трестизиниң эртелелиниң начальнигиниң оралакчызы—хандырылганы харылаар хүлээлгелиг эш Новиков, трестиң тудуг материаллар хандырылгазының киллизиниң начальнигы эш Бородин олар тудугнуң чугула материалдары-биле тудуг объектилерни дыка четпес хандырып турар.

Дөрбелчиннеп чонган ыяштар, маңнар ажы үеде тудуг бригадаларында үстүп, газктелип турар. Бажан тудуг мастерлери, бригадирлери тудуг материалларын үзүктелиишкин чокка бээр дугайында айтырыг тургузуп келирге, хандырылгакидизинин начальнигы эш Бородин олардың негелделерин чогуур үезинде хандырып бербейн, чылзып келгей. Чижээ, чурттаганың чаа 5 бажыңнарын хереглетинер соңга кастаарлыг бээр дугайында айтырыгны 1956 чылдың декабрь 15-те тургускан мен, а ол айтырыгны катап-катап хөй удаа тургузуп туратпаалаа оңу 1957 чылдың март 9-ка чедир сонгаарладып келген. Бо талазы-биле трестиң чазанылга цехиниң начальнигы эш Осипов, инженери эш Жуков олар база бүрүлүг.

Тудуг трестизиниң удуртукчулары, ылаңгыя кол инженер эш Овчуков чурттага бажыңының тудуг объектилеринге ховар барып турар.

Бо четпестерни шинитпирлиг узуткавышаан, тудугжулар алган хүлээлгелерин эрестиг күүседип, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга төлептиг ужуражырлар.

Б. БАЙЫР-ООЛ.
«Тыва тудуг» трестизинде тудуг мастери.

Ийи чүстү 5086 баш чедирген

Оюн Ланзы—Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң хоочун хойжузу. Ланзы ол ажылынга он бир чылдарның дургузунда ажылдап, колхозтуң дүржүлгелыг хойжуларының бирээзи апарган. Ол 1946 чылда колхозтуң 200 баш төрүүр хойларын хүлээп алган, чыл санында чаш төлүн менди доруктуруп, колхозунга дужаап келген. Оон ээ баштай хүлээп алган 200 төрүүр хойлары ам 5086 баш четкен.

Хойжу малдың чаш төлүн менди ажаан алырда, төрүүр хойларның одарынче улуг кичээнгей салып турар. Кышкы үеде соок хүннерде хоюн өртен орайтазы үнүргеш, кежээ база орайтай бергенде кирип кээп турар. А чылыг хүннер болганда эртен эрте үндүрер. Малдың күжүн көрүп тургаш одарларны солуурун база чугула.

Ланзы эртекн ажыл-агый чылынга бодунуң кадалынга тургап 400 төрүүр хойларынаң 420 хураганнарны албышаан, бир хойдан-на 2 кг дүктү кыргыш алган. Бо ажыл-агый чылында 600 хураганнаар хойларындан 60 баш хураганны артыкка алыр деп бедиткен хүлээлгени алган.

Ланзы областың мурнакчы хойжуларының дүржүлгазын солуннардан танышып, бодунуң ажылынга ажыглап турар. Ол «Шын», «Коммунист» солуннарны болгаш «Огонек» деп журналды чагыдып алган номчуп турар.

Оюн Ланзы ам Октябрьның 40 чылынга алдар болдуртан социалистиг чарышка киржип, ол-ла колхозтуң хойжузу Ч. Допсаңны чарышка кыйгырган.

О. ОПЕЕН.

1871 чылдың Париж коммуназы

Бөгүн бүгү делегейниң депшилгелиг кижилери Париж Коммуназының 86 чыл болган ооң деңгеглеп турарлар. Оон ужурлузазы делегейниң революстуг ажылчын шинчээшкининиң төөгүзүнге канчаар-даа аажок улуг. Париж коммуназы капитализмге баштайгы согуушкунну таварыштырган, ажылчын ангының революстуг чаазан тургускан болгаш капиталистиг нинитилелди социализм-биле солуурунуң эгези болган.

Францияга 1848 чылдың революциязы аштырган соонда реакцияның тергиилээшкининиң үр үези эгелээн, ол үе—I Наполеонуң чээни III Наполеон — Луй Бонапарт чурттуң башкарыкчы күштериниң бажынга император болуп турган Ийиги империязының үези болур.

Ийиги империяның догуннап турганының сөөлгү үезинде Франция политиктиг болгаш экономиктиг кризистиң аар-бергe үезин чурттап эрттирип турган. Ажылчын шинчээшкинин улам-на күштенип, революция чоокшулап орган. Аар-берге байдалдан уштунар дора ыяпар чаа чайында деп III Наполеон болгаш буржуаз ангылар ынчаар көрүп турганнар.

1870 чылдың июль 19-та Франция Пруссияга удур дайын чарлаан. Ынчалзаа Францияга ол үеде тергиидеп турган Бонапарттың ёзу-чүрүмүнүн ирий берген чоруун дайынның баштайгы хүннери көргускен. 1870 чылдың сентябрьниң 2-де Францияның бир армиязы Седан хоорайның чанынга шуут дүүн берген болгаш император III Наполеон туттурган.

Седанның чанынга Француз шериглериниң чылча шаптырганының дугайында медээ улустуң дошкун киленнээшкинин үдүрген. Сентябрь 4-те Парижтиң ажылчыннары болгаш биче буржуазия хөлзеп үнгеш, Ийиги империяны дүүр октаан болган Францияны республика кылыр чарлаан. Ынчалза-даа ажылчы чоннуң көпкек организастыг чоруун ажыглаан, буржуазия эрге-чагырганы эжелеп ап, «Национал камгалалдың» чазаан тургускан. Ийиги империяны дүжүргени болгаш пруссий шериглерин Франциянын левискээринче хамыган киргени дайынның харакгерин өскертken. Пруссиянын эжелекчи политиказының түннелинде эжелекчиге удур Франция чөптүг дайынны чоруудар апарган. Ындыг түрбүже «Национал камгалалдың» чазаа бодунуң ажы-чорудулгазының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле дайынга удур улустуң күштерин мөөнгээстаарын бодаваан, харын-на улус массаларның улам өзүп турар патриотчу идепкейинден болгаш революсчу хөөн бодалындан корткаш дайын-биле бүдүү сүлчээ кыла берген. Ынчангаш «Национал камгалалдың» чазаа «Национал өскерликчи» чазак болуп хуулган.

Пруссия шериглер сентябрь 17-де Парижти бүзээлекен. Төрээн хоорайын ажылчын анги камгалап турупкан. Дайынга удур демисежири-биле бүгү Францияга партизаннар отрядтары түргустуургаан.

1871 чылдың январьның төнчүзүнде немецтер Францияның бүгү девискээрининг үштүн бир кезиин эжелеп апкан. «Национал камгалалдың» чазаа пруссиан эжелекчилер-биле аар-берге тур тайбынны Франциянга контрево-люстуг чазактың шериглериниң удурлашкынын ажып тинтээш, чазактың чугула албан черлериниң башкыларын эелеп алган. Чазак болгаш оон хамык дүжүттери Версальче дезе берген. Парижте эрге-чагырга ажылчын ангының хөлүнга кирген. Ынчангаш 1871 чылдың март 18-зи бирги ажылчын революциянын хүнү болу берген.

Парижи Коммуназы — 1871 чылдың март 18-те тура-халышкынның түннелинде париж ажылчыннарның тургусканы революстуг чазак — пролетариаттың диктатуразының делегейде бирги дүржүлгазы болур. Париж коммуназы буржуазияның күүне машиназын буза шапкан, эрги министерстволарны дүжүрген, доктаамал шеригни болгаш полицияны чок кылган, бүгү улустуу чепсеглээн. 1871 чылдың март 26-да бүгү нинитиниң бадылаашкыны-биле сонгутурган Коммуна — күүне эрге-чагыргазының дээди органы болу берген. Сонгулдаларга Парижтиң ажылчы чоннарының улуг кезии кириишкен. Коммуналың 86 кежигүннериниң иштинден 28 ажылчыннар, I интернационалдың кежигүннери 18 кижи бар турган.

Күүненің херектерин удуртурунга: министиги корум-чурумну доктаадып турган.

Фабрика эелериниң хөлүнга арткан бүдүрүлелерге ажылчыннарның контролин тургускан. Ажылчыннарны ол болгаш баранғы дапкыш бажыңнардан Версальже дезе берген байларның чаагайжыдыр кылдынган бажыңнарынче көжүргеп.

Коммуна болза чаа-чаа школаларны, клубтарны, үруглар яслилерин ажыдар дугайында, башкыларның ажыл төлевирин бедидер дугайында сагыш салып турган. Библиотекалар, музейлер театрлар ажылын экижидер, оларны хөй-ниитинни болдурар дугайында айтышкыннарны берген, хүрээни күүненеден болгаш школадан тускайлаан.

Парижти бүзээлекен турган контрреволюстуг генерал Тьериң шериглериниге удур Коммуна кадыг берге байдалдарга дайынны чорудар апарган. Пролетар революциязының диктатуразын удуртуп шыдаптар марксисчи партия турбаан, тараачынизар-биле ажылчыннарның эвилели чок болган чорук революсиянын чорулгазынга улуг саңдарны чедирген.

Национал гвардияның Төп Комитеди улуг болгаш эдип-чазап болдунмас шыкындырыгларны кылган. Контрреволюстуг Тьер болгаш оон министрлери Версальже деле бөзәри билек Национал гвардияның батальоннарын ынаар кирер турда, ону ынчаар кылбаан. «Национал гвардияның контрреволюстуг кезээ Парижтен дезип үне бөзәри билек дораан-на Версальже кирер керек турган» —деп К. Маркс бижээн. Коммунчулар бодунуң дайыннарын чылча шаап базарының улуу, оларны кедергей чымчак көрген.

Коммунчулар француз банкыларны хураавааан болгаш оон алдын курлавырларын ажыглавааннар. Контрреволюсчулар банкыларга олуруп алгаш, Коммунаның ол ышкындырыын ажыглап алгаш, Тьериң чазаан хөй түнүг акша-мөңгүн-биле деткээннер. Версальчыларга 257 миллион алдын франколарны берген турда, акша-мөңгүн талазы-биле качыгдап турган коммунчулар чүгле 16 миллионну алганнар.

Коммунаның кежигүннериниң боттарының аразынга идеология талазы-биле чөрүдээлиг чорук оны кошкадып турган. Олар ийи болукке: хөй кезии — бланкистер, эвээш кезии — прудонистер кылыр чарлып турганнар. Бланкистер революсчу диктатураның талалакчылары болуп турган болза-даа олар ажылчын массалардан хоорук, нинитилелдиң экономиктиг хөгжүлдезин билбес турганнар. Прудонистерден тургустунган эвээш кезии биче буржуазияның эрге-ажылын камгалап турган, оларның барын болуу пролетариаттың диктатуразынга болгаш революсиянын дайзыннарын базарынга удурланып турганнар. Ийи партиялар аразынга ындыг демисел Коммунаның ажы-чорудулгазынга моондак болуп, ону кошкадып, Коммунага удур контрреволюсиянын демиселин чингеткен. Коммунаның прудонисчи болгаш бланкисчи составы пролетаржы политиканы революцияга хандырып шыдаваан.

Ындыг үеде Тьер Версальга шериг чыып, герман канцлер Бисмарк-биле сүлчээлежип, 100 муң хире туттурган француз солдаттарны хостадып алгаш, шериг күжүн улгаттырып алган. 1871 чылдың апрель 2-де Париж коммуназынга удур дайын чорудулгазы эгелээн.

Коммунчулар күштүг дайынга удур согуушкунну кылган болза-даа, четпес белеткелдиг болганының харазы-биле версальчыларны чаза шаап шыдаваан. Версальчылар майның эгезинде 100 муң хире шериглерни болгаш алаан каш муң үлөбооларны Парижче тыртып алган. Парижчилер ол дең эвес демиселге маадырлыг тулчуп турганнар.

Май 21-де версальчылар Парижче хөпе таварып кирген. 10 муң ажыг херээженнер баррикадаларга ар улус-биле деңге тулчуп турганнар. Коммунчуларга үлөбоолар кончуг эвээш, харын чамдык участоктарга мырынай чок турган.

Дең эвес кадыг дошкун демисел 4ир недель үргүлчүлээн соонда май 28-те сөөлгү баррикада дүжүп баткан. Париж ханга дүшкен. Контрреволюция ажылчыннарны, херээженнерни, үруглары калыг дошкуну-биле боолап турган. Буржуазия бодунуң диктатуразын хосталга болгаш демократия биле чеже-даа чаап турза оны ёзулуг маркеисчилер чиктизининг кайгавас. Буржуазия — ажылчы чонну дарлаарының үр хилинчектиг төөгүзүн доозарының эң сөөлгү мөлчүүчү ангызы болур. Ол улус массаларны мегелээр, коммунизм дээш демиселлен оларны хоорукталыраар дээш бодунуң диктатуразының аарыглыг ёзулуг бүдүш-шынарын чалырып турар.

Париж коммуназы ажылчын ангының чазаа болуп турган болгаш ажылчын ангыны капитализмден хостаарының демиселчизи, шынап-ла интернационалчы болуушкун турган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының мурнунда бүгү чурттарның ажылчын ангызының эргеажыктарының ёзулуг илередикчилери Париж Коммуназының базым бүрүзүн өөренип, коммунистиг нинитилелди тургузуп ужурлуг ажылчын ангының эргечагыргазының тургузуун көргүзер дээш коммуның хевир бүрүзүн кичээнгейлиг кө турганнар. Пролетариаттың диктат социалистиг революциянын болг муниизмни тургузарының чеп ужурунда буржуазия пролетар сек чокка казарын күзеп тура риат бодунуң диктатуразы чо тиг дайынга удур демиселге аштырар деп чүве тодаргай.

Октябрьның социалистиг Улуг циязының дүржүлгазын буржуаз тар болгаш ревизионистер кудул ораалдажып турарлар. СССР-де пролет тың диктатуразының дөртен чыла гаш улус демократиязының чурттар пролетариаттың диктатуразының он дүржүлгазы бүгү делегей пролетариадын-

Ынчангаш капитализмниң дарлалындан хосталыры дээш ажылчы чоннуң демисединге пролетариаттың диктатуразының улуг ужур-дузазын карангыладыр дээш буржуаз идеологтар чеже-даа нүүлдеп турза оларның оозундан чүү-даа үвмес.

Париж Коммуназы болза, марксисчи-ленинчи теориянын хөгжүлезинге, пролетар революциязының дугайында, пролетариаттың диктатуразының болгаш пролетаржы партияның теориязының дугайында өөредиг улуг саңдарны чедирген. Коммуналың төөгүлүг үлегер-чижээ бүгү делегейниң ажылчын шинчээшкининге, Росснята тиилелгелиг пролетар революциязынга үнелеп четпес улуг саңдарны чедирген. Октябрьның социалистиг Улуг революциязы кижи төрелгетеннин төөгүзүнге чаа үеин ажыктан. «Коммунаның херээ болза социал революциянын херээ, ажылчы чоннуң политиктиг болгаш экономиктиг долу хосталгазының херээ-дир, ол болза, бүгү чырык өртемчейниң пролетариадының херээ-дир. Бо утка-биле алырга ол улам чок» деп В. Н. Ленин бижээн.

МУРНАКЧЫ ИНТЕРНАТТАРНЫҢ ДУРЖУЛГАЛАРЫН ШКОЛАЛАР БҮРҮЗҮНГЕ НЕПТЕРЕДИР

Совет чазактың болгаш Коммунистиг партиянның хүн-бүрүде доктаамал сагыш салышкынының ачызы-биле 1945 чылдан эгелеп тыва школаларның чанынга интернаттарны ажыткан. Оон бээр интернаттар үндезин чурттакчы чоннуң аразындан улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга эргежок чугула культурлуг болгаш билиглиг кадрларны белеткээриниге дыка улуг рольду ойнаан. Чүгле сөөлгү беш чылдарның дургузумда безин интернаттарга кижизитиргеннерден 98 башкыларны, кодээ ажыл-агыйның 170 тускай эртемниглерин, эмнелгенниң 49 ажылдакчыларын белеткээн.

Амгы үеде область 73 интернаттар бар. Ында 7400 өөреникчилер күрүнеңниң долу хандырылгазында өөренип турар. СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, областың чамдык башкылары болгаш школа интернаттарының кижизидикчилериниң чамдык коллективтери уругларны өөредилге кижизидилгезинге болгаш күш-ажылга ынак кылдыр кижизидериниге база санитар-гигиенниге, культурлуг болурунга чаңчыктырар талазы-биле элээн чедиишкинилерни чедип алганнар.

Бистиң областың школалар директорларының, интернаттар эргелекчилериниң, кижизидикчилериниң чөвүлел хуралы чоокта чаа Кызыл хоорайга болган. Анаа «СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлери-биле холбаштыр школа интернаттарынга кижизидилге ажылының байдалының болгаш ону экижидер хемчегларнин дугайында» илеткелди оболоо эргелекчизи эш Б. Болдур-оол кылган. Ол хуралдың киржикчилери областың бүгү-ле башкыларынга, школалар директорларынга, интернаттар кижизидикчилериниге, улус өөредилгезиниң ажылдакчыларынга, шефтэн турар организацияларга кыйгырыгны хүлээп алган.

Туранның, Суг-Аксының, Хандагайтының, Чадаанаының, Кызылдың № 2 школаларының база өске-даа хөй-хөй интернаттарында өөредилге-кижизидилге ажылы элээн эки деп ол хуралга демдеглээн. Бөгүн солунуң бо арыында ол чамдык мурнакчы интернаттарның ажылының дуржулгаларын парладывыс.

Өөреникчилерниң бот-тывынгыр чоруун, инициативазын калбартыр

В. А. ШЕРСТИКОВ,
Туран ортумак школазының директору.

Өөреникчилерниң өөредилгезинге болгаш кижизидилгезинге шыңгыы чедиишкиннерни эки организастатынган коллективтиң чедил алыр дээрги билдингир болгай. Өөредилге чылы эгелээриниң мурнуу чорумында ниити школаның чаңгыс-аай коллективин организастаарын болгаш кижизидилгениң айтырыгларын экижидерин башкылар коллективи бодунуң мурнунга бир кол соруулга кылдыр салган.

Мен маңаа бистиң школаның практиказында кижизидилге ажылының чамдык хевирлерин чугаалаксап тур мен. Өөреникчилерниң бот-тывынгыр чоруун болгаш инициативазын сайзырадырының дугайында база коллективти сырый каттыштырарынга чарыштың ролюнүң дугайында айтырыгларга доктаап көрейн. Ону бис өөреникчилерни тодаргай ажыктыг ажыл керектерже организастаарынга ВЛКСМ комитединиң, өөреникчилер комитединиң, дружина чөвүлелиниң ролюн бедидериптен эгелээн бис.

Өөредилге чылының эгезинде комсомол организациязы школаның херимниң иштии чаагайжыдар дугайында шиитпирни хүлээп алган. Школа чанынга тараа ажаалгазынга киржилгези чокка, амгы-ангы бригадалар болуп алган ажылдап, өөреникчилер боттары бригадирлеп, үеттү кылып турганнар. Өөреникчилер «Кызыл тараачын» колхозтуң 19,5 га черинiң картофелин ажаап берген. Оон соонда колхозка ажыл чы күштер талазы-биле бергедеп кээрге, колхоз дүргазы эш Астарны өөреникчилерден база катап дилег кылган. Ынчан суг дамчыдылгазының онгарлорын казарып, ону чылыглаарын өөредилге чорун турда-ла хостуг шактарында ВЛКСМ комитединиң болгаш коллективтиң чөвүлелиниң удургулгазы-биле өөреникчилер боттары кылганнар.

Колхоз баштаар черин эң эки ажылдаан 30 өөреникчилерни чазын Шушенское суурже экскурсиялаары-биле шаанаан. Школаның өөреникчилери тараа белеткээр пунктуга, «Өөк» совхозунга, үлетпүр комбинадынга ажылдап турганнар.

Бир эвес коллективтиң мурнунга тодаргай сорулга чок болза, ону организастаар аргазы тывылбас дээрзин А. С. Макаренко айыткан. ВЛКСМ обкому болган оболоо школаның эң эки интернат дээш чарышты чарлаан соонда, ааңаа бирги чер дээш, хүндүлүг атты чедип алыр сорулга коллективтиң мурнунга салдынган.

Ол бүгүнү «Педагогиктиг поэма» деп кинону коллективтиң көөрүн организастаарындан эгелээн бис. Ол кино бистиң өөреникчилеривиске уттундурбас болуп арткан. Оон соонда уруглар коллективиниң мурнунга тодаргай сорулганы салган бис. Хамыктың мурнунда школаның бажыңынга база интернатка үлегерлиг корум-чурумну тургузуп, оларны арыг-шевер, чылыг, чырык кылдыр тургузар үжүрлүг турган. Ниити хуралга А. С. Макаренкога кижизитиргеннериниң үлегери-биле бүгү-ле түүлдерни боттары эргелээриниң организациязын — интернат чөвүлелин тургузарындан эгелээн бис. Ол чөвүлел эртken өөредилге чылында тургустунган болгаш чылдың дургузунда олар ажылдың чамдык дүржулгазын чедип алганнар.

1956—1957 өөредилге чылында интернат чөвүлелиниң составы элээн өскерилген. Ында шүүтү комсомолчулар кирип турар. Эртken өөредилге чылында тургустунган болгаш чылдың дургузунда олар ажылдың чамдык дүржулгазын чедип алганнар.

Интернат чөвүлелин, оон ажыл чоруулгазын комсомол организациязы башкарып турар. Бо чылдың февральдың бирден эгелеп интернатта өөреникчилер бүгү-ле түүлдерни боттары кылырынче шилчээнер. Ынчаарга сентябрьның 1-ден эгелеп өөреникчилер бүгү чүвени боттары кылып эгелээн. Амгы үеде техниктиг ажылчыннардан түүле повар, хеп чүүр кижи арткан. Интернаттың аштакчызын болгаш күзүн ажылдакчызын хостаан. Интернатта түүле 50 кижи бар. Оларны отряттар кылдыр чарган. Хүн-бүрүде оларның бирээзи столоваяга, бирээзи интернатты арылаары-биле дежурныйлап турар.

Бир хүн болгаш-ла отряттар дежурныйлаашкының солчуп турар. Столоваяга болган интернатка күүседир хүлээлгелериниң талазы-биле расписаниени ында өөреникчилериниң ниити хуралынга хүлээп алыр. Оон ааңыда командир бүрүзү болунуң отрядының кежигүннериниң ай дургузунда хүлээлгезинiң дазызын кылып тургузуп турар. Отряттар бүрүзүнде эге болган элээн класстарның өөреникчилериниң санын деп кылдыр тургускан. Хүн чурумунуң база боттары ажыл кылырының талазы-биле ажылларны дежурный командир бүрүн харылзаар болгаш ол дугайын хүн бүрүде-ле кежээки шугуи чыскаалынга илеткеп турар.

Дыштанар хүнде поварны лыштэнлырып турар. Аъш-чемни өөреникчилер боттары белеткээр, дыштанар хүнде поварны солууру-биле 2—3 кижини томуйлап турар. Аъш-чем пролуктуну кухня дежурныйы 2 өөреникчи-биле кады дежурный бригадир ап турар. Бо ажылды өөреникчилер ак-сеткилдин-биле күүседип турар.

Өөреникчилер-биле класстан дашкаар ажыл

Н. М. БАРАХТАЕВ,
Чадаанаының № 1 школада интернат эргелекчизи.

Бистиң интернадывыста өөреникчилер-биле класстан дашкаар ажылды бүгү школа-биле кады чоруулп турар. Бистиң байдалывыска класстан дашкаар ажылдың бир хевирлериниң бирээзи болза, бөлүгүмнериниң ажылы болур. Бистиң школада: политехниканың, чурук тыртыларының, радионуң, тракторнуң, чуруглганың болгаш хырбалаарының, ойнаарактар кылырының, ырының, танцының болгаш өскедаа бөлүгүмнер ажылдап турар. Оон ааңыда интернатта шевер холдарның, быжарының болгаш даараныглганың бөлүгүмнерин тургускан.

Бодунуң күжү-биле национал хөгжүмнүң херекселдерин кылып ап турар хөгжүм бөлүгүмү база бар. Трактор өөренирининң бөлүгүмүнүң киржикчилери ону теория талазы-биле өөренип доозуп турар болгаш олар удаяс МТС-ке практика эртпирелер. Оон соонда тракторист деп эрге алырының экзаменин дүжаарлар. Политехниктиг бөлүгүмнүң амгы үеде күүгүрүг кислотаның бүдүрүлгезиниң талазы-биле кабетти белетеп турар. Эртken өөредилге чылында ол бөлүгүмүң киржикчилери электростанциялыг, суг дамчыдылгалыг, электрижиткен «Андарган бүр чер» деп колхозчу суурнуң македин кылганнар.

Радиога ынакшыдыгларының бөлүгүмү школаны болгаш интернатты радиожудуп, школаның радио бедиирин дерип чепсегларынер. Шевер холдарның бөлүгүмү фестивалыга бирер чүүлдерин, ынчаарга бөлүк кыстар В. И. Ленинниң портредин, кружеволарны белеткеп турарлар.

Уран-чүүл бөлүгүмү база багай эвес түнелдерлиг болуп, районнуң школаларының фестивалынга бирги черни залдаан. Ам областың школаларының фестивалынга белеткенип турарлар. Ойнаарактар театры «Моортай-биле дилги» деп тоолду көргүскен. Ол ышкаш эртem бөлүгүмнерни ажылап турарлар. Чижээ, математиканы бөлүгүмү школага математиканың чемпионун тывар-ының кежээзин эрттирген. Уругларның биилин улам калбартыры-биле политинформацияны, беселарын, илеткелерни болгаш лекцияларны, солуп көмчүлгаларын чорудуп турар.

Класстан дашкаар ажыл бүгү өөредилге-кижизидилге ажылдарының кол кезээ. Ол болза, өөреникчилерниң школага өөренген биилиглерин быжыглап, калбартырынга болгаш ону практика кырынга ажыглаарынга база школачыларының бүгү талабиле сайзыраарынга аң чүгүле чепсек болур.

Школачыларның өөредилгеге чедиишкиннiг болуру, оон шын дыштанылгазынган хамаарыжыр. Бүзүн чылыг хүннерде өөреникчилер хоорай чоогунга селгүүстеп, бөйдүс-биле танышканнар. Быжы үеде уруглар коньылеп, хаактап база шанакбиле чүнгүүлап турарлар. Хоккей талазыбиле өөредилге аразының база ол ышкаш Чадаана сумузунда ортумак школаның хоккейжилери-биле маргылдаалы чорутkулаан. Хүрештиң, баскетболдуң, хол бөмбүгүнүң, чиик атлетиканың талазы-биле маргылдаалар эрткилээн.

Эге класстарның уругларынга таарыштыр стол кырынга ойнаар ойнарның херекселдерин белеткээн.

Класстан дашкаар ажыл бүгү өөредилге-кижизидилге ажылдарының кол кезээ. Ол болза, өөреникчилерниң школага өөренген биилиглерин быжыглап, калбартырынга болгаш ону практика кырынга ажыглаарынга база школачыларының бүгү талабиле сайзыраарынга аң чүгүле чепсек болур.

Шагаан-Арыг ортумак школазының интернадында чурттап турар өөреникчилер угулзалап даараарынга улам-на мергежип турар.

Чурукта: Ол интернатта уругларның угулзалап даараан чүүлдериниң делгелгези. Фотозу С. Феоктистовтуу.

Интернатта өөреникчилерниң ханы болгаш быжыг биилиглери дээш демисел

Т. Н. ТУТАТЧИКОВ,
Сут-Аксы ортумак школазының интернат эргелекчизи.

Өөреникчилерниң ханы, быжыг биилиглери дээш школаның демиселинге интернаттың ролю улуг. Бистиң школаның интернадының ажылдакчылары-биле башкылар коллективиниң, кады ажылдажылга зиның дуржулгазы болза, чаңгыс аай уламышкынның, деминг чорук школага өөредилгекижизидилгелиг ажылдың шынарын элээн экижидер дээрзин көргүскен. Мен маңаа бистең ажылывыстың бир кезээ өөреникчилерниң өөредилгезиниң шынарын бедидери дээш коллективтиң демиселинiң дугайын чугаалаар болдай-дыр мен.

Интернатта 120 өөреникчилер чурттап турар. Бирги удурда олардан 18 кижи багай өөренген. Өөредилгениң шынарының ындыг куду болган чылдагаанын илереткеш башкылар коллективи дораан-на ону узуткаарының хемчегларын аң эгелээн.

Хүн чурумун шын хуваарынга өөреникчилерге дузалап, олар ону шынгы сагыш база ынак-дыг-даа, ыңай-биле чугаалажып турар бис. Ылаңгыя өөреникчилер орус дыл кырынга хөй-хөй солун номнарны номчуп болурлар. Ынчангаш бистер программада сүмелеп турар литератураларны өөреникчилер номчаан турарын база хайгаарап турар бис.

Өөреникчиниң багай өөренириниң бир чылдагаанын чамдыкта оон күзел сорук чогуддан, берге-лерни ажыл эрттиргеге бодунуң күжүн шын ажыглап билбезинден болу бээр. Ынчангаш өөреникчи бүзүрелин шыкыгаш сула салдыныптар, ындыг таварылгада киржизидикчи-да кошкак өөреникчи каттаптаарга, чүү артын калганы, эки өөренип турар эжи немей чугаалап бээр. Ындыг арга биске таарымчалыг түүкелди берген.

Эртемиериин башкылары-биле класстың удуртукчу башкыларының сырый харылзаазы бистиң ажылывыска улуг дүзээлиг болуп турар. Башкыларның болгаш киржизидикчилериниң кады ажылдажылгазы өөреникчилериниң өөредилгезиниң шынарын үргүлүү хынаар аргаин берип турар. Киржизидикчилер кичээлге хынаала кылыр сорулга-биле эвес, интернаттың өөреникчилериниң характерин, өөренир аргалыын билип алыр дээш олуржуп турарлар.

Немелде кичээлдерни чогум-на ону хереглеп турар өөреникчилерге организастап, ынчаарга боду черле эки өөренип болур аргалыг, ынчаза-жок чаагай киржизерни олче киирбейн турар бис.

Өөреникчилерниң билиниң ханы, быжыг болуру — оларның

Акы-дуңма найыралдың керээлери

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели биле Болгарияның Улус Республиказының аразында найыралдың, кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарыңга дузалажырының дугайында амыдыралчы ужур-дузалыг акы-дуңма керээзин чарган хүндеп бээр тос чыл болган. 1948 чылдың март 18-те ол керээге ат салган чорук — Болгарияга социализмни тургузар дээш демиселге күчүлүг фактор болуп турар болгар-совет найыралдың хөгжүлдезинге төөгүлүг чугула үүш болуп турар.

Найыралдың, кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарыңга дузалажырының дугайында ол керээ болза, болгар улустуң улуг орус улуска-хостакчызынга, Совет Эвилелиниң бүгү улустарыңга акы-дуңма ижиг ынакшылының, хүндүткелиниң болгаш хүлээп көөр сеткилиниң күрүне талазы-биле илереп болур. Ол сагыш сеткилди төөгүнүң өскерилгелери-даа, бистиң улустарывыстың хоралыг дайзыннары-даа чок кылып шыдаваан. Керээ ийи славян чурттарның аразында шагдан тура туруп келген культураларының артыңчыларын оргаңизастап, дээрбечи өңүүк чоңгээлиг түүлдерни болдуруп, олче хөй саңнаг акша көрөнгилерни, күштүг үндүрүп турганнар. Делегей реакциязының планын үзер, дайзыннарның согуушкунун ойтур шаап, чурттың национал хамаарышпас чоруун, хосталгазын быжыглаар төлээде Ада-чурт фронтузунуң улусчу чазаа Совет Эвилелиниң чазаа-биле найыралдың, кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарыңга дузалажырының дугайында керээни чарган.

Ол төөгүлүг керээ болза, Болгария хосталганының сөөлүнде ээн-не баштай ооң улуг күрүне-биле чарган керээни болур. Ол керээ болза, дея эргенин, национал хамаарышпас чоруктуң болгаш күрүне бот-эргезин бот-боттары хүндүлежиринин принциптерин үндезилеткенген. Социализмни болгаш коммунизмни тургузарының оруунда бүзүрелдиниң-биле турупкан деп эргелиг, хамаарышпас, акы-дуңма ийи чурттарның аразында керээниң ол ёзулуг үлегери. Чугаалажып турар ийи таланың бот-боттарының аразында харылзаазының характерин керээниң 5-ки үүлүнде тодаргай айыткан. Ында чугаалап турары болза, чугаалажып турар ийи тал ийи күрүнелериниң аразында экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны найыралдың болгаш кады ажылдажылганың ёзуу-биле, оларның хамаарышпас болгаш бот-эргелиг чоруун бот-боттарны хүндүлежир база ооң күрүнениң ишкини херээнге кирбиттес чоруктуң принциптеринге ёзугаар хөгжүдер болгаш бижыглаар» — дээн.

Болгар-советтиң керээни делегейге Ада-чурт фронтузунуң чазаанның ат-алдарын көдүрген болгаш бижыктырган, ол аныяк улусчу-демократтыг республиканың ишкини херээнге киржир дугайында оралдажышкынын чыл ча шапкан. Ол керээ болза, империалистерниң бөрү ышкаш чилбизиндеп, кара сагыштыг хоралаашкынындан аныяк социалистиг күрүнениң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалаарынга найыралдыг ийи чурттарның инниң күжениишкини-биле көдүрүп үндүрген камгалалдың кан кожегези болуп турар. Кеткөө улут-улуг капиталистиг чурттарның болгаш оларның дузалакчыларының кылып болуру кандыг-даа агрессечи авантюраларга удур угланган.

Египетке удур агрессия болгаш Венгрияга болган контрреволюстуг үймээн болза, империалистеониң дүржок, ыят чок каржы чоруунуң дугайын тодаргай херечилеп турар. Ооң-биле кады ол болуушкуннар Болгарияның Улус Республиказының национал хамаарышпас чоруун, күрүне бот-эргезин камгалаар быжыглаарынга, Балкан чартык ортулукка болгаш бүгү Европага тайбыңны камгалаарының херээнге совет-болгар керээниң улуг ролюн база катап көргүскен.

Болгар-совет керээ болза, Болгарияның экономиказын чайгылыш чок көдүрериниге, ооң индустриализациязының болгаш көдээ ажыл-агыйын социалистиг чаартырының планнарын чедиишкиниг бот-тандырарынга бүзүрелдиг магадылал болуп турар. Ол чорук керээниң бодунда-ла илереттиңген, ында айтып турары болза, «Совет Эвилели-биле Болгарияның аразында найыралды быжыглаары ийи күрүнелериниң улустарының эрге-ажыктарынга бир дөмей дүгжүп турар болгаш олардың экономиктиг хөгжүлдезинге эң дээре хевир-биле идигни бээр».

Шынап-ла, чүгле канчаарда-даа аажок улут совет дузаламчының ачызында Болгария чер ажылдыг хожуламгай чурт чоранының мурнакчы аграр-индустриалыг чурт кылдыр хуулган болгаш бодунуң аар үлеттүрүп дүргеп темча-биле тургузуп турар. Болгарияның социалистиг индустриализациязының хемчээлиниң болгаш темпазының дүрүмүнде билиишкинни бээр дизе статистиктиг чурагайларның мындыг бүзүрелдиг көргүзүлгелерни ажыглап болур. Төөгү талазы-биле чогенчиин кыска хуусаанын иштинде — улус эрге-чагыргазының 12 чылгарының дургузунда Болгарияның бүгү үлеттүр продукциязы 6,5 катап көвүдээн, ынчаарга аар үлеттүрүүн продукциязы — 1939 чылдагы деңнелимдеп 16 катап көвүдээн.

Совет специалистериниң дузазы-биле Ленин аттыг металлургия заводу, Сталин аттыг химия комбинады, Карл Маркс аттыг сода заводу, Кыржаларде коргулуун болгаш ак-демир заводу, С. Кираджиев аттыг пенициллин болгаш целлюлоза заводу, ийи авто-ремонт заводтары болгаш өске-даа будүрүлгелер эң чаа дериглер-биле гуттуңган болгаш ажыглаалда кирген. Он-он электри станцияларының болгаш улуг-улуг гидро-техниктиг тудуушкуннарының — Сталин аттыг, А. Стамболийск аттыг, Г. Димитров, «Студена» аттарлыг суг шыгжамырларының болгаш өске-даа хөй-хөй улуг суггарылга системаларының тудуушкуннарының дугайын база демдеглевейн барып болбас.

Көдээ ажыл-агыйның социалистиг чаартылгазында базы үндезин чедиишкиннер чедип алдынган. Чер ажыл-агыйлыг кооперативтерде чурттуң ажылдап, ажыглап турар бүгү черинин шөлүнүң 80 хуузу каттышкан. Трактор паркының көвүдээни-биле болгаш агротехниктиг элээн хөй хемчеглерни калбартканының ачызы-биле чер ажылының культураларының дүжүүдү бедээн. Бо хүнеерде Болгарияның кооператив ховуларында 24 мүң (15 күшке шилчидерге) хире тракторлар ажылдап турар, а 1957 чылда оларның саны 26 мүң чедер. Комбайнарның болгаш көдээ ажылагыйның өске-даа машиналарының саны чайгылыш чок өзүп турар. Болгар тараачыннар черни хол-биле ажылдап кылыр аар-берге күш-ажылдан оларның дузазы-биле чоорту хосталып турарлар. 1956 чылдың февральда чарлыган болгар-совет дугуржулганы ёзугаар Совет Эвилели 1956–1959 чылдарның дургузунда Болгарияга ниити үнези—300 миллион рубльдиң тракторларын, комбайнарын болгаш өске-даа көдээ ажылагый машиналарын чорудуп бээр.

Социалистиг утка-шынаалыг, национал хевирлиг болгар чаа культураны тургузарыга совет дузаламчы база биче эвес роль ду ойнап турар. Бистиң чурттувустуң культурлуг хөгжүлдезинге улуг орус улустуң культуразы кезээде улуг роль ду ойнап келген. Болгар улуска Россия кезээде ооң ийиги төрээн чурту болуп, а орус дыл — ооң ийиги төрээн дылы болуп чораан. Болгар культураның хөгжүлдезиниң эрткен үеде-даа, амгы үеде-даа орус, совет культураның дузалакчызы чокка бодаары безин берге. Улусчу Болгарияның культура тургузуушкунунга совет эрнемниң, чечен-чогаал литературазының, театрының, киноның, хөгжүмнүң, чурумалдарның киржилгези болгаш дузазы шынап-да деңнел чок. Сөөлгү 12 чылдар дургузунда (1956 чылдың төнүүзүнге чедир) республиказа барык 5 мүң хире янтарлыг совет номнарны 35 миллион кезек тираждыг кылдыр болгар дылга очуулдуруп үндүргеп. Аңаа бистиң чурттувуста калбарган орус дылга муң-муң совет номнарны, журналдарны база немезе чогуур. Хөй-хөй совет эртемденнер, чогаалчылар, артистер, хөгжүмчүлер, чурукчулар бистиң чурттувуска кээп, чаа социалистиг культураны тургузар херекке болгар эртем ажылдакчыларынга дузалап турарлар. Муң-муң болгар культура ажылдакчылары боттарының эдлээниде Совет Эвилелинге база чорун турарлар. Болгар чогаалчыларның орус дылда болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустарының дылдарында очуулдуртуган чогаалдары кончуг хөй тираждыг тарап, совет номчукчуда алдарны чедип ап турар. Амгы үеде акыдуңма Совет чурттунда ышкаш болгар авторларның чогаалдары өске дылдарга кажан-даа ол хире хөй тиражка үнүп көрбээн. Болгар хөгжүмүлерниң, ыраажыларның, актёрларның оюнарын, болгар чурукчуларның делгелгелерин Советтиң хөй-ниитизи изин-биле хүлээп ап, сонуургап турарлар. Культураның өртек-үнелиг түүлдериниң ол докгаамал солчуушкуну акы-дуңма ийи улустарның сагыш-сеткил харылзаазын хаңылдып, бот-боттарын улам эки билчил чоокшулажырынга идигни бербишаан, тайбыңныг болгаш найыралдың керээнге бараан болуп турар.

Бо чылдың февральда Москвага Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның Улус Республиказының чазак төлээлериниң аразында база Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы-биле Болгарияның Коммунистиг партиязының төлээлериниң аразында чугаалажышкынар болган.

Амгы үеде делегей байдалының бүгү-ле кол-кол айтырыгларының, совет болгар харылзааларның, база маркизм-ленининизмниң чугула-чугула принциптериниң талазы-биле ийи чазактарның болгаш ийи партияларның үзел-бодалдарының бүрүн чаңгыс эптиин коргускен ол чугаалажышкынар доозулган сөөлүнде Москвадан ээп чанып келген болгар төлээлерге көстүп көрбээн өөрүшкү байырлалдыг. 200 мүң кижи киржикчилиг ужуражышкын митингизи Софияга болган.

Болгарияның бөдүүн кижилеринде ССРЭ-ден чедип кээп турган боттарының төлээлерин улуг өөрүшкү, ээнг байыр-биле үптүп алырынга шынгыы үндезинниер бар. Москвага төөгүлүг документилерге ат салдынган, ында совет болгаш болгар улустарның сырый каттышкан чаңгыс ээн, бистиң социалистиг чурттарывыстың экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралының бүгү адырларынга бот-боттарын акыдуңма, ак сеткилдиг дузалажырынга чаңгыс аай күзелдиг сагыш сеткил бадыткатынган.

* * *

Бистиң социалистиг чурттарывыстың улустарының найыралының, кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарынга дузалажышкынының хөй саңныг илереелерин саналап чугаалазары берге. Ол бүгү шүүлү 1948 чылдың март 18-теги совет-болгар керээде үндезилетингең, ол керээ ийи күрүнелериниң найыралдыг харылзаазын улам ынай сайзырадырынга болгаш совет-болгар найыралды бижыглаарынга көрүп четпес перспективаларны бистиң мурнувуска ажыктаан, ол чорук биске дириг амытан бүрүзүнге агаарның болгаш хүнүң эргежок чугулазы ышкаш херектиг деп.— Георгий Димитров ол дугайында чугаалаан.

Иван СЕСТРИМСКИЙ.
София хоорай.

Венгр Улус Республиканың найыслалы — Будапештиде телефон дамчыштыр сказкалар дамчыдарын организастаан. Ол уругларга онза солуп Уруглар телефоннуң дугаарын долгаш, ооң соонда сказкаларны дыңнап турарлар. Сказканы магнитофон лентазында бижээн.

Чурукта: бичии уруглар сказка дыңнап олурлар.

Венгр телеграф агентилелиниң фотозу.

Румынияга тараачыннар тура-халыышкыннарының 50 чылы

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румыниянның ажылчы чоннары румын улустуң хосталга хээп демиселиниг болган чүгүлә үе-чаданы—тараачыннар тура-халыышкыннарының 50 чыл ооң демдеглеп турар. Баштайгы оруе революциянның саңдары-биле 1907 чылда Молдованың сонгу талазынга хайныгып үнген тура-халыышкыннар чүс-чүс румын суурларга нептерээн. Тараачыннар: «Черни күзеп тур бис!» деп чозуңгулуг демисеңнэ үнгеннер.

Тура-халыышкан тараачыннарны ажылчыннар деткээн. Ынчалзажок ажылчыннар тура-халыышкыннарны баштап шыдаваанар, чүге дээрге ынчан боттарының маркексчи партиязы чок турган. Тура-халыышкынны кадыг-дошкун баскан турган. 11 мүң ажыг тараачыннарны өлүргөн. Хөй-хөй мүң кижилерни кара бажынарже октаан.

Бо хүннерде чурттуң хоорайларында болгаш суурларында 1907 чылдың тараачыннар тура-халыышкыннарының дугайында хураалдар болгаш литературлуг кежээлер эртип, тура-халыышкыннарның киржикчилери-биле ужуражышкыннар болуп турар. Чер болгаш хосталга хээп тараачыннарның демиселин көргүзүп, Улусчу Румынияда күш-ажылчы тараачыннарның амыдыралының дугайын чугаалап турар делгелгелерни культура бажынарында, клубтарда, библиотекаларда болгаш музейлерде организастаан.

Бежен чылдар мурнунда тараачыннар тура-халыышкыннары болуп турган чамдык суурларда мемориалдыг самбыраларны ажыктаан.

Англи-иордан керээни күш чок болдурганы

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Аммандан дыңнатканын ёзугаар алырга, 1948 чылдың англи-иордан керээни күш чок болдурганының дугайын Иорданияның премьер-министри Сулейман Набулси март 13-те чарлаан.

Бистиң область

ЧЕР БОЛГАНДАН

ТАҢДЫ. Бай-Хаак МТС-тиң коллективи Октябрьның аларлыг 40 чыл ооңга үткүштүр бедиткен күш-ажылчы хүлээгелерни алган: тракторлар болгаш кожуунда машиналарын март 20-ге чедир бүрүн септээр; часкы хову ажылын 6—8 ажыг хүннеринде доозар; тарыр бүгү шолуун 90 ажыг хуузунга соруттуг үрезиннерни чажар; тараа культураларының гектарындан 14, а кызыытастыңнан 15 центнер дүжүттү ажаан алыр. Механизаторлар сөзүн әлеп шыдаар.

* * *

ТЕС-ХЕМ. Калинин аттыг колхозтуң төвү районда көрүштүт суурларның бирээзи. Ол болза, колхоз түдүг планын чыл санында чедишкиниг күүселип турарының херечизи болур. Бо чылдың түдүгээрынга 2400 кубометр ыяш херек, ону февральда-ла 2450 кубометр кылдыр белеткеп алган. Ам ону аъттарлыг болган 2 автомашиналарлыг звено түдүг шөлдөриниче сөөртүп турар. Сөөлгү хүннерде быланчылар хойга 2 чаа машта 10 кажаарының түдүүн дооскан.

БИЙ-ХЕМ. Ленин аттыг колхозтуң оруглазы эртекен чылын чер ажылынган 1344 муң, а малдан 43480 ажыг рубль болган. Колхозчулар ажылдааны күш-хүч бүртүзүнге хамаарыштыр 5 кг тараа, 8 рубль алганнар. Колхоз бо чылын ооң-даа бедик көргүзүүлерниг болурунга бүзүреллиг.

* * *

ЧАА-ХӨЛ. Сталин аттыг колхозтуң малы менги болгаш хүр кыштагаан турар. Март 10-га чедир төрүттүнген 600 ажыг хураганнар болгаш 54 бызаалар бүрүн бар, эки дорүгүп турар. Колхозта партгруппаның агитколлективиниң 14 кижини малчыннар ортузунга ажылдарывыже быжыглаан, олар бесела, ноичулгаларны кайбартып турар.

* * *

ЧӨӨН-ХЕМЧИК. Сөөлгү чылдар иштиниг районда түдүг ээлээн калбарган. Дөрт колхоз электри станциялыг, беш колхоз көдээ клубтуг, чеди колхоз божуунга банкыныг, сес колхоз уругдар ясилиг болган. Кылдыңган бүзүрүлге түдүгээрнин айтырыга безин, чурттага ажыр айтырыг бүрүн шинтирлээн колхозтар хөй.

Район Соведининиң бирги сессиязы

САРЫГ-СЕП . (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң ажылчы чоннар депутаттарының район Соведининиң бирги сессиязы март 12-де болуп эртken.

Сессияны улуг назылыг депутат И. В. Лишин ажыткан. Район Совединге чоокта чаа болган сонгулдалар Конституциязга болгаш сонгуда дугайында Дүрүмге дүүштүр болуп эртken. Районнуң 35 сонгулла округтарынга депшитиргеннер коммунистерниң болгаш партия кежигүнү овестерниң блогунуң кандидаттары, оларны дээш сонгукчуларның 99,5 хуузу бадылаанын мандат комиссиязы дыңнаткан.

Организастыг айтырыг чугаалаткан, райкүүскомнуң даргазынга Анатолий Семенович Шелковту, даргазының орлакчызынга Якчын Салбайтырович Дораңнуң, секретарынга Ольга Борисовна Черныеваны сонгаан.

Район Соведининиң докгаамал комиссияларын бадылаан, чоннуң чөптүг негелделерин ёзугаар чоокку үүнеерде, райсуд турган черге уруглар делизин болгаш Сарыг-Септиң барыын талазында МТС деңнискээринге бир эге школа организастаарын база суурларны чаагайжыдарынче улуг кичээнгей салырын сессия чугулаан айыткан.

Совет цирк артистер бөлүү Индонезияда

Совет цирк артистер бөлүү Индонезияда ойнап чоруп турар. Оларның аразында РСФСР-ниң алдарлыг артизи эш Оскалоолга удуртkан тыва цирк артистери база бар. Индонезияның төвү Джакарта хоорайга февраль 24-те баштайгы көргүзүгге президент Сукарно, премьер министр Састроамиджойо, парламентиниң даргазы Сартомо болгаш парламент кежигүннери, күрүнениң болгаш чурттуң сураглыг ажылдакчылары, паралалганың болгаш массалыг организацияларның хөй төлээлекчилери киришкен. Совет Эвилелиниң Индонезияда элчизи Д. А. Жуков база олурган. Көрүкчүлер залды шыгырт долган турган.

Совет артистер улуг чедишкиниглиг болган. Көргүзүглериниң номер бүрүзүнге ынаныылдыг, сонуургалдыг үнгеер болган дынмиттиг адыш часкаашкынынар залда уламјып турган. Президент Сукарно сценага үнүп келгеш, совет артистерге байыр чедиргеп. Оларга чечектерни экелеп тудускан.

Совет цирк артистериниң келгенин Индонезияның хөй-ниитизи чурттуң культурлуг амыдыралынга болгаш Индонезия-биле Совет Эвилелиниң аразында найыралдыг харылзааны улам быжыглаарынга удурдузалыг болуушкун кылдыр көрүп турар.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ БИЖИП ТУРАРЫ

Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунуң тудуг бригадазы бо чылын 1000 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планын 1018 кубометр кылдыр күүсеткен.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Эрзин районнуң «Чаа-орук» колхозунуң саанчызы эш Чыксымаа эртken чылын саар инек бүрүзүмден 800 литр сүттү сагган. Мурнакчы саанчы бо ажыл-агый чылында инектен-не 900 литр сүттү саап алырын хүлээнген ажылдан турар.

К. ӨЛЗЕЙ.

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң эш Десиладейге удуртурган тудуг звенозу 100 баш инек турар кажаа тудар 980 кубометр ыяшты кезип белеткээн, тудуг шөлүнде эккеп дүжүрүп алган. Ук тудугну кылып эгелээн. Тудугну май бирге чедир дооскаш, ажылдаага кинерин звено хүлээнген.

М. МАЖАА.

Каа-Хем районда Үш-Белдир арыглаанында тудуг эгелээн. Бежен оруннуг эмнелге быжыглы, 2 чурттаага баржынын болгаш өске-даа тудугларны кылып турар. Тудугда 30 ажыг бызаачылар ажылдап турар.

Д. КОМБУ.

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң машина-техниказы хүн келген тудум-на көвүдеп турар. Колхозта 10 автомашина бар. Оларның үүнүн бо чылын чаа садып алган. Колхоз баштаар чери шинтирлер үндүрген кыска хуусаанда 5 өрээлдиг гаражты туттургаан, ажыглаада киирген. Гараж эки дериткиген.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Областың совет болгаш партия школазының чартык чыл өөредилгезиниң ниити түмнели бедик болган. Бо чылын доозар үшкү курстуң дыңнакчылары өөредилгеге бедик көргүзүглүг болганнар. Үшкү курстуң дыңнакчыларынан эштер Боложов, Емельянов, Чакар, Ставеславская, Бетарова, ийиги курстан эштер Кудрин, Маландина, Ортеш, Семис-оол, Клеймонов болгаш өскелер-даа эки өөренгеннер. Бирги курстуң дыңнакчыларындан Суров, Карамыкпай, Яровиков олар кончуг эки өөренген.

М. ЧУЛДУМ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ОБЛАСТЫҢ НАЦИОНАЛ ШИИ ТЕАТРЫ

Бөгүн

Хүндүс болгаш кежээ

Л. Юхвид биле М. Авахтың

МАЛИНОВКАГА БОЛГАН КУДА

деп шинзин тыва дылга көргүзер.

Эгелээри:

Хүндүс 12 шакта.

Кежээ 8 шакта.

ДИРЕКЦИЯ.

КҮРҮНЕНИҢ 3 ХУУЛУГ ИШТИКИ ОЙНААШКЫННЫГ ЧЭЭШКИНИНИҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОЙНААШКЫННЫГ 56-ГЫ ТИРАЖЫ 1957 ЧЫЛДЫҢ МАРТ 30-ДЕ РИГА ХООРАЙГА БОЛУР

Тираж бүрүзүнге мооң алаанда хемчээлдиг ойнаашкыннарны ойнаар.

Ойнаашкыннарның хемчээлдери	Кол тиражка ойнаары		Немелде тиражка ойнаары	
	Чээшкининиң бир разрядынга	Чээшкининиң он разрядтарынга	Чээшкининиң бир разрядынга	Чээшкининиң он разрядтарынга
100.000 рубль	—	—	1	10
50.000 рубль	2	20	5	50
25.000 рубль	5	50	25	250
10.000 рубль	25	250	80	800
5.000 рубль	80	800	800	8000
1.000 рубль	700	7000	2300	23000
400 рубль	7688	76880	8289	82890
Шүүтү	8500	85000	11500	115000
Ойнаашкыннарның ниити түүү (муң рубльге)	4650.2	46502.0	11390.6	113906.0

Ойнаашкыннарның дараазындагы кол тиражтары 1957 чылдың май 30-де, июль 30-де, сентябрь 30-де болгаш ноябрь 30-де, немелде тиражы сентябрь 30-де болур.

Чээшкининиң облигацияларын ажаалга кассалары садып болгаш садып ап турар.

ОБЛИГАЦИЯЛАРДАН САДЫП АЛЫҢАР, ОЙНААШКЫННАРНЫҢ ТИРАЖТАРЫНГА КИРЖИҢЕР!

Тыва автономнуг областың күрүүш-ажыл ажаалга кассаларының болгаш күр чээшкининиң эргелээри.

Хир деп чүл ол

Кижиниң кежиниң бичии үттерин-деп дер болгаш үс сыстың үүн-руур.

Дерде ыяш-бүрү чүүлдер (дус болгаш өске-даа). Дер ы-лып үне бээрге ол чүүлдер артып калыр.

Кижиниң кежин үс чымчадын-рар, ол дузалыг. Ынчалза-даа ол кешке хойу-биле чылыр болза ол үрелип эгелээр, бак чыгты үндүре бээр.

Кешке агаардан доозун, кижиниң холдары-биле тутканы чүвелерден хир чыпшынып турар. Доозукта микробтар хөй чоруур. Кештиң чоорту карталып чоруур (баш дүгүнүң хуураа ышкаш) кезекчигештери кешке база артып калыр.

Кештиң хири дериниг, кеш үзүнүң артымышкыннарындан, доозуннардан, микробтардан болгаш кештиң карталган кезекчигештеринден тургустунар. Кештиң дериниг, үзүнүң артымышкыннары, доозун, микробтар — хир ол.

Кеште дер, үс үнер үттерни ыр дуглай бергенде кешке кадагалар, маткалар, оюлгаанар, иринниг балыглар үнгүлеп кээр.

Хириниг иштиниг халдавырлыг авырлар нептерелдикчилери — микробтар база чоруп болурлар.

Кайда-ла хир хөй болдур ында халдавырлар хөй.

Ооң ужурундан кезээде-ле арыг-шевергин чоруурун чугула. Арыг-шевер болур чорук-кадыкшылдың магадылалы.

Тыва областың санитар-чырыдышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кылдызының — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлеттүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстеринин 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00542.

Культура эргелениниң типографиязы

Чехословакияда көдээ ажыл-агый кооперативтериниң чедиишкини

ПРАГА. (СЭТА). Марттың төнчүзүнде Прагага көдээ ажыл-агыйның чаңгыс аай кооперативтериниң үшкү съездизи болур. Ооң-биле холбаштыр солуннар көдээ ажылагый кооперативтериниң өөрүлдезиниң болгаш быжыглаарының дугайында дыңналгаларны парлап турар.

1956 чылда Чехословакияга көдээ ажыл-агыйның чаа 1221 кооперативтери тургустунган болгаш 1956 чылдың төнүзүнге чедир олардың саны 8016 (дээди хевиринің кооперативтериниң дугайында чугаа чоруп турары ол) четкен деп «Земедельске новины» солун мурнуку чүүлүнде айтып турар.

Амгы үеде дээди хевиринің чаңгыс аай көдээ ажыл-агый кооперативтери бүгү ажылдатынып турар черниң 33 ажыг хуузун эзлеп турар.

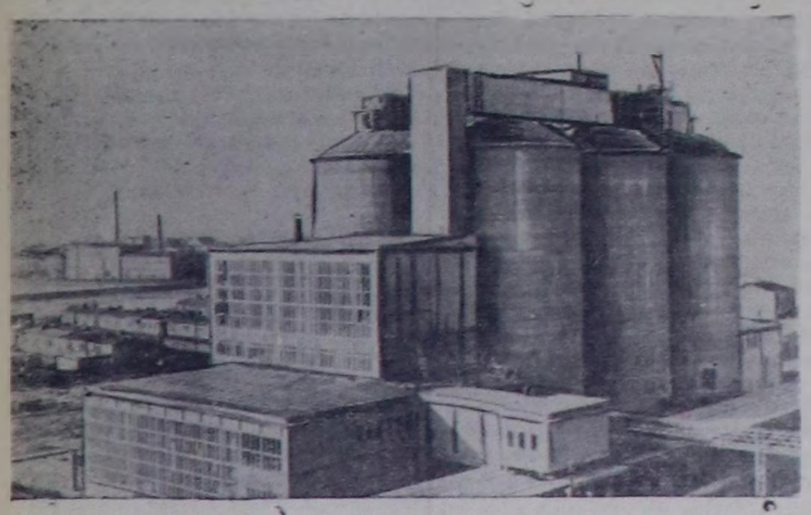

Улус-демократтыг Польшада тудуг материалдарының үлеттүрүү калбаа-биле хөгжүп турар. Сөөлгү чылларның дургузунда сөөлгү техника-биле чепсегленген цемент заводтарын туткан. Улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдеринің беш чыл планы цемент будүрерин улам 80 хуу чедир ыңай көвүдедирин көрүп турар.

Чурукта: Варшавада чаа цемент заводу.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЫРЫ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеткиленген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 56 (3768) | 1957 ч. март 19, вторник | Өртээ 20 коп.

ЧУРТТАЛГА ТУДУГЛАРЫНЧЕ КОЛ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Тываның көдээнинде хайныгып турар колхозчу тудуглар-биле чергелештир хоорайлар биле, райониар төптеринде, ажылчы суурларда тыва улустуң төөгүзүнде кеспээн улуг тулуушкуннар чоруп турар. Чыл келген тулум-на он-он чаа бүтүргүлелер ажыттынып, эртем шинчилел, культура чырыдыышкын, калык камгалал албан черлериниң четкили калбарып турар. Тываның социалистиг чаартылгазының ынчангаш ол ыракта-ла хандырып шыдавайн турар.

Кызыл хоорлөөмү болгаш СЭКП райкомнары СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын боттарының пленумнарга болгаш партия активиниң хуралларынга танышкан, чуртталга тудугларының айтырыын шинтиргээр талазы-биле тодаргай доктаалдарны хүлээп алган. Ылангыя чамык албан черлерин таарыштыр көжүрген, хосталган бажыңнарны чурттакчыларга, уруглар болгаш медицина албан черлеринге шилчирер талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылган. Чүгле январь, февраль айларда бедик Кызыл хоорайда хосталган бажыңнардан 30 ажыг квартираларны чурттакчыларга дужаазаан, элээн хей албан черлерин чурттаар бажыңнарга, хоралар, ясли-садтарга, аптеке черлеринге таарыштыр белеткеп турар. Улуг-Хем, Таңды, Бай-Хем районнары район эмнелгелериниң амбулаторияларына бажыңнарны хөнүлээн.

Ынчангаш болза-даа, чамдык СЭКП райкомнары, райкүүскомнар бо талазы-биле боттуг хемчеглер албайн турар. Ылангыя Баа-Хем, Тес-Хем, Сүт-Хөл райкомнары (Москаленко, Аракчаа, Памзын) сөөлгү хүннерге чедир-ле бо дугайын чүгле чугаалажыры-биле кызыгаарлатпышын келгеннер. Кызыл хоорайда албан организацияларның чамдык удуртукчулары СЭКП обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң бюроунуң шийтпирин күүселиринден ойталап, яжы-бүрү чылдагаанныр-биле чылзын турунда, хооркомунуң бюрозу (эш Анкудинов) ынчангаш ажыдакчылыгның азыйында кирип турары окта тазрышпас. Чижээ: облвоенкоматтың начальнигы эш Роспопин бюронуң шийтпирин күүселириниң орнунга чүгле-бүрү чылдагаанныр дилеп, хей чүгле негелдер салып турар.

Оон-биле чергелештир, областың тудуг организацияларының ажылында улуг четпестерни база айтыры чугула. «Тыва тудуг» трестизи (эш Харламов) чурттакчыларга тудугларын чогуур ёй-шаанда ажыглазыга киирер талазы-биле боттуг хемчет албайн, тудугларның дооза хүүсаазын чыл-чыл-биле үзедип турар. Оон уламыжлап тудугга киргүзүлген хей түңнүг акша хөрөнгилер чүгле ажыглатпаанайн келген. Ленин кудумчузунда 16 квартиралыг чурттакчыларга бажыңының тудуу 1954 чылда эгелээн, ук бажыңны 1956 чылда ажыглазыга киирер турган, ам-даа дооспаан, аъш-чем комбинадының 18 квартиралыг чурттакчыларга бажыңының тудуун 1956 чылда дооза-биле керээ чаргаш, оон тудуун бо хүнге чедир эгелевейн турар.

Ол ышкаш Шагаан-Арыг хоорайның тудуг сентелге конторазы (директору Кузьмин) район төвүнде 2 квартиралыг башкылар бажыңының тудуун ам 3 чыл иштинде уламчылап турар. Чурттакчылар тудуушкунуун эрегтей ёзу-биле көөр харысалга чок чоруктуң мынчыг чижектерин оон-даа хөйнү илереп болур.

Чурттакчыларга тудугларын ажыл-агыйжы болгаш улусчу арга-биле кыска хүүсаала шийтпирлеп болурунуң чижээн чамдык мурнакчы ажыл-агый организацияларының практиказы көргүзүп турар. Кызылдың № 1 чүк АТБ-зы (начальнигы эш Нобаков) эрткен 1956 чылда ажылагыйжы арга-биле 4 бажыңнарны тудуп дооскаш, ажыглазыга киирген. 1957 чылда 29 квартиралыг 2 чурттакчыларга бажыңнарының тудуун эгелээн болгаш Октябрьның 40 чыл ооның ырак бетинде дооскаш, ажыглазыга киирерин хүлээнаш турар. Чадаана МТС (директору эш Навозов), Чадаана АТБ (директору эш Ондар) база бүгү-ле бөлүктерниң ажылчыннарының ажыл-агыйын ангының аныяк отрядының областа төрүттүнүп турарын болгаш ажылчын, албан-хаакчыларның санының соксаал чок өзүп турарын хереглеп турар. Ынчангаш областың хоорайларында, суурларында, ылангыя Кызыл хоорайда чурттакчыларга орун бажыңнарының дугайында дегелеринге хүн-бүрү өзүп турарын бо бүгү база-ла чугаалап турар.

Чурттакчыларга тудугларының дугайында айтырыгны дүрген шийтпирлээр талазы-биле областың ажылчы чону Тывага Совет эрге-чагырганың он ажыг чылдарының дүргүзүнде улуг ажылдарны кылган. Бистиң хоорайларывыс болгаш суурларывыс хүн келген тулум-на чазагайжып, чурттакчының он-он тудугларының немежин турар. Ынчалзажок чонуң өзүп турар материалдыг болгаш культурдуг чаагай амыдыралының бөгүнгү негелделерин ол ыракта-ла хандырып шыдавайн турар.

Бистиң тудуг организацияларывыс, эске-даа ажыл-агый организацияларывыс, партия райкомнары болгаш райкүүскомнар чурттакчыларга тудугларының дугайында айтырыгны киҥээнгейниң төвүнге тургузар хүлээгелиг. Тудугларны эгелээринин болгаш доозарының графигин тургузуп, ону шынгыы барымдаалаар, тудуг бүрүзүн чогуур айыткан хүүсаазында ажыглазыга киирген турар ужурлуг. Оон аңгыда тудугга хей-ниитинин калбал-биле киириштирер, ылангыя чурттакчыларның тепчиктиг ажыл-агыйжы болгаш суурларынан бо чижектиг фактыларны хөйнү көргүзүп болур. Соруглга болза, хүү тудугларга ёй-шаанда күрүне чөлзинин тыпсыр, эртежок чүгүлә тудуг материалдарын бүгү-ле болдунар аргазы-биле оларга садыглаары, хамаарышкан албан черлери боттарының хүүсүнүз бажың тудуп турар ажылдакчызынга чогуур деткимчени көргүзери болур.

Партия, совет, комсомол болгаш профэвилел организациялары тудугчулар ортүзүнге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга алдар болдурган социалистиг чарышты калбартыр болгаш ону боттуг удуртур, чарышка алдынган хүлээгелерни ылавыла күүседир дээш демисежир хүлээгелиг. Социалистиг чарышты эрелгей ёзу-биле көөр, хүлээгелерни чүгле саазынга бижип каап, оон-биле оожургап олурун алыр фактылар бистең ам-даа эвээш эвес. Облпотребсоюзтуң тудуг конторазы (директору эш Доржу) социалистиг чарышты түңнелиин ажылчыннарга дыңнатпайн, бүдүргүлге хураңгыларга оларның ортектиг санал-оналыын алыр чоруктуг херекке албайн турар. Ол тудуг конторазының 1954 чылда тудуп эгелээнин 12 квартираларлыг чурттакчыларга бажыңының тудуунуң ам-даа кезик безин кирбейн турары таварылга эвес.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн-бүрү сагыш човаашкызынга бүргеткен ажылчы чонуң патриоттуг көдүлүүшкүнүн партия, совет, профэвилел база комсомол организацияларының талазыңдан ёзулуг деткип, чурттакчыларының талазы-биле бистиң алган хүлээгелеривисти хүүсаа бетинде чугаажок бүрүн күүсетингеп турар кылдыр ажыл-херекти шак ынчаар организастаары негетиниң турар.

БКАД-тың аныяк киржикчилериниң медалы

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делегелгезиниң Бол Комитеди делегелгениң аныяк киржикчилеринге медалыны, доктаатқан. Оон арын талазында бора тоодай, тараа маазы болгаш хевеҥ сывы тутқан болук пионерлерни чуруп көргүскен. Оон артыы талазында: «Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делегелгезиниң аныяк киржикчизинге» деп бижээн. Ону хүлерден кылган болгаш кара-ногаан өңнүг көжээде аскан.

Мооң мурнунда чылдарга аныяк натуралистер БКАД-тың бүгү киржикчилеринге ынчы медаль-биле шаңнадыр турганнар. Чаа медаль оон-элээн каш катап бичии болгаш доора дүргаар 24 миллиметр хемчээлдиг.

1954 чылда БКАД-тың медалы-биле оон 16.796 киржикчилери, 1955 чылда —25.726, 1956 чылда — 40.030 киржикчилери шаңнатқан.

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң үшкү сессиязы

Март 14-те эртенги хурал

РСФСР-ниң Дээди Соведининиң үшкү сессиязы бодунуң ажылын Москвада Кремльдиң Улуг ордузунга уламчылап турган. Марттың 14-те эртенги хурал РСФСР-ниң Дээди Соведининиң Даргазының оралакчызы **А. И. Козловтуң** даргалаавы-биле арткен. Республиканың 1957 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүдезининиң күрүне планының болгаш күрүне бюджединиң дугайында илеткелдеринің талазы-биле санал берипшиннери уламчылап турган.

Эштер **К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. И. Микоян, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, Н. М. Шверник, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов** оларның чазак дожаарынга кээрүп келгенин депутаттар болган ажылчылар үргүлүүлединг адыш часкаашкыннары-биле утказынар.

Бир дугаарында санал берген депутат **З. К. Карданов** (Ставрополь край) Ставрополь крайның болгаш Карачаев-Черкесс автономнуг областың экономиказының мөөн соңгаргы хөгжүдезинге холбаңнаан айтырыглар дугайын чугаалаан. Ол, ылангыя бедик даг курорту Теберданы улам ыңай ангыдарының болгаш чаагайжыдарының эрежок чугулазын айтыкан. Ол-биле бедик даг курорту Теберданы улам ыңай ангыдарының болгаш чаагайжыдарының эрежок чугулазын айтыкан. Ол, ылангыя

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия организацияларының фермаларга ажылын күштелдирер

Бай-Тайга районнуң партия комитединиң, ылаңгы колхозтарда партия эге организацияларының сүт-бараан фермаларына политико-массалыг ажылы кошкак. Агитацияның бир чүгүлә хевири болур көскү агитация фермаларда организастатынмаан.

Фермада партияның ажылы канчаар тургустунганың ында ажылдың түнелди көргүзүп турар. Молотов аттыг колхозтуң Теннит-Алдакта № 2 сүт-бараан фермазы (эргелекчизи ээш Алыг-оол) инектериниң кышкы ажаалдазын ажыжидип, оларның продуктулуун бедидер дээш бо ажыл-агый чылының эгезинден бөөр алаан ажылдарны кылган. Фермага мал чеминиң соорүлгезин эки организастап, күш-дегдели күдүлээн, чаа бызаалаан инектерни тургузу ажаап турар.

Теннит-Алдак фермазы бо ажыл-агый чылының эгезинден бөөр март 1-ге чедир бир саар инектен-не 161 кг сүттүг саап алган. Ферманың саанчылары Октябрьның 40 чылынга аллар болгурган социазистиг чарышка киржип, саар инек бүргүлеп-не 1200 кг сүт саап алырын хүлээнненнер.

Теннит-Алдак сүт-бараан фермазы СЭБП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң фермалар аразынга шилчилер Кызыл тугун чаалап алган.

Районнуң өске колхозтарының сүт-бараан фермаларында улуг четпестер бар болганындан районнуң ниити сүт саалдазы күду деңнеште. Оон кол-ла чыдагаанны партия организацияларының фермаларга ажылын багай тургусканыңда, социазистиг чарышты, бот-хүлээлгелерни өзүп барымдаалап чорутканында.

«Дан-Терек» колхозтуң саанчылары Борбак, Дүктүг-оол, Мөкүдей болгаш оонда өскелер чаа ажыл-агый чылының эгезинден бөөр бир инектен каш кг сүт саап алганын билбес. Учетчик Байырты ол фермага живарыдан эгелеп ажылдаан хирезинде-ле фермада каш инек барын, оларның кажын саап турарын билбес.

Ол колхозтуң кайы-даа сүт-бараан фермаларында саанчыларның кайы хире сүт саап ап турарының болгаш ажыл-агый чылының эгезинден бөөр чеже сүт саптамының көргүзүлгези чок. Чамдык саанчылар алган хүлээлгелерин билбес болгулаар таварылга бар.

Ол чорук колхоз баштаар черинің болган ында партия организациязының социалистиг чарышты чүгүлага көрбес, ону ала-чаагаар шинчээшкин кылдыр көрүп турарын хереченлеп турар.

Сталин аттыг колхозтуң төп сүт-бараан фермазында (эргелекчизи Очур-оол) байдал база-ла оон хөреедевес. Ол ферманың саанчылары шүүтү комсомолчулар. Олар боттарының алган хүлээлгелерин күүседир дээш кызымаккай ажылдап, саалдазы эрттиришкеш, кажаа ниитин арыгаап, быжаа, молүүргалар ажаалдазынга дүзалажып турааңар. Ынчалза-даа ол фермада сүт-даа саалдазының, саанчыларының алган хүлээлгелериниң-даа көргүзүлгерин ниитиниң мурнунга көргүспейн турар.

Ол-ла фермада инектни хүнде үш катаа сапташ, алган сүүн ийи саптаны-биле демей турда-ла хой артык күүн үнүрүп турар. Бир эвес кышкы үеде инектерни хүнде үш саарын организастаар дизе, оларның чемгерилгезин болгаш ажаалдазын ажыжидер ужуруг. Мынчаар хемчегларни албайн, ажылың түнелиниң ажыктыг болгаш ажыктыг эвезин үнүрбейн турган-ла районнуң-даа, колхозтуң-даа чамдык үүрүтүкчүлери хүнде үш катаа саалдаңы чорударын орадиажып турааңар.

Районнуң фермаларында байдал шак мынаыг дүвүрээзиниг турда, партия организациялары фермаларга кандыг-даа агитация ажылын чорутпайн турар. Оон үлемнеан саанчылар ажылдап алганы күш-күүнүн, саптан сүүнүң хемчээлин билбес. Районнуң кайы-даа колхозтарының фермаларында көргүзүү, хүндүлел самбыралары чок. Хзнз солуннар, агитхүүдүстер үнмейн турар.

Колхозтарның баштаар черлери болган партия организациялары түс-түс фермаларта квартиралдар зайы-биле сүт саалдазының планын тургуспаан. Ынчангаш саанчылар квартал азы ай саныңда сүт саалдазының бедик көргүзүү дээш демисешпейн турар.

Малдан алыр продуктуларны көвүдедир төлөөде колхозтарда партия организациялары, колхоз баштаар черлери сүт-бараан фермаларынче хүн-бүрү сагыш салып, оларның ажылының үчет, отчедуның тургузуп, чарыштарның түнелин тергүүү үнүртүп, бүдүрүлге хүралдарынга чугаалажыры, мурнакчыларны илереди, оларның дүржүлгазын калбаа-биле пентередири чугула.

С. КОМБУЙ-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Кызыл горнозунуң № 3 столовазында официант (чем дажыкчызы) Нина Бойко дерт чылдарның дургузунда ында ажылдап турар. Ниитиниң чемненилге черинің бедик күлтүрлүг дээш ол пригылаш демисешпейн, чемненикчилерни эптиг-ээлдек хүлээп ап, оларның негелделерин дыннангыр ёзу-биле хандырып берип турар.

Нина Бойко чүгле будүрүлге талазы-биле мурнакчы эвес, харын идепкейлиг хөй-ниитичи — столовая коллективинде профэвилел организациязының даргазы, коллективке күш-ажылдың сагыша-чүрүмүн улам быжыглаар хемчегларни ап, Улуг Октябрьга аллар болдурган социазистиг чарышты организастап турар.

Чурукта: Официант Н. Бойко.
фото П. Колостуу.

Колхозчулар чыл отчёттарын чугаалашкан

Бистиң областың колхозтарынга отчеттуг болгаш отчет-соңгудалыг хүралдар кол нуруузунда өртээн.

Колхозчулар чыл отчёттарын боттарының хүралдарынга колхозчу демократия ёзугаар чугаалашкаш, өртээн ажыл-агый чылында чедип алган чедишкиннерни болгаш колхоз будүрүлгезинге кызыкаллай ажылдап, ниитиниң байлаан өстүрериңе улуг үлүтүг киргеп мурнакчыларның күш-ажылын үнелеп демдеглээнер.

Оон-биле кадыг колхозтарның баштаар черлериниң ажылында болгаш ухуруглазында четпестерни база колхоз будүрүлгезиниң янзы-бүрү адырларында күүсетинмээн чүүлдерни колхозчулар шилемиг болгаш бот-шүүлчүлел ёзугаар илередип чугаалашканнар.

Колхозтарга өртээнээн отчёт-соңгудалыг хүралдарның дугайында «Шын» солуннуң корреспондентилериниң болгаш бодээ бижикчилериниң бижип чорутқан материалдарындан ап көөрге, колхозчу массаның политиктиг болгаш күш- ажылчы инергайларын, өзел-чүүлдерин бедик күлтүрлүг пригылаш, чемненикчилерни эптиг-ээлдек хүлээп ап, оларның негелделерин дыннангыр ёзу-биле хандырып берип турар.

Бай-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң хүралынга артель кежигүннери улуг чедишкиннер-биле ужурашканын ээш **М. Тиимей** бижээн.

Соолгу ийи чылда артельдиң ажылагыйының хөгжүдези улуг көдүрүүшкүнде. Эртээн чылын колхоз тарылга планын дыка ажыр күүсеткеш, байлактыг дүжүттү өстүрүп алган. Ортумаа-биле бир гадан 16 центнерни алыр тургаш 21,2 центнерни алган. Бүрүнеге 18 муң 528 центнер тараанны дүжаараан болгаш планнаан ажыр саткан.

Колхоз мал өстүрериниң болгаш малдан продукция алырының планнарын күүсеткен. Саар инек бүргүзүнден 855 кг сүттүг, бир хойдан 2,1 кг дүктү алган.

Артельдиң ниити орулгазы 1 млн. 344 муң ажыг рубль болган. Колхозчуларның ажылдаан бир күш-хүнүнге 4,3 кг тараа, акша-биле 8 рубль онаашкан.

Баа-Хем районнуң ырак Тере-Хөлде Хрущев аттыг колхозунуң отчёттуг хуралының эрткенин ээш **К. Херел** бижээн.

Артельдиң бол ажылы мал болгаш анныыр ажылы. Артель организас-ажылагый талазы-биле чыл бүрү улам быжыглып турар. 1956 чылда колхозтуң орулгазы 1 млн. 300 муң рубль ашкан. Бир күш-хүнүнге 8 рубль 50 копеек онаашкан.

Ында болза-да 1956 чылда мыйыстыг бода мал өстүрериниң планы күүсетинмээн. Бир саар инектен сүт саалдазы 1955 чылда турганыңаан 16 хуу күүлээн. Өске чүүлү малдарның өзүлдези шоолуг эвес. Колхозтуң девискээри тудугун ыыш материалы-биле эң байлак турда-ла тудуг ажылы шулуулаваан. Колхозтуң малчыннарында ам-даа 60 ажыг өрелер өглерде чурттавышаан турбуже, эрткен чылын оларга тудуп бээр 21 бажыңнарның чүгле ханалары салдынган. Колхоз баштаар черн чер ажылын сайгырадырын, ылаңгыя Тере-Хөлүң байдалынга тааржып болгу дет чамдык культураларны шенеп тарыырын сонуургавайн турарын болгаш оон-даа өске четпестерни колхозчулар шүүтүмчүлээн.

«Шынның» корреспондентизи ээш **К. Салыының** бижип турарындан алырга, мал ажылынче чогуур кичээнгей салбайн турары дээш Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозунуң кежигүннери отчёттуг хуралга артель баштаар черин шүүтүмчүлээннер. Колхоз эрткен чылын хой болгаш чылгы өстүрериниң планын күүсетпээн, ында-бүрү чыдагааннардан 700 чыгаа баш малды ышкынмаан болза, малдың ниити баш саны алаан немешкен турар ийик. Малдың продуктулуу күду деннелге артпышаан. Эрткен чылын мал чеинери белеткээринің планын чүгле 39 хуу күүсеткенинден ам фермаларда саар инектер немелде чем-биле хандыртынмайн турар.

Колхозта күш-ажылын организастаашкыны дыка четпес. Күш-ажылы кылыр колхозчулардан 51 кижи күш-хүнүнүнің минимумун күүсетпээн, олардан 8 кижи шүүт ажылдаваан. Ылаңгыя түүгүт бригадазында күш-ажылын организастаашкыны санаргай байдалда. Колхозта ам-даа 60 ажыг өреге бажын-биле хандыртынмаан.

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» бодээ ажы-агый артелиниң отчёттуг хуралының дугайында ээш **М. Чадамбаның** бижээниңден ап көөрге, колхоз мал өстүрериниң планын ажыр күүсеткен. Ол база колхозчу малчыннарның малдың чаа төлүн багай эвес кампалап алганының түнелди болгур. Малчыннар өртүлээ-шиге төрүүр үүе баш мал бүргүзүнден 96 бызаны, 88 күлүнүү, 90 хураганны, 95 анайны кампалап алганнар.

Кадарчы Содунам 45 инектиң бызаазын, чылгычы Сенднмаа 88 бежиң күлүнүн бүрүн кампалап өстүрген, хойжу Сандыспаа 330 хойдан 340 хураганны болгаш хой бүргүзүнден 2,3 кг дүктү алган. Ол ышкаш өске-даа мурнакчыларны хуралга демдеглээн.

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң чыл отчёдун Теректиг-Хемге, У. Шынаага, О. Шынаага — ында үш черге өрттүрген. Бо дугайында ээш **М. Далгамың** бижин турары болза, колхоз өртээн чылын мал өстүрериниң планын күүсеткен. Мал ажылынга болгаш колхоз будүрүлгезиниң өске-даа адырларынга мурнакчыларның кызымаккай күш-ажылы хуралга белик үнелелдин алган.

Хуралга санал бергеннер ажы-агыйда улуг четпестерни илереткен. Колхоз малдан алыр продуктуларның болгаш тулгуның планнарын ыракта чедир күүсетпээн. Ылаңгыя тараа культураларының бир гектарындан ортумак дүжүү деңнеш өзүү— чүгле 2,7 центнер болган. Бо дугайында хөрүүнү багай сайгыратканы дээш Тес-Хем МТС-тиң адресинге, тараанның чайгы ажаалдазын, ылаңгыя сүүтарылгазын багай чорутканы дээш колхоз баштаар черинің адресинге колхозчулар шыңгыы негелделиг шүүтүмчүлелдерни кылган.

Эртээн чылын түүгүт бригадазынга үш бригадирлер, сүт-бараан фермаларына 40 ажыг саалчылар солушкан. Өске-даа участоктарга кижилерни доктаамал ажылдатпас, чүгле солуштурарынга өйлежип турда, ажыл канчан сегиирил деп санал бергеннер чугаалаан.

Колхоз будүрүлгезиниг ниити хүралдан доктаадың каан күш-хүнүнериниң минимумун күүсединп артельдиң күш-ажылы кылып шыдаар кежигүн бүргүзүге ыяврыза албан болгур. Ында түүгүт бригадазында күш-ажылга колхозчуларның киржилгези дыка четпес. Бо дугайында ээш **К. Хертептин** бижээни болза, чоокта чаа болуп өртээн колхозтуң отчёттуг хуралынга күш-ажылы кылыр 151 колхозчулар өртээн чылын күш-хүнүнериниң минимумуун күүсетпээн, оон ниитиниг ниитиниң ажылынга шүүт киришпээннер бар болган. Моон соңгаар ниитиниң байлаан өстүрериниге болгаш болдуун амыдырал-чурттазының ажыжидеринге ёзу шыңгыы хөкеты берип болур».

Чамдык өгелерге дат хрусталиның исланд шпаттың болгаш оптиктиг флюриттиң дугайын чугаалап турар. Автор слариның радиотехниктиг үлетүрге болгаш оптиктиг сорулгаларга ужур-дузазын демиеглевишпээн, исланд шпат Вилюй хемниң чоогунда болгаш Алдыы Тунгуста бар болуп турарындан ангыда, Тыва областа база бар дээрин айтып турар.

Оң ышкаш ооңда Тываның девискээринде үнелиг байлак асбестиң (дат дүүт) улуг кулавыры бар дээрин көргүзүп турар. Оң байлакты улуг ажыл-агыйының ээ-не янзы-бүрү адырларынга салбаа-биле хереглээр.

К. КОСТИН.

Кошкак удуртулганың түнелинде

СЭБП өвүр райкомунуң чанында партия тоогүзү өөренирииниң болгуу ажылдап турар. Өөредилге чылының эгезинде аңаа өөренири-биле партия, советтиң улуртур ажылдакчылары 17 кижи аттарын дааҥзыладып киргеп.

Өөредилгениң баштайгы кичээлдери организастыг эгелээн болза-да, чоорту кичээлдерниң шынары кудулаан, дыңнакчыларның талазынган кичээл үзер чорутар көвүдээн болгаш соолгу үеде чүгле 11 кижи арткан. Февральның төнчүзүнде болган бир кичээлге чүгле 6 кижи келген, кичээл айтыкан шагында эгелекпэн.

Болгуминуң ажылының шынарын ажыжидип, дыңнакчыларның кичээлдерге үзүктел чок келирин хандырар талазыбиле ажылды чорутпайын турар. Болгуминуң ажылында четпестерниң дугайын райкомнуң кылдыс эргелекчизи, пропагандист ээш Лавза мынчаар чугаалап турар:

— Шүүтү даргалар хирезинде кичээлдиң айытқан шагында келбес чүве-дир, олар кандыг-бир чылдагаанны ылавылап тып алыр, чүвени билир удуртукчуларга чеже чугаалаар боор ону, чогел төнген чүве дир—дээн. Эң Лавзаның ол харыызы партийжи харыы эвес деп чүве билдингир.

Болгумге өөренир бис дижип турган дааҥзыладып алган, хереж кырында кичээлдерге келбес, ону үргүлүү үзүп турар чамдык Настык-Доржу, Сувакбай, Бегзи. Ажыг-оол ышкаш кижилерге партия, комсомол организациялары кандыгдаа хемчег көргүспейн турар.

Болгуминуң удуртукчуду кичээлдерге эки белеткел чок ваап турарын демдеглээр хереж. Оон барымдаазы мынаыг чижектеп көзүлген. ССРЭ-ге бодаа ажылагыйның коллективизациязының дугайында чугаалап турган, ол чүгле диаграммада айытқан сан чурагайларны көргүзерииге өйлешкеш, чогум ханы болган тодаргай аналитерни амыдыралдың дирнг фактылары-биле холбаштыр көргүзүп шыдаваан.

Бо болгуминуң ажылында четпестерни дарый чайгаткаш, оон өөредилгезин ажыжидер талазы-биле тодаргай хемчег алыры негетинин турар.

К. САЛЫЫ.

Эки ажылдыг хана солун

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң партия организациязының болгаш колхоз баштаар черинің органы «Искра» деп хана солуну колхозтуң амыдыралын эки чырыдып турар.

Хана солуну план ёзугаар ажылдап турар болгаш оон кыш эгезинден бөөр үнген 14 номерлеринге колхоз будүрүлгезиниң хүн-бүрү ажылында чедишкининг болган четпес чүүлдериниң дугайында 75 саннаг янзы-бүрү материалларны чырыткан. Мурнакчы дүржүлганы пропагандалаар айтырыгны солун кичээнгейиниң төвүнде тургускан чорук ук солуниуң оперативтиг ажылының талазында болгаш амыдыралдың чугула айтырыгларындан чыдып калбайн турарын хереченлеп турар.

Ам бо хүннерде ол солуң малдың кыштагламкын байдалын болгаш часкы тарылгага белеткелиринің дугайын чырыларынче улуг кичээнгейни салын турар. Хана солуниуң ажылынга эштер Делгеоол, Кыыы-оол, Оюу, Сотпа болгаш оонда өскелер илепкейлиг киржин турарын демдеглээрн чугула.

М. СЫНАА.

Улуг-Хем районга мал ажылының талазы-биле удуртулганы күштелдирер

Улуг-Хем районунга бодаа ажыл-агыйны күштүү-биле көдүрериге материалдыг болгаш организастыг белеткел суурлар тургустунган бе? Ийе тургустунган дең дидиин-биле харыылаар болза частырыг болбас.

Тывага совет эрге-чагырганың чылларында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ада сагыш салышкынының ачызында районнуң колхозтары, өске районнарның МТС-терииге деңнээрге ээ-не хоочун, 1931 чылда-ла организастап турган Шагаан-Арыг МТС бодаа ажылагыйның янзы-бүрү маркалыг машинатехниказы-биле чепсегледиринген.

Колхозтар будүрүлгелериниде болгаш МТС-те бодаа ажыл-агыйның түскай эртеминг докгаамал кадрлары бызыглап тургускан.

Партия обкомунуң, облүүскомнуң дүзалаачызы база СЭБП райкомунуң, райкүүскомнуң боттарының инициативазыбиле практиктиг ажылга дүржүлгалыг, политиктиг билиниңиң талазы-биле белеткелдиг олаан хөй санныг партия, совет активтерни болган түскай эртеминг кадрларны колхозтарынга удуртур ажылдарынче чорутқан.

Ниитиниң мал бажын өстүрер, оон продуктулуун бедидер дээш могаг-шылаг чокка ажылдап турар «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң инек кадарчызы Тюлюш Сүтежик, Ленин аттыг колхозтуң саанчызы Чанчыннаа, «УТКА 25 чылы» совхозтуң саанчызы А. Бандан ышкаш мурнакчы кижилериниң саны өзүп турар.

Ол бүгү болдунар аргалар бар түрбүже Улуг-Хем районнуң партия, совет болгаш бодаа ажыл-агый органнары бодаа ажылагый будүрүлгезин, ылаңгыя оон чүгүлә адыры — мал ажылын удуртурун партияның XX съездиниңиң айтышкынынга дүүштүр ам-даа эде тургузуп шыдаваанар. Бо дугайында тодаргай чижектерни иеоң алаанда фактылардан көрүп болур.

Эртээн 1956 чылдың дүргүзүнде районнуң колхозтарының хөй кезии ниитиниң мал бажын өстүрериниң, оон продуктулуун көвүдериниң талазы-биле күрүне планнарын күүсеткизоп, 1957 ажыл-агый чылының кыштагламкының үезинде мал ажылының байдалын ап көөрге, энир чылгызындан даарелевес. Четчир санныг, сүүлүнүүр болгаш концентраттыг чемнериниң белеткели база эки кылдыымаан.

Эртээн чылын район мал чеми сигенин чүгле 58,5 хуу, силосту 42 хуу күүсеткен. Мал чеминге эң-не үнелиг культура —кукурузаның дүжүү дыка эвээш болган. Ам үеде районнуң кайы-даа колхозтарында мал чеми болдуунда доозулган болгаш арып-баксыраан малдарның саны хүнбүрү-ле көвүдеп турар. Кыштың айының соогу эгелээже чедир районнуң колхозтарының малчыннарының кыштагларында эрги кажаалариың сепгелгелери, чаа кажаалариың тулгулары доозудбаанының, малчыннарның амыдырал-чурттазының таварычалыг байдал тургусгунмаанының дугайын илереткен шүүтүмчүлелдиг материалдарны «Кызыл тук» солуниуң арыннарынга чогуур үезинде парлап турган.

Мал кыштагламкының белеткелиниң ажылчы чоннар депутаттарының район Советиниң 1956 чылдың октябрь айда болган сессиязынга, мал ажылынга удуртулганы эффективтиг ажыжидериниге холбашкан айтырыгларны ноябрь айда болуп өртээн районнуң партия конференциязынга, ол ышкаш СЭБП райкомунуң бюрозунуң болган райкүүскомнуң ээлчеглиг хуралдарынга чугаалажып, практиктиг хемчегler айытқан хөй санныг шинчилерни хүлээп ап турганнар. Ынчаар-даа болза күүселдениң хынаалазын, организастыг удуртулганы багай тургускаанының түнелиниде хүлээп алган ниитиниглер амыдыралга чедишкининг күүсетпээнин сааның кырында арткан.

Четчир санныг, эки шынарлыг чемнер болгаш чылыг кажаалар-биле чогуур ёйлааныда хандырбаанының ужуруида **1956 чылдың октябрь 1-ден 1957 чылдың март 1-ге чедир 2977 баш улуг, бичe малдар өлген.** Хорамчага үнген малдарның хөй кезии 1956 чылга төрүттүнген хураганнар болгаш анайлар болуп турар.

Ол таварылга эвес. Чайгы үеде ыракка одарларга мал чайлагларыны-биле баргаш чамдык азырадыр хөөннүг кижилер районнуң болгаш колхозтарның удуртукчуларының контроль чок олуттай чоруун ажыттлап, кадарын турган хой, ешкүлерин чаш анай, хураганнарынаан чай малдарны когаралга үнүрбее ийик.

Районнуң чамдык удуртур ажылдакчылары буу-хаа, дүвү-далаш-биле бир хүн дургузунда ийи-үш колхозтарны азы фермаларны кезий шашкылаап, кежээ район төвүнге ээп чаның кээр таварылгалар амдаа узуткатынмаан. Ол дээрге, тодаргай эвес, ёзу барымдаалаан, ажыл-херектиң ылаптыг байдалын ханыыр өөренип көрбес, партияның XX съездиниңиң бүрүү шапканы үлүүтулганың ында эвес эрги методу ышкажыл.

Соруга чүл дээрге, районнуң партия, совет болгаш бодаа ажыл-агый органнары мал ажылынга удуртулганы күштелдирбишаан, даандырган ажыл-херектиң күүселдези дээш ажылдакчы бүргүзүнден негелдени шыңгыы тургузары болур. Мал ажылын кыры-биле эрениг көөр чорукка тенчүү салыр херек.

Мал ажылының дугайында хоозун чүүгүрүүшкүн, хуралдаашкын, хөй санныг шинтиниглер хүлээп алыр чорукту эвээжеткеш, тодаргай болгаш оперативтиг удуртулганы, хүн-бүрүнүң практиктиг ажылының кол кичээнгейинге тургузар.

Мынчангаш мал ажылын чедишкининг удуртурунга кол чүүл чүдел дээрге, кабинетке олура азы телефон-биле эренгей айтышкынынар бээрииде эвес, а колхозтарга, фермаларга, одарларга, чайлагларга чеде бергеш кадарчылар, саанчылар, мал ачылери, зоотехниктер-биле сүмележиринде. Олар мал ажылын хөгжүдериниге холбашкан үнелиг саналдарны бээрлер.

СЭБП райкомунуң МТС зоназының талазы-биле инструкторларының болгаш МТС-тиң түскай эртеминиглериниң колхозтарга сургакчылап чеде бергеш ажыллап тураарының методу эрги хевээр. Олар кол нуруулайында райкомнуң бюрозунга чугаалажыр айтырыгларның справкаларын белеткээр азы чораан колхозунуң ажыл-агыйында илереэн четпестерни райком секретарыларынга информастап каар, а илереэн четпестерни дүрген чайладыр дугайында организастыг хемчегler албайн турар.

Районнуң колхозтарынга мал чемнери төнүп, алаан бергелээшкиннер болуп турбуже, СЭБП райкомунуң МТС зоназының талазы-биле ийи инструкторлары, МТС-тиң кол зоотехниги эш Тур кабинеттеринде саазын шоккарлап олурааар. Бо фактылар болза партияның амгы үеиеги негелдези-биле дүүшпес-тир дээрин тайылбырлаан-даа хереэ бар деп бе.

Т. ТЮЛЮШ.

Тести кежир көвүрүглээр

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хемни кежери, ылаңгыя чазын сүт дажый бергенде ындыг-ла белең эвес. Шынаалл «чазын күжүр Тести чүгле чалгынныы күш, чакпалыг балык кежер» деп чоннуң чүгаалаы бар. Пароп туралда сүт улут түрда ону ажыглаары ховар: чок болза пароп салынмаан азы ону башкарып кежирер кижи тывылбайн баар.

Тес-Хем райкүүскомгу болгаш райпо Тести кежир көвүрүг тударын шинтпирлээн, четчир санныг акша-херектиин үнүргген. Үк тудугга хереглетинер ыяш материалын февраль айдан баар белеткээн. Бо хүннерде херек ыяш материалы бар, көвүрүг алаанга салыр беш хемелерни кылган.

Чоокта чаа Самагалдай сүүрүнүң чүүгүрүүшкүнүнде, ол чүүлдүң ажылдакчы бүргүзүнден негелдени шыңгыы тургузары болур. Мал ажылының кыры-биле эренгей көөр чорукка тенчүү салыр херек.

Мал ажылының дугайында хоозун чүүгүрүүшкүн, хуралдаашкын, хөй санныг шинтиниглер хүлээп алыр чорукту эвээжеткеш, тодаргай болгаш оперативтиг удуртулганы, хүн-бүрүнүң практиктиг ажылының кол кичээнгейинге тургузар.

Мынчангаш мал ажылын чедишкининг удуртурунга кол чүүл чүдел дээрге, кабинетке олура азы телефон-биле эренгей айтышкынынар бээрииде эвес, а колхозтарга, фермаларга, одарларга, чайлагларга чеде бергеш кадарчылар, саанчылар, мал ачылери, зоотехниктер-биле сүмележиринде. Олар мал ажылын хөгжүдериниге холбашкан үнелиг саналдарны бээрлер.

СЭБП райкомунуң МТС зоназының талазы-биле инструкторларының болгаш МТС-тиң түскай эртеминиглериниң колхозтарга сургакчылап чеде бергеш ажыллап тураарының методу эрги хевээр. Олар кол нуруулайында райкомнуң бюрозунга чугаалажыр айтырыгларның справкаларын белеткээр азы чораан колхозунуң ажыл-агыйында илереэн четпестерни райком секретарыларынга информастап каар, а илереэн четпестерни дүрген чайладыр дугайында организастыг хемчегler албайн турар.

Районнуң колхозтарынга мал чемнери төнүп, алаан бергелээшкиннер болуп турбуже, СЭБП райкомунуң МТС зоназының талазы-биле ийи инструкторлары, МТС-тиң кол зоотехниги эш Тур кабинеттеринде саазын шоккарлап олурааар. Бо фактылар болза партияның амгы үеиеги негелдези-биле дүүшпес-тир дээрин тайылбырлаан-даа хереэ бар деп бе.

Т. ТЮЛЮШ.

Тываның казар байлактарының дугайында чаа ном

Чоокта чаа Кызылдың болгаш областың ном садыгларында ССРЭ-ниң Геология болгаш казар байлактар кампалазының Министри эш П. Антроповтуң «Бистиң чурттуң казар байлактары» деп ному кирген. Номнуң автору ында бай казар байлактарның дугайында, ылаңгыя Тываның девискээринден тывылган үнелиг казар байлактарже улуг кичээнгейни салып турар.

Номнуң өгелериниң бирээзин автор белен өзүлбес, чайыралчак каннарның бүдүрүлгезиниге болгаш янзы-бүрү эзилдирилгелерге хереглээр никель болгаш кобальт дээн ышкаш металлдарга холбаштырып турар. Авторуң дедектеп турары болза, никель болгаш кобальтының кулавырының талазы-биле бистин чурттувуе делегейде бирги черже турар чурттарның бирээзи. Ол байлакты шинчилеп тыпкан черлериниң ниитиниден бистиң областың Хову-Аксының кобальт рудазы улуг будүрүлгечи ужур-дузалыг болур.

Тываның девискээриниде бар көксулуг хөмүр-даштың автор үлүү-биле үнелеп турар. Ноида чугаалап турары болза, «Улуг-Хемниң бассейниниң хөмүр таш кулавыры чижеэ-биле алырга, 5—6 миллиард тонна чедип турар. Чоруткулаан шинчилелдиң көргүзеери болза, ол бассейниниң хөмүр-дажы-биле Кузнецкийниң көлүктер болза, демир эжиндиреринге эки шынарлыг хокеты берип болур».

Часка үлегерлиг ужуражыр

Чаагай дүжүттү өстүрүп алырынга

АКЫЖАК. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозу часкы хову ажылынга белеткелин организастыг чорудуп турар. Колхозта парторганизация секретары эш Шаравинниң редакцияга дыңнаткыны болза:

— Бистиң колхоз чайын үүр чер андырбас, бо чылдың нлынында көрүнген тарылга шөлү эртеп чайын болган күзүн бүрүн белеткеткинген, ам чүгле алырга-ла чажар. Картофельниң болган нөгаларының үрезиниери белеп, а тараа культураларының 1799 гектар шөлүнге хереглөр 225 тонна, оон иштинде кызылтастың 130 тонна үрезиниерни арыглап белеткеп. Оон үнүштүү эки көргүзүлүг болганы хынаала илереткен.

Колхозтуң хову турлаа ийи кезек черде. Бүлүкта энир чыгын кылынган 3 бажыңнарны крышалап, ында чаа тудугларны эш Чаштыгның ийиги хову бригадазы чорудуп турар. Эртеп чайын 930 гектар күр черлер белеткетинген. Шанчы-бригадалары үзөбреннеге 40 тонна ажыг одекти шөлдерже сөөртken, хүл чылылазын база организастап турар.

Сөөлгү хүннерге чедир 10 сеялкаларның, 70 илиргелрнің, 80 ааът херекселериниң, 50 тергелернің сепителезин бүрүн дооскан. Ногаа ажылының бригадазы олуртулгага база эки белеткенип, 240 гербелчин метр рамаларны шилден алган, 240 шывыгларны белеткээн. Парниктерде одекти сөөртүп турар.

• • •

ТУРАН. (Телефон-биле). Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң комсомолчу аныяктары Октябрьның аздарлыг 40 чыл ооңга чедишкинниг ужуражыр, чаагай дүжүттү өстүрүп алыр хаан чүткүлүг ажылдан турар. Аныяктар бригадазы тараа культуразының 620 тонна үрезинин хорааннап эгелээннер.

Анна Киселеванның үлүртүлгазы-биле болүк комсомолчулар 300 тонна одекти тарылга шөлүнче сөөртken. Ногаа бригадазының 12 кижи 40 мун крик-одек саажыгаштарны кылган, 80 рамаларны белеткээн.

ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА БЕЛЕТКЕЛДИ КҮШТЕЛДИРЕР

Чээн-Хемчик районнуң колхоэтарны болган Чадаана МТС часкы тарылгага белеткелги эртеп чылларга бодларга бо чылын өлөөн организастыг чорутkан. Чадаана МТС-тиң механизаторлары часкы тарылганы кыска хүүсалда бедик агротехниктиг деңнелге чорулар сорулга-биле бөттарының аралыңга социалистиг чарыштыг калбартып, тракторлар болган колхозтуң ажыл-агый машиналарының сепителгезин бедик шынарлыг доосканнар.

Механизаторлар ийиги-бүрүт 58 тракторларны болган 543 ийиги-бүрүт көлөө ажыл-агый машиналарын сепtээн. Механизаторларның чаартыкчы саналдарын сепителге үезинде практиктиг ажылга ажыглаанны сепителгенің темпизин дүргеделгеп.

Чижөө, МТС-ке сепителге үезинде ажыгбүрүт маркаларлыг подшипниктер чедишпее турган. Бир эвес оларны дилеп тыптыкаан, болза сепителге саналар турган. Ынчалзажок херек кезектерни МТС-тиң болугна кыдып алырынче үлгаган механизаторларның чогаалыкчы саналдарын бүтүрүлеге калбаа-биле ажыглаан, четпейн турган подшипниктер-биле машиналарны, тракторларны хандырган. Эгелекчи саналдарны деткип, ону бүтүрүлеге ажыглаанындан МТС 50 мун рубль каминалгыг болган. Сепителге механизаторлар Селин, Шоюн, Полецук, Солдатов, Очур-оол олар эки киржип, күннүг үлүг нормазын 150—250 хуу күүседип турганнар.

Чадаана МТС-тиң директору Навозновбиле партия организациязының секретары Ширинзиевна олар механизаторларны ажылдарынга тааржылчыг байдалды тургускан, сепителге мастерскаязының ишти чыгыт. Партия организациязының агитаторлары механизаторлар оргузунга полит-массалыг ажылды эки чорутkан. Ол ышкаш сепителге мастерскаязынга үлүгчү үнүп турар хана солуннар, крокодилдер сепителгенің темпизин дүргеделгирикге улуг роллуг ойнаан.

Улуг күштүг дизельниг «С—80» деп трактортга болган көлөө ажыл-агый машиналарынга артык кезектер ам-даа хөй негетинин турар. Оларны тыптырарының хемчелерин алыры болган МТС-тиң болугна кыдырынче үлгаган механизаторларның чаартыкчы саналдарын үлам нептередири чүгула.

Районнуң чамдык колхозтары часкы тарылгага белеткел-биле холбашкан ажылдарны эки чорудуп турар. «Коммунизмче орук», «Ленин аттыг», «Кызыл тараачын» колхозтар үезиннерин долузу-биле уруп алган болган арыглаашкынын доозуп турар. Ол колхозтарның шөлдеринде түс черниң удобрениелери шаан ёлугаар төктүнген. Тускайлаан бригадалар шөлдерже өлек, хүл сөөртүлгенин үргүлчүлеп турар. «Коммунизмче орук» колхозтуң хову бригадазы 700 тонна ажыг өлекти шөлдериниге төп алган болган 15 гектар черде хар доктаалыышкынын кыган. Оң ажылдарны ам-даа үргүлчүлеп турар.

Үстүнде айттынган колхозтар көлөө ажыл-агый машиналарының болган эткерекселериниң сепителгезин бүрүн дооскан. Часкы хову ажылдарынга ажыглаар аттарны тускайлап дыптандырып турар. Хову турлагларында чурттаага бажыңнарының сепителгезин дооскан.

Часкы тарылгага чедир каш-ла санныг хомуктар артkан туруа-ла районнуң чамдык колхозтары белеткелди ам-даа күштедирбейн турар. Жданов аттыг колхоз эртеп чылын часкы тарылгага кошкак белеткенип, тарылганы багай чорутkанының түнелинде бир гектардан 3,5 центнер дүжүт алган. Ынчалза-даа ол колхозтуң үлүртүлгүлары оон чогуур түнелдин кыыбаан. Ол колхозта үрезин ам-даа четче үрдүнмээн. Бол культура—кызылтастың безин үрезинин 27 тонна четпес. Көлөө ажыл-агый машиналарының болган эт-херекселериниң сепителгези чорутунмаан. Шөлдерге 200 тонна өлек төгер планныг турганы, чүгле 17 тоннаны төп алган. Үрезиннер четче арыглатынмаан, ажыл аттарын дыптандырбаан.

Калинин аттыг колхозта байдал оон даредевес. 24 тонна сула үрезинин четпес. Тарылга шөлдериниге чүгле 8 тонна өлек төккеш соксап каан. Борбак-Талда, Хову-Аксыда хову турлагларын часкы тарылгага белеткевээн.

Үстүнде колхозтарның баштаар черлери четпес үрезиннерни четчелээр талазы-биле кандыг-даа хемчет албайн турарлар.

«Октябрь 30 чылы», Сталин аттыг, «Искра» колхозтарда чепсек-херекселдер сепителгези оожум чорун турар болган сепителгиниген херекселдерниң шынары куду. Үрезин арыглаашкынны оожум чорун турар. «Октябрь 30 чылы» колхозтуң агроному эш Баллар-оол часкы тарылгага үткүштүр колхозта кайы хире хемчээлдиг, кандыг ажылдар чорутунуп турарын билбес болуп турар.

Чээн-Хемчик районнуң колхозтарының тарылга шөлү бо чылын ниитизин-биле 1,5 катаң үлгадыр. Чүгле күр болган курубаан черлерни безин 2000 ганы ажыглаар. Ынчангаш часкы тарылгага бүгү тала-биле эки белеткенип, ону 7—8 ажыл хүнеринде чорудары районнуң колхозтарының болган Чадаана МТС-тиң соңгаарлалып болбас сорулгазы.

К. САЛЫЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Хову турлагларында ажылдар

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көлөө ажыл-агый артелиниң хову бригадазының кежигүннери хову турлагларының төптеринге ажылдап турар колхозчуларга таарычалыг байдалдарны тургузар дээш кышкы үеде чамдык ажылдарны кылганнар.

№ 2 хову бригадазы (бригадири эш Кошкар-оол) Кара-Сугда серилиг шаанны тудуп, ону крышалаарынга чүс чүүктү сөөртүп алган. Ол ышкаш бир чурттаага бажының ажыглалга киргеп, ам бирээни тудуп турар. № 1 хову бригадазының (бригадири Ортуң-оол) төвүнде чунар-бажыңны, чеменилиг черни тургузуп, ийиги чурттаганың черин ажыглалга киргеп.

Хову бригадаларының төвүн сайзырадыр чорук кампания ажылдарның үезинде болган бригадага доктаамал ажылдан түшер кижилериниң күш-ажылга бүдүрүлчүлүүн седиринге улуг үжүр-дүзелиг.

Оон ыңай ийиги бригаданың кежигүннери хову турлагларының төптеринде дөртеп ажыг кубометр оттуглар ыяштыг белеткеп алганнар. Ону кыырынга түскей болуктуг үүп тургускан. Колхозчуларның иштинден Оюу, Бүрүң-оол олар хүнде дерт кубометр ыяш белеткеп кагар норманың 6—8 кубометр кылдыр күүселип турганнар.

Бригаданың чамдык кежигүннери кол ажылынга дузалажып, фермалар төптеринче мал чемнерин сөөртүп турар. Ол ажылга Аспан-оол, Белов, Сайыт-оол идепкейлиг киржип турарлар.

А. ДОҢГАК.

Кызылдың паротурбиный электростанциязының тудуунда

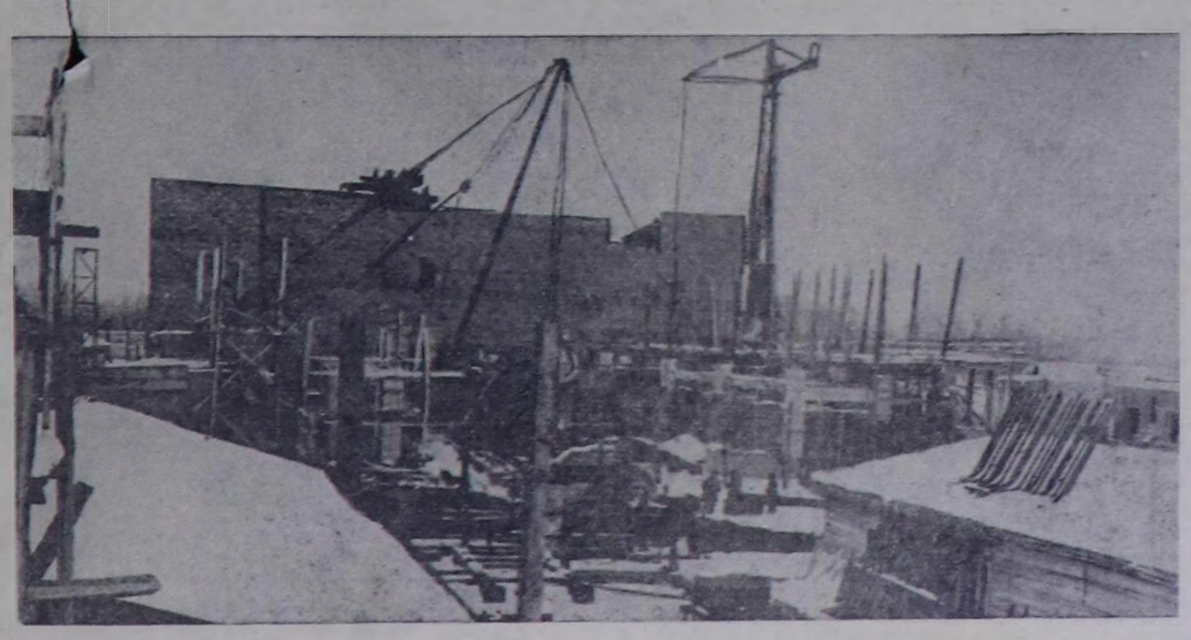

Кызылдың паротурбиный электростанциязының тудуунда ажыл улам-на хөйнүмшкининг чорун турар. Эш Манаковтуң удуртkачы комплексилиг бригаданың кежигүннери хөй чогаадыкчы энергияны болгаш күштү салып турар. Олар турбогенераторларның фундаментилериниң аразында арматураларны, моондактаашкыминарны, котелдарны болгаш станцияның бажыңының өске-даа кезектерин белеткеп турарлар. Иван Тимов, Сергей Морозов, Владимир Кускашев олар бүдүн чартык болгаш ийи чедир нормаларны зөлчегде ажылдап кылып турарлар. Олармың-биле эптекчилер чаржы турарлар. Улуг Октябрьның 40 чыл ооңга чедир бирги бетчиктиң 2500 киловатт энергиязын ажыглап киирер деп Төрээн чуртка берген сөзүн алдарлыы-биле күүседир дээш олар шупту чүткүлдүг ажылдап турарлар. Станцияның тудуунга тускайлаан барык 4,5 миллион рубльди июль 10-га чедир олар шингээдип алыр деп турарлар.

Бүдүрүлекин бүгү коллективи алган хүлээлгезин күүседип шыдаар дээрзенге чигзинип турбас. Ынчалза-даа тудугну дүрген чорударынга хөй чүүлдер шаптыктап турар. Механизмнерни багай ажыглап турар, чурттаага тудуу базы багай чорун турар. Хоорайның хөй-ниитизинин хүлээлгезин болза, станцияның бирги эзлээн хуусаа бетинде ажыглалга киирер дээш ол ажылга идепкейлиг киржип болур.

Фотозу болгаш сөзүн С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

Областың совхозтарында мал ажыгының продуктулуун белидер, сүт саалдызын улам көвүдедир дээш демисежип турар саанчыларның саны көвүдеп турар. Тандыдың районда «Элегес» совхозтуң сураглыг саанчызы А. Грачеванны эды областа шагда-ла сураглаан. Ол совхозтар саанчыларының эң мурнакчыларының бирээзи. Бо чылын март 1-ге чедир болунда бажыглаан янек бүрүзүнден 1023 килограмм сүттү ол саап алган.

Чурукта: саанчы А. Грачева.
Фото С. Феоктистовтуу.

Чер болгандан

Тожу районнуң «Май бири» көлөө ажыл-агый артелиниде политболгуң эки ажылдап, анда 20 колхозчулар доктаамал өөреним турар. Пропагандист О. Очур кичээлди бедик деңнелге эрттирип, неделяда бир удаа чыгып чорудуп турар. Болгүнүң дыңнакчылары СЭКП ТК-ның декабрь, февраль Пленумнарының, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң VI сессиязының шиитпирлерин өөренген. Ам малдың баш санын өстүрүнниң болгаш продуктуулуун белидер дугайында теманы өөренип турарлар Г. Чучуу, Д. Каастай өөренип эртеп темаларындан ханы билигни ап турар.

• • •

Чаа-Хөл МТС-тиң механизаторлары 2—3 мергежилдерни чедип алырын оралдажып турарлар. Токарь Е. Глухих — МТС-те мергежилиг бүдүрүлгечилерниң бирээзи. Ол чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга аларр болдурган социалистиг чарышка киришкеш ажаалазын 180—200 хуу күүсеткен. Глухих болунун дурзулгазын, билигни өскелерге хамчылып берип турар. Эртеп чылын ийи кижини тракторист кылдыр өөреткен. Бо чылын Н. Трояковту комбайнерге өөредип турар.

• • •

Улуг-Хем районнуң шагаан-арыг ортумак школазында өөренижилерниң политехниктиг өөредилгези эки тургустунган. Ында чазанырының болган чуга демир-биле чүве кылырының мастерскаязы бар. Школчулар ам школа чанының участогунга часкы ажыл кылыр демир болгаш ыяш дырбаалтарны кылып турарлар.

• • •

Кызылдың № 2 ортумак школазында М. Титованың үлүртkаны литература бөлгүнү эки ажылдап турар. Бөлгүнүң киржикчилери М. Горькийниң «Ана» деп чогаалының дүгайында номчулга кежээзин организастаан. Ана школаның ботинвынын урап-чүүл болгуп «Ана» деп романдан 2 сценаны көргүскен болгаш З. Моллидай, Л. Охемчик, А. Калик пролетарның улуг чогаалчызының чогаалдарындан үзүндүлерни номчаннар

Бир дыштанып хүнде

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көлөө ажыл-агый артелиниң колхозчулары чунар бажың тудуунга шеф организастаарын шиитпирлеп алганнар. Материалды белеп ол тудугга чоокта чаа 20 кижи шеф чорутkан, оларны колхоз даргазы эш Шаапы боду баштап үлүртkан. Эгелээн баштайгы хүнде безин чунар бажыңның ханазын салырын доосканнар. Шефчилерниң аразында Аржай-оол, Сенден, Сагаан, Тыртык, Темир олар күш-ажылга организавчы үлегерин көргүскен.

• • •

Колхозчу херээженнер эш Акпанның үлүртүлгазы-биле 12 кижи ында эге школаны чугайлаарынга шеф ажылын чорутkан. Олар уруглардың эки өөренирнинге, школаның арыг-шевер турарынга сагыш салып, 5 өрээлдерни халаска чугайлап бергеннер.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Солун лекция

Кызыл районнуң Бай-Бүлүң чеди чыл школазының үстүү класстарының өөренижилеринге Тывага партизан отрядының командири чораан Сергей Кузьмич Кочетов «Тывага партизан шимчээшкинин» деп темалыг лекцияны номчаан. Лекцияга партизаннар отрядын баштай организастаанын, Тывага турган ак дээрбечилер-биле деминселге киржип турганын тодаргай чугаалаан.

Лекция соонда дыңнакчылар боттарының салган айтырыгларынга билдингир болгаш тодаргай харыларны алган.

Б. ДУПШУН.

Массадан хоорук удуртулганың түнелни чүү болганыл?

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң отчёт-сонгуулалыг хуралынга отчёт илеткелди баштаар черниң даргазының орлакчызы эш Сундуй кыыган.

Артельдиң ажылында, ылангыя ийи ажылынга чамдык чедишкиннерни хуралга демиглээн. Малдың баш санын өстүрүнниң планын 101 хуу күүсеткен. Инектен саап алыр сүт, хойнан кыргын алыр түк 1955 чылдың деңнелиниден ажыга белээн. Колхозтуң түлүг бригадазы ажылагый чылын эвээш түнелдик доскан. Ол чурттаага бажыңын, ногаа шыгжаар черни, чангыс-аай хевирниң хаван кажаазын, малдың үш кажаазын ажыглалга киирген. Уругдар ясликн, чунар бажың кылынган.

Чамдык чедишкиннер-биле чергелештир илеткелчи-даа санды бергеннер-даа колхоз баштаар черниң ажылынга, ылангыя оон даргазы турган эш Конгарның улуртулгазында улуг четпестерни илереткип шүүмчүлээннер.

Колхозчу эш Шаравинниң чугаалааны:

— Эш Конгар ажыл-херектиң иштинче танылап киирбес, эрелгей кижилер башаар черниң кежигүннериниң санының тоол кербес, ханык чүвени часкаан шиитпирлээр турган. Мынчыг чижекти ап көрээлиңер. Эрткен чылдың июньда Аймырлыг бүтаынче бүгү күүнүг салкын, колхозчуларны сугтарыгаже киирер дугайында бригадирлер болган баштаар черниң кежигүннери санаал киирерге, эш Конгардан: «Мен партия Төп Комитединиң кыйгырыгы-биле белген үжен-мунчуларның бирээзи кижи-дир мен, ажылды часкаан шиитпирлеп болур мен» деп харылаан. Оон ынай баштаар черниң хуралынга чамдык чүгула айтырыгларны өскелерниң саналын барыңдаалавайн, болунуубиле шиитпирлеп каар турган. Оон түнелиниде дүжүт 1955 чылга бодаарга 1956 чылга ыка күзү болган.

— Баштаар даргазы турган эш Конгарның ажыл-агыйжы эвес, хөйүн саналынга каттышпае чорун тодаргай — деп эш Топтуг-оол уламчылаан.— Ногаа өстүрер черни хүү кижилерге хелезинеп кылдырган, 21 мун рубльди бергеп. Оон колхозка кандыг-даа ажык чок болган. Сталин аттыг колхозка эрткен чылын 30 тонна сигенни өреге берип болур арга туруа-ла ону бербээн. Ол сигеп чыл ашкаш, ажыглаа чок кылыр үрелип баксыраан. Оң колхозтуң өрезин 5 мун рубль-биле төлээн. Эш Конгар коллективтиг улуртулганың принцивин үреп, часкаан туралыгаа шиитпирлеп турда, оң дугайы партия райкомунга болган райкүүсковга биллиниң турда-ла чогуур үезинде хенчет албаан.

Хуралга өске саналы берген колхозчулар эш Конгарның бюрократезы, часкаанзыргай улуртулгазы колхозтуң ишти ажыгаймынга кандыг түнелди чедиргенни чугаалап турганнар.

1955 чылга колхоз тараа культураларының бир гектарынаан ортумаа-биле 11,1 центнер дүжүтту алган болза 1956 чылга чүгле 6,3 центнерни алган. Чер ажылынаан киирин ажыр орулганың чүгле 40 хуузу күүсетинген. Колхозчуларның ажылдаан күн-хүнү бүрүзүнге чүгле 700 грамм тараа оналгкан. Районнуң өске колхозтарынга болдарга, суттат талазыбиле эң байлактыг колхоз болур. Айымырлыг, Терезин, Ак-Дөң дээн ышкаш үш улуг бугнар бо колхозтуң деңнеэзиниде чедип турда. Шынын-сөөлбеге 250 ажыг гектар черниң тараазы бөнгүс суттарыынаанының дүжүт куду болган.

Бригадирлериниң, чолажчыларның болган өске-даа харыысалгалыг кижилериниң ажылын үглап баштаарының улуу, харын эш Конгар болза оларны кайы хамаан чок солуурунга өйлежип турган.

Колхозтуң баштаар черн албан организация черлериниден болгаш колхозчуларлаан алыр ерелерни чогуур үезинде санажыл алырынче кичээнгейлиг конкатаан. Ам 260 мун рубль ажыг ерелер колхозка орулга болуп кирбейн турар. Оон иштинде чүгле колхозчулардан киирер ере 55 мун рубль ажыг.

Баштаар даргазы турган Конгарны отчёттуг хуралга чедир түпкейн, хурал болурунуң мурнунга ур эвеете ажылынаан хостаны ында эвес, бо бүгү четпестерниң чылагаанның артель кежигүннериниң мурнунга ол чугаалап бээр ужурлуг турган, оона-чаагаа бо хуралга оон болуп олуртулгаларны ужурлуг турган деп колхозчулар хомудай варак чугаалап турганнар.

Колхозтуң чаа даргазынга эш Дайгыраанаңы сонгаан.

Д. АРАКЧАА,
А. СУНДУЙ.

Хуучулардың чагыгларын Өвүр райпозу күүсетпейн турар

Өвүр районнуң хуучулар төлээлекчилериниң хуралы болганнаан бээр ам дөрт айлар эрткен. Ындыг турбуже, райпонуң үлүртүкчулары хуучулардың болган олардың төлээлекчилериниң бергеп толаргай чагыгларын, негелдерин бо эрткен айларның дургузунда дыка четпес күүселип келген, районнуң садыг системазында улуг четпестер оон түнелиниде ам-даа үргүлчүлевишпээн бар болуп турар.

Чамдык хүннерде шуут ажылдавайн бээр ажы чогуур шагында ажыттынмас чоруктар Төргалыгның магазинниде болгаш Хандагайты суурнуң чамдык магазиннеринде бар. Садыг черлериниң кичээр ажылдап турарының контролюн райпо баштаар черн дыка кошкак бөттанырын турар.

Чоннуң хүн-бүрүде чугула хереглел барааннарын чамдык черлерге, ылангыя малчыннарның, тудугчуларның ажылдап, чурттап турарга ырак участоктарынга үзүктелиишкиннинг садыпган турар. Садыг четкизин улам калбартырының орнунга райпо баштаар черн район төвүнден 40 километр ырак Бора-Шайга он чедн чылдар дургузунда турун келген көлөө магазининн үзүрген. Оон ужурунда Бора-Шайның 200 ажыг чурттакчылары болгаш «Коммунизмче орук», «Кызыл тук» колхозтарның ында малчыннары бараннар садын алыр дээш ам Хандагайтыже ааы ырак Саглыда магазинче шүүдеп барып турарлар.

Садыг системазынга ажылдакчыларны киирерде кадрларны шилип алырының партийжи принцивин шыңгыы барымдаалаарын, ажылга хүлээп алыр кижи бүргүзүн бүгү талаа-биле хандыр хынап, өөренип көөрүн райпо баштаар черниден хуучулар шынгыы негээн. Хуучуларның бо чугула чагыын райпонуң үлүртүкчулары аштер Янзай-оол, Уланов олар күүсетпейн, хынатынмаан, идегел чок кижилээ чок кылыр үрелип баксыраан. Оң колхозтуң өрезин 5 мун рубль-биле төлээн. Эш Конгар коллективтиг үлүртулганың принцивин үреп, часкаан туралыгаа шиитпирлеп турда, оң дугайы партия райкомунга болган райкүүсковга биллиниң турда-ла чогуур үезинде хенчет албаан.

Хуралга өске саналы берген колхозчулар эш Конгарның бюрократезы, часкаанзыргай үлүртулганы колхозтуң ишти ажыгаймынга кандыг түнелди чедиргенни чугаалап турганнар.

1955 чылга колхоз тараа культураларының бир гектарынаан ортумаа-биле 11,1 центнер дүжүтту алган болза 1956 чылга чүгле 6,3 центнерни алган. Чер ажылынаан киирин ажыр орулганың чүгле 40 хуузу күүсетинген. Колхозчуларның ажылдаан күн-хүнү бүрүзүнге чүгле 700 грамм тараа оналгкан. Районнуң өске колхозтарынга болдарга, суттат талазыбиле эң байлактыг колхоз болур. Айымырлыг, Терезин, Ак-Дөң дээн ышкаш үш улуг бугнар бо колхозтуң деңнеэзиниде чедип турда. Шынын-сөөлбеге 250 ажыг гектар черниң тараазы бөнгүс суттарыынаанының дүжүт куду болган.

Бригадирлериниң, чолажчыларның болган өске-даа харыысалгалыг кижилериниң ажылын үглап баштаарының улуу, харын эш Конгар болза оларны кайы хамаан чок солуурунга өйлежип турган.

Колхозтуң баштаар черн албан организация черлериниден болгаш колхозчуларлаан алыр ерелерни чогуур үезинде санажыл алырынче кичээнгейлиг конкатаан. Ам 260 мун рубль ажыг ерелер колхозка орулга болуп кирбейн турар. Оон иштинде чүгле колхозчулардан киирер ере 55 мун рубль ажыг.

Баштаар даргазы турган Конгарны отчёттуг хуралга чедир түпкейн, хурал болурунуң мурнунга ур эвеете ажылынаан хостаны ында эвес, бо бүгү четпестерниң чылагаанның артель кежигүннериниң мурнунга ол чугаалап бээр ужурлуг турган, оона-чаагаа бо хуралга оон болуп олуртулгаларны ужурлуг турган деп колхозчулар хомудай варак чугаалап турганнар.

Колхозтуң чаа даргазынга эш Дайгыраанаңы сонгаан.

Д. АРАКЧАА,
А. СУНДУЙ.

Ниитиниң чеменилиг черниң ажылында четпестерни чайладыр, ында белеткеп турар чемнериниң шынарын экижилер дугайында хуучулар негээн турган. Оларның бо чугула негелдези база четпес күүсетиниң турар. Район төвүнүң чурттакчыларының сыныңын өзүп турары-биле холбаштыр база көлөө-даа чонның негелдезин ёзугаар Хандагайты суурга улуг столованы тутkан, 1956 чылга ажылар ужурлуг турбуже, столовая туларынга ажыглаар дээш белеткээн ыяшты сөөлгү үеде ларын өскээр ажытлап эгелээн. Район төвүнге турган парикмахерскаяның, ниих сепteэр болгаш даараныга черниң ажылын экижилериниң орнуна оларны ам шуут хаан каан турун турар.

Садыг ажылдакчыларының оргузунга чаршыты райпо баштаар черн четпес организастап, мурнакчыларның дуржулгазын неитеретпейн турар. Совет садытының ак-сетkилиг, мурнакчы ажылдакчылары Өвүр районда бар, чижөө, садыгжылар: Солчур магазининде эш Өчүр, Хандагайтыда эш Баян-Даллай болгаш өөрдээ өскелер бараан саарылгазының планын үргүлчү ажыр күүседнп, садын алыкчыларның хереглелерин багай эвес хандырып турарлар.

Хуучуларның болгаш бүгү садын алыкчыларның оргузунга тайылбыр-массалыг ажыл дыка кошкак чорун келген, оон ужурунда райпоза хуучуларның хүрээлеңин шоолуг өскейн турар.

Хуучуларның чагыгларын амыдыралкырынга күүсетпээнээ, совет садытының культуразын Өвүр райпозу чедип ап, чоннуң хереглелиг хандырар ужурлуг.

Д. ШАГДЫР.

Электростанциязының ажылын экижидер

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозу 1954 чылда Магнаевскийниң локомобиль заводунга бүдүрүп үндүрген 75 ааът күштүг чаа локомобилын салып аскелген, ону колхоз төвүнге тургускан, ажыттаалга киирген. Ол баштайгы чылында эки ажылдап турган. Ынчалза-даа сөөлгү үеле байдал баксыраан.

Ол чорук шак ыныныг чөгенгир байдалын түнелиниде болуп турар: станцияга олар киштү баш бурунгаар четчир хемчээлин-биле белеткеп албайн, а харын хүнүн-не улур ыяштан олап турар. Ук локомобиль күштүг оланган бүс күзү-биле ажылзар чүве болганда, аргалан улур экжеп турар дон, ирик черлерниң олунун ишин эки чырык берип шыдавайн турары билдингир. Ынчаарга, ол дон ыяшты олап чадап турга-ла бежээ ынчаа эртер, ол аразында чаар материал база төнүп калыр, ону тыптырын тургузе хонук хонуу-биле база эртер.

Бажан олдар болгаш чаар материалдарны тыптырыны аңаан, электри тогун таван фермазының чаа хемнедектер машиназынче азы колхозтуң хөөрбезинче берилтерге, бүгү суур карангылай бээр чүүл бар. Ол болза станцияның күжүнүн ишпе ол эвес, а харын ол улуг күштүг локомобильни чоп ажылдаын шыдавайн турарында. Оон аңгыда станцияның ажылдап турар үезинде электри чырыны дески бербес, бир кыпсып, бир ожуруп чивеңелин гура кежээлээр чорук бо чылын барык бүгү кыштын дургузунда үргүлчүлеп келген.

Колхозтуң электри станциязының ажылында шак бо зарытлыг чоруктун уржуу-биле суурнуң чурттакчыларының болгаш школачыларның кежээки өөренилгелери үзүктелир чорукка таваржып турар болгаш хөй-ниитизиниң өске-даа культура-массалыг ажылдарын чорударынга шаптык ужуралтырып турар.

Электри станциязының ажылында ол таварычы чок байдалды дарый хуусаа иштинде чүрүмчүлүп, колхозчу суурну электри тогу-биле үзүктел чок хандырар талазы-биле тодаргай хемчелерни алыы негетинин турар. Х. СУНДУЙ-ООЛ.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң онаалдазын болгаш ооң чыылдазын шын чорудар

1953 чылдың август айда ССРЭ-нин Дээди Советиниң бешки сессиязынга хүлээп алдыңган көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында хоойлу болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин улам ыяй хөгжүлер, көдээниң ажыл-ишчилериниң орулгаларын бедиглер талазы-биле Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың боттандырып чорудуп турар чүгүлә хемчегларининг бирээзи болур.

Колхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаарынче угланган ол хоойлу колхозчуларның бай-шыдалгыр амыдыралынга улам-на тааржымчалыг байдалдарны тургузарынга дузалаал турар.

Үндүрүг онаалдазының ооң мурнунда күштүг болуп турган системазын үнделзини-биле өскерткен көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң чаа хоойлузунда ажыл-агый бүдүзүнге төлетирер үндүрүгүң хемчээн дыка эвээжеткен, мал ажының көдүрериниче угланган болгаш колхозтарга күш-ажылдың сагыпга-чурумун быжыглаар соруглалыг түскай чинчилелер көргүскен, колхозтарда күш-хүнүнүң доктаатынган минимумуун чөптүг чыпаган чокка чедир ажылдаваан колхозчуларның ажыл-агыйларынга ол үндүрүгүү онзарының хемчээлин улгаттырып турар.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүн боттандырып чорудары чүгле ол үндүрүгү онаал турар сан органнарынга эвес, харын партия, совет органнарынга база-ла шуут хамаарыжыр чүгүлә ажыл болур.

1956 чылда бистиң областка көдээ ажыл-агый үндүрүүн боттандырып чорукчаның түңнелери болза, көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында хоойлуза салдынган кол-кол соруглалар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың политиказы-биле бүрүн дүүштүр шинитпирлетинин болур дээрзин херек кырынга бадыткаан.

1952 чылдагызынга деңнээрге 1956 чылда чоруткан көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң төлевириниң хемчээли дыка эвээш болган. 1952 чылда областка көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң нийти түңү 2171, 9 мун рубль турган болза 1956 чылда чүге 756,5 мун рубль болган. Ол үндүрүгүү онаарының талазы-биле ажыл-агыйларның чамдык болүктеринге дыка улуг чинчилелерни база көргүскен. 67,4 мун рубльнин үндүрүүн төлетирер үжүрлүг турган назылап кыраан хамаатыларның 814 ажыл-агыйларын көдээ ажыл-агый үндүрүүнден бүрүн хостаан.

Шериг албанныларга, а ол ышкаш Ала-чурттуң дайынының болгаш күш-ажылдың инвалиттеринге, дыка улуг чинчилелерни көргүскен. Шак ынаг 295 ажыл-агыйларны көдээ ажыл-агый үндүрүүн төлээринден бүрүн хостаан, 17 мун рубль төлээр үжүрлүг ажыл-агыйларга ол үндүрүгүү 50 хуу чинчеткен.

Бөдээнин интеллигенциязының (башкыларның, эмчилерниң, агрономнарның болгаш өскелериниң-даа) ажыл-агыйларынга, суурҗуң амыдыралче шилчип турар арат ажыл-агыйларга, ыяш белеткелинде болгаш өске-даа черлерде ажылчын болуп, организастыг чурум-биле ажылдап турар колхозчуларга түскай чинчилелерин көргүскен. Области ниитизи-биле 120,8 мун рубльнин көдээ ажыл-агый үндүрүүн, азы ниити үндүрүг түңүнүң 16 хуузун төлээр үжүрлүг 1565 ажыл-агыйларга хоойлу-биле доктаатынган чинчилелерни көргүскен турган. .

Мурнунда чылга дөмейлээрге 1956 чылда сан органнарының хөй кезии көдээ ажыл-агый үндүрүүн өлөөн организастыг чорутпаан. Үндүрүг төлекчилериниң болгаш чер участоктарының үчёлүн бүрүн боттандырган, үндүрүг онаалдазын доктаатынган хуусаалдарында чоруткан, көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң чыылдазының ажылын экижиткен.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң чаа хоойлузунуң боттандырылгазында эки түңнелерни демдеглевишаан, областың чамдык районнарынга ону чорудуп турда болдунган улуг четпестерни ыыттавайн барып болбас. Ажыл-агый бүрүзүнүң хуузунуң ажыглалында турар чер участогун барымдаалап турган, үндүрүгүү онаар үжүрлүг. Ону онзарда барымдаалзар кол документилер болза көдээ Советтериниң ажыл-агый депгерлери болгаш колхозтарның чер ажыглалын бүрүткээн депгерлери болур. Көдээ ажыл-агый үндүрүүн шын онаары чер эдилелиниң мелээлерин ол депгерлерге шын болгаш тодаргай бүрүткээнинден хамааржыр. Дыка хөй Советтерде ажыл-агый депгерлери четче бүрүткетинмейн, көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарынга ажыглажок чугула чер эдилелиниң дугайында медээлери оларда чок болуп тургулаан. Оон үжүрүлээн үндүрүгүү онаарда чамдык ажыл-агыйларны санга кирбейн баар, үндүрүгүң хемчээлин шын эвес доктаалыр чоруктар хөй удаа таваржыл турган.

Чижээ, Бызыл районнуң Көк-Тей көдээ Советиниң үндүрүг онаалдазынга 15 ажыл-агыйларны, Баа-Хем районнуң Сарыг-Сеп көдээ Советинге дөрт ажыл-агыйларны кирбээн болган. Совет чазактың доктаатқан норма-чижектеринден хөй хемчээлинг чер участогун, азы малды эдилеп турган ажылчын, албан-хаакчыларга көдээ ажыл-агый үндүрүүн өлөөн хөй таварылгала шын эвес онаан, ынаг ажылчын, албан-хаакчыларга онаар үндүрүгүү хуу ажылдыг хамаатыларныңга деңневайн, колхозчуларның чижээнге деңнештирип турган.

Шериг албанныларның, Ала-чурттуң дайынының фронтуларынга өлүрткеннериниң өг-бүлелериниң, дайынның болгаш күш-ажылдың инвалиттеринің, назылап кырааннарның ажыл-агыйларынга доктаатынган чамдык чинчилелерни көргүспейн, харын чинчилеге онаашпас үжүрлүг ажыл-агыйларга ону көргүзүп турган фактылар Таңды, Сүт-Хөл болгаш Эрзин районнарынга илереп турган.

Үндүрүглерни болгаш еске-даа төлевирлерни көдээ Советтер бо чылын бир лугаарда-ла чоңдан боттары шуут хүлээп алырлар. Ынчангаш кирип турар акчаларның шын үчёдүн кылып, күргүне бангысаалыр сөлбүрлеринге ажыглажып турар. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң VI сессиязының болгаш СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң шинитпирлерин ферманың ажылдакчылары калбаа-биле танышып турар.

М. Дадар-оол.

КЫЗЫЛ РАЙОННУҢ «Тилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң малы ооладап турар. Февральдың сөөлгү чартымында 77 инек, 95 шээр мал терээн, 179 баш чаш төл алдынган. Сыраг-оол 37 өшкүден 41 анайны менди камгалап алган. Малдың чаш төлү эки доругуп турар.

О. Имыжаа.

ӨВҮР РАЙОННУҢ «Коммунизмче орук» колхозунда магазин эргелекчизи аныяк кыс Ш. Өмчүр эрткен чылын бараан саарылгазын ажыр, бо чылдың январь планын 131 хуу күүсеткен. Садыгжы ырак кыштагларже, бөмгадаларже үнүүшкүнүүр садыгны организастап турар.

К. Сонам.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ «Ленин оруу» колхозунуң почтачызы К. Тырык-Кара районнуң харылзаа конторазы-биле хүн-бүрү аргыжып, колхозчуларның солуннарын, чагаалаарын чогуур үезинде чедирип берип турар. Почтачы Тырык-Кара СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлел бижин-биле шаңнаткан.

К. Серин.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОННУҢ Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы Казанакта 500 хой кирер бир корталга бажыңын тудуп ажыглаалда киргеп.

С. Мачылай.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОННУҢ Жданов аттыг колхозунуң хову бригадазы 60 тонна кызылтасты, 15 тонна арбайны арыглап урган. МТС үрезин арыглаарынга улуг дузаны көргүскен. Тракторист Сундуй-оол, колхозчулар Мажак, Чамгаа, Чаш-уруг олар хүн нормазын ажыр күүседип турганнар.

М. Ондар.

КНО-нуң шериглериниң Газада үүлгедиглеринге Египеттиң хөй-ниитизи килеңнеп турар

БАИР. (СЭТА). Марттың 12-де Газага, КНО-нуң чепсектиг оңза күштериниң шериглериниң өлүрүп каазы палестин аныяк оол Мухаммед Эль-Мушарефтиң хөөржүүлгези болган, ол ооду КНО-нуң шериглериниң командылалыныңың амгы үеле туруп турар бажыныңың кырынга египет тукту кадзарын орадажып турган өйде өлүрген турган.

«Аш-Шаэб» солуниуң бижээнин ёзугаар алырга, Газаның муң-муң чуруттакчылары хөөржүүлгеге киришкеннер. Хоорайның күүмчүлэры-биле качыгдалдыг чыскаал ийи шак иштинде үламчылаан. Ол аныяк ооду өлүрүп каан чер болур КНО шериглериниң штаб-квартиразының чаны-биле чыскаалганнар арткен. Мухаммед Эль-Мушарефтиң хөөрүнге качыгдалдыг митинг болган. Орта патриоттуг чугааларны чугаалап турган.

КНО-нуң Газада тайбың чуруттакчы чонче боолгаһаап турган чепсектиг оңза күштериниң үүлгедиглеринге улур Египеттиң хөй-ниитизи килеңнеп хорадазының илереп турар.

Сураглыг политиктиг тайылбырлакчы Анвар Садаттың «Аль-Гумхурия» болгаш бижээнин: «Каттышкан Нацияларның улустар аразының күштеринге кажан-даа бол тайбың чуруттакчыларны өлүрериниң болгаш оларны террорлаарының чепсээ болуру чөпшээрээри канчап-даа таарышпас». КНО-нуң чепсектиг оңза күштери Газа секторунуң чуруттакчыларының иштики политиктиг хереэн холгаарлап болбас ужурлуг деп автор демдеглеп турар.

«Аль-Гумхурия», «Аль-Ахрам» болгаш «Аль-Маса» солуннар мурнуку чүүлдеринде КНО-нуң оңза чепсектиг күштериниң үүлгедиглерин бүрүү шаап турар болгаш ол күштериниң боттарының эргелеринден ажа бербезин, политиктиг керектерге холгаарлавазын болгаш КНО-нуң Бол Ассамблеязының резолюцияларының оларга доктаадып берген эргелериниң хемчээлин шыңгыы тарымдаалап ажыдаарын негеп турарлар.

Барыын талакы чуруттарның империалистиг күштери өнчүк-чөнгээлерни кылып, КНО-нуң оңза чепсектиг күштериниң Египетке туруп турарының соруглаларын болгаш онаалгаларын өскертир база оларга оңза эргелерни бөөр дээш сүүчээлерни кылып турарлар деп «Аль-Гумхурия» солун мурнуку чүүлүнде демдеглеп турар. Ынчалза-даа, улустар аразының күштерин эжелекчи шериглер кылдыр шилчилерин Египет кажан-даа болдурбас деп солун мелеглеп турар.

Газа районунулаа израиль шериглерни үндүргенинин соонда КНО-нуң оңза чепсектиг күштерин ол районга оон ыяап турары ол күштериниң соруглаларының болгаш онаалгаларының дугайында КНО-нун Кол Ассамблеязының резолюцияларын үүлөшкин болур ийик деп «Ал Ахрам» солун айтып турар. КНО-нуң чепсектиг оңза күштериниң хүлээлгези түр болуп турар болгаш ол хүлээлгени күүсеткенинин соонда КНО-нуң шериглери египет девискээрни катташ чоруур ужурлуг деп ол солун демдеглеп турар. (СЭТА).

СЕАТО-нуң чөвүлелиниң Канберрага сессиязы доозулган

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Канберрадан дыңнадыгларны ёзугаар алырга, СЕАТО-нуң чөвүлелиниң чыл бүрүде болур үшкү сессиязы бодунуң ажылын март 13-те аналдоосқан. Үш хүн үламчылаан сессиязга СЕАТО блогунуң сес чуруттарының — АКШ-тың, Англияның, Францияның, Австралияның, Чаа Зеландияның, Пакистанның, Таиландының болгаш Филиппиннерниң министрлери киришкеннер. СЕАТО чөвүлелиниң министрлериниң хуралдары чажыт байдалга арткан болгаш орта чугаалажып турган айтырыгларның чамдыызы хөйге бүрүнү-биле илереттинип шыдатынмайн барган. Ынчалза-даа парлалгага тарай берген медээлер безин колонизаторларның ол хуралының шынар-байдалын четче тодаргайы-биле көргүзүп турар.

Канберрага сессияның ажылынның доозулганынга холбаштыр албан ёзунуң ыңнадыын парлап үндүрген. СЕАТО организациязының сорулгаларының үнелгелеринде «Бүгү делегей коммунизминиң» адрезинче мегелүүдүүр чугаалар-биле чергелештир. Мурнуу-Чөөн Азияга колониальыг күүгүнелериниң шериг болгаш экономиктиг туруштарын быжыглаар сорулгалыг тодаргай хемчегларининг дамзыны ол дыңнадыгда кирип турар.

Блоктуң киржикчилери чуруттарның шериг талазы-биле белеткелдериниң планнарын СЕАТО-нуң чөвүлели дугуруштан деп дыңнадыгда чугаалап турар болгаш СЕАТО-нуң киржикчилери чуруттар боттарының шериг күштерин «доктаамал улгаттырып турарының» фактызы демдеглеп турар. СЕАТО-нуң «шериг планнаштыының доктаамал бирозун» Таиландының вайысалы Бангкокка тургузар деп шинитпирни СЕАТО-нуң чөвүлели хүлээп алган.

«Кереэниң киржикчилери чуруттарның, ылаңгыя азий чуруттарының экономиктиг курлавырларын хөгжүлериниң» бодалының дугайын дыңнадыгда база чугаалап турар, ынчаарга бо чорук болза херек кырында азий чуруттарның экономиказын каштыкы, колдуунда-ла америк капиталга улам ыяй чагыртырының планы болуп турар.

«СЕАТО-нуң чуруттарынга коммунистиг ажыл-чорудуларны базарының аргаларын өөренип көөр» соруга-биле, өске сөс-биле чугаалаарга ол чуруттарга бүгүле дешилгелиг болгаш демократтыг кижилерге улур демиселдиң калбак планнарын ажылдап кылыр соруга-биле Багиога (Филиппиннерге) «СЕАТО-нуң тускай семинарын» чорудар дугайында сессиянның киржикчилери дугурушканнар деп Канберрадан дыңнадыгларда оон ыяап чугаалап турар.

Мурнуу-Африка Эвилелиниң эрге-чагыргаларының расачы хоойлуларынга хөй-ниитиниң удурланыышкынналары

ЛОНДОН. (СЭТА). Мурнуу-Африка Эвилелиниң чазаа Витватерсранд болгаш Кейптаун университеттеринче өөгүр кештиг чоннуң кирерин хоргүдээр дугайында хоойлу төлевилелин парламент дамчыштыр киирерин орадажып турар. Амгы үеде ол университеттер «ажык» өөредилге черлери болуп турар, тодаргайларга, оларга ак кештиг кижилер-даа, негүлер-даа кирип турар. Стелленбостуң болгаш Преторияның университеттеринге чүгле ак кештиг кижилер өөренип болурлар.

Мурнуу-Африка Эвилелинден медээлер ёзугаар алырга, эрге-чагыргаларның расачы хемчегларин хөй-ниитининг өзүп турзар удурланыышкынналарын боллуруп турар. Парламентиге чазактың хоойлу төлевилелин чугаалажып көөрүнге март 11-те оппозиктиг каттышкан партия удурланган. 10 мун кижилерни каттыштырып турар студентилеринің национал эвилели Мурнуу-Африка Эвилелиниң премьер-министри Стрейдомче чагаа чорудуп, хоойлу төлевилелин чугаалажып көөр чорукту дүжүрерин негээн. Кейптаун университединиң студентилер чөвүлели база чазакче шак-ла ыңыг негелдени чорутқан.

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырга чырыдыышкынның 230 мун ажылдакчыларын хаара түзүп турар башкыларның национал профэвилелиниң күүскому Мурнуу-Африка Эвилелинде Апартеид политиказын буруу шаап турар резолюцияны хүлээп алган. Резолюцияны Мурнуу-Африка Эвилелиниң премьер-министри Стрейдомче чоруткан.

Кейтаун болгаш Витватерсранд университеттеринге раса талазы-биле ылгай көөр чорукка удурланыышкынның бижинге аңгы университеттеринің 250 ажыг профессорлары болгаш башкыларын ат салганнар. Бижикке ат салганнарның арагында Англияның Бирмингем, Кембридж, Эдинбург болгаш өске-даа университеттерниң профессорлары бар.

Индонезий чазактың дүшкени

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Премьер-министр Састроамиджойо баштаан индонезий чазак дүжер дугайында шинитпир хүлээп алган. Чазак болунуң мурнунда турар айтырыгларны шинитпирлөөрде болунуң политиказын быжыг чорудар арталыг болуун дээш, чазактың составын өскертип тургаш, кабинеттиң туружун быжыглаар үеэн күженишкиннер чедимче чок болган деп түскай дыңнадыгда чугаалап турар.

Март 14-те Састроамиджойо болгаш премьер-министриниң орлакчызы Ипхам Халид президент Сукарногa чоруун болгаш кабинеттиң дүшкениниң дугайында медеглелди аңаа тыпсып берген. Чазактың дүшкенин президент хүлээп алган болгаш чаа чазак тургустунгуже чедир боттарының хүлээлгелерин күүседирин министрлерден дилээн.

Египет солун КНО-нуң шериглериниң Газа секторунда үүлгедиглериниң дугайында

КАИР. (СЭТА). Газа секторунуң административшиг губернаторун томуйлаар болгаш ол секторга административшиг контроль тургузар дугайында болунуң шинитпирни Египет чарлаан соонда, Газа секторну Синай чартык ортулуктан үзериниң талазы-биле хемчегларни КНО-нуң чепсектиг оңза күштери ап эгелей берген деп «Аль Гумхурия» солун бижип турар.

КНО-нун шериглери Газаже баарының мурнуу кавысында сывырган демир моонгактарны кылгылап, ол районга харыда миналар салырына белеткенин турар деп солун демдеглеп турар.

Бхиланде металлургия заводунуң тудуунда

ДЕЛИ. (СЭТА). Индий информас бюрозунуң дыңнадыгдан алырга, Совет Эвилелиниң дузалаачызы-биле Бхиланде тудуп турар металлургия заводунуң тудуунда амгы үеде улуг ажылдарны чорудуп турар. Суг болгаш электри хандырылгазының түр системаларын тургускулаан. Дээлдиг электростанция ажылгалга киргеп. Хинур даш болбазырадыр установканың болгаш кокс суугузунуң тудугларында чер казарының ажылдары барып доозулган. Дузалаачы цехтер тудуунуң районунда ажылдар доозулган. Ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга тудар дээш 900 квартираларның 225-жиң шагда-ла тутқан.

Чамдык ажылдар дугайында керээлер чарлыгдыызаан. Индий компаниялярга үш аң чүүлә черлерге: домналарны, мартенлерни болгаш прокат станын тударынга тудуг ажылын чорударын даасқан. Бхилай станциядан демир орук алырын тудуры доозуланы-биле поездилер чүктериң ам тудуг участоктарынче шуут соортуп турар апарган.

Совет Эвилелиниден Бхилай районунче 16 мун хире тонна машина чепсегелдери болгаш анчы-анчы конструкциялар шагдала четкилей бергеннер. Ниити түңү 675 миллион рупий ортектиг чепсегелдерни болгаш материалларны Индияже чорудуп бөөр дугайында Совет организациялар-биле керээ чардынгылаан.

Бхилай районунда металлургия заводунуң тудуунга анчы сан-хөө чылында 180 миллион хире рупий чарыгдарын көрүп турар.

АКШ-та депшилгелиг ажылдакчыларны истеп-сүрүп турары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Антиамериканчы ажыл-чорудулганы истеп сүрөр талазы-биле төлөлекчилер «менеджер-шынчылеринин атомнуг шериг кезээ болуп турар» деп «Чикаго дейли ньюс» солуннуң кор-

гелиг литератураны үндүрериниге үдур угланган «федералдыг хоойлуларны күштелиңериниң арталын өөренип турар» деп айтыкан.

«Дейли уоркер» солуннуң редактору Д. Гейтсти, «Нью-уорлдревью» журналының редактору Джессика Смитти, депшилгелиг сураглыг бижикчи Джеймс Алленни, ном үндүрер чер ээзи А. Камеронну болгаш оон-даа өскелерни адакы комиссияга келдирген турган.

ГДР-ниң тараачыннарының V съездизи доозулган

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың тараачыннарының V съездизи Гюстров хоорайга бодунуң ажылын доозаан.

Социалистиг тургузуушкунуңуң болгаш ажылчын анчы-биле эвилелди быжыглаарының херээнге ажылчы тараачыннарның организациялариның сорулгаларын айтыш турар резолюцияны съездиниң киржикчилери хүлээп алган.

Тараачыннарның кайы-кайызынга дузалажырының комитеттериниң каттыжышкынының чаа уставын съездиге хүлээп алган болгаш каттыжышкынның удуртулгазын сонгаан.

Республиканың президентизин Вильгельм Пикке, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының Төп Комитединге болгаш ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг бижиктерни съездиниң төлөлери хүлээп алган.

Италияны атомнуг дайынның плацдармазы кылырының америк планнары

РИМ. (СЭТА). Чаа атомнуг базаларны тургускулаарынче угланган америк планнарның дугайында СЭТА-ның медеглелин тайылбырлап турган. Италияның сонгу районнарында туруп турар америк шериглер дээрге 5—6 мун кижилерлиг болуп санатының турар, атомнуг чепсектелгенин «менеджер-шынчылеринин атомнуг шериг кезээ болуп турар» деп «Чикаго дейли ньюс» солуннуң корреспондентизи Стоуниэнин чоокта чаа мининн чугаалаан дээрзин «Паэзе» солун ыңнадып турар.

«Италияны база атомнуг дайынның плацдармазы кылын алырынче угланган Пентагонның (америк шериг министерствазу) планнары бар болуп турарын Стоуниэнин сөстеринден биликп алыры берге эвес» деп ук солун тайылбырлап турар.

Японияда ажылчын шимчээшкини

ТОКИО. (СЭТА). Ажыл төлевирин бедидери дээш ажылчыннарның бүгү Японияны хаара туткан демиселди бүдүрүлге эдилериниң аразынга дембээрээшкинин болдурган. Олар улуг каражага таваржырының айылынның мурнунга болу бергеш, профэвилелдеринге өлөөн улуг дүжүп бөөр чорукка таварышканнар.

Японияның эң улуг 13 компанияларының киитизи-биле 10 хонук ажыл соксаткан шахтерлары тиилелгени чедип алганнар. Ажылчыннарның ажыл төлевирин бедидеринге шахталар эдилери чөпшээрешкен.

Түүла демир оруктарның ажылчыннары база ажыл төлевирин бедидерин чедип алганнар.

Күргүнениң демир оруктарының ажылчыннарының бүгү-япон профэвилели болгаш киитизиниң бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының профэвилели ажыл төлевирин бедидери дээш демиселди чорудуп үргүлчүлевишаан.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Номчукчуларның биске бижип турары

ЧАА-ХӨЛ РАЙОННУҢ Молотов аттыг колхозунуң тудугчулары Өргежик, Катырар, Сундуй олар эрткен ажыл-агый чылында тудуг ажылынга бедик көргүзүглерин чедип алгаш СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң хүндүлел бижиктери-биле шаңнаткан. Бо чылдың тулуг планын чедишкининг күүседир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерин алганнар.

С. Даваа-Самбуу.

ЭРЗИН РАЙОННУҢ «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң партия организациязы колхоз бүлүүргезиниң түс-түс адырларында 18 агитаторларны быжыглаан. Агитаторлар СЭКП-ниң февраль Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң VI сессиязының шинитпирлериниң дугайында таймылбыр ажылдарын чорудуп, колхозчулар ортузунда социалистиг чарышты калбартып турарлар.

К. Нурзат.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ «Коммунизмче орук» колхозунуң Шык-Бажында төп сүт-барааң фермазында кызыл булун ажыттынган. Кызыл будун эки деритинген, план ёзугаар ажылдап турар. Малчыннар беседаларны, солун номчулгазын дыңнап турарлар. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң VI сессиязының болгаш СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң шинитпирлерин ферманың ажылдакчылары калбаа-биле танышып турар.

М. Дадар-оол.

КЫЗЫЛ РАЙОННУҢ «Тилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң малы ооладап турар. Февральдың сөөлгү чартымында 77 инек, 95 шээр мал терээн, 179 баш чаш төл алдынган. Сыраг-оол 37 өшкүден 41 анайны менди камгалап алган. Малдың чаш төлү эки доругуп турар.

О. Имыжаа.

ӨВҮР РАЙОННУҢ «Коммунизмче орук» колхозунда магазин эргелекчизи аныяк кыс Ш. Өмчүр эрткен чылын бараан саарылгазын ажыр, бо чылдың январь планын 131 хуу күүсеткен. Садыгжы ырак кыштагларже, бөмгадаларже үнүүшкүнүүр

БРУЦЕЛЛЕЗ

Бруцеллез — хойнуң, өшкүнүң, инектиң болгаш өске-даа малдарның халдаарлыг аарыы. Олардан кижиге бруцеллез аарыг халдап болур.

Бруцеллдер дээр микробтар кижиниң организминге киргенинин түңнелиниде бруцеллез аарыг тыптып өөскүүр.

Бруцеллдер халдаанының соонда кижиге олар 3 неделя хире үеде билдиртпейн чоруурлар. Оон соолунде кижиниң шаг-демгелиң үстүп, эъди изиниглаап шыырыгып, бажы, чүстери аарып чоруур апаар.

Кижиниң ынчаар аарымыр чоруу каш неделялар, а чамдыкта ай дургузунда болгаш оон-даа үр үеде үргүлчүлээр.

Бруцеллезтан аараан малдың сүдүнге болгаш ыыт-сидиниге бруцеллдер чоруур. Олар ылаңгыя аарыг малдың ара салган өлүг төлүнге азы сооруңга кончуг хөй болур.

Бруцеллезтан аарган малдың дириг чаш төлүг мал аразынга чоруур кижилерге база-ла айылдыг. Аараан малдар төрүп, азы ара салып турда оларның одээнге болгаш чадыгларынга бруцеллдер оңза хөй чыглыр.

Бруцеллдер аасты болгаш ойлуг кемдээн кешти дамчыштыр халдап болур.

Аарыг инектин, азы өшкүнүң чиг сүдүнден ийикпе, хайындырып болбазырааттаан өске-даа сүт продуктулардан бруцеллез аарыг иептерээр.

Аарыг мал турган кажаа иштинге чемненип, тапкылаар кижи бруцеллезтан аарып болур, чүге дизе бруцеллезтуң микробтары чем-биле кады, азы хол-биле хиритир тудупкан папирос сывын дамчаш аас иштинче кирер.

Аарыг мал турар кажаа иштинге ужуп чораан сээк бруцеллдерин ажык чыткан продуктуларга болгаш чемге эккеп каан болурлар, ындыг чемиерни чиг хереглээн кижилерге бруцеллез аарыг чыпшынар.

Ол аарыгны халдатпас төлээде дараазында хемчегларни алыры чугула, чүл дизе бруцеллезтан аараан малды кадык малдардан анчы кажаага тургускаш, ону түскай ажаар. Ындыг малды ажаар кижи түскай чурумну сагыыр ужуруг.

Ылаңгыя холдарга, арын-шырайга болгаш идик-кепке малдың сидик-ыыгаан дээртин, былчаштырып болбас. Ол дугайында ажаакчы кижи түскай идик, хептиг, халаттыг, клеенка фартуктуг, резин сапогтарлыг, резин хол хаптарлыг, баш шарыыр аржыылдыг азы шлем бөрттүг) болуру чугула, оларны чуруттан турар бажыңының иштинче кирбейн, түскай шкафка шыгжап турар херек. Ол түскай идик хептер-биле чуруттаар бажыңче кирип, столовая, клубче барып болбас.

Төрээн малдың чаш төлүн, ылаңгыя ара салган малдың өлүг төлүн хол-биле тутпайн, чүгле резин хол хаптыг тударын чугула.

Малдың чаш төлүн хүлээп алганының база ара салган малдың өлүг төлүн тутканының соолунде 3 хуу саван-карболдуг эзилдириг-биле азы марганцылыг ажыг калий эзилдирии-биле холдарны дезинфекцилеп арыглаан, оон соонда оларны чылыг сугга савапнап чуур.

Бруцеллез аарыглыг мал ажаар кижи бодунуң холдарынга, арын-шырайынга балыг быжыныын чок болурун үргүлчү хайгаараары чугула. Холдарга балыг үнүп, азы шыймактар тыныланда оларны иод-биле азы коллодий деп эм-биле чаан өгеээнде азы шарыаанда аарыг мал ажаар ажылче үнүп болбас.

Бруцеллезтан аараан инектин азы өшкүнүң сүдүн чигге кыпес. Хайындырган сутке бруцеллдер олгулеп калыр.

Сугну үнүп чыдар дээрүнүң ылаптыг арыг болганы билдинмес болза, ындыг сугну чигге ижип болбас, анаа бруцеллдер халдаан туруп болур.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация килдизининг — 3 — 88, харылсалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизининг 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизининг база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00549.

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
20
СРЕДА
№ 57 (3769)

Өртээ 20 коп.

Октябрьның 40 чыл оюн эрттирери болза Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр бистиң чурттуң бүгү улустарын улам сырый каттыштырар, ажылчын ангының болгаш колхозчу тараачыннарның бузулбас эвилелин, ССРЭ-ниң улустарының найыралын улам улуу-биле бижидар, бүгү-ле чурттарның ажылчы чоннары-биле бистиң улустуң интернационалдыг харылзааларын бижидар болгаш коммунизм дээш демиселге ажылчы чоннарның миллион-миллион массаларының чогаадыкчы инициативазын болгаш иденкейин улам бедии-биле көдүрер дээрзинге СЭКП Төп Комитеди бижыг бүзүрелин илергейлеп тур.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугайында

СЭКП ТК-НЫҢ ДОКТААЛЫ

Бижи төрелгетеннин төөгүзүнге чаа үе-чаланы—капитализмниң бүүрап балышкыпының болгаш чаа, социалистиг нийтилелиин туругстунарының үе-чарызын ажыткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязы 1957 чылдың ноябрь 7-де 40 чыл болур.

Октябрьның социалистиг революциязын улуг Ленин баштаан Коммунистиг партияның улуртулгазы-биле боттандырган. Помещиктерниң болгаш капиталистерниң эрте-чагыртазын дужургеп, бистиң чуртувуска ажылчын ангының политиктиг тергиндеши, пролетарваттың диктатуразын, демократизмин, ам-не калбак улус массаларга демократизмниң хевин хөөнүп — Совет эрге-чагыргазы ол тургускан. Улус төөгүде бир-ле дугаарында болуунуң чуртунуң ээзи болу берген фабрикалар, заводтар болгаш демир оруктар, чер болгаш чер иштинин байлаа ажылчы чоннарның аделеги апарган.

Эрткен үениң бүгү-ле революцияларынга мөлчүүшкүнүүн бир хевириниң өске хевир-биле солчушкуну, бир мөлчүү ангының тергиндешкинининиң өске мөлчүүү ангының тергиндешкиния-биле солчуушкуну болуп турган. Октябрь революциязы кижини кижи каныг-даа мөлчүүрүп болгаш национал дарылдың база национал деп эвес чоруктуң бүгү-ле хевирлерин ССРЭ-ге узуткаарынга чедирген.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы экономикага, нийтилелдиң ангылыг тургузугунга, национал харылзаларга, улустарның политиктиг болгаш культурлуг амыдыралынга ам хааны аргилде болган.

Чурттуң кырынга дергелип келген экономиктиг болгаш политиктиг бүүрашкындан, чуртту империалистиг аразатаннарның ангы-ангы кезектерге чарарының болгаш кулданырының кыжаныышкынынган Октябрь революциязы бистин чуртувустуң тынын алган. Тайбынны чарлаан база империалистиг ханныг соккулажыышкынынга үнерининң аргазын бүгү улустарга айыткаш, В. И. Ленининиң «он-он миллион кижилерниң амыдыралының болгаш өлүмүнүң айтырыы» деп аланы айтырыгны ол шиитпирлээн. Улустуң ол улуг революциязы дайынга улуг, улустар аразынга тайбын дээш ажылчыннарның болгаш тараачыннарның ам-не ийин, ам-не кызыгаар чок демиселиниң үлегер-чижээ болуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязын марксизм-ленинизмниң улам-на тиилеп турар тугунуң адаа-биле боттандырган. Буржуаз идеологияга, ажылчын шинчээшкининиң иштинге оппортунизмниң болгаш реформизмниң идеологизынга, социал-шовинизмге болгаш реакцыл национализмге кайгамчык улуг күштүң согуушкунун ол таварышгырган; пролетарскы интернационализмниң улуг принципгерин амыдыралга ол боттандырган, бүгү чурттарда ажылчы чоннарның ургазынга революсчуулар сааларын чедирген, делегейниң ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шинчээшкининиң чаа чалаже көдүрген.

Октябрьның социалистиг революциязы совет чурттуң бүдүрүкчү күштериниң хөгжүдезинге ам калбак делгемни ажыткан. Эрги, ойт эрткен тургузугтуң күштеринге улур демиселге чаа, мурнакчы нийтилелди тургузарынга мааптырлыг чоруктуң кайгамчыктыын көргүскен ам-не калбак улус массаларны медерелдиг төөгүлүг чогаадылгаже ол көдүрген.

Октябрьның социалистиг революциязы херээженнерни хостаан, политика болгаш нийтилел амыдыралынга долуу деп эргени оларга хандырып берген, нийтиниң күш-ажылынга болгаш аныяк салгакчыларны кижизидеринге иденкейлиг киржирде калбак аргаларны оларның мурнуга ажыдып берген, ие-херээженнерниң алдар-үнезин бөлүк көдүрген. Совет чуртта чурттап турар бүгү националларның аныяктарының мурнуга билиглерни шиитээдип алырынче, бүдүрүлгечи мергежилди чедип алырынче, чогаадыкчы күш-ажыыче, совет улустуң аас-кежии болгаш алдары дээш, коммунизм дээш чүткүлче болгаш эрес-маадырлыг чоруктарже калбак өруктуу Октябрь революциязы ажыткан.

Дайынның хоозуратканы, бүгү талаларынаан өжөннешкек капиталистиг күрүнелер-биле бүзээлетирген хожуланган, айраглыг чуртка социализмни тургузары белен эвес керек турган. Социализм тургузуушкунуун оруунга бергелер болгаш мооннактар хөй турган. Ынчалзажок ленинчи Коммунистиг партияга сорук кииртирген болгаш улуртурган бистиң чуртувустуң маадырлыг ажылчын ангызы, ажылчы тараачыннары, мурнакчы интеллигенциязы ол бергелериин болгаш мооннактарының мурнуга аткаарлавааннар, мөлчүүчү ангыларга улур, меньшевиктерге, эсерлерге, троцкистерге, бухаринчилерге, буржуаз националистерге болгаш социализмниң өске-даа дайынчыларынга улур кадыгдошкун демиселге оларны ажыл өртүп шыдаанныр.

Совет улус чуртту социалистиг индустриализастаарын төөгүлүг кыска хуусааларда боттандырган, эрге-чагырганы алганының соонда пролетар революциязының эң берге сорулгазы болур көдээ ажыл-агыйны коллективизастаарын шиитпирлээн, культура революциязын боттандырган, мөлчүүчү ангыларны үзүткээн, делегейде баштайгы социалистиг нийтилелди тургускан. Ол бүгү тиилелгелер Совет эрге-чагырганың догуннаан келген 40 чыдаарының дургузунда чаалаш алынган, ол чыдаардан 18-теп эвээш эвес чылларны хамаатты болгаш делегейниң ийнги дайыны база дараазындагы үелерни улус ажыл-агыйын катаң тургузары өөлээн.

Делегейниң ийнги дайынынга совет улустуң фашизмни ашкан бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгези фашистиг кулданырыышкынының айыылынаан чүгле Совет Эвилелиниң улустарын эвес, харын бүгү бижи төрелгетеннин камгалаан алган. Ол дайын чорун турда совет улус, социализмниң политиктиг болгаш экономиктиг системазы бүгү-ле шылгалааларны алдарлыы-биле түдүп эртken, а совет күрүне улаина быжыг болгаш күчүлүг болу берген. Ол бүгү болза социалистиг тургузугнуң сыныш дивес амыдыралчы күштүүнүн дугайын херечилеп турар.

Совет Эвилели Коммунистиг партияның улуртулгазы-биле делегейниң күчүлүг индустриалыг күрүнези, мурнакчы техниканың болгаш эртеминиң чурту болу берген. 1957 чылга чедир ССРЭ-ниң үлетпүрү революция мурнундагы үеннинге деннээрге 30 дахыг катаң, а бүгү социалистиг экономиканы хөгжүдеринин үндезинин—аар индустрия 50 дахыг катаң өскен. Социалистиг ажыл-агыйның үндезинин күчүлүг социалистиг ингүстрияны тургускалы маадырлыг ажылчын ангының, улусчу интеллигенцияның, бүгү совет улустуң чижеглөөр чүве чок эрес-маадырлыг чоруу тур.

Октябрьның социалистиг революциязы болгаш көдээ ажыл-агыйның коллективизациязы көдээ ажыл-агый бүгүрүлгезинин үндезиннерин, бүгү тараачыннарның амыдыралын болгаш ажыл-агыйның социалистиг системазының бүгү делегейге төөгүлүг арнык күштерлиин бүдүрелдиг көргүзүп турар.

ССРЭ-де чурттап турар бүгү националларның политиктиг болгаш экономиктиг хөгжүдезинге, оларның күрүне талазы-биле бот-эргезин бадыткап тургусарынга болгаш социалистиг утка-шынналыг, национал хевирлиг культурларының чечектелиишкининге Октябрьның социалистиг революциязы ам-не калбак делгемни ажыдып берген. Улустарның шаандакы башкаларчак болгаш көржүр хөөн чок чоруктарының орнунга ам оларның улуг найыралы, чангыс эптиг чоруу болгаш кайы-кайызынга дузалажыгазы бар апарган. Ленинчи национал политика — бүгү улустарның болгаш нацияларның ден эргезинин, найыралының болгаш акыдүмалыышкы чоруунун политиказы тиилеп үнген.

Социализм дээш демиселге совет кижилер — ажылчыннар, тараачыннар, интеллигенция үгаан-болаа талазы-биле эскен, оларның медерелдиг чоруу бедөөн, төөгүнүн маадыры болгаш тургузукчузу, чаа, социалистиг амыдырал-чурттагының тургузукчузу болур улустуң чогаадыкчы күчүлүг күштери долу хемчээлге илергейлетинин келген.

Ажыл чоктальышкынын болгаш дендин хоозуралды төөгүде бир-ле дугаарында ССРЭ-ге узуткаан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн өзүлдези-биле, үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин бөдүрүглүшкүү-биле кады национал орулга өзүп, хоорайның болгаш көдээнин ажылчы чоннарының амыдыралчының деңнели белип турар. Революция мурнунда бижик билбес чону (9-таң болгаш оон ары назылыг) 76 хуу кылдыр санатының турган чуртка бүгүнүнги чедиг чыл өөредилгезин чер болганда боттандырган, бүгү-нийтиг он чыл өөредилгеже шилчиишкинин эгелээн. Совет эртемин, техниканы, культураны бүрүнгаар бүзүрелдиг шинчедип бар чылар хөй санныг үлусчу интеллигенция бүгү-ле эвилелдешкен республикаларда өскен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези болгаш совет чуртта социалистиг тургузугнуң бадыткатының тургустунганы төөгүлүг хөгжүдезинің бүгү чорудулгазынга толаргайлаачы саалларны чедирген. Европада болгаш Азияда пролетарскы болгаш национал-хосталгалыг күчүлүг шинчээшкин калбарган. Делегейниң ийнги дайынынга фашистиг күштерни Совет Эвилелиниң шиитпирлиг ачы-хавыязында чылча шапканы революстуг пролетарскы болгаш национал-хосталгалыг шинчээшкинин улам-на калбарткан. Азиявың болгаш Африканың чуруттарында колониалдыг кулландырыгның кинчизининг алзанга чүс-чүс чыдаарда элегдеп келген чүс-чүс миллион кижилер иденкейлиг политиктиг амыдыралче одунган. Тиилелгелиг национал-хосталгалыг шинчээшкининиң түнелиилде ам улустар аразының харылзаалаарынга, тайбың дээш демиселге чугула рольду ойнап турар, Чөөн чуктуң ам улуг күрүнелери хамаарышпас чоруктуу чедип алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының сөөлүде делегей төөгүзүнүң ам улуг болуушкуну болза Кытатта база Европаның болгаш Азияның элээн хөй чурттарында социалистиг революцияларның тиилээни болган. Улустарның маадырлыг демиселиниң түнели болуп турар ол революциялар оон-биле кады делегейниң капиталистиг системазының үргүлчүлеп турар бүүрап балышкынының, бүгү кижи төрелгетеннің социализмче бүрүнгаар угланыышкынның тиилетирбес шинчээшкининиин херечизи болуп турар. Капитализминиң делегей системазының Октябрь революциязындан бээр эгелээн кризизи улам-на чиик болгаш ханы болуп бар чыдар. Капиталистиг системаланы хоорулган чурттар Совет Эвилели-биле кады экономиктиг, политиктиг болгаш илейлиг күчүзүү сокпаал чокка күштелип турар чангыс-аай социалистиг лагерьни тургускан, ол чорук делегей хөгжүдезинниң бүгү чорудулгазынга таарымчалыг сагыдарын чедирип турар.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелин, Кытат Улус Республиканы, Албаниянын Улус Республиказын, Болгарияның Улус Республиказын, Венгр Улус Республиканы, Вьетнамның Демократтыг Республиказын, Герман Демократтыг Республиканы, Корей Улус-Демократтыг Республиканы, Моол Арат Республиканы, Польша Улус Республиканы, Румын Улус Республиканы, Чехословак Республиканы аксы-дүмүзүнүн сырый найыралы-биле каттыштырып турар социалистиг чурттарның улуг дем-каттыштырылгазы тайбынның болгаш улустарның айыыл чок чоруунуң тиилетирбес быжыг баганалы апарган.

Социалистиг чурттарның улуг дем-каттыштырылгазының нийтилел амыдыралының бүгү-ле адырларында ам улуг чедиишкиннерниге империалистер калчаалгы-биле өжөөрген турарлар. Чаа нийтилел тургузуунуң туруп турарының дөртен чылының дургузунда шпионажтың болгаш үргелделиниң, контрреволюстуг сүлчээлериниң болгаш шуут дайын авантюраларының аргазы-биле социалистиг чурттарның тиилелгелиг хөгжүдезинге моондак кадарын делегейниң реакциязы ородукшун келген. Ынчалза-даа ол бүгү ородукшунушкиннар бүүрап дүшкен, чүге дээрге чаа, социалистиг тургузугнуң балыктатынарының бүгү делегейге төөгүлүг чорулулгазын кандыг-даа кажарланыышкын-биле ара доктаалып болбас. Венгриже улус-демократтыг тургузугну дүжүрер деп делегейниң империалистиг реакциязының ылаузу-биле бүүрап дүшкен чоокта чаагы ородукшунушкыны ол дугайын кескүзү-биле хереченлеп турар. Империалистиг агрессорларның улустар аразының байдалын чидиглевидрерикче угланган еске-даа чижеништиннери болгаш өнчүк-чонгөөлери база ол дугайын чугаалаан түүлер.

Эрте-даа бол, азы орай-даа бол бүгү чурттар социализмче керер деп В. И. Ленин айтып турган. Ангы-аагы чурттарның национал талазы-биле онзагай ылгалларын болгаш оны байдалдарын шыгыышы-биле барымдаалап көөрүнүн эртежок чугулазын онзагай деңгелевишпаан, ССРЭ-де социалистиг революциянын хөгжүдезинин хоойлу өзүгаар бол чүүлдери болгаш деңгелер болза түс чернин, национал онзагай байдалдың эвес, а бүгү делегейге үжүр-дүзалыг болур дээрзин Ленин деңгелеп турган. Ыңдыг шинги деңгелер болгаш хоойлу өзүгаар чүүлдер болза пролетариаттың диктатуразы, тодаргайлаарга Коммунистиг партияга улуртурган ажылчын ангының политиктиг эрге-чагыргазы; тараачыннарның кол массалары-биле болгаш ажылчы чоннарның еске-даа бүгү кезектери-биле ажылчын ангының авилели; национал дарылды үзүткээрь болгаш улустарның аразынга деп эргени база ажы-дүнүзиның найыралын тургузары; бүдүрүлгениң кол чепсек-херекселдеринге капиталистиг өнчүүн үзүткээры болгаш социалистиг, нийтилел өнчүүн тургузары, социализмни болгаш коммунизмни тургузарынче, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин белиерикче угланган индустрияны, экономиканы нийтизи-биле план өзүгаар хөгжүдери; көдээ ажыл-агыйны чоорту социалистиг чаартыры; социалистиг күрүнени быжыглаары болган иштики база дашпазы ангы дайзынарының халдашкынынаан социализмниң чаалаш алышкынарын капталаары; түс чуруттуң ажылчын ангызының еске чурттарның ажылчын ангызы-биле эп-сеткил каттыжышкыны (пролетарскы интернационализм) болур.

Октябрь революциязының Россияның төөгүлүг байдалары-биле холбашкан бүгү онзагай байдалдары турза-даа, нийти үндезин дорт орукту ол салып берген, ол оруң-биле бүгү чурттарның пролетарийлери социализмче бар чыдар болган моон соңгаар-даа баар.

Янзы-бүрү социал системаларлыг күрүнелерниң тайбын божа-хелбээ югуннаарыгның ленинчи принципин улуртулга болдурбушаан, тайбынның политиказын, бүгү-ле чурттар-биле найыралдың болгаш кайы-кайызынга ажыттыг экономиктиг база культурлуг харылзаалаарны хөгжүдеринин политиказын дөртен чыдың дургузунда Совет Эвилели чайгылыш чогу-биле болгаш шыны-биле чорулуп турар. Бүгү делегейге тайбынны хевээр артырар болгаш канталап алырынче бүгү-ле күжениишкиннерни салбышаан, агрессочи күштерниң чаа дайынны өөскүдеринче чүткүлдерин совет улус барымдаалап көрбес арга чок. Ынчангаш чуруттуң канталыыр аргазын быжыглаар дугайында, Октябрьның социалистиг революциязының улуг чаалаш алышкынарын илегелии-биле канталаар дугайында моган-шылаг чок сагыш салыры эргежок чугула.

Совет улус алдарлыг, төөгүлүг херектерни бүдүргеп. Коммунизмниң материал-техниктиг суурун тургузарының улуг чаагай сорулгазы, чуруттакчы чоннуң бажы бүрүзүнге онаалтыр продукция бүдүрер талазы-биле капиталзмниң эң-не сайзырангай чуруттарын төөгүлүг кыска хуусаа иштинде чедиринің болгаш эртеминиң сорулгазы амгы үеде социалистиг нийтилелдиң ажыл-ишчилериниң мурнунда турун турар. Дээди техникага болгаш ону эң дээре организастаарынга үндезилетингеп бүдүрүлгени үзүктел чокка болбаазырангайлытышаан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедиери дээш, материалдыг чаагай чүүлдериин айбекинини тургузары дээш совет улус моган-шылаг чокка демиселиин турар. Социалистиг демократизмни хөгжүтүшаан, күрүнени эргелеп-баштаарынга хүн-бүрүнүн иденкейлиг киржигезинче, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуу удуртурунче улус массаларны улам калбак-биле хаара тыртышаан, өртемин болгаш культураны хөгжүдешаан, совет кижилериин социалистиг недерелин улам бедии-биле көдүрбүшаан, Коммунистиг партияның айтып берген оруу-биле—коммунизмче бүрүнгаар социалистиг нийтилел бүзүрелдиибиле бар чоруур.

СЭКП ТК-ның доктаалыры болза:

1. Бүгү делегейге үжүр-дүзалыг болуп турар бүгү улустуң байырлалы болур Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дөртен чыл оюн эрттиреринге белеткелли СЭКП-ниң XX съездизининг төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга чедиишкининиг-биле боттандырарынче чоннуң милион-миллион массаларының чогаадыкчы идепкейин мобилизастаарының демизе-биле калбартып чорудар.

2. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң алдары дээш социалистиг экономиканы улам ынай көдүрериниче, алдыгы беш чылың ийнги чылының улус ажыл-агый планын хуусаа бетинде күүседиринче, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин дыка көөрдедиринче, улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларынга чаа техниканы калбак-биле нептередиринче болгаш социалистиг бүдүрүлгениң курлавырларын база аргаларын улам-на долузу-биле ажыглаарынче, чуруттагга тудуунун планнарын хуусаа бетинде күүседиринче, совет эртемнин болгаш ССРЭ-ниң улустарының хөй националдыг социалистиг культуразының чечектелиринче угланган бүгү улустуң социалистиг чарыкшы организастаарының болгаш калбак-биле нептередиринин талазы-биле үлетпүрүнүн болгаш транспорттуң ажылчыннарының, инженерлериниң болгаш техниктериниң, колхозчулаонын болгаш МТС-тернин база совхозтарның ажылакчыларының инициативазын деткиир.

3. Октябрьның оюн байырлаарынга белеткелиин чорудулгазында парлалгага болгаш аас пропагандазынга Октябрьның социалистиг революциязының белеткелиниң болгаш чорудулгазының үелиниң эң чугула политиктиг болуушкуннарын чыдыдар. Коммунистиг партияның болгаш ооң баштың-чызы—В. И. Ленининиң улуг организакчы болгаш чаартыкчы ролин калбак-биле тайылбырлазары эргежок чугула. Массаларның ортузунга бүгү иштй-политиктиг ажыглы ажыктинмаан, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының болгаш партияның болгаш социалистиг күрүнениң болгаш пролетарият диктатуразының дугайында марксизм-ленинчи өөредилгезин ужур-дүзалыы, социализм болгаш коммунизм тургузуушкунуунга Коммунистиг партияның болгаш социалистиг күрүнениң ролин, пролетарскы интернационализмниң болгаш бүгү делегейниң коммунистиг база ажылчын шинчээшкининиң чаагыг авилин ужур-дүзалыын тайылбырлаарын партия организацилары организастаар ужурлуг.

4. Бүдүрүлгелерге, колхозтарга болгаш совхозтарга, албан черлеринге болгаш көөн өөредилге черлеринге, районнарга, хоорайларга болгаш областтарга ажылчы чоннарның база хөй-нийти организацияларының төлөөлекчилериниден Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга белеткенириниң болгаш эрттиреринин комиссияларын тургускулаар.

5. Октябрь революциязының болгаш хамаатты дайынның киржикчилерин чалавышаан, партия, профсоюзтар, комсомол болгаш еске-даа хөй-нийти организацияларының-биле кадың ажылчы чоннарның байырлыг хуралларын бүдүрүлгелерге, колхозтарга, албан черлеринге, өөредилге черлеринге, шефит кезектерниге октябрьның 25-тен ноябрь 5-ке чедир үеним дургузунда эрттиреринги сүмелээр.

6. Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга холбаштырган чогаалларны: В. И. Ленининиң ажыларын, партия документтериниң чыындыларын, октябрьның чепсектиг тура-халыышкынының киржикчилериниң сактыышкыннарын, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга холбаштырган эртеминиң сессияларын чорударын сүмелээр.

10. ССРЭ-ниң Культура министерствозунга:

а) Төөгү, революстуг темаларга кинофильмнерни болгаш ССРЭ-де социалистиг тургузуушкунуун чедиишкиннериниң дугайында документалдыг фильм-очерктерни белеткээрни болгаш экраннарга үнүдерин;

б) Москвага болгаш эвилелдешкен республикаларның пайысаалларынга эң дээре чогаалыкчы коллективтериниң чедиишкиннерин көргүзүшүлээ, шин болгаш музыка театрларының, ансамблелларның болгаш нийти ырларының Бүгү-эвилелдин фестивалын чорударын;

в) Ленин дугайында, Коммунистиг партия дугайында, ССРЭ-де социалистиг тургузуушкунуун дугайында плакаттарны, альбомнарны, эң дээре чуруктарның репродукцияларын массалыг тираж-биле база «Совет эрге-чагырганың 40 чылы» деп фотоделегейни парлап үнүдерин;

г) Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга холбаштырган үргүлчүүнүн дамчыдылгаларын радио болгаш телевидение дамчыштыр организастаарын санаалаар.

• • •

Октябрьның 40 чыл оюн эрттиреринге белеткелиин чорудулгазында парлалгага болгаш аас пропагандазынга Октябрьның социалистиг революциязының белеткелиниң болгаш чорудулгазының үелиниң эң чугула политиктиг болуушкуннарын чыдыдар. Коммунистиг партияның болгаш ооң баштың-чызы—В. И. Ленининиң улуг организакчы болгаш чаартыкчы ролин калбак-биле тайылбырлазары эргежок чугула. Массаларның ортузунга бүгү иштй-политиктиг ажыглы ажыктинмаан, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының болгаш партияның болгаш социалистиг күрүнениң ролин, пролетарскы интернационализмниң болгаш бүгү делегейниң коммунистиг база ажылчын шинчээшкининиң чаагыг авилин ужур-дүзалыын тайылбырлаарын партия организацилары организастаар ужурлуг.

4. Бүдүрүлгелерге, колхозтарга болгаш совхозтарга, албан черлеринге болгаш көөн өөредилге черлеринге, районнарга, хоорайларга болгаш областтарга ажылчы чоннарның база хөй-нийти организацияларының төлөөлекчилериниден Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга белеткенириниң болгаш эрттиреринин комиссияларын тургускулаар.

5. Октябрь революциязының болгаш хамаатты дайынның киржикчилерин чалавышаан, партия, профсоюзтар, комсомол болгаш еске-даа хөй-нийти организацияларының-биле кадың ажылчы чоннарның байырлыг хуралларын бүдүрүлгелерге, колхозтарга, албан черлеринге, өөредилге черлеринге, шефит кезектерниге октябрьның 25-тен ноябрь 5-ке чедир үеним дургузунда эрттиреринги сүмелээр.

6. Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга холбаштырган чогаалларны: В. И. Ленининиң ажыларын, партия документтериниң чыындыларын, октябрьның чепсектиг тура-халыышкынының киржикчилериниң сактыышкыннарын, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чылынга холбаштырган эртеминиң сессияларын чорудар

Россиянын Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказынын 1957 чылда Күрүне бюджединиң дугайында

ХООЙЛУ

Россиянын Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказынын Дээди Соведнин доктаалыры болза:

1 чүүл. РСФСР-нин Министрлер Чөнүлелиндеп кирип келтени РСФСР-нин 1957 чылда Күрүне бюджедин, Бюджет комиссиязынын болган РСФСР-нин Дээди Соведнин депутаттарынын санааларын ёзугаар хүлээп алган ескерилишкиннербиле, —оруглаар болган чарыгдалдар талазы-биле шупту 104.405.054 муп рубль түнге балыглар.

2 чүүл. РСФСР-нин 1957 чылда Күрүне бюджединге күрүне болган кооператив бүдүрүлгелериндеп база организациядарындан кирер оруглаарны ниитизи-биле 87.338.559 муп рубль түнге доктаалыр.

3 чүүл. Улус ажыл-агыйын аксаландырарынга — үлетиргиү, көдээ ажыл-агыйны, транспортту, чурттагга-коммунал ажыл-агыйын болган улус ажыл-агыйынын еске-даа аныраарын улаптынай хөгжүдеринге чарыгдалдарпы РСФСР-нин 1957 чылда Күрүне бюджединге — ниитизи-биле 35.263.323 муп рубль түнге, оон ангыда, бүдүрүлгелериниң болган ажыл-агый организациядарынын боттарынын акша-хөреңгилериниң күсели-биле 32.345.782 муп рубльге, а шупгуру 67.609.105 муп рубльге доктаалыр.

4 чүүл. Социал-культурлуг хемчеглерге —бүгү-ниити середилгенин школдарынга, техникумнарга, дээди середилге черлеринге, эртен-шинчилел албан черлеринге, фабрика-завод середилгезинин школдарынга, библиотекаларга, клубтарга, театрларга, парклагга, радио дамчыдылгазынга болган чырыдышкын база культура талазы-биле еске-даа хемчеглерге; эмнелге черлеринге, уруглар ясилеринге, санаторийлерге, кадык камгалалынын болган күш-культуранын еске-даа албан черлеринге; пенсиялаарга болган пособиелерге дозевилелдерин РСФСР-нин 1957 чылда Күрүне бюджединге — ниитизи-биле 62.945.065 муп рубль түнге доктаалыр.

5 чүүл. РСФСР-нин 1957 чылда Күрүне бюджединге күрүне эргелелиниң органнарын тежээп тударынга дозевилелди 4.842.753 муп рубль түнге доктаалыр.

6 чүүл. РСФСР-нин 1957 чылда республика бюджедин оруглаар болган чарыгдалдар талазы-биле 80.781.812 муп рубль түнге балыгаар.

7 чүүл. Автономнуг республикаларынын, крайларынын, областарынын болган РСФСР-нин республика чагыргазында хоорайларынын 1957 ылыа бюджеттерин ниитизи-биле 56.738.246 муп рубль түнге доктаалыр, оон ниитинде:

(муп рубль-биле).

Алтай край	993.112
Краснодар край	1.206.358
Сочи хоорай	87.312
Красноярск хоорай	156.118
Красноярск край	978.263
Приморск край	625.953
Оон ниитинде Владивосток хоорай	128.828
Ставрополь край	783.748
Хабаровск край	697.250
Амур область	365.940
Архангэс область	364.048
Архангельск область	643.167
Астрахань область	337.845
Балашов область	380.399
Белгород область	397.658
Брянск область	541.333
Великие Луки область	315.669
Владимир область	585.962
Вологда область	617.943
Воронеж область	692.126
Горький хоорай	429.724
Горький область	607.751
Иваново область	644.289
Иркутск область	796.870
Калининград область	375.078
Калинин область	712.686
Калуга область	426.953
Каменск область	468.903
Камчатка область	258.171
Кемерово область	974.787
Киров область	820.945
Кострома область	439.278
Куйбышев хоорай	338.379
Куйбышев область	570.931
Курган область	397.282
Курск область	505.087
Ленинград хоорай	2.943.842
Ленинград область	631.718
Липецк область	431.345
Магадан область	426.451
Молотов хоорай	265.725
Молотов область	982.828
Москва хоорай	6.755.053
Москва область	2.285.704
Мурманск область	440.353
Новгород область	389.095
Новосибирск хоорай	305.510
Новосибирск область	538.903
Омск хоорай	208.512
Омск область	470.026
Орёл область	385.240
Пенза область	561.910
Псков область	303.213
Донэа-Ростов хоорай	290.568
Ростов область	526.583
Рязань область	606.511
Саратов хоорай	257.929
Саратов область	573.825
Сахалин область	677.629
Свердловск хоорай	378.131
Свердловск область	1.308.486
Смоленск область	526.789
Сталинград хоорай	283.461
Сталинград область	462.753
Тамбов область	571.880
Томск область	372.965
Тыва автономнуг область	179.264
Тула область	634.869
Тюмень область	589.353
Ульянов область	461.130
Челябинск хоорай	290.181
Челябинск область	861.108
Чита область	459.511
Чкалов область	711.997
Ярослав область	645.620
Татар Автономнуг Совет Социалистиг Республика	1.134.922
Оон ниитинде Казань хоорай	249.358
Башкир Автономнуг Совет Социалистиг Республика	1.185.881
Оон ниитинде Уфа хоорай	186.406
Дагестан Автономнуг Совет Социалистиг Республика	570.443
Бурят-Моол Автономнуг Совет Социалистиг Республика	359.502
Кабардин-Балкар Автономнуг Совет Социалистиг Республика	210.777
Карел Автономнуг Совет Социалистиг Республика	496.397
Оон ниитинде Петрозаводск хоорай	88.033
Коми Автономнуг Совет Социалистиг Республика	368.636
Марий Автономнуг Совет Социалистиг Республика	313.155
Мордва Автономнуг Совет Социалистиг Республика	400.178
Сонгу-Осетин Автономнуг Совет Социалистиг Республика	244.054
Удмурт Автономнуг Совет Социалистиг Республика	584.489
Чечен-Ингуш Автономнуг Совет Социалистиг Республика	320.468
Чуваш Автономнуг Совет Социалистиг Республика	425.025
Якут Автономнуг Совет Социалистиг Республика	591.930

8 чүүл. РСФСР-нин крайларынын, областарынын, республика чагыргазында хоорайларынын болган автономнуг Совет Социалистиг Республикаларынын бюджетеринче шилчилгелерин 1957 чылда даразында хемчеглерге доктаалыр:

РСФСР-нин крайларынын, областарынын, республика чагыргазында хоорайларынын болган автономнуг республикаларынын аттары	Шилчилгелеринин хуулары: Колхозтардан олча-ажык үндүрүүлелеп	Чондан олча-ажык үндүрүүдеп	Көдээ ажыл-агыйын үндүрүүндеп	ССРЭ-нин бот кажиларедеп, урут чок болган оорон оруглаа г хан итилаарындан үндүрүлдеп	Күрүне чээшкиннеринден	Машина-трактор станцияларынын «фуд-галарындан	Ыяштан оруглаа	Сварылга үндүрүүдеп
Алтай край	25	40	80	50	50	10	25	6,1
Краснодар край	15	25	50	40	30	10	10	4,4
Сочи хоорай	—	30	—	30	50	—	100	23,2
Красноярск хоорай	—	5	—	5	5	—	—	15,0
Красноярск край	35	35	70	40	50	20	40	8,5
Приморье край	50	20	80	40	50	30	60	5,3
Оон ниитинде Владивосток хоорай	—	10	—	10	20	—	100	8,8
Ставрополь край	20	30	70	40	55	10	20	9,1
Хабаровск край	100	30	100	70	60	50	40	6,1
Амур область	40	50	100	100	70	20	100	8,8
Арханэс область	40	50	70	50	50	25	40	17,8
Архангельск область	35	25	80	50	50	100	40	11,0
Астрахань область	40	35	100	60	60	40	100	10,2
Балашов область	25	50	80	60	60	10	100	17,1
Белгород область	25	50	60	70	60	10	50	13,0
Брянск область	35	50	70	60	50	25	40	9,2
Великие Луки область	35	50	100	80	60	30	40	23,0
Владимир область	35	30	80	40	40	40	40	7,6
Вологда область	50	50	100	60	60	30	40	13,1
Воронеж область	30	30	50	35	30	10	100	5,2
Горький хоорай	100	5	100	10	5	—	—	2,9
Горький область	20	10	50	20	30	20	10	9,5
Иваново область	25	25	80	50	40	30	40	5,3
Иркутск область	25	20	80	50	50	25	40	6,0
Калининград область	75	30	100	40	70	70	100	12,2
Калинин область	20	25	40	30	30	25	20	4,0
Калуга область	35	50	80	60	60	30	40	12,0
Каменск область	35	25	60	40	30	15	100	4,7
Камчатка область	100	30	100	70	70	100	40	57,5
Кемерово область	35	20	80	30	30	25	40	7,2
Киров область	35	50	60	50	50	25	40	9,2
Кострома область	35	40	80	60	50	25	40	15,5
Куйбышев хоорай	—	5	—	5	5	—	—	2,9
Куйбышев область	25	30	70	60	50	15	40	10,0
Курган область	35	50	80	60	50	12	40	11,6
Курск область	35	50	60	60	50	15	100	12,5
Ленинград хоорай	100	5	100	10	10	—	—	4,4
Ленинград область	35	20	60	40	30	50	40	3,7
Липецк область	35	50	70	60	70	20	100	15,2
Магадан область	—	40	—	100	80	100	100	20,0
Молотов хоорай	—	5	—	5	5	—	—	3,3
Молотов область	35	25	70	40	50	25	40	13,5
Москва хоорай	100	5	100	8	25	—	100	4,5
Москва область	25	10	50	20	10	40	40	4,9
Мурманск область	—	25	—	50	50	100	50	10,3
Новгород область	25	60	80	60	50	50	40	13,7
Новосибирск хоорай	—	5	—	5	5	—	—	2,3
Новосибирск область	35	50	70	80	70	10	40	14,8
Омск область	50	75	80	80	90	10	50	17,1
Орел область	50	50	100	70	70	15	100	14,2
Пенза область	25	50	70	65	50	15	40	5,8
Псков область	35	60	80	100	80	25	100	25,0
Ростов область	25	20	160	30	30	10	100	8,6
Рязань область	35	50	80	60	60	20	40	11,7
Саратов хоорай	—	5	—	5	5	—	—	2,4
Саратов область	35	50	80	60	70	15	100	13,0
Сахалин область	100	35	100	100	100	100	100	5,2
Свердловск хоорай	100	5	100	5	5	—	100	1,4
Свердловск область	25	15	80	30	30	35	20	11,3
Смоленск область	35	50	80	70	70	30	40	12,7
Сталинград хоорай	—	10	—	10	10	—	—	5,5
Сталинград область	25	50	80	100	70	12	100	23,3
Тамбов область	35	45	60	60	50	15	40	15,4
Томск область	25	40	100	70	50	40	40	8,0
Тыва автономнуг область	100	100	100	100	100	100	100	100,0
Тула область	30	20	80	40	50	35	100	7,9
Тюмень область	50	40	80	80	80	15	40	19,6
Ульянов область	30	50	70	50	50	15	40	13,3
Челябинск хоорай	—	5	—	4	5	—	—	2,4
Челябинск область	35	15	60	40	40	20	40	6,9
Чита область	35	25	100	40	50	25	50	14,8
Чкалов область	35	30	70	50	50	15	50	8,5
Ярослав область	35	20	60	40	40	30	40	7,4
Татар Автономнуг Совет Социалистиг республика Оон ниитинде Казань хоорай	35	35	60	50	50	25	40	6,2
Башкир Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	35	60	60	50	20	30	7,7
Оон ниитинде Уфа хоорай	—	5	—	5	5	—	100	6,1
Дагестан Автономнуг Совет Социалистиг Республика	60	80	100	100	100	60	100	31,8
Бурят-Моол Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	50	100	50	60	50	40	13,9
Кабардин-Балкар Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	40	100	60	50	25	100	17,5
Карел Автономнуг Совет Социалистиг Республика	100	25	100	40	40	100	40	24,4
Оон ниитинде Петрозаводск хоорай	—	20	—	20	20	—	40	7,9
Коми Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	20	100	40	50	50	40	6,8
Марий Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	60	100	100	80	25	40	22,3
Мордва Автономнуг Совет Социалистиг Республика	40	50	100	100	80	25	80	25,6
Сонгу-Осетин Автономнуг Совет Социалистиг Республика	50	50	80	50	50	25	40	7,6
Удмурт Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	50	70	60	50	25	40	11,4
Чечен-Ингуш Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	30	100	40	50	30	100	12,6
Чуваш Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	60	100	70	80	40	40	24,0
Якут Автономнуг Совет Социалистиг Республика	100	100	100	100	100	100	100	100,0

РСФСР-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы М. ТАРАСОВ.
РСФСР-нин Дээди Совединин Президиумунун Секретары И. ЗИМИН.

Москва, Бремль, 1957 ч. март 14.

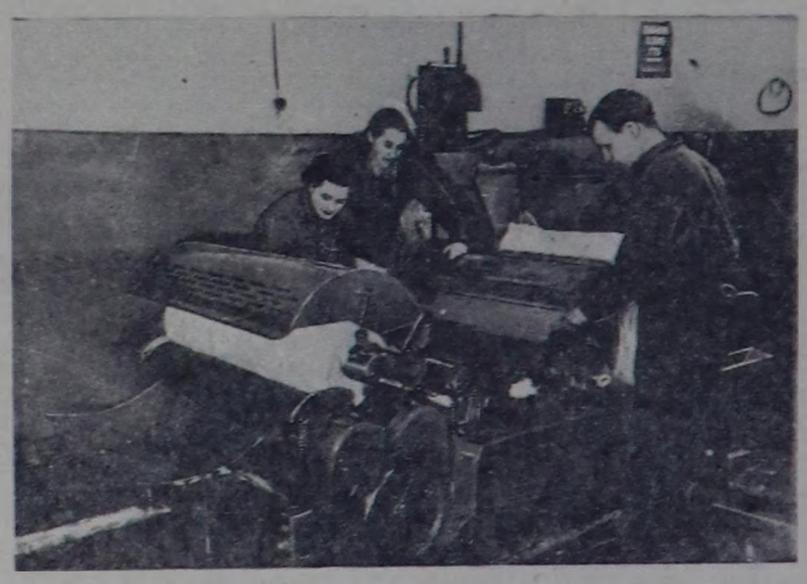

Ленинград. Хөвең кылырынга хереглиг «МВЧ»-100 деп хөвең дырап кылыр чаа машинаны «Вулкан» заводтуң белүк конструкторлары чогаадып кылган. Ол машина шакта 40 килограмм чедир хөвеңни дыдар бүдүрүкчүлүг, машина чаа техника-биле хандыртынган.

Чурукта (солагай талазындан оң талазынче): слесарь-механик М. Е. Семенов, инженер-конструкторлар Г. С. Сахаров болган А. З. Шерман оларның чаа машинаны шыгаддага белетеп турары.

Фото А. Михайловтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Хуу чурттагга бажыңнары тударынга күрүне чээлилери

ССРЭ-нин Төп коммунал банкызы 1956 чылда хуу чурттагга бажыңнарының түдүүнга берген чээлининң түннелин кылган. Чурттуң хоорайларында болган ажылчын суурларында ажылчыннарның болган албан-хаакчыларның 115 муң чаа бажыңнарын ажыглалга киргеп, ол болза 1955 чылга бодаарга 13 муң бажын хей болганы ол. Оларның ниити шөлү барык 5 миллион дөрбелчин метр болуп турар.

Ол бажыңнарны ажылчыннар болган албан-хаакчылар күрүеден алган чээлининң дузалаачызы-биле туткулап алганнар. Түдүгларны ССРЭ-нин бүгү девискээринге, ыланғыя үлетиргүг райондарга чорулуп тургулаан. Хей-хей муң ажылчыннар, инженерлер болган албан-хаакчылар — хөнүрзүлер, металлургтар, демир оруқчулар, машина түзүкчүлери болган өскелер-даа хуу чурттагга бажыңнарлыг болгулаан. Сталино областың хоорайларының болган ажылчын суурларының ажылчы чоннарының беш муң хире өг-бүлелери, Ворошиловград, Кемерово болган Челябинск областарның 3—3 муң өг-бүлелери, Казах ССР-нин 6 муң ажыг өг-бүлелери әртеп чылын боттарының хуу бажыңнарынче киргеннер.

Бажыңнарны кол иүрүүзүнде чурт материалдары-биле туткулаан. Ол дээрге эптиг эки болган коъаан ажыл-агыйлардыт даштан, туйбудан, ыяштан, саманнан болган оон-даа еске чүүлдерден кылган бажыңнар болур. Ол дээрге ийи, үш болган дөрт өрөэл бажыңнар.

Бо чылын хуу чурттагга бажыңнарының түзүшкүнү ыяш үлүү-биле калбарар. Төп коммунал банкызынга күрүеден 1957 чылда чээлиге бөзөп-биле берген акшазы әртеп чылда берген түнге демейлээрге бүүш чартык катап хей болуп турар. Хоорайларда болган ажылчын суурларда чурттап турар ажылчыннар болган албан-хаакчылар хуу чурттагга бажыңнарын тударынга 1 миллиард 350 миллион рубльнин чээлизин алырлар. Хуу бажын түзүкчүларының 150 муң хире бажыңнары шагда-ла түзүгүнкүзүп турун турар. (СЭТА).

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга уткуштур

Сүт-Хөл районда «Сталинчы өрүк» колхозунун бүдүрүлге планында бо чылын алаан чугула түлүгларны кылыры корлуиген. Чурттаганын 24 бажыңнарындан ангыда, чазанныга мастерскаязының, чунар бажыңның болган хлеб быжырар черинин түлүгларын, 2000 хойнун, 100 инектин, 50 бызаанын каһааларын кылыр. Бо талазы-биле 14 муң чүүктер азы 2100 кубометр түлүг ыяжы херек.

Колхозтуң амгы күжүнге болаарга ол чиик аъес соруглаа. Планда киргеп түлүгларны Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга уткуштур бүрүн доозарын түлүг бригадазы хүлээнгеа. Колхозчу ишчилериниң сөөт боттуг ажыл-херектеп карышпас.

Түлүг ыяжын Шеми бажында белеткеп доозкан, амгы кичээнгей ол ыяпче утпанган, ол аразы 70 километр чер. Март 10-га чедир түлүг шөлдериниң 1100 кубометрин сөөртүп алган.

Бригаданың бызанчылар звеноду сөөлгү хүннерге чедир хойнун чаа 2 каһаларын түлүп доозкан, чурттаганың 6 бажыңнарының ханазын тургускан. Ол ышкаш ында оргунзык школаның фундаментизин база салын эгелей берген.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

Бижикке өөренип турар

Чаа-Хөл районнуң Үрбүн чедиг чыл школазының башкылары бижикти бичеп билир болган билбес колхозчуларны бижикке өөредир дээш, чүткүлүг ажылдап турарлар.

Башкылар бижик өөредилгезин колхозчуларның бажыңнарынга барып, оларны хуваажып алган өөредип турар. Оларның аразында башкы Күрен әртеп чылын он ажыг бижик билбес колхозчуларны бижикке өөреткен. Оларның аразында алды колхозчу херээженнер бижикти ногчуур, бижигр кыдыр эки өөренгеп шынзылгаларны алганнар. Эш Күрен ан беш колхозчуларны частың тончүзүнге чедир бижикти ногчуур, бижигр кыдыр өөредир деп хүлээлгеп алган.

А. ДОНГАК.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң чагаалары

Ада-ие ынаныг болуур

Колхозчу коммунист Салчак Тойбухаа— сес уругларның адазы. Оон беш уругларының Кызыл-Даг чеди чыл школазында, бир уруу Тээли ортумак школазында өөренип турар. Оларның ийизи күртененің долу хандырылгазында. Уругларының өөредилгезинин, кижизидилгезинин дугайында сагыш салып турар.

Салчак Тойбухаа болгаш оон калайы эш Долзанмаа уругларының өөренир столун, оруннарын, чырыын түскай белеткеп берген болгаш өөредилгенің номнары болгаш өөренир херекселдер-биле сларны бүрүн хапырган, а ол ышкаш оларның материалдыг хандырылгазы база бага эвес.

Ол ада-ие уругларың канчаар өөренип, кичээлдерге белеткенип, дыштаның турарын хүн бүрү хайгаарап, оларның хүн демдеглелдерин, кыдыраштарын көрүп турарлар. Ол ышкаш олар башкыларның сүмелээнин ёзугаар уругларынга түскай хүн чүрүмүн тургузуп берген болгаш оон күүсалдезин хынап турар. Олар бирги ээлчегле өөренир уруглары кичээлдээш кээрге, чемгерген-ниин сөөнде бир шак иштинде ары-ногаа-ны-ла ажыл чок туруп-туруп, ам кээп девидеп турарлар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Танды районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ногаа ажылының бригадазы олуртулгага белеткелди организастыг чорудуп турар. Бригадада 18 кижи бар, олар 5 парниктерни белеткээш, ону өлек-биле долдурган, 47 рамаларны болгаш 78750 ажыг ирик-өлек саважыгаштарны белеткеп алганнар.

Колхозчу херээженнер Байлак, Мынык-ай, Хүрен олар бригадада үлегерлиг ажылдап турар. Ногаа олуртур шөлге 250 тонна өлек сөөртүр тургаш, 265 тонна-ны чедиргеннер.

Т. ДАДАР-ООЛ.

Кичээнгей салыр

Түс черниң удобреннези — хүл, өлек бедик дүжүт өстүрүп алырынга чугула чүүл болур. Ындыг түрбүже Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артели бо талазы-биле сагыш салбайн турар.

Тарылга шөлүнге өлек, хүл төгер ажыл амдыгаа чедир чоругуумаан. Тарылга эгелээринге чедир эвээш ге арткан. Колхоз баштаар чер, ан ылангыя хову бригадазы тарылга шөлүнге өлек, хүл төгер ажылды организастазары негетинин келген.

Ш. САНЧАТ.

ЧАСКА БЕЛЕТКЕЛДИ КҮШТЕЛДИРЕР

Колхозчуларның хүлээлгези

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозу Октябрьның алдарлыг 40 чылынга чедишкинниг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгени алган. Бо хүннерде часкы хову ажылынга белеткелди колхоз организастыг чорудуп турар. Тарага культураларының 174 тонна үрезиннерни бүрүн арыглатынган. Ол ышкаш 30 илинрлерни, 22 тергени, 42 аттың бүрүн дериг-херекселдерин септеп дооскан. Ховунуң № 1 бригадазынга хамаарышкан тарыга шөлүнде аът, машина-биле 50 тонна ажыг өлекти, 8 тонна күш өдээн, алды тонна хүлдү сөөртүп төккен.

Бирги бригаданың туразында столовая бажының, чүнар бажынны, чурттанганың бир нимти бажының белеткеп алганнар. Часкы хову ажылын 8 ажыг хүнүнде доосунаан, гектар бүрүзүнден тарага культураларының 22 центнер дүжүдүн өстүрүп ажаап алыры дээш колхозчулар кызымакай ажылдап турарлар.

Ногаа бригадазы 20 парниктерни, 10 нүң ирик-өлек саважыгаштарны, 30 ажыг шыпыгларны кылып, 8 тонна өлек, 15 тонна кара довуракты сөөртүп белеткеп алган. Колхозчулар боттарының алганы бедиткен хүлээлгелерин амыдырал кырынга боттандырарынга күженишкининг ажылдап турар.

Д. ДОРЖУ.

Ам-даа белен эвес

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң № 1 болгаш № 2 хову бригалалары часкы тарылгага белеткел ажылын кошкак чорудуп турар. Шөлдерге колхоз ниитизи-биле 1300 тонна өлек төгер планнаар тургаш, чүгле 500 тонна өлекти чедирген. Тарага культураларының болгаш ногаларның үрезиннери колхозта ам-даа четчелетинмээн. Кызылтас үрезини безин 12 тонна четпес. Бар үрезиннерниң арыглаашкыны база озалдаашкында. Хову турлагларынга негетинин турар септелгелерни чорутпаан. Хову бригадаларының бригадирлери Шүчукай, Өктек-оол олар кыштың эртир-ле ажыл чок туруп-туруп, ам кээп девидеп турарлар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Организастыг белеткел

Эрзин районда «Коммунизмге орук» колхозунуң колхозчулары часкы тарылганы чедишкинниг эрттирер дээш белеткел ажылдарын организастыг чорудуп турар. Барынның Чыраалыг деп черде хову турлаан дерип дооскан. Тарылга шөлүн кажаалаарынга 2000 ажыг сыраны дүжүрүп белеткээн. Тараа склады тудар материалды сөөртүп алганнар. Хову бригадазының кежигүннери тарылга шөлүнде 60 тонна өлекти сөөртүп төккен.

Тараа культураларының 70 тонна үрезиннерин белеткээш, арыглап алган. Бо ажылларга Серен-Доржу, Даваакан, Номчу-Белек, Назын-Хөө олар кызымаан илередип турар. Тарылганы бедик агротехникти негелделер ёзугаар эрттирер дээш бригада чүткүлдүг ажылдап турар.

К. НУРЗАТ.

Ногаа олуртулгазынга белеткел

Улуг-Хем районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ногаа ажылының бригадазы олуртулгага белеткелди организастыг чорудуп турар. Бригадада 18 кижи бар, олар 5 парниктерни белеткээш, ону өлек-биле долдурган, 47 рамаларны болгаш 78750 ажыг ирик-өлек саважыгаштарны белеткеп алганнар.

Дуржулгалыг бригадир

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң тудуг бригадири Белек-Баир чурттаганың, бүдүрүлге болгаш культура-амыралдың тудугларын кылырынга 1951 чылдан бээр ажылдап келген. Колхозчу сууда оон киришээнии тудуглар барык чок. Чүгле арткен ажылагый чылында безин оон бригадазы колхозчуларга 40 ажыг чуртталга бажыңнарын кылган, чеди чыл школазының база крышалап дооскан, магазин бажыңы болгаш чаа клубту ажыглалга киргирген.

Бо чылың планында 60 чуртталга бажыннары тудары көрдүнген. Ам 25 бажыңның ханалыы салыры, механизастатынар сүт-даранын фермазынга ажыглаар бажыңның болгаш 100 бызаа кирер кажаанын тудугларын база эгелээн. Бригада-дилги фермазында кажаалы болгаш 250 хой кирер кажааны чоокта чаа дооскан.

Тудугжулар ортузунда солун номчулгаларын, беседины чорудуп, хана солунун докпаамал үндүрүп турар. Белеткезе чогуур 2600 кубометрни ыыштың бүрүн белеткээш, оон 600 кубометрни сөөртүп эккеп алган. Шеверлер Лопсан, Малар-оол, Сегбелей, Делгер-оол, Очур-оол олар хүн нормазын 175 хүү чедир күүсединп турарлар.

С. ТАВАА-САМБУУ.

Механизаторларның чедиишкини

Чаа-Хөл МТС-тиң механизаторлары часкы хову ажылынга багай эвес белеткелди. Март 10-га чедир 32 трактористер, 31 трактор илиирлерни, 41 сеялкаларны, 8 культиваторларны, 7 лущильниктерни, 230 илиирни бүрүн септеп дооскан.

Көдээ ажыл-агый машиналарын септээринге Савченко, Воронов, Чалбаа, Сады, Сюрюн-оол, Дамба-Хуурак, токарь Глухих, чазанывчы Сапык олар мергежилдиин болгаш кыымаан илередип турар. Механизаторлар ортузунда беседа, номчулганы калбартып, хана солунун докпаамал үндүрүп турар.

Н. ЛОПСАН.

Эки ажылдыг пропагандист

Сүт-Аксы ортунак школада башкыларның агар-политика болгумунуң пропагандизи Бусев болдуңуң ажылын дыннакчыларның ниити билининиң деңнелиниге таарыштыр тургускан. Кичээлдерни докпаатакан хүннеринде бедик деңнелге эрттирип турар.

Бызыг билигни алган дыннакчылар кичээл бүрүзүнге эки белеткенип турар. Кичээлге белеткенирде «Учительская» болгаш өске-даа солуннарны база журналдарны ажыглап турарлар.

О. КУМАЯК.

КОЛХОЗЧУ МАЛЧЫННАРДА

Кадарчы Комбужап

П. Комбужап 1951 чылда Алашка организастатынган колхозка киргеш 115 молдургаларны кадарып эгелээн. Ол молдургаларын менди чыл ажырар дээш чайын өттүг черлерге кадарып семирткен.

Ол-ла молдургаларны ийи чыл хире кадарып чорда, Алаштың колхозу Тээлиниң Молотов аттыг колхозунга каттышкан. Комбужап ол-ла молдургаларын кадарбышаан, улгаттыр каттышкан колхозтуң Тенниг-Алаак фермазының кадарчызы болуп берген.

Комбужап ол фермага 4 чыл иштинде ажылдап келген болгаш ниитизи-биле алды чыл ажыр инек кадарып турар. Оон баштай кадарып эгелээн 115 молдургаларының 54-ү улуг саар инектер болуп берген.

Кадарчының чугаалап турары: малдың бедик продуктулуг болуру ажаалда, хайгаралындан хамаарыр. Чаш бызаанын бичезинден эгелеп багай ажаазынга болгаш хайгаралга, ыламгыя кыштың соогунда багай байдалга тургузарга өзүлдези бичии, сүдү эвээш инек болур. Малды эткир, сүткүр болдурарда чажындан эгелеп эки өстүрери чугула.

Бо чылын оон кадарында 91 баш саар инектер болгаш молдургалар бар. Ол инектериниң күш-деңгээн ортумактан өрү. Оларларны кыштың байдалынга таарыштыр түс-түс үзүп, планнаан алгаш ажыглап турар.

Инек кадарарынга эки көргүзүглери дээш Комбужапты Бүгү-эвилелдиң кадаа ажыл-агый делгелгезиниң Кол комитединден «Биче монгун медаль»-биле планнаан.

С. КОМБУЙ-ООЛ.
«Шынның» корреспондентизи.

Малчынның дуржулгазы

Бай-Тайга районнуң «Тилелгеге» колхозунуң сураглыг малчыны эш Канданның кадында бо чылын төрүүр 450 хой бар, оларның деп кезии төрүпкен, ам ында 228 хураганнар бүрүп дорүүп турар.

Төрээн хойларга сиген, немелде өскелээ чемнерни, оът чиптер апарган хураганнарга силостаан көк сигенни берип турар. Хой массалыы-биле осциларының мурнунда эш Канданн 1000 баш хой кирер кажаалыг чаа кыштаанче көже берген. Ол кыштагда тутган чыдыг кажаа чаш хураганнар хүлээп алырынга таарымчалыг үш өрээлдерлиг.

Бедик хүлээлгелер

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң малчыннары малдың эктикир, сүткүр чоруун бедидер, чаш төлүн бүрүн алыр дээш социалистиг чарышка бедиткен хүлээлгени ап турарлар.

Дуржулгалыг малчын Мөө-Хөөнүң кадында 332 баш шээр мал бар. Оон иштинде төрүүр 226 хойдан 237 хураганны кампаан албышаан, хойдан-на 1,9 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген. Хойжу кажаалардың өлек-хөрженин хөөрүп, немелде чемнерни берип турар.

Мөө-Хөөнүң малының кышкы байдалы эки. Четчир санныг чем курлявырлары бар. Хойжу кадарчы Балчан-Шараны социалистиг чарышка кыйгырган.

К. СҮЛДЕМ.

Колхозтуң фермаларында

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң малчыннары малдың чаш төлүн чидириг чокка дорүктүрүп алыры дээш бүженишкининг ажылдап турар. Март эгезинге чедир төрүттүнген 400 ажыг хураганнар менди, эки дорүүп турар. Бо талазы-биле Аракчаа, Шагын, Тумат болгаш оон-даа өске малчыннар кызымак ажылдап турар.

Колхозтуң № 1 болгаш № 2 сүт-бараан фермаларында саанчызыр Бүрүткел, Анчымаа, Доспанмаа, Чанчынмаа олардың төрээн инектериниң 70 бызаларының күүү семис, эки ажаан турар. Кертикпен, Дажыкпан ирей-кадайның ажаан турары 75 бызаларының күүү семис, оларны сагыш човангыр өстүрүп турар.

Колхозтуң хаван ажаакчылары Дыыраш, Саймбинр олар 25 хавапнарның баштайгы төрээн 184 оолдарын бүрүн кампаан алган, доруктур азырап турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

БҮДҮРҮЛГЕГЕ МАСТЕРНИҢ РОЛЮН БЕДИДЕР

Мастер — бүдүрүлгениң командири. Мастер болза, бүдүрүлгеде ажылды шүүт бодунуң холу-биле тудуп организастап турар болгаш бүдүрүлгениң өске удурткучуларынга бодаарга ол ажылчын коллективтиң аразында, цехтиң иштинде турар, ынчангаш ол ажылчын бүрүзүнүң шыырак-даа, кошкак-даа талаларын эки билир.

Кызыл хоорайның үлетпүргүнүн, транспортунуң болгаш тудугларының бүдүрүлгелериниде чүс ажыг мастерлер ажылдап турар. Оларның аразында дуржулгалыг бүдүрүлгечилер болгаш эки организакчылар эвээш эвес. Кызылдың аъш-чем комбинадының кондитер цехиниң мастериниде эш Петрова алаан хөй чылларның иштинде ажылдап турар. Ол бодунуң цехинин ажылчыннарының бүгү байдалдарын эки өөренип алган, ынчангаш бүдүрүлгениң түс-түс участоктарынга кижилерни таарыштыр хуваап тургускаш, оларның-биле ажылдап эгелээн. Бүдүрүлге планын чогуур өйүнде күүсединп келген.

Ооң-биле чергелештирип, чамдык бүдүрүлгелерде мастерлериң ролюн күүледи-лип турар чоруктар барын деңнеглээр херек. Бүдүрүлгениң айтырыгларын шиитиирлээринге оларны киришти-рбейн турар болгаш харын оларның кылып турар ажылынга хуза көргүзериниң улуу шаптыктап, холгаарлай бээр чүүлдер хөй. Ооң харазы-биле мастериң ажылчыннар-биле бот-баш иннинп ажыл кылыр инициативазы бастынып, харын эки ажылдап турар ажылчыннарны бодунуң билири-биле мактаар ййикпе, ол ышкаш күш-ажылның сагыга-чурумун үреп турар кижилерге сагындырыг чугаалар безин эп чок ындыг байдалларга чедирип турары чажыт эвес. Оон ангыда мастериң ролюн чедир үнелеп көрбейн турар чоруктун бир барымаазы болза, бүдүрүлгениң администрацизязы мастерге, оон ажылынга бичии-даа хамаарылга чок-сыр өске ажыл-саан ажылдар кылдырган, мастериң бүдүрүлгеде ролюн шүүт чидирип турар чүүлдер бар.

«Тыва тудуг» трестизинде ындыг чоруктар ам-даа үргүлүлевишаан. Олар бүдүрүлгелериниң ёзулуг организакчылары болурунуң улуу, харын ажылчыннарга материалдар, чепсек-херекселдер тыл бээр белеткелчилер болу берген, кандыг-ла бир чүве чоппаээрелиң алыр дээш албан черлериниң болгаш оон на-чальниктериниң аразынга чүгүрүп тура хүнээр, а ол аразында бүдүрүлгениң ажылы техниктиг удурткулга чок артып каап турар чүүлдер кайы хөй. Мында чижек кылдыр облоновун Кызылда 16 ажыл иштин чурттаар чурттагга бажыңының тудуунда байдалды көргүзүп олдур. Ол тудугнуң мастериниде эш Селовьева ажылдап турар. Штукатур ажылдарынга хереглээр малгаш ховдар түскай херекселл тургустурүп алыр дээш ол бүдүмче чок изиннаашкыннарга дыка хөй уеин чарыгдаан. Ук айтырыгны шиитиирледип алыр дээш ол бирги тудуг участогунуң начальныгы эш Бутонеевке, трестиң кол механиги эш Полькинге, трестиң кол инженери эш Овчуковка каш-каш удаа барып турган, кандыг-даа түпел чок болган. Ол херекселдерни ам-даа кылынмаан хевээр, малгаштыг ажылчыннар хол-биле боттары үдүр ховдуп ап турар. «Тыва тудуг» трестизинин өске-даа тудугларында мастерлер шак ындыг байдалда туруп турар.

Мастериниң кол хүлээлгези болза, планныг даалгаларны күүсединп дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин чайгылыш чок чедип алыр дээш, бедик шынарлыг продукцияны кылып үндүрери дээш ажылга бедик мергежидиг техниктиг удурткулганы база организастаар ажылды туза хандырары болур.

Ындыг түрбүже, ол бүгүнү бодунуң кол хүлээлгези кылыр санавайн турар ындыг мастерлер база-ла бар. Кызылдың колбаса кылыр цехиниң мастери эш Трофимова ооң цехинге айла болгаш декадада кандыг планнар берип турарын безин сонуургавайн турар. План күүсединп дугайында ол ажылчыннар-биле безин чугаалашпайн турар. Ынчангаш цехтиң мурнунда кандыг план туруп турарын, ол чогум канчаар күүсетиниин турарын деп чүвени ажылчыннар ырынай билбейн турар. Эш Трофимовалан бо бүгү ажылдарның чүге хажыызынга турар силер деп айтырыг салырга, ол анаа «ол мээң херээм эвес-тир, мен болза, чүгле бүдүрүлгениң техниктиг талазын харыылаар хүлээлгелиг кижи мен» деп харыылаан чүүл бар.

Чамдык бүдүрүлгелерде мастерлерни канцелярииниң ажыл-бүгү ийиги чергениң ажылдары-биле чүдүрге каап турарының харазы-биле ол мастерлер ажыл черинге ажылчыннарының күш-ажылын башкарып организастаар аргазы чок болуп турар. Чижээ, сапог даараар цехтиң мастери эш Зайцевтиң ажылдар шагының 50 хуузу канцеляриниң хөй санныг ажыл-бүгү бижик документилерин аайлап башкаржырынга үнүп турар.

Мастер бүдүрүлгениң чүгле организакчызы болгаш командири болур эвес, а харын бодунуң удурткул турар коллективиниң кижизидикчизи болур ужуруг. Мастер—ажылчынның баштайгы кижизидикчизи болгаш башкызы. Даг экспедициязының төп механиктиг мастерскаяларының бүдүрүлгелериниң мастерлери ол негелдени күүсединп турар. Мында мастерлер бүдүрүлге ажылының талазы-биле ажылчыннарга беседаларны докпаамал чорудуп, харын чурт иштинде болгаш даштыкыда сөөлгү болуушкыларның дугайында сонуургавайн беседаларны база үргүлүү чорудуп турар. Ол чорук ажылчыл маселаларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин дыка көдүрүп турар.

Мастер социалистиг чарыштың организакчызы болур ужуруг. Ол мурнакчы дуржулганы бодунуң цехиниң, участогунуң, сменазының ажылчыннарының ортузунга неитерелир хүлээлгелиг. Ындыг түрбүже, чамдык мастерлер ону чүгле профсоюзтың организацияларының херээ деп санап турар чүүлдер бар, ол окта ынаан эвес. Бүдүрүлгениң эрге-ажыктары ол бүгү четпестерни болгаш шын эвес хорадыг билиишкиннерни ларый чайлаткаш, бүдүрүлгелерге мастерлериң ролюн быжыглаарын негеп турар.

Мастер бодунуң баш билии кылып турар хүлээлгелиг ажылының дугайында харыысалганы чүктээр болганда, ол бодунуң эргелерин долузу-биле ажыглаарын хандырары чугула. Ону бүдүрүлгелериниң удурткучулары чайгылыш чок боттандырар ужуруг.

Бүдүрүлгеге мастериң ролюн бедидери — бистиң үлетпүр бүдүрүлгелеривистиң, транспорттуң болгаш тудуг организацияларывыстың ажылын экижилериниге улуг ужур-дузалыг болур.

Я. ЗАБОЕВ,
СЭБП-ниң Кызыл хооркомунуң үлетпүр болгаш транспорт видлизинин эргелекчизи.

Агро-зоотехниктиг өөредилгени күштелдирер

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунда агротехниктар болгаш зоотехниктар курстар эрткен чылдың ноябрьда организастатынган. Ынчалза-даа бо курстарның программа ёзугаар өөредилгеге чорувайн келген. Өөренир кижилерниң данзыгын кылган оларны база курстарта башкылаар агроном Гречутинин болгаш зоотехник Мурзинин колхоз баштаар черинин хуралынга бадылаан турган. Очулдурукчу книжи база тургустунган.

Ындыг-даа болза дыннакчыларның хөй кезии кичээлдерге мырынай келбейн турган. Өөредилгени доктаамал, бедик деңнелдиг чоруларының хемчеглери алдынмаан. Ынчангаш өөредилге үргүлчү үзүктелип, кулу деңнээде турун турар. Агро-зоотехниктиг өөредилгени ам доктаамал ...тары-биле айтырыгны шиитиир керек.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

• • •

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының агро-зоотехниктиг өөредилгеге арткен чылдың күзүнүнде-ле организастатынган болгай. Баштайгы кичээлдер эрткен, а доктаамал өөредилге болбастаан. Агро-зоотехниктиг курстарның үлүртүкчүзү турган Туганаев өске черже ажылдап чоруй барган соонда, өөредилге болбастаан.

Колхозтуң үлүртүкчүлери, ыяшгыл агроном Сунгуй-оол, зоотехник О. Донгак олар колхозчуларның өөредилгезинче ыяшгыл кичээнгейни салыр үези келбээн деп бе?

Т. БАЛГАН.

Садып алыкчыларны хүндүлеп көөр

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели ол районнуң улуг колхозтарының бирээзи. Чаа-Хөл райпозунуң продукт садыглаар магазизи ол колхозта ажылдап турар. Ындыг болзада, садып алыкчыларның негелдезин ук магазин эки хандырып турар деп санап болбас.

Байы-даа чылдың кышкы айларында магазинниң иштиргүлүү соок, куулчудан безин чамдыкта дора. Магазинде суулуларның септелгезин чыл бүрүде чорутпайн келген, а суулу септелгезинге чарыгдаар акшаны чөнчээрээр дугайында магазинниң муринунда эртелекчизи турган Лама-даа, аңгы эртелекчини Коллова-даа райпо баштаар черинден чаңгыс удаа эвес дилеп келгеннер.

Ынчалзажок, ол магалинге септелгени чорудар, септелгеге хереглелинер чүүлдерни бээр дугайында райпонуң удурткучулары шүүт сагыш салбайн турарлар.

Магазинниң иштиргүлүү соок болган ужурда чамдык продуктуларның ыыштары бакырап турар. Магазиниге келген салып алыкчылар ыыштың соок хүннеринде анаа чаңгыс шак-даа чедир турбайн деп үнүкпей бээри хаая эвес. Чаа-Хөл райпозунуң удурткучулары салып алыкчыларны хүндүлеп көөр ужурлуг.

Т. ЖУКОВА.

Чөптүг негелде

Областың ырак районнарының бирээзи Тожунуң «Май 1» колхозта магазин колхозчуларның чамдык чугула хереглелерин ханчыбайн турар. Чижээ, колхозчуларның амгы үеде чугула хереглеп турар барааннары демир оруннар, шаажан аяктар болгаш бажыңның өске-даа эдилел херекселдери, саналары, а ол ышкаш түктен кылган чылыг хептер ол магазинде чок.

Чонның негелдезин ёзугаар ол бараанларны садыгга эккелдирер дугайында айтырыгны райпонуң баштаар черинге магазин эртелекчизи эш Коплова чаңгыс удаа эвес тургузуп келген болза-даа, эш Пешков хереглекчилерниң ол чөптүг негелдезин үнелеп көрбейн турар.

Колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг деңнели бедээн тудум-на культура-амыралдың хереглел барааннарынга олардың негелдези хүн бүрү өзүп турарын Тожу райпозунуң удурткучулары барымаалап көөр ужурлуг.

К. ТАРЫЛГА.

Ийи дапкыр чарыгдал

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң суурунга үш чылдар бурунгаар электростанцизязы ажылдап эгелээн. Оттулар ыыш болгаш сүт үзүктелээ бээринден сөөлгү үеде электростанцизя хаан ажылдаар апарган.

Моон ужурунга суурнуң чурттакчылары электри чырыын төлевишаан, керосин, даа саттынып ийи дапкыр чарыгдалды үндүрүп турарлар. Электростанцизяны доктаамал ажылдадыр дугайында колхоз баштаар черн, станцизяның ажылчыннары организастыг хемчеглерни ап, чурттакчыларны электри чырыгныы-биле хандырары негетинин келген.

Х. СЕРЗЗ.

Барыын-герман буржуазияның сонгулда мурнундагы кажарлаашкыннары

Германияның Федеративтиг Республиказынга бо чылдың сентябрьда барыын-герман парламентиге—бундестагка сонгуллалар болур ужурлуг. Оон-биле холбаштыр ам Барыын Германияның политиктиг партиялары улам-на хөй санныг сонгукчуларның деткимчезин чедип алырын күзээш, боттарының ажыл-чорудулгазын идепкейжиттеннер.

ГФР-де сонгулда мурнунуң демиселиниң бүдүш-шынарын эки билип алыр төлээде, ГФР-ниң амгы чазааның иштики болган даштыкы политиказының кол-кол чүүлдериниң дугайын база ол политиканы барыын-герман чоннуң канчаар көрүп турарының дугайын допчулай безин чугаалаза чогуур.

Бүгү немец улустуң мурнунда турар эң чугула амыдыралчы айтырыг болза Германияның ийи кезектерин чангыс аай күрүне кыдыр катап каттыштырарының айтырыы болуп турар. ГДР-ниң болган ГФР-ниң аразынга чоокшулаштырылганың оруунга, тайбың чугаалажышкыннарның база Германияның чангыс эвин чедип алырда кандыг-даа күш дөгээриниң политиказын ажыглаарындан чугаа чок ойталаарының оруунга харын ол айтырыгны боттуу-биле шиитпирлеп болуру билдингир болгай. Герман Демократтыг Республиканың чонун чугаалаваска безин, Барыын Германияның чонунуң хөй нуруузу герман айтырыгны чогум-на харын ынчаар шиитпирлээринин оруу дээш туржуп турар. Ынчалзажок, Аденауэрниң барыын-герман чазаз немец улустуң тура-соруунга чөрүттүр, Германияны күш-биле каттыштырарының планнарын дөгээр чоруун үргүлчүлеп, Герман Демократтыг Республиканың турун турарының фактызын бүрүү-биле хөрекке албайза турар.

Ол политиканы боттандырбышаан, Аденауэрниң чазаз барыын талакы күрүнелер-биле шериг керээзинге ат салган, Барыын Германияны НАТО-же кирир тыртыкан болгаш бүгү-нииги шериг хүзөлегешинге үнделзээш, чепсектиг улуг күштерни тургузуп турар.

Ол бүгү дайын хемчеглери герман айтырыгны шиитпирлээрин эжиктирбейн, харын нарыылалып турар, ол чорук тайбыга ынакшылдыг бүгү немецтерге хүн келген түлүм улам-на билдингир болуп бар чыдар. Барыын Германияны дагын чепсеглээр чоруктуу күштелдирип турары чүрттүң чонунуң улам-на улуг дүвүрээзинин болгаш таарзынмас чоруун хайныктырып турар. ГФР-ниң болган ССРЭ-ниң аразынга 1955 чылда дипломаттыг харылзаалар тургустунганы билдингир болгай. Ынчалзажок барыын-герман чазак ийи чүрттарның аразында харылзааларны эжиждеринге оон бээр чүүле идиг бербээн эвес, харын анза янзы-бүрү арга-биле шаптыктап келген. Аденауэрниң ыңгыр туружун анаа чоок бүржуаз бөлүктериниң талазындан безин шүүмчүлеп турар. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиниң ГФР-ниң канцлери Аденауэрге бо чылдың февраль 5-теги чагаазында совет чазактың баштыны ийи чүрттарның аразында харылзааларда кайы-кайызынга бүзүрешпес чоруктан, оон туржук өжөнөшкөк чоруктан бүзүрежилгеже болгаш найыралче ергилдени боттандырарын санаалзаны Барыын Германияның хөй-ниитизининг эң не янзы-бүрү кезектеринге таарымчалыг үнелеп көрүүшкүнүү болдурган. «Дерметат» солун ол кезектерниң бодалын илередипшээн, «Чөөн чүкке хамаарыштыр багай политиказы дээш» Аденауэрниң чазаан шүүмчүлээн.

ГФР-биле ССРЭ-ниң болгаш социалистиг өске-даа чүрттарның аразынга садыг харылзааларын таарыштырарының эргежок чугула өйү келгенинин дугайын оларның аразында садыглажышкынының херек кырында калбарганы херечилеп турар. Чижээ, ДПА деп барыын-герман тускай агентилел черинин дыннадыын ёзугаар алырга, ГФР-ниң ССРЭ-биле, Чехословакиябиле, Польша-биле, Венгрия-биле, Румыния-биле болгаш Болгария-биле садыглажышкынының хемчээли 1955 чылда 1.049 миллион марк акша турганындан 1956 чылда 1.818 миллион марк чедир, тодаргайлаарга, 70 ажыг хуу өскен. ГФРниң болгаш ол чүрттарның аразында садыг саарылгазы 1954 чылдынга дең-нээрге, барык үш катап көвүдээн.

ГФР-ниң чазаның иштики политика талазы-биле туруштары база дыка божанмаан. Америк капиталдың дузазы-биле Барыын Германияның чазаа дайын соонда экономиктиг бууразашкынны ажып эртер арганыг болганы билдингир болгай. Ынчалза-даа Аденауэрниң чазаның политиказы-биле болдунган дээр аннын, «экономиктиг кайгамчык чоруктуң» дугайын ам Барыын Германияда улам-на ховар болап турар апарган. Оон уламыннан үлетпүр болгаш аъш-чем баранзырынга өртектериниң өзүлдезининг дугайын, ажыл чөктелышкынының көвүдээнининг, чоннуң амыдырал деңнелининг күдүлээнининг дугайын үргүлчү чугаалап турар апарган.

Түскай медээлер ёзугаар алырга, бо чылдың январьда ГФР-ге ажыл чөктарның саны 387.774 кижи немей көвүлээн болгаш 1.476.416 кижи четкен.

ГФР-ниң чазаның ажылчы чоннарының материалдыг байдалын дорайтаашкынче аппар чыдар иштики политиказынга чоннуң калбак кезектериниң таарзынмас чоруунуң дугайын барыын-герман Шлезвиг-Гольштейн черинин металлистериниң барык дөрт айлар үргүлчүлээн болгаш ажыл соксатканнарның чамдык негелделерин хандырганы-биле чоокта чаа доозулган ажыл соксадышкыны тодаргай херечилеп турар.

Ол бүгү Барыын Германияның чагырыкчы партиязы — Христиан-демократтыг эвилелиин (ХДЭ) ат-сураан ниитизинбиле дыка суларакан болгаш кол оппозиционистиг партия — Германияның Социал-демократтыг партизының (ГСДП) сонгуллаларга тилелгезинге идегелерни улгатырган. 1957 чылдың январьда-ла, тодаргайлаарга, бундестагка сонгуллалар болурунуң чартык ажыг чыл мурнунда-ла ХДЭ сонгукчуларны болунуң талазынче хаара туларын талазы-биле идепкейлиг ажыл-чорудулгазын эгелээнининг ол фактызы харын оон-биле тайылбырлатынып турар. Чоннуң дайынга улуур хөннерин барымдаалаш, Аденауэр болгаш чазак эвилелиниң өске-даа төлөөлекчилери боттарын Германияны катап каттыштырарының, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын коштаарының, Совет Эвилели-биле харылзааларны эжиждеринің талалакчылары, тодаргайлаарга, Барыын Германияда сөөлгү үеде үргүлчү көдүрүп турар ынчыг негелделерниң талалакчылары кыдыр күжениишкининг көргүзүп эгелээнер.

Аденауэрниң термоядролуг чепсектиг хоруглаарын саналдап турганы январь 11-ги парлаага конференциязы онза улуг шүүтаазынны болдурган. Ол мелегдел америк политиктиг болгаш шериг бөлүктеринге киленнээшкининг частыышкының болдурган. Ынчангаш АКШ-та барыын-герман элчин Брекелер дараазында хүнде-ле күрдепартаментиге чораан болгаш Аденауэр термоядролуг чепсектиг хоруглаарының айтырынга мурнуку хевээр-ле америк туруштуң талалакчызы болуп турар деп американнарга бүзүредирин далашкан. Сөөлүредир Боннда чазактың тускай төлөөлекчизи оны база бадытказан. Мынчангаш, Аденауэрниң чугаазы сонгулда мурнунуң кажарлаашкыны болурунган өске чүү-даа эвес дээринге хамаарыштыр кымга-даа чигзинниишкин артпаан.

ХДЭ-ниң пропагандачы шавар халдамшкынын иштики политиктиг шүүтүмбиле база чоруткан. Аденауэрниң шагдала аазаны «социал реформаларны» узакшыктырганы-биле холбаштыр чоннуң таарзынмас чоруун нейтрализастаарын ХДЭ янзы-бүрү арга-биле оралдажып турер. Ол сорулга-биле чыдың агезинде чазак пенсиялар дугайында чаа хоойлуну бундестагка чугаалажыры-биле киирген. Ол хоойлу барыын-герман чоннуң негелделеринге ыракта-ла таарышпас турбуже, Аденауэрниң чазаа ону социал политиканың улуг чедишкини кыдыр көргүзүп турар.

Ам болур сонгулдаларга ХДЭ-ге улуур туржур кол күш болза Германияның Социал-демократтыг партизы болуп турар. ГСДП Аденауэрниң политикалын үргүлчү шүүтүмчүлеп, дагыы чепсегленишкинге улуур, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын коштаары дээш, Совет Эвилели-биле ылаңгыя садыг харылзаалардың экижидери дээш саналлап келген. ГСДП-ниң улургулгазының ол санаалрын чоннуң массалары чүүлүгүзүүп турар. Ынчалзажок ол саналдар турүш чок болгулаш турар. Чижээ, ГСДП-ниң улуртукчулары олар эрге-чагыргага келген таварылгада Барыын чүк-биле шериг дүгүржүлгаларын үревес деп барыын талакы күрүнелерге каш улаа бүзүредип турган...

Ынчалзажок, ГСДП-ниң улуртукчулары Барыын Германияга бүгү-нииги шериг хүзөлегелерин күш чок болдурар дугайында сонгукчуларга чамдык улуг аазаашкыннарны бергеннер. Бир эвес Аденауэрниң политиказынга улуур социал-демократтарның демиселиниң алаан туруштуг болган чүве болза, олар сонгулдаларга дыка улуг чедишкиннерлиг болур ийик.

Барыын Германияда сонгулда мурнунуң демиселинде кирип турар өске политиктиг партиялардан Хостуг демократтыг партияны демнеглеве чогуур. ГФР-де саазлар талазы-биле үшкү партия болур бо партия 1956 чылдың январьга чедир чазак эвилелиите кирип турган; оон соонда Аденауэр-биле чамдык тактиктиг чөрүлзээлериниң үжүрүнда чазак-биле калы ажылдажыгазын соксадырын шиитпирлээн. Ол чорук партияны чэрлышкынга чедиртен.

Барыын Германияда сонгулда мурнунуң демиселиниң чүгле сонгукчуларының балыдаашкыннарын хандырып алырының шүүтүмү-биле эвес, харын сонгулда хоойлузун өскертириниң шүүтүмү-биле база калбарган.

Парламент сонгуллаларының мурнунда Барыын Германияда байдал мынаг болуп турар. Сонгуллалар түннелдериниң дугайында үзе шиитпирлеги дег чүве чугаалазарының үези ам-даа элек. Ол сонгуллалар Германияның Коммунистиг партизының болгаш Барыын Германияның демнеглелит чамдык хөй-ниитн организацияларының ажыл-чорудулгазын хоруглаан болгаш оларны ГФР-ниң эрге-чагыргалары истеп-сүрүп турар ынаг байдалда эртерин барымдаалап көрбейн барып болбас. Ынчалзажок, оптуг кажарлаашкынының аргазы-биле сонгукчуларны негелдээри улам-на берге болуп бар чыдары билдингир. Сонгукчулар болза, тайбың болгаш демократтыг үнелиите чүртту катап каттыштырарынче, Европага быжыг тайбынны доктаалыр туружуларынче аппар чыдар ёзулуг национал политиканы сөс кырынга эвес, харын ажыл-херек кырынга чорудар мыдыг кажилеринг соо-биле баар ужурлуг.

Б. АЛЕНТЬЕВ.

Орус дылды Кыдатта өөренип турары

ПЕКИН. «Улусчу Кыдат» журналдың дыннадыр турарын ёзугаар алырга, Кыдатта хөй-хөй муң студентилер, албанхаакчылар болгаш ажылчыннар орус дылды өөренип турар. Орус дылдың тускай артемнилерин белеткээри-биле Пекин, Ухань болгаш Шаньгун университеттеринде, Пекинниң башкы институдунда болгаш Сун Ят-сеннин университединде орус дылдың факультеттерин ажыткылаан. Оон аңгыда, орус дылдың тускай институттарын Кыдаттың 7 хоорайларында тургускан. Орус дылды өөренирин кыдат-совет найырал ниитилелиниң кежээки школаларында база калбаа-биле нентерээн. Ам чүртта 80 ажыг ыдыг школалар бар, оларда 15 муң ажыг кижи өөренип турар. Чүрттүң заводтарында болгаш фабрикаларында, албан черлеринде орус дыл өөренир талазы-биле 160 хире курстар ажыдап турар, оларда 7 муң ажыг дыннакчылар өөренип турар. Улуг-улуг хоорайларда орус дылды радиобиле өөренирин организастаан.

Кыдатта сөөлгү чылдарда орус дыл өөренип турарларга дузалаачы кыдыр өөредилге номнары болгаш словарьлар хөй тиражтыы-биле үнүп турар. Хөй-хөй номнарны Совет Эвилелиниден чагыдып ап турар. Чижээлээрге, чүгле «Поцзиншунянь» (делегей номнары) деп ном садыы эртеен чылын Совет Эвилелиниден орус дыл өөренип турарларга 780 муң номнарны алган.

(СЭТА).

Болгарияның чиик үлетпүрүүн чедишкиннери

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияның телеграф агентилелиниң дыннатканын ёзугаар алырга, 1957 чылдың бюджединиң төлевилели-биле холбаштыр чиик үлетпүрүүн министри Станка Цекова бир эвес 1939 чылда чоннуң кижи бүрүзүнге 5 метр 80 сантиметр хөвең-саазын пес онаажып турган болза, 1956 чылда чоннуң кижи бүрүзүнге 18 ажыг метр пес онаашкан деп улустуң хуралының сессиязынга медеглээн. Ол-ла үеним дүргүзүнда резина үлетпүрүүн продукциязының хемчээли 3,7 катап, хөм идиктер үлетпүрүүг 8 катап, фаянс-фарфор болгаш шил үлетпүрүүг 3,2 катап көвүдээн. Шаанда кызыгаарланчак хемчээлге белеткеп азы даштыкыдан кирир сөөртүп турган чүс-чүс чаа кылыгларны бүүдерин шинчээдип алган. Чүгле 1956 чылда безин чаа пөстерниң 132 хевирлерин, идиктерниң чаа 240 хевирлерин, демир кылыгларның 240 хевирлерин, фарфор болгаш шил кылыгларның 57 хевирлерин бүүрүп үндүрерин шинчээдип алган. Даштыкы чүрттар болгар чиик үлетпүрүүн продукциязынга улам-на улуг негелделиг болуп турар.

Кыдатта чаа үлетпүр бүдүрүлгелери

ПЕКИН. (СЭТА). Аньшаньның металлургия комбинадында ала-чүрттүң дерии-биле чепсеглетинген болур ортумак чергелиг чуга демир прокадының ийиги улуг заводун түлүп турар деп «Женьминьжибао» солун бижээн. Бо чылын заводту ажыглаага киирери-биле холбаштыр чүртке ортумак чергелиг чуга кан бүүрери ийи катап көвүдээр. Чүртке эң улуг болур торгу каастап бүүрүр комбинаттың түлүүн кап хүннер мурнунда Чаньчуңда эгелээн. Бомбинаттың ажылының хүн-бүрүлеги бүүрүкчүлүү 40 муң метр пес болур. Шаңсуда саазын фабриказының болгаш Гириңде будуга фабриказының түлүү доостур четкен, ол фабрикаларны Совет Эвилелиниң дузазы-биле түлүп турар.

Албани-моол культурлуг коды ажылдажылга

ТИРАНА. (СЭТА). 1957 чылда Албанияның Улус Республиказының болгаш Моол Арат Республиканың аразынга культурлуг кады ажылдажылга дугайында дугуржултага хамаарыштыр планга ниила ат салган. Эртемнин, чырыдыышкынның болгаш культураның талазында кайыкайызының харылзааларын улам ынай калбартырын ол планда көрүп турар.

Кипрге грек оолду азып өлүргени

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң дыннатканын ёзугаар алырга, чепсек шыгжаан деп буруудатырган 19 харлыг грек оол Эвагорас Палликаридести март 13-түн кежээнинде Никозияга (Кипр ортулукта) азып өлүргеп.

Паллиқаридеске келдерел көргүзер дугайында негелделерни грек чазак, хүрээхиттиң баштыны, Кипр ортулуктуң болгаш Грецияның кескү ажылдакчылары киргеннер. Лондонга общиналар палатазының болгаш лейбористиг партияның национал күүсекчи комитединиң 40 кежигүннери ол оолга келдерел көргүзер дугайында чагаага ат салып, дилег кылганнар.

Англи эрге-чагыргалар ол дилегдерни херекке албаннар. Аныяк кипр оолуг азып өлүргени ортулуктуң чонунуң ортузунга киленнээшкининиң чаа чалгынын болдурган.

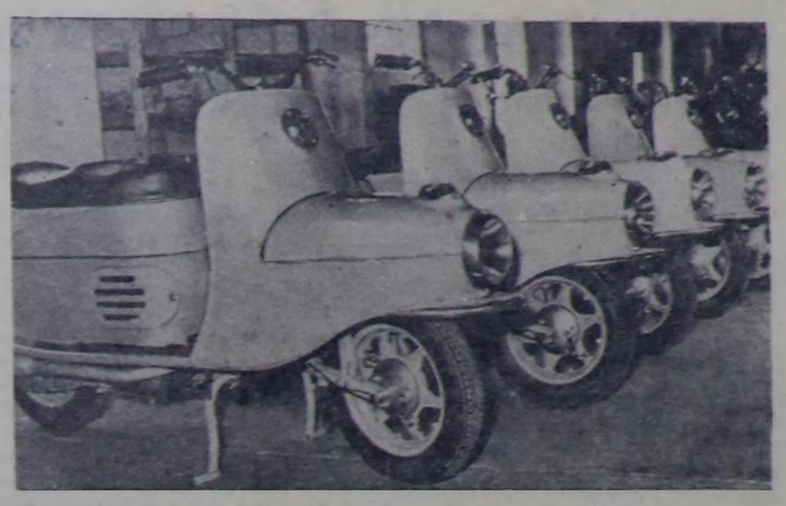

Чехословак Республикада «Чезета» деп маркалың чаа мотороллерни бүдүрүп үндүргеп. Ол машина шакта 80 километр чедир дүргеп чоруур.

Чурукта: «Чезета» деп маркалыг чаа мотороллерлер.
Фото К. Мевальдны. Чехословакияның телеграф агентилели.

Индонезияның компартиязының төлээлерин президент Сукарнонуң хүлээп алганы

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Президентиниң болгаш чепсектиг күштерниң кол командылакчызының чалаанын ёзугаар Индонезияның Коммунистиг партизының ТБзының политбюрозунуң кежигүннери Айит, Лукман, Ниото болгаш Сакирман составтыг Индонезияның Коммунистиг партизының төлээлери мартның 15-те Богорда президент ордузунга чорланнар. Төлээлер-биле чугаалажышкынның үезинде чүртта амгы байдалды президент тайылбырлаан болгаш аны бергелерни ажыктырган. Бо айтырыг талазында компартияның туружу тодаргай илередилеп. Президент оон мынай келир үеде чазакты тургузарының дугайында айтырыгны чугаалаан. Бо айтырыг талазыбиле

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиңген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
21
ЧЕТВЕРГ
№ 58 (3770)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

«Грэнд репидс геральд» деп америк солуунуң редакциязының айтырыгларыңга эш Н. С. Хрущевтуң харыылары (1 арын).

Областың колхозтарында (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: А. Бичиижин —Часкы тарылганың белеткелии түрген ноолар (2 арын).

К. Джигимен.—Чурттакга тудугларынче кичээнгей салыр (2 арын).

С. Монгуш.— Чон хөөн ажылдаар (2 арын).

К. Сальы.— Чонуң идегелии ол бүтүрелии шыдаар (3 арын).

Д. Чамзырым.—Электростанциязы орта ажылдавастаан (3 арын).

Тываның хереглел кооперациязының область активииниң хуралы (3 арын).

А. Саичай.— Олар хүлээлгезин күүсетпээн (3 арын).

Воэнр национал байырлал (4 арын). Индонезияда (4 арын).

«Алжирде гайынны соксадыр» (4 арын).

Америк кончалчыларны болган политикчилерии чүү чүве дүүредии туралы (4 арын).

Гавана египет администрация болуунуң хүлээлгелерин күүседии кирииккен (4 арын).

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ ДӨРТЕН ЧЫЛЫНГА УТКУШТУР

«Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооның байырлалынга белеткел дугайында» Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Доктаалыы «Правдага» дүүн парлап үнүргеи.

Ол эң чугула политиктиг документиде Совет эрге-чагырганың чыдарында биетиң улустуң бүгү делегейге төөгүлүг чаалап алышкыннарының кыска түңнелдерии кыпган, октябрь революциязыны бүгү делегейге улуг ужур-утказын көргүскеи, коммунистиг тургузуушкунуиуң болган историялыг закономерностьтерии, пролетарлыг интернационализминиң улуг принциптерии амыдырапга ол боттандырган, бүгү чурттарда ажылчы чоннарның угаанынга революсчудар сагыдарын чедирген, делегейниң ажылчы болган национал-хосталгалыг шимчээшкиниң чаа чаламе кодүргеи».

Делегейге бир дугаар социалистиг күрүвеии үндезилээш, социалистиг нииттелдии тургускан төөгүде эң-не улуг эрес-маадыр чорукту биетиң чурттуң ажылчы чоннары бүдүргеи. Ол орукка биче эвес бергелер болган мооидактар турган. Хоиудангай, дайыннарга хоозураан, аграрлыг чуртка ажылчын аңгы эрге-чагыргаиы алган. Дүжүттүрген, ынчалза-да ол чорук-биле эптешпээн мөлүкчү аңгылар бүгү делегейниң капиталының политиктиг, сан-хөө, шериг деткимчезиниг дээлгеи калчаалыг үдүрланышкыннарны кылып турган. Меньшевиктерге, эсерлерге, троцкистерге, бухаринчилерге, буржуаз националистерге болган социализмиң өске-даа дайынларынга улур аарберге демисеэди чорудар ужурга биетиң чурттуң Коммунистиг партиязы, ажылдың аңгызы, бүгү ажылчы чоннары таашкан. Совет эрге-чагырганың туруп ининиң дөртен чылларының иштиндеп-тен эвээш эвес чыдарда даштыпсектиг халдаашкыннардан камгалаан болган биске дөгээн дайыннар-биле үндезилеген улуг ажыл-агыйын катап туза ужурга биетиң улуг таварышын.

Бодунуң улуг үлетпүрүн тургузуп алырынга делегейниң кол капиталистиг чурттарынга чүге ажыг чыл негетингеи. ССРЭ-ге улуг, техника талазы-биле бирге чергениң үлетпүрүн деңнээр аргажок эң-не кыска хуусаа иштинде тургускан. Революция мурнуиагы үе-биле дөмей-гээре ССРЭ-нии үлетпүрүү 1957 чылда 30-дан ажыг катап, а бүгү экономиканың үндезиннеринииң үндезини — аар индустрия—50-дан ажыг катап өскеи. Колхоз тургузуунуң тиилээни көгээ ажыл-агыйны үндезиии-биле чаартхан, ону мурнакчы техника-биле чепсегээр, көдээ ажылагый бүдүрүлгезиигге эртеминиң эң чаа чедиишкиннерии калбак хемчээлдии-биле ажыглаар арганы бергеи. Экономиктиг хөгжүлдениң, техниктиг дешпилгениң талазы-биле ыныг кайгамчык улуг шураашкынны моон мурнунда төөгү кажандаа билбес турган.

Социалистиг экономиканың өөрүлдезиниг биле холбаштыр эң ханы культура революциязы база чорутунган. Ажыл чок чорук болгаш аш-ядарал үзүткатынган, күш-ажылдың бүдүргүчүлүүнүң өзүлдези-биле, үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң көдүрүлүшкүү-биле кады хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарының амыдырал деңнели чыл-чылы-биле бедип турар.

Социалистиг тургузугиуң күчүлүг амыдыралчы күжүнүң дугайын, Коммунистиг партияның үдүртүлгазы-биле дөртен чыл бурунгаар бистиң үлустуң эгелеп-башталган шыныккыныг дугайын ол бүгү бүүредилии-биле чугаалап турар. Бо фактыларны холбаштыр, сөөлгү дөртен чылларның бүгү төөгүлүг дүржүлгазын холбаштыр Ленииниң мооң алаанда сөстери оиза күштүү-биле болгаш соруң киирикии-биле дыиналып турар. «...Совет күрүнеии тургузарын эгелээр, оон-биле бүгү делегей төөгүзүиге чаа үеии, бүгүле капиталистиг чурттарда дараалыг мөлчүттеи болгаш бүгү-ле черлерде чаа амыдырапче, буржуазияны таиилээринче, пролетариаттың диктатуразынче, капиталдың дараалыидан, империалистиг дайыннардан кажи терелгетеиии адырыиче бар чыдар чаа ангының тергиидээшкиниинии үезин эгелээр деп ааскежии бистиң үлүүвеске онаашканынга бис чоргаарланыр эргелиг болган чоргаарланың турар-даа бис».

Өжээннешкек капиталистиг күрүнелерге бүгү талаларыидан бүдээлетиргеи алган туза-даа, совет кижилер социализмии тургузуп турганнар болгаш ону чедиишкиннии-биле тургузуп алганнар. Оон-биле олар чүгле бодунуи хереэн эвес, харын база бүгү чурттарның ажылчы чоннарынга төрел болгаш чоок хереэни кылганнар. Октябрьның социалистиг революциязының болгаш ССРЭ-де социалистиг тургузуушкуниуң улуг тиилелгелериниң сагыдары-биле Европага болгаш Азияга күчүлүг пролетарлыг болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкин өзүп болгаш быжыгып турган. Капиталистиг болгаш колониалдыг зулдаиышкынга улур миллиондуг халдаашкыннар көдүрүлүп, ынчалза-да ССРЭ-ниң болгаш Азияның алдыи улам калбаа-биле нептереп турар, ол чорук социалистиг экономиканы улам ынай көдүрериие, алдыгы беш чылдың ийнги чылының планын хуусаа бетинде күүседириие үгланган.

Байырлалга белеткелдии чорудулгазында партия организациялары болза Октябрь революциязының үезиниң политиктиг болуушкуннарын, Коммунистиг партияның болган оон баштыңчызы— В. И. Ленииниң улуг организакчы болган чаартыкчы ролюн калбаа-биле тайылбырлаар, Октябрь революциязының бүгү делегейге төөгүлүг ужур-утказын, социализм дээш, бүгү делегейге ССРЭ-ниң болган улуг демократиязының чурттарының чедиишкиннерии, социалистиг революцияның болган пролетариат диктатуразының дугайында марксизм-лениичи ооредилиниң ужур-утказын, социализм болган коммунизм тургузуушкунунга Коммунистиг партияның болган социалистиг күрүнеиниң ролюн, пролетарлыг интернационализминиң болган бүгү делегейниң коммунистиг база ажылчын шимчээшкиниинии чаңгыс эвиниң ужур-утказын ажылчы чоннарга тайылбырлаар үлээлгелиг.

Октябрьның 40 чыл ооның бүгү улус байырлалынга белеткел болгаш ону эртирери Коммунистиг партияны болган Совет чазакты долгандыр бистиң чурттуң бүгү улустарын улам сырый каттыштырар, ажылчын аңгының болган колхозчу тараачыннарның бузулбас эвилелии, ССРЭ-ниң улустарының найыралын улам улуу-биле быжылар, бүгү-ле чурттарның ажылчы чоннары-биле бистиң улустуң интернационалдыг харылзааларын быжылар, коммунизм дээш демисеэлге ажылчы чоннарның миллиои-миллиои массаларының чотаадыкчы инициативазын болган идепкейин улам бедии-биле кежүрер.

(«Правданың март 18-теги мурнуку чүүлү).

„Грэнд репидс геральд“ деп америк солуннуң редакциязының айтырыгларынга Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ харыылары

«Грэнд репидс геральд» деп америк солуиуң редакциязы чамдык айтырыгларга харыы бээрии СЭБП ТК-ның Гырги секретары Н. С. Хрущевтан дилээн.

«Грэнд репидс геральд» деп америк солуиуң редакциязының айтырыгларынга Н. С. Хрущевтуң харыылары иоон адаанда парлатыиды.

1. **Айтырыг:** Каттышкан Штаттар ядролуг дайынны чорударынга белеткеиии турар деп Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели недегленп турар. Совет Эвилелииииң болган Каттышкан Штаттарның аразында идеологтуг чөргүлээлерии Силерии үнелеп турарыларыңы, кичээнгейге, ап-кээр болза Силер, Коммунистиг партияның Бирги секретары болганыңарда, ыныг таварылгада ол недегленп дайын чайлап чок дээии ол деп саналар силер-бе?

Харыы: АКШ-тың ядролуг дайынга белеткеиии турарының дугайында недегледер Каттышкан Штаттарның болуида кыдыиың турарын хамыктың мурнуида онзалап демдегээрии күзээп ийик мен. Чамдык америк шериг болган политиктиг ажылдакчылар ыидыг яңылыг недегледерии ажыттачыкыт чокка кылып турарлар. Атоминуг болган водородтуг чепсекти хоруузаар дугайында Совет Эвилелииииң саналдап турары дугуржулганы чарарындан АКШ-тың чазаа шудургу ойталап турары база-ла билдингир болгай.

Ол дээрге дайын чайлап чок дээии ол бе ыынам? Чок, ол эвес. Дайыннын шуут-ла чайлап чогу чок деп санаи турар бис. Тайбынны ыйгталгалары дээш демисеэиин турар күштер агрессорларны кынчыктырбайн барып болгаш дайынны болдурбайн барып болур деп чүвени Египетке чоокта чаагы болуушкуннар база дагын бадыткаан.

Тайбынны камгалазары болгаш быжыглаазы бирги эдлегде улуг күрүнелериң политиказындан хамаарлыр болбайнаан. Совет Эвилели кандыгы дээрге, бистер болза чер бөмбүрзээнде капиталистиг-даа, социалистиг-даа чурттар харугла турун турарының төөгү талалы-биле тургустуигаи фактының барымаалап турар бис. Олар боттарының ииитилел системалары-биле болгаш идеологиязы-биле бот-боттарындан ылгалып туза-даа, оларның аразынга тайбың харылзаалардың эргежок чугулазын амыдырал болу айтып турар. Совет күрүнеиің тургузукчузу Ленииниң ооредилии эдербишаан, аңгы-аңгы ииитилел системаларыг чурттарның тайбың коэка-хелбээ турары дээш туржун турар бис. Совет Эвилели оон-биле кады бүгү-ле чурттар-биле, оон иштииде АКШ-биле-даа кайы-кайызының эрге-ажыктарынга таарыштыр ажыл-ишчи болгаш культурлуг харылзаалары хөгжүдерии күзеп турар, чүге дээрге бистиң бодалывыс-биле алырга, ыныг харылзаалары хөгжүдери күрүнелер аразынга чогумчалыг харылзааларны таарыштырарынга болган бүдүрежии төөгүлүг быжыглаазынга ниит бээр дайн.

Бир эвес барыиы талакы күрүнелер, бирги эдлегде АКШ боттарының политиказынга тайбың коэка-хелбээ турарының принцивии ол ыиыкаа барымаалаар болза, тайбың камгалатыиган болгаш быжыглатыиган туруп болур деп бүзүрел-биле чугаалап болур.

2. **Айтырыг:** Совет Эвилели дайыннын айызы оиза улуг болган деп бодаан ыидыг ү сөөлгү он бир чылдарның дургузунда кандыг-бир шагда турган бе?

Харыы: Дайын чорудээдефиниң тыптып келириниң айызы барыын талакы күрүнелер хөй чылдарның дургузунда чепсегленнишкиннерии эңдере бүдүрелиниң политиказын, «күш дөгээриниң» политиказын чорудуп турары-биле турустунуп турар. Чамдык көскү америк ажылдакчылар боттары безин эрткен үеде ыидыг политика делегейии «дайыннын кызытаарынга» кап удаа тургускан деп недегледп турганнары билдингир болгай.

Ынчалзажок «күш дөгээриниң» политиказы хажыызынга салдынган болган чугаалажыышкыннарның аргазы ажыглатынган турда, дайыннын айыыдыг одагларын, чижээлээргe, Кореяга болган Индий-Кытатка үзүткаларын чедип алганы билдингир болгай. 1955 чылдың чайынында дөрт улуг күрүнелериің чазактар Баштыннарының Женевага чөвүлел хуралы болганда недегледе болгаш, кижилер аразында дүүлүг чоруктарының чогуур таарыштырылгазының хереглиин болган. Ол үе үр эвес үргүлчүлээии харааданчыг болган. Египетче халдаашкыи болган чамдык күрүнелериің боттарының бодап алганы Араб Чөн чүвете «ээн куруг черии» долдурар дээр даразыидагы орлалдажышкыннары ол районга тайбынга улуг кыжаныышкыины тургускан, делегей байдалын база дагын дыка чидириилеидирген.

Маңаа-даа шииттирлетиннээн айтырыгларны шииттирлээрии карачаңгыс арга-биле—бүгү сонуургалыг талаларның чугаалажыышкыннарының аргазы-биле чедип ап болур дээрзииге чигзинериниң барымаалары чок.

3. **Айтырыг:** Силерииң болалынар-биле алырга, бистиң ийи чурттарывыстың аразында харылзааларга үезиниң кандыглары тайбынга өң-не улуг кижаныышкын болуп турарлы?

Харыы: Каттышкан Штаттарның чорудуп турары «күш дөгээриниң» политиказы оон бүгү-ле илереэшкиннери-биле — чепсегленнишкиннерии дүжүрериидеи ойталап турарыбиле, чепсегленнишкиннерии эңдере бүдүрүп турары-биле, өскелериің девискээрлеринге шериг блоктарын болгаш базаларын тургузуп турары-биле, Барыын Германиияны дагын чепсеглеп турары-биле, өске чурттарның иштики хереглериин холгаарлаар дээр орлалдажышкыннары-биле, улустар аразында садыг, экономика болгаш культура харылзааларын хөгжүдериине моондактаар дээр чүткүүл-биле тайбынның хереэне улуг айыыды тургузуп турары идеп.

Улустар аразының дүшкүүрүүг чоруктарын чыгчыларының болгаш күрүнелер аразында харылзааларны чогумчуларының сорулгазына ыидыг политика дүүшнее болбайнаан.

Улустар аразының дүшкүүрүүг чоруктарын кошкадыры дээш, совет-америк харылзааларны экижидери дээш деиисежип, ол чорук совет-даа, америк-даа улустуң эрге-ажыктарынга таарыжып турар деп санаи турар бис. Чогум-на харын ону барымаалаалаш, бистиң чурттарывыстың аразында найыралга болган кады ажылдажыга дугаймыда хереэни чарарын 1956 чылдың апрелиниң АКШ-тың хамаарлыр Совет Эвилелиниң ол базыны, а ол ышкаш ССРЭ-ниң болган АКШ-тың аразынга харылзааларны экижидер талазы-биле бистиң өске-даа саналдарывыс америк чазактың талазындан амдыызында таарымчалыг корудлеге таварышпааны хараадапчыг-дыр.

Бир эвес бистиң ийи чурттарывыс ССРЭ-ниң болган АКШ-тың аразынга харылзааларны таарыштырарын чедип алыр дээ белеп чоруун илередир болза, база ону кылырынга эргежок чугула күжениишкиннерии салыр болза, совет-америк харылзааларны экижидер чорук хандыртынган турары чигзининг чок, а ол чорук болдунуң эдлээнде делегейниң бүгү байдалынга чаагай саңдарлыг болур.

Областың колхозтарында

ЧААГАЙ ДҮЖҮТТҮ ӨСТҮРҮП АЛЫРЫНГА

Эрткен көдээ ажыл-агый чылында Баа-Хем районда «Лениичи орук» колхоз чаагай дүжүттү өстүрүп, ажаап алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглериг болурунга колхозчу тараажылар бүдүрелдиг.

Тараа культураларының планы 960 гектар, а аңаа немей 150 гектар күр черлерии шиигээдип, кызылтастың иелүп улам калбартыр деп турар. Үренни четчир: 113,7 тонна кызытас, 12 тонна суда, 6,7 тонна арбай чажарынга белеткетиигеи.

Удобреииеге 450 тонна өлекти чылдырган, сентелге чедиишкиииг чорун турар. Картофельди 25 гектарга, ногаалларны 5 гектарга олуртур, бо талазы-биле белеткел база багай эвес.

КУРЛАВЫРЛАРНЫ ЧӨП АЖЫГЛААР

Тудуг материалының талазы-биле бистиң область байлак. Амгы кол ажыглап турарывыс ыиы болган таштан аңгыда кулузуину чамдык черлерде база хереглеп турар.

Тес-Хем районда Ленин аттыг содоо ажыл-агый артелиниң бүдүрүлге планыида бо чылын алаан каш тудугларны кулузун-биле кылырын көрген. Ол материалды белеткээрииге 8 кижи составтыг түскай звенону организастаан турган.

Звено 100 тонна азы 900 сноп кулузуи белеткээр онзалга алган. Кыымак күш-ажылдың түнелиииде ол звено 128 тонна азы 1725 сноп кулузуину белеткээн. Оон-биле хойиуң 5, инектиң 2 каждаларын колхозтуң тудуг бригадазы кылып эгелээр.

КҮШ-ХҮННЕРИНГЕ НЕМЕЛДЕ ТӨЛЕВИР

Бии-Хем районда Бочетов аттыг колхозтуң башгаар черн артель бүдүрүлгезиниң хөгжүдезиигге ак-сеткилдиг ажыглаан мурнакчыларга ниити чурум ёзугаар хүшхүннериигге немелде төлевирлерии тыныскан.

Хаван фермазының ажылдакчылары: А. Горева — 4, Мельникова — 3, Тыпыы — 2, Осипова — 4, Н. Горева — 2 хаван оолдарын; малчыннардан: Сотпар-оол, Иргекпен, Чамбал олар 8—10 кг дүвүү; Алдын-Херел, Биче-оол, Степанова олар 28—44 кг эътти алган.

КОЛХОЗТА ЧАА МАГАЗИН

Маленков аттыг колхозтуң төвү — Арыг-Бажы Улуг-Хем районда көргүзүг суурларның бирээзи. Колхозтуң организас, ажыл-агый тургузуу быжыкканы-биле суурнуң чурттакчы чону өөүп, культурлуг негелде улам-на бедип турар.

Моон мурнунда ол суурга эдлээн каш чыдарда турун келген бичии магазин чоннуң ол өзүлдезиг негелдезиин хандырып шыдавас апарган. Бо чылын тутқан дегген, бүгү таарымчалыг чаа бажыңче ол магазинии март эгезинде көжүрген. Хереглелдиң ажыл-бүрү барааннары садыг ажыкчыларга таарымчалыг тургустуган.

Колхозчуларның күш-ажылы

НАРЫН. (Телефон-биле). Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң тараачылары часкы хову ажылынга белеткелди организастыг чорулуп турар. Тараа культураларының 505 центнер үрезиниң чажарынга белеткеп эрыглаан.

Колхоз 16 ангаачыларын, 20 илиирлерии сентеп, 56 аттың бүрүи дериглерии белеткеп алган. Ноозун, Натпит-оол, Адыыа болгаш өске-даа колхозчулар тарыгла белеткелиинге кызымак ажылдап, хүи онаалдазын 150 хүү чедир күүсеглп турганнар. Тарыга шөлүнче 110 тонна едекти, 15 тонна хүлүг сөөртүргүге Халбаа, Серии олар күш-ажылчы кызымаан көргүскеннер.

• • •

Колхозтуң тудуг бригалазы бо чылдың тудугларынга хереглээр 4856 кубометр ыяшты белеткээн, оон 50 хуузун тудуг шөлдериниге сөөртүп алган, а арткаиын машина оруунда бүрүи белеткээн. Сүт-бараан фермазында чуиар бажың, чурттаганың 5 бажыңнарымның тудугларын эгелээн, а колхоз төвүнде конторанын хаиазын база сала берген. Планда киргеи чурттаганың 42 бажыңнарын, шиикке 2, хойгы 2 каждаларның тудугларын Октябрьның 40 чыл ооиига үлгүштүр бүрүи дөөзарын хүлээнгеннер. Олар сөөлү өөлеп шыдаар.

ОКТЯБРЬНЫҢ АЛДАРЫНГА

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң Бүлүнде сүт-бараан фермазының коллективи күш-ажылды шын организастап, ажаалда болгаш чемгериидеии экижитпеииден сүт саалдазының көргүзүү эртеи чылдан ыракта бедээи. 1956 чылдың февральда 10 инектеринден 700, азы инек бүрүзүнден 70 литр сүтүг саап алган, а бо чылдың февральда 20 инектеринден ниитизи-биле 2033, азы бир инектен-не 101,5 литр сүт саап алган.

Ферма ажылдакчыларының чоокта чаз болган ниити хуралынга бо чылдың баштайгы айларында ажылын түнелевишаан. Октябрьның алдарыңг 40 чыл ооиига күш-ажылчы белектиг ужураажыры дээш малчыннар тодаргай хүлээлгелерии алган. Саар инек бүрүзүнден ферма 1100 литрии саап алырын хүлээнгеш, бо талазы-биле Молотов аттыг колхозтуң Эәр-Хавакта сүт-бараан фермазын чарышка кыйгырган. Октябрьның алдарыңг 40 чыл ооиига күш-ажылчы белектиг ужураажыры дээш малчыннар тодаргай хүлээлгелерии алган. Саар инек бүрүзүнден ферма 1100 литрии саап алырын хүлээнгеш, бо талазы-биле Молотов аттыг колхозтуң Эәр-Хавакта сүт-бараан фермазын чарышка кыйгырган.

Ажылынга мастер

Таиды районнуң Сталин аттыг колхозунуң кежигүнү Оюн Кечил-оол 1941 чылдан эгелеп быжчыга тос чылын ажылдап келген. Ол үелерде кыдыиган чурттарга, бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал тудугларында оон киришпээни тулуг барык чок.

Колхоз баштаар черн ону кандыг-даа ажылга онзарга ол ак-сеткилиг күүсеглчел. Оюн Кечил-оол 1950 чылдан эгелээш колхозтуң мергежилиг дарганы апарган. Сөөлгү чылдарда 3 аныяк эштерии дарганнарынга өөреткеи.

Эрткен көдээ ажыл-агый чылында ол 812 күш-хүннерии ажылдаан, аңаа 1 тонна тарааны болгаш 3248 рубльди алган. Бо чылдың часкы хову ажылынга 32 илиирлерии болгаш 20 тергелерии сентеп доозган. Оон ак-сеткилдиг күш-ажылын колхоз баштаар черн үнелеп турар.

С. ТАНЗЫЛ-ООЛ.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Часкы тарылганың белеткелин дүрген доозар

Бо чылын март 14-те СЭБП-ниң Улуг-Хем райкомунуң пленуму болуп эрткен. Пленум часкы тарылага районнуң белеткелиниң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Бо талазы-биле клеткелиг СЭБП райкомунуң МТС зоназының талазы-биле секретары эш Даш-оол кылган.

— Эрткен чылын часкы тарылга белеткелин «Күш-ажылдың хостуу» болган Маленков аттыг колхозтар эки чоруглуп, агротехниктиг белик деннелге организастыг эртиргеш, багай эвес дүжүттү ажаап ап, күргне-биле үе санажып, боттарынга четчир санныг үрезиннерни уруп албышаан, колхозчуларның бир күш-хүнүнге 3 килограмм тараапы бергеннер—деп, клеткелчи чугаалаан. Районнуң колхозтарында, Шагаан-Арыг машина-трактор станциязында болган «УТКА-ның 25 чылы» совхозта часкы тарылга белеткелиниң чоруп турарын, ооң четпестерин клеткелчи толаргай айытқан.

Шагаан-Арыг МТС (директору эш Горлей, партия организациязының секретары эш Сагалаков) тракторлар септелгенин март 8-ке чедир 89,8 хуу, селкаларны чүгле—51,7 хуу, трактор анаазыннарын —86,3 хуу илиргенин 80,1 хуу септээн. Септелгенин шынары база-га куду болуп, эрткен чылын четпестерининең МТС-тиң үлүртүкчүлери, ылангыя МТС-тиң кол механиги эш Баһолдин, кодээ ажыл-агый машиналарының механиги эш Балчир-оол олар ёзулуг түннел үндүрбейн, ону бо чылын үттүп турарлар. Чижээ, эрткен чылын Калинин аттыг колхозче МТС-тиң чоруткан «АТЗ-НАТИ» деп трактору тарылга шөлүнге четпейн үрелгени болган ол колхозка чыткан бир трактор анаазыны септетинээн болганы септелгениң багай шынарлының база механиктериниң контроль чогун айтып турар. Ынчаарга үлүртүкчүлер ынчаарга үлүртүкчүлер ынчаарга үлүртүкчүлер

ЧОННУҢ ИДЕГЕЛИН ОЛ, БҮЗҮРЕДИП ШЫДААР

Лидия Петровна Марковзның студент чораан чылдарындан бээр ындыг үр болбаан, чүгле бүдүн чартык чыл чедип турар. Ол Владимир областын Владимир хоорайга эмчиниң ортумак өредилге черин дооскаш, Тывага ажылдаар дээш күзелдин-биле чедип келген.

Оон баштайгы күш-ажылчы амыдыралы Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакы сумузунга эмчи салбырының эргелекчизинден эгелээн.

— Баштайгы ажылдап эгелээн хүннеримни сактып келир мен. Эмнелге салбырынга колхозчу ажыл-ишчилер хүнбүрүде хөй-хөйү-биле кээп турган. Ынчан мен олар-биле хелемечи дамчыштыр чугаалажып турдум. Ынчангаш дыка берге турган — деп, Лидия Петровна чугаалап турар.

Шынап-ла чоокта чаа өредилге черинден келген аныяк кыска эвээш эвес бергелер таваржып турган. Ынчалза-даа бергелерге торуубайлыг ону ажып эртерин оң дорттуг-биле шинтпирлеп алган.

Аныяк эмчи хөй чылдарда ажылдап келген дүржүлгелиг эмчилерниң арга сүмезин ап, бодунуң школзага өөренип алган билиин практика кырынга шинтпирлиг-биле ажыглап эгелээн. Ажылдың баштайгы чылында аңаа шак минута бүрүзү үнелиг турган. Эмнелге салбырынга келгеш, өзүл-бүрү кижилерни хүлээп ап, шинчилири, ажыл-бүрү аарыгларга үлүг тайылбыр ажылыг чорудары, малчыннарга базы дээш ажыл-ла хөй. Ынчангаш хостуг шак кончуг эвээш. Чамдык үелерде дүн ортузунда безин чалалтага баар апаар болгаш кончуг соок үелерде 40—50 километр ырак черлерже аът-биле чоруп, болгунуң хүлээлгезин күүседир ужурга таваржып турган.

Эрткен чылын Чыргакы сумузунга бичии үүрлерниң үлануг аарыы нептеээн. Бажың бүрүзүнге, ферма бүрүзүнге аңаа үлүг чогуур хемчеглерни ап чорутканының түңнелинде, ол аарыг чиик боон эрткен болгаш узуткатынган. Комсомолчу аныяк эмчи эрткен чылын ол черге оспага, ижин аарыынга, баш аарыынга үлүг база өкпе болгаш бруцелез аарыгларга үлүг тарылгаларны чоруткулаан.

Лидия Петровнаны колхозчулар кандыгда үелерде ырак-даа, чоок-даа черлерге чалаарга күзелдин-биле баар. Бо чылын ол колхозтуң Көк-Шатта, Улуг-Ховуда, Белдирде чурттап турар малчыннарынга 2—3 катап чоорап. Ол чүгле малчыннарга, фермаларга келгеш, эмнелге дузалажылыы көргүзүп турар эвес, харын агитация ажылын база чорудуп турар эки агитаторларның бирээзи. Чижээ: чоокта чаа ол Улуг-Ховуда колхозтуң малчыннарынга СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң шинтпирлерин, «Бруцелез болгаш аңаа үлүг демисежирининг аргаларын» — деп, темаларга солуун бесеглерни чоруткан.

Чыргакыда Калининя аттыг колхозтуң ажыл-ишчилери эмчи Лидия Петровнаның кызымаккай күш-ажылын үлүг-биле үнелеп турар. Колхозта аныяк кыстың ат алдары улуг. Бажан Лидия Петровна кудумчулап чоруп орда,— Маркова эмчи кел чор, бир-ле солуун үвени чугаалаар боор — деп, колхозчулар күзелдин-биле чугаалажып турарлар. Оң ам аътты дүрген мунуп чоруурунга өөренип алган, тыва дылды эки чугаалап билир апарган.

Чоокта чаа болуп эрткен чер-чер Советтериниң сонгулталарынга Чыргакы сумузунуң ажылчы чоннары оларның идегелин хандырып шыдаар дээрзинге бүзүрээш, чоннуң төлептиг уруу Лидия Петровна Маркованы область Советиниң депутадынга чангыс эп-сеткил-биле сонгаанар.

К. САЛЫҢ.

«Шынның» тускай корреспондентизи.

Октябрьга уткуштур

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга уткуштур күш-ажылчы белектиг ужуражыры дээш чүт күүлүг ажылдап турар. Түлүт бригадазы планда көрүнген чурттаганын 12 бажыңнарын, чедир кылдыңмаан 4 тудугларны ол аларның хүнде дооскан турарын хүлээнген. Пландан дашкаар малчыннарга чурттаганың 8 бажыңнарын, 600 хойга бир кажаанны, 100 тонна ногаа, 200 тонна тараа кирер ийи складтарны база кылыр. Ам керек кырында 5 бажыңның хаазы салдынган.

Бо бүгү тудугларга ниитизи-биле 1500 кубометр ыяш керек. оон 1157 кубометрни кезии белеткээш, машина оруунда чыып моңнизин, а 300 кубометрни тудуг шөлдеринде эккеп алган. Тудугга ажыглаар 30 тонна чүгайны өртедиринге белеткээш, аңаа хереглээр 260 кубометр ыяшты белеткээн. Бригадада Дамбуу, Доржу ышкаш хүнде ажыы онаалдазын 160 хуу чедир күүседип турарлар хөй.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

Колхоз бүдүрүлгезинде херээженнер

Тес-Хем районнуң колхозчу херээженнериниң артель бүдүрүлгезинге киржилгези мурнуку чылдарлан ыракта ажыккан. Эрткен 1956 чылда колхозчу херээженнериниң 90 ажыг хуузу күш-хүннериниң Устав ёзугаар минимумун күүсеткен чорук тодаргай херечи болур. Артель бүдүрүлгезиниң чүгле кол ажылдарын алырга безин: малда 207, хөвү ажылында 51, ногаада 44, тудугда 85 херээженнер бар.

Херээженнериниң, ылангыя пелериниң бүдүрүлгеге идепкейлиг киржилгези оларның ажылдаарынга тазырымчалыг байдалды тургусканыңдан бичe эвес хамаржыр. Ажыл-агыйның кампания үезинде колхозтарга үүтлар ясылерин организастап турган. Чижээ, Ленин аттыг колхозта 30 оруннуг, Сталин аттыг колхозта 15 оруннуг, эки хандырылгалыг ясылер бар.

Колхоз бүдүрүлгезинге херээженнер улуг күш болур. Оларның ажылдарынга болгаш бичии үүрлары шын өстүрериңге тазырымчалыг байдалды тургузары, ылангыя үүтлар албан черлериниң четкизин калбартыры чүгүлэ негетинии турар.

Т. ДАЛАЙ-ООЛ.

Февраль планы күүсетинген

Өвүр райпозунуң садыг системазы февраль айның бараан саарылгазының ниити планын 170 хуу күүсеткен.

«Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң садыгы Кенден бараан саарылгазын 221 хуу күүсеткен.

Бараан саарылгазының чыл планын Улуг Октябрьның 40 чыл ойнга чедир күүседир дугайында социалистиг чарыш райпозунуң шугумунда калбарган.

Ч. ЯНДАЙ-ООЛ.

Сталино область. Совет эрге-чагырганың 40 чыл ойнга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты Донбуң шахтерлары чүүрүүн хөмүрдашчыларынга үндүргеш, улуг көдүрүлүшкүн-биле ажылдап турарлар. Олар планнан ажыр 500 муң тонна хөмүр дашты тывар деп хүлээлгезин күүседир дээш ажылдап турарлар. Социалистиг Күш-ажылның Маадыры, дүржүлгелиг дагжы И. И. Брильконуң удуртуп турары Димитров аттыг № 5—6 шахтаның № 1 участогунуң дагжылары ол чарышка эки үлегерин көргүзүп турар. Ол участок элээн каш чылдарның дургузунда мурнакчы черлериниң бирээзи болуп турар.

Чурукта: участок начальниги И. И. Бридько (оргузунда) мастер А. И. Бабийчуктуң мурнакчы ээлчээзинге онаалга берип тур.

Фото С. Гендельманныың. СЭТА-ның фотохрониказы.

Электростанциязы орта ажылдавастаан

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели электростанциязы түдүп алгандан бээр үш чыл болган. Баштайгы үеде ол эки ажылдап, колхозка оруглалыг болуп турган.

Сөөлгү үеле — 1956 чылдың ийиги чартыынган бээр комомобильдиң механиги эш Дамбаның харыысалга чок ажылдап турарындан электростанциязы орта ажылдавастаан. Электри күүч-биле хеделдирер пилорама 7 ай иштиниг шуут ажылдаваан. Колхозтуң тудугларынга болгаш чазаныга мастерскаязынга дилген материал аажок хереглетиниң турар. Ам дилген материал чогундан тудугнар чедир кылдыңмайн баар, чазаныга ажылы соксай бээр таварылгалар эвээш эвес. Колхозчуларның эрткен чылдарда дүжүрген ыяштарды дилдиңмейн, ирип үрелип чыдар. Аргажоктуң кырындан колхоз эрткен чылын 10 муң ажыг рубль-биле чарган чарты ыяш садып ап, улуг когаралга дүшкен болгай.

Электри күүч-биле хеделир далган дээрбези база орта ажылдавастаан. Ол ээспертен ажык оруглга киирер хамаан чок, колхозтуң болгаш колхозчуларның хереглелии безин хандырып шыдавайн турар.

Электри механиги эш Сандактың багай ажылдап турарындан 35 ааът күүнтүг генератор шуут ажылдавастаан. Ынчангаш электри чырыы суурда ажыглатынмайн турар. Оон ыңай электриниң суурган демирин шөйүп киирер кижи чогундан чамдык чурттага бажыңнарында, фермаларда электри чырыын киирбээн.

Чангыс черде тургустунган электростанцияда, дээрбеде, пилорамада янзы-бүрү ажылдарда 11 кижи ажылдап, ортумаа-биле айда оларның бирээзи-ле 50 күн хүнүн, а шупту каттышкаш 550 хире күш-хүнүн санадып ап турар. Моон ап көөрге, колхоз бо ажылдардан оруглга алыр хамаанчок харын үлүг караалыг болуп турар.

Колхоз бүдүрүлгезиниң бо участоктарының ажылын колхозка-даа, колхозчуларга-даа ажыктыг кылдыр эде тургузарын колхозчулар неген турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Ыяш белеткээр бригадада

Өвүр райпозунуң садыг системазы февраль айның бараан саарылгазының ниити планын 170 хуу күүсеткен.

«Коммунизмче орук» колхозта магазин эргелекчизи Өмчүр планын 214,6 хуу, «Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелиниң садыгы Кенден бараан саарылгазын 221 хуу күүсеткен.

Бараан саарылгазының чыл планын Улуг Октябрьның 40 чыл ойнга чедир күүседир дугайында социалистиг чарыш райпозунуң шугумунда калбарган.

Ч. ЯНДАЙ-ООЛ.

Ак-Хемде түдүг материалы белеткеп тудар ужурлуг Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозта Бандаанның удуртканы түдүг бригадазы Октябрьның алдарлыг 40 чылынга чедиишкинниг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгени алган.

Оларның сөөг боттуг ажыл-херектен карышпас. Чурттага түдүгларын, мал кажаанарын кылбашаан, сөөлгү хүннерде бир чүнар бажыңны доозуп ажыглаага киирген.

Ак-Хемде түдүг материалы белеткеп тудар ужурлуг Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозта Бандаанның удуртканы түдүг бригадазы Октябрьның алдарлыг 40 чылынга чедиишкинниг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгени алган.

Оларның сөөг боттуг ажыл-херектен карышпас. Чурттага түдүгларын, мал кажаанарын кылбашаан, сөөлгү хүннерде бир чүнар бажыңны доозуп ажыглаага киирген.

Олар хүлээлгезин күүсетпээн

Колхозчуларның агро-зоотехниктиг өредилгезин организастаары көдээ ажыл-агыйның тускай эртеминиглериниң дорт хүлээлгелериниң бирээзи болур.

Ынчы турбуже, Таңды районнуң Калинин аттыг колхозунда тускай эртеминиглер бо талазы-биле чүүл-даа кылбайн турарлар. Эрткен күзүн чер-черде мал фермаларынга болгаш хөөү бригадаларының кежигүннериниң агро-зоотехниктиг өредилгелерин организастап, оларны үлүртүрүп тускай эртеминиглерге түе-түе хуваарган турган. Оон соонда оларның боттуг кылган ажылы көзүлбээн.

Чижээ, даады эртеминиг зоотехник В. Афанасьев Үүргайлыгда сүт-бараан фермазының ажылдакчыларынга 1956 чылдың төнүүнде чүгле ийи үдаа бирбир шак өредилге чоруткан-ла соксан каан. Колхозтуң агроному Д. Волгинский Доора-Хөлүң суурда № 2 хөөү бригадазының кежигүннерин өредир турган чаңгыс-даа кичээл чорутпаан. Ортумак эртеминиг агроном В. Кудинов Кара-Булуң суурда № 1 хөөү бригадазының кежигүннерин өредир хүлээлгезин шуут күүсетпээн. МТС-тиң мал эмчизи Н. Васильева Доора-Хөлүңда сүт-бараан фермазының ажылдакчыларынга өредилге чорудар хүлээлгезин база күүсетпээн.

Бо тускай эртеминиглер колхозчуларны өредир боттарының хүлээлгелерин күүсетпейн турда-ла колхозта партия эге организациязының секретары эш Хыйыртан кандыг-даа хемчег албайн турары четпес.

А. САНЧАЙ.

Сиген үстүп турар

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозу эрткен чылын малга четчир хемчеглиг сигенни белеткеп алган-даа болза, ону фермаларже, одарларже сөөртүп ап шыдавайн турар. Белеткеткиниң сиген кол-кол одарлардан, фермалардан 50 километр хире ырак-даа болза ону сөөртүп алырының аргалары бар.

Сиген сөөртүлгезин эки организаставанындан эштер Байыр-оол, Дөмүр эргелекчилээн сүт-бараан фермаларында чаш бызаларга бээр сиген үстүп турар. Колхоз баштаар чери сиген сөөртүлгезинче автомашина болгаш аът транспортун багай эмнелеп турар.

Түс-түс малчыннар боттарынга сиген сөөртүп алырынга база идепкейлиг ажылдавайн турарлар. Автомашинага-даа, аътка-даа сөөртken сигеннер долуу-биле эвес, кезек-чамдык чүве келгилээн. Ол болза сөөртken сигенин эки быжыглап шарывас, өрүк дүртаар төп база мал-маганга чидиртип кааптарын хереченип турар.

Оон-биле кады чамдык малчыннар кадарган малының ажаалгазынче сагыш салоас, харыысалга чок чоруктарны көргүзүп турар. Чижээ, Идамчыктың кажаалының кажаазының ол кырааскызынга бир чиик ыяш

Ынчангаш электри чырыы суурда ажыглатынмайн турар. Оон ыңай электриниң суурган демирин шөйүп киирер кижи чогундан чамдык чурттага бажыңнарында, фермаларда электри чырыын киирбээн.

Чангыс черде тургустунган электростанцияда, дээрбеде, пилорамада янзы-бүрү ажылдарда 11 кижи ажылдап, ортумаа-биле айда оларның бирээзи-ле 50 күн хүнүн, а шупту каттышкаш 550 хире күш-хүнүн санадып ап турар. Моон ап көөрге, колхоз бо ажылдардан оруглга алыр хамаанчок харын үлүг караалыг болуп турар.

Колхоз бүдүрүлгезиниң бо участоктарының ажылын колхозка-даа, колхозчуларга-даа ажыктыг кылдыр эде тургузарын колхозчулар неген турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Чылгы малче кичээнгей салыр

Таңды районнуң «Кызыл партизан» көдээ ажыл-агый артелиниң чылгы малдың ажаалгазынче кошкак сагыш салынганы.

Колхоз төвүнде 140 ажыл аъттары болгаш белер база 60 кулун бар. Оларның туруп турар кажаазы элээн улуг, ынчыг болза-даа чылгы малды ажаап, чемгерериңге тазырыштыр кылдынмаан. Ажыл аъттарын, белерни, кулуннарны ажыг чемгерер чер чок болган үжүрүнде сигенни, саваанны чазагай черге кажаа иштинге төп берип турарындан мал чемнери улуг хорамчалыг.

Оон ангыда кажаанның иштин аштавайн турарындан мал турар аргажок болуп, ажыл аъттары, эң ылангыя азырап турар кулуннар болгаш боос белер даштыга хонуп, соокка алзып турар. Тургузар азырап ажылдадыр аъттар, боос белер болгаш алырал кулуннар турар кажаанның септелгезин кылып, ону мал чемгерериңге тазырымчалыг кылдыр өрээлдеп, чемгерилге савалары кылыр дугайында колхоз баштаар чери каш удаа ниитпир үндүрген. Ынчалза-даа шинтпирлериниң күүседилеп дээш кандыг-даа организастыг ажыл чоруттайн келген.

Колхоз мал чемин эрткен чылын багай белеткээн, тараа саваның болуп албайн черге казыткан. Ам колхозта мал чемин төнүп, черде кагдынган саваннарны хар аларындан үштүр үжүрга таваржып турар. Колхоз төвүнде азырап болгаш ажыглап турар чылгы малдың күш деңгели арып эгелээн.

Колхозтуң коданында турар чылгы малдың байдалы, оларның ажаалга, чемгерилгези шак мындыг турда-ла колхозтуң дэргазы Отеев, зоотехниги Нуҗина, чылгы мал ажаакчылары Шумов, Андреев, улуг чылгычы Лузин олар кандыг-даа организастыг хемчеглер албайн турарлар.

В. НИКОЛАЕВ.

Көдээ клубта

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинде көдээ клубтуң эргелекчизи эш Ойдуп культура-массалыг ажылды эки организастап турар.

Клубка солуун номчулгазы болгаш лекция болуп турар. Аныяктарның ыры, танцы болгаш музыка бөлүмнериниң янзы бүрү ойннары клубка неделя санында болуп, кино үргүлчү үнүп турар.

С. ДОРЖУ.

Тыванның хереглел кооперациязының область активиниң хуралы

Тыванның хереглел кооперациязының область активиниң хуралы бо чылдың март 16-да Кызылдың Культура бажыңынга болуп эрткен. Ол хуралга областың болгаш Кызыл хоорайның мурнакчы садыгжылаактивиниң чөвенилге черлериниң дээдакчылары, партия болгаш совет ... оон ыңай Хакасиянның хереглелиниң төлээлери база олуу-агый чылының түңнелдери ...ында сорулгаларның дугай-...ребсоюзтуң баштаар черининг ... Агаповтуң илеткелин хереглеция...ның область активиниң хуу киржикчилери дыңнап, чугаа-...стың партия болгаш совет органиарының удуртулгазы-биле хереглел ...рацияның ажылдакчылары эрткен ...ажыл-агый чылында чамдык эки түңнелдерни чедип алган. Бараан саарылгазының чыл планы 101,9 хуу, белеткелдер болгаш садып алышкын планы — 106,3 хуу, бүдүрүлге болгаш капитал тудуушкунуңуң планы — 117 хуу кылдыр күүсетинген.

Ындыг болза-даа, эрткен чылын болгаш бо чылдың баштайгы айларында садыг ажылдакчылары-биле кандыг ажылдарны чорутканын, хуучулар болгаш ниити садып алыкчылар оргузунда тайылбыр-массалыг ажылдың канчаар чоруп турарын, чамдык райпо удуртукчуларының талазынган чоннуң хандырылгазын өскижелериниче угланган эгелекчи чаа чүүлдерни тып турарының эки үлегер-чижээн болгунуң илеткелинге эш Агаповтуң айытпааны хомудаачыг. Чижээ, ажылчы чоннарның хереглелдерни чедиишкинниг хандырар дээш Эрзин райпозунуң ажылдакчылары районда бар аргаларны болгаш курлавырларны илерелип тыпкаш, ажыглаарынче угландырар эгелекчи чаа-чаа чүүлдерни кылып турарлар. Эрзин райпозунуң столовазы мурнунда ан багай ажылдыг турган. Ында байдал ам оон өскерилген. Чаа столовая ажыттынган. Кылып турар чемнериниң шынары экижээн, ниитининг чемненилге черинин культуразы бедиген.

Эрзининг девискээринде Төре-Хөлүг шаанда «балык чок хөл» деп санап турган, а ында балык бары билдине бергенде: «оон балыны чинге кижиге хоралыг» деп чамдык кижилериң бадыткап турганы чажыт эвес. Төре-Хөлдеи балык тудар ажылды Эрзин райпозу организастаан болгаш эки шынарлыг балыкты чинге ажыглап эгелээн. Эрзинчилериниң ол эгелекчи чоруу Тожудан болгаш өске-даа ырак черлерден балыкты районче кижи сөөртүр улуг шүүлелиг ажылды чинчеткен турар дээрзинге чиганиишкин турбас. Баа-Хем, Улуг-Хем, Чаа-Хөл райполары Улуг-Хем болгаш өске-даа хемнериңиң суглары дан, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл райпозары Кара-Хөлүң, Хемчиктиң, Чөөн-Хемчик райпозу Чадананың суглары дан балык тывыжын өзүлүг организастаар болза, ол районнар боттарының балыы-биле чүгле бүрүн хандыртынар эвес, харын өске-даа районнарны хандырып шыдаарлар ийик дээрзин хуралга санал бергеннер демделээн.

Чүрт ниитининг эгээртинмес кат-чимис байлаан чонга бараан кылдыр ажыглаар, Төрээн чуртка белеткээр талазы-биле ажылды эрткен чылын элээн хөй райполар, оларның белеткел органнары дыка багай чоруткан, оон түңнелинде кат, тоорук, чемге ажыглаар мөөгү белеткээринин планнарын 1956 чылда күүсетинмейн барган. Чижээ, Барыын-Хемчик райпозу бүдүн чылдың дургузунда чүгле 3 кг мөөгү белеткээн. Ол ышкаш картофель болгаш ногаа белеткелдериниң планнарын райполар чыл бүрүде күүсетпейн келген. Үстүнде четпестерни 1957 ажы-агый чылында дагынзавас төлээде, белеткелдер сезонунга үткуштур организастыг хемчеглерни райпозунуң болгаш Кызыл хоорайның хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлерин ажыглаштан эгелеп чорудар ужурлуг.

Каа-Хем райпозунуң кол бухгалтери эш Кууларов хуралга санал бергеш, райпозунуң эрткен чылын чедип алган чедиишкиннерин отчёт кылдыр санап чугаалаан боордан башка, ук чедиишкиннериң хөлегезинде бар четпестерниң дугайында чангыс-даа чүве чугаалаваан. Каа-Хем райпозунуң системазында самчыгдалдарның, өредилгелерниң хемчээли эвээжээрден туржук, харын көвүдеп турар. Кооперацияның социалистиг өнчү хереңгизин оорлаар, самчыглаар, будагдаар таварылгаларның чылдагааннарын, оларның-биле канчаар планнарын 1956 чылда күүсетинмейн барган. Чижээ, Барыын-Хемчик райпозу бүдүн чылдың дургузунда чүгле 3 кг мөөгү белеткээн. Ол ышкаш картофель болгаш ногаа белеткелдериниң планнарын райполар чыл бүрүде күүсетпейн келген. Үстүнде четпестерни 1957 ажы-агый чылында дагынзавас төлээде, белеткелдер сезонунга үткуштур организастыг хемчеглерни райпозунуң болгаш Кызыл хоорайның хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлерин ажыглаштан эгелеп чорудар ужурлуг.

Каа-Хем райпозунуң кол бухгалтери эш Кууларов хуралга санал бергеш, райпозунуң эрткен чылын чедип алган чедиишкиннерин отчёт кылдыр санап чугаалаан боордан башка, ук чедиишкиннериң хөлегезинде бар четпестерниң дугайында чангыс-даа чүве чугаалаваан. Каа-Хем райпозунуң системазында самчыгдалдарның, өредилгелерниң хемчээли эвээжээрден туржук, харын көвүдеп турар. Кооперацияның социалистиг өнчү хереңгизин оорлаар, самчыглаар, будагдаар таварылгаларның чылдагааннарын, оларның-биле канчаар планнарын 1956 чылда күүсетинмейн барган. Чижээ, Барыын-Хемчик райпозу бүдүн чылдың дургузунда чүгле 3 кг мөөгү белеткээн. Ол ышкаш картофель болгаш ногаа белеткелдериниң планнарын райполар чыл бүрүде күүсетпейн келген. Үстүнде четпестерни 1957 ажы-агый чылында дагынзавас төлээде, белеткелдер сезонунга үткуштур организастыг хемчеглерни райпозунуң болгаш Кызыл хоорайның хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлерин ажыглаштан эгелеп чорудар ужурлуг.

Каа-Хем райпозунуң кол бухгалтери эш Кууларов хуралга санал бергеш, райпозунуң эрткен чылын чедип алган чедиишкиннерин отчёт кылдыр санап чугаалаан боордан башка, ук чедиишкиннериң хөлегезинде бар четпестерниң дугайында чангыс-даа чүве чугаалаваан. Каа-Хем райпозунуң системазында самчыгдалдарның, өредилгелерниң хемчээли эвээжээрден туржук, харын көвүдеп турар. Кооперацияның социалистиг өнчү хереңгизин оорлаар, самчыглаар, будагдаар таварылгаларның чылдагааннарын, оларның-биле канчаар планнарын 1956 чылда күүсетинмейн барган. Чижээ, Барыын-Хемчик райпозу бүдүн чылдың дургузунда чүгле 3 кг мөөгү белеткээн. Ол ышкаш картофель болгаш ногаа белеткелдериниң планнарын райполар чыл бүрүде күүсетпейн келген. Үстүнде четпестерни 1957 ажы-агый чылында дагынзавас төлээде, белеткелдер сезонунга үткуштур организастыг хемчеглерни райпозунуң болгаш Кызыл хоорайның хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлерин ажыглаштан эгелеп чорудар ужурлуг.

Каа-Хем райпозунуң кол бухгалтери эш Кууларов хуралга санал бергеш, райпозунуң эрткен чылын чедип алган чедиишкиннерин отчёт кылдыр санап чугаалаан боордан башка, ук чедиишкиннериң хөлегезинде бар четпестерниң дугайында чангыс-даа чүве чугаалаваан. Каа-Хем райпозунуң системазында самчыгдалдарның, өредилгелерниң хемчээли эвээжээрден туржук, харын көвүдеп турар. Кооперацияның социалистиг өнчү хереңгизин оорлаар, самчыглаар, будагдаар таварылгаларның чылдагааннарын, оларның-биле канчаар планнарын 1956 чылда күүсетинмейн барган. Чижээ, Барыын-Хемчик райпозу бүдүн чылдың дургузунда чүгле 3 кг мөөгү белеткээн. Ол ышкаш картофель болгаш ногаа белеткелдериниң планнарын райполар чыл бүрүде күүсетпейн келген. Үстүнде четпестерни 1957 ажы-агый чылында дагынзавас төлээде, белеткелдер сезонунга үткуштур организастыг хемчеглерни райпозунуң болгаш Кызыл хоорайның хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар черлерин ажыглаштан эгелеп чорудар ужурлуг.

Каа-Хем райпозунуң кол бухгалтери эш Кууларов хуралга санал бергеш, райпозунуң

Парлатынмаан чагаалаарның изи-биле

Кызыл хоорайның күргенейн педагогика институдунуң студентизи турган Б. С. Бичe-оолуң өөредилгеден хоорлуп, үргүлчү аргалап турарын болгаш чамдык чурттакчыларның бажыңнарын дүне соктап, хуулган чоруктарны үүлгедип турарын, бо чылдың февраль айның 13-те 23 шак хиреде Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда № 10 ниити чурттага бажыңының бир квартиразында туруп турар хамаатты Б-ниң бажыңынга эзирик чанагаш кирип келгеш, культура чок сөстер сөглеп, оон квартиразындан үнгеш бажыңны даш-биле хап турганы болгаш харын оон мурнунда үүлгедип чораан хулиган херектери илерээн. Өөредилгеден хоорлуп, үргүлчү аргалап, хулиганнар турар Бичe-ооллу институттан үнүргеп болгаш кезенче харыысалгазынче кирер деп турар. Болгунуң участогунга болган чорукту ой-шаанда илереттээн шагдаага администрация талазы-биле хемчег хүлээтпээн.

Чөптүг негелде

Колхозчуларның культурлуг деннели хүн келген түдүм-на бедин, оларның негелдези өзүп турар. Ындыг болза-даа бо талазы-биле Таңды районнуң Ленин аттыг колхозунда четпестер хөй.

Колхозта чүнар бажыңны доктаамал эвес ажыддадып, таварылга болуп оңу изидип турар. Ажылчы чоннуң культурлуг байдалының дугайында сагышты салып, чүнар бажыңны доктаамал ажыддырын Межегей көдээ Советиниден болгаш колхоз баштаар черинден колхозчулар чөптүг-биле негеп турарлар.

Ю. СУНДУЙ.

БӨГҮНГҮ БО АРЫНДА

Венгрияда реакцияның оралдажыышкыннарының буурап дүшкени

*Индонезияда байдал *Профэвилелдериниң Бүгү делегей Федерациязының кыйгырыы болгаш өске-даа...

Венгр национал байырлал

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр национал байырлалдың хүнү март 15-ке холбаштыр март 13-түн кежээзинде Будапештке байырлыг хурал болган. Ук хуралды Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак, Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединиң, хостуг венгр профэвилелдериниң бүгү-венгр эвилели болгаш хий-ниитиниң өске-даа организациялары чыылдырган.

Найыралдың фабрикаларының болгаш заводтарының ажылчы чоннары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, ажылчын аныяктар, студентилер, венгр чепсектиг күштериниң төлээлекчилери хуралга чыылган. Чазактың Янош Кадар баштаан кежигүннери, Венгр Улус Республиканың президиумунуң даргазы Иштван Доби, Бүгүне хуралының даргазы Шандор Ронаи, Венгрияның Социалистиг ажылчын пәртиязының Төп Комитединиң секретарылары Дьюла Каллаи болгаш Карой Киш база күрүнениң болгаш партияның өске-даа көскү ажылдакчылары президиумге хоступ келирге чыылганнар чыыы-биле утказаннар.

ВҮР-нүң президиумунуң даргазы Иштван Доби байырлыг хуралды доңчу эге чугаазы-биле ажыткан. Венгр национал байырлалдың хүнү март 15-тиң дугайында илеткелди Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединиң секретары болгаш культура министри Дьюла Каллаи кылган.

1848—1849 чылларның революциязының революсчу салгалы — Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың аттары дээш, социализминиң улуг херээнин тиилелгеэнниин аттары дээш Дьюла Каллаи болунуң чугаазының түнелиниге йөрээлер салган.

Байырлыг хурал байырлалдың улуг концерти-биле доозулган, анаа Совет Армияның А. В. Александров аттыг ырының болгаш танцызының Кызыл туктуг ансамбли киришкен.

• • •

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Национал байырлалдың хүнү март 15-ке холбаштыр 1848—49 чылларның революциязының идаларлары Шандор Петефиниң болгаш Лайош Кошуттуң тураскаадыларынга, а ол ышкаш национал музейниң садынга чечектер салыышкынының байырлыг ёзулалы март 15-те Будапештиге болган.

1848—49 чылларның венгр революциязының киржикчилериниң тураскаадыларынга чечектер салыышкынының ёзулалы Мишкольциге, Печеге, Сегедага, Дебреценге болган чуртуң өске-даа хоорайларынга база болган.

ВЕНГР БОЛГАШ ДЕЛЕГЕЙ РЕАКЦИЯЗЫНЫҢ БОДАЛДАРЫНЫҢ БУУРАП ДҮШКЕНИ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр улус болгунуң национал байырлазы март 15-тиң хүнүн демдеглеп турар. Март 15-те Будапештиниң көрүштүг кылдыр шиметинген күдүмчуларынга болгаш шөлдеринге байырлалдың шинчизи кире берген турган. Магазиниерге садып алыкчылар эвааждазыныган арбын болган, кино-театрларны, кафелерни, ресторанналарны кижилер дола берген турган. Дүнайның эриктерин дургаар, садтарга болгаш паркталарга селгүүстээн кижилер хөй болган.

Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың шинтпирин ёзугаар март 15-те ажыл хүнү болган. Бүгү-ле үлетпүр бүдүрүлгелериниге таарымчалыг ажылдап хүнзээн. Будапештиниң Чепельде кайтамчык улуг индустриалыг металлургия комбинатының коллективи улуг көдүрүүшкүн-биле ажылдап хүнзээн. Оон хөй-хөй цехтери бүдүрүлге онзалгаларын ажыр күүсеткен. «Ганц», Мавag заводтар болгаш найыслалдың өске-даа улуг бүдүрүлгелери байырлал хүнүнде хөй хемчээлдиг белен продукцияны бергеннер.

Венгр контрреволюциянның чаштының арткан артынчылары делегей реакциязының болгаш америк империалистериниң детхинчезиниге идеген алган, март 15-те чүдек-бүжар өнчүк-чөнгээни белеткээни билдингир болгай. «Хостуг Европа» болгаш «Американың үнү» дээр радиостанцияларын дамчыштыр олар боттарының хуулустарынга венгр ажылчы чоннарны ол хүн кудумчуже үнерин болгаш улуска улуур чыскаалды организастарын күткүп турганнар. Ынчалдыр чыскаал буурап дүшкен таварылгада ажыл соксалышкынын чарлаарынче олар база кыйгырып турганнар. Ынчаларта делегей реакциязы өөң планнары боттанып шыдавас деп чүвени билгеш март 15-тиң бүгүзүнде атказарлап эгелээн. Делегей реакциязы чедир сонгунмаан венгр контрреволюсчуларны улам-на хандыр ажыттанып чаштынарынче болгаш өнчүк-чөнгээлиг үнүүшкүнүү майда азы июньда белеткээринче кыйгырып турар апарган.

Оон-биле кады реакционерлер болза Венгрияда дериилээр чорук тергинден турар дээр аянныг нүүлүүлү дамчыыр чугааларны нептередип эгелээннер. Венгр күш-ажылчы улустуң халбак массалары март 15-тиң хүнүн хостуг болгаш өөрүшкүүлүг демдеглеп турар, а улам-на өзүп турар күш-ажылчы көдүрүүшкүн ажылчы чоннарының ажок хөй нүрүүзү Революстуг чазактың болгаш Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының политиказының база программазының чүүлүүзүнүү болгаш деткип турарын тодаргай көргүзүп турар деп чүвени март 15-тиң байырлалы эң экизи-биле херечилеп турар.

Венгрияның бүгү хоорайларынга болган суулдарынга март 15-тиң байырлалының хүнү патриоттуг улуг көдүрүүшкүнүң байдалынга эрттип турарының дугайында дыннадыглар Будапештиге март 15-тиң кежээзинде алдынган. Венгр контрреволюсчуларының делегей реакциязы-биле белеткеп турган янчүк-чөнгээни чер болганга бүрүнү-биле буурап дүшкен.

Америк кончаачыларны болгаш политикчилерни чүү чүве дүвүредип турарыл

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССРЭ-нин, БҮР-нүң болгаш улус демократиязының чурттарының өске күрүнелер-биле экономиктиг харылзаалларының дугайында экономикз болгаш үлетпүр талазы-биле эртемшинчилелериниң чөвүлелиниң консультативтиг комитединиң илеткелин АКШ-та парлап чарлаан.

Социалистиг чурттарның болгаш Азиянын база Африканың чурттарының аразында садыг болгаш өске-даа харылзаалларның калбарганын дугайты АКШ-тың чогуур бөлүктериниң дүвүрөзинин илеткелде көргүскен.

Социалистиг күрүнелер ол чурттарга дыка улуг чаалилерни тывыскан, социалистиг лагерьниң техниктиг түскай эртеминиглери 14 чурттарда ажылап турар, социалистиг чурттарның делегейниң өске чурттары-биле садыг дугуржулгаларының саны 1953 чылдан эгелээш ийи катап өскен деп илеткелдиң авторлары демдеглеп турар.

Социалистиг чурттарның экономиктиг харылзаалларының калбарышкыны хамыктың мурнунда оларның үлетпүр хөгжүдезиниң чалышкыннеринниң ачызынга болдунган деп чүвени илеткелде санап турар. ССРЭ-де бүгү бүдүрүлгенниң, ылангы үлетпүр бүдүрүлгенин немей өзүлезинин чыы бүрүлеги темпилери АКШ-ты «дыка мурнап турар» деп илеткелдиң авторлары демдеглээн. «ССРЭ-де үлетпүр хөгжүдезиниң дугайын херечилеп турар фактылар болгаш улам ынай өзүлеэнин чарлатынган политиказы Совет Эвилелиниң экспорт аргалары чоокку чылдарда өзүп үргүлчүлээр деп түнелиң кылырынга чедирип турар» деп илеткелде онзалап демдеглээн.

ССРЭ-нин болгаш улус демократиязының чурттарының экономиктиг саналдарын Азияның болгаш Африканың чурттарынга боттуг үнелеп көргүшкүн-биле үткүп турар ол байдал илеткелдиң тургузукчуларын онза үүдүредип турар.

Кошкак хөгжүдезиг хөй-хөй чурттар «экономиктиг болгаш политиктиг дипломатияга Совет Эвилелиниң угланышкынын илергей-ле сеткил ханышкын-биле көрүп турар» деп илеткелде чугаалаан.

Ол чурттар экономиктиг хөгжүдениң «совет аргаларын» кедизинде барып ажыглай бээр чадавас аргалыын илеткелдиң авторлары көргүзүп турар.

Илеткелден илерек турарын ёзугаар алырга, АКШ-та чогуур бөлүктер социалистиг лагерьниң чурттарының политиказы Азияның болгаш Африканың чурттарының улустарының эрге-ажыктарынга таарыш турарының ужурунда бодунуң империалистиг политиказын чорудары АКШ-ка улам-на бергедеп бар чыдар дугайты аажок дүвүрей бергеннер.

Социалистиг чурттарның хөгжүдезинде чедишкиннер болгаш оларның экономиктиг харылзаларының калбарганы америк колонизаторларының Азия болгаш Африка улустарын күдээнырынче үгланган бодалларын үзүп турар деп чүве илеткелден илдең болуп турар.

Газада египет администрация бодунуң хүлээлгелерин күүседип киришкен

КАИР. (СЭТА). Парлалганың дыннадыл турарындан алырга, Газа секторунуң Египеттиң чазаандан томуйлаан административтиг губернатору генерал-майор Мухаммед Хасан Абдель Латиф бодунуң хүлээлгелерин күүседип киришкен.

Газада губернаторнуң турар бажыңында египет түвту кодуруп үндүрген. Ийи египет офицерлерни губернаторнуң дузалакчыларынга Абдель Латиф томуйлаан.

Газа секторунуң чурттакчы чоннуңа губернатор кыйгырыг кылган, шыышың болурун болгаш боттарының хүн бүрүгү ажыл-херектерин кылырын чурттакчы чонну ында кыйгырыш турар.

Газага губернатор чеде бергеш, хоорай чагыргазының чөвүлелиниң кежигүннеринбиле болгаш египет администрацияның ажылдакчылары-биле чөвүлел хурал кылган. Генерал-майор Абдель Латиф БНО-нуң чингине секретарының Газада туруп турар оралакчызы Раль Банч-биле болгаш БНО-нуң чепсектиг онза күштериниң командылалыының генерал Бэрнс-биле чугаалажышкын кылган. «Аль-Ахрам» солунның бижээнинден алырга, египет администрация биле БНО-нуң шериглериниң командылалыының аразында харылзаалларның айтырыгларын орта чугаалашкан.

Парлалганың дыннадыын ёзугаар алырга, мурнунда БНО-нуң чепсектиг онза күштериниң командылалыындан дүрүм чок ёзу-биле тараан кылдыр чарлаан турган хоорай чагыргазының чөвүлели боттарының хүлээлгелерин база катап күүседип киришкен.

«Сонгу-полюс-6» деп доош кырында чоруур эртем-шинчилел станциязы
Чуруукта: станцияның лагеринде майгыннар.
Фото Ф. Шипиловтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелинге ВДР-ниң чазааның удурланыышкыны

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыткаын ёзугаар алырга, Мурнуу Вьетнамны БНО-га хүлээп алыр дугайында сүмеки БНО-нуң Бол Ассамблеязы 1957 чылдың февраль 28-те чүүлүгүзүнүү көрген дугайында Каттышкан Нацилар Организациязының Айыыл чок чорук Чөвүлелинге Вьетнамның Демократтыг Республиказының даштыкы херектер министри Фам Ван Донг ВДР-ниң чазааның өнүзөзинден улурланыышкын чоруткан. Инициаторлары АКШ-тың болгаш өске-даа чамдык күрүнелериң чазактары болган сүме болза Вьетнамның чаңгыс өвүнүң принцизин бадыткап турар Женева дугуржулгаларын үрээни болуп турар даярдың Фам Ван Донг онзалап демдеглээн. Бир чүл Вьетнам хуваатынмас бүгүн болуп турар болганда Мурнуу Вьетнамны БНО-га хүлээп алыр дег түскай күрүне кылыыр көрүн болбас. Ол сүме болза БНО-нуң Бол Ассамблеязының X сессиязынга хүлээп алдынган резолюцияга база удурланыышкан, чүге даярге түр теле чарылган чурттарны БНО-га хүлээп алыр дугайында айтырыгны ол сүме ёзугаар көрүп болбас болуп турар деп Фам Ван Донг бижээн.

Бол Ассамблеяның сүмезин хүлээп а. базын даштыкы херектер министри Ай ының чоок чоруктун Чөвүлелиниден илээн.

Өвүрнүң болгаш Кызылдың күш-культуржуларында

Чоокта чаа Өвүр районнуң төвү Хандагайты суурга янзы-бүрү сворчу маргылдаалар болуп эрткен. 10 километрге хаак маргылдаазынга 19 кижи киришкен. Олардан эң Фролов 46 минутала маннаан, бирги черни алган. Ийиги, үшкү черлерни эштер Дрошкин, Дыртынай олар алганнар.

Бичии калибирлиг боо-биле боодалга маргылдаазынга киришкен 53 кижиден эң эки түнелиэн эш Чыман көргүскен. Ол үш оък-биле 30 санны аткан. Сворчулар Бичии-кыс 28 санны, Амыйлан 26 санар аткан багай эвес түнелиэн көргүскеннер.

Районнуң 14 эң дээре шыдыраачылларының маргылдаазынга эш Оюлар 12 кижини уткан, тиилекчи болган. Шыдыраачы Мадан 11 кижини уткан ийиги черни алган.

Бир эвес күш-культура болгаш сворт ажылын районга үргүлчү чорудуп турган болза, маргылдааның киржикчилери-даа хөй болур болгаш сворчуларның көргүзүглери-даа эки болур ужурлуг турган.

С. ЕНДАН.

• • •

Күш-культура комбинатының болгаш көдээ ажыл-агый техникумунуң сворт залынга Кызыл хоорайның албан организация болгаш өөредилге черлериниң хол бөмбүүнүң талазы-биле командаларының маргылдаазы болуп эрткен. Анаа өөредилге черлериниң ооллары болгаш уругларының 11 командалары база албан-организация, будүрүлге черлериниң ооллардың 11 командалары киришкен.

Педагогика институдунуң ооллар командазы-биле көдээ ажыл-агый техникумунуң уругларының командазы бүгү ойнаашкыннарга өске командаларны уткаш бирги черни алганнар. Эр улустуң командаларындан бирги черни Педагогика институдунуң, ийиги черни көдээ ажыл-агый техникумунуң, үшкү черни областтың совпартшколазының командазы алган.

Албан организацияның, будүрүлге черлериниң командаларындан типографияның, даг-экспедициязының хол бөмбүүнүң ойнаачыларының эң эки ойнаанын демдеглээри чугула. Ол командалар 1957 чылда хол бөмбүүнүң талазы-биле хоорайның фестивалынга сворчу үшкү-разрядты күүсеткеннер.

В. СТЕПАНОВ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне чээшкини

(1951 чылда үндүрген)

1957 чылдың март 10-да Семипалатинск хоорайга болган 11-ги тиражының

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Бүгү разрядтарда сериянын болгаш облигацияларның дараазында номерлеринге ойнаашкыннар таварышкан:

Сериязының №	Облигациязының №	Ойнаашкыннарын хамгалаан рубльдарлаа	Сериязының №	Облигациязының №	Ойнаашкыннарын хамгалаан рубльдарлаа	Сериязының №	Облигациязының №	Ойнаашкыннарын хамгалаан рубльдарлаа	Сериязының №	Облигациязының №	Ойнаашкыннарын хамгалаан рубльдарлаа
100009	31*)	1.000	103808	44*)	1.000	109533	1—50	200	115374	39*)	1.0
100099	1—50	500	104147	27*)	1.000	109546	44*)	1.000	115382	06*	
100204	36*)	1.000	104237	03*)	5.000	109612	26*)	1.000	115419	2	
100287	16*)	1.000	104254	1—50	500	109679	1—50	500	115877		
100344	08*)	1.000	104425	03*)	1.000	109790	10*)	1.000	115924		
100442	1—50	200	104598	50*)	1.000	110374	1—50	500	115		
100450	1—50	500	104676	28*)	1.000	110405	1—50	200	115		
100506	32*)	5.000	104735	1—50	500	110483	22*)	1.000	115		
100552	18*)	5.000	104844	13*)	1.000	110520	45*)	1.000	116		
100580	43*)	1.000	104956	02*)	1.000	110632	13*)	1.000	116		
100765	1—50	200	105036	36*)	1.000	110836	1—50	200	116		
100772	29*)	1.000	105166	1—50	200	111086	26*)	1.000	116		
100858	45*)	1.000	105182	04*)	1.000	111292	47*)	1.000	116		
101106	1—50	500	105197	27*)	1.000	111361	24*)	1.000	116		
101243	33*)	1.000	105366	1—50	500	111403	1—50	200	116		
101459	1—50	200	105382	41*)	1.000	111578	1—50	200	116		
101537	1—50	200	105410	44*)	1.000	111621	1—50	200	116		
101639	05*)	1.000	105552	04*)	1.000	111772	41*)	1.000	116		
101757	35*)	1.000	105811	13*)	1.000	111884	1—50	200	116		
101971	49*)	1.000	105867	01*)	1.000	111933	34*)	1.000	117		
102121	15*)	1.000	105972	1—50	500	112354	1—50	200	117		
102332	03*)	5.000	106337	40*)	1.000	112438	1—50	500	117		
102379	17*)	1.000	106451	1—50	200	112710	12*)	1.000	117		
102469	04*)	10.000	106510	1—50	200	112772	1—50	500	117		
102592	09*)	1.000	106821	12*)	1.000	112863	21*)	10.000	117		
102705	04*)	1.000	106869	1—50	500	113117	04*)	1.000	117		
102722	1—50	200	107043	1—50	200	113192	18*)	1.000	117		
102727	07*)	1.000	107060	42*)	1.000	113423	1—50	200	117		
102750	1—50	500	107084	10*)	1.000	113483	45*)	1.000	117		
102873	14*)	1.000	107125	01*)	1.000	113704	38*)	1.000	118		
102894	11*)	1.000	107177	1—50	200	113779	29*)	1.000	118		
103065	46*)	1.000	107798	41*)	1.000	113914	37*)	1.000	118		
103149	19*)	1.000	107868	1—50	500	114120	1—50	200	118		
103200	33*)	5.000	108021	31*)	5.000	114226	40*)	1.000	118		
103206	08*)	1.000	108319	1—50	200	114316	1—50	200	118		
103208	02*)	1.000	108321	1—50	500	114806	34*)	1.000	118		
103272	43*)	1.000	108554	1—50	200	114842	21*)	1.000	118		
103372	1—50	200	108717	1—50	200	114882	17*)	1.000	118		
103388	1—50	200	108749	22*)	5.000	114888	20*)	1.000	118		
103444	22*)	5.000	108919	13*)	1.000	114993	1—50	200	118		
103605	16*)	25.000	109135	1—50	200	115034	32*)	10.000	119		
103606	1—50	200	109249	1—50	500	115220	1—50	200	119		
103625	47*)	1.000	109451	23*)	1.000	115272	47*)	1.000	119		
103662	13*)	1.000	109477	03*)	10.000	115343	09*)	1.000	119		
103761	1—50	200									

*) Бо сериянын облигацияларының аргаан 49 дугаарларынга 200—200 рубльлиг ойнаашкыннары таварышкан.

Күрүнеэнин күш-ажылчы дамалга кассаларының болгаш күрүне чээшкиниериниң область эргелеги.

ИНДОНЕЗИЯДА БАЙДАЛ

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Армияның, флоттуң болгаш ужар-чүүлдүң штабтарының начальниктериниң кады кылган дужаалын, а ол ышкаш армияның штабының начальнигги Насутионнуң дужаалын март 14-те радио-биле дамчыткан. Индонезия Республикага улуур империалистиг күрүнелериниң хоралакчы ажыл-чоруулгазының айыылының шынгыызын болгаш күрүнеэни камгалаар талазы-биле чепсектиг күштериниң үлээлгезин ол дужаалдарда айтып турар.

Найыралда ажыл-ишчи амыдырал анадазазы ышкаш чоруп турар.

Президентиниң онза байдалды чарлаанын партияның күзелинге болгаш шинтпирине дүгжүп турар деп Индонезияның национал партиязының даргазы Сувирьо медеглээн. Партияның баштыны Нахдатул Улама Часбуллах база ол базымны чүүлдүгүнгеген.

Армияның информация албанының чери медеглел чарлаан, онза байдалды чарлаан чорук политиктиг айтырыглар-биле, чижээлээрге, президентиниң программазыбиле холбаа чок деп ол медеглелде чугаалап турар. Бүгүнеэнин чаагай чоруунга кыжаныышкынның демдектери 1950 чылдан бээр бар болуп келген деп медеглелде айтып турар. Индонезия Республикага улуур даштыкының хоралакчы ажыл-чоруулгазы күштелген болгаш даштыкы идегеттер чуртка корум-чурум чок байдалды тургузарын оралажып турар деп ол медеглелде демдеглээн.

Тургустунган байдалга хамаарыштыр «Хариан Ракьят» солунның бижээни болза: күрүнеге кыжаныышкын дендин улуг. Ам эң-не чугула айтырыг — патриотизм ангы-ангы можуларга чарлыр дээр чорукту, девискээр талазы-биле бүүдүн турар чорук — башаллынып дээр чорукту тинээн турар төлээде, бүгү күштерни нөбиластаары болур. Онза байдал дугайында хөйдүнүң ужур-дузазы чүл дээрге, инициатива база дагын төп чазактың холунга кирген турары болур. Онза байдал дугайында хөйдү болза, контрреволюциянын күштеринге, Индонезия Республиканың дайзыннарынга улуур углангган.

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Армияның штабының начальнигги Насутионнуң удуртулгалы-биле кургаг чер күштериниң өрү дужаалдыг командылаар составының конференциязы март 15-те Джакартада ажыттынган. Шериг округтарының, шериг әскаларының командылакчылары чөвүлел хуралга киржип турар. Парлалганың дыннадыын ёзугаар алырга конференциянын мурнунда турар кол айтырыгларның бирээзи болза, онза байдал дугайында хөйдүнү күүседир дугайында айтырыг болуп турар.

Март 15-тиң кежээзинде конференциянын хуралынга Республиканың президентизи болгаш чепсектиг күштериниң кол командылакчызы Сукарно чүве чугаалаар дээн.

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Антара агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Индонезия Республиканың президентизи Сукарно чаа кабинетти тургузарын Индонезияның национал партиязының даргазы Сувирьога март 15-те саналдаан, Сукарнонуң медеглээнин ёзугаар алырга, ол кижи «быжыг болгаш шын хөделиш шыдандыы деп» болуп турар.

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезияның парламентизи болунуң ажылын анадазазы ышкаш үргүлчүдевишаан. Парламентиниң даргазы Сартоно парламентиниң удуртур комитеди парламентиниң болгаш өөң комиссияларының анаа нургулай ажыл-чорудулгазын үргүлчүлээр дугайында шинтпир үндүрген деп медеглээн.

Ол медеглелди чазактың дүшкени-биле болгаш онза байдалды чарлааны-биле холбаштыр кылган.

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Президент Сукарно чаа кабинетти тургузарын национал партияның даргазы Сувирьога даасканы билдингир болгай. Сувирьо президентиниң самалын хүлээп алган болгаш күрүнеэнин база нацияның эрге-ажыктарынга талрыштыр ол сорулганы чедишкиннинг күүседиринге идиг бээринче бүгү политиктиг күштерни кыйгырган.

Март 15-те президент Сукарно Индонезияның шериг округтарының командылакчылары болгаш чепсектиг күштериниң удуртукчуларын киржип турар шериг чөвүлел хуралынга чүве чугаалаан.

„Алжирде дайынны соксадыр“

Профэвилелдериниң Бүгү делегей Федерациязының кыйгырыы

ПРАГА. (СЭТА). Алжир улустуң камгалаарының эң-сеткил каттыжыышкынының делегей неделязынга кыйгырыгны профэвилелдериниң Бүгү делегей федерациязы март 15-те парлап үндүрген. Кыйгырыгда чугаалап турары:

Эр, херээжен ажылчыннар, бүгү чурттарның профэвилелдери! Алжир улуска улуур хайыра чок дайынны француз колонизаторлар ийи чыл ажыг чорудуп тур. Алжир болгаш француз хан төктүп тур, Алжирниң чону эң-не кадыгдошкун шаажылалда таваржып турар. Боттарының кандыг-даа профэвилел болгаш демократтыг эргелерин казыттырган ол чурттуң ажылчы массаларының амыдырашының болгаш күш-ажылының ындында-ла шыдажыр аргажок байдалын ол чорук улам бакшырадып турар.

Дайын чорудулгаларын соксадыры болгаш алжир чонга бодунуң хуу-салымын боду шинтпирлээр эргени тыпсыры дээш апрельдиң 7-ден 14-ке чедир Алжирниң ажылчы чоннары-биле болгаш улузу-биле эң-сеткил каттыжыышкынының хөделиишкинниң болгаш делегейниң неделязын чорудар дугайында профэвилелдериниң Бүгү делегей федерациязының күүсеткен кому бүгү-ле ажылчы чоннарны болгаш бүгү-ле профэвилелдерни февраль 1-де кыйгырган.

Ажылчы чоннар, база национал болгаш бүгү делегей профэвилелдер организациялары, оларның угланышкыны кандыызы-дааа хамаан чокка, улустар аразының боттуг эң-сеткил каттыжыышкынын илеретпишаан, Алжирниң ажылчы чоннарынга эргежок чугула деткимчени көргүзер төлээде кады хөделир ужурлуг деп Профэвилелдериниң бүгү делегей федерациязы санап тур.

— Хоруглаттырган ажылчы чоннарны болгаш өске-даа патриоттарны доп-дораан хостаары дээш;

— Профэвилел эргелерин ажыглаарының аргаларын тыпсыры дээш;

— Демократтыг хосталгалар дээш;

— Ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин бедидери дээш;

— Дайыдажыланы соксадыры дээш. Алжирниң чонунуң национал хосталгазы болгаш бүрүн эргези дээш.

«Улуг качыгдалдарны болгаш кижилерниң ам-тынынга когаралдарны болдуруп турар» Алжирде байдалдың дугайында айтырыгны «тайбың, демократтыг болгаш чөптүг» шинтпирлээр дугайында БНО-нуң Бол Ассамблеязының илереткеени идегелдерни эң кыска хуусаа иштинде боттандырар төлээде ажылчы чоннарның болгаш бүгү делегейниң профэвилелдериниң кады хөделири эргежок чугула деп Профэвилелдериниң бүгү делегей федерациязы санап тур.

Алжир улустуң чөптүг национал күзелсоруктарын боттандырары дээш кады хөделириниче ажылчы чоннарны болгаш профэвилелдерин кыйгырбышаан, Профэвилелдериниң бүгү делегей федерациязы болза колониалдыг системаның принциптеринге ооң бодунуң улуур болуп турарын база катап недегеп, тускай хамаарышпас эрге дээш демисежин турар улустар-биле бодунуң доктаамал чаңгыс эптиин илередип тур.

Бүгү делегейниң ажылчыннарының эң-сеткил каттыжыышкынын делегезин! Алжирде дайынны соксадыр болгаш бодунуң хуу-салымын боду шинтпирлээр эргени ол чурттуң чонунга бээр ужурлуг.

Профэвилелдериниң бүгү делегей Федерациязы.

Прага, март 15. (СЭТА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлалакчызының, секретарьның, культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийни амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый иштики информация кылдызының — 3 — 88, харылсалтыг кылдыстериниң 3—65, чагаа кылдызының база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00109. Культура эргелериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 59 (3771) | 1957 ч. март 23, суббота | Өртээ 20 коп.

ОКТЯБРЬНЫҢ 40 ЧЫЛ ОЮНУҢ БАЙЫРЛАЛЫНГА БЕЛЕТКЕЛ ДУГАЙЫНДА СЭКП ТК-НЫҢ ДОКТААЛЫ СОВЕТ УЛУСТУ ЧАА-ЧАА ЧЕДИИШКИННЕРЖЕ СОРУК КИИРИП ТУРАР

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ АРТЕЛИНИҢ УСТАВЫН ШЫҢГЫЫ САГЫЫР

Областың колхоотары эртken каш чылларның дургузунда организасс, ажыл-агый талазы-биле өлөн быжыкан, колхоотарның ажыл-херөөн хажык чокка боттандырарынга кол углачы чүүл — көдээ ажыл-агый артелинiң Уставын шыңгыы сагыыр чорук колхоотарының хөй муругузунда күштелген.

Коллективтиг ажыл-агыйның улам ынай хөгжүдези, артель Уставының негелделерин сагыыры дээш шыңгыы ажыл чорутунуп турар черлерде байдал сыр өскө. Баа-Хем районнуң үжен-муңчу эш Зайцев даргалаан «Тиилелге» колхозу чыл келген түдүм-на чаа чедиишкиннерлиг болуп турар. Колхозчуларның хүзүнүн сонуургалы инитинiң ажыл-агыйының эрге-ажыынга дүүштүр шинтирлетинiң турар. Устав хажыдыл, инитинiң өөвүүхөрецгизин төтчеглөөр таварылгалар илереевейн турар. Күш-хүннериниң минимумун чыдагаан чок күүсетпээн колхозчу чок. Колхозтуң мал ажылының болгаш чер ажылының, ылаңгыя акша орулгазының чедиишкиннери колхозчуларның чаагай байдалын экижидеринге үндезин чүүл болган. Тараа арыглары болгаш фермаларда улуг күш үнер чамдык ажылдар механизастатынган. Хову ажылының болгаш мал ажылының механизастаашкыны 246 муң рубльди камнап алыр арганы берген. Администрас-эргелел аппаратының штадын кызырганы-биле база өл хире түнүг акша чарыгдал кызырылган. Колхозчулар күш-хүн бүргүзүнге 4 кг тараа, 7 рубль алганнар.

Областың колхозчулары инити хуралдарынга көдээ ажыл-агый артелинiң Чижек уставын көрүп турган үезинде колхозтарга быжыглаан черни ап-не ажыктыг кылдыр, бүдүрүлгенiң чепсек-херекселдерин, ажылчын күзүн бүрүн ажыглаарынга, бүдүрүчүлүг өвес акша, натуралдыг болган күш-ажыл, администрас-эргелел чарыгдалдарын кызырарынга хамаарыштыр Уставка өскерилделерни болган немелделерни киирген. Инитинiң ажыл-агыйында колхозчу өг-бүлелериниң күш-ажыл кылып шыдаар кежигүннериниң кирилгезин барындаалаан колхозчу өрегелериниң кодан чанының участоктарының хемчээлиниң болган хувааларын 2—3 удаа катап өде көрүп, колхозчу амыдыралдың тыптып турар чаа айтырыгларын шинтирлеп турган.

Ынчалдаа болза, артель Уставын шыңгыы сагыыры дээш демисел чер бүрүде бир дөмей боттанмайн турар. Барыын-Хемчик районнуң «Ленин орүү» колхозунуң баштаар черн Уставты сагыырының боттуг хемчегерин албайн, күш-ажылдың сагыыга-чүрүмүн кошкак тургузуп турганынган өртken ажыл-агый чылында 233 колхозчулар күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн болган 64 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут ажыладаан. Кызыл районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң баштаар черинiң эргиле кежигүннери артель Уставының негелделерин сагыырынче сагыш салбаан, колхозчуларның инити хуралынга чугаалашчырбайн турган, алаэн хөй кижилерни ажаа-ла колхоз кежигүннерине хүлээп ап турган. Ногаа, картофель культураларының чамдыкы ажаап алдынмайн, черге калган, ээт, өске-даа продукт аймаа сылаган хамаан чок чарыгтарының келген. Ревизия комиссиязы хынаалда ажылын чорутпаан, оөң даргазы Игнатьев бир хаванны, бир болдурганы хүзүүнда ажыглаап дезин чорукан.

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң баштаар черинiң ажылының онза сула тургустунганын ажыглаап санакчы турган Тотлоров колхозтуң 4 муң 956 рублин самнырдаап дургунаан. Ол колхозтуң хойжузу Балбар харыысалга чогу-биле 23 баш шээр малды когаралга таварыштырган. Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орүү» колхозунуң чыгычылары эртken чылын 15 баш чыгы малды харыысалга чогу-биле чидирген турда-ла хемчег алдынмаан. Ол колхоз албан черлериндеп болган кижилерден алыр 43 муң 80 рубль өрезин үр үениң дургузунда эгидип ап шыдаваан, баштаар чер ону негеп алырының шыңгыы негелдезин салбайн келген. Инитинiң акша-хөрөнгизин үр үеде сандараашкынның байдалга тургузуп болбазы шыңгыы негелделиг. Бай-Тайга, Эрзин райкүүсөмнары колхозтарның уставтарын бүрүткээр болган көөр чорукту дыка хожудадып келген.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинiң бүгү адырларын чайгылыш чок хөгжүдерининг хервээне бүгү колхозчуларның идепкейин кодургеи онза чугула. Районнарның, көдээ Советтерниң чаа сонгутургаан депутаттары колхозтарны боттуг удуртурун, оларга практиктиг дузалажыны көргүзерин ханыпар хүлээлгелиг. Байда-ла партия, совет, комсомол организациялары көдээ ажыл-агый артелинiң Уставын шыңгыы сагыыр, ону каржызы-биле үрөөр чоруктарга улур эштеш чок демисел чорудар дугайында тайылбыр-массалыг ажылды белик деннелиг боттандырып, колхозтарга эң-не тода, оперативтиг удуртулганы хандырып, дүрген дузалажыны көргүзүп турар болдур, ынза артельдерниң ажыл-херөө экижээн турар. Колхозчу демократияның принцивин сагыыры бүгү көдээ ажыл-агый артельдериниң мурнунда салдынган чугула соруглга болур. Бүгү колхозчулар, колхозтарның баштаар черлери Уставтың каржы үрелчилери-биле аштеш чок, шыңгыы демисел чорудар хүлээлгелиг.

Киевтиң бүдүрүлгелеринде

КИЕВ. (СЭТА). Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Докгаалын Украинаның найыралының бүдүрүлгелеринге номчуп танышкан.

СЭКП ТК-ның Докгаалы Калинин аттыг заводка бүдүрүлгечи улуг кодургүүшкүнүү болдурган. Бүдүрүлгенiң коллективи ийи айларның онаалгазын ажыр күүсеткеш, бирги кварталдың бүдүрүлге программазын март 27-ге чедир күүседип доозарын хүлээнгел. Цемент үлетпүрүнүн бүдүрүлгелеринге хереглээр деригдерни графикти мурнадыр белеткеп турар.

Улуг Октябрьның 40 чыл ооюнга төлептиг ужуражыр дээш Киевтиң хөй-хөй бүдүрүлгелериниң коллективтери чедиишкинниг ажыыдап турар.

Уралдың машина тудукчуларының харыызы

СВЕРДЛОВСК. (СЭТА). Октябрьның социалистиг Улуг революциязының байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Докгаалын Орталкы Уралдың өөн-оон муң агитаторлары бүдүрүлгелерде, албан черлеринде, ажылчы чонналрның квартираларында анты үеде танышгырып чорун турар.

Свердловскиниң транспорт машина тудуунун заводунуң коллективи бүгү улустуң байырлалынга алдар кылыр чыл планын хуусаазынган 6 хүн бурунгаар күүсеедир, күш-ажылдың бүдүргүчүлүүнүн талазы-биле онаалгаларны бүдүн чартык хуу ажыр күүсеедир деп шинтирлээннер.

Чаа тепловозка кезектер бүдүрери-биле тускайыткан участокту завотта тургускан. Оон түнелиниг ол продукциязының бүдүрери үш катап өскен.

Турбина-мотор заводунуң коллективи чиге-тода ажыдап турар. Январьның болгаш февральдың планы дыка ажыр күүсеткеп. Күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн белидери-биле инитики курлавырларны бүдүрүлгенiң коллективи анты үеде моөннеп турар. Ол дээш муң-муң ажылчыннар, инженерлер, техниктер ажыдап турар. Чижээлээрге, чаа эки керекселди кылып алган, күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн токарь Исламов ийи катап бедиткен. Свердловчу Ефимовтуң бригадазы чонгурар керекселди болбазыратаан болгаш металл ажыдаан кылырының дургдээшкинiң ийи чартык ажыг катап бедиткен.

Чыл планын декабрьның 25-ке чедир күүсеедир болгаш чаа күүлүг турбинаны үндүрер хүлээлгени заводтуң коллективи хүлээп алган.

1957 ЧЫЛДЫҢ БИРГИ КВАРТАЛЫНЫҢ ЭЪТ, СҮТ БОЛГАШ ЧУУРГАЛАР БЕЛЕТКЭЭРИНИҢ БАЗА САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ПЛАНЫН УКРАИН ССР ХУУСАА БЕТИНДЕ КҮҮСЕТКЕН

Эът, сүт болгаш чуургалар белеткээринiң база садып алырының бирги кварталга доктаатынган планын Украин ССР-нин көдээ ажыл-агыйының ажылчылери хуусаа бетинде, март 15-те күүсеткен. Эрткен чылдың бө-ла үезинге бодаарга, күрүениң белеткел пунктуларында эът 63 муң тонна, сүт 30 муң тонна болгаш чуургалар 157 миллион кезек хөй киргеп.

Чогаадыкчы улуг күш

ТБИЛИСИ. (СЭТА). Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Докгаалын Грузияның ажылчы чоннары патриотчу улуг кодургүүшкүн-биле уткаан. Кайгамчыктыг хүнге холбаштыр партияның ол ан чүүл документизин чер болганда номчуп, бесселаарны чорулуп турар.

— Улусту коммунизмче ленинчи орүктап бүдүрелдиг аппар чоруур бистиң төрөөн Коммунистиг партиявыстың кадырлыг күженнишкиннериниң үре-түнелелерин кемге ооруңчүт-дүр деп Тбилисинiң 26 комиссарлар аттыг машина тудуунун заводунуң механиктиг цехиниң мастери, 1900 чылдан бээр СЭКП кежигүнү Алексей Петрович Закомолдин чугаалаан. Бистиң орүүвүска бергелер өөнээш өвес турган. Ынчалдажок партия улустуң аразынга чогаадыкчы улуг энергияны сорук киирген болган чүүлү төөгүлүг улуг тиилелелерге чедирип келген. Бистиң совет күрүневистиң күүү-шыдалын улам хөй бүдүрүлгезиниң үндүрер хүлээлгезиниң-биле улам-на чүткүүлүг демисежиннер!

Ажыл-агыйжы чаа чедиишкиннерже

СТАВРОПОЛЬ. (СЭТА). Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Докгаалын Ставропольдуң колхозчулары бүгү чүректин ханмындан хүлээп алган. Бүгү улустуң байырлалының аллары дээш чарыы чаа күш-биле хып үнген.

— Колхозчу күргузугнуң кайгамчык улуг күзүү СЭКП ТК-ның Докгаалында демдеглетингген-дир деп Курсавский районнуң Хрущев аттыг колхозунуң даргазы С. Н. Скляченко чугаалаан. — Ол күш инитинiң ажыл-агыйының экономиказын чаңгыс чылдың дургузунда безин бүрүнгаар кайгамчык улуг шинчелин, быжыглаар арганы бистиң колхозувуска берген. Продуктуларның яңзы-бүрү хевирлерин бүдүрери 6,5 миллион рубль, азы бүдүн чартык ажыг катап өскен. Күш фабриказын, малдың 11 кажааларын, гаражты болгаш ажыл-агыйының өске-даа хөй тузугларын тутkан.

Социалистиг чарыы бистиң колхозтарывыстың чогаадыкчы күчүлүг энергиязын улам-на долдур ажыдып илереткен. Мал ажылының продукциязының бүгү хевирлерин бүдүрер талазы-биле онаалгалар ажыр күүсетинин турар. Эрткен чылдың бө-ла үезинге бодаарга, сүттүг 184 тонна хөйнү саап алган. Күргүнеге чуургалар дужаарының чыл планы апрель 1-ге чедир долдур күүсетингген турар.

Ынчалдажок кол чүве эът болгай. Эът эрткен чылдаазындан 3 катап хөйнү бээр бис.

Колхозчу тараажыларның күш-ажылы

ИШКИН-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районда Сталин аттыг көдөө ажыл-агый артелинiң тарыга шөлү эрткен чылдынындан 1,5 хуу калбарар. Оөң инитиде тараа культураларының бо чылын көрдүнген 900 гектар планындан 100 гектарны ажыр тарыырынга колхозчулар андазыннарны, 16 тергелерни болган 35 клиирлерни септеп дооскан. Ол ышкаш 30 аътгарның дериин база белеткеп алган.

Чаагай дужуттуг өстүрүп алырыпга черниң чогуур шыгы улуг ужур-дузалыг. Бо талазы-биле Инек-Даштың, Бөө-Элдиң болгаш өске-даа суттат бугаларының дөзүн аштаар, уннарында чамдык адиглерни кылырынга 50 кижи составтыг бригада ажыдап турар. Олар апрельдиң 1-ге чедир бүгү кол кылыгларны доозар соруглгыг.

Колхоз баштаар черн амгы бир кол кичээнгейни хову турлагларын бүгү талабиле таарымчалыг белеткээринче угландырып турар. Ак-Аксы болгаш Инек-Даш турлагларында инити чурутталганын 2 бажыңнарын септөөн, а Көк-Элде бир чаа тудугуң база кылып турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга үткуштур кадбарган чарыш колхозчу ишчилерни кызымак күш-ажылче улам сорук киирген.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП Төө Комитединiң докгаалын Кызылдың сентелге заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан хаакчылары улуг кодургүүшкүн-биле уткаан, улуг байырлалга алдар кылдыр күш-ажылчы чарышты калбартып турарлар.

Будүрүлгенiң коллективинде мурнакчыларның саны хүн келген түдүм өзүп турар. Чижээ, лентечи-шуткукчу Павел Тимофеевич Тиманов эзчег онаалгазын хүн бүрү ажыр күүсеедип турар.

Чурукта: лентечи-шуткукчу Павел Тимофеевич Тимановтуң эзилдирген металлды кудуп турары.

Фото В. Лутковтуу.

Байырлалга алдар кылдыр

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң кежигүнү 74 харлыг Салдаа колхоз бүдүрүлгезинге идепкейлиг киржип турар. Эрткен чылын мал чемининiң белеткелинге мурнакчы чорууп көргүскен.

Салдаа хойжу Башпык-оолдуң 400 баш хой киирер кажаазын тутчуп берген. Хой болгаш хураганнар ажаан-чемгерөринге Кашпык-оолга улуг дузаны көргүзүп турар. Оөң-биле чергелештир улуг назылыг колхозчу бо ышкы аныыр сезонунда 11 дилгини болгаш өске-даа ап-нарны өлүрбеп колхозунга хөй орулганы киирген.

ОБЛАСТЬҢ МТС-ТЕРИНДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫ

(1957 ч. март 20-де чыл планынга улур хуу-биле)

МТС-тер	Күүсеткен хуузу
Бай-Хаак	100,0
Бии-Хем	100,0
Чадаана	100,0
Сүт-Хөл	100,0
Чаа-Хөл	100,0
Бай-Тайга	96,6
Кызыл	95,5
Шагаан-Арыг	94,9
Балгазын	92,3
Кызыл-Мажалык	88,6
Сарыг-Сеп	83,6
Тес-Хем	64,5

Венгр Улус Республиканың чазак-партия төлээлериниң Москвада чедип келгени

Чазактың Даргазы болгаш Венгриянын Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединiң Даргазы Янош Кадарга баштаткан Венгр Улус Республиканың чазак-партия төлээлери март 20-де Будапештиден Москвага «ТУ—104» деп самолет-биле чедип келген. Венгр Улус Республиканың Президиумунуң Даргазы Иштван Доби, Венгриянын Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединiң күүсеткомунуң кежигүнү болгаш Үзетмур министри Антал Апро, ВСАП-тың Төп Комитединiң кежигүнү болгаш Дашгыкы хереглер министри Имре Хорват, ЧСАП-тың Төп Комитединiң күүсеткомунуң кежигүнү болгаш Бультура министри Дьюла Каллаи, ЧСАП-тың Төп Комитединiң кежигүнү Карой Бишш, ЧСАП-тың Төп Комитединiң кежигүнү болгаш Кампалыг министри Геза Ревес, Венгр Улус Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бү-га ужурашкан. (СЭТА).

„Социалистик Казахстан“ деп республика солунун Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

«Социалистик Казахстан» деп республика солунунуң он муң дугаар үнгенин холбаштыр база күр болгаш күрүкван черлерни шингээдип алыр дээш, тараа бүдүрерин көвүдедир дээш демиселге оөң организакчы ролвин демдеглевишаан, «Социалистик Казахстан» солунну Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаннаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль 1957 чылдың март 19.

Ийи колхозтуң тарылгага белеткели

«Сталинчы орук» колхоз часкы тарылганың алаэн белеткелдерни кылган. Бо чылын тарыга чогуур тараа культураларының үрезинни четчир. Артель бо чылын 10 гектар картофель, 15 гектар кукуруза болгаш 5 гектар корнеплод тарыыр планныг. Оларның үрезинери белеп.

Хову бригадазы кыжын 49 гектар шөлге хар докгаткан, 2 гектар ногаа шөлүнге суг агыстырган болгаш анда 40 тонна өдек, хуп төккен. Картофель шөлүнүң 7 гектар тараа шөлүн кажаалаарынга 25 муң кезек чыраа дажыглатынган болгаш бирезинiң узуну 5 метр 2000 чинге кур ыяш белеткеткинген.

Сентезе чогуур 9 андазыны, 18 клиир, 35 хомут, 5 терге септеткинген. Часкы ховуу ажылынга кирер 40 ажыл аътгарны колхозчулар февраль 10-дан эгелээш дыштандырып келген. Тарыга ажылдарынга эргежок негетинер 350 шоодайлар белеп.

«Чаа орук» колхозтуң планда айыттынган бо чылын тарыыр тараа культураларының хөй келии кызыгтаг. Картофель, ногаа, хөй чыда үнер сиген хире-шаа-биле база тарытынган турар. Ховуу бригадазының кежигүннери 30 гектар кукуруза шөлүнге 60 тонна өдек төккен. Тараа культураларының үрезиннери план ёзугаар урдунган. Ногаа рассадаларын өстүрөр 2000 ирик-өдек саважыганнар кылынган. Аът керекселдериниң, тергелериниң, оөң-даа өске чамдык чүүлдериниң сентелгези доозулган. Ынчалдаа болза, бо колхоз часкы тарылгага белеткелдерни четпес чорудун келген деп чүвени демдеглээр керек.

Артельдиң бүгү үрезини чажар шынарынга чедир ариглатынмаан. Тараа шөлүн удобрение-биле хандырар ажыл чорутуунаан. Часкы тарылга ажылынга кирер андазыннарны, 16 тергелерни болган 35 клиирлерни септеп дооскан. Ол ышкаш 30 аътгарның дериин база белеткеп алган.

Чаагай дужуттуг өстүрүп алырыпга черниң чогуур шыгы улуг ужур-дузалыг. Бо талазы-биле Инек-Даштың, Бөө-Элдиң болгаш өске-даа суттат бугаларының дөзүн аштаар, уннарында чамдык адиглерни кылырынга 50 кижи составтыг бригада ажыдап турар. Олар апрельдиң 1-ге чедир бүгү кол кылыгларны доозар соруглгыг.

Колхоз баштаар черн амгы бир кол кичээнгейни хову турлагларын бүгү талабиле таарымчалыг белеткээринче угландырып турар. Ак-Аксы болгаш Инек-Даш турлагларында инити чурутталганын 2 бажыңнарын септөөн, а Көк-Элде бир чаа тудугуң база кылып турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга үткуштур кадбарган чарыш колхозчу ишчилерни кызымак күш-ажылче улам сорук киирген.

Ийи колхозтуң тарылгага белеткели

Ниитинiң ажыл-агыйын улам ынай быжыглаарынга болгаш колхозчуларның материалдыг сонуургалынга үгланыр оларның хуузунда картофель, ногаа тарылгазын чогуур хемчээл-биле чорутса эки. Хамык ужур-дузалыг белеткели кылып алырынга. Бо районнуң колхозтарында чамдык ийи-чангыс колхозчулар аътгарын чылларда хуузунда ногаа тарылгазын чорудуп турган. Чүгле эвээш кижилер эвес, карын колхозчулар массалыы-биле түс-түнүнда хире-шаа-биле картофель, ногаалар олуртулгазын чүге чорудуп болбазын? Агрономнарның болгаш ону билир өске-даа кижилерниң дузалажчызы-биле картофель, ногаалар олуртулгазын колхозчу ореге бүрүү чорудуп болур арганы.

• • •

Тес-Хем МТС-тин Эрзинде салбыры ында колхозтарга ажыдап берип, тарылганы чорударынга кол күш болуп турар. Ынчыт турбүже, ук салбырның часка белеткели дыка четпес. Ында 9 тракторларның 7-си септетингеп, ынчалза-даа оларның кайы хире шынарлыг септетингенин тодарадыр түскай хынаалда анчыгынында аътпээн. Ол септетингеп тракторларның чамдыкының кабиналары четче кыдынмаан. 8 трактор андазыннарының 4-түү, 8 сеялканың 3-жү септетингеп-даа болза, март 15-ке чедир 4 культиватор, дискалыг 3, комбар 4 андазыннар септетингинiң турган. Кыш дургузунда сентелге ажылынга чүгле 3—5 хире кижи ажыдап келген. Механизация училищезиниң өөредилгезин доозкан 14 трактористер февральдың төнчүзүнде ажыдап кирее-даа, олар ажыга четче үнмейн турган. Тракторист Б. Кавза кадыг-даа чөпшээрел чокка 16 гонүкта сентелгеге ажыдаваан.

Ийи трактор бригадазы 4 колхозтарга ажыдаар, арткен чылын аңдарган черлерден аңгыда «Сталинчы орук», «Кызыл сылдыс» колхозтарның 300 гектар күр черни ам чазын аңдарган турар. Сентелгенiң хожудаан бир чылдагаанга артык кезектерниң чогунда. Чижээ, «АТЗ—НАТИ» деп 5 тракторларга хереглетинер артык кезектер: № 307 шарикти подшипниктер 8, № 7513 роликтиг подшипник—4, № А32-5 дисктиг өзек—2, карбюратор—3 кезек болгаш оон-даа өскелер чок. Сеялкаларга болгаш аңдазыннарга хереглээр артык кезектер база тывылбайн турар. Чамдык эрги артык кезектер бар-даа болза, кончуг эвээш болгаш сентелгенi хандырын шыдавас.

Тракторларның, көдээ ажыл-агый машиналарының артык кезектерни баш бурунгаар тып алыр талазы-биле Тес-Хем МТС-тин удуртукчулары боттуг хемчегерни албайн келген. Колхозтарга ажылдан берип турар МТС салбырының ажылын экижидеринге, сентелгезин дүргедиринге партияның райкому болгаш райкүүсөм шөлүт дузалашпайн турган. Ам ол салбырның ажыл-херөөн ёзулуг диргизер төлээле, МТС-тин талазынган чаа тодаргай хемчегерни алыры онза негетинин турар.

Салбырның мастерскалазынга күштүг токарь, сверлильдиг станоктарны, электриканалга агрегалазын тургускан, оларны чөп ажыглаар болза улуг ажыктыг болур. МТС салбыры удуртуп турар коммунист Пятнин оөң ажылын боттуг башкарын шыдавайн келген. Ынчангаш ол салбырга шыңгыы дузалаачы көргүзери хүнүүн айтырыы кылдыр негетингеп. Часкы тарылганы эргээр үезинге чедир каш санныг хонуг арткан. Оөң бетинде тракторларының, көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш чепсек-херекселдериниң сентелгезин өске-даа белеткелдерни канчап-ла эки шынарлыг доозуп алырыы деп шыңгыы айтырыг тургустунуп турар-дыр.

К. КУНДУП,
Эрзин район.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Шиитпирлериң күүселдези дээш ажылды улам экижидер

Организастыг ажылда ког чүве—бижилерни шын шилги алыры болган күүселдениң хынаалдазы болур. Ынчангаш улуттуганың бүгү системазынга, үстүлеп адаанга чедир бүгү организацияларның ажылынга контрольду болган күүсаценең хынаалдазын бүгү тала-биле күштелдирери чер-чөрүттө партия, совет, ажыл-агый организацияларының СЭКП-ниң Төп Комитединиң шеңнеп турар. Партия организацияларга боттарының ажылын боттанырарда ажылчы чоннарның калбак массазынга, профсоюзтуг болган комсомол организацияларынга, чер-чер Советтериниң активинге, будүрүлге мурнакчыларынга даянып ажылдавр тывурлуг.

Ажыл-агый, культура түргүлүшкүнүүзүң чедишкинелерин хандырары шиитпирлериниң күүселдезин организастаарындан, оларның күүселдезинге чогуур контрольду түргүзарынга шуут хамаарыжыр. Оң бүгү негелделерни өренеки бербүшаан, Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхоз ажыл-агый артелиниң партия организациязы (секретары эш Доржу) сөөлгү үеде шиитпирлериниң күүселдезин дээш ажылга хичээнгейлиг күштелдирген. Калыг-биле ажылды элээн экижидип турар.

Партгруппизация хамыктың мурнунда партия хүрээлеринге кирбээн ченнерни, кижилердиктиг резервти белидип, аңаа колхозчу ажыл-ырадың чугула айтырыгларын чугаалажыры организастап, шүүлгүлелгіх болган бот-шүүлгүлелди күштелдирип, илерээн четпестерни үзүктеарынче болган колхоз будүрүлгезиниң чедишкинелерин улам бышкыларынче үглаңган тодаргай шиитпирлерни хүлээп ап турган. Эртеен чыдың сентябрьден бээр коммунистерниң ниити хүрээлери 9 катап болган. Оң хүрээларга колхоз харгазының, бригадаларының болган фермалар эргелекчилериниң, комсомол организациязының секретарьларының, колхозтуң сан ажылакчыларының кластеделерин хынагылаан. Айтырыглаарны чугаалажыры баш бүрүнгээр эш белеткээн, четпестерни принципиалдыы-биле шерээнип, ажылды улам ажыктырының дугайында практиктиг сүрүлгелерни тодаргай айтып турган чорук үүлүүр антипиктиң ажылга харыылалгалыг бедидип келген.

Шиитпирлериниң күүселдезин хынаарынга болган организастаарынга чүгле партбюро шеңнүннери эвес, ол талазы-биле ажылга дүрүмүлгелиг осаа-дээ коммунистер, колхозчу активтиг кижилер киржип турар. Партия организациязы болдуңуң шак ынчаар активизирге идегээр болган бүгүүлээр. Колхозтуң ревизия комиссиязының харгазы М. Доржу, хөрөөченнер организавчызы К. Сенчинаа, комсомол организациязының секретары Дамдын, ведээ Советтиң депутады К. Седип-оол, коммунист Быдый-оол болган оон-дээ өске идепкейлиг организавчыларны болган активчилерни колхозчулар эки билирлер.

Партбюро болган коммунистерниң ниити хуралдары, чүгле колхоз бүгүүлгезиниң айтырыгларын эвес, а колхозчуларның культурлуг амыдыралынга хамаарышкан айтырыгларны чугаалажып турган. Колхозчулар оргузунга масса-политиктиг ажыл, улус өөредилгезиниң айтырыгы, кижи эмнелгезиниң ажилы партия организациязының анчаңгейлиг төвүнде туруп турар.

Эмнелге ажылынга улуг четпестер турган. Хереэженнер бөлүүнга бажыңынга келбейн, а боттарының өлеринге бөлүүр турган фактылар илерээн. Партбюро бөлүүнүң хуралынга эмнелге пунктузунуң эргелекчизи эш Звенковуң ышкынын чугаалажкан, эмнелге ажылын экижидер дугайында тодаргай угланылышкынны берген. Оон түнелгинде эмнелге ажылы көскүү-биле экижээн, бөлүүнга бажыңы доктаамал ажылдан турар апарган.

Бүгү-ниитининң өөреңилгезиниң канчаар чоруп турарының дугайында чеди чыл школазының директору эш Дүметейниң ышкынга чугаалажкан. Оон соонда шиитпирнин күүселдези багай эвес организастаттынган. Школа назылыг 260 ажыг уруглар өөреңилгеже бүгүн хаара түттүнган. Улуг улустуң бижик өөреңилгезинин 4 болгунеери организастаттынган.

Масса-политиктиг ажылдар ажыл-агыйжы сорулгалар-биле холбаалыг чоруп келген. 20 дыңнакчыларыг политшкола ажылдап турар. Пропагандист эш Чылбакоол кичээлдерге эки белеткелиг болуп, теоретиктиг өөредилгени практиктиг сорулгалар-биле холбаштырып турар. Агитколлективтиң составында 28 агитаторлар бар. Олар сөөлгү үеде СЭКП ТК-ниң декабрь, февраль Пленумнарының болган ССРЭ-ниң Дээди Советиниң VI сессиязының шиитпирлерин ажыгчы чоннуң оргузунга пропагандалаар талазы-биле улуг ажылды чорутканнар. Агитаторлардан эштер Дөгүс, Аранчаа, Дамдын-оол, Дарый, Сайын, Өсүр-оол, Доржу, Долума, Мөнге олар болган оон-дээ өскелер эки ажылдап турарын демдеглээри чугула. Колхозтуң «Искра» деп хана солуну ай санында үнүп келген. Номер бүргүзүнге ажылдың четпестерин шүүлгүлеп, мурнакчыларның ажылының дурумчулазын бижип турар. Үнген шүүлгүлелдерни хамаарышкан организациялар хынап, четпестерни үзүктарының хемчегерин алган. Агитхуудустар бригадаларда, фермаларда доктаамал үнүп турар. Бо чылын колхозчулар оргузунга солуннар чагыдазының планы ажыр күүсетинген. Почтачы эш Хеймер-оол солуннарны чагыбчыларга чогуур үезинде чедирип турар. Партия организациязы хүнүүлел болган көргүзүү самбыраларынга социалистиг чарыштың мурнакчыларын гүүлүү илерелип келген.

Колхозчуларның күш-ажыкчы болган политиктиг болгулгушкуңу ажыл-агыйның чедишкиннерин өстүрүп турар. Хойлу Сангыспаа, молдуруна кадарчының Дамыя, быза ажазакчының Барынмаа, тужугжулар Буулар Сүрүң, Буулар Баян, Седип, хову бригазында Седип оларның мурнакчы күш-ажылы ол колхозта алларжып турар. Амгы үеде сааңчы Онлар Барынмаа болуңга быжыглаан инек бүргүзүнден хүнде-ле 4—5 литр сүттү саап турар. Эртеен чылын инек санының 780 литр сүттү саптан, а бо чылын 1200 литрден эвээш эвес сүттү сааның ол хүлээнген.

Амгы үеде Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойынга аңгар болдурган социалистиг чарыш улам күштелген. Часкы тарыгага 97 тонна быжыттас, 36 тонна арбай, 16 тонна суда, 4 тонна чингетараа, 15 тонна картофель үрезиннери белеткеткинген. Ногаа тарыгазының 40 муң крик-өлек саважыттары кыдынган. 60 га черге өлекти токкен. 15 терге, 20 хомут, 20 илиир септеткинген.

Колхозчу суур улам-на чагайжып, өзүп турар. Колхозчуларның 90 хуузу чурттага бажыңнары-биле хандыртынган. Магазин, ясли, хлеб быжырар чер, тараа дээрбези, клуб, библиотека ажылдап турар. Бо чылын бүгү колхозчулар чурттага бажыңнары-биле хандыртынар. Фермалар ажылдакчыларынга чурттаганың 20 бажыңнарын түүлү бээри планда көргүнген. Оон ынай электри станциязын тулар. Суур чаныңда сүт-бараан фермазын механизастаар. Пилорама тургустурнар. Суурлуг радиожуларының ажылы чоруттунар.

Коммунистерниң ниити хуралы бо чылдың январьга «колхозта сүт саалдазының чоруп турарының дугайын», февральга «колхозтуң перспективтиг планнарының күүселдезинин дугайын» чугаалажкан. Ол талазы-биле четпестерни илереткижкен, моон соңгаар тодаргай сорулгаларны айытхан шиитпирлерни хүлээп алган. Колхоз организас-ажыл-агый талазы-биле улам бышкыш турар. Эртеен чылын күрүне мурнунга планныг онаалдаларны ол колхоз бүгүн күүсеткен. Ам бүгү колхозчулар партия организациязының улуг-тулгазы-биле ажылы беш чылын ийиги чылының ажыл-агый планнарын чедишкиннинг күүселир дээш чүткүлүг демисежип турарлар.

М. ЧАДАМБА.

СЭКП төөгүзүн өөренириниң бөлгүмүнде

Чаа-Хем районнуң «Тилелге» колхоз ажыл-агый артелинде партия организациязының чанында СЭКП төөгүзүн өөренириниң талазы-биле ийи бөлгүмнери тургускан, ында 35 коммунистер болган партия кежигүнү эвес актив боттарының политиктиг биилиин белидип, улуг идепкейлиг өөренип турарлар.

Бо колхозта партия төөгүзүн өөренириниң планы-биле ийиги чылын бөлүүнүң ол колхозтуң харгазы, үжен күүчүзүнүң бирээзи эш Каваа-Сарыг үлүүлүп турер. Партия чылдыңныңының четкизинге определге чылы агелээнден бээр сөөлгүге 18 кичээлдер эртеен. Оң кичээлдерге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 30 чыл ойынуң дугайында эш Суслоовтуң илеткелин, СЭКП ТК-ниң декабрь Пленумунуң доктаалын, СЭКП ТК-ниң болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ведээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниге кыйгырыгын өөренип эртеен. Оон соонда ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының болган СЭКП ТК-ниң февраль Пленумунуң шиитпирлериниң дугайында элээн кап бесседалар эртеен.

Бөлгүмүнүң хөй-хөй ыннаакчылары кичээлдер үезинде, бесседаларга илепкейлиг киржип турарлар. Чижээ дыңнакчылар Кызыл-оол, Өчүр-оол, Сүзүң, Сагаан-оол олар эки өөренип турарлар.

Пропагандист эш Каваа-Сарыг кичээлдерни солуп болган идей-теоретиктиг бедик деңнелге чоруттуп турар, оң чоруң дыңнакчыларның бот-тывынгыр, чогаалыкчы идепкейлиг белидип турар. Пропагандист тема бүргүзүнге хынамчалыг белеткеткинин, көргүзүүлүг пособиелерни үрүттүү ажылдап, өөренип турар материалларны районнуң болган колхозтуң амыдыралы-биле холбаштырып турар.

Теоретиктиг айтырыгларны пропагандист болуңуң бесседаларынга эки тайылырлап турар.

О. ТОВУУ.

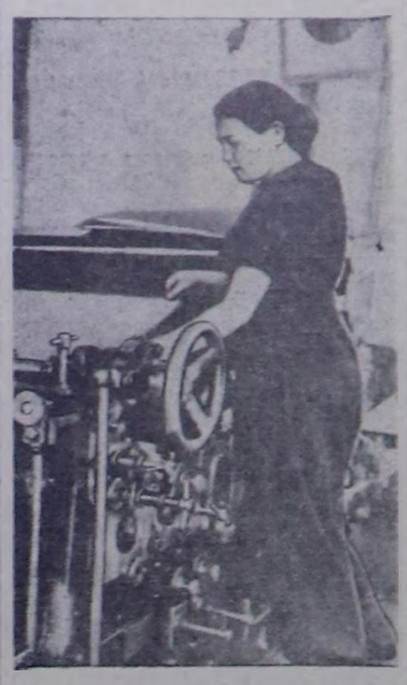

Областның культура эргелелиниң типографиязында парлакчы Е. Самороква будүрүлге планның чедишкиннинг күүселдир турар. Оон-биле кады ол хөй-ниитининң ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ол ажылчын аныяктарны кежээки школазында өөренип турар. Будүрүлгениң коллективи болуңуң аныяк ажылчыны Самороковага улуу-биле чоргаарланып турар.

Чурукта: Е. Самороква «Пионер» деп машинада солуң парлап тур.
Фото С. Феоктистовтуу.

Сургуулдар практиказап турар

Кызылдың медицина училищезиниң үшкү курзунуң 60 кижи Кызылдың уруглар эмнелгезинде, диспансерде, поликлиникада практиказап турар. Олар үш чылдар гургузунда өөренип эртеен чүүлдерин практикага боттандырып билирин көргүзүп турарлар. Ылангыя А. Аракчаа, З. Долума, С. Казанцева, Б. Сайчак, М. Батунова, В. Давыдова болган оон-дээ өскелер эки өөренип белгенин практика илередип турар.

Практикантылар варыг кижиниң шинчирин, оларны хүлээп алырының чугуун, эмни канчаар бижин бээрин болган өске-дээ чүүлдерни херек кырынга өөренип турарлар.

О. ОПЕЕН.

Фермаңың быштагларында

Таңды районда Сталин аттыг колхозтуң хөй фермазының ийи кыштагларында солдашкын эгелей берген. Эң Бичө-оолуң каадында бо чылын төрүүр 566 хой бар, март 10-га чедир 85 хой 91 хураганнарны төрөөн. Оон кыштаанда чылыг, чырык болгаш деңгеи өрээлдерниг бажыңны чаш хураганнар доруктурарынга белеткээн, а сиген чиптер аңгаргга ажаал чемгерер таварымчалыг түскей кажаа база бар.

Эш Лопсаннының каадында бо чылын 600 хой төрүүр. Марттың 11-ден 14-ке чедир үш хүн 40 хой 44 хураганнарны төрөөн, шупту эки доруглуг турар. Колхоз баштаар чери хой фермазының эргезинде 1 автомашинаны болгаш шанактыг 4 аътгарны быжыглап берген. Кыштагларже сиген, суда, дүс болгаш негетинген өскелээ чүүлдерни үзүктеп чокка чедирип турар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Кызыл-Мажалык АТК-да

Кызыл-Мажалык АТБ-ның коллективи алыгы беш чылдың бирге чылының онаалдаларын күүсеа бетинде чедишкиннинг күүселир дээш социалистиг чарышка кирген, улуг көдүрүлүшкүнүүт ажылдың кедгенинин түңнелинде эртеен ажыл-агый чылында багай эвес көргүзүүлерни чедип алган. Чүл дизе, чүс өөртүлгезинги чыл планнарын 118,7 хуу күүсеткинген.

АТБ-ның партия, комсомол болгаш профсоюзтуг организациялары чолаачыларның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның оргузунда кижилдиниге ажылдарын мурнуку чылларга болаарга бедик деңнелде түргүсканың демдеглээри чугула. Оон түңнелинде коллективте күш-ажылтың сагыыта-чүрүүт быжыккан, ажылдакчыларның күш-ажылчы идепкейи өстүп.

Чолаачылар коллективинин иштинде планның онаалдаларны түргүзүп ажыл күүсеп, боттарының башкарып турар автомобильдерин каналгалыг ажылдап турар мурнакчы чолаачыларның күрээлеңни чыл келген түдүн өзүп турар. Чижээ, АТБ-ның чолаачызы эш Н. Брыгалининиң машиназы кажан, кандыг-даа ырак черже чөрүүр дээнде техника талазы-биле бүчүн-даа шаптыктыг чүве чок, иезээде белеп турар болган ужурунда ол машиназын өзүп эш Брыгалин чангыс чылдың иштинде барык ийи чылдың онаалдазын күүсеп каан. Ол ышкаш чолаачылар эштер Д. Оюржак, Осипов, Прожуган, Пагончаков, Петухов болган оон-дээ өскелер чүс өөртүлгезинниң талазы-биле чыл планнарын дыка ажыр күүсеткилээн.

Автомашиналарның үзүктел чок ажылдаар чоруу септекчилерниң ажылында дыка хамаарыжыглыг. Бо талазы-биле слесарь Пименов, токарь Рубинов, моторист Малышев болган өскелерниң-даа кызымчаай, ак-сеткилдиг күш-ажылын бедик-биле үнелеп демдеглээри чугула. Кызыл-Мажалык АТБ-ның чолаачылары, слесарьлары, токарьлары, мотористери болган инженер-техниктиг ажылдакчылары март 3-те болуп өртеен чер-чер Советтериниң сөңгүүлдерлерниң холбаштыр халбартаан социалистиг чарышка чедип алган чеминкиннерни быжыглавышаан, ам Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойынга оон-даа артык чедишкиннерниг ужуражыр дээш бедик болгудуушкун-биле ажылдап турар.

Кызыл-Мажалык АТБ-ны болгунуң эргелиниң эки дериг-херекселер-биле чепсеттелинген автосептелге мастерскалазы. Бистиң септекчилеривис автомашиналарының кандыг-даа хевирлерин боттарының күжү-биле күүседип турар. Ынчаарга, областың автотрест эргелелиниң техниктиг хандырыга чери бистиң АТБ-ны эргежок чугула артык кезектер-биле четпес хандырып турар. Ол чорук чүүл өөртүлгезинниң планныг онаалдаларын күүселдирингө моондакты таварыштырып турар. Чижээ, ыныг артык кезектерни Кызылдан чорудуп бербээни-биле январь айда АТБ-ның 9 чүүл машиналары ажылга кирипээн.

Күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бедиктеп, будүрүлгениң курлавырларын долузу-биле ажыглап, мурнакчы дүрүмүлгеге коллективтиң иштинге нептередип тургаш, Кызыл-Мажалык АТБ-ның коллективи бодуңуң мурнунда салдынган сорулгаларын чедишкиннинг күүселдир шыдаар.

А. ДВОРКОВ,
Кызыл-Мажалык АТБ-ның начальниги.

Чайга белөткелди күштелдирер

Кызыл хоорайның садыг организациялары болгаш аш-чем будүрүлгелери чайгы үеде үреллиг бахсыраар аш-чемнер шыгжаар складтарның септелгезин кылып, оларны соодугга материалы — лошпиле долдуруп турар.

Горпо столовойларының болгаш аш-чем магазиннеринин складтарының септелгезин кылган. 1957 чылдың чай дүргүзүнде 1100 кубометр дош хереглээр планныг, а херек кырында 1340 кубометр дошту соодугга складтарында киргген.

Кызыл хоорайның колхозтар рыногунга чай дүргүзүнда колхозтарын көдээ ажылагый аш-чем продуктулары хөйүүлүг-биле хөөп турар. Ынчангаш рыноктуң ажылдакчылары чайга багай эвес белеткеткенин турар. Соодугга складтарының септелгезин кылып, чай дүргүзүнүң четчир лошту белеткеп сөөртүп алган.

Кызылдың колбаса будүрүлгезинге бо чайның 150 кубометр дош хереглеткинер турган болза, март 13-ке чедир 280 кубометрни складтарга киргеткен. Будүрүлгенин директору эш Пустошов ам-даа 50 кубометр дош кирер складливыс бар, оңу-каш конук иштинде долдуруп алыр бис деп олурар.

Ажылчы чоннарны эки шынарлыг аш-чем продуктулары-биле ханыпырынче сагыштыы салып, чайга белеткеп ажылын чамдык садыг организациялары болгаш аш-чем будүрүлгелери чорудуп турарының дугайында Кызыл хоорайның аш-чем комбинады чайга белеткеп ажылын дыка оожум чорудуп турар.

Комбинатка 1957 чылдың чай дүргүзүнүң 800 кубометр дош хереглеткинер, ынчаарга март 13-ке чедир чүгле 315 кубометр лошту складтарда сукпан. Комбинаттың будүрүлге кылдазының эргелекчизи эш Абонкинниң чугаалап олурары болза, чай келири ам-даа ырак болгай, дош хөй болгай, ону складтарга сөөртүп алыр үе ам-даа хөй деп турар. Ам белеткеп алыр дош 485 кубометр, чангыс машина ажылдап, хүнде 7 катап чоруп турар. Ынчангаш ам белеткеп алза чогуур лошту 3 тоннаның чангыс машиназы-биле сөөртүр болза 25 хире ажыл хүнү негетинин турар.

Кызыл хоорайның садыг организациялары болгаш аш-чем будүрүлгелери моон мурнунда чылдарда соодугга материалдарын четчири-биле белеткеп албайн, хөй-хөй аш-чем продуктуларын үреп, күргүнеге улуг когаралдарны таварыштырып турганы чажыт эвес.

Аш-чем продуктуларын үреес, ажылчы чонну эки шынарлыг продуктулар-биле ханыпырар төлээде садыг организациялары болгаш аш-чем будүрүлгелери чай дүргүзүнүң хереглээр соодугга материалын четчири-биле белеткеп алыры чугула.

Н. ИВАНОВ.

Ийини өлүрген

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съезжизи» колхозунуң хоочун анчызы Чинчеек малдың хоралыг дайзынын ийи улуг берүнү өлүрген. Берүлериниң бирээзи 7 оолдуг болган.

Берүлериниң төрүүр черлерни дилеп тургаш, берээктерни үзүктээр талазы-биле Чинчеек хүлээлге алган.

Т. КОНГАР.

Эрзинчилер Октябрьның 40 чыл ойынга төлептиг ужуражыр дээш

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойынга күш-ажылчы чедишкиннинер-биле ужуражыр дээш эрзинчилер ол төөгүлүг болган улуг байырлалга аңгар белүүргеи социалистиг хүлээгелерин алганнар. Колхозчуларның ниити хуралдарының районнуң 4 колхозтарының хүлээгелерин чугаалажып көргеп. Бо аңгаларның байырлалга төлептиг ужуражыр дээш бистиң район Тес-Хем район-биле баш чаркыш турар. Бистиң колхозтарывыс боттарының бар аргаларын болгаш күрээлеңнерниң саналарын көргеп, мал ажылының болгаш чер ажылының, колхозтар түүлүүнүң талазы-биле күүсетинер аргалыг чүүлдерни хүлээгелеринде айытхан.

Комплектарның алган хүлээгелери эртеен чиидиңнээн бедик. Областың мурнакчы колхозтарының деңнелинге четпес-даа болза, чүс черниң байдалын өөренип көрбүшаан, районнуң ведээ ажыл-агыйының мурнакчылары чаа бедиткен хүлээгелерин алган. Чижээ, «Чаа оруң» колхозте Бойдаң, Ханыкаа, «Коммунизмче оруң» колхозте Долчуң, Норбу, «Кызыл сылыс» колхозте Монгуш деп ышкаш дээре саалчылар чаңгыс гурузунда 1000—1200 кг сүттү саап, «Коммунизмче оруң» артельдиң хойжулары Сагаачы, Бичө-оол, «Сталинчы оруң» колхозте Чамдай, «Чаа оруң» колхозте Сагаан-Бүбең, Дажаа 100 төрөөн хойдың-на 100 хураганны менди алырын хүлээгеткинер. Оларның баштайгы төрөөн хойларының хураганнарында хораан чүве чаңгыс-даа чок. Хойжуларын аңгыда үстүүне айытханнарның саалчылар 5 ай гурузунда сүт саалдазының талазы-биле районда бирги черни эзеленнер.

Районнуң ажыл-агыйының мал аңгыры — мал ажылы. Улуг-даа, бичө-даа малдарның янзы бүрү чыдагаанналардан хораар чоруун болгурбас деп улуг кичээнгей салдынган. Шөөр малдың массалыг соңгалашкынны эгелээн, колхоз бүргүзүнде хөй инектер бызаалаан. «Кызыл сылыс» колхозтуң хойжулары Седен-оол, Сагаанай төрөөн хойларының хураганнарын чилиң чокка дорукторбушаан, хөй бүргүзүнден 2—2,5 кг дүктү кыртыш алыр дугайында социалистиг хүлээгелеңни күүсединер дээш улуг күжениишкиннинг ажылдап турар, ол колхозтуң хойжулары Калчанның, Даваажаптың, Норзанның болган оон-даа өскелерниң ажаал турар хойлары чаңгыс-даа хорамчага таварышпаан. Бо артелдиң чаңгыс ай хевирлиг бызаа кажаазы чылыг, чырык, курлаг. Төрөөн 50 инектериниң ынча санныг бызаалары менди. Бызаа ажылчыларны Чагдин, Чылбакый бызааларның чегжилгезин болгаан ажылдазын эжиктеген, доктаатынган хүн чуруумун шиңгыы сагыш база кажаанның иштин агаарлавын турер. Колхозта мал чеми бар. «Чаа оруң» колхозта чаңгыс ай хевирлиг бызаа кажаазы база бар, ам төрүүнген 67 бызаалар эки доругун, Серээ Быраат, Бойдаң деп ышкаш саалчылар чаш бызааларны 20 хонуң дургузунда эки ажаал доруктургаш бызаа ажажакчызынга хүлээлип турар.

Ниитининң малының баш санын өстүрериниң, продуктулуун көвүдедириниң хемчегери социалистиг хүлээлге айыттынган. Районга инек бүргүзүнден 900 кг сүттү саап, хой санының 1 кг 900 грамм хүктү кыргыш алыр деп хүлээлге алынган, ол болза мурнудагыдан элээн бедик хүлээлге болур. Октябрь революциязының 40 чыл ойынга төлептиг ужуражырынга кол чүүлүн чүүл болза, малдың баш санын өстүрери, продуктулуун белиглери ылангыя сүт саалдазын көвүдедирер болур. Ынчангаш малдың часкы ажаалдазын оңаа күштелдирери негетинген.

Партия райкому, эге организациялар малдың ажаалдазын күштелдирериниң дугайында комсомолчуларга, совет ажылдакчыларга дазынган малдың ажаалдазын күштелдирериниче бүгү малчыннарның, колхозчуларның күжүн эвилелдээн. Барык-да март 10-га чедир чартык ай дургузунда районнуң девискээринге хар чаап, хат-шуурган үргүлүүлеп, одарлар хөртүктелип турган. Харның кылыны 25—50 сантиметр четкен. Ынчангаш малдың туруш байдалынга бергелер таваржып турар. Янзы-бүрү чылдагаанналар-биле малга чамдык хорамчалар база болган.

Мал ажылында түр үениң бергелерин ажып артер, малдың арып бакшыраар, хораар чоруун болгурбас деп колхозтар 212 кезек коюан малдарын 70 коюдан малды эки одарларже көчүрген, ол черлерде малдың чылыг кажаалары бар. Артельдер эрги балбыйларга немей 40 чаа балбыйларны, 210 күүректерни кылган, ол хереңселдер-биле одарларының харын ажерин, аңаа арган малдарны одарларынга колхоз бүргүнде малчыннар калбартып чоруткан. Ырак черлерде сигенин мал турлаарларынче өөртүп чедирер ажыл организастаттынган.

Районнуң партия, совет, комсомол активтери малчыннарга луламаанган. «Коммунизмче оруң» колхозтуң партия эге организациязы малдың ажаалдазын күштелиринче утланыр коммунистерге ыялганы берген. Коммунист Сундуй эш кыска хуусаала 5 балбыйны, 50 ыяш күүректерни малчыннарга кылып берген, коммунистер Шижээ, Белчир, Ажыя, Шожуң партийжи даалга өзүүлээр 4 коюдан инектерни чаа одарларже көчүрүнүн организастаан, малчыннарга 20 кижини немей тургускан болгаш балбый өөртүүр 50 аътгарны тускайлаан. Ол ышкаш «Сталинчы оруң» колхозтуң партия эге организациязының секретары эш Дамба мал ажаалдазын экижидиринче малчыннарны боттуг үлүүлүп турар. Черге тогланган дүшкен ыяштуг 4 тоннаны колхозтарның малчыннарын ажыл-ишчилериниге партияның, чазактың киитиктиң ажыдырылга боттанырар, социалистиг хүлээгелерни херек кырынга күүсединер дээш бүгү күжүн болгаан бижиин бөзүүлер.

С. ЧЫМБА,
СЭКП Эрзин райкомуңуң секретары.

Малдың баш санын өстүрери — ооң чаш төлүнде

Редакцияга чагааларның допчулалы

Областтың колхостарында малдың чаш төлүн бүрүн кампадап алыр дээш малчыннарның чүгүлүг ажылдап, социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгезин алганы бижээн чагаалар редакцияга кодээ корреспондентилерден кээп турар.

Барыын-Хемчик районнуң «Ленин» оруу» кодээ ажыл-агый артелиндеп С. Сюрюмнуң бижээни болза, баштай төрүүнген 529 баш чаш мал менди алдынган. Ынчалза-даа ажаалга хайгаралды кошкатканындан 2 бызаа, 20 анай өлген. Ферма эргелекчизи С. Өзүүн, зоотехник Сарыглар болгаш колхоз баштаар чери мал ажылынче ынчээнгейни кошкаткан. Малдың өзери ооң чаш төлүнде болганда мал ажылынче шынгыы ынчээнгей салыр херек.

Овүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» кодээ ажыл-агый артели малдың оолдап эгелээни-биле чергелештир 6 кезек черде түскай быштагларны кыпган. Баштайгы төрээн 356 баш шаар малдан 38; баш анай хураган алдынган. Дадар-оол 77 хониндан 77 хураганны алган. Ооң быштаанда эки кажаалар кыдынган болгаш 500 кг хус, 12 тонна сиген бар. Бригадир Санаажык эки деритинген быштагларже 4 малчыннарны көжүргеп. Зоотехник Суслова, мал эмчизи Хуурзакай малдың олдарын таарыштырарынче ынчээнгейни салып, үүнеки кежүрныйлазашкынны организастап турарын И. Чозар бижип турар.

М. Багаладайның Улуг-Хем районнан бижип турары болза, Калинин аттыг колхозтуң шаар малы массалыы-биле оолдап эгелээн. Балдырлар Нурсат, Чаныыр, Балбар оларның коданындан ниитизи-биле 485 хой төрээн болгаш чаш төлүн менди алдынган эки доругуш турар. Чамба-Хураактың 126 төрүүр өшкүзүнден 100 өшкү төрээн, чаш төлүн менди. Малдың чаш төлүн чиирик чокка бамгалап алыр дээш малчыннар бедиткен хүлээлгени алган ажылдап турарлар.

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунан Р. Хунай-оолдуң бижип турары болза, Артаа 1950 чылда 150 баш өшкү хүлээп алгаш, 2250 баш чедир өстүргеп. Малдың баш санын өстүрери-биле кады уксаашын база эжикидип келген. Бо чылдың эгезинден бээр төрээн 107 ышкынуң 113 анайын менди алган. Ооң өшкүлеринден чаа төрүттинүп турар анайлар шупту ангор уксалыг болуп турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга белек кылыр 229 өшкүлеривен 229 ангор уксаанын анайларын алырын хүлээнген.

Эрзин районнуң «Коммунизмче оруу» колхозунуң шаар мал фермазының эргелекчизи К. Шижээ малчыннарга барып, эки хузаны көргүзүп турар. Малдың часкы массалыг оолдаашынынга белеткел ажылын чорудуп, чаш малга немелде кажаалларны түткэн. Кажаалларга төгерг өлек болгаш чаш малга чидиртир сигенин кыштаг, чазагларда белеткээн. К. Чигжит төрээн 208 хойнуң 212 хураганын эки доруктуруп турар. Колхозта малдың ниити байдалы эки. Малчын Бичө-оол кыштаанга бажын тудар дээш ыяштыг кезип, соөртуп алган деп К. Нурзат бижээн.

Хандыртынган

Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» кодээ ажыл-агый артелинин ниити чунар бажыны доктаамал эвес ажылдап, колхозчуларны хандырбайн турар дугайында корреспонденциялар область солунларынга парлатынып турган.

Колхоз баштаар чери, колхозта партия организациязы соөлгү үеле организастыг хемчелерни ап, чунар бажынның четпес чүүлдерин кыдыртган. Амгы үеле чунар бажын неделя санында доктаамал ажылдап турар болгаш изиг, соок суг бар, арыг-шевер байдалы экижээн.

Соөлгү үеле чунар бажын дугайында колхозчуларнан негелде хомудалдар чок болуп турар. Чунар бажынны моон сонгаар доктаамал ажылдаыр талазы-биле колхозчулар чунар бажынның эт-херекселдерин-ге камнаг болуп, колхоз баштаар черинге дузалажыры чүүлүл.

Т. САНДАН.

Шефтээшкин

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң баштаар чери (даргазы Сырбыкай) колхозта школаның 1957—58 өөредилге чылында оларга хамаарыштыг документтерни ап, чаш малга немелде кажаалларны түткэн. Кажаалларга төгерг өлек болгаш чаш малга чидиртир сигенин кыштаг, чазагларда белеткээн. К. Чигжит төрээн 208 хойнуң 212 хураганын эки доруктуруп турар. Колхозта малдың ниити байдалы эки. Малчын Бичө-оол кыштаанга бажын тудар дээш ыяштыг кезип, соөртуп алган деп К. Нурзат бижээн.

Красноярский край. Крайның девискээринде Сталинск — Абакан аразының демир оруун тудуп турар. Тудугжулар бергелерни—тайгаларны, хемнерни, даглармы ажып эртпин турарлар. Ол бергелериниң бирээзи Кузнецкиниң Ала-Таузунуң сыннары болган. Оларның бирээзинде тавартыр туннельди (чер өлүүм) тутканы.

Чуруктаа: чаа туннельдиң ишти.
Фото Р. Маннфовтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Хаваннарның ажаалгазынче кичээнгей салбайн турар

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозтуңу Лөргүнде хаваннары ажаалга хайгаралының четпезинден чүүлап турар. Бо чылдың баштайгы айларында безин элээн хей хаваннар өлүүлээн. Хаваннарның кажаалы соок, сөңгалары бүзүк, ишти арыг-силиг эвес, ол малгаш кажаалда хаваннарның турар клеткаларын ангылап кылбаан. Бир клеткада-ла 7-8 хаваннар сынмаралжып турар.

Хаваннарның ажаалгазының ишти курлаг тургузар дээш ажаавчылар Стрелецкая болгаш Филиппов олар сагыш салбайн турарлар. Хаваннарның чемгерилгези база багай. Үүнде бир катап лайындырган дээш шишкиндизи бөөрлеп эскерчөве чок. Чемни болганчокка-ла үүреткелдирип турар.

Болхоз эртken чылын хаван ажылынче шоолуг кичээнгей салбайн турганының түнелинде оон оруга алырлан харын караажалыг болган.

Хаваннарны амгы үеде ажаап турар 3 бижи четчир санныг күш-хүннерни санадып ап турар хирезинде-ле боттарының хүлээлгезинге харысаалга чок болуп турар. Болхозтуң өлөнде бар хаваннарның ажаалгазынче болхоз баштаар чери чогуур кичээнгейни салып, экижидерининг хемчегерни албас болза бо чылын хаван ажылындан оруга алыр хамаан чок, харын хей когаралга таваржып болур байдал тургустунуп келген.

К. САЛЫЫ.

Хереглекчилерниң чөптүг негелдези

Областың ыраак районнарының бирээзи Тожуның «Май 1» колхозта магазин колхозчуларның чамдык чүүлүл хереглелерни хандырбайн турар. Чижээ, колхозчуларның амгы үеде чүүлүл хереглел турар барааннары демир оруннар, шаажан ангтар болгаш бажынның өскө-даа элдепсиг хереглелери, саваалары, а ол ышкаш дүктен кылган чылыг хептер ол магазинде чок болуп турар.

Чонның негелдезин өзүүлээр ол бараанарны салыпта эрелдирер дугайында айтырыгны районуң баштаар черинге магазин эргелекчизи эш Кошлова чаңгыс удаа эвес тургузуп келген. Ынчыг түрбүже, райпо баштаар черинің даргазы эш Пешков хереглекчилерниң ол чөптүг негелдезин үнелеп көрбейн турар.

Колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг деннели бедээн тудуп-на культура-амыдыралдың хереглел бараанарынга оларның негелдези хүн-бүрү өзүп турарын Тожу райпозуның удурутукчулары барымдаалап көөр үүрлуг.

К. ТАРЫЛГА.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чөөн-Хемчик райпүүсөмунуң шагаа кылызының ажылдакчыларының амыдырал-чуртталгазынче райпүүсөмунуң болгаш облпүүсөмунуң иштики херектер эргелелиниң сагыш салбайн келгени-биле шагаа кылызының чамдык ажылдакчыларының кылдовказы, крышазы болгаш подвалы чок болгаш каш чылдар иштинде септеп көрбээн бажыннарда, эң ылангыя Малотов кудумчузунда № 32 бажынны үзерби ажыг чылларның дургузунда септелге кызбазынынан кижи чурттаар аргажок кылыр ирип үрелгенин, ынчыг болза-даа, ынча шагаа кылызының ажылдакчылары чурттап турарын илередип келээ корреспондент эш Е. Хемер-оол редакцияга чагаа чоруткан. Ол дугайын редакция облпүүсөмунуң иштики херектер эргелелиниге медээлээн.

Иштики херектер эргелелиниң начальныгы эш М. Артастың редакцияга дыннатканы болза, эш Хемер-оолдуң илередип турар фактылары шын. Районнуң шагаа кылызының ажылдакчыларының чурттап турар бажыннарын болгаш шагаа кылызының албан кыыр бажыңының капитал септелгезин бо чылын кылырары-биле тыныалаңы чоруткан болгаш 2426 рубльди районнуң шагаа кылызынге септелге кылырары-биле түскайлап берген. Шагаа кылызының ажылдакчыларының чурттап турары № 32 бажынының септелгелин дүрген кылырар сорулга-биле иштики херектер эргелели организастыг хемчегерни ап турар. Берүүнген капитал септелгелерни сентябрь 1-ге чедир доозар дугайында районнуң шагаа кылызынге айтышкын бердинген.

Номчукчуларның бижип турары

Танды районнуң Жданов аттыг колхозунуң бызаа ажылакчызы эш Үүремчи эртken чылдың август айда 52 баш бызаалар хүлээп алган. Бызаалар эки кажаа-биле. эки шынарлыг чем-биле хандыртынган. Бызааларның күжү дыка эки, эш Үүремчи оларның ажаалга, чемгерилгезин зоотехниктиг чурум өзүүлээр чорудуп турар.

Ч. КАРА-ООЛ.

Областың аймыр ажыл-агый эргелели өөредилге аннарны болгаш куштарны дириге хүлээп алыр дугайында чарлал кылган. Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчулары эштер Монгалбин, Кара-оол, Эрчаа олар бо чылын 155 торлаалы дириге тутканы, белеткел контора чыыга дужаагаан.

Н. МАЙГЫН-ООЛ.

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозу бо чылдың тудуунга 10 мун чудук кезип белеткээр планын күүсеткен. Ооң иштинден 7 мун чудукту орук агында үндүрген болгаш 320 чудукту тудуг кылырга белеткеп чонган. Белеткээн ыяштыг тудуг шелдериниче соөртуп эгелээн.

К. КИЖИРАА.

Танды районнуң Калинин аттыг колхозунуң Шоолда болгаш Халында кыштагларында 15 малчын өрегелер бар. Малчыннарның чагылгаларын болгаш чагаа бижиктерни үзүктел турар соруглга-биле колхоз баштаар чери гуськай почтачы тургускан. Почтачы эш Комун-оол ийи хонгаш-ла почтаны колхозчуларга чедирип берип турар. Ооң ангыда дерги садыы малчыннарга база үргүлүг барып турар.

Н. ХЫЯЫРТАН.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң клубунда боттынынгыр уран-чүүл болгуму эки ажылдап турар. Чыл эгезинден бээр колхозчуларга элээн хей концерттерни көргүскен. Болгумнуң киржикчилери Биделиг болгаш Туран фермаларында, кыштагларда колхозчуларга концерттерни көргүзүп турар.

И. ЩЕГОЛЕВ.

Чаа-Хөл районнуң «Тилелге» колхозунда школаның 1957—58 өөредилге чылында оттулар ыяштыг колхоз баштаар чери бүрүн белеткетирип берген. Школа чанында 450 кубометр ыяштыг дужургеп.

М. НОРБУ.

Чепсеглениишкинни дүжүрер талазы-биле КНО-нуң Комиссиязының Белеткел комитединиң хуралынга март 18-те В. А. Зоринниң чугаазы

Чепсеглениишкинниң дүжүрер талазы-биле КНО-нуң Комиссиязының Белеткел комитединиң бирги хуралынга чүве чугаалаан, бистиң хүннеривисте улустар аразының эң-бе чүгүл айтырыгларының бирээзин—бүгү-ле улустарның болгаш күрүнелериниң эрте-ажыктарынга шүүт холбашкан чепсеглениишкинниң дүжүрелиниң айтырыын чугаалажып көөрүнче комитет кирип турар-дыр деп ССРЭ-ниң төлөлекчизи В. А. Зорин демеглээн.

Бол Ассамблеяның чаңгыс ин-сетки-биле хүлээп алган шиитпирлерин боттанырарының оруктарын тыварының — улустар аразының боттуг контролун тургуспушаан, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаарын база күрүнелериниң чепсектиг күштерин болгаш чепсеглениишкинни дыка кызырарын хандырып болур чепсеглениишкинни дүжүрер дугайында улустар аразының дугуржулганы ажылдап кызырарының оруулгазы комитеттиң мурнунда салдынган деп совет төлөлекчи медеглээн. Бо айтырыгның талазы-биле дугуржулганы чедип алыры быжыг болгаш үр үениң тайбының хандырарынга оруту ажылдың бөөр ийик. Ол чөрүк улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун дыка кошкадырынга дузалы көргүзер болгаш улустар аразының өскө-даа айтырыгларын шиитпирлөөринге тааржымалыг байдалды тургузар ийик.

Амгы чугаалажышкынныларның чорудулгазында чепсеглениишкинни дүжүрелиниң талазы-биле практиктиг базымварның дугайында дугуржулганы чедип алырынче совет төлөлер бүгү күжениишкиннерни углаар дээрниң айытпышаан, амгы үеде атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаарын база ону күрүнелериниң чепсеглениишкинниден дүжүрер дугайында айтырыг онза үүрүткелиг болуп турар деп В. А. Зорин чугаалаан. Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти долузу-биле хоруглаарын чоорту үе-үеле боттандырып болур деп Совет Эвилели санап турар. Ынчалза-даа атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаарының нимти айтырыынан чепсектиг ол хевирлериниң шенелделерин хоруглаар дугайында айтырыгны ангылаары болгаш шенелделерни соксадыр дугайында дугуржулганы чепсеглениишкинниң дүжүрелиниң эскө айтырыгларының талазы-биле дугуржуушаанныр-биле холбаштырбайын, ону ам-на шиитпирлөөри ажыктыг болур.

КНО-нуң Бол Ассамблеяның XI сессиязынга бо айтырыг талазы-биле киирген совет саналдың дугайын чугаалавышаан, Совет Эвилелиниң ол саналдың чугаалажып көөруң Бол Ассамблеяның шиитпири-биле Белеткел комитединге саналдаан турган дээрзин Н. А. Зорин демеглээн. Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгже Белеткел комитеди эң-не чүгүлө кичээнгейни салыр үүрлуг болгаш делегейниң улустарының ону негеп турарын ёзүүлээр атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин доп-доваан соксадыр дугайында шиитпирни үүлээп алыр үүрлуг.

Чепсеглениишкинниң дүжүрелиниң тодаргай айтырыгларының талазы-биле ССРЭ-ниң туружун тодаргайдап чугаалаан, Белеткел комитединиң ажылында киржип турар бүгү күрүнелериниң талазында эки күзел бар туруп турда чепсеглениишкинни дүжүрер дугайында дугуржулганы чедип алырынга ажыл тилелиннес мооңнактар турбас үүрлуг дээрзинге совет төлөлериниң бүзүрелиин В. А. Зорин илереткен. Моон мурнундагы чугаалажышкынныларының чорудулгазында алаан каш чүгүлө айтырыгларының талазы-биле туруштарның чооңшулажышкыны харын-даа илерээнин холбаштыр ыяштыг дугуржулганы чедип алырынга бүгү арталар бар болуп турар. Белеткел комитединиң амгы сессиязы болза делегейниң улустары ону шагда-ла маңан турары чепсеглениишкинни дүжүрелиниң талазы-биле практиктиг хемчегерни ап чорудар үүрлуг.

«Кол Ассамблеяның соөлгү сессиязынга киргилээн бүгү-ле саналдарны бүгү тала-биле өөренип көргенинин соонда, бо айтырыг талазы-биле улустар аразының дугуржулганы эң-не дүргени-биле чедип алырының сорулгазы-биле Белеткел комитединиң ажылын эң эгезинден тура-ла чепсеглениишкинни дүжүрелиниң кол-кол айтырыгларын боттуу-биле практиктиг шиитпирлөөрининг орууна шинчилерни күзээп, Белеткел комитединиң киржикчилериниң туруштарын чооңшулыларынче чаа базынны кылыр деп Совет чазак шиитпирлээн» дээрзин В. А. Зорин чугаалаан.

Ону удуртулга болдургаш, Совет чазактың даалгазын ёзүүлээр совет төлөлер болза чепсектиг күштерни болгаш чепсеглениишкинни кыыырар база атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаар дугайында айтырыгның талазы-биле чаа саналды Белеткел комитединге чугаалажып көөрү-биле киирип тур.

ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННЕРНИ БОЛГАШ ЧЕПСЕКТИГ КУШТЕРНИ КЫЗЫРАРЫНЫҢ БАЗА АТОМНУГ БОЛГАШ ВОДОРОДТУГ ЧЕПСЕКТИ ХОРУГДААРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА АЙТЫРЫГ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ САНАЛЫ

Чепсеглениишкиннерни болгаш чепсектиг күштерни кызырарының база атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаарының дугайында улустар аразының керээни болза күрүнелериниң анаа чепсектиг күштерни кызырар талазы-биле, атомнуг, водородтуг болгаш массалыг ууртаашкынның чепсеөнин эскө-даа хевирлерин хоруглаар талазы-биле хемчегерни чорударынга, база ол хемчегерни ийи үе-чадаларның дургузунда боттандырарының турумунга холбаанаан моон алзанда айытkан кол байдалларны болгаш кирген турар ужурлуг.

Баштайгы үе-чада — 1957—1958 чылларның дургузунда чорудар хемчегер.

1957—1958 чылларның дургузунда дараазында хемчегерни ап чорудар:

1. Берээнин күштүг болу берген үениден эгелээш баштайгы үш айларның дургузунда ол керээнин киржикчилери күрүнелер болза чепсеглениишкинниң болгаш чепсектиг күштерни 1956 чылдың декабрь 31-де түрүп турган деннелинге үүр боттарының чепсектиг күштерин болгаш анаа хевирнин чепсеглениишкиннерин ээвүлеттес ышаш база чепсектиг күштерге болгаш чепсеглениишкинге боттарының дээвилелдерин ол соруглгаларга 1956 чылдың декабрь 31-де доозуган чылдың дургузунда быган чарыгалдарының деннелинге үдүр көөрүдетпес дээш базыннарны кылырлар.

2. Кандыг-даа күрүне улустар аразының тайбынынга улуг кыканыг болу берип болур чепсектиг күштерлиг турбазын дээш, дугуруткан деннелги доктаадыр, күрүнелериниң ол деннелги ажыл турар чепсектиг күштерин ол деннелге чедир кызырар. Баттынкан Штаттар, Совет Эвилели, Быдат, Великобритания болгаш Франция чепсектиг күштерин боттуг кызырышкынынын чорудар. Ол сорулгалар-биле айытkынган беш күрүнелер болза боттарының чепсектиг күштерининг санныарын кызырарын хүлээнирлер, ынчаарга ол санныар Великобританияның, Франциянын 1955 чылдың март 29-тағы сагынырыг бижинде болгаш Совет Эвилелиниң 1955 чылдың май 10-даты саналында көргүнген хемчегерден ашпас үүрлуг, ол хемчегер болза: Баттынкан Штаттар — 1 миллиондан 1 миллион 500 муң кижи чедир; ССРЭ—1 миллиондан 1 миллион 500 муң кижи чедир; Быдат—1 миллионнан 1 миллион 500 муң кижи чедир; Великобритания — 650 муң кижи; Франция — 650 муң кижи.

3. Айытkынган беш күрүнелер бүгүзү боттарының чепсектиг күштерин 1958 чылдың төнчүзүнге чедир дараазында деннеллерге чедир кызырар: Баттынкан Штаттар, ССРЭ болгаш Быдат 2.500 муң кижи чедир болгаш Великобритания база Франция — 750 муң кижи чедир.

Орта дүүштүр күрүнелериниң чепсектиг күштерге болгаш анаа хевирнин чепсеглениишкинниге дээвилелдери база кызырлыр.

4. Бүгү-ниитиниң тайбынын болгаш улустар аразының аңмыы чок чоруун быжыглаарын база агрессияның кыканының эвээжедирин бодавышаан, демографиктиг, географтыг, экономиктиг болгаш политиктиг факторларны киришкирип турар болуун дугуржулганың хемчегерни барымдаалап тургаш, эскө-даа күрүнелериниң чепсеглениишкиннерин болгаш чепсектиг күштерин кызырарының хемчегерни чепсеглениишкиннерни болгаш чепсектиг күштерни бүгү-ниитиниң кызырарының база атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаарының талазы-биле, а Совет Эвилели Варшава керээзининг киржикчилери чурттарның девискээринде турар болуунуң чепсектиг күштерин кызырар талазы-биле хемчегерни боттандырар.

Ынчан бүгү-ле атомнуг материалдарны чүгле тайбын сорулгаларга ажыглаар. Оон-биле кады атомнуг энергияны тайбын сорулгаларга ажыглаар талазынга экономиктиг талазы-биле кошкак хогжүлдүг чурттарга дуза көргүзериниче оваа кичээнгей салдынар үүрлуг.

4. Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң күрүнелериниң чепсеглениишкиннериден дүжүрери-биле кады атомнуг болгаш водородтуг чепсек кыдыр ажыглаарынга таарышкан ындыг ракеталарның бүгү-ле хевирлери чүгле тайбын сорулгаларга ажыглатынган түрүүн дээш башкартынар ракеталарга хамаарыштыр делегей контролюн тургузар.

5. Өскө күрүнелериниң девискээринде бүгү-ле дашпаны шериг, шериг-далай болгаш шериг-агаар базаларын үзүттээр талазы-биле хемчегерни доозар.

6. Баттынкан Штаттар, ССРЭ, Великобритания болгаш Франция Германияның девискээринде турар боттарының чепсектиг күштерин улам ыыап кызырар талазы-биле хемчегерни боттандырар.

Ындыг кызырылданың хемчээлдерининг дугайында айтырыгны моон сонгаар дүгүржүп алыр.

7. Баттынкан Штаттар, Великобритания болгаш Франция НАТО-нуң киржикчилери чурттарның девискээринде болгаш эскө-даа дашпаны күрүнелериниң девискээринде турар боттарының чепсектиг күштерин улам ыыап кызырар талазы-биле, а Совет Эвилели Варшава керээзининг киржикчилери чурттарның девискээринде турар болуунуң чепсектиг күштерин кызырар талазы-биле хемчегерни боттандырар.

Ындыг кызырылданың хемчээлдерин немей дүгүржүп алыр.

Күрүнелериниң шериг хереглелдериниг девелилелдерин кызырганының түнелинде хосталган акша-хөреңгилерни ол күрүнелериниң улустарының чаагай байдалын белиринге-даа, экономика талазы-биле кошкак хогжүлдүг чурттарга дуза көргүзериниге-даа ажыглаан турар.

(Төнчүзү 4-ку эрмин).

В. А. Зориниң чугаазының төнчүзү

(Эгези 3-ну арында. Төнчүзү).

Кошкак хөгжүлелиг чурттарның экономиктиг хөгжүлезинге идиг бәәр соруулга-биле кошкак хөгжүлелиг чурттарга дуза-амгалалчының түскай фондузун Бат-

ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННЕРНИ КЫЗЫРАРЫНГА БОЛГАШ АТОМНУГ ЧЕПСЕКТИ ХОРУГДААРЫНГА ХАМААРЫШТЫР ДЕЛЕГЕЙ КОНТРОЛЮНУН ДУГАЙЫ

Чепсегленииишкиннерни дүжүрер талазы-биле күрүнелериниң боттарынга алган хүзөлгелерин оларның күүседип турарын хайгаараары-биле ол соруулгаларга өргежок чугула бүгү-ле эргелерни болгаш албан-хүзөлгелерни әдилээн делегейниң боттуг контролюн тургузар.

1. Делегейниң контроль органы болза бүгү күрүнелер кереэни күүседирин хандырарынга өргежок чугула хемчээлге контрольду, оон иштинде доктаамал үндезинге хыналаны боттандырар.

Күрүнелерниң кереэде көрүнген хемчеглерин күүседип турарындан хамаарыштыр контроль органының албан-хүзөлгелери калбарар.

2. Бир күрүнениң өске күрүнеже хенертен халдашкынын болдурбас төлээде, делегейниң контроль органы баштайгы үеним дүргузуунга-ла күрүнелериниң девискээрлеринге кайы-кайызынга ажыктыг өгелерге улуг порттарга, демир орук бедирлериниң, автомобиль оруктарынга, аэродромнарга контроль албаннарын тургузар, олар болза чепсектиг күштериниң болгаш чепсегленииишкиннериниң айыылыг мөңгежилгези болу бербезин хайгаараар.

3. Европала соңгу-атлантика блогунуң болгаш Варшава кереэзиниң киржикчизи чурттарның кол-кол чепсектиг күштери турар районнарга соңгу-атлантика блогунуң күштериниң турары чөөн кызыгаардан болгаш Варшава кереэзиниң киржикчилери чурттарның күштериниң турары барыын кызыгаардан хамаарыштыр 800 километр чедир ханы хемчээлге агаарлан чурук тырттыржыр чорукту ажыглазарын сонуургалдыг талазар дугуржуп алыр.

Үстүнде санатынган бүгү-ле хемчегдерни боттандырганының соонда күрүнелерге чүгле иштики айыыл чок чорукту болгаш кызыгаар камгалалын деткиннерге эргежок чугула ындыг чогуур санныг милицияны (полицияны) хевээр артырган, чепсектиг күштерни болгаш бүгү хевириниң чепсегленииишкиннерин бүрүн үзүткаар дугайында айтырыгны түскай конференцияга чугаалажып көөрү күзенчиг болуп турар.

ЧЕПСЕГЛЕНИИШКИННЕРНИ КЫЗЫГААРЛААРЫНЫҢ БОЛГАШ ХЫНААРЫНЫҢ ЗОНАЗЫН ЕВРОПАГА ТУРГУЗАР ДУГАЙЫ

Чепсегленииишкиннерни дүжүрериниң айтырыын шинтпирлээринге чугула базым кылдыр Германияның ийи кезектеринин, а ол ышкаш оларның-биле кожа күрүнелериниң девискээрлерин киришти-тир, чепсегленииишкиннерни кызыгаарлаарының болгаш хынаарының зоназын Европага тургузарын ажыктыг деп санаар.

1. Зона дугайында айтырыг талазы-биле хамаарышкан күрүнелериниң дугуржулгазынга Баттышкан Штаттарның, ССРЭ-ниң, Великобританияның болгаш Францияның, ол зонаның девискээринде турар өске күрүнелериниң шериглериниң чогуур хемчээлдиг деңнелдерин баш бурунгаар көрген турар ужурлуг. Ындыг деңнелдериниң дугайында айтырыгны сонуургалдыг күрүнелер көөр.

2. Айыттырган зонага атомнуг шериг каттыжышкыннарының болгаш атомнуг база водородтуг чепсектиг кандыг-бир хевирлериниң турарын болдурбас чорукту дугуржулга баш бурунгаар көөр ужурлуг.

3. Зонада кирип турар күрүнелер боттарының харылзаларынга күштүг ажыглаарындан дадагалзаар болгаш бүгү-ле маргылдаалыг айтырыгларны тайбын арганар-биле шинтпирлээр деп хүзөлгелиг болуру дугуржулгага баш бурунгаар көрдүнген турар ужурлуг.

4. Зонада кирип турар девискээрлерде чепсегленииишкиннерни кызыгаарлаар талазы-биле хүзөлгелериниң күүсетиниң турарын дугуржулгаларның киржикчилери күрүнелериниң чепсектиг күштеринге болгаш чепсегленииишкиннериниг хамаарыштыр кады тургустунган инспекция доктаадыр.

5. Зона дугайында айтырыг талазы-биле дугуржулга чедип алдынгыже чедир, Германияның девискээринде боттары шериглериг 4 күрүнелер ол шериглерни боттарының көргенин ёзугаар ол күрүнелериниң түс бүгүзүнге тодаргайлатынган хемчээлдерге кызырарынче тышкан Нацииилар Организациязының эрге-хемчээлдеринге тургузар.

Кыдатның кереэден болдунган хүзөлгелериниң дугайында айтырыгны Кыдат Улус Республиканың киржилгези-биле көөр

Лейпцигте делегейниң часкы ярмарказының түңнелдери

БЕРЛИН. (СЭТА). Лейпцигте март 14-те доозулган 1957 чылда делегейниң часкы ярмарказы дайын сөөлүндеги үеде Лейпцигтиң бүгү-ле ярмаркаларының эң-не улуу болган. Ярмаркага нитизи-биле алырга, 662 мун ажыг немец болгаш дыштыкы аалчылар чораан, ол дээрге эртекенчылын чорааннардан барык 150 мун кижи хөй болуп турар. Аалчыларның аразында 78 чурттарның төлөөлекчилери турган. Ярмаркага 40 күрүнелер киришкен.

Лейпцигтиң ярмарказы социалистиг чурттарның дыштыкы садыг талазы-биле улуг аргаларлыын көргүскен. Чижээлээрге, ярмарканың организакчызы Герман Демократтыг Республика дыштыкы садыг дугуржулгаларын 2 миллиард 176 миллион марка (акша) нийти түнге чарган.

Ам-ты ярмарка иштики герман садыгы хөгжүдериниң хераанге база чугула ролду ойнаан. ГДР-ниң дыштыкы садыг организациязы барыын-герман фирмалар-биле 270 миллион ажыг марка түңнүг экспорт-импорт дугуржулгаларны чарган.

Термоядролуг чепсекти хоругдаар дугайында япон парламентиниң резолюциязы

ТОКИО. (СЭТА). Ядролуг чепсекти хоругдаар дугайында резолюцияны япон парламентиниң үстүкү палатазы бир үнбиле хүлээп алган. Атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаар талазы-биле боттуг хемчеглер амдыгаа чедир алдынмаан болгаш ол чепсекти шенээри үргүлчүлеп турар болган ужурунда япон парламентиниң үстүкү палатазы ядролуг чепсекти бүдүрерин, ажыглаарын болгаш шенээрин хоругдаар база күжениишкиннерни атомнуг энергияны чүгле тайбын соруулгаларга ажыглаарынче угландырар деп ыйгырыгны КНО-га болгаш бүгү-ле соңгуургалдыг чурттарга база дагын кылган деп резолюцияда чугаалап турар.

Япон чазактың каш удазы удурланыышкыннары турбуже, англи чазактың Оожум океанда Рождество ортулуктуң районунга водородтуг бомбаны шенээр дээш шинтпирин дугайты палата дендин харааданан сеткилин бодунуң резолюциязында илергейлеп турар.

Идролуг чепсекти моон ында шенээринден ойталаарынче Англияны, Совет Эвилелин болгаш АБШ-ты резолюцияда ыйгырып турар.

Францияда демократтыг парлалганы истеп-сүрүп турары

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирде колониалыг дайынны сойталандыр илередип турар парлалга органнарынга Францияның национал камгалал министерствозу шынгыы чөнгээлерлиг дыннадыгны чарлаан. Министерство чери солуннарның ындыг түүлдерин «француз армияның чорудуп турары хемчеглерни баксырадып турар» түүлдер кылдыр үнелеп турар.

Чазакка тааршпас түүлдерни болгаш Алжирде француз шериглер дугайында түүл парлаан солуннарны национал камгалалдың министри моон соңгаар суд иелелгезинге бөөр аларар деп дыннадыгга чугаалап турар.

Туниспиң министрлер чөвүлелиниң даргазының чугаазы

ПАРИЖ. (СЭТА). Парлалганың дыннадыын ёзугаар алырга, Туниспиң министрлер чөвүлелиниң даргазы Бургиба чүве чугаалаан, француз шериглерни Туниспен тедип үндүрер болгаш ол үндүрүшкүнүң негелделериниң дугайында Француз чазакбиле чугаалажышкын кылыр ужурлуг деп чугаалаан.

Гана күрүнеге хамаарышпас эргени тывысканын холбаштыр болган ёзулалга Туниспиң төлөөлекчизи болуп ол күрүнеге бодунуң чорааанының дугайын чугаалаан, Францияга чагырткан Того болган Дагомея чергелиг девискээрлерге, ылангыя Алжирге хамаарышпас эргени база тывысканнаан турар ужурлуг деп бодады Бургиба чугаалаан. «Оөң кожалары боттарының хамаарышпас эргезинин үретүнелерин ажыглап турда, Алжирни моон соңгаар-даа Францияның кезээ кыдыр көөрү канчап-даа таарышпас» деп Бургиба чугаалаан.

Чоокку үеде Ганаже түнге экономиктиг комиссия чоруур деп Бургиба чарлаан.

Областың XII спартакиадазы

Чуруктарда: (солагай талазындан оң талазынче): Март оол, Квитных, Антипина, Прудникова, Табуев болган Чащухин.

Фотолары О. Самбый-оолбиле С. Феоктистовтуу.

Эрткен улуг хүнде Кызылда «Совет Тывазының беш чылы» стадионунга чалыы назын тергиилээн турган. Кызыл хоорайның болгаш районнарның эң өөн спортчулары хаак болгаш коньки талазы-биле күштүг, аваңгыр, каштагай чоруктуп мергежилин көргүзер дээш ол хүн областың XII спартакиадазынга четкилеп келгеннер. Спартакиада күш-культурлуунуң чыскаалы-биле эгелээн. Спартакиадаанның тугун областың эртекен чылгы чемпиону Улуг-хем районнуң командазы болдурген.

Спартакиаданың программазынга ар болгаш хераажен спортчуларның эстафетазын база херааженнериниң 5 база 10 километрлерге, ар кижилериниң 15 болган 30 километрге хаак-биле маңнаарының, дагдан дүрген бадарының, хаак спортунуң харугда ийи хевириниң, коньки талазы-биле харугда хөй хевирлериниң маргылдааларын киргизеэн.

Спартакиада ийи хүн дургузунда үргүлчүлээн. Чарыштың баштайгы хүнүнде 5 километрге хаак-биле 3 кижи составтыг херааженнериниң эстафетазы, 10 километрге ар улустуң 4 кижи составтыг эстафетазы болгаш ар улустуң, херааженнериниң 500 метрге коньки талазы-биле чарыжы болган.

Коньки талазы-биле 500 метрге херааженнериниң чарыжынга Кызыл хоорайның спортчузу Антипина 59 секундада маннаан, бирги черни алган. Ийи болгаш үшкү черлерни база-ла Кызылдың төлөөлекчилери эштер Квитных биле Прудникова олар алганнар. Ол-ла хемчээлге коньки-биле ар кижилериниң чарыжынга 30 спортчулар киришкеннер. Анаа Кызылдың спортчузу Г. Чащухин 51,8 секундада маннаан, тиилекчи болган. Ийиги болгаш үшкү черлерни Морозов биле Мамитов олар алган.

Херааженнериниң коньки талазы-биле 3000 метрге маргылдаазы элээн күжениишкиннинг хевирлиг эртекен. Анаа Квитных (Кызыл) 7 минута 22 секундада маннаан, бирги черни алган, ынчаарга 500 метриниң чарыжынга тиилекчи болган Антипина ийиги черни алган. Коньки талазы-биле 5000 метрге ар улустуң чарыжы дыка сонуургапчыг болуп эртекен. Анаа Юрий Табуев 10 минута 17,2 секундада маннаан, хамыкты мурнаан келген.

Коньки талазы-биле харугда хөй хевириниң маргылдааларынга херааженнерден Антипина 240,049 санны алгаш тиилээн, ийиги болгаш үшкү черни Квитных биле Прудникова олар алганнар. Ол чарышка ооллардан Юрий Табуев 203 санны алгаш, Бүгү эвилелдиң чангыс-аай спортчу мергежилиниң III разрядының нормазын күүсеткеш, область чемпиону болган. Ийиги черни Чащухин, үшкү черни Морозов олар алганнар. Конькичилериниң ийи хүн дургузунда болган маргылдаазынга Хаактаарынга харугда ийи хевириниң чарыжы дыка солуп болуп эртекен. Ол чарыш ийи хүн үргүлчүлээн. Анаа Кызыл хоорайның хаакчызы Март-оол 319,2 санны алгаш бирги черни, Улуг-Хемниң хаакчызы Бабушкин 303,6 санны алгаш ийиги черни алган. Олар кайызы-даа спорттуң ийиги разрядының нормазын күүсеткен.

Областың XII спартакиадазының түңнел кежээки көдээ ажыл-агый техникумунуң актовый залынга болган. Командалар талазы-биле бирги черни Кызыл хоорайның күш культурчулары алган, ийиги черни Улуг-Хемниң, үшкү черни Каа-Хемниң күш-культурчулары алганнар. Кызыл хоорайның командазын областың күш-культура болган спорт комитединиң инициир кубогу болгаш бирги чергинең диплому-биле шаңнаан. Улуг-Хемниң болган Каа-Хемниң командалары вымпелдер-биле шаңнатылаан. Спартакиаданың маргылдаазынга бирги чер дээш тиилээн болгаш спорттуң бирги ийиги разрядының нормазын күүсеткен спортчуларга бижиктерни болгаш өртектиг шаңналдарны тывыскылаан.

Областың кышкы спартакиадазы болза, оон киржикчилериниң спортчу мергежилиниң өскенин көргүскен. Дөртен хос спортчулар Бүгү-эвилелдиң чангыс аай спортчу мергежилиниң I, II болгаш III разрядтарының нормаларын күүсеткеннер.

Ынчалза-даа спартакиаданың чамдык четпестерлиг болганын демдеглээр херек. Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Өвүр кышкан районнар спартакиадага шуут кирипшээнвер. Эрзин, Чөөн-Хемчик, Тожу, Кызылдың көдээ районнарының спортчулары коньки талазы-биле кошкак белеткенгеннер.

К. ХАНХАЛАЕВ.

Чурукта: Каа-Хем районнуң эстафета командазы (солагай талазындан) Л. Шулепова, Г. Агапова, О. Ланчикова.

Фото П. Колоствуу.

„Непсабадшаг“ солуннуң чүүлү

БУДАПЕШТ. (СЭТА). «Непсабадшаг» солуннуң «Мөңге шагда найырал» деп чүүлүнде бижээни болза:

Хүн бүрүнүң амыдыралынга-даа шынчы, ак-сеткилдиг болгаш дуза көргүсчүрүнге белен, билчир чорукту ёзулуг найыралдың демдектери кылдыр тодаргайлап турар бис. Улуста эки өөнүктер бар деп чүвени медереп билириниден артык эки ындыг таарымчалыг сагыш-сеткил улуста бар бе? Элээн каш шуургазының чүс чылдарның дургузунда амыдырал дээш, национал догуиаашкын дээш чазаакаан демисежип келген венгр улус хосталганының соонда бодунуң төөгүзүнде бир-ле дугаарында, социализмни тургузуп турар улустарның лагериниден ындыг өөнүктерни тып алган. Совет Эвилелиниң, улус демократиязының ырак болгаш божа чурттарының улустары бистериниг өөрүшкүүвүстү-даа, мунгаралывысты-даа бистеринигбиле хуваажып турар. Олар бистерниң

Имре Надьтың контрреволюстуг чазаа Венгрияны Варшава кереэзинден үнген деп каржы, кара-туразында болган дүрүм чокка чарлаан, социализм лагеринге чурттары-биле Венгрияның найыралын эң-не берге хүннерде чок кылырын күзээн. Ынчалзажок, бодун национал чазак деп адаптынып турган Имре Надьтың чазаан венгр нация-биле, контрреволюцияның эргеажыктарын чоннуң эрге-ажыктары-биле найыралдыг чурттарның чазактары дөмейлештирбейн турган. Бистиң өөнүктеривис биске шынчы арткан болгаш венгр улустуң байдалын чингедир деэш биске дузаларынче далашкан.

Бистиң улузувустуң эрге-ажыктары хамыктың мурнунда шериг болгаш политика талазы-биле дүрген дузаны негээн. Ындыг дуза чок турган болза ам тайбынга, быжыглып турар коруи-чуруминуң болгаш ыржым чорукту байдалынга чурттавас турган ийик бис. Ындыг дуза чок турган болза, саттынакчылар болгаш улустуң дайзынызары чуртту контрреволюстуг авантюраже книр тырта бээр турган ийик. Биске дузаламчының эргежок чугула чангыс-даа хевириниден бистиң алызыидан өөнүктеривис—акы-дүнгалышкы чурттар ойталаваан деп, ол солун айыткан.

Социалистиг лагерьниң чурттарының Венгрияга көргүскен материалдыг дузалажызының дугайын тодаргайлап бижээш, ол солун венгр улус бодунуң өөнүктеринин дузазы-биле контрреволюцияның соонда болган ээн-не берге айларда безин бергелерни ажыл эртип шыдаан.

Марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын Венгрияда парлап үндүрүп турары

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгрияның политиктиг ном үндүрер чери В. И. Ленииниң чогаалдарының бирги томун парлап үндүргеи. Ол-ла ном үндүрер чер Б. Маркстың «Капиталының» бирги томун парлап үндүргеи.

„Чорук чогузун“ деп кино дугайында чугаалажылга

Кажан бис «Чорук чогузун» деп кинону көрүп олурувуста ында болуп турар болуушкуннарга болгаш кестүп турар кижилерниң түс-түс овур-хевирлеринге хамаарышпас бижээнге ажыглаарындан дадагалзаар болгаш бүгү-ле маргылдаалыг айтырыгларны тайбын арганар-биле шинтпирлээр деп хүзөлгелиг болуру дугуржулгага баш бурунгаар көрдүнген турар ужурлуг.

4. Зонада кирип турар девискээрлерде чепсегленииишкиннерни кызыгаарлаар талазы-биле хүзөлгелериниң күүсетиниң турарын дугуржулгаларның киржикчилери күрүнелериниң чепсектиг күштеринге болгаш чепсегленииишкиннериниг хамаарыштыр кады тургустунган инспекция доктаадыр.

5. Зона дугайында айтырыг талазыбиле дугуржулга чедип алдынгыже чедир, Германияның девискээринде боттары шериглериг 4 күрүнелер ол шериглерни боттарының көргенин ёзугаар ол күрүнелериниң түс бүгүзүнге тодаргайлатынган хемчээлдерге кызырарынче

Төөгү салбырының бирги курузунуң студентизи В. Филатова киноиуң тазырычалыг болганын демдеглээш, амыдыралга берге ораагарлал деэш болза, ында ам-даа ужураштаан Андрейниң овур-хевириниң, ажыл-чанының дугайын эш Гвоздовская чугаалаан.

— Бүгү-ле чүүлдер-биле долу хандыртынган, амыдыралдың бергелериниге ам-даа ужураштаан Андрейниң овур-хевири Валиниинге дөмейлээрге, бөлүк улурланышкак. Көдээден келген, аданиеиң дузалакчызы, күш-ажылга ынак Алексей-биле Андрей институтка кирер деп тургаш ужуражы бээр. Алексейниң саңдар-хамаарыштазы-биле Андрей ёзулуг оруктуу тыпкан. Олар институтка киреринин экзаменин дужаап шыдавайн, аиаа кирбейн барза-даа, ёзулуг күш-ажылчы орукче кириптерлер. Ынчалзажок ындыг кижилер кедизинде боттарының күзелин ылавыла чедип алырлар — деп, ол чугаалаан.

Ол киноиуң дугайында сайгарылга чугаалажылгага хөй-хөй студентилер киришкеннер. Чөөн-Хемчиктиг болгаш

ОБЛАСТЫҢ НАЦИОНАЛ ШИИ ТЕАТРЫНГА

бөгүн

Виктор Гюгоиуң

МАРИЯ ТЮДОР

(Ханныг-каржы кадын-каан)

деп шиизи болур.

Эгелээри: Бежээниниң 8 шакта.

Дирекция.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, дажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кылдынының — 3 — 88, харылсалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдынының 4—98, партийни амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдынының база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00111 Культура эргелериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үдезилеткинден

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
24
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 60 (3772)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелиниң болгаш Венгр Улус Республиканың чазактар-партиялар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар (1 арын).

Көдээ ажыл-агыйның болгаш белеткелдиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының профэвилелдериниң ТК-зының Пленуму (1 арын).

Улуг Октябрьның 40 чыл ооңга уткуштур (1 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң бирги сессиязы (1 арын).

Тываның тараажылары! Бедик хүндүт дээш демиселге белеткеңер үлам күштелгирээх (2 арын).

А. Санчат.— Практиканың түңнели (2 арын).

К. Салыы.— Плерээн четпестерни шинтирлиг үзүткээр (2 арын).

П. Ушаков.— Мал кыштагаттыышкынның чедиишкининг доозар (2 арын).

Бистиң Кызыл хоорайывыстың бир эртеми (3 арын).

УПКЧ-ниң Бүгү-кыыт комитединиң үшкү сессиязы доозулган (4 арын).

Вьетнамның Улустуң армиязының Дээди командылалдынның медегелели (4 арын).

Египет чазактың сагындырыг бижии (4 арын).

Тудуг бригадири Хертек Темир

Чурттаага бажыннарының тудуун улам калбартыр, бистиң чуртувустуң бүгү ажылчы чоннарының чылыг, чырык, делген болгаш таарымчалыг бажыңнар-биле бүрүн хандырар дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың салган соруглаарын чедиишкининг боттандырар дээш «Тыва тудуг» трестизиниң комплексилиг (каттышкан) тудуг бригадазының бригадири эш Хертек Темир улуг ажылдарны кылган болгаш бодунуң бригадазының бүдүрүлге планнарын чүгле доллур аевес, харын ажыр күүседириве утланган хемчегларни ап чорупуп турар.

Хертек Темир Көкоолович тудугнуң кажгаан мергежилиг ажылакчызы. «Тыва тудуг» трестизиниң шүгүмүнге ол 1942 чылдан бээр ажылдап келген. 1945 чылга чедир өөреникчилеп бызаанаан. Аныяк облазының төвү Бызыл хоорайны чаагайжыдып сайзыралыр, ооң чурттакчыларын тазырымчалыг эки бажыңнар-биле хандырар дээш чаагай күзел тудугжугуң сагыш-сеткилинге сиңиишкеп.

1945 чылдан 1951 чылга чедир Хертек Темир бызанчыган кыйынаккай ажылдаан. Бо чылдарның дургузунда тудугжугуң түскай мергежили бедээн, Бызыл хоорайда хөй санныг чурттага бажыңнарының тудуунга ол эң идепкейлиг киришкеп. 1951 чылдан 1956 чылдың август айга чедир ол бызанчылар бригадазын удуртуп келген.

Хертек Темир чүгле мергежилиг тудугжу аевес, харын тудуг хөрээнин мергежилдиг организакчызы, тудугжуларның эптиг-аайлак, уягынгыр болгаш төлептиг удуртукчузу. Кижилер-биле ажылы хүн-бүрүле, шак санында канчаар чорударын ол эки билир. Тудугжуларның ягелекчи, чаа, эки санаалдарын, сүмелерин Хертек Темир чогуур үезинде үнелеп, оларның негедселерин, дилеглерин болгаш хереглелерин дыңнангыр, сагыш човангыр ёзу-биле хандырып берип турар.

1956 чылдың августан бөгүнге чедир ол «Тыва тудуг» трестизиниң комплексилиг бригадазын удуртуп турар. Ооң бригадирлээн комплексилиг тудуг бригадазы чурттага бажыңнарын шуут бүрүн белен кылган (штукатурлап, чугайлап, түүлбү суугларын тургузуп, крышаларын, кладовкаларын болгаш өскелерин-даа бүрүн кылып күүседкеш) ам хүлээдип берип турар. Бо эрткен чедиг айларның дургузунда Т. Хертектиң бригадазы дөрт-дөрт ааш ишти чурттаар дыка хөй бажыңнарны туткан.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериге чоокта чаа болуп эрткен сонгулаарга белек кылдыр комплексилиг бригаданың тудугжулары февраль айда бүгү тудуг ажылдарының планын 158 хуу, а марттың планын ам хуусаа бетинде ажыр күүседкен. Тудугнуң планын чүгле сан талазы-биле аевес, харын шынар талазы-биле воллаыр күүседирвиче улуг кичээнгейни бригадир үгленгирып турар. Тудугнуң шынары — тудуг ажылынга кол соруулга болуур дээрзин бригадир Хертек болгаш ооң тудугжу өөрү эки билир.

— Совет күрүнениң капитал салымышкыннарының күүсели-биле, а ол ышкаш күрүне чөзилизиниң дузазы-биле бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары 1957 чылга 46 миллион дөрбелчин метр нийти шолдуг чаа бажыңнарны план ёзугаар алырлар болгай. Бистиң бригадавыстың бо чылын туткаш, ажыглалга киирери 32 чурттага бажыңнары ол улуг планның база кезээ болуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының төөгүлүг дөртен чыл ооңга. Белек кылыр бистиң бригадавыстың кежигүнери тудугнуң кол-кол ажылдарын октябрь 1-ге чедир кылып доозарын, а тудугнуң бүгү планын декабрь 20-де бүрүн күүседирин хүлээнип алган эрестиг ажылдап турарлар— деп эш Хертек чугаалап турар.

Тудугжуларның хөй нуруузу алган хүлээлгелерин хүн-бүрүле, декада санында ыракта ажыр күүседип турар. Оларның аразында бызанчы Ооржак Буяновалл, Комбуй-оол, Макаренко, Маадыр-оол, Кривенков, Чытаар-оол болгаш оон-даа өскелер. Олар Улуг Октябрьга алдар болдурган тудугжуларның социалистиг чарыжының тилекчилери болуп турарлар.

Хертек Темирнин бригадазының үетүнде чедиишкиннериниң кол үндезини чүдел дизе, партийжи масса-политиктиг ажылы тудугжулар оргунунда дээре тургускаанында, күш-ажылдың сагыша-чүрүмүн быжыглаанында болур. Чаз-чаа лекцияларны, бесеаларны тудугжулар дыңнап, солуннарны хүн-бүрү номчуп турарлар.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутады эш Хертек Темирнин башталган тудуг бригадазының кежигүнерин боттарынга алган хүлээлгелерин эрестиг күүседип шыдаар, чаагайжыыпыр түткан чаа-чаа бажыңнарны хоорайның чурттакчыларынга бөөр дээрзинге чигжиишкин турбас.

Пландан ажыр 250 муң метр пөс

ТАЛЛИН. (СЭТА). Улуг Октябрьның 40 чыл ооңуң алдары дээш алган хүлээлгелерин «Балтийская мануфактура» комбинатның коллективи чедиишкининг-биле күүседип турөр. Чылдың эгезинден тура планнан ажыр барык 250 муң метр пестү олар бергеннер.

Улуг Октябрьның 40 чыл ооңуң байырлаарынга белеткел дугайында СЭБП ТК-ның Доктаалы коллективке бүдүрүлгечи идепкейниң чаа кодургуушкүнүн болдурган. Мастерниң дүвелакчызы Харри Карьяхяри уздурткан ийги пөс салбырының коллективи оңза бедик бүдүрүлгелии-биле ажылдап турар. Ол коллектив хүн-бүрүлүеде планнан ажыр продукцияны берип турар.

— Чепсек-херексеглерниң бүдүрүкчулуун бо чылын 1,5 хуу бедиңер деп бистиң пөс фабрикавыстың коллективи шинтирлээн,— деп эш Карьяхяри чугаалап турар. Он-он муң метр немелде пестү бөөр арганы ол чорук биске бөөр.

Көдээ ажыл-агыйның болгаш белеткелдиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының профэвилелдериниң ТК-зының Пленуму

Көдээ ажыл-агыйның болгаш белеткелдиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының профэвилелиниң ТК-зының үшкү Пленуму март 19—20-де болуп эртеп. РСФСР-ниң болгаш Казахстанның совхозтарында чурттага болгаш культура-амыдырал тудуунуң айтырыгларын чугаалажып көрген. Орта 1956 болгаш 1957 чылдарда профэвилелдериниң болгаш күрүнениң социал страхованиезиниң бюджеттерин база чугаалашкан болгаш бадылаан. Пленумга ийи чүе хире кижи киришкен.

— СЭБП ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонгаы үениң дургузунда чурттуг совхозтарынга болгаш МТС-териге 10,5 миллион дөрбелчин метр хемчээлдиг чурттага шолуң тутказ, ооң иштинде 5.200 мунну күрүне чөзилизиниң дузалакчызы-биле кижилер хүрүзүнде тутквлап алган. Бүр черлерни шингээдиринин районнарында күртиениң күсели-биле 1200 мун дөрбелчин метр чурттага шолуң база хөй санныг хуу бажыңнарны туткулаан деп профэвилелиниң ТК-зының даргазы эш Егуразов бодунуң илетселиңге чугаалаан.

Совхозтарның ажылчыннарының амыдыралының болгаш культурлуг дыштанылгазының дугайында ажыл-агыйлар болгаш профэвилел организациялары чогуур сагыш салышкынын илередип турган черлерде ол кыска хуусаа иштинде хөй чүүлдерни бүдүрген дээрзин практика көргүзүп турар. Россия Федерациязының 1956 чылда чурттага тудуунуң планы ажыр күүсетинген. Чоокта чаа-ла ээп турган ховуларда хоорай хевирлиг чаагайжыткан суурлар тывылгылап келген. Ынчалза-даа, хөй-хөй областтарда совхозтарның ажылчыннары чаагайжытынган чурттага бажыңнары-биле ыынчага чедир хандырыгдаваан. Школалар болгаш уругнар албан черлериниң тудуунуң планы ыырындай каш чылдар иштинде күүсетиннейн турар. Хөй-хөй совхозтарда клубтар, магазиннер, эмнелге черлери, аныяктарга улуг кереетиг болуп турар спорт стационнары чок болуп турар. Профэвилел организациларының хереэ болза чурттага-амыдыралының тудуунуң планнаашкының болгаш күүседелиниң чорудулгазын үргүлчү харагазап турары, тус черниң материалдарынган ажыл-агыйжы аргабиле бажыңнар тударының эгелекчи саналдарын бүгү хемчеглер-биле деткиири белүр. Бар туруп турар чурттага бажыңнарының байдалын болгаш чогуур ойүнде сентээрин база харагазаары эргежок чугула.

Совхозтарда чурттага-амыдырал байдалдарын эжиидер дугайында илетселдерни РСФСР-ниң совхозтар министриниң орлакчызы эш Рябов болгаш Казахстанның совхозтар министриниң орлакчызы эш Шушарин олар кыланнар.

Профэвилел ТК-зының үшкү Пленумуну 1957 чылда бюджеттерни бадылаан. Чурттага тудуун, совхозтарның ажыдавчыларын культура болгаш амыдырал талазы-биле ханыраарын улам ынай эжиидиринин болгаш четпестерни үзүткээрининң дугайында алыр хемчегларни Пленум айыткан. Октябрьның Улуг революциязының 40 чыл ооңга тудугнуң планын хуусаа бетинде күүседир деэш чарыштыг калбартыр чорударын профэвилел организацияларынга Пленум хүлээткен.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң бирги сессиязы

Бо чылдың мартың 21—22 хүннеринде ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң бирги сессиязы болуп эртеп.

Сессияны депутат эш С. К. Тока бодунуң эге сөзү-биле ажыткан. Чаа сонгуткан депутаттар партияның болгаш чазактың шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш мурнакчы одуругга туржуп, сонгузбчуларының бедик илегелии күүсединиң шыдаар дээрзинге бүзүрелин илереткен.

Сессияның даргазынга депутат эш А. Б. Юмбу, секретарынга депутат эш А. И. Рубова сонгуткан.

Сессия мандат комиссиязын сонгаан, ол комиссияның даргазы эш О. А. Толгар-оолдуң илеткелин дыңнаан. Бо чылдың март 3-те болуп эртеп чер-чер Советтериниң сонгулдалары ажылчы чоннарның политиктиг болгаш күш-ажылчы кодургуушкүнүнүн, Коммунистиг партияны болгаш Совет чазактыг долгандыр совет кижилериниң улам сырый каттыжышкынынын деңээ-биле болуп эртеенин илеткелчи демиселээн.

— Область Совединге сонгулдалар талазы-биле 100 сонгулга округтарынга депутаттарның кандидаттары чогуур бадыалашкыннарны алган. Ол сонгулга округтарының бүгү сонгузчуларының 99,95 хуузу бадыалашкыннарга киришкенин база оларның 99,52 хуузу коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары даэш боттарының чангыс кижи дег бадыалашкыннарын бергеп. Сонгулдалар ленинчи национал политиканың чайынналчак тиилелгезин көргүскеп. Область Совединге бүгү сонгутурган 100 депутаттарның аразында тывалар 62, орустар 27, оон өске националдардан 11 кижи бар. Депутаттарның 50 ажыг хуузу ажылчыннар болгаш колхозчулар, 36 хуузу хереэженнер болуп турар. Область Совединниң депутаттарынга бо чылын сонгутурганнарның 53 хуузу коммунистер, 47 хуузу партия кежигүнү эвестер. Оларның аразында 19 комсомолчулар бар. Депутаттарның 70 хуузу бо чылын бир лугаар сонгутурган — деп ол чугаалаан.

Сонгулдалар совет демократиязының бүгү-де чүруумнарынга болгаш принциптеринге дүүштүр эртеенин эш Толгар-оол түнней чугаалаан.

Сессия организастыг айтырыгны чугаалашкаш, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң даргазынга эш А. М. Чимбаны, күүсекчи комитеттиң даргазының бирги орлакчызынга А. А. Мозленкону, даргазының орлакчыларынга аштер Х. А. Анчимаа, А. М. Тарасов оларны сонгаан. Облүүсөвөмнүң секретарынга эш Г. В. Иванов сонгутказ.

Область Совединиң күүсекчи комитединиң кежигүнеринге аштер С. К. Тока, М. Б. Артас, А. Б. Юмбу, Т. К. Хертен, Н. К. Курбатский, С. Ч. Даваалай, Д. И. Бай-Кара, С. А. Серекпей, Н. А. Сергобов, И. И. Цевменко олар сонгутурганнар.

Сессия облүүсөвөмнүң кылыстер эргелекчилерин болгаш эргелелер начальниктерин бадылаан. Областың улус өөредилге кылдынның эргелекчизинге Х. Б. Болдур-оолду, сан кылдынның эргелекчизинге эш А. И. Каплуновту, кадык камгалал кылдынның эргелекчизинге эш С. А. Серемпейни, коммунал ажыл-агый кылдынның эргелекчизинге эш А. А. Звездочкинни, организтуктор кылдынның эргелекчизинге эш А. М. Зайцевти, ниити кылдыг эргелекчизинге эш А. А. Влизаринни, көдээ ажыл-агый эргелелинин начальнигинге эш И. И. Цевменкону, чурт үлетпүрүнүн эргелелинин начальнигинге эш К. Е. Кошкаровту, одалга үлетпүрүнүн эргелелинин начальнигинге эш Н. А. Борзенкону, түүгүг материалдарының үлетпүрүнүн эргелелинин начальнигинге эш А. Д. Лутаниннн, автотранспорт болгаш чазагыг орутар эргелелинин начальнигинге эш О. Т. Ензалты, культура эргелелинин начальнигинге эш Л. Б. Чадамбаны, иштики хереглер эргелелинин начальнигинге эш М. Б. Артасты, колхозтар түүгүнүн эргелелинин начальнигинге эш В. С. Шелемотовту, түүгүг болгаш архитектура кылдынның эргелекчизинге эш С. Д. Деменновту, облплан комиссиязының даргазынга эш И. Е. Томиянинни, күш-культура болгаш спорт хөрээнин комитединиң даргазынга эш П. И. Горбуновту сессия бадылаан.

Сессия облүүсөвөмнүң чанынга чедиг токтаамал комиссияларны тургускан болгаш оларның даргаларын, кежигүнерин сонгаан. Бюджет-сан комиссиязының даргазынга эш М. И. Агаповту, көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер комиссиязының даргазынга эш А. Д. Армаалайны, улус өөредилгезинин болгаш культура чырыышкын ажылының талазы-биле комиссияның даргазынга эш О. Н. Сагаан-оолду, үлетпүр, транспорт, харылзаа, орук түүгүнүн талазы-биле комиссияның даргазынга эш В. А. Харламовту, калык камгалал, социал хандырыга, күш-культура болгаш спорт талазы-биле комиссияның даргазынга эш М. А. Исаевамы, садыгның болгаш ниитиниң чемненилгезинин талазы-биле комиссияның даргазынга эш С. С. Торуг-оолду, хоорайның болгаш көдээниң түүгүларкының, коммунал ажыл-агыйының болгаш чаагайжыдыганың талазы-биле комиссияның даргазынга эш Н. С. Намайны сессия сонгаан.

Ооң ынай 1957 чылга областың улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң күрүне планының дугайында облүүсөвөм даргазы эш А. М. Чимбаның, 9156 чылга область бюджединиң күүселдезиниң база 1957 чылга бюджеттиң дугайында областың сан кылдынның эргелекчизи эш А. И. Каплуновтуң илеткелдерни сессия чугаалашкан.

Сессия сонгузкуларының чагыгларын күүседир талазы-биле хемчегларни дугайын чугаалашкан болгаш ол талазы-биле шиитпирни хүлээп алган.

Сессияның дугайында отчёт түскай парлатынар.

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга уткуштур

Чаа хүлээлгелер

Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының чолаачылары болгаш септекчилери «Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңуң байырлыңга белеткелдиң дугайында» СЭБП ТК-ның Доктаалын улуг сеткил ханыышкынынбиле утчуп хүлээп алганнар.

1957 чылда коллективтиң соруглазының дугайында, СЭБП ТК-ның бо доктаалын күүседир талазы-биле кандыгкандыг чүүлдерни кыска чогуурул дээрзин транспорт конторазының начальнигги эш Барлыгов коллективтиң чоокта чаа болган хуралынга тодаргай чугаалаан.

— Чүүк соөртүлезинин планын бистиң конторанын чолаачылары эрткен чылын болгаш бо чылдың баштайгы айларында чедиишкининг күүсетпеннер. Бистиң мурнакчы кижилеривис эштер Батаргин, Ушаков, А. Базанцев, Бонларев, Бочаров, Назытпай, Зуев, Медведев, В. Базанцев болгаш өскелер-даа ай санында нормаларын үргүлчү 170 — 185 хуу күүседип, коллективте социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар, — деп ол уламчылап чугаалаан. Бисте четпестер чок, бүгү-де чүүлдер шуптү чедиишкининг чоруп турар деп санаар болбас. Бисте ам-даа четпестер бар, ол четпестерни шинтирлиг үзүткээры, күш-ажылчы чаз-чаа тиилелгелерни чедип алыры бистиң сонгаарлалыы болбас соруглавые болур.

СЭБП ТК-ның Доктаалынга холбаштыр бүгү коллективтиң ханы сеткил ханыышкынын, ол чугула документтиң өөрүн хүлээп алганын илергейлээн эштер Вильвер, Бонларев болгаш өскелер-даа хураага чүве чугаалап, боттарынга тодаргай хүлээлгелерни алганнар. Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының септекчилери байырлыга алдар кылыр бүдүн чылдың онзалгаларын ноябрь 7-ге чедир 150 хуу күүседирин хүлээнгеннер.

Күш-ажылчы белек

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык көдээ Совединиң ажылчы чоннары бо чылын 120 уругларга чурттаар 4 өрөөдерниг чаа интернат түүп алырын шинтирлээн. Улусчу арганың методу-биле тулар ол интернат 1957—1958 өөредилге чылының эгезинде ажыглалга киргеп турар.

Тудугга белеткел ажылы амгы үеде кидин-не түүгүлеп турар. Чоннуң ботинеишкейлиг күш-ажылчы кодургуушкүнүн көдээ Совет болгаш «Большевик» колхозтуң баштаар черн детпин турар. Сөөлгү хүннерге чедир школа чаныныз ыыка хөй тулуг ыяжын акпеп дүжүрген. Ол болза, Октябрьның байырлалынга чоннуң күш-ажылчы белээ.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болур оюнга телептиг ужуражыр дээш Кызылдың алгы заводунуң коллективи күженнишкининг ажылдап турар.

Чурукта: заводтуң эң эки алгы кылыкчылары Г. М. Смирнов биле С. П. Вэцн. Олар ай санының бүдүрүлге онзалгаларын 160—170 хуу чедир күүседип турарлар.

Фото В. Лутвоотуу.

Бедик орулга дээш

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелининг ногаа бригадазы терээн колхозунга чыл бүрү улам-на хөй орулганы киирип турар. Бригада 1955 чылда 30 мун, а эрткен чылын 60 мун рубль орулганыг болгаш, бо чылын оонгаа бедик, 80 мун рубль чедир орулганы киирерин хүлээнгеп. Колхозчу ногаажыларның сөөг бөтүг ажыл-херектен ка-

рышпас.

Олурутулга белеткел организастыг чорун турар. Бо хүннерде парникгерниң 11 онгарлары, 220 рамалар, 440 шывыглар белеп. Рассадаларны 60 мун ажыг ирик-шөлек саважыгаштарда олурутуп эгелей бергеп. Удобрениеге 120 тонна өлекти болгаш 2 тонна ажыг хүдүг чыгтаан.

Бригада бо чылын картофельнин гектарынган-на 135 центнер, ногаанын гектарынган-на 120 центнер дүжүттүг өстүрүп, ажаан алырын хүлээнгеп. Бо талазы-биле Молотов аттыг колхозтуң ногаа бригадазын чарышка кыйгырган.

Тудуг бригадазында

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудуг бригадазы бо ажыл-агый чылында элээн хөй тудугларны кылыр. Тудуг шыяның белеткелин дүргедилир соруулга-биле колхоз баштаар черн тудуг бригадазында эр-херээжен 66 кижини, 25 аътты болгаш бир машинаны быжыглаан.

Бригада бо чылын 1500 кубометр ыяш белеткээш планынган 1380 кубометрни белеткээш машина оргунче үндүрген болгаш тудуг шөлдеринде 425 кубометрни дүжүрген.

Бестинген ыяштың сөөртүлезинин дүргедилир дээш бригада организастыг хемчегларни ап турар.

Тыванын тараажылары!

Бедик дүжүт дээш демиселге белеткелди улам күштелдирээл

Областын колхозтарында тарылгага белеткел

Улуг-Хем районунун Калинин аттыг колдо ажыл-агый артелиниң № 1 хову бригадазы 1600 гектар шөлге чажар тарыа культураларының үрезинин бүрүн белеткеп.

Колдо ажыл-агыйның еске-даа чепсек-херекселдериниң 20 илиринің септелгенин доозкан, 30 аътты тарылга эгелегиже тургузу азыраары-биле тускайлаан.

М. БАГАЛДАЙ.

• • •

Сут-Хөл районунун Калинин аттыг колхозунун Өтөк-оолга улуртурган ногаа бригадазы парник кылыр 8 онгарыны казып, негаа шөлүн кажылаарынга 1500 чүүрүкту кескен, сөөртүп алган, ногаа шөлүнде 75 тонна едекти, парниктин 8 г онгаларында 8 тонна едекти белеткеп урган. Чөлүктүнүп ажыглаар сигенни база белеткеп алган.

Ногаа тарыырынга белеткеп ажылынга херээжен колхозчулар Белек, Саглаты, Доспаа кыскаа мурнакчылар хөй.

О. БОРАШ.

• • •

Чөөн-Хемчик районунун «Большевик» колхозунун тараажылары бедик дүжүт өстүрүп алырынга курукаан черин ажыглаарын шинитпирлеп алганнар.

Артелиниң хову бригадазы Семис-оолдун удуртулгазы-биле Улуг-Дөргүнүүн карааганын дуруп арыглаарынга бедик кодургүшкүнүүт ажыдан турар. Ол бригадада 52 кижи бар.

К. ЧЫЛБАК-ООЛ.

Дарган Дамдын-оол

Өвүр районнун «Коммунизмче орук» колхозунун дарганы Дамдын-оол 7 чыл иштинде дарганнап келген. Дамдын-оол ам часкы тарылгага белеткел ажылын чорудуп турар. Тарылгага кирер 160 аъттың дагаларын белеткеп кылган, 12 анаазынналарын, 8 илиирлерин септээн. Дүжүлгелиг дарганның үстү холунаан бүткен чамдык эдилелдер культура-амыдыралдың болган бүдүүлгенин түдүгларынче эвээн эвес киргизээн.

Дамдын-оол дарганнарындан аңгыда колдо ажыл-агый машиналарын эптээрин, үрелген кезектерин септээрин эки билир. Автомашиналарның, комбайннарның болган тракторларның үрелген кезектерин кылып келген. Оон-биле кады чазанар ажылды база кылып турар. Кылганы соңга рамалары, шанак болган еске-даа ажыл-агый херекселдери колхозчуларның эки болу берген. Дарганның чүткүдүг күш-ажылын колхоз баштаар чери үнелеп, өртектиг чүүлдер-биле шаннап келген. Ол эртken чылын акча-биле безин 5000 рубльди ажыдаан алган.

К. СОНАМ.

Тарылгага организастыг белеткел

• • •

Чөөн-Хемчик районунун «Искра» колхозунун колхозчулары Октябрьның алдарыг 40 чыл ойнга чедиишкинниг ужуражыры дээш часкы тарылгага организастыг белеткенин турарлар. Хову ажылының бригадазы тарылга шөлүнде 67 тонна едекти төккен, 25 гектар шөлде хар кызырындырышкынын чорутkан. Ол ышкаш 16 аъттарның дериин белеткээн, 1 сеилкаңы, 15 тергени, 15 илиирни септээн, үрезин сөөртүнге 12 хааржактарны кыйган.

Бо чылын 2500 гектарга чажар үрезинин бүрүн белеткээн. Кара-Талда суттарылга бугазының дөзүн септээринге 30 кубометр шинты экеп алган. Ол ышкаш хову турлагаларынга 2 бажың туйар шинты машина оруунда сөөртүп алган. Турлагда культбазаның түдүүн ам доозар четкен, механизаторлар чүрттээр бир бажының ажылгага кирген.

К. ШУЛЬУ.

Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхоз часкы тарылгага белеткелин барык доозкан.

Үрезинге 120 тонна кызытасты, 43.5 тонна арбайны, 23,5 тонна сулаңы болган 8 тонна чингетараазы белеткээн. чажын болур шинарынга чедир шүүтүүн арыглап алган. Септелге база багай эвес: 64 илиирлерни, 29 тертелерни, 1 сеилкаңы болган 3 анаазынналарны белеткеп алган. Ол ышкаш 80 аъттарның дерии белеп.

Часкы хову ажылын кыска үеде бедик агротехниктиг негелдер ёзугаар чорударынга ажылчы планны колхоз баштаар чери чогаадып турар. Бедик дүжүтү өстүрүп ажаан алыры Октябрьның алдарыг 40 чыл ойнга чедиишкинниг ужуражыры дээш часкы тарылгага организастыг белеткелин барып

АЛДЫГЫ БЕШ ЧЫЛ ПЛАНЫНЫҢ ИЙИГИ ЧЫЛЫНДА

Бистиң Кызыл хоорайывыстың бир эртени

ЧУРТТУҢ БУГУ ЧЕРЛЕРИНДЕН

Машиналар болгаш самолеттар Кызылга хөй санныг чагааларны, солуннарны, журналларны, акша шилчидилгелерин болгаш өске-даа чүүлдерни әкеп турар...

Эртен дан бажында келген почтаны сайгарган. Хөй-хөй чагааларның хаптарының даштында оларны чоруткан хоорайларның аттары: Ленинград, Москва, Киев, Кировоград, Иркутск, Новосибирск, Чөөн Сибирьниң чаа тудугларының черлери.

Ол чагаалар болгаш солуннар удатпайн баар әәлеринге чеде бээр. Чагаалар чедирикчизи Мария Кораблина чагааларны болгаш солуннарны дүрген-не хүлээп алгаш, бодунуң харыылаар участогунче — Найырал кудумчузунче чоруптар. Ында чурттап турар сад өстүреринге чнакшылдыг А. П. Булгаковка журналларны, оон өскелерге чагааларны, солуннарны, чамдык кижилерге акша шилчидилгезиниң дугайында дыцнадыгларны Мария чедирип бээр. Ону чурттакчылар кала-даа күзелдиг-биле хүлээп ап турарлар.

Харылзаанның ажылдакчылары хүн бүрүде кызылчыларга, хоорайның үлетпүр болгаш албан черлеринге муң-муң кезек солуннарны, журналларны, чагааларны чедирип турар. Оларның саны каш-ла чылдар мурнунда турганындан каш катап көвүдээн. Ишкир сумкаларга—областың төвү Кызылда үнүп турар «Тувинская правда», «Шын», «Тываның аныяктары», «Сылдысчыгаш», бистин Төрээн чуртувустуң найыслалы — Москвада үнүп турар «Правда», «Известия», «Советская Россия», «Комсомольская правда» болгаш өске-даа хөй-хөй солуннар.

Эртен хоорай чоогу черлерже ноогаан автобус үнүптер. Ол машина хоорайның амыдыралында чаа чүүл болуп турар. Ол болза харылзааның көжүп чоруур салбыры. Харылзаа салбыры машина Сесерлигниң, Чербиниң, «Совет Тыва» колхозтуң болгаш өске-даа черлериниң чонунга чагааларны, солуннарны, посылкаларны чедирип, оларны харылзаа-биле хандырып турар. Ол черлерниң ажылчы чоннары ам посылкалар азы акша шилчилгелери алыр дээш Кызылче чоруп, орукка үнелиг шак үени өртирбес апарган.

Дан адып келгенде

Дан хаазы саргарып келген. Эртен эрте. Хоорай одунган. Хоорайның кол магистралы — Ленин кудумчузунда чырыткының ээзи — Кызылдың электри станциязының дежурныйы шагынче көрүп турар. Даштыкы чырыткыны өжүрүп болур. Кол магистральдың фонарлары харыгла өже бээр.

Кудумчулар кижилерниг апарган. Красноармейская, Кочетов болгаш өскедаа кудумчуларда чүктүг автомашиналар аргыжып эгелээр. Кудумчуларга хөй шимчээшкин эгелээр мурнунда асфальтылыг оруктарны аштап алыр дээш дворниктер далажып турарлар. Кызылчылар ажылдап чоруурда кудумчулар арыг сиилиг болур.

Сес шак. Электри станциязының дежурныйы хоорайның бүдүрүлгелери ажылдап эгелей бергени-биле электри күжүнүң хереглели улгадып турарын хайгаарап көрүп турар. Ыяш заводу, далган дээрбези, типография болгаш өске-даа бүдүрүлгелер ажылдап эгелээн. Баштайгы сменаның ажылчыннары станоктарының чанында турупкан. Олар моторларны ажылдаптар. Алдыгы беш чылдың ийиги чылының күш-ажыл хүнү мынчаар эгелээр.

Хоорай хөделип үнген...

Электри энергиязы бүдүрүлгелерни чамыкта доллур хандырбайн турар. Ол черде билдингир. Хоорай өзүп турар болганда электри энергиязын хереглээри хүнбүрү өзүп турар. Ынчалза-даа ол четпес чорук удатпас чайлатынар. Хоорайның чөөн талазында беш муң киловатт күчүлүг чаа электри станциязының түдүү чоруп турар. Октябрьның 1-ге чедир ийи бүс котелдары ажылдаар болгаш баштайгы бүс турбиназы хоорайга 2500 киловатт шак электри энергиязын бээр. Ол түдүгүнүң шөлүнге тудугжуларының найыралдыг ажылы эртен эртеден эгелеп хайныккан.

Башкарылганың кол корпузу болгаш административ бажыңнары бедип үнгүлээн, станцияның кол бажыңының ханазын түдүп турар. Монтажниктер өштер Спицын, Загороднюк, Бондарев болгаш өскелер-даа база ажылдап эгелээн. Монтаж ажылы дээрге, ажыглалга киирерининң сөөлгү ажылдары ол. Чурттуң өске тудуг черлериниң дуржулгазын ажыглап турар монтажниктер чедишкинниг ажылдап турарлар. Олар хүн бүрүде бүдүн чартык — ийи нормаларны күүседип, бирги чартык чылда кылыр ажылды күүседеткеш, ам ийиги чартык чылдың ажылдап турар.

Иелери ажылдап турда...

Эртен ажыл шагы эгелээрининг мурнунда муң-муң кызылчылар ажылче далажып чоруп турарлар. Хоорай иштининг автобустары эртениң-не чык долу пассажирлерлиг чоруп турар. Оларның аразында бичии уругларын ап алган иелер хөй. Ол иелер ажылдап эгелээр мурнунда уругларын яслилерге болгаш уруглар садтарынга чедирип каарлар.

Кызылда чүс-чүс бичии уруглар барып турар элээн каш уруглар яслилери болгаш шөлдери бар. Иелери ажылдап турда олар яслилерге болгаш уруглар садтарынга хүнзээрлер, а чамдыктары аңаа бүдүн неделяда бажыңынче чанмайн турарлар.

Келир чылын уруглар яслилеринге болгаш садтарынга 270 оруннар немежир. Ам аңаа хереглээр бажыңнарның түдүү чоруп турар.

...Ленин болгаш Щетинкин кудумчуларының аразында ясли. Оортан дыштынгланын болгаш культураның паркы ырак эвес. Эртенгиниң сес шак четпээнде-ле яслиниң эжиктери минута санындала ажыттынгаш бичии уругларлыг иелерни киирип турар. Эмчи Ирина Андреевна Илукеева дежурныйлап турар. Уругларны хүлээп алыр мурнунда эмчи оларны шинчип, аъдының изини хемчеп турар.

№ 2 яслиге хоорайның хөй-хөй бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң ажылчыннарының болгаш албан-хазакчыларының уруглары кээп турар. Ол уруглары ийи бөлүк кылыр үскен: бир бөлүүнде — чүгле хүнүс турар уруглар, өске бөлүүнде—бүгү неделяда турар уруглар.

Уругларын яслилерде болгаш садтарда тургузуп каан иелер сагыш тайбың ажылдап турарлар. Ол иелерниң уруглары яслилерниң болгаш садтарның эки ажаалгазында. Яслилерниң болгаш садтарның уруглар кижизидикчилери болгаш ажаакчылары бичии хамаатыларын оларның иелери ышкаш ажаап, хайгаарап, чемгерип, удуздуп, даштыгаа агаарладып турар. Бистиң көргүзүп турар хүнүвүстүң эртенинде бир дугаарында Надя Воронинаны эккелген. Дежурный эмчи ону шинчип көргелек турда-ла бичии уруглар өрээлди долуп келгеннер. Оларның омак хөлүг, өөрүшкүлүг, сонуургавчыг хүнү мынчаар эгелээр.

Чурукта: Кызылдың № 2 уруглар яслизинде.

Областың бүгү черлеринче

Областың хереглекчилер нинтилелининг садыг базазының эжин эрте ажыттынар. Автомашиналар untystyp-шуштур кээпле турар. Ол машиналар областың бүгү районнарынче үлетпүр болгаш аъш-чем барааннарын чүдүрүп алгаш чоруп турар.

Сөөлгү үеде ылаңгыя Тожу районче хөй барааннарны чоруткан. Областың берге орукту районунче янзы-бүрү хөй барааннарны кышкы үеде чедирер дээш облпотребсоюз оралдажып келген. Чүгле январь айда безин облпотребсоюзтуң транспортчулары бир муң беш чүге ажыг тонна барааннарны пландан дашкаар чедирген. Он-он чолаачылар ам үеде бо чылдың ийиги чартыында күүседир ажылын кылып турарлар.

Ажылчы чоннар депутаттарының черчер Советтерине сонгулдаларны облпотребсоюзтуң транспортчулары чедишкинниг уткааннар. Олар бо чылдың февраль айның ажыл графигин чүгле күүседип эвес, харын ажыр күүседип, областың районнарының ажылчы чоннарынга хөй-хөй тонна барааннарны чедирип бергеннер.

ХЛЕБ СӨӨРТКЕН ФУРГОННАР

Октябрь кудумчузу. Ында Кызылда аъш-чем комбинады. Оон цехтеринде ажыл кажан-даа үзүктелбейн турар. Далганны шишкинде, ону хоюдарга, хлебтер кылыр хемтээрде, хлебти быжырарда—ажылдың бүгү-де үе чадаларында арыг-шеверни сагыырын мастерлер шынгыы контрольдап турарлар.

Аъш-чем комбинадының цехтеринің бирээзинде бүдүрүлге чоруулгазын область Советиниң депутадынга чаа сонгуткан Татьяна Степановна Лопатина хайгаарап турар. Быжырган хлеб эки шынарлыг болганынга ол дыка өөрүп турар.

Чаагайы аажок чытталып турар батоннар болгаш буханкалар, ак болгаш чартык ак хлебтер комбинаттың белен продукция дүжаар черинге эртен эрте чедип келир. Ол үеде аңаа даштынга «Хлеб» деп бижип каан автофургоннар маңнажып келгеш, хлебтерни хоорайның магазиннеринче алгаш чоруптар.

Эртенги каш-ла шактарның иштинде хоорайның садыг болгаш чемненилге черлери он тонна ажыг хлеб кылыгларын хүлээп алыр. Магазиннер ажыттына бээрге, кызылчылар хевертир быжырган чаа хлебти садып ап эгелээр.

Эрткен чылын Кызылдың аъш-чем комбинады чеди муң тонна чыгыы далган кылыгларны бүдүрүп үнүрген. А 1943 чылда чүгле 800-тен бичии-ле ажыг тоннаны кылып үндүрер турган. Хоорайның чону кайы хире өзүп турарының болгаш ажылчы чоннарның хереглелдери кайы хире өскенин ыя чижек херечилеп турар. Алдыгы беш чылдың ийиги чылында хлеб кылыгларны бүдүрүп үндүрери ам-даа улам өзер.

Хлеб бүдүрериниң механизастатынган заводу ам уламбас ажылдап эгелээр. Оон бажыңының түдүүн хоорайның бөрүн талазында кылып турар. Хлеб кылыглар талазы-биле хоорайның пегелдерин ол завод долузу-биле хандырар.

Станоктар чанында

Автосептелгезиниң төп мастерскаязы. Аныяк ажылчын Альберт Лучихин мастерскаяже кирер эртирилгезин өөрүшкүлүг көргүскеш, кирер деп турда, Геннадий Ильичев чедип келген. Олар монтаж цехинге чеде бергенде, Ильичев мынча дээн:

— Сооксумаар-дыр эвеспе, чазакты шонуп турар.

Чурукта. (солагай талазындан он талазынче) А. Лучихин биле Г. Ильичев автобус септелгезинде.

— Дөмей-ле биске хүн изиг болур. Планны дүүнгүзүнден артык күүседир бис. Оон башка хоржок. Октябрьның дөртен чылынга уткуштур алган хүлээлгевис бар болтай.

Шактың көргүзүкү согуну 8 шакче чоокшулап орган. Цехтерде моторлар дирилеп, станоктар токулап, демир чоңдуруушкунунуң ыыды аялгалыг дыңналып үнген.

Автосептелге мастерскаязынга ажыл хүнү эгелээн. Автобус септелгезинде комсомолчу Альберт Лучихин болгаш партия бежингүнүнге кандидат Геннадий Ильичев олар ээ-не найыралдыг болгаш шудургу ажылдап турарлар. Олар ам 1957 чылдың октябрьның санынга ажылдап турарлар.

• • •

Кайы-даа будурулгелерде ажыл эртен эрте хайныгып эгелээр. Бүгү коллективтер алдыгы беш чылдың ийиги чылының планын хуусаазының бетинде күүседир дээш, социалистиг Төрээн чуртунуң күчү шылалын улгаттырар дээш, ажыл-агыйның болгаш культураның чаа көдүрүүшкүнүн чедип алыр дээш шудургу ажылдап турар. Алдыгы беш чылдың планын күүседир дээш бүгү улустуң демиселинге олар боттарының чаа-чаа салыышкыннарын киирип турар.

Кызылдың алгы заводунда продукцияның чаа хевирин — савыяаны кылып турар. Кызыл хоорайның чурттакчылары бедик шынарлыг хемден, ылаңгыя саазыядан кылган пиктерни хөйү-биле хереглеп турар апарганга, ынчаар продукцияны шингээдип алыры эргежок чугула болу берген. Алгы завод ам ынчаар продукцияны четпишкинниг шингээдип ап турар апарган.

Кызылдың алгы заводунуң коллективи 1957 чылдың бирги кварталының бүдүрүлге планын. 120 хуу күүседип, күшажылдың бүдүрүкчүлүүн 8 хуу бедидер, үндүрүп турар продукцияның бот-үнезин 5 хуу чигседир деп хүлээлгени алган. Коллективтиң кижи бүрүзү ол хүлээлгени алдарлыы-биле күүседир дээш демисежип турар.

ТУДУГЖУЛАР

Ажылчы чоннарны чурттатка бажыңнары-биле хандырарын бирги чергенин соруглазы кылдыр СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму салган. Ол соруланы Кызылдың тудугжулары боттарының ажылынга дайынчы программа кылдыр хүлээп алган.

Хоорайның чөөн талазында чурттатка бажыңының түдүүшкүн шөлү. Ында комплексиглиг бригаданы Темир Хертек баштап турар. Ону улус дыка хүндүлеп турар. Эш Темир Хертек ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң депутадынга сонгутурган. Тудугнуң ан өгезинден тура-ла ажылы графиктен дүрген кылыр дээш чаржыл, эки чедишкиннерлиг болуп турар.

Тулуг чоруп турарының үезинде ол бригада эвээш эвес солуун ажылдарны кылган. Бригаданың кежигүннери камналга дээш улам-на шыңгыы демисежип турар. Эш Хертек мынча деп чугаалап турар:

—Бо бажыңның түдүү доозулган соонда оон чаа чурттакчылары омак-хөлүг, найыралдыг, өөрүшкүлүг чурттаарлар.

Бистиң бо көргүзүп турар хүнүвүстүң эртенинде тулугла ажылдар мурнуку хүннерде ышкаш эртен эрте хайныгып эгелээн: кезек кижилер шалаларны эптеп, өскелер штукатурлап, бир чамыктары хаалгаларны эжиктерге суп турар. Ажыл ынчаар удаа дараалаштыр шуужуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга чедишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарышта кирген тудугжулар ам онза күжениишкиннер-биле долдунган.

Бөгүнгү Кызыл дээрге, дүүнгү Кызыл эвес. Ында хөй-хөй чүүлдер өскерлип, чаартынып турар. Хоорайның будумчуларында чаа-чаа чурттатка бажыңнарының будурулгенин болгаш культура-амыдыралдың албан черлериниң түдүүшкүнү чоруп, хөй-хөй чаа бажыңнар бедип үнгүлээн. Ол бүгү шуптузу ажылчы чоннарның амыдырал-культуразын көдүрериче угланган.

Ол болза алдыгы беш чылдың ийиги чылында Кызыл ол. Бо беш чылдың төнчүзүнде бистиң хоорайывыс улам өзер, улам чараш чаагай болур болгаш оон чонунуң чурттаарынга улам эптиг, таарымчалыг болгаш өөрүшкүлүг болур.

Амгы Кызыл хүнүң өзүп,
Кааз чараш апар чылар.
Амыы чаа-ла куруг турган
Хавак кырын барып көрем:
Тудуушкуну доостур чыгаан
Дуруг ышкаш тудуг ында.
Булуң сана, базым бүрү
Бүрүнгээрлээн хөгжүдениин
Хереченин хоорайым!
Белир үе демдектеран
Сенден көргеш өөрүп тур мен.
Сеңээ ынаам сөглеп тур мен.

ЧУРТТАКЧЫЛАР

Ажылчы чоннарны чурттатка бажыңнары-биле хандырарын бирги чергенин соруглазы кылдыр СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму салган. Ол соруланы Кызылдың тудугжулары боттарының ажылынга дайынчы программа кылдыр хүлээп алган.

Хоорайның чөөн талазында чурттатка бажыңының түдүүшкүн шөлү. Ында комплексиглиг бригаданы Темир Хертек баштап турар. Ону улус дыка хүндүлеп турар. Эш Темир Хертек ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң депутадынга сонгутурган. Тудугнуң ан өгезинден тура-ла ажылы графиктен дүрген кылыр дээш чаржыл, эки чедишкиннерлиг болуп турар.

Тулуг чоруп турарының үезинде ол бригада эвээш эвес солуун ажылдарны кылган. Бригаданың кежигүннери камналга дээш улам-на шыңгыы демисежип турар. Эш Хертек мынча деп чугаалап турар:

—Бо бажыңның түдүү доозулган соонда оон чаа чурттакчылары омак-хөлүг, найыралдыг, өөрүшкүлүг чурттаарлар.

Бистиң бо көргүзүп турар хүнүвүстүң эртенинде тулугла ажылдар мурнуку хүннерде ышкаш эртен эрте хайныгып эгелээн: кезек кижилер шалаларны эптеп, өскелер штукатурлап, бир чамыктары хаалгаларны эжиктерге суп турар. Ажыл ынчаар удаа дараалаштыр шуужуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга чедишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарышта кирген тудугжулар ам онза күжениишкиннер-биле долдунган.

Бөгүнгү Кызыл дээрге, дүүнгү Кызыл эвес. Ында хөй-хөй чүүлдер өскерлип, чаартынып турар. Хоорайның будумчуларында чаа-чаа чурттатка бажыңнарының будурулгенин болгаш культура-амыдыралдың албан черлериниң түдүүшкүнү чоруп, хөй-хөй чаа бажыңнар бедип үнгүлээн. Ол бүгү шуптузу ажылчы чоннарның амыдырал-культуразын көдүрериче угланган.

Ол болза алдыгы беш чылдың ийиги чылында Кызыл ол. Бо беш чылдың төнчүзүнде бистиң хоорайывыс улам өзер, улам чараш чаагай болур болгаш оон чонунуң чурттаарынга улам эптиг, таарымчалыг болгаш өөрүшкүлүг болур.

Амгы Кызыл хүнүң өзүп,
Кааз чараш апар чылар.
Амыы чаа-ла куруг турган
Хавак кырын барып көрем:
Тудуушкуну доостур чыгаан
Дуруг ышкаш тудуг ында.
Булуң сана, базым бүрү
Бүрүнгээрлээн хөгжүдениин
Хереченин хоорайым!
Белир үе демдектеран
Сенден көргеш өөрүп тур мен.
Сеңээ ынаам сөглеп тур мен.

Хоорайның кудумчулары-биле

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң депутадыы, сураглыг чолаачы Виктор Петрович Панасюра АТБга эртенгиниң алды шак четпээнде-ле чедип келген. Ам ол № 45—10 автобуста ажылдап турар. Ол автобус-биле эш Панасюра 8000 километрни эрткен. Ону ол чоокта чаа хүлээп алган. Оон мурнунда ол өске машинага ажылдап, машинаның септелге аразының чоруушкунун дыка узаткан. Септелге аразының чоруушкунун узаткаш, эш Панасюра он-он мун рубльнин, чүс-чүс килограмм кывар чүүлдүң камналгазын чуртка берип, резин дүгүйнүң ажылдаар хуусаазын узаткан.

№ 45—10 автобус хоорайның Кочетов кудумчузунда (аэродромдан сайгарылга базазынга чедир болгаш оон делир) чоруп түрер. Ол дээрге хоорайда эң ырак маршрут. Оон оруу элээн каш бүдүрүлгелернин автосептелгениң төп мастерскаязы, АТБ, даранылга комбинады, алгы заводу, автобаза, септелге заводу болгаш өске-даа) чаны-биле эртип турар. Ол бүдүрүлгелернин аразында чоокка чедир хоорайга турбаан бүдүрүлгелер хөй. Эш Панасюра январь-февраль айларда он-он муң пассажирлерни дажыглаан. Пассажирлер сөөртүлгези ам мурнукузундан каш катап көвүдээн.

Сураглыг чолаачы Панасюра Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга чедишкинниг ужуражырын хүлээнгеш, ам 1957 чылдың ийиги чартыының үлүүн ажылдап турар. Чер-чер Советтеринге чап-чаа болуп эрткен сонгулдаларның хүнүнде сонгукчулар эш Панасюраны область Советиниң депутадынга чаңгыс ап-сеткилдиг бадылааннар.

Панасюраның автобузунуң соонда-даа, мурнунда-даа хөй-хөй автобустар база шуштур чоруп, хоорайның чонун хандырып турар. Автобустарга олурган кижилерни ажылдан оззылдатпас азы олзрның чоруунга саат болдурбас дээш чолаачы бүрүзү сагыш салып турар.

Хоорай иштинде чоруп турар автобустарның бирээзинге ийи кижи кинотеатр адаанга чораашаар, мынча деп чугаалажып чорааннар:

— Бо хоорайга мен үжен чылдан бээр чурттап келдим. Мен маңаа кээп турумда, хоорайның адаа бо кинотеатр адаанга, бажы АТБ-га турган чүве.

— Мен маңаа 1945 чылда ээ баштай кээп турумда, үш каът бажыңнар 2—3-ле хире турган. Ам дээрге ындыг бажыңнар дыка көвүдээнин көргеш, хоорайның дүрген өскенин магадап түр мен.

Ийи пассажирлериниң чугаазы хөй чүүлдериниң дугайын чугаалап турар.

Чурукта: хоорай иштинге чоруур автобус Кырында — оон чолаачызы Б. П. Панасюра.

Школалар эжиктери ажыттынган

Эртенгиниң сес шагы ырак четпээнде-ле хоорайның кудумчуларын өөреникчи ургларның болгаш сургуул аныяктарның омак, хөлүг чугаалары, каткылары сергедип кээр. Олар болза № 5 эге школаның, № 2 болгаш № 10 ортумак школаларның өөреникчилери, медицина училищезиниң сургуулдары, педагогика институдунуң студентилери болгаш өскедаа өөредилге черлериниң сургуулдары.

Школаларның болгаш өске-даа өөредилге черлериниң эжиктери ажыттынган соонда эртемнерниң үлезинин шингээдип алыры эгелээр.

Келир үениң салгакчыларын кижизидип турар башкыларның аразынган хөй-хөй кижилер чоокта чаа болуп эрткен сонгулдаларда депутаттарга сонгутурганнар. Чүгле хоорай Советинге безин 14 башкылар депутаттарга сонгутурган. Оларның аразында Е. Салзынмаа, В. Антипина, Е. Байкара, О. Колупаева, С. Сончат, Г. Корнев, В. Суздальцева болгаш өскелер-даа бар.

• • •

Кызыл хоорайның хөй талалыг, сонуурганчыг амыдыралынган чүгле каш чижектерни мында көргүстүвүс. Эртен эртеден орай дүнеге чедир хайныгып турар хоорай амыдыралы күш-ажылчы куреннишкиннер-биле долдунган.

Чурукта: тудуг трестизинин дашчызы В. Самдан совпартшколанын чаа бажыңының тудуунда.

БӨГҮНГҮ БО АРЫНДА

Улустуң политиктиг консультативтиг чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң үшкү сессиязы бодунуң ажылын дооскан

Египет чазактың сагындырыг бижии

УПКЧ-ниң Бүгү-кыдат комитединиң үшкү сессиязы доозулган

ПЕКИН. (СЭТА). Улустуң политиктиг консультативтиг Чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң үшкү сессиязы бодунуң ажылын март 20-де Пекин хоорайга дооскан. Сөөлгү түннел хуралга политиктиг резолюцияны, а ол ышкаш Улустуң политиктиг консультативтиг Чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң докгаамал комитединиң ажылының дугайында база бүдүрүшкүнүң болгаш каминалганы көвүделир дугайында резолюцияларны хүлээп алган болгаш амгы сессияга киирген санаддарны көөр комиссияның илеткелин бадылаан.

КҮР-нүң Даргазы Мао Цзэ-дуннуң «Улуста ниитиин чөрүдээлерни шын шиитпирлээриниң дугайында» күрүнениң программазының чүгле-биле болгаш Азияның базы Европаның 11 чурттарынга чораанының дугайында БҮР-нүң Бүрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лайның илеткели-биле сессия чөпшээрешкен деп политиктиг резолюцияда айтып турар.

Бистиң чуртувустуң чазак төлээлериниң али-чоруу Совет Эвилели баштаан социалистиг чурттарның чангыс эвин болгаш Азияның чурттары-биле Быдаттың найыралын быжыглаан, ол чорук бүгү делегейде тайбыңның болгаш кижи төрелгетеннің деш ил егезинің херээнге улуг ужур-хузалыг деп резолюцияда чугаалап турар.

Резолюцияда демдеглеп турарын ёзугаар алырга, улустар аразының дүшкүүрүг чоруктарын кошкадырынче утланыышкын, Быдатта социалистиг чаартылгаларның чедиишкиннери болган ангының харылзаларында үндезин өскерилелер Быдатты күүлүг социалистиг индустриалыг күрүне болурар төлээде, чурттуң иштинде-даа, даштыкыда-даа бүгү күштерин сырый каттыштырарыңга таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар.

Чиик үлегериг болгаш көдээ ажылагыйны хөгжүдүшаан, аар үлегериг хөгжүдерин мурнуку хевээр болдырыр болгаш бүдүрүлгенің хөгжүдешиңге үндезилээш улустуң амыдыралының деңнелин докгаамал бедидери эргежок чугула деп резолюцияда чугаалап турар.

Сөөлгү үениң дургузунда социалистиг чурттарның аразында харылзаалары болгаш сырый каттыжышкыны быжыккан деп резолюцияда оон ынай айтып турар. Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерь улам-на быжыккан. Социалистиг чурттарга улуур империалистерниң хорадакчы ажыл-чорудулгазы бүүрап дүжүп турар. Социализмниң херээн хөгжүдерингe болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга социалистиг чурттарның чангыс эвин моон соңгаар-даа быжыглаары деңдии чугула.

Бүгү делегейде тайбыңга кыжаныышкын, хөй-хөй нацияларның хамаарышпас чоруунга болгаш айыыл чок чоруунга кыжаныышкын болуп турар АКШ-тың аггрессчи болгаш чижең-чижбн политиказынга шиитпирлиг удурланып турар бис, ынчангаш серемчилелги канчап-даа кошкадың шыдавас бис деп резолюцияда чугаалап турар.

Кыдат улус Тайваньны чайлаш чок хостадыр деп резолюцияда айтып турар. Тайваньны тайбың хостаарынче Быдаттың чазаанның кыйгырыы Тайваньда ада-чурттуларның аразынга болгаш гоминданчы шериг болгаш административ ажылдакчыларының аразынга улам-на улуг үнелеп көргүшкүнүң алган болгаш ап турар.

Үк резолюция болза Быдаттың Коммунистиг партиязының улуртулгазы-биле улам-на сырый каттыжарынче, улус-демократтыг чангыс аай фронтунуң база тайбыннын бүгү-делегей фронтузун быжыглаар болгаш калбартыр чоруктуг үргүлүүлөриниче, төрээн чурттуң тургузуушкунунуң херээ деш демисежиринче бүгү кыдат улустуу, бүгү демократтыг партияларны болгаш хөй-нимтн организацияларын, даштыкыда кыдат эмигрантыларны кыйгырып турар.

Улустуң политиктиг консультатнвтиг Чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң Докгаамал комитединиң ажылының дугайында резолюцияда демдеглээнин ёзугаар алырга, комитет болгаш оон чер-чер организациялары күрүненин политиказын болгаш хөйлүлдарын пропагандалаар талазы-биле чазакка улам эки дузалаар, массалар-биле сырый харылзааны тудар база оларның бодалдарын, саналдарын болгаш шүгүмүүлелин күрүненин хамаарышкан органнарынга дамчыдып бээр төлээде, сана-онаалдарын улам ынай докгаамал солчур үжүрүүг.

Бүдүрүшкүнүү болгаш каминалганы көвүдедир дугайында резолюцияда партияның кыйгырыынга каттыжып харылзаарынче болгаш бүдүрүшкүнүү база каминалганы көвүдедир деш шимчээшкинни калбаа-биле нептередиринче бүгү кыдат улустуу сессия кыйгырган. Саналдар көөр талазы-биле комиссияның сессияга хүлээп алдынган илеткелинде демдеглеп турарын ёзугаар алырга. Улустуң политиктиг консультативтиг Чөвүлелиниң Бүгү-кыдат комитединиң үшкү сессиязынга янзы-бүрү айтырыгларның талазы-биле 287 саналдар кирген, ол дээрге эрткен сессияга киргенинден ийи катап хөй болуп турар. Ол саналдарны өөренип көөрү-биле болгаш амыдырапга боттандырары-биле хамаарышкан органнарга дамчыдып бээр.

Египет чазактың сагындырыг бижии

КАИР. (СЭТА). Суэц каналдан судноолар аргыжылгазын уламаз дагын чорудар деп турарын-биле холбаштыр Египеттиң чазаа каналды эртелеп башкарарының болгаш олап судноларның эртер чурумунуң айтырыының талазы-биле Египеттиң туружун тайылбырлап турар сагындырыг бижиктн бүгү чурттарның чазактарынга чорудуп берген деп МЕН агентилези дамчыткан. 1888 чылдың Константинополь керээзин хүндүлээр деп египет чазактың шиитпирлинн база тайбынны камгалаары болгаш улустарның чечектелиишкинни деэш бүгү чурттар-биле кады ажылдажылгаже Египеттиң чүткүлүүн сагындырыг бижикте онзалап демдеглээн.

Суэц каналдан судноолардың таарымчалыг чоруурун долузу-биле катап тургузарын Египеттиң чазаа күзеп турар деп сагындырыг бижикте айтып турар. Каналдан судноларның артқенинин хөлезинн деэш чылдаларны Суэц каналдың египет администрациязынга баш бурунгаар төлээп турар ужурлуг болгаш чылдаларның чогуур кезээн каналды эжиждеринин соруулгаларынга Египет тускайлап бээр.

КАИР. МЕН агентилелиниң дыннатканын ёзугаар алырга Суэц каналының администрациязы судноолар каналдан март 19-тан эгелеп эртип болуур арганнын чарлаан.

КАИР. (СЭТА). Суэц каналдан судноолар аргыштырар дугайты бүгү чурттарга египет чазактың чорудуп берген сагындырыг бижиниинг текстизин «Дьеджиит» журнал парлаан. Сагындырыг бижикте чугаалап турарын болза: «Египет Суэц каналын эргелеп башкарарын болунга алганының соонда 1888 чылдың Константинополь керээзин хүндүлээр деп болдуңуң шиитпирин бадыткаан болгаш Египетке удур агрессия каналды хаарының чылдагаанны болгужете чедир оон оруунга таваржып турган хөй санныг моонлактар турган-даа болза, судно аргыжылгазын болдуңуң удуртуп шыдаар арганын бүзүреткен.

Суэц каналдан судноолар аргыжылгазын дагын эгелээри-биле холбаштыр египет чазак дараазындагы чүүлүү медеглеп тур:

1. 1888 чылдың Константинополь керээзининг ёзу-чурумун сагыырын Египет негээрин үргүлчүлеп тур.

2. Каналга чылдалар тыртып алырының чуруму Египет чазактың болгаш Суэц каналының национализастатынган компаниязының аразында дугуржулгага үндезилээш доктаатынган хевиринге олчаан артар.

3. Каража-когаралдарның орнун тургузуп эгидер дугайында болгаш национализастаашкындан үнүп турар негелделер дугайында айтырыгны бир-ле болза дугуржулгага үндезилээш, чох-ла болза үзүп шиидилгеге үндезилээш шиитпирлээн турар.

4. Каналдан судноолар эрттиреринин эргези деэш чылдаларны баш бурунгаар Суэц каналының Египет администрациязынга азы ол администрацияның тургусекан органынга төлээр ужурлуг.

5. Суэц каналдың администрациязы экижидилгелерге азы каналдан судноолар аргыжарын калбартырын көргу дег кандыг-даа программага тускай чээлини тыпсыр, ынчаарга ол чээлини тыпсырда, чылдалар түнүүн чамдыкыны, ынчалажок ындыг программаларны боттандыраарынга мурнунгаы компаниянын берин турганы ортумак түнден эвээш эвеске ол чээлини акшаландыраарынга курлавырлаан турар болза ам тыпсыр.

6. Үстүнде тайылбырлатынган бүгү чүүлүүн тодаргай тайылбырын египет чазак удавас чарлаар.

Египет чазактың бо шиитпири болза агрессияның түннелинде улуг каража когаралдар турзажок, кижи төрелгетеннің чүткүл турары — тайбынны быжыглаарының болгаш чечектелиишкинниң талазынга бодунуң ролюн күүседир деэш улустар аразының аргыжылгазынга кады ажылдажыр деэш чаагай сеткилдиг болуп үргүлүлеп турарын көргүзүп турар-дыр.

Египет чазак болза канал база дагын харылзаштырыкчы белдир, бүгү делегейнин улустарынга чаагай чорукту болгаш тайбынны берип турар канал болу базарын демдеглеп тур».

МЕН агентилелиниң дыннадыы

КАИР. (СЭТА). МЕН агентилелиниң дыннадыын ёзугаар алырга, апрельнин 10-га азы 12-де чедир канал бүгү-ле моонлактардан арыглатынган турар болгаш каналдың сууның ханызының хемчээнге хамаарыштыр олап кандыг-даа хемчээлдиг судноолар эртип болуур деп Суэц каналды арыглазар харагазаар талазы-биле эксперттер комитединиң даргазы генерал Уилер март 21-де медеглээн.

Амгы үеде каналдан 2 муң чедир тонна суг денгилиг судноолар эртип болуур деп база дыннадып турар.

Дыштанып хүнде. Фотоэтюд В. Лутковтуу.

Ийи районнарның күш-культуржуларының ужуражыышкыннары

Чоокта чаа Кызыл-Мажалык суурга Барыын-Хемчик биле Бай-Тайга районнарның күш-культуржуларының аразында эш-хүүзүнүң ужуражыышкыны болган. Маргыдазаларга шупту 50 ажыг күш-культуржулар киришкен.

Эр улустуң хаак-биле 10 км черге чарыжынга Барыын-Хемчиктиң төлээлекчизин Сат Седен-оол 39 минута 23 секунданда келгеш бирги черни, Төмүр-оол (Барыын-Хемчик) оон каш секунда озаллап келгеш ийги черни, Хирлиг-оол (Бай-Тайга) 41 м. 35 секунда келгеш үшкү черни алган.

Хереэженнериниң 3 км черге чарыжынга Барыын-Хемчиктиң хаакчызы башкы Рогозина 14 мин. 52 секундада манналп бирги черни, Бай-Тайганың хаакчызы Аракчаева ийги черни, Пахомова (Барыын-Хемчик) үшкү черни алган.

Боодалга маргыдазынга кайы-даа районнарның күш-культураары деп санаарны атканнар.

Эр улустуң шыдыраа маргылаазы көрткүлерниң соңуургалы хаара тутган. Аиаа кайы-даа районнан эң шилиидек 5—5 шыдыраачылар киришкен. Үш шыдыраа хөлүүге он салыышкынналарны ойнаанының соонда Бай-тайгачылар 7,½ санны ап шыдыраага тиилечи болганнар, Барыын-хемчиктилер чүгле 2,½ санныг болганнар. Шыдыраа талазы-биле маргылаага Бай-Тайганың шыдыраачылары Чидиок, Братчиков, Барыын-Хемчиктиң шыдыраачылары Лай-Сат, Бунгалай олар эң эки ойнааннар.

Божа турар ийи районнарның күш-культуржуларының маргылаазы солун болуп эрткен болгаш көдээ спортчуларның спортка белик арга мергежилдиниин көруп турарын көргүскен.

М. ХЕМЕР-ООЛ.

Ботвинник—Смыслов

Делегейге бир дугаар чер дээш М. Ботвинник биле В. Смыслоптун аразында хөл шыдыраа маргылаазының чедиги салыышкыны Чайковский аттыг Концерт залында мартның 21-де болган. Агы-биле Ботвинник ойнаан.

Салыышкын эгезинде нарын болгаш чидиг байдалдыг болган. Ынчалза-даа салыышкынның төнчү үезинде салыкчыларның байдалы шуут деңнежи бергеи. Ынчангаш 23-кү көште гроссмейстерлер хайыма чөпшээрешкеннер.

Маргылаанның саны ам 3,5:3,5 апарган. Сески салыышкын мартның 23-те болган.

(СЭТА).

„Шынның“ бижикчилеринге

Солунга материал бижип келген бижикчилер болгаш бижиирин күзеп чоруурлар бижээн материалын редакциже чорударда чагаа санныга фамилиязын, адын болгаш адазының адын паспорт азы төрүттүнгенинин дугайында хереглеп ёзугаар база адрезин долузу-биле айтыры чугула.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

НЕРВИ СИСТЕМАЗЫНГА АРАГА КАНДЫГ САЪЛДАРНЫ ЧЕДИРЕРИЛ

Амгы үеде буржуазтыг дыка хөй чурттарда арагалаар чорук массалыбиле нептерел, национализмниң ёзулуг айылдыг халавы болуп турар. Ол-даа билдингир: күш четнимес аар-берге күш-ажыл, чурттарга-амыдыралдың шидажыр аргажок байдалдары, багай чемненилге, өөрүшкү чок чоруктар капиталдың чурттарында хөй-хөй ажылчы чоннарны арагага хандырынче, арагазап турган хилинчектиг чоруктарны уттуруүнүн аргазын дилээринче чыгап турар.

Арагалаар чоруктуң социал үндезиннери бистиң чуртувуста чок. Ынчанмыже капиталистиг эртken үениң ол хоралыг салгалы туюлунга чедир ам-даа үзүткатынмаан. Арагага хандыыр, араганы хоралыг ёзу-биле ижип хереглээш, организмин үреп, аарыг апаргылаан кижилер совет ниитилелде-даа бар.

Кижиге араганың чедирип турар хоразының, организмге болгаш хамыктың мурнунда — нерви системазынга оон өлүмнүг саълдарлыының дугайы чамдык кижилерге билдинмейн турары хараадынчыг. Арагалаар чорук болза медицинага наркотик бооп, биригээр чугааларга нерви хорчны болуп билдинип турар.

Өскe-даа наркотиктер ышкаш арага болза бүгү-ле нерви системазының чогумчалыг ажылын шаптыктап, ону улуу-биле болгаш бүрүн үрегдеп турар.

Кижи дыка эзирипге арага хаанче киргеш, кижиниң дээдн нерви ажылын— угаан-бодал амыдырелнн үревишаан, хамыктың мурнунда баш мээзиниң нервиклеткаларынга хоралыг саълдарны чедирер. Арага баш мээзиниң хавынын чүве эрттирбес чоруун баксыратпышаан, анаа эвес хөделишкиннерни болдурар, оон ужурундан эзирик кижилер, дурамык, өскел чок, чугаакыр, ёзуургак, ыят чок болгаш каржы чорукту өөскүдерингe-даа белен апаар. Бодун хынатынар, аажы-чаңын шүгүмчүлелдиг көөр аргазын ышкынаш, эзирик кижи талантылыг, алдар хавыралыг мен деп оон-даа өскелер-биле бодун мактанып, улуурган, билиргээр, таарымча чок, шорулгактыг аажы-чаңны кылып эгелээр.

Чамдык кижилер эзирип алгаш, бодун бедик көргеш, өске кижилерни бодундан куду кылдыр көре бээрлер. А оон уламындан бажынга-даа, хөй-нимтнин черлерингe-даа кижи дорамчылаар, хулиган херек үндүрер, а чамдыкта эрге чуруину хаая эвес үрей бээрнер. Эзирип алган кижилер боттарының аргаларын эртир үнелеп, боттуг байдалды шүгүмүүлел чок көөрүңүң ужуруубиле элээр чоргаш кажан-даа үүлгетпези хире ындыг буруу чүүлдерни кылыпкан болгулаар. Чижээ, боттарының аваангырын, эрестинн, мөге, күштүүн өске кижилерге кайгадыксаш, олар өрт чадаларындан түттунуп үнер, калбак хемнерни кежир эштирин ораддажыр, үүп шыдавазы аар чүвелерни көдүрер деп чүткүдер, ынчангаш бертинин кемдээр азы өлүр хире ондактыг айыыл-хаая эвес таварыжып турарлар. «Эзирик кижээ далай янскектен апаарь» деп улустуң үлегер чугаазында ол бак чорук дээштин-биле тодаргайлатынган.

Кижи дыка эзирээнде төп нерви системазынга араганың дээр саълдары улам-на дынзыыр. Хөй арага ишкен кижи эъдинің хуулганын болгаш, ааранын билбес, кылаштаары тендиннээш, дылы долгашкак апаарь. Ийи сөстү харылзаштырып шыдавайн баар. Ындыг ачжи адак сөөлүнде таварышкан-на черинге ужуп калгаш ханы уйгузун удуй бээр. Ол чорук ылангыя кышкы үеле онза айыылдыг. Араганың шынары кижининг эъдининг чылыын бичеледиптерь ынчангаш соок үеде черге ушкан эзирик кижи дүрген донуп болур.

Арага кижининг ажылдаар шинээзин улгаттырар чүве деп чамдык кижилер бодап чоруурлар. Херек кырында кижининг угаан-бодалынга болгаш күш-ажылынга улуг хораны чедиреринден башка араганың кандыг-даа дуза чогун эртемнин шинчилелдери бадыткап турар.

Ылангыя транспорт чолаачыларынга бичии-даа эзирнир чорук онза айыылдыг. Эзирээнининг уламынан оларның чүве эскерери оожумнаар, ол чорук кудумчу, орук шимчээшкининиң чурумун үрээринге болгаш ондактыг таварылгаларны болдурарынга чедирер.

Араганы үр үе иштинде хоралыг байдал-биле ижип чоруур, азы эмчилерниң чугаалап турары ышкаш араганың хоочуралынан качыгдап чоруур кижилер чоорту күш-ажылга сонуургал чоктанып, ындыг кижилерниң чүве бүдүрер аргазы улуу-биле кудуллар, олар удаткан чок-ла могап шагзыгап чоруур болгаш чаа чүвени шингээдип шыдавас апаар. Шак оон ужуруидан чогаадыкчы, тургузукчу ажылга аргалыын олар ышкыныптарлар. Оларның ажылга сонуургалы шуут бичелеер. Бүгү-ле сагыш бодалы арагаже сундугар. Ындыг кижилер өг-бүлезин, ажылын каап, эт-хөреңгизин арагага садып ижип алгаш, күш болгаш мораль талазы-биле шуут салдынып туруп бээрлер.

Хөй чылдар дургузунда үргүлчү арагалап чоруур кижининг угаан бодалы шуут бакырап калыр. Чамдыкта ындыг кижининг нерви-сагыш-бодалының ажылы шуут үрелир, ол сагнып аарыг кижи апаар. Ындыг аарыгларының эң-не хөй болуп нептерээп хевири ак халыыдал деп аарыг болур. Кижилер ол аарыгдан нургулайында-ла хенертен варып турарлар. Аарыг кижи чүве эскерип билир шинээзин ышкынып, туруп турган черин тодарадып шыдавастаар, долганадыр турар чүвелерни билир шинээзи чок апаар. Таныш кижилерин, төрелдерни данзыннар дег кылдыр көрүп, олардан дезип ойлаарь азы бодун камгаланыр сорулга-биле оларже халдап туруп бээр. Ак халыыдалдан аараан кижининг сагыш-бодалынга галлюцинациялар дээр үш-үдүрүм мөге чүвелер кирип чоруур, оон чурттап турары бажың иштинде коргунчуг араатаннар, элдеп кайгамчык чүвелер долуп келген ышкаш болур.

Боттуг чүвелерни ыын билип шыдавайн баргаш, коргкан чүвелериниден дезип чайлаарын ораддашпышаан, хөй каът бажыңнарның соңгаларындан шурап халаап, бертинин балыгланыр, чоогунга турган кижилерни бертип балыгландырар чоруктарны ындыг кижилер болдуруп турар.

Ак халыыдалдан аараан кижини эмнелге черинге дүрген чыттырбас болза ук кижи хоочу кирген үезинде чүректин болгаш өкленин халыыдаашкынындан болуп болур.

Чамдыкта ак халыыдалдан аараан арагачылар неделя, ай болгаш хөй чылдар дургузумда-даа бир-ле элдептиг үүнерни үргүлчү дыннап чоруур ышкаш апаарлар. Ону ун галлюцинациялары дээр. Ынчаар аараан кижиниң сагыжында ону кижилер кояа-даа турарга кыйгырып, кончуп, дорамчылап турган ышкаш болур, оон сагыжында ындыг үннер ону дуне-даа, хүндүс-даа хөлзеди бээр. Ындыг байдалче шилчээн аарыг кижиниң уйгузу келбестеп, амыдыралга сонуургалы чидер. Ыыт шимээн чок, чаасканаыргай байдалдыг болуп, кижилерден оспактаныр чоруур апаар. Ол долгандыр турар чүвелерден үргүлчү-ле кадартынып, сезигнеп чоруур. Бүгү-ле кижилер ону кандыг-бир онза кижээнгей-биле көрүп турган ышкаш кылдыр аңаа сагындырар. «Арагачы, багай кижи-дир деп, ону улус шоодуп кочулап турган ышкаш кылдыр» ол бодай бээр. Ол бодунга кандыг-даа хамаарыжыра чок катыы азы кандыг бир дедерделл чугаа дыннап каанда мени-де кыжырып, кочулап турар-дыр деп бодаваш, шүгүлдап хорадап чоруур.

Арага уругларның болгаш элээди назылгларның нерви системазынга онза хоралыг. Нерви клеткалары эң-не нарын кылдыр тургустунган дириг будүүлер болур, олар организмнин өске бүгү клеткаларындан соңнай өзүп, тургустунуп турарлар. Ынчангаш кижиниң бичии чоруур, ылангыя элээди назылыг чоруур үезинде олар шапкын хөгжүп турарлар. Оон-биле кады кижиниң назылының ол үезинде нерви клеткалары кончуг кошкак болгаш даштыкы таарымча чок чүүлдерден белени-биле кемдеп болур.

Чамдыкта бичии уруглар болгаш элээди назылыг аныяктар улуг кижилерни өттүнгеш, азы оларның чөпшээрели-биле кызыл араганы, водканы-даа иже бээр чүүлдер бар. Арагада кандыг-даа хора чок деп, буруузу-биле угаан бодаан, уругларга ону бере бээр ада-мелер хаая база таварыжып турар. Уругларның ижипкени араганың хензиг-даа кезии оларның организмни, ылангыя нерви системазын үргедээр, оларның өзүлдезин саададыр болгаш өөредилгезинге шаптык болур дээрзин эки билип көөрү эргежок чугула.

Кылымал арага, арыглавааи чиг-спирт, денатурат ышкаш чүүл-бүрү водка, кызыл арагаларның ындыг холумактарының нерви системазынга эң-не айыылдыг болурун билип алыры онза чугула. Ол чүүлдерни ишкен кижилер аар хораннанымышкынга, чүве көрбестээр чорукка таваржып, чамдыкта өлүп-даа болур.

Улустуң материал-культурлуг деңнели хажык чокка өзүп турар болгаш культурлуг, чогаадыкчы амыдыралга калбак аргалар ажыттынган чурт болуп совет чуртка арагалаар чорук турбас ужурлуг.

Хөй-ниитн организацияларның хүлээлгези болза эмчилер-биле кады культура-чырыдыышкынныг ажылды чонның сургузунга болдунар-ла арга-биле калбартып чорудары болур. Бистиң совет амыдыралга таарышпас капитализмниң артыышкыны — арагалаар чорук-биле шиитпирлиг демисежири чугула.

Бодунун ажаы-чаңы-биле бодунга, өг-бүлезинге болгаш ниитилелге кайы хире хора чедирип турарын арагачы кижиниң ак-сеткил-биле, бодун хайыралавайн боданып көөрү арагага хандыыр чоруктан чайлаарынга улуу-биле хамаарыжыр. Кижизиг чоруун ёзулуг илередип, күзел-соруун мобилизастаап, ол болза араганы хоралыг ёзу-биле ижип хереглээриниден ойталап болур.

Арагадан аары-биле качыгдаан кижилерни арагага ческиндирери удуулуп эмнээри, үр удулары ышкаш эмнээшкининиң өске-даа ындыг аргаларын мурнакчы совет медицина эртемн академик И. П. Павловтуң өөредиинге үндезилээш чогаатkан. Арагачы кижиниң талазындан эмнээшкининиң долу курзуи эрткеш, бодунуң бак чоруунган адырлырын шын сеткилп-биле күзээнде ол аргалар эки түннелдерни болдуруп турар.

Тыва областтың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Фашистиг эжелекчилерге удур 1941 чылда февраль тураханыышкынының киржикчилериниң турасказалының чанынга (Нидерландының Амстердам хоорайында) улуг митинг болган. Анаа Амстердамның мун-муң ажылчыннары киришкеннер. Ийи ажыг шак үргүлчүлээн митинг «Шпейдель сөнезин, биске тайбың херек!» деп лозунгунуң адаа-биле эрткен.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, секретарьның культура болгаш амыдырал киллизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлегер болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киштики информация киллизиниң — 3 — 88, харылсалгалыг киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00112.

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндевлдетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КӨММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧӨННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
26
ВТОРНИК
№ 61 (3773)

Өртээ 20 коп.

БОГҮНГҮ СОЛУНДА:

Венгр аалчылар Москваның ужар-чүүл заводунда (1 арын).

Улуг Октябрьниң 40 чыл оюнга чедишкинниг ужуражыр дээш (1 арын).

С. Очур. — Мээн хуржулгам (2 арын).

М. Сюрюн-Сат. — Багай улуттуларның туннелиниде (2 арын).

И. Бричеев.—Тывага трактор-паркының ажылгалыы эжиждер (2 арын).

И. Горшеев.—Тараа культураларының дээре соруглары Тыва областа таарыжыр (2 арын).

В. Чемиев.—Чаартыкчыларның, чагаалыкчыларның хүреэлерин калбартыр (3 арын).

Часкы хову ажылдарынга белеткел (3 арын).

Автомашиналарны чеп ажыглаар (3 арын).

К. Салыы. — База катап Хандагайты столовоязының дугайында (3 арын).

Культура амыдыралының ыяшка подлелери (3 арын).

Англи судно тудугжуларының бүгүнгүги ажыл совсадыышкыны (4 арын).

Венгр Совет республиканың 38 чыл ою (4 арын).

Берингл ортулуктарга англи-америк чөвүлел хуралдың бүдүүлүнде (4 арын).

Улуг Октябрьниң 40 чыл оюнга өнилиннер (4 арын).

КОММУНИСТЕРНИҢ ПОЛИТИКТИГ БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Марксизчи-ленинчи теорияны бот-кичээл-биле өөренип турар коммунистерниң саны чыл бүрүле көвүдеч турар. Политиктиг бот-өөредилге — марксизм-ленинизмни шингээдип алырының кол болгаш хей чыдарының практиказы-биле хыватынган аргазы болур.

Болунуң политиктиг эртем-биличиң үрүлүг калбартып чоруур ажылдакчы бистиң партиявыстың политиктиг шүгүмүн амыдыралга боттандырары дээш демиселге чедишкиннии чедип ап турар. Теорияны шингээдип алырынга кичээнгей салбас удуртукчу болунуң ажылынга улуг частырыгларны кылыр болгаш перспективазын чидирер деп чүве мырыңай шын.

Бистиң областа муң ажыг коммунистер боттарының идей-теоретиктиг деңнелин бот-өөредилге-биле бедидип турарлар.

Олар тодаргай экономиканың айтырыгларын, философияны, политиктиг экономияны, Коммунистиг партияның төөгүзүн хандыр өөренир сорулгаға салганнар. Ол чорук болза коммунистерниң бот-өөредилгезин хүн бүрүле удуртуруп, бот-өөредилге чоруп турда тайылбырлазары негетинер хей-хей айтырыглар алтерге үнүп келир деп чүвени бараымдаалаш оларга үрүлүг дүза көргүзерин партия организацияларынга хүлээдип турар.

Областың элээн хей партия организацияларында коммунистерниң болгаш партиялыг кежигүнү эвес активтиң политиктиг бот-өөредилгезин элээн экижиткен.

Кызыл хоорайда 400 хире коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес актив Коммунистиг партияның төөгүзүн болгаш теориязын бот-өөредилге-биле шингээдип ап турарлар. СЭКП Кызыл хоорай комитеди бот-өөредилгелиг коммунистерге дузалаачы кылдыр партия төөгүзүнүң, политэкономияның, философияның, тодаргай экономиканың болгаш өске-даа ортемнерниң талазы-биле лекциялар номчулгазын докладчал организаставышаан, болук болгаш түе-түе хинилер-биле консультацияларны чорудуп турар. Хоорконың лекторлар бөлүүнүң кежигүнери үдептүр бүдүүлелеринге, албан черлеринге лекцияларны үрүлүг кылып турар. Хоорайның партия эге организациязы бүрүзүнде консультантыларны, теоретиктиг семинарларның удуртукчуларын томуйлап тургускулаан. Чоокта чаа хоорконың пропаганда болгаш агитация киллизи (эргелекчизи эш Прокуратов), районда партия эге организацияларының бот-өөредилге-биле өөренип турарларының ажылынга үрүлүгүнүң контролун боттандырбайн турар. Коммунистерниң кым, чүнү өөренип турарын айтып каан дазызы райкомда бар-даа болза, олар чогум чүнү, канчаар өөренип турарын эш Прокуратов билбейн турар.

СЭКП Өвүр райкому (секретары эш Лопсан-Серен), пропаганда болгаш агитация киллизи (эргелекчизи эш С. Иргит) марксизчи-ленинчи теорияны боттары өөренип турарлар-биле коллективтиг болгаш тус-тузу-биле беседаларны чоруттайн, олар канчаар өөренип турарын сонуургавайн турарлар. Райкомуң политиктиг чырыдышкынның кабинединде (эргелекчизи эш Деге) боттары өөренип турарларга лекцияларны, беседаларны, консультацияларны ыыртынай организаставайн турар. Политиктиг чырыдышкының кабинеди ана-ла номнар биижип бээр библиотека эвес, харын партийжи пропагандаңың эки дүрүлгезин өөренирингe болгаш нептередиринге үлүг рольдуг деп чүвени уттуп болбас.

Өөредилгениң кандыг хевирин шилип алыры коммунизже хостуг, а ынчаарга өөренир бе, азы өөренмес бе дээр дугайында ыңдыг эрге ында чок. Марксизчи-ленинчи теорияны өөренип шингээдип алырын коммунизже Устав хүлээдип турар. Ыңдыг түрбүже СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары эш Базыр-оол, ында райпо даргазы эш Березкин, ол районнуң Жданов аттыг колхозтуң даргазы эш Тамбар, Шеми кежээ Советиниң даргазы эш Дамдын-оол олар бот-өөредилгелиг кылдыр чүгле дандылалып алган турар боорда башка херек кырында өөренимейн турарлар.

Марксизчи-ленинчи теорияны коммунистерниң канчаар шингээдип ап турарын партия организацияларының бүрүзү, олар бистиң партиявыстың теориязын, байлак дүржулгазын ханы өөренип, ол теорияны болунуң практиктиг ажылынга диинги ажыглаан турарын негээр үжуглуг. Чамдык коммунистерниң талазындан политиктиг өөредилгени херекке ап тоовас, харысаалга чок көөр чоруктуң фактыларын үзүткээры чүгүла. Коммунистерниң бот-өөредилгезин партия организацияларының үүн бүрү удуртуур, оларга мергежилдиг дузалакчыны көргүзер үжуглуг.

Коммунистерниң политиктиг бот-өөредилгезинге удуртулганы күштедирери дээрге хамыктың мурнунда лекторлар-биле, консультантчылар-биле, теоретиктиг семинарларының удуртукчулары-биле доктаамал ажыл чорудары болур. Оларның мергежилин сайгырангайжыдарынга, эртем биличиң улам хамыладырынга дузалаар херек. Партия райкомнарының болгаш хоорконың пропагандистериниң семинарларын, ажылдың дүржулгазын солчуруның талазы-биле чөвүлел хуралдарны үрүлүг чорудар херек.

Марксизчи-ленинчи теорияны боттары өөренип турарларга дузалакчының бир кол хевири лекциялар болур. Ынчангаш партия организацияларының лекция пропагандазының шынарын бедидерингe кол кичээнгейни салыр. Үүлгэ солун, эки шынарлыг лекциялар дыннаакчыларның кичээнгейин хаара тудар, кичээлдерге оларның сонуургалын хандыкшыдар.

Политиктиг чырыдышкының кабинеттери коммунистерниң бот-өөредилгезинге улуг рольдуг. Олар марксизчи-ленинчи теорияның ажыл-бүрү айтырыгларының талазы-биле консультацияларны бөлүк болгаш ийи-чангыс кижилер-биле үүле кабинеттиг болдунга эвес, харын партия эге организацияларынга барып чорудар, политиктиг литератураның чаа номнарының делгелгезин тургузар. Үлетпүр бүдүүлделериниң, МТС-териниң, колхозтарның болгаш совхозтарның ажылының дугайында сан түннерни, фактыларны көргүскен номнарның дандызын кабинетке аскан турар үжуглуг.

Коммунистерниң марксизчи-ленинчи теорияны бот-өөредилгезин бистиң партиявыс бедик үнелеп турар. Коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес актив марксизчи-ленинчи теорияны улам-на ханы шингээдип алыын дээш областың партия организациязы улуг кичээнгей салыр үжуглуг.

Венгр аалчылар Москваның ужар-чүүл заводунда

Венгр Улус Республиканың Революстуг Ажылчын-Тарааачын Чазааның даргазы болгаш Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединиң даргазы Янош Кадар баштаан партия-чазак төлээлериниң кежигүннери март 21-де Москваның ужар-чүүл заводунга чораан. Венгр улустуң төлээлекчилери Ужар-чүүл үлетпүрүнүң министриниң бирги орлакчызы М. М. Лукинге болгаш заводтуң директору П. А. Воронинге үделап алган бүдүрүлгениң цехтерин эргип көргеннер. «ИЛ-14» деп пассажир самолеттарының кылы болгаш эттелгези канчаар чорун турарары-биле аалчылар танышкан. «ИЛ-18» деп чаа пассажир самолединиң түрүзар талазы-биле ажылдар канчаар чорун турарын олар улуг сонуургал-биле хайгаарал көргеннер. Венгр аалчыларны заводтуң ажылчыннары чер болганга чүрүктиң ханызындан үтканнар.

Чыып эптээриниң кайгамчык улуг цехинге муң-муң ажылчыннар болгаш албан хаакчылар чыылган. Анда митинг болган. Профсоюзилериниң завод комитединиң даргазы С. А. Овечкин митингини ажыттыышаан, ажылчыннарның, инженерлериниң, техниктериниң болгаш албан-хаакчыларның өмүнөзүнден акы-дуңма венгр улустуң төлээлекчилеринге чүректиң ханызындан байыр чедирген.

Заводтуң партия комитединиң секретары А. И. Раскутин төлээлериниң кежигүнеринге чүве чугаалаан, оларның күүрүнде акы-дуңма венгр улуска байыр чедирген.

Заводтуң аныяктарының өмүнөзүнден токарь Людмила Холина венгр оолдарга болгаш кыстарга, бүгү венгр улуска изиг байыр дамчыткан. Заводтуң инженерлериниң болгаш техниктериниң өмүнөзүнден цех начальниги Н. Д. Макаров чүве чугаалаан.

Венгр Улус Республиканың чазак-партия төлээлериниң өмүнөзүнден Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитединиң күүсөмүнүң кежигүнү болгаш үлетпүр министри Антал Апро чүве чугаалаш, акы-дуңманың байырын дамчыткан.

(СЭТА).

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга чедишкиннерлиг ужуражыр дээш

★ ★ ★

1957 чылдың комбайннары

Бо чылын чурттуң көдээ ажыл-агыйы массалыг-биле бүдүрүп үндүрер машиналарның 40 чедир хевирлерин алыр, чүс ажыг аттарлыг кылыгларны дүржулга бөлүү кылдыр бүдүрүп үндүрген турар.

1957 чылда ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйы кандыг чаа комбайннарны алыры? Трактор, көдээ ажыл-агый машиналарының түдүүнүң министерствозунуң кол конструктору Д. И. Соловьевтан СЭТА-ның корреспондентизи ыңдыг айтырыгны салган.

— Россельмаштың бүдүрүп үндүрери «РСМ—8» деп машина бо чылдың кол комбайны болур,— деп эш Соловьев чугаалаан. Моон мурнунда ону дүржулга кылдыр кылып турган. 1957 чылда чурттуң ховуларынче 40 муң ажыг ыңдыг машиналар үнер. «РСМ—8» болза кожуулгуг комбайнның дыка болбаазырангайжыткан конструкциязы болур. Бедик дүжүттүг тараанны ол комбайн эки кезии болур деп чүвени шенелде көргүскен, чүге дээрге «С—6» комбайнга бодаарга оон колотпаказының ажылдазы бүүрү чартык катап улуг.

Таганрогтуң болгаш Красноярскиниң заводтарында «СК—3» деп болу чоруур чаа комбайнны бүдүрүп үндүрериге белеткел чорун турар. Ол комбайнга чаңгыс комбайнерниң ажылдазын хандырып турар техниктиг алган болбаазыраныышкынналарны машинада кылган. «СК—3»-те автоматтыг, контроль болгаш медээ бээр херекселдерлиг механиктиг хөлээнгенечи, хедерлиг болгаш мотовилалыг гидравликтиг башкарыкчы бар. Ол машиналарны чартык ыяшырбелиг болгаш ыяшырбелиг хедер-биле бүдүрүп үндүрер, ол чорук оларны канцыг-даа байдалдарда ажыглазырынга арганы бээр.

Бо чылын Туланың комбайн заводунга «ПК—2» деп тараа комбайнын бүдүрүп эгелээр. Ол машинаны бичии участоктарда кайгамчыктыг түннелдерни чедип ап эгелей берген. Эштер Шитрофановтун, Гороховтун, Захаровтун дарганнар бригадалары болгаш өскелер-даа план ёзугаар 350 коленчатый валдар кылыр турган 500—550 валдарны хүн бүрү кылып турар.

Чылыла цехиниң коллективи бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар. Ында слесарьлар эштер Черников, Виноградов, Мосолова болгаш өскелер-даа үшкү мотор бүрүзүн планнан ажыр дужаарын чедип ап турарлар.

Сталинградтың машина тудукчулары чыл эгезинден тура үжен ажыг тракторларны болгаш 2 миллион рубльдиң немелде кезектерни планнан ажыр бергеннер. Улам болбаазыраңгайжытынган тракторну кылыр талазы-биле ажыл чедишкиниг чорун турар. Дүржулга цехиниң лабораториязынга «ДТ—56» деп чаа тракторну эңгеп-чыыры доозулган, ук машиналы коллективтиң конструкторлары чогаатkан. «ДТ-54» деп трактор-ла мейлизерге чаа машина дыка артык шынарлыг үүлдерлиг. Ол 500 килограмм чиик, аскылыг чепсек-херекселдерлиг ажылдап болур, ол чорук прицепщиктерни өске ажылдарже хостаарынга арганы бээр.

Сталинградтың трактор тудугжулары «ДТ—61» деп чаа тракторну дыка эрте чогаатkаннар. Заводтуң шыгалдазынга ол машина эки шынарлыын көргүскен.

Сталинградтың трактор тудугжуларында

СТАЛИНГРАД. (СЭТА). Улуг Октябрьның 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Докталы Сталинградтың трактор тудугжуларын чаа күш-ажылчы идепкейлиг чорукче көүрген. Планнан ажыр 150 тракторларны болгаш 6 миллион рубльдиң немелде кезектерни бүдүрүп үндүрер деп хей муң кижилиг коллектив шиитпирээн.

Эдлиг нормаларын 7 шактың иштинде күүсөдир деп чаргыг заводка кабыргаларын хей-хей бригадалар болгаш участоктар кайгамчыктыг түннелдерни чедип ап эгелей берген. Эштер Шитрофановтун, Гороховтун, Захаровтун дарганнар бригадалары болгаш өскелер-даа план ёзугаар 350 коленчатый валдар кылыр турган 500—550 валдарны хүн бүрү кылып турар.

Чылыла цехиниң коллективи бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар. Ында слесарьлар эштер Черников, Виноградов, Мосолова болгаш өскелер-даа үшкү мотор бүрүзүн планнан ажыр дужаарын чедип ап турарлар.

Сталинградтың машина тудукчулары чыл эгезинден тура үжен ажыг тракторларны болгаш 2 миллион рубльдиң немелде кезектерни планнан ажыр бергеннер. Улам болбаазыраңгайжытынган тракторну кылыр талазы-биле ажыл чедишкиниг чорун турар. Дүржулга цехиниң лабораториязынга «ДТ—56» деп чаа тракторну эңгеп-чыыры доозулган, ук машиналы коллективтиң конструкторлары чогаатkан. «ДТ-54» деп трактор-ла мейлизерге чаа машина дыка артык шынарлыг үүлдерлиг. Ол 500 килограмм чиик, аскылыг чепсек-херекселдерлиг ажылдап болур, ол чорук прицепщиктерни өске ажылдарже хостаарынга арганы бээр.

Социалистиг чарыш улам сорук киирген

АРЫГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артели Улуг-Хем районда дээре ажылдыг колхозтарның бирээзи. Эрткен чылын ол колхоз тараа культураларының гектарынаан ортуза-биле 14 центнер дүжүттүг өстүрүп, ажаан алган, а чамдык черлериниң оон ырактa белиг болган. Чижээ, 170 гектарның гектар бүрүзүнден 30 центнер, 152 гектар шөлүң гектарынаан-на 25 центнер кызыгастыы ажаан алган.

Алдыгы беш чылдың бошгайгы чылында чедишкиннерни быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көргүзүлгелиг болурунга колхозчу тараалыылар бүүдүлдиг. Артельнин бүдүрүлге планында көрдүнгенин ёзугаар ажырга тараа культураларының шөлү эрткен чылдыкынаан 15 хуу калбарар азы бо чылын оны 2700 гектарга тарыыр деп турар, а гектар бүрүзүнден дүжүттүг 15 центнерден куду эвести алыр сорулга салыынган. Колхоз башталар черинин даргазы эш Сарыбурүн редакцияга ынчатканы болза:

— Бо чылын бистиң колхоз часкы тарылганы 8 ажыл хүннеринде агротехниктиг негедилер ёзугаар эртиргерин шиитпирлээн, ол сорулга амыдырал кырынга күүсетинген турар. Чазын улуг чер андырбас бис, бо чылчын ажылгаар бүгү шөл эрткен чайын болгаш күзүн шуптузу белеткетинген, оон иштинде андыртынган күр шөл 960 гектар ажыл турар. Ол ышкаш тараа культураларының 428 тонна үрезиннери чажыл болур шынарнга чедир шуптузу арыглатынган.

Көдээ ажыл-агыйның машина-чеңнек, кериг-керекселдериниң септелгезин колхоз бүрүн юоскан. Амгы кол ничээнгейни хову тургылгаларын бүгү тала-биле таарымчалыг белеткээринче угландыртган. Хову ажылының ийиги бригадазының (бригадири эш Төөдек) Көк-Хаякта турлаанда база биче эвес ажылдарны кылган. Колхозчу тараалыларга ниити чурттаганың 3 бажыңнарын, механизаторларга 1 бажыңны кылып доозкан.

• • •

Колхозтуң картофель болгаш ногаа тарылгазының шөлү эрткен чылдыкынга улур 25 хуу калбарар азы бо чылын олуртулганы 50 гектарга чорудар деп турар. Бо талазы-биле белеткел база багай эвес. Үрезин культурлар ажыл-биле белеп, 140 муң прик-одек саважыгаттарны кылган, парниктерге 200 рамзар белеткеткиген, үзобреңиеге 150 тонна одекти чыыдырган.

Ногаа ажылының бригадазы (бригадири эш Ангакпан) төрээн колхозунга эрткен чылын 90 муң рубльдиң орулгазын берген, а бо чылын 120 муң рубльден куду эвес орулгалыг болурунга бригада бүдүрелдиг. Колхозчу ынчылерниң бедик дүжүт дээш күш-ажылын октябрьга уткуштур калбарган социалистиг чарыш улам сорук киирген.

Байырлалга алдар кылдыр

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедишкиннииг ужуражыр дээш Кызыл хоорайның бүдүрүлге черлериниң ажыл-ишчилери боттарынга белиткеп чаа-чаа хүлээлгелерни ап, социалистиг чарышты калбартып турар.

Октябрьның Улуг байырлалынга алдар болдурган бүгү улустуң чарыжынга алгы заводунуң коллективи мурнакчы болуп, бир дугаарында киржип эгелээн. Хол-биле кылып турар ажылдарны механизастаар, продукцияны бүдүрериниң темпизин дүргедир болгаш оон шынарын экижидер, чыл планын Октябрь байырлалынга чедир ажыр күүседир деп алгы заводунуң бүгү ажылчыннарының кыйгырыын мебель (миитан нарын чүүдер кылыр) фабриказының ажылчыннары, а оон соонда Кызыл хоорайның барык бүгү бүдүрүлге черлериниң коллективтери хүлээп ап, боттарының социалистиг хүлээлгелерин чүткүүлүг күүседип турарлар.

Кызылдың аъш-чем комбинадындан өске бүгү бүдүрүлге черлери январь, февраль айларның бүдүрүлге планнарын ажыр күүсеткилээн, а азаранытта комбинады, түүйбу, сентелге, алгы заводтары 1957 чылдың бирги кварталының планнарын күүсеткен болгаш ам ийиги кварталдың планынга киирипттир ажылдап турар. Үстүнде бүдүрүлге черлериниң ол чедишкиннери болза, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга алдар болдурган күүлүг чарыштың түңнели болуп турар.

Хоорайда аныяк бүдүрүлге черинин — сентелге-механиктиг заводтуң коллективи бүдүрүлгечилериниң социалистиг чарыжының мурнуку одурүүнда чорун турар. Ук бүдүрүлге черинде тудугжуларның ажылдары ам-даа чорун турар, кичээлээлек сентелге-механиктиг заводта күүлүг электростанция, шуткуна цехи, моторлар сентээр цех боттарының продукциязын берип эгелээн.

Рязаньның бызаа ажаакчыларының чаа хүлээлгелери

РЯЗАНЬ. (СЭТА). Беш чылдың тенчизинге чедир инектериниң баш санын ийи катап көвүдедир деп сорулга Рязаньның малчыннарының мурнунга салдынып турар. Эртем чылын области ыыштыг бода малдың баш саны 112 муңга көвүдээн.

Ижевский районнуң «Октябрьның хереэ» колхозунуң бызаа ажаакчызы Социалистиг Күш-ажылдың ийи ленкир Маланы Б. Б. Петуховалың эргелекчилеринде эртеен чаңгыс мурнуда этеэн чарышка беш муң ажыг херээжен колхозчулар киришкеннер. Оларның дыка хөй улуг челишкиннерни чедип алган. Эрткен чылын комсомолдуң путевказын ёзугаар фермаларга 2400 эниик херээжен колхозчулар келгеннер. Ол ажылга школачылар база киришкеннер. 1956 чылда олар 896 бызаларны шефтеп ажаалтканнар. Бо чылын школачылар 25—60 бызаларны ажаажын турарлар.

Бызаа ажаакчыларының областка болуп эртеен чаңгыс хуралының киржикчилери бо чылын 160 муңнан эвээш эвес бызаларны өстүрер деп шиитпирээннер.

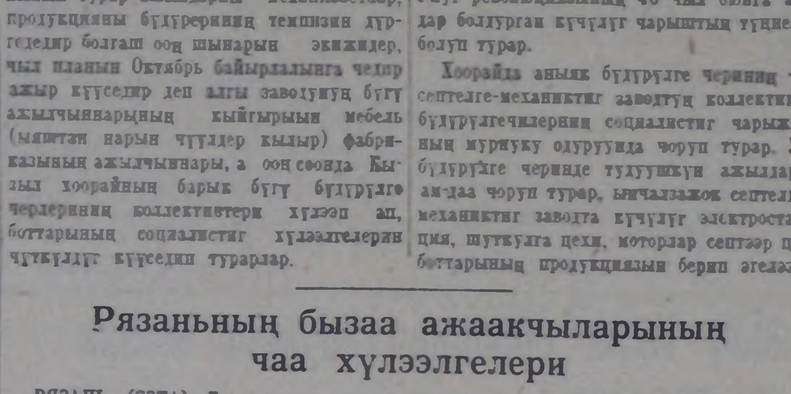

Кооперация ажылдакчыларының бот-тывынгыр уран-чүүлүнүң область көргүзүүнүң хүннеринде облпотребсоюзтуң клубунга янзы-бүрү даараан кылыгларының делгелгезин организастаан.

Ук делгелге облпотребсоюзтуң херээжен ажылдакчыларының улуг байырлалга алдар кылдыр мергежилин көргүскен. Эң эки даараан кылыглар дээш бирги черни Н. С. Черкашевага (уруглар хевээ дээш), ийиги черни Ч. И. Назаровага тывысkан.

Чурукта: көрүкчүлер делгелгени көрүп турлар.

Фото С. Феоктистовтуу.

Чарыш калбарып турар

КИЕВ. (СЭТА). Украинаның профсоюзилериниң республика чөвүлелиниң пленуму маңаа доозулган. Областың бүдүрүлгелеринге болгаш тудугжуларынга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга толептиг ужуражыры дээш социалистиг чарышты улам ында калбартыры-ның дугайында Ворошиловградтың облпрофчөвүлелиниң даргазы эш Ярченконуң илеткелин чугаалажын көрген.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин күүседири дээш областың ажылчы чоннары эрес-маадырлыы-биле демисежин турар хөрээни илеткелчи болгаш санал бергеннер демдеглеп турганнар.

Бүгү улустуң байырлалының алдары дээш Ворошиловград областың дагжылары хөмүр даш казарының чыл планын хуусаа бүтинде күүседири болгаш планнан ажыр 200 муң тонна оттулар үүлдү бөөрии, күш-ажылның бүдүрүчүлүүнүң талазы-биле онаалгаларны болгаш белеткел ажылдарының чыл планын ажыр күүседири хүлээнгеннер. Чылдың тончүүгүне-чедир 28 чаа шахталарны ажыглалга киирерин, оон иштинде 20 шахталарны дүрген аргалар-биле тударын областың шахта тудугжулары хүлээнгеннер.

Хей-хей коллективтер боттарының социалистиг хүлээлгелерин чедишкиннииг күүседип турарлар. Областың дагжылары бо чылдың ийи айларының дүргүзүнда планнан дашкаар 93 муң тонна хөмүр даштыг шагда-ла бергеннер. Пархоненко аттыг, Октябрь Революциязы аттыг заводтарның, Ворошилов аттыг шевкен фабриказының, № 21 түүйбу заводунуң болгаш өскелерниң-даа коллективтери социалистиг хүлээлгелерин база ажыр күүседип турарлар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Докталы Пленумунуң киржикчилери ийин-биле чүткүүлүгүнүң көргеннер. Заводтарда болгаш тудугларда, шахталарда болгаш МТС-терде, совхозтарда профсоюзил организациялары бүгү улустуң байырлалының алдары дээш социалистиг чарышка ажылчы чоннарның өзүп турар чогаадыкчы идепкейин баштаар үжуглуг дээрзин олар чугаалап турганнар.

Колхозтарга Уралдың автомашиналары

МНАСС. (Челябинск область). (СЭТА). Уралдың автомобиль заводунуң коллективи часкы тарылгага белеткелдиг үезинде кодээ ажыл-агыйга хереглеп машиналарның болгаш оларның немелде кезектер бүдүрүп үндүрерин көвүдедип турар. Колхозтарга садар чүк машиналарын хереглел кооперациялырынга бөөрииң бирги кварталда онаалгазын автозаводчулар хуусазынаан чартык ай эрте күүсеткеннер. Казахстанче, Таджикистанче, Узбекистанче, Омск, Новосибирск, Тюмень болгаш өске-даа областарже бир муң автомобильдерни чорутkан. Колхозтарга автомашиналарны он хуу чиитедилер бүрүзүнде садып турар.

Завод чыл төнчүүгүне чедир колхозтарга садар база 1700 чүк машиналарын түзүрүп чорудар. Автомашиналарга, автомобиль болгаш комбайн моторларынга немелде кезектер бүдүрүп үндүрер талазы-биле онаалганы завод база чедишкиниг күүседип турар.

Колхозтуң быштагларында

Чөөн-Хемчик районуң «Коммунизмге орук» колхозунуң фермаларында чаа мал хүлээп алышкыны киши-не түүктеп турар. Соолгу хүннерге чедир 569 хойлар 578 хураганнарны, 37 ошхулер 39 анайларны төрээн. Белеткел хынамчалыг, ажаалда хайгаарал өкп тургустуунганынаан улуг-даа, чаш-даа малда хорамча чок, харын хүр кыштаглап, мендилеп турган турар.

Колхозтуң сүт-бараан фермаларында төрүттүнген 47 бызаалар база мендилеп. Инектиң сүткүрүү эрткен чылдың бо үезинден бедик болуп турар. Инектиниң малын өстүрер, оон продуктулуун бедидер херекке ак-сеткилдиг ажылдап турар мурнакчылар хөй.

Дуржулгалыг кадарчы эш Сегиптиң хой-ыка өкп кыштаглап турар. Бо хүннерге чедир оон 200 хой 220 черниое хураганнарны төрээн. Сагбадай, Ханды олар база үлегерлиг ажылдап турар.

Мээң дуржулгам

Мен ам кӥй чыл пропагандистеп турар мен. Мээң улуртуп турарым партия төөгүзү өөренирииин болгунале 18 дыннакчылар бар, өөреднлге эгелээнден бээр февраль 24-ке чедир 15 улаа кичээлдерии чоруттувус. Дыннакчылар кичээлдерге идепкейлиг киржип турар.

Кичээлдерни мынчаар чорудуп турар мен. Партия төөгүзүнүң талазы-биле кайы-бир темага хамаарышкан айтырыгны дыннакчыларга чугаалап турган, ону амыдыралдың, ылаңгыя областың, бистин районнуң болган колхоэтуң амыдыралынга болуп келген, болуп турар болган ам болур перспективтиг сорулгаларга холбаштырарынче эң улуг кичээнгейии салып турар мен. Ол чокка кандыг-даа кичээл дыннакчыларга солуп-даа өвес, ажык-даа чок. Ол негеллени хандырбайн турар ыяыг кичээлдерни чоруткаиынын-даа херээ бичс деп бодаар мен.

Өөреднлге планында көрүнген темалыг материалды чугаалап турган, дыннакчылар ишти политиктиг амыдыралың чогуур дейлешнге турузун дээш, оларга делегей байдалынмың доңчулалындан алган чаа совлгу медээлерни, Совет хамактың болган партиязың тайбың дээш чорудуп турар ленпнкаэынын дугайында информастарны ёй-ёйе чорудуп турар мен.

Дапгыкы интервенцияның болган хамаапы лайынын үезинде чуртгу кампалаары-биле Совет күрүнеиин ап чорудуп турган хемчегларин чугаалап турган. Венгрияга болган контрреволюстуг үйлээнии дугайын, Египетке үүр англи-француз-израильдың ажелекчи, үптекчи политиказын дыннакчыларга тодаргай чугаалап берип турган мен. СЭКП ТБ-ның декабрь Пленумунуң доктаалын тайылбырлап турган, бистин Өвүр районнуң колхоэтарында, ылаңгыя «Коммунизмче орук» колхоэта тулуг ажылларының чорун турарының дугайын, бо ажилга бар четпестерни көргүспүшаан, ол четпестерни чайгылырының арталарын айытган мен. Өске-даа кичээлдер ыяыг сайгылыг чорутнуп турар.

Болгун ам партия төөгүзүнүң 10-гу болгун өөренип турар. Чижээзэрге, бөгүн өөренип эртнен теманы быжыглаар соруда-биле дараазыпдагы кичээлдии башгайгы шагында ону доңчузу-биле катаптап турар бис. Бир өвес чамдык айтырыглар дыннакчыларга арай кыпыра билдинген хире болза, ону катап тайылбырлап турар мен. Хамык ужур программалыг материалларны дүрген өөренип эртиперивле өвес, а карын тема бүрүзүн дыннакчыларның эки билип алырында деп принципти барымдаалап турар бис. Бонспект турузарының негеллезии дыннакчылар чурумнуг күүседип турар.

Өөреднлге чыл өгелеп турарының башгайгы хүнеринде чамдык ийи, чаңгыс кижилерниң талазынлан кичээлдерни үзүттер чүүлер тургулаан-даа болза, партия организациязы хемчегler алган соонда ол чорук читкеп. Дыннакчыларның арасында эштер Норбу, Сазыг, Шаалы Валентина, Дыртыми-оол, Самбылай оларның эки өөренип турарын демдеглээри чугула.

С. ОЧУР,
«Коммунизмче орук» колхоэта пропагандист.

Улуг Октябрьның 40 чыл ююпга куш-ажылы белеткеглнг хүжаржыр дээш Кызыл хоорайның харылзаачылары база күженнишнинг ажылдап турарлар. Ылаңгыя почтальоннар чагыкчыларны солуннарын, сеткүүлдерни болгаш чагааларын чогуур ёйүнде доп-дораан чедирер талазы-биле шалыпкын ажылдап турар. Чижээ, почтальон Таиса Васильевна Кулеева болдунуч ажылынга ак сеткилдиг болгаш кызымаккай почтальоннарның бирээзинге санадып турар. Таиса Васильевна чагыкчыларның солуннарын болгаш сеткүүлдерни саат чокка чедирип турар болгаш чурттакчыларның бедик хүндүткелин ап турар. Ол почта тарадырыкын ай планын үргүлүү 180-деп 200 хуу чедир күүседип турар. Таиса Васильевнаның куш-ажылын баштаар чер улуу-биле үнелеп, ону хүндүүг бижиктер болгаш өртектиг чүүлдерби-ле хей катап шаңнап, демдеглээн.

Чурукта: почтальон Таиса Васильевна Кулеева почта тарадып чор.

Фото П. Колоссуу.

Тывага трактор паркызының ажыглалын экижидер

Сөөлгү беш чылдың дургузунда бистин областың машина-трактор станциялары дыка быжыккан, олар янзы-бүрү хей техниканы ап, мергежилдиг кадрларлыг болганнар. 1956 чылда бол-бол трактор ажылдары барык 100 хуу механизастатынган. СЭКП-ниң XX съезизининң шиитпирлерин күүседипшээн, областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери эртнен чылын тараа, эът, сүт болгаш мал ажылының өске-даа продуктуларын бүдүрери дыка көвүдетпеннер.

Бөдээ ажыл-агыйда чедип алынган чедишкиннер машина-трактор станцияларының ажыл-чорудулгазы-биле тулуш харылзаалыг. Чижекке алган чер андырылгазынга шилчидерге бүгү механизастатынган ажылдарның хемчээли 1957 чылдың январь 1-де 531197 га азы эртнен чылдың ол-да үезинде турганнынаң 107532 га хей болган. МТС-териң трактор ажылдарын кыска хуусаларда, өлөэн эки агротехниктиг деннелге чорутканы дүжүттү беликтерии болгаш тарааның чидиринин өвөжедирии хандырган.

МТС-териң бүдүргеге-сан ажыл-чорудулгазының чугула көргүзүглери болгаш оларның ажылдарын экономика талазы-биле тодаргай хереглеп турар чүүл болза, ратура-төлевирииин чуруму-биле колхоэтардан ап турар центнер продукцияга үнген чарыгдалдың хемчээли болур.

МТС-терге 1952 чылда бир гектар чымчак андырылганың бот-үнеии 60 рубль 10 копеек турган болза 1956 чылда 46 рубль 10 копеек кылдыр кудулаан.

Алыгы беш чылда трактор ажылдарының бот-үнезии 16 хуу чиитедир болгаш ратура-төлевири ёзугаар ап турар продукциянын чаңгыс хемчээлии бүдүрериите МТС-териң чарыгдалдарын дыка кызырар деп чугула экономиктиг сорулганы СЭКПшин XX съездизи МТС-териң мурнунга тургускан. Ол дугайында машина-трактор паркызын бедик бүдүргүчүлүг ажылгаары, ылаңгыя машиналарның эдлчеге болгаи хүнде ажылдап кылырын бедидери, механизастатынган ажылдарны бедик шынарлыг, эң дээре агротехниктиг хуусаларда күүседири эргежок чугула.

Областың МТС-терииге эртнен беш чылдарииң дургузунда 15 аът күштүг трактерга сезонда ажылдап кылыры 70 хуу өскен, тодаргайаарга чымчак андырылгабиле 270 гектар турганындан 460 гектар болган. МТС-териң трактор ажылдарын кыска хуусаларда, өлөэн эки агротехниктиг деннелге чорутканы дүжүттү беликтерии болгаш тараанын чидиринин өвөжедирии хандырган.

МТС-терии бүдүргеге-сан ажыл-чорудулгазының чугула көргүзүглери болгаш оларның ажылдарын экономика талазы-биле тодаргай хереглеп турар чүүл болза, ратура-төлевириинин чуруму-биле колхоэтардан ап турар центнер продукцияга үнген чарыгдалдың хемчээли болур.

МТС-терге 1952 чылда бир гектар чымчак андырылганың бот-үнеии 60 рубль 10 копеек турган болза 1956 чылда 46 рубль 10 копеек кылдыр кудулаан.

Алыгы беш чылда трактор ажылдарының бот-үнезии 16 хуу чиитедир болгаи ратура-төлевири ёзугаар ап турар продукцияның чаңгыс хемчээлии бүдүрериите МТС-териң чарыгдалдарын дыка кызырар деп чугула экономиктиг сорулганы СЭКПшин XX съездизи МТС-териң мурнунга тургускан. Ол дугайында машина-трактор паркызын бедик бүдүргүчүлүг ажылгаары, ылаңгыя машиналарның эдлчеге болгаи хүнде ажылдап кылырын бедидери, механизастатынган ажылдарны бедик шынарлыг, эң дээре агротехниктиг хуусаларда күүседири эргежок чугула.

Областың МТС-терииге эртнен беш чылдарииң дургузунда 15 аът күштүг трактерга сезонда ажылдап кылыры 70 хуу өскен, тодаргайаарга чымчак андырылгабиле 270 гектар турганындан 460 гектар болган. МТС-териң трактор ажылдарын кыска хуусаларда, өлөэн эки агротехниктиг деннелге чорутканы дүжүттү беликтерии болгаш тараанын чидиринин өвөжедирии хандырган.

МТС-терии бүдүргеге-сан ажыл-чорудулгазының чугула көргүзүглери болгаш оларның ажылдарын экономика талазы-биле тодаргай хереглеп турар чүүл болза, ратура-төлевириинин чуруму-биле колхоэтардан ап турар центнер продукцияга үнген чарыгдалдың хемчээли болур.

МТС-терге 1952 чылда бир гектар чымчак андырылганың бот-үнеии 60 рубль 10 копеек турган болза 1956 чылда 46 рубль 10 копеек кылдыр кудулаан.

Алыгы беш чылда трактор ажылдарының бот-үнезии 16 хуу чиитедир болгаи ратура-төлевири ёзугаар ап турар продукцияның чаңгыс хемчээлии бүдүрериите МТС-териң чарыгдалдарын дыка кызырар деп чугула экономиктиг сорулганы СЭКПшин XX съездизи МТС-териң мурнунга тургускан. Ол дугайында машина-трактор паркызын бедик бүдүргүчүлүг ажылгаары, ылаңгыя машиналарның эдлчеге болгаи хүнде ажылдап кылырын бедидери, механизастатынган ажылдарны бедик шынарлыг, эң дээре агротехниктиг хуусаларда күүседири эргежок чугула.

Областың МТС-терииге эртнен беш чылдарииң дургузунда 15 аът күштүг трактерга сезонда ажылдап кылыры 70 хуу өскен, тодаргайаарга чымчак андырылгабиле 270 гектар турганындан 460 гектар бригадазы — 900 хире гектарны, Таңды районнуң Калинин аттыг колхоэта Ермолаевтин трактор бригадазы — 787 гектарны ажылдап кылган.

Бир демей байдалдар турда-ла машина-трактор паркызының алаэн бедик ажылдап кылышкынын болгаи бүдүргүчүлүгүн чедип алган черлерде нефть продуктуларның болгаи септелгеге акша-хөреигилерииң чарыгдалдары өвөөш болуп турарын МТС-терииң отчёттары көргүзүп турар. Мында чамдык МТС-терииң чижээи көргүзүп болур. Эртнен чылдың сезонунда Бии-Хем МТС-ке 15 аът күштүг трактерга ажылдап кылган чымчак андырылганың бир гектарының бот-үнези 36 рубль 9 копеек болган, оон иштинде кывар-чүүлге чарыгдал 6 рубль 74 копеек, септелгеге— 8 рубль 70 копеек. Ынчаарга машина-трактор паркызы 24 мун ажыг рубль ажыр чарыгдатынган.

Машиналарның бедик бүдүргүчүлүг трактор ажылдарының бот-үнезии чигедириие дөрт саңдарны чедирип, дүжүттү беликтерии хандырар. 15 аът күштүг трактерга хүнде азы эдлчеге ажылдап алышкыны 1952 чыл-биле деннээрге 1956 чылда чүгле 11 хуу бедээн. Ол болза МТС-тер трактор паркызын ам-даа багай ажыглап, техниктиг болгаш организастыг чыдагааннар-биле аяа туруушкунпар көвүдеп турарын айтып турар. Кывар, чаар материалдарның, сугнун, аъш-чемнии болгаш өске-даа чүүлдериин сөөртүлгезии саадатканының чыдагаанындан хей аяа туруушкуннар колхоэтарның бүргүзүү-биле база болган.

Чымчак андырылгага шилчидерге Балгазын МТС эдлчеге 4,5 ганы ажылдап ап, эң бедик көргүзүглүг болган. Бо МТС трактерларны чүгле чайгы үеде эвес, харын күзүк-кышкы үелерде колхоэтарның мал кажааларынче чемнерии, а ол ышкаш ыяш материалы болгаш өске-даа чүүлдерии, сөөртүп, шын ажылдап турарының ачызы-биле ону чедип ап турар.

Ажы-херектиң чедишкиннерии кижилер шилчидирээр хаарын билдиктер. Мында МТС-тер механизаторларының ажылдачыларынга таарычалыг байдалдарны тургузуп, болуунуң мергежилии бедидериие, чаа тускай эртемнии чедип-алырынга оларга дузалап турар. Бо хөөрге ветеринарлыктың бүдүргүчүлүгүн бедидериин чугула чүүлдериинің бирээзи.

Трактерларның ажыл-чүктөөшкүнии долу күүгге тургузары, тракторларның болган кожуула чепсектериин техниктиг ажаалдазының чурумун сагыры, сеиилээрже үезин үрүшкүнүн саадатпазы машиналарның бүдүргүчүлүгүн бедидериин шилтирлиг чүүлдериин бирээзи. Трактор ажылдарының бот-үнезии чигедир төлээде, кывар, чаар материалдарның сгладка болгаи бригадага калагалалын шын органнастаары, ону сөөртүрү, тракторларга кудурын, үстөөрүн саадатпазы, аиаа куруг чоруушбунну болдунар-ла шаа-биле кызырары эргежок чугула.

Машина-трактор паркызын эки ажыглаарынга тракторларны шынарлыг септелгеге көлдап турар. Ынчалза-даа септелгеиің бо формазы машиналарның ажылын болгаи оларның кандыг байдалда турарын барымдаалап, техниктиг ажаалдазың, септелгеиің планныг, баш үүрү алыр системазынга чөрүшкек болуп турар. МТСтерге бүгүи чылдың графигин ёзугаар септелгёии организастаары чугула. Септелгеии ынчаар чорудуп турар чүрттүң мурнакчы МТС-терииің дуржулгазы болза, чайгы үеде хову ажылдарын күүседиринге кагарал болдурбайн турган, тракторларның 6—8 хире хүүзүн ай санында септелгеге тургузуп турар.

Септелгеиің чыл дургузунда чорудар ыяыг методун ажыглавайн турарындан областың МТС-тери чүгле күзүк-кышкы үеде бүгү тракторларны, кожуула машиналарны септеп, күш четпкейн турар. Ынчангаи бисте септелгеиің шынары күүгү болуп, машиналарның ажыглалынга багай саңдарны чедирип турар. МТС-терде механизмнерии мал чемнери белеткээриниге багай ажыглап турар. Эрткен чылын областың 12 МТС-терииің чүгле 5-жи ситеи кезилдеэкиин чыл ожаалдазын 50 хуу күүседкён.

МТС-тер директорлары техниканы колдуу-биле ажылаар дээш бүгү арталарны кыска чогуур. Бо дугайында септелгеиің шынарын бедидер, машина-трактор паркызының ажыглалын эжижидер, мурнакчы МТС-терииің дуржулгазын ажылаар ужурлуг.

И. БРИЧЕЕВ,
областың көдээ ажыл-агый эртелелиниң улуг инженери.

Багай удуртулганың түңнелинде

Кызыл районнуң Ээрбекте «ТАРИ 12 съездизин» колхоэта атаар политика болгуиу багай ажылдап турар. Өөреднлге чылының эгезинде ол болгуиуң дыңнакчылары 14 кижи турган, а баштайгы кичээлге бешки оларның иштинден чүгле 8 кижи келген. Өөреднлге чылы эгелээнден бээр чүгле үш удаа кичээлер чоруткан, а сөөлгү ийи кичээлдерге дыннакчылардан чүгле 3 кижи кээп турган. Ам сөөлгү үеде кичээлдер шуут үзүлген.

Болуиуң политиктиг деннелии болгаи теоретиктиг билиии бедидер чорук бисте хамаапы бүргүзүнүң хүлээлгези дурбуже, бо болгуиуң дыннакчыларын кичээлге дыннадыышкын ёзугаар чарлап берип турган чүүл бар.

Партийжи-массалыг ажылдың ыяыг кошкак чоруун ажыглап алган, чамдык телеп чок кижилерниң талазынлан кылган ажылынга харысаалга чоктанып, харын арага-хымыска хандып турар. Чижээ, Бөк-Даиы, Седи, Сотпуй-оол, Бойгу-Хөө, Бүнгаа-Сарый болгаи оон-даа өскелер. А коммунистер Самаан, Шимит олар бо талазы-биле база-ла чыгыр балбайн турар. Бо чылдың февральдың төнчүзүнде кадарчы Бөк-Даиының арагалап алган бир хүнүнде болган улуг хат оон кададынга турган иьрттериидеи 182 башты хар-биле дүй шаап, базырып алүрген чүүл бар.

Бо фактыларның дугайында мынчага чедир кандыг-даа хемчег алганы көзүлбейн турары алдептиг.

М. СЮРЮН-САТ.

Көдээ клубтуң ажылы эжижээн

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхоэта көдээ клуб сөөлгү үеде ажылын алаэн эжижиткеп. Клубта ураичүүл болгуиу сөөлгү үеде ажылдап эгелээн болгаи дыштанар хүннерде ураичүүл болгуиу суурнуң чурттакчыларынга концертти көргүзүп турарлар. Ол ышкаш клубта киномеханнги эш Черепанов, оон дузалакчызы эш Оолак чонга киноларны эки үзүүрүп турарлар.

Көдээ клубта библиотека база бар. Библиотека чыл тулуиа өзүп турар, ам ында 1500 ажыг өруе, тыва номнар бар.

М. ООЛЧУККАЙ.

Малчыннарга дуза

Эрзин районнуң төвүнде албан организация черлери «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң мал кажаалары туларынга шеф-биле 100 ажыг кубометр дашты сөөртүп бергеннер. Колхозту шефке алган организациялар даш-биле мал кажаазы тулар ажылны уламаа эгелээрлер.

Артель баштаар чери ырак черде малчыннарны эргежок чугула бараан-биле хандырар түскай дерги салыын тургускан. Салыгны Сагаачы малчыннарның аалдарын эргип, оларның негеллезин чөп хандырып турар.

К. НУРЗАТ.

Колхозтуң кыштагларында

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Аянгатыда «Комсомол 30 чылы» колхоз эртнен чылын мал өстүрериниң планын чедишкиннг күүсеткеп? Кыштаглашкынга белеткелди эки организастаанындан колхозтуң малы менди болгаи хүр чыл ажып турар.

Колхозтуң Бичс-Аянгатыда болгаш Бүжүлүг-Мажалыкта сүт-бараан фермаларында бо чылын төрүүр 72 инек бар. Март 20-гс чедир төрээн 48 инектериин бызаалары менди. Сигеи, силос болгаш чемнии өске-даа курлавырлары фермаларда четчир.

Ажаалдаиы болгаш чемгериидеи эки-житпеннинден инектиң сүүгүү эртнен чылдыңнаи ыракта бедик болуп турар. Саалда чылының баштайгы беш айларында инектен-не 259 литр азы эртнен чылдың бо үезинден 81 литр хей сүттү алган.

Колхозтуң шээр мал фермазының кыштагларында байгал база багай эвес. Сөөлгү хүннерге чедир төрээн 530 хойларын 538 хураганнары эки доругуп турар. Моон сонгаар-даа төрүүнер чаш малды чилирип чокка өстүрерии малчыннар кол сорулга кылдыр хүлээнип турар.

Артель бүдүргелгезинге хаван ажылы бичс эвес орулганы берип турар. Колхозтуң фермазынга 7 хаван 60 солдарны төрээн. М. Очур бо талазы-биле эки ажылдап турар.

Тараа культураларының Тыва область тааржыр дээре сорттары

Үнүш ажылында сорттарның ролю кончуг улуг.

Көдээ ажыл-агыйның культура бүргүзү бот-боттарындан бүүш болган шынар талазы-биле, херээи болгаи агаар байдалдарынга тааржырының талазы-биле ангыангы сорттарлыг болур.

Сорттарның ангы-ангы болуру дүжүттүң чүгле хей болурунга эвес, харын оон шынарынга база улуг саңдарлыг.

Сорт бүргүү, үстүнде айытканы ышкаш, болунга тааржыкан түскай байдалдарда эки үнер. Ынчангаи сөөртү шилип алырда чүгле оон шынарын болгаш бүүжүн хемчеглер-биле көрүлбейн болгаш ,ужуучал эвес, кандаашкынга үүр туруштуг болгаш механизастатынган ажаан алышкынга таармычалыг.

I ЗОНА — БАРЫЫН ТАЛА

Бо зонага Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл болгаш Чаа-Хөл районнарның суттаттыг черлери хамаарлыр. Бо зонаны хандырып турар Чөөн-Хемчиктиң сортучастогу Тываның көдээ ажыл-агый дүржулга станциязының деиискээринде турар.

II ЗОНА — ТӨП

Төп зонаның деиискээрииге Каа-Хем (Каа-Хеминиң адаккы үнүнде колхозтар), Кызыл (мурнуу-чөөн талазы кирбес), Таңды (мурнуу-чөөн талазы кирбес) болгаш Улуг-Хем районнарның суттаттыг черлери кирип турар. Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң шилеринде турар сортучасток бо зонаны хандырып турар.

III ЗОНА — ДАГЛЫГ-ХОВУ

Даглыг-хову зоназынга Каа-Хем (Каа-Хеминиң адаккы үнүнде колхозтар кирбес), Кызыл (мурнуу-чөөн талазы), Бии-Хем болгаш Таңды (мурнуу-чөөн талазы) районнарның суттаттыг черлери хамаарлыр. Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда организастатынган сортучастог бо зонаны хандырар.

Тываиа тараа культураларының сорттарының шенелдези бир дугаарында он чылдар бүрүнгээр эгелээн. Бо үенин дургузунда элээн хей сорттарны шенеп ыяыан болгаш эки болганнарын районжудуп, областың колхозтарында болгаш совхозтарында тарып турар.

КҮЗҮН ТАРЫЫР КӨКТАРАА

Удинская сорт. II болгаш III зоналарда районжутунган. Бүрят-Моол АССР-ниң үрээзи өстүрер станциязындан сайгырадып үнүргеен.

Тываның кадыг-берге агаар байдалдарынга Удинская сорт алаэн быжыг турүштүг болуп турар. Ол колдуунда чыл санында бедик дүжүттерии берип турар. Сөөлгү беш чылдың дургузунда бир гаан оон ортумак дүжүт Таңдының сортучастогунга 22,1, а Бии-Хемге — 29,9 центнер болган. Областың байдалдарынга ук сорттуң чеми бичии, 1000 борбак тараанын дензиии 13-тен 20 грамм. Сыпка тараазы белеи төгүлбес болгаш ,ужуучал эвес, кандаашкынга үүр туруштуг болгаш механизастатынган ажаан алышкынга таармычалыг.

ЧАЗЫН ТАРЫЫР КЫЗЫЛТАС

Тулуп 14. Тулупскиниң селекция станциязынга Ярославльдиң түс чер кызылтазын Бандаиның прелюзеи сортунга хайнакташтырып турган алган. Оон өске бир хевирии ферругинеум болур. Мажаа кызыл, салыг, тараазы кызыл болгаш үүрмек. 1000 борбак тараанын дензиии 29—31 грамм.

Кандаашкынга туруштуг, дүрген быжар (үнүп быжар хуусаазы 84 хонук). Сөөлгү беш чылдарда бир гаан ортумак дүжүт Чөөн-Хемчиктиң сортучастогунга 32,3 центнер, а Бии-Хемге — 29,0 центнер болган. Оон гектардан эң-не бедик — 47,9 центнер дүжүтүн 1952 чылда Бии-Хеминиң сортучастогунга алган. Даланыныың болгаш хлеб быжырарга шынары ортумактан өрү.

Бо сорттуң четпес талазы — сыпка үр туруикаида чеми тоглаачал. Ынчалза-даа ону ёй-шаанда чидирип чокка ажаан ап болурунуң аргазы бар.

Түлүп 14-ту I болгаш III зоналарда эрте сөөк дүжер черлерге тарыпы-биле районжутқан. Ону төп зонага база районжудуп болурунуң үнелеини бар.

Лютесценс 62. Саратовтуң селекция станциязынга сайгырадып үнүргеен. Маажа сал чок, ак азы сарыг хавыктыг, маажактыг бажы халагар эвес, тараазы кызыл, чеми улуг (1000 борбак тараанын дензиии 35,5 грамм), Даланналыр болгаш хлеб быжырар шынары ортумак.

Лютесценс 62 үшкү даглыг-хову зонаынга районжутунган. Суттат чок черлерге быжыглаары ортумак, үнүп быжар хуусаазы 88—90 хонук, быжыг болгаш белеи ушпас. Дүжүдү улуг. Бии-Хеминиң сортучастогунга ортумаа-биле бир гаан 32,4 центнер алынган.

Альбидуум 3700. Сибирьиин тараа ажылагыйының институдунга Омск областың Евгашки районунуң түс чер сортуиаан чаңгыстап ылгаар арга-биле алынган. Маажа сал чок, ак, маажактыг бажы халагар эвес, тараазы ак.

Таңдының сортучастогунуң бергени-биле алырга, быжыглаары ортумак, үнүп быжар хуусаазы 96 хонук чедер. Сыпка үр турар болгаш дүшпес. Даланыныың болгаш хлеб быжырарга шынары ёзугаар.

Альбидуум 3700 төп зонада районжутунган. Ол зонага суттаттыг-даа, суттат чок-даа черлерге бедик дүжүттү берип турары хынатынган.

Московка. Чазын тарыыр кызылтастың Түлүп 70 болгаш Китченер деп сорттарын хайнакташтырганындан алган. Маажа сал чок, кызыл, маажактыг бажы халагар эвес, тараазы кызыл, чеми улуг (1000 борбак тараанын дензиии 43 грамм).

Областың байдалдарынга орай быжар. Орай тараанда быштайн, күзүк соокка алдыптып болур.

Чөөн-Хемчиктиң сортучастогунуң бергени-биле алырга, оон ортумак дүжүдү бир гаан 34,4 центнер болур. Даланыныың болгаш хлеб быжырарга шынары эки.

Чазын тараан кызылтасты тараанының соонда дораан-на суттарары-биле барыын зонада районжутунган.

АРБАЙ.

Винер. Витскиниң тараачынарыныи түс чер сортуиаан чаңгыстап ылгаар арга-биле алынган. Өске хевири нутанс. Маажа ийи кырлыг, үлүргей, саванналчак-сарыг, тараазы хавыктыг, салы шиитегер.

Чөөн-Хемчик болгаш Таңдының суттаттыг черлериие ортумаа-биле бир гаан 22,4—27,5 центнер дүжүт алган. Оон эң-не бедик дүжүдү — бир гаан 44,2 центнер — 1955 чылда Таңдының сортучастогунга алынган.

Тараазының чеми улуг (1000 борбак тараанын дензиии 40 граммиан ажыг). Таңдының сортучастогунга 1956 чылда ыун тараанын дензиии 53,5 грамм болуп, Бии-Хемге 39,5 центнер алынган. Ыун борбак тараанын дензиии 24 грамм.

Онохайская сорт Тываның байдалдарынга дүжүттүг. Маажаның болгаш тараазының продуктулуг талазы Сибирьиің бүгү кектараалларының түс чер сорттарын ажып турар.

ЧИҢГЕТАРАА

Долинское 12, 1932 чылда Караганданың ажыл-агый дүржулга станциязы сайгырадып үнүргеен. Бажы өңгүр сарыг, тараазы сарыг.

Чөөн-Хемчиктиң болгаш Таңдының сортучастокторының бергени-биле алырга, бир гаан ортумак дүжүт 23,5—25,4 центнер, 1955 чылда Таңдыга бир гаан 40,0 центнер алынган. Тараазының чеми ортумак, ыун борбак тараанын дензиии 7,1 грамм. Брупиа болуп үнери 78,6 хуу. Крупианың ампаныг шынары кончуг ажар.

Долинское 12 барыын болгаш төп зоналарга суттарын тургаш тарыпы-биле районжутунган.

Казанское 506. Татар АССР-ниң Казаньда күргенниң селекция станциязынан сайгырадып үнүргеен. Бажы сагалгар тараазы алынналчак сарыг.

Даглыг-хову зонаынга районжутунган.

Бии-Хеминиң сортучастогунуң бергенбиле алырга, быжыглаары ортумак, кандаашкынга туруштуг, дүжүттүр. Сөөлгү беш чылдарда бир гаан ортумак дүжүдү 22,2 центнер. Эң бедик дүжүт 1955 чылда 37,4 центнер болган.

Ыун борбак тараанын дензиии 4,5-тен 6 граммның аразында чайгылыы турар. Крупиазының ампаны чыл санында ортумак болгаш эки. Крупиа болуп үнери 77,9 хуу.

* * *

Колхозтар болгаш совхозтар бедик дүжүттүг болгаш продуктулуг үрезиннерии салып алыры чүүлүл.

И. ГОРДЕЕВ,
Тыва областа көдээ ажыл-агый культураларының сорттарын шенеп хинаар талазы-биле күргүзү комиссиязының инспектор агроному.

Чаартыкчыларнын, чогаадыкчыларның хүрээлеңин калбартыр

Чаартылга болгаш чогаадылга бирозун область типографизында организастап тургускан. Чаа дериишкиннерни шингээдип ажыглаар, эргилей бергенин чаартыр талазы-биле бо аразында алзаң чугула ажылдар кылдынган.

Типографиянын кол цехтериниң бирээзи болур клишелер кылыр цехке ажылы 1956 чылга чедир хол-биле күүседип турган. Чижээ, коргулчун пластинада эмульсияның картын кургадыр ажылы хол-биле кылып, аназ хөй шакты чарыгдап турган. Смена механиги эш Белоусов болгаш кол механик эш Головченко олар клише кылыр черниң хол-биле күүседир ажылын 1956 чылдың февральга механизастааннар. Ол чорук продукцияны бүдүрериң дыка дүргелеткен болгаш продукцияның шынарын экижиткен.

Бышкы үеде бүс күжү-биле, чайгы үеде электрининг дузазы-биле ажылдаар каттыжыгалыг котелду (коргулчун эзилдирер паш) белеткээр деп эш Блиновтуң саналын чаартылга болгаш чогаадылга бирозу хүлээп алган. Ук котелду 1957 чылдың январьга тургускан, ынчаарга ол котел ажыл шагының улуг канналгазын берген.

Линотиптиң гартызын катап эзилдирериңе ажыглаар котёлду эштер Малофеев болгаш Белоусов олар сайзырангайжыткан. Котёлга эзилдирген металлды мурнунда хымыш-биле узуп кудуп турган болза, ам түскай краннy ажыглап турар апарган. Ол чорук гарт эзилдирер кижиниң күш-ажылын дыка чиигеткен.

Дептер картының корешогун төгериктей десбилээриңе ажыглаар станокту тургузар дугайында эштер Малофеев болгаш Белоусов, оларның саналын чаартылга болгаш чогаадылга бирозу база хүлээп алган. Ук станокту тургузар дугайында ол эштерге дааскан, олар боттарынга дааскан ажылхеректи ак-сеткилдин-биле күүседип, станокту эң кыска хуусаада белеткеп тургусканнар.

Станокту белеткеп тургускан чорук үзүг канналганы берген, чижээ, дептер картының корешогун мурнунда хол-биле эгелээн соолучде ол станок бир эдлчегде 864 дептерлерниң картын белеткеп турган, а механизастаан станокту ажыглап эгелээн соолучде ол станок бир эдлчегде 2400 кезекти белеткеп берип турар апарган. Бухгалтериянын санап көргенин ёзугаар алырга, ук станок бир чыл дургузунда 8143 рубль 52 копеек канналганы бээр болгаш продукцияның шынарын дыка бедидер. Парлаан дептерлерни көжтээриңе хереглээр чиңге демирни эрин долгаарынга ажыглаар механиктиг станокту эштер Малофеев болгаш Белоусов олар база белеткээннер. Оларның ол ынчаар таарыштыр белеткээн станогу эки түннелди берген, чиңге демирни мурнунда холбиле долгап турган болза, ам ону станокбиле дүрген болгаш чиик хевирлиг долгап ап турар апарган.

Линотип цехиниң инструктору эш Рачковский пазг үеде линотипте агаарны сериидедириңе ажыглаар вентиляторларны чогаадып кылган, ол чорук линотип цехиниң ажылдакчыларының эптиг ажылдарынга таарымчалыг байлалды тургускан. Ол вентиляторлар арыг агаарны линотип цехинче киририп, ында ажылдап турар кижилериниң күш-ажылының бедик бүдүрүшкүлүңе идигни берип турар.

Типографияның чаартылга болгаш чогаадылга хереэнге киржип турар бүгү ажылдакчылары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга күш-ажылчы, чогаадыкчы, чаартыкчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш эрестиг ажылдап турарлар.

В. ЧЕМКОВ,
типографияның чаартыкчылар болгаш чогаадыкчылар бирозунуң даргазы.

Советтиң ужар-чүүл конструкторлары «Украина» деп турбовинтилиг чаа пассажир самоледун чогаадып кылганнар.

Бо үеге чедир бистиң чуртувустуң ужар-чүүлдүң транспорт шугумнарынга поршень шимчедикчилерлиг самолеттар ажылдап турган. Чоокта чаа «ТУ — 104» деп турбореактивтиг дүрген ужар чаа машина тыптып келген. Ынчалзадаа турбореактивтиг «ТУ—104» деп самолет колдуунда-ла ырак черлерге ужарынга херек. Сөөлгү үеде пассажир самолеттарының тудуушкунунда турбовинт шимчедикчилерни улуу-биле ажыглап турар. Поршеньниг машиналарны ам ажыглап турары анаа агаар транспортунуң шугумнарынга турбовинтилиг самолеттар калбаа-биле иептерээр. Муң километр ырак хемчээлдиг черге турбовинтилиг самолетка чоруурунуң хөлезиин поршень шимчедикчилиг самолеттан 30—50 хуу чиик болур. Ындыг самолетка чоруурга демир орукта плацкарт билеттиг өртээ хире болур.

Турбовинтилиг «Украина» деп самолетту 84 кижини болгаш 3,5 тонна чүктү харутда сөөртүр кылдыр таарыштыр кылган. Ол шакта 600 километр чедир дүрген ужар. Ук самолеттуң чалгынарында турбовинтилиг күчүдүт 4 моторлары кылган. Ол самолет агаарның кандыг-даа үезинде аназ чер аэродромга олуруп, ужуп болур. Самолеттуң башкарылгазы кончуг бөдүүн болгаш чиик. Самолеттуң иштинде ойтур каап алыр оргалыг чымчак сандайларлыг делгем үш салон, эт-сеп сугар тускай чер, даштыкы хеп аваар чер бар. Пассажирлер ужуп чоорааш изиг чемни чип болур.

Чурукта: «Украина» деп чаа самолет.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Автомашиналарны чөп ажыглаар

(Редакцияга чагаалардан)

Областың чамдык колхозтарында автомашиналарның эдилелинче, техниктиг ажаалазынче сагыш салбайн турарының дугайында хөлөө бижикчилерниң чагаалары редакцияга хөй-биле кээп турар.

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозу ажыл-агый артелиниң Ш. Санчаттың редакцияга бижип турары болза, колхозта 6 машина бар. Ол машиналарның ам чүгле 3-жү ажылдап турар. Өскези артык кезектер чогулдан, чоланчы кадрлар чедишпезинден ажыглатынмайн турар. Ажылдап турар машиналарның техниктиг байдалы кончуг багай, оларны кижи-де болган чоланчылап турар. Ол-ла районнуң Ленин аттыг колхозунан Д. Дөрмүнүң бижип турары болза, колхозка гараж туларын каш катап планнап келген. Ынчалза-даа күүсетинмейн турар. Машиналарны чогуур үезинде септеп, техниктиг көрүлдезин чорударынга гараж чок чорук шаптыктап турар. Кышкы үеде машинаны хөлелиргеге чоланчылар хөй шакты чарыгдап турар. № 35—75 машинаның аманта от салып туда өртенген ажыглалдан чүгле гинээни факт болур.

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң «ЗИС—5» маркалыг автомашиназының чоланчызы Хирбээ машиназын кам чок эдилээниңден эртеп чылын ажылды чок септелгеге чайлаан. Хирбээ кывар, чаар материалдарны артыкка ап, оон-биле богунга олча тып, чижеп чорукту кылып, ажыл шагынга арагалап турар. Ажылга харыксалга чок кижилер-биле ажылды колхоз баштаар чери кошкаткан. Ак-сеткилдиг чоланчы кадрларны белеткеп, автомашиналарны чөп ажыглаар үези келген—деп О. Муизун бижип турар.

Часкы хову ажылдарынга белеткел

Кызыл районнуң «Тилелге» көдээ ажыл-агый артели часкы тарылтага алзаң белеткел ажылдарын кылган. Колхозта 2337 гектар, оон иштинде 1717 гектар күр чер эрткен чылын аңдартынган. Артель 270 тонна тараа үрезиннерин, чүгле кызытас үрезинни 220 тоннаны «ОС-3» деп машинага арыглаап, үнүүчелин хынатбаш шыгжап алган. Оон-биле кады 50 тонна картофель, 800 кг кукуруза үрезинни база бар.

Часкы тарылтага хереглетинер 12 тергелерни, 20 хомуттарны септеп алган болгаш часкы хову ажылының планын чогаатпаш, баштаар чер хуралынга бадыгаан.

Элээн эки түннелдер бар-даа болза, белеткелде четпестер база бар. Планда 300 тонна өдекти төгери көрүнген болза, чүгле 77 тоннаны төп алган. Ногаа өстүрер 6 чылыктыглыг чердер кылыр турган, оон үүн доозган. Оон ынай тараа-даа, техниктиг-даа культураларның болгаш ногаарының үремнип ам-даа четчелетинизээн.

Колхоз часкы хову ажылдарынга ажыглаары-биле планга киирген 27 аъттарны ам-даа дыштандырбаан болгаш оларга чидиртир чемнин тускайлаваан. Хову бригадазының бригадири Лагба, агроном Поспелова олар тарылтага белеткелди үүрген доозарынче шыңгыы кичээнгейни салыр үүрүлүг.

О. ИМЫЖАА.

* * *

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозу бо чылын 2530 гектар шөлге тараа культураларын болгаш 47 гектар черге янзы-бүрү ногааларны тарыыр. Ам 195 тонна кызытас үрезинни арыглаап үрүп алган.

Шөлдерде 300 тонна өдек төктүнген. Чөөрби санныг илиирлерни, 17 тергелерни септеп алган. Колхозчулар гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 12 центнер дүүгүт алыр дээш сорулга салган.

Н. СЕДИП-БАЛЧИР.

Малдың чаш төлүн менди алыр дээш

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң чамдык малчыннары малдың ажаалгазынче, чаш төлүн чидириг чокка кангалап алырынче кичээнгей салбайн турар чоруктар бар.

Деспил-оолдуң хонунда 278 хой төрээн, оларның хураганнарындан 19 баш өлүп хораан. Малдың чаш төлүнүң хорамчалыг болуп турары болза, Деспил-оолдуң кажааларын эрткен чылын чаа туткан, бүргат өдек белеткеп, сөөртүп албааны-биле чаш хураганнар соонга алзып өлген. Колхоз баштаар чери өдек, сиген сөөртүп ап турарын дээш Деспил-оолга 2 аът быжыглаан бүргеп. Оларны азырап ажаарындан чалгаараш бирээзин колхоз төвүнче дедир чоругувуткан, азырал багайындан бирээзи ажылдаар аргажок кылыр арып бакырааң.

Деспил-оолдуң хонунуң массалыы-биле кадырлыын турээр Ламажап мал ажылының хөрүсеалгалыг үезинде малга идепкейлиг ажыл кылып билир, колхозтуң ажылагыйы дээш кызымак ажылдап турар колхозчуларны быжыглаары чугула.

М. МИЖАА.

Бо чылдың тудугларынга

«Коммунизмче оруң» колхоз тулуг талазы-биле Өвүр районда үзүре көргүзүглерлиг болуп турар. Бо чылдың тудугларынга ниитизи-биле 4000 кубометр ыяш херек, ону шуптузуп кезип белеткээш, черниң агында сөөртүп алган. Тудуг шөлдериниче сөөртүр ажылдар база багай эвес, ында 25 аъттарлыг бригада доктаамал ажылдап турар.

Тулуг бригазының бызаңчылары март 20-ге чедир суурза 8 чурттарга бажыңнарын, бир яслини кыпып доозкан. Ол ишкаш фермаларда малчыннарга алзаң каш чурттарга бажыңнарын база кылган.

К. МӨГЕ.

Бижик бөлгүмнери кажан ажылдаарыл

Чөөн-Хемчик районнуң Хөрүм-Даг көдээ Совели чурттакчы чоннуң ортузунга бижик билбес болгаш бижикти биче билир чоруктуу узуткаар ажылы багай чорулуп турар. Ында бижик бөлгүмнери тургустунмаан. Бижикке өөренче чогуур 40 ажыт колхозчулар кайда-даа өөренмейн турар.

Бижик бөлгүмнерин тургузуп, колхозчуларның ортузунга бижик өөренниктээзин чорударының бүгү аргалары колхозта бэр. Колхозчуларны бижикке өөредириңе школаның башкылары улуг хүлээни чедирип болурлар. Ынчангаш Хөрүм-Дагның көдээ Совели бижик бөлгүмнерин тургузуп, чоннуң ортузунга бижик билбес чоруктуу узуткаарының ойу келген.

М. СЫНАА.

Номчукчуларның бижип турары

БАЙ-ТАЙГА РАЙОННУҢ Каргы көдээ Советиниң чаа организастап тургускан «Малчын» колхозтуң Мөгеи-Бүреңде мал кажаалары тудуп турар тудуг бригадазы бо ажылагый чылының эгезинден бээр 11 кажааны тудуп, ажыглалга киргеп. Тудугда ажылдап турар колхозчулар Ооллак, Адыгбай, Шөөжүл олар социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

С. Доржу.

КЫЗЫЛ РАЙОННУҢ «Тилелге» колхозунда чеди чыл школазы 1957—58 өөредилге чылында ортумак школа болур. Школага ийи класс немей туттуннар, тудуг ыяжы бүрүн белеткетинген. Өөредилге мастерскаязы тударыңга ада-иелер 8 муң рубльди чыгган болгаш белеткел ажылын чорудуп турар.

С. Бадыы-оол.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ «Кызыл тараачын» колхозунда радио белдирги ажыттынган. Колхозчуларның бажыңнарында радио шугумнарын киргеп, колхозчулар солун дамчыдыгаларыны дыңнап турар. Колхозтуң электри станциязының тудуу удавас доозуп, колхозту суурга Ильичиин лампочкалары кыва бээр.

О. Марат-оол.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОННУҢ Молотов аттыг колхозунуң тудуг бригадазы 1500 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планын күүсеткен, 500 кубометрни тудуг шөлүнде дужүргеп, ыяш сөөртүдезин организастыг чорудуп турар. 12 бызаңчы 300 олуттуг клубту тудуп эгелээн.

А. Сувдуй.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОННУҢ Сталин аттыг колхозунуң хойжузу Доржу 1953 чылдан эгелеп мал кадаргаш, эрткен чылдың төмүзүнге чедир 545 баш хураганнарны колхозунга өстүрүп бербишаан, дүк кыргылдазын дыка бедиткен. Хойжунуң кададында 350 төрүүр хойлар бар, ам 200 хой төрээн, хураганнары менди дорутуп турар.

М. Садыы.

ЭРЗИН РАЙОННУҢ колхозтарының ревизия комиссияларының даргаларының, кежигүннериниң болгаш сут-бараан фермаларының учетчиктеринин семинары Эрзин суурга болуп эрткен. Колхозтарга отчет-учетту шын кылыр дугайында лекция, ревизия комиссияларының болгаш сут-бараан фермаларының учетчиктериниң сорулгазының дугайында эштер Чимба, Аравчаа олар лекциялар номчаан.

К. Шомбуй.

Келир өөредилге чылынга белеткел

Эрзиниң Ортумак школазы 1957—1958 өөредилге чылынга белеткелин амыдыраштан эгелей берген. Школа чанында мун ажыг кубометр оттуглар ыяшты эккеп чыып алган, тайгада белеткетингенин база мун кубометр бар, ону сөөртүрүп организастыг чорудуп турар.

Тудутта болгаш септелгеге хереглээр ыяш база өске-даа материалдарны школга барып нурузузун белеткеп алган. Чамдык, ылангыя даштыкы септелгелерни март-тың баштайгы хүннеринде-ле кылып эгелей берген. Интернатты болгаш столовайны крышалаары, мастерскаяны дериири, школаны херимнээри доозулган.

Моөн-биле кады эрткен чылдарда башкылар бажыныңче кичээнгей салдынмайн келгенин база айтыр херек. Крышалыг бажың чангыс-даа чок, печкалары кыдынмаан. Бо чылын ол талазы-биле база кичээнгей салыры негетинин турар.

С. ОЙДУП.

Парлатынмаан чагаалардың изи-биле

Кызыл районнуң Бөк-Тей көдээ Советиниң магазининиң эргелекчизи П. Кулянын Кызыл хөорайдан баранналарын ёйлаанда көөп албайн, ажылчы чоннарның үлетпүр баранналарынга негелделерин хандырбайн, «Совет Тыва» колхозтуң ыяжта кыштагларында, фермаларында, бригаларында колхозчуларга хүн бүрү эргежок чугула баранналарын чедирип садыглаар дугайында организастыг ажыл чоруттайн, харын чамыкта магазинни хаан каап, Кызыл хөорайдан бээр арагалап чоруп турарын көөп корреспондент О. Деспилей редакцияга бижээн. Ынналга чорудуп, ажылчы чоннарны үлетпүр баранналарын редакция Кызыл районнуң баштаар черинге медээлээн.

Райпо баштаар черинин даргазы Бапенниң редакцияга дыңнатканы болза, О. Деспилейниң илереткен чүүлдери хынаалаан шуптуг шын болган болгаш Күлянын дугайында оон-даа өске хомудалдар райпога келген. Ажылчы чоннарның негелделин хандырбайн, харын чамык үелерде магазинни хаан каап арагалап чоруп турган Күляны ажылдан үлүгген болгаш чоннуң неген турганы баранналарны Бөк-Тей магазининче чоруткан.

Культура-амыдыралының кыска медээлери

Ийи ай бурунгаар Баа-Хем районнуң чанында уран-чүүл бөлүмү тургустунган. Сөөлгү үеде оон киржикчилериниң саны өскен болгаш олар боттарының мергежилин бедидип турар. Бөлгүмүнүң киржикчилери П. Нзосимов, Сахарова, А. Бочетковз болгаш Михеева олар областың кооператив ажылдакчыларының чоокта чаа болуп эрткен уран-чүүл көрүлдезинге багай эвес обналнар.

Бистиң районнуң уран-чүүл бөлүмүнүң коллективи ол көрүлдеге эки түннелдиг ойнаашы, хүндүлүг бижик-биле болгаш «Урал» деп радиол-биле шаннаткан.

О. ГАВРИЛОВ.

* * *

Бистиң колхозтуң уран-чүүл бөлүмүнүң талантылыг ыраажылар, танцычылар, хөгжүмчүлер эвээш эвес. Чоокта чаа болган концертке ыраажы Караш «Колхозчу мен» деп ырыны ырлаарга, көрүкчүлер дыка сонуургазынар. Ол ышкаш колхозчу Тыртых бызаанчыга база-ла багай эвес ойнаар. Ам бистиң Ворошилов аттыг колхозтуң уран-чүүл бөлүмүнүң коллективи Барыын-Хемчик районнуң аныяктар фестивалынга белеткенип турарлар.

Д. ШАКТАР.

* * *

Чамзырың Дагба чеди чыл дургузунуз киномеханиги болуп ажылдап келген. Ынчаарга ол 1953 чылдан эгелээш Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң ажылышчыларынга киноларны көргүзүп турар. Көрүкчүлерге ол ээлдек болгаш киноизэр дугайында тайылбырларны кылып турар. Оон кино үнүдүрүп турарының үезинде саадап, үрели бээр таварылгалар турбаан.

В. ЧООДУ.

* * *

Бо өөредилге чылынга Красноярск хоорайның башкы институдунуң бойдус болгаш география эртеминиң факультединде 25 тыва студентилер өөренип турар. Олар эртемнерни дыка экн шингээдип ап турар. Ылангыя бирги чартык чылда студентилер Ондар Соскүр-оол, Тамара Дыгыс, Данзар Тырыш, Монгуш Деспилей, Нурзат Хенче-Саар болгаш оон-даа өскелер экзаменни эки болгаш кончуг эки дүжээннер. Студентилерни билигдерин улам-на быжыглап, амыдырал-биле холбаштырар дээш, июнь айның эгезинде Минусинск чоогунда Саяи дагның сынныргына 15 хонукта чоруур аян чорукка амдан эгелээш белеткенип турарлар.

К. ХӨВЕНМЕЙ

* * *

Чоокка чедир-ле Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунда эмнелге салбырының ажылы багай болуп турган. Ынчаарга эрткен чылдың октябрь айдан эгелеп ону эш Н. Виноградова эргелекчилей берген. Оон бээр үр ле эртпээн болзаа, ам ында байдал мырынай өскерилген. Эмнелге салбыры арыг силиг, чылыг.

Сөөлгү үеде ол эмнелге салбырынга Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан аңгыда «Коммунизмче оруң» колхозтан, Алдын-Маадыр сумуудан аарыг кижилер болгаш колхозчулар кээп турар. Ол ышкаш эш Виноградова чоннуң ортузунга лекция, бесеадаларны, тайылбыр ажылын чорудуп турар.

Х. ОҢУ.

* * *

Мөген-Бүрең болза Бай-Тайга районнуң эң ыраккы девискээри болур. Чаа организастатынган «Малчын» колхозтуң малчыннары база ында чурттап турарлар. Ынчалзажок оларның кадыкшылының талазы-биле эмнелге дузаламчызын багай организастаан. Область төвү Кызылга болган район төвү Тээлиге чедер дээрге аарыг кижилерге чер аразы ырак болган дыка берге.

Областың болган районнуң кадык камгалал организациялары ыраккы черлерде чурттап турар чоннуң кадыкшылгазының дугайында сагыш салыры чугула.

Х. САМБУУ.

* * *

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозтуң колхозчулары 1957—58 өөредилге чылында ында чеди чыл школазының оларар ыяжын белеткеп бээри-биле эки эгелээшкинни кылганнар. Колхозту өрээ бүрүзү ажылдан хостуг үеде 2 кубометр ыяшты белеткеп бэр деп шиитпирлээннер. Олар ам бээри 214 кубометрни белеткеп берген. Ыяш белеткелин үргүлчүлеп турар.

Х. СУНДУЙ-ООЛ.

* * *

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозундан телефон-биле район төвү болгаш өске-даа черлер-биле харылзажып болур. Колхозтуң конторазында телефон аппарады бар, ону колхозтуң бухгалтери Сарыг-байның кабинединде тургускан.

Колхозтуң ажыл-агыйының дугайында сан-түн медээ-даа район организацияларының бухгалтерлерни амырадыр эвес, аппарат кайы хире-даа кыдыртканайның турда Сарыгбай-даа, бухгалтерлер кабинединде ажылдап олурар өске-даа ажылдакчылар ону тутпастар. Чүгле колхозтуң ажылагыйының дугайында хөй-хөй кижилер телефонну долган келир. Аппаратка медээ болурга ону тутпас, харылзавас чорук олта шын эвес.

Оон аңгыда телефон-биле чүгле колхозтуң удуртур ажылдакчылары чугаалажып турарлар, а колхозчулар ындыг-ла белен чугаалажып шыдавас. Чүгле дээрге, аппаратты бухгалтер Сарыгбайның ажылдап олурар столунуң артында тургускан, ынаар кайы-хамаан чок кижилер эртпес.

Телефон аппаратын масса чоннуң ажыглалынга киирер дугайында колхоз баштаар чери, колхозта партия организациязы—аң ылангыя Чаа-Хөл районнуң харылзаа конторазы эде көөр ёй келген.

Х. ТОКАШ-ООЛ.

* * *

Кызыл районнуң Сталин аттыг колхозунуң төвү Бара-Тал суур чыл келген түдүм-на калбарып, чаа-чаа түдүглер немежип турар. Колхозтуң тудуг бригалазының бригадири О. Данчай-оол түлүгүн ыынарынче эвес, санын көвүдедиринче кичээнгей салып келген.

Бригаланың кылган чурттарга бажыңнары чингистетинмээн, күрлар аразы шаарап, крышазы, кладовказы чедир кыдынмаан болур. Суурда янзы-бүрү 200 ажыг бажыңнар бар, ындыг болза-даа оларда көрүштүг, чараш болур хевир чок.

Колхозтуң ясливинин түлүү удавас доозтур. Ук тудугну кылып турары база-ла шынар чок. Тудугнуң шынарын бедидер дугайында колхоз баштаар чери хемчег алыр херек.

М. МЕНДОТ.

* * *

Бай-Тайга районнуң төвү — Тээли суур чыл санында-ла өлүп, сайзырап турар. Ам оон-биле кожа турар Молотов аттыг колхозтуң сууру-биле база МТС биле Тээли суур тудушкак болу берген. Чоокта чаа район эмнелгезинин улуг бажыңын ажыглалга киирген болгаш суурда культура-амыдыралын база чурттарганың бажыңнары хүн-бүрүле немежип турар. Сөөлгү үеде ында «Малчын» болгаш «Элезин» деп күлүмчүлер белеткелээн.

Ынчалзажок суурну чаагайжыдып, ногаанчыктар талазы-биле район организацияларының база Тээли көдээ Советтиң талазында багай сагыш салып турар. Чижээлерге, район төвүнүе ыяш олуртулгазын чыл санында кончуг багай чорулуп турар. Чүгле райкүүсөөн биле районнуң шагда салбырының бажыңнарының чанында шагга-ла тараан каш бораак ыяштарын өске чүү-даа көзүлбес. Бир эвес Тээли суурну ногаанчыгын чагаажыдар дугайында ажылче киритер болза, ол ындыг-ла берге эвес. Ылангыя ыяш тарып олуртурунга ында байдал кончуг таарымчалыг.

Тээли суурда чамдык бажыңнарның крышазы чок, ишти чугайлатынмаан болгулаар, чамдык кулуучуларга покту ыка үр үеде аптаавас. Ол ышкаш арыгланыр бажыңнар ховар болгаш оларның арыг-шевер байдалы кончуг багай.

Район төвүнүң чоогунда «Тилелге», «Дөн-Терек» база Молотов аттыг колхозтарның төптеринде бо талазы-биле байдалдар сонгда дора болуп турар.

Район төвүн болгаш колхозтарның төптерин көрүштүг чараш болдуруп, чагаажыдар ажылды бүгү-ле хамаарышкан организациялар күштелдирер үүрүлүг.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Дашкыкыда

Англи судно тудугжуларының бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны

Кайгамчыктыг улуг чедиишкиннерни чедип алган улусчу Кыдаттан үлегер алырын президент Сукарно индонезий улуска сүмелеп турар

*Венгр совет республиканың 38 чыл оюн венгр улус байырлап турар

Англи судно тудугжуларының бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны

ЛОНДОН. (СЭТА). Парлалга дыннаныгларын ёзугаар алырга, ажыл төлевирин бедидер дугайында негелдени деткинри-биле судно тудугжуларының чарлаан ажыл соксадыышкыны чурттуң судно тудар болгаш судно сеңгээр бүдүрүлгелериниң бүгү ажылчыннарын хаара туткан.

Ажыл соксадыышкынында чүгле судно тудугжулары эвес, харын өске-даа тускай әртемнерниң ажылчыннары база киржип турар. Чижээ, Пресс Ассошиэйшн агентилелдиң дыннатканын ёзугаар алырга, ажыл соксадып турарларга эп-сеткил каттыштырылгазының демдээ кылдыр Лондон портунда ийи эң улуг элеваторларны хандырып турар ажылчыннар ажылын соксатканнар, ол ажылчыннар транспортчу болгаш мергежил чок ажылчыннарның профэвилелинде болгаш машина тудугжуларының каттышкан профэвилелинде кирип турарлар. Чүдүрүлге-дүжүрүлге ажылдарында ажылдап турар Гримсбиде транспортчу болгаш мергежил чок ажылчыннарның профэвилелиниң бежеңүннери ажылын соксатканнар.

Судно тудугжуларының ажыл соксадышкынын соксадырын чедип алырын база 2,5 миллион машина тудугжуларының марттың 23-те чорудар дээн ажыл соксадышкынын болдурбазын бүдүрүлге ээлери болгаш күш-ажыл министерствозу оралдажып турар.

Марттың 18-те министрлер кабинединиң хуралы болган, болу берген байдалын дугайында анаа күш-ажыл министри Макleод чүве чугаалаан. Судно тудуунуң үлетпүрүнүң бүдүрүлгелер ээлериниң федерациязының төп чөвүлелиниң онза хуралы база болган. Ажыл соксадышкынының дугайында айтырыгны общиналар палатазының хуралынга март 18-те чугаалашкан. Күш-ажыл министри Макleод ол хуралга «судно тудуунуң черлеринде ажыл бүрүнү-биле соксаан» деп медеглээн.

ЛОНДОН. (СЭТА). Судно тудуунуң үлетпүрүнүң 200 муң ажылчыннарының ажыл соксадышкыны үргүлчүлевишаан. Олар ажыл төлевирин 10 хуу өстүрерин негеп турарлар. Ажылчыннар улуг шыламыккай, организастыг байдалын илередип турар болгаш таныелгеге чедир демисежирииге долу шинтпирлиг болуп турарлар деп буржуаз солунарның хөй нуруузу хүлээп көрбес арга чок болуп турар. «Файнэншл таймс» солуның дыннадының ёзугаар алырга, 330 чаа суднолар тудуунда болгаш хөй санныг эрги суднолар септелгежинде ажыл бүрүнү-биле соксаан.

Англияның порттарында болгаш судно тудуунуң төптеринде митингилер болгаш чыскаалдар болбушаан болгаш боттарының негелделерин хандырары дээш демисежирииге боттарының быжыг шинтпирлчин ажыл соксаткан ажылчыннар медеглеп турарлар. Марттың 18-те Тайн және судно тудуунуң үлетпүрүнүң улуг төвү Уолсендиде ажыл соксаткан судно тудугжуларының маассалыг чыскаалы болгаш митингизи болган, анаа 4 муң ажыг кижи киришкен. Ажыл соксадышкынын чарлаан профэвилел удуртулгазының хемчегларын чүүлдүгзүүп турар резолюцияны анаа бир эп сеткил-биле хүлээп алган. Шак ындыг митингилер Англияның өскеда порттарынга база болгулаан.

КОПЕНГАГЕН. (СЭТА). Чамдык солунарның дыннадының ёзугаар алырга, ажыл соксаткан англи судно тудугжуларын деткинри-биле болдунгу дег хемчегларниң дугайында бүдүрүлге ээлериниң каттыжышкынынга Данияның металл болбазырадыр үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилели сагындырып кыпган. Ажыл соксадышкынының түнелинде англи судно тудуунуң черлеринде күүсетинмейн турар ажылдарга чагыгны олар хүлээп албас ужурлуг дээрзин металл болбазыларадыр үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилели бүдүрүлге ээлериниге сагындырып турар.

ОСЛО. (СЭТА). «Фрихетен» солунуң дыннадының ёзугаар алырга, Норвегияның металлистер профэвилелиниң секретары Ф. Хансен болза, ол профэвилелиниң ажылдакчылары-биле чугаалажышкынынга, англи судно тудугжуларының ажыл соксадышкыны үргүлчүлевишаан турда, Англияга бүдүрген туруп болур ажылы норвег ажылчыннар күүсетпес деп медеглээн.

Испания. Гранада. Хоорайның күдүмчузунда кат-чимис садыгжылары.

Президент Сукарнонуң Соңгу Суматрада чоруп турарлы

ДЖАКАРТА. (СЭТА) Президент Сукарно Соңгу Суматра районунга чоруп турган, Пенатангпантарга митингиге чүве чугаалаан. Национал чаартылганы боттандырарынга чонуң чаңгыс эви эргежок чугула негелде болур деп шериг албанныларга, чазак албан-хаакчызырынга, өөренакчилерге ол чугаалаан.

Хожудангай чурттан сайзырангай үлетпүрүлүг чурт болуп шилчинир талазы-биле 5—6 чылдар иштинде кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алган улусчу Кыдаттан үлегер алырын индонезий улуска сүмелеп Сукарно медеглээн. Чүгле аъш-чем продуктуларын болгаш идик-хептин эвес, харын база чаартылгага материалдарны болгаш чепсек-херекселди бүдүрүп үндүрүп шыпаар болдунуң үлетпүрүнүн Индонезияга хөгжүдер ужурлуг деп ол демдеглээн. Чаартылганы боттандырар болгаш ада-чурттуң бүдүрүлгезиниң боочепсээ-биле шеригни чепсетлээр төлээде болдунуң металлургиялыг болуру Индонезияга эргежок чугула.

Ол дугайында чарлышкынныг чорукту болгаш партиялар аразында кадык эвес демисели чок кылыры чугула. Армия болза тус-тус политиктериниң холдарынга өөн болу берип болбас ужурлуг.

Индонезияның Коммунистиг партиязы чонуң чаңгыс эви дээш демисежирии тударар деп Сукарно медеглээн. «Болунуң чурттуң чаартырын орналдашкан кижи бүрүзүнге, ол коммунист-даа дийик, коммунист эвес-даа дийик, национал сорулгаларны болгаш күзелдерни чедип алырынга чаңгыс эп эң чугула негелде болур» деп Сукарно демдеглээн.

Чаңгыс эпче болгаш 1945 чылдың революциязының идеалдарынга шынчы болурунче чонну болгаш шеригни президент кыйгырган.

Венгр совет республиканың 38 чыл ою

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Бүгү венгр улус болунуң төөгүзүнүң алдарлыг хүнүн — Венгр совет республиканың тургустунганының 38 чыл оюн март 20-де демдеглээр.

Октябрьның социалистиг Улуг Революциязының соонда бүгү чартык чыл четпейн турда, бүгү делегей империализмин аажок өлдепсинирип, делегейниң бүгү ажылчын шинчээшкининге улуг өөрүшкү кылдыр делегейге чийги совет республика Венгриягa төрүттүнген деп «Непсабадшаг» солун бижээн. Венгр ажылчын аңгы орус ажылчын аңгы-биле кады делегейниң пролетар революциязының түгүн бедик көдүрген.

Венгр совет республика венгр улустуң төөгүзүнде бир-ле дугаарында капиталистериниң, помещиктериниң эрге-чагыргазын узуткаан болгаш империалистериниң аажок улуг күштеринге үлүр демисешпиишаан, венгр нэдиянын хамзарышпас чорууп маалырлыг демиселге 133 хүнниериниң дургузунда антантаның халдаашкынындан камгалап турган.

Социалистиг революцияның тиилелгези болза Белини, Кунвуң, Тибор Самуэллинин, Пене Ландерниң болгаш оон-даа өскелериниң удуртулгазы-биле революстуг чаңгыс эвин коммунистериниң болгаш чөөн үзеллиг социалистерниң тургусканы ажылчын аңгының ачызында чедип алынган.

1956 чылдың октябрьдеги контрреволюция делегейниң ажылчын шинчээшкининиң болгаш Венгр совет республиканың маалырлыг кызыл тугун бужартаткан деп ол солун бижээн. Болунуң соруглаларынга 1848 чылдың революстуг лозунгуларын ажыглаан орналдашкан контрреволюция ынчалза-даа 1919 чылдың лозунгуларын ажыглап шылдаваан. Ынчангаш контрреволюсчулар болгаш оларның ревизионистиг эвилелчилери бирги венгр пролетаржы диктатура дугайында маалырлыг тураскаадын бужартадырын күзеп турганнар.

Венгр совет республика болгаш оон чаңчылары венгр улустуң төөгүзүнде үнелиг эртине, 1848 чылдың салгалы болгаш үргүлчүлели болуп турар деп «Непсабадшаг» солун түнелинде анаалап демдеглээн.

Бермуд ортулуктарга англи-америк чөвүлел хуралдың бүдүүзүнде

ВАШИНГТОН. (СЭТА). «Британ империяның бадыышкыны бе азы бууразышкыны бе?» деп аттыг улуг чүүлдү «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» деп журнал парлап үндүрген. Журналдың бижээнин ёзугаар алырга, Британ империязының бууразышкынының байдалында болгаш экономика база политика талазы-биле Великобританияның улуг күрүне болуру чилип турар байдалда «келир үениң угланышкынын ажылдап кылып алыр дээш» Бермуд ортулуктарынга Макмиллан биле Эйзенхауэр ужуражыр деп журнал бижип турар. Болунуң келир үезинин дугайында айтырыгны Англияның шинтпирлеп алыр өйү келген деп медеглевишаан, Англияга тып алыр эң эки орук болза ол АБШ-тың 49-ку штады болуп шилчинир болур деп журнал херек кырында саналдап турар. Журналдың ылангыя бижип турары: «Ам англи удуртукчулар чугула шинтпирни үндүрер ужурлуг. Оон чаа байдалынга кандыг орук хамыктың дээреп болуп дүгүүр ужурлуун олар шинтпирлээр ужурлуг. Бир орук болза «нейтральдыг» туруштуң өруу болуру магат чок, ол орук Россия-биле дуглуржулга кылырынга холбажып болур. Бижээ ол чиктиг ышкаш сагындырар болза-даа ындыг шинтпирни үндүреринге байыр чедирер кижилер Англияга тыпты бөөр болгаш ол ындыг кижилер шупгузу коммунистер база эвес. Атлантиканың зоназында, Каттышкан Штаттар биле Россияның аразында чурттап турар хөй-хөй англичаннар боттарын моон курунда кажан-даа турбаан айыылда турар бис деп санап турарлар. Олар моон соңгаар бомбалаашкынынарны күзевейн турарлар болгаш бир эвес чаа дайын үнүп кээр болза сырый чурттакчызырлыг бриган ортулуктарга атом октазышкынарлыг болу башкартынар снарядтар час дег дүжүп туруп бөөр чадавас деп олар коргуп турарлар».

«Англияның шилип ап болуру ийги орук болза каттышкан штаттар-биле чоокшулажыры болур деп солун уламчылап турар... 49-ку штат болу бөөрининг орунга чугула базын болур ындыг янзылыг сырый эвилелге тайбың үеде хөй-хөй англичаннар чоргаарылың сеткилин-биле удур болурлар ийик. Англия-биле кандыгдаа кады ажылдажылга турда тергиндекчи роль каттышкан Штаттарга болур дээрзи чигининг чок. Каттышкан Штаттар-биле чаа кады ажылдажылгага базын-базынбиле чүгле чоорту кирип болур. Европада камгалал талазы-биле англи хүлээлгелерниң чогуур чамдыкызын Каттышкан Штаттар болунга хүлээп алыр ужурлуг деп бодалы Бермуд ортулуктарга президент Эйзенхауэр-биле чугаалажышкынынарның үезинде премьер-министр Макмиллан саналлаар боор деп даап бодаашкынынар турган...

Англияга үшкү арга — Барыын Европаның чүүттары-биле улам сырый кады ажылдажылганы тургузары болур».

Ынчалза-даа «удуртулганы Германия болунуң колунга киирип аптар дээрзинге Англия таарышпас болуп чадавазының» дугайын айытпышаан «Германия чайлаш чок күштүг апарып турар болганда» ол чорук черле болу берип болур деп журнал айтып турар. Ол бүгү үш аргаларны Англия үүлээп албайын барып, «чайскаан артып каары чадавас» деп даап бодалы автор оон-биле кады чугаалаан, ынчалза-даа «ол болза эң-не айыылдыг орук болур ийик» деп ол бадыткап турар.

Мурнуу-вьетнам шериг албанныларның ВДР-же шилчий бергени

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның информация агентилелиниң дамчытканы ёзугаар алырга, 21-ги дивизиядан лейтенант Нгуен Тан Кин болгаш өлөөн каш мурнуу-вьетнам солдаттар Вьетнамның Демократтыг Республиказынче шилчип келген.

ВДР-ге үлүр кем-бурууллуг дайынга Иго Динь Дьеминиң бистерни хандыдып киирер деп турары кем-бурууллуг дайынга киржир күзелиниг чок болгаш мурнуу-вьетнам армиядан чоруткан бис деп олар медеглээнер.

Мурнуу-вьетнам шериг албанныларның хөөнүүнүң дугайын ап көргеш, ногдиныьеичи шеригниң офицерлериниң болгаш солдаттарының хөй нуруузу тайбынны болгаш национал чаңгыс эптн күзеп турарлар деп Нгуен Тан Кин чугаалаан. Олар чурттуң чарар дугайында америк-иногиныьемчи сүүлээнни чүүлдүгзүүп көрбейн турарлар.

Египет чазактың хуралы

БАИР. (СЭТА). Марттың 20-де президент Насериниң даргалаанынга Египет чазактың хуралы болуп эрткен. Парлалганың дыннадының ёзугаар алырга, чазактың таштыкы болгаш шинтпирлээрин хуралга чугаалажып көрген.

Суэц канал дугайында айтырыг-биле холбашкан сөөлгү болуушкуннарны анаа көрүп чугаалашкан деп чазактың тускай төлөөлекчизи медеглээн. Национал хуралды чыырының белетелиниң дугайында дыннадыгны база чугаалашкан. Национал хуралды июльдуң бирги чартыында чыырын шинтпирлээн деп чазактың төлөөлекчизи дыннаткан.

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга фильмнер

ССРЭ-ниң Культура министерствозунуң коллегизизы Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга холбаштырган сценарийлеринге болгаш фильмнеринге белетелиниң дугайында айтырыгны чугаалажып көрген.

Делегейде бир дугаар социалистиг күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинге тураскаатkан «Ленин дугайында чугаалар», «Февральдан Октябрьже», «Ульяновтар» деп кино-чуруктарны кылып үндүрер, совет эрге-чагырганың тургустуларынга болгаш быжыгарынга Владимир Ильич Ленининиң байгамчык улуг ролун Шатурада электростанцияның тулугжуларының дугайында «Коммунистиг», чорудулгазы Петроградка революциянын бүдүүзүнге дүне болуп турар «Бирги хүн» болгаш өске-даа фильмнерге көргүскен турар.

Элээн каш киностудияларда төөгү-революстуг темаларга кино-чуруктарны белетеп турар. А Толстойнуң «Тургедилге чораанны» деп романын ёзугаар «Угбашкылар» деп фильмни «Мосфильмде» тыртып турар. Ында «Оттуг орук» деп фильмни база тургузуп турар. В. Билль-Белоцерковскайның ол ээ ышкаш аттыг шинзин ёзугаар «Шуургаи» деп кино-чурукту «Ленфильм» студиязы тыртып турар. М. Шолоховтуң «Оожум Дон» деп романын ёзугаар калбак экранныг үш кезек онзыг фильмни М. Горький оттыг студия тыртып турар. Анчы үелечурттуң студияларында бүдүрүлгениң янзы-бүрү чадаларында байырлалга тавзрыштырган шупту 20 ажыг кино-чуруктар туруп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг Революциязының төөгүзүнге тураскаатkан элээн каш кино-чуруктарны, база совет улустуң төөгүлүг үнелелгелерин көргүзүп турар фильмнерни документалдыг фильмнериниң Төп студиязы белеткеп турар. Оларның иштинде «Улуг Октябрь», «Төөгүниң документилери», «Ленинчи черлер-биле» болгаш өске-даа фильмнер бар.

Төөгүлүг хүнге тураскаатkан кино-чуруктарны кылырының ажылында улуг четпестерниң барын, сценарийлерни чогуур ойгыде белеткевейн турары-биле фильмнерни бүдүрүлгеже киирериниде саадалга бар болуп турарын ол хуралга демдеглээн.

(СЭТА).

Хаак талазы-биле заочный маргылдаа

Ажылчы чоннарның күш-дамыр кижилиглезиниң талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездиниң улуг сорулганы салган. Ол сорулганы боттандырарыынче угланган хемчегларни РСФСР-ниң иштики херектер министерствозу база чорудуп турар.

РСФСР-ниң Иштики херектер министерствозу автономнуг республикаларга, крайларга, областларга хаак талазы-биле заочный маргылаанны чарлаан.

Ол чарлатынган маргылдаага бистиң областың райкүүскомнарының милиция салбырларының, милициянын хоорай килизининиң, иштики херектиниң область эргелелиниң ажылдакчыларының хөй кезии киришкен. Маргылдаанын киржикчилери 5 километрге анаа чарыыты, 10 километрге хол бооху-биле биеюгилалыг чарыышты болгаш херээженнериниң 3 километрге чарыжын чоруткан.

Баа-Хем, Улуг-Хем, Бии-Хем, Сут-Хол, Таңды райкүүскомнарының милиция салбырлары маргылаанны организастыг, техника талазы-биле ийи эрттирген. Ол районнарга болган маргылдааларга ажылдакчыларның 80—90 хуузу хаара туттунган, чамдык черлерге, чижээ, Баа-Хемге оларның өг-бүле кежиктиннери безин киришкен. Иштики херектиниң область эргелелиниң килдистериндеп социалистиг өнчүүг оорлап самчыгларын-биле демиселдиң килдизининиң (начальниги эш Зыков) болгаш күрүне автоинспекциязының килдизининиң (начальниги эш Баяы-Хаа) ажылдакчылары идепкейлиг болгаш организастыг киришкеннер.

Үстүнге салбырларның болгаш килдистерниң ажылдакчылары камгалал болгаш оперативтиг сорулгаларны күүседиринге хаак спортунуң улуг ужур-дузалыын эки билгеннер. Ындыг турбуже, чамдык район салбырлары (Овюрүүн — начальниги эш Комбуй), Бай-Тайганың — начальниги эш Чүлүдүм) болгаш чамдык килдистер маргылдаага организас чок киришкен.

Маргылдаанын түнелинде 20 кижи разряд нормаларын (оон иштинде 11 кижи районнардан) дужааганнар. ГТО нормаларын 164 кижи дужааган.

Эң шыырак хаакчыларны илередир сорулга-биле финальдыг маргылдааларны март 16-да Кызыл хоорайга эрттирген. Анаа эң күштүг командалар (эр кижилерниң 5 болгаш херээжен кижилериниң 1) киришкен.

Аңаа бирги черни милициянын район салбырларының чыыды командазы, ийиги черни Кызыл хоорай килдизининиң командазы, үшкү черни область эргелелиниң килдизининиң командазы түс-түс ээлээннер. Бирги черни ээлээн команда эргелелдиң шилчинир призы-биле болгаш хүндүлүг бижик-биле, оон киржикчилери хүндүлүг бижиктер-биле шаңнаткан. Ийиги черни ээлээн команда хүндүлүг бижик-биле, оон киржикчилери база хүндүлүг бижиктер-биле түс-түс шаңнаткан. Үшкү черни ээлээн команда хүндүлүг бижик-биле шаңнаткан.

Түс-түс кижилер талазы-биле: эр кижилерден бирги черни эш Күжүгет (область эргелелинде), ийиги черни эш Фунтиков (Бии-Хем), үшкү черни эш Доржу (Баа-Хол) ээлээш, хүндүлүг бижиктер-биле шаңнаткылаан. Херээженнериниң иштинден бирги черни эш Шабалина (Улуг-Хем), ийиги черни эш Арамчаа (Кызыл), үшкү черни эш Бургова (область эргелели) алган, база хүндүлүг бижиктер-биле түс-түс шаңнаткан.

Ынчангаш маргылдаага киришкеннерден дөртен хире кижи хүндүлүг бижиктер-биле шаңнаткан болгаш дужаагага мактадып демдеглеткеннер.

Бүгү-россияның заочный хаак маргылаазының Тыва областка болуп эрткенинге холбаштыр иштики херектер эргелелиниң клубунга тускай кежээ болган.

В. САМБА.

„Шынның“ бижикчилеринге

Солунга материал бижип келген бижикчилер болгаш бижиприн күзеп чоруурлар бижээн материалын редакцияже чоруларда чагаа санныга фамилиязын, адын болгаш адазының адын паспорт язы төрүттүнгенинин дугайында хөречилел ёзугаар база адресин долузу-биле айтыры чугула.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Чурталга бажыңының иштин агаарладыры

Бижилерниң кадыкшылыына арыг агаарның, ыяңгыя агаарда кислородтуң эргежок чугулазын бистер билир бис. Агаарга ажыг газтар болгаш өскеда холумактар хөй болган тудум олар кижиниң кадыкшылыына хоралыг. Оон ужурундан чурталга бажың иштин үргүлчү агаарладыр, арыг агаар дээш демисежири чугула.

Чурталга бажың иштининг агаары хөй-хөй чылдагаанналар баксырап болур. Бажың шалазының адаанда шыгжатынган ногаа аймаа үреини, дүүй бергенде бажың иштининг агаары баксыраар. Ынчангаш ногаа аймаан шала адаанга шыгжавайн, тускай чер бажынны кылып алза чогуур.

Мал кажаазы-биле кожа туттуунган бажыңның иштинче өдек чыды үргүлчү кирип, оон агаарын баксырадыр. Ындыгның ужурунда мал кажаазын чурталга бажыңындан 12—15 метр ырак тудары чугула. Совгу талакы районнарга агаарның онзагай байдалынга таарыштыр мал кажаазларын мунгаш кылдыр, чурталга бажыңының артыы талазынга анги туткаш, бажыңы-биле кажаа аразын дүглай кажаалаар.

Бажың иштинге довурак доңдурар ажыды (чижээ, калис шик өөр дүк белеткээри) кылып болбас, чүге дизе агаарны баксырадыр. Ындыг ажылдарны тускай мастерскаларга кылыр херек.

Олап каан печканың ыш үнер хоолайын элекке түглаар болза үгаар газы өрээл иштинче үнгеш, чурттакчыларны үгаарлалып болур. Ыш үнер хоолайны чогуур үезинде түглаары чугула. Үгаар газы одалга, төнчүүгүге чедир кыпаан таварылгада тыптыр. Ону көөргө көк-ногаан чалбыыштыг болур. Ындыг чалбыыштар бичии-даа көлүлээ одалганың чедир кыпаанны ол. Ынчангаш печканы түглап болбас. Чалбыыштар көңгүс чидерге ону чүгле ам түглаар.

Чурталга өрээлин үр агаарлатпас болза багай газтарның чыды иллеп апаар. Кандыг-даа түүт материалдарының бичии дыпык черлеринден агаар кирип турар. Ынчалза-даа ол бажыңны арыг агаар-биле хандырып шыдавас. Агаар солуштурар тускай херекселди бажың бүрүзүнге кылып алыры чугулу. Ындыг херекселдиң эң болүүзү соңга форточказы болур. Чурталга өрээлин хүнде үш катап агаарладыр: эртенги апталга үезинде, дүштеки чем соонда болгаш кежээ удуурунуң мурнунда.

Эр, херээжен колхозчулар! Арыг агаар кадыкшылдың магадылазы болурун утпаңар. Болунарның чурттап турар бажыңнарының агаары арыг чаагай турарын дээш демисежиңер.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын башкыны.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация килдизининиң — 3 — 88, харылсылгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизининиң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизининиң база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00113. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, НАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеш

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАРТ
27
СРЕДА
№ 62 (3774)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Бөгүр Улус Республиканың чазак-партия төлээлериниң Ленинградтаа чорупканы (1 арын).

«Труд» солуннуң ажылчын корреспондентилериниң Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

П. Гусев. — Кызылдың паротурбиналыг электростанциязының тудуун хүн-бүрүнүң кичээнгейиниң төвүнче (1 арын).

Д. Шагыр. — Партия эге организациязының ажылында чедишкиннерни быжыглаар (2 арын).

В. Макеев. — Агитация-массалыг ажылдың дуржулгаларын быжыглаар. (2 арын).

С. Натпит-оол. — Таңды эдээниң одарында (2 арын).

С. Тамба. — Хереглекчилер төлээлериниң район хуралы (3 арын)

Районнар солуннарындан (3 арын).

С. Саячам.—Чөнтө бараза бөлүүнүң улуг үлегери (3 арын).

Эндере чепсегленнимкиннин үжүктары (4 арын).

Англи чазак Кипрзин чонунуң төлээлекчилери-биле чугаалажыышкыннар (4 арын).

Президент Насерниң Хамаршельд-биле чугаалажыышкыннары (4 арын).

Бүдүрүлгеге мурнакчы дуржулганы шиңгээдип нептередир

Алдыгы беш чылдың бирги чылының программазын чедишкиннииг бүүсеткеш, совет улус ам алдыгы беш чылдың ийиги чылы — 1957 чылдың соруглаларын бодтандырарынче канчаар-даа аажок улуг кодүрүүшкүн-биле кириикен. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болуур ооңга төлептиг ужуражыр дээш бүгү чуртта социалистиг чарыш калбарган.

Коммунизм тургузуушкунунуң улуг соруглазы улуг энергияны төрүп үндүрүп турар. Бүрүне планнарын хүүсаа бетинде күүседири дээш улус ажыл-агыйының бүгү адыларынга калбарткан социалистиг чарышка аргижиргээн техниктиг нормаларынга, ооң орунуга чаа, артык дешилгелиг нормаларны тургузуп турар бүдүрүлгенниң муң-муң кайгамчыктыг чаартыкчыларының санын көрүктеткен. Тываның бүдүрүлгелериниде ол ышкаш бүдүрүлгениң моган-шылаг чок чаартыкчылары — социалистиг чарыштың мурнакчыларының улуг отряды өзүп үнген. Олар ажыддың чаа арга-иергежилерин шиңгээдип ап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ынай көдүрериниң, продукциязының шынарын экижидериниң, чиг-этти болган материалдарны камналгалыг ажыглаарының чаа-чаа күрлавырларын тып киредип турааралар.

Тывага чүс муңчу чолаачыларның шимчээшкинин калбарган, ам оларның саны чүгле Кызылдың авто-ажыл-агыйларында бешин 100 кижи ажыл турар. Олар капитал септелге чокка боттарының автомашинказары-биле 100—200 муң километрлерни чоруп эрткилээннер. Оларның аразында эштер Панасюра, Лущаев (Кызыл АТБ-зы), Зюзин, Оюржак (бирги чүс АТБ-зы) болгаш ооң-даа өске дыка хөй чолаачылар бар. Хөй-хөй чолаачылар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл өөнга алдар кыдыр чаа, бедиткен хүлээлгелерни ап турар. Областың харылзаа ергелелиниң АТБ-зының чолаачызы эш Сидеев бодунуң машиназын капитал септелге киирбейн тургаш, 250 муң километрни чоруп эрткен болгаш ам сл-ла машиназы-биле 300 муң километрни чоруп эртер мен деп хүлээлгени алган.

«Тыва тудуг» трестизиниң комплексилиг бригадазының бригадири эш Хертек Темир болгаш штукатуржу эш Козлованың база «Тувакобальт» комбинаттың дашчызы эш Долзажап болгаш өскелериниң-даа ат-сураа бүгү областа билдингир.

Улус ажыл-агыйын улам ынай көдүрериниң сорулгалары социалистиг үнетпүрүүн ажылдакчыларының мурнунда бедик негелделерни тургузуп турар. Чедип алдынган чедишкиннерге пөгүп, чаңгыс-даа минутада өөжүргеп олуруп болбас. Бүдүрүлгелерниң иштики күрлавыларын долузу-биле шимчедип хөделдирер, болбаазырангай техниканы эчизинге чедир ажыглаар, эки шынарлыг продукцияны Төрээн чуртка бөөр хүлээлгелиг бис.

Ол соруганы боттандырары мурнакчы дуржулганы калбаа-биле нептередирин негеп турар. Ажыл-агый организациязының удуртукчулары, партия, совет болгаш профэвилел база комсомол организациялары чаа, мурнакчы, дешилгелиг бүгүде чүүлдерни бүгү хемчеглер-биле деткинир, бүдүрүлгелериниң мурнакчыларының чедишкиннери бүгү ажылчыннарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының иити херээ болуруи чедип алыр ужуглуг.

Бистиң областың хөй-хөй бүдүрүлгелериниде мурнакчы дуржулганы ам-даа кошкак пропагандалап турар. Ажыглап болур деп көрүнген чаартыкчы аргаларны нептередир чорук кончуг оожум чоруп турар. Автомашиналарны эдилээриниң хуусаазын уздыр талазы-биле чамдык чолаачыларга байлак дуржулгалар чыгдынган. Ындыг болза-даа, ол чолаачылар боттарының ажылының дуржулгазының дугайында илеткелерни, лекцияларны болгаш бесседаларны коллективтерде кончуг ховар чоруудуп турар. Оон бүрүүзү хамыктың мурнунда биетинг профэвилелдеривистиң обкомнарынга болгаш оон адакы организациязынга өнааждыр апаар. Айтырыг болза, мурнакчыларның чедишкиннерин калбак массаларының хереэ болуурарыныа. Ынчаарга биске хожулап каап турор участоктар эвээш болгаш бүдүрүлгелериниң иити көргүзүлери экижээн турар.

Областың дээре чолаачыларының бирээзи эш Чумаринниң («Тувакобальт») бедик бүдүрүкчүлүг ажылының дуржулгазының дугайында тускай брошюразы парлап үндүргеш, облпрофсовет (даргазы эш Намай) бир катап элээн үнелиг эгелекчи чүүлүг кылган. Ужурунда болза, ол ажылды өскедаа адыларның талазы-биле үргүлчүлеп чорудар турган, ындыг болза-даа, ол эгелекчи, чаа чүүл оок соонда уламчылавайн, сураг баргаи.

Мурнакчы дуржулганы пропагандалаарының янзы-бүрү хевирлерин болгаш аргаларын, бүдүрүлге хураадарын, курстарны, дуржулга солчурунуң кежээлерин мурнакчы бүдүрүлгелер ажыглап турар. Шак ол хевирлерни ажыглаарын областың бүгү бүдүрүлгелериниге калбаа-биле нептередири чугула. Мурнакчы дуржулганы нептередирииң талазы-биле чөвүлел хураадарны, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш бүдүрүлгелериниң чаартыкчыларының лекцияларын үргүлчү организастап чорудар херек. Шак ындыг чөвүлел хураадар чаартыкчыларның ажылының аргаларын хөй кижилер билип алырынга дегүм болур болгаш ажылчыннарын, мастерлериниң, инженерлериниң, өске-даа ажылдакчыларның техниктиг иити билиин калбартырынга дыка дузалыг болур.

Бүдүрүлгелерде техниктиг кабинеттер, клубтар болгаш кызыл бүдүннар мурнакчы дуржулганы пропагандалаарының төвү болур ужуглуг. Оларны көргүзүүлүг материалдар-биле, ылангыя бүдүрүкчүлүг кыдыр канчаар ажылдаарыл, бүдүрүлгеге көгаралдар болгаш каражалар канчап, чүге тыптып келирил, брак чүге үнүп келирил деп чүвени көргүзүп, эки шынарлыг продукцияны бүдүрүп үнүрер дээш канчаар демисежирин сүмелеп турар ыиыг техниктиг плакаттар, схемалар, диаграмалар-биле дерип шимээн турар ужуглуг.

Мурнакчы дуржулганы чүгле пропагандалап каары-биле хамык чүве болуу бербес. Кол чүве болза, ажылчын, инженер болгаи техник кижи бүрүзү оны бодунуң ажылынга ажыглап кереглээринде болуп турар. Ынчангаш, күш-ажылдың мурнакчы дуржулгазын бүдүрүлгеге организастыг, планныг, большевикчи ёзу-биле чүгүдүүр шиңгээдирин чедир ажыглаар херек.

СЭПП-ниң XX съездизиниң төөгүүлүг шиитпирлерин амыралга боттандырар. Төрээн чуртунуң күүч-шыдалын быжыглаар дээш совет кижилер чүткүүлүг ажылдап турар.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

★

Чаа техника совхозтарда кээп турар

РСФСР-ниң совхозтарының машина-трактор парку үүктел чокка немежип, чаартының турар. Амгы үениң эң-не бүдүрүкчүлүг машиналары паркта кээп турар. Часка чедир республиканың совхозтарынга барык 10 муң тракторлар келир. Оларның аразында «ДТ-24» болгаш «ДТ-14» дии чаа маркалыг машиналар, комбайннар, самоходтар, культиваторлар-биле ажыта херектиг боду чоруур шассилер, үлобреннелер төгериниге херек машиналар болгаш өске-даа механизмнер бар.

Сибирьже, Поволжьеже болгаш мурнуу чүктүн чамдык районнарынче бо чылын ширикти аңдырбайн хөрөнү аңдарарынга херектиг элээн каш муң чаа машинлер бар. Ол ышкаш бижек хевирлиг болгаш аспак дилтерлиг илиирлени, лущильниктерни болгаш катоктарны, тодаргайларга Т. С. Мальцевтиң методун ёзугаар хөрөнү ажылдап кылырынга эргежок чүгүлә машиналарның комплексилерин база чедирген турар. Ширикти аңдырбайн хөрөнү чарарынга херектиг, «ДТ-54» трактторга кожар дөрт бистиг аскылыг аңдазын улуг сонуургадыг болуруп турар. Ол аңдазын мурнуку аңдазыннарга бодаарга эптиг болгаш камналгалыг, чүге дээрге ол эвээш күүчүлүг трактор-биле ажылдап болур.

Совхозтарже ол ышкаш муң-муң янзыбүрү автомашиналарны чедирип турар. Оон-биле кады сиген кезер, тараа болгаш өске-даа культуралар ажаар машиналарны чүүдүрүп чоруудуп турар.

СЭТА).

Профессионал-техниктиг училищелер

Ленинградка, Новосибирскиге, Саратовка, Тулага болгаш чурттуң өске-даа хоорайларынга бо чылын профессионал-техниктиг 30 училищелер ажыттынар.

Ол болза, оларгаа чергелиниң чаа хевири. Оларга үүтүлер бажыңнарының кижизитирикчилерни чеди харлыңнаи ангелеп хүлээп алыр. 12 чыл дургузунда күүтүнниң долу хандырылгазынга өөренгеш, аңаа өөренип турган кижилер ортумак эртемни болгаш токарь, слесарь, фрезеровщик, чазаныкчы механик-судно чорудукчузу болгаш өске-даа тускай билиглерни алыр. Калбак билигниң трактурист-машинистери Оптино суурда (Калуга областа) болгаш Арчеда суурда (Сталинград областа) чаа училищелер белеткээр.

Июль-августа училищелер 4 муң үүтүлерны хүлээп алыр.

Өөредилге сентябрь 1-де эгелээр.

(СЭТА).

★ ★

Украин ССР. Львов-Волынск хөмүр даш бассейниниң чаа төвү Сокаль хоорай калбарып турар. Ында чурттакга бажыңнарын, культура-амыдыралдың албан черлериниң тудугларын тудуп турар.

Сокальдың мурнуу кыдынга ээн даамр турган черде шахтержу суур тургустунган. Бажыңнарны чангыс аай хевирлиг төлевилелии ёлугаар тудуп турар. Оларда суг дамчыдылгазы, төп оларга болгаш чаагайжыдыгланың өске-даа хевирлери бар.

Чурукта: Ленинград кудумчузу.
фото К. Кузьминниин. СЭТА-ның фотохрониказы.

Фестивальга уткуштур

Эң эки кижилер Москваже баарлар

Чүс муң ажыг совет солдат болгаш кыстар июльда Москваже бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү-ле черлериидеи келирлер. Оларның 30 муңу чалыы назынның байырлалының конкурстарынга киржирлер, артканнары аалчылар болурлар.

Чуртгун аныктары боттарының эң эки эштерин Москваже чорудар деп шиитпирлээннер. Чижээ, Невскиниң В. И. Ленин аттыг машина тудуушкун заводунуң комсомол комитеди байырлалга чедир арткан дөрт айларның дургузунда фестиваль мурнуңуң чарыжынга бирги черии алган кижи фестивальче чорудур деп шиитпирлээн.

Фестивальга белеткедп аныык москвачылар база-ла күш-ажылчы чедишкиннер-биле дедиглеп турар. Күрүсиниң бирги подшипник заводунуң септелге-механика цехиниң комсомолчулары байырлалдың ажыттынарынга чедир 15 сорт-прокат преесстерии белеткээр. 1957 чылдың нормазын күүседир хүлээлгени алганнар.

Фестивальдың хоорайы Москвага 13 хонукту артырер эргени хоорайга, областка болгаш республикага кым эки ырлаар, танцылаар болгур ол кижи база алыр. Эң эки театр, иитти ыры, музыка коллективтери Москваже баар. Ам бүгү чуртта бот-тывынгыр уран-чүүл көрүүлери эрттип турар. Хабаровск крайның коллективтериниң көрүүлезиниң түүнел концертинге 400 ажыг кижи киришкен. Сөңгү Осетиянның Моздокский районунуң ыры байырлалынга иергежилиг чүс-чүс ыраажылар чыгган.

«Аалчы бүрүүнге—тураскаалыг белек» — Арменияның үлүстүң мастерлериниң бо кыйгырыын чуртгун бүгү оолдары болгаш кыстары дыңнаннар. «Фестивальның скатертьтери» деп он-он скатертьтер Белоруссияның уран-чечен тывыштарының экспериментальг мастерскаязынга үлевас белетткиннер. Хмельницкиниң Ленин аттыг дарганыга артелиниң аныктары бистиң чуртувустуң бүгү үлустарының хептерии кылырынче киришкен. Бистиң чуртувустуң ырак даштында сураглыг Златоустовскийниң гравюра кылыр аныык мастерлери база чыдып калбайн турар. Олар өңнүг металлдарлан блокнотгарның чараш калтарын, кабинет бажыңтарын, фотографиа хооларын кылып турааралар. Ританың «Максла» комбинадының уран-чечен керамика мастерскаязының кылыглары даштыкы аалчыларга солуп болгур. Олар арга-шынарлыг он-он муң анчады ойлаарак койгунчугаитарны, адыгжыгаштарны, дилгижигештерни белеткээрлер болгаш фестивальга чедир латыш национал үгүүлга-биле каастатынган янзы-бүрү ваза саваларның 80 чедир хевирлерии кылырлар.

Фестивальның хүннеринде Москваның кырында үүс-чүс чараш аялгалар чаңгыланыр. Оларның аразында Украинаның, Таджикистаннын, Грузиянын, Туркменияның болгаш өске-даа республикаларының оолдарының болгаи кыстарының эвээри аялгалар чаңгыланыр.

Профэвилелдериниң чаа спорт тудуглары

Профэвилелдериниң спорт тудуглазының саны чыл саиында өзүп турар. Чүгле 1955—1956 чылдарда 200 ажыг стадионнар, күш-культура орулары, спорт залдары, эштир черлер, сугга хаактаар станциялар, трамплиннер ажытталга киргеи. Оларның аразында Тбилисиде «Буревестник» ниитилелиниң 25 муң көрүкчүлер олурар индирлериг стадиону, Сталинградта «Энергия» ниитилелиниң 10 муң олуттарлыг болгаи шывыглыг эштир черлиг долу комплексилиг спортчу шөлдериг стадиону, Кривой Рогта металлургтарның күш-культура орулуу болгаи өске-даа улуг тудуглар бар.

Сибирьниң профэвилелдери чуртгун Сонгу болгаи Чөөн чүктериие, акы-дүүна республикаларга спорттун хөй-хөй тудугларын тутхан. Якутскиниң, Томскиниң, Первоуральскиниң, Рустамииниң ажыгы чоннары, Чөөн Казахстанда Глубокое суурнуң датжыкары, Кайрак-Куи ГЭС-тиң тудуунуң ажылчыннары эки стадионнарны алганнар.

Уланас Мурманскиге болгаи Сарыекиге улуг стадионнарның, Прокопьевскиде шахтерларның, Ухтада, Омскиде, Лениногорскиде, Доссорада нефтичилериин, Златоусапта металлургтарның, Ташкентиде энергетиктериниң стадионнарының тудуглары доозуган турар. Чөөнкү үеде Кохтла-Ярвадың, Пошкар-Оланың, Ангарскиниң аныктары спорт тудуглары алырлар. Махачкалага, Томскиге, Красноволокке, Свердловскиге эштир черлер тудтунар. (СЭТА).

Анчыларның билиг бедидиишкини

Россия Федерациязының, Украин ССР-ниң болгаи Прибалтика республикаларының чамдык областарында анчыларга аннаыр дүүлгелерии, буштарның биологизын болгаи ооң камгалалын ыанаыла өөренирии чорукгаи. Аннаыр ниитилелдериниң чанында семинарларны, болгуи-

★

Профессионал-техниктиг училищелер

Ленинградка, Новосибирскиге, Саратовка, Тулага болгаш чуртгун өске-даа хоорайларынга бо чылын профессионал-техниктиг 30 училищелер ажыттынар.

Ол болза, оларгаа чергелиниң чаа хевири. Оларга үүтүлер бажыңнарының кижизитирикчилерни чеди харлыңнаи ангелеп хүлээп алыр. 12 чыл дургузунда күүтүнниң долу хандырылгазынга өөренгеш, аңаа өөренип турган кижилер ортумак эртемни болгаш токарь, слесарь, фрезеровщик, чазаныкчы механик-судно чорудукчузу болгаш өске-даа тускай билиглерни алыр. Калбак билигниң трактурист-машинистери Оптино суурда (Калуга областа) болгаш Арчеда суурда (Сталинград областа) чаа училищелер белеткээр.

Июль-августа училищелер 4 муң үүтүлерны хүлээп алыр.

Өөредилге сентябрь 1-де эгелээр.

(СЭТА).

Кызылдың паротурбиналыг электростанциязының тудуун хүн-бүрүнүң кичээнгейиниң төвүнче

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдер, чоннуң материалдыг чаагай бадалын чайтылыш чок бедидер дугайында Коммунистиг партияның XX съездизиниң айтыышкыннарын амыралга боттандырар дээш совет улустуң демисеминиң баштайгы түүнделерин СЭКП ТБ-ның декабрь Пленуму түүнеи көргеи болгаи бистиң чуртувустуң бүдүрүкчү күштерии коммунистиг тургузуушкунунуң чаагай херээиге бараан болур кыдыр улам-на дүргеи темпилер-биле бүрүнгаар көгжүүриниң тодаргай делгеи сорулгаларын айыткан.

Совет кижилериң чаагай байдалының деннелии сөөлгаа чокка бедидер дугайында улуг сагыш салыышкынны партия Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлээн ёлетпүрүи болгаш көдээ ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдери-биле холбаштыр чаа-чаа школдарны, эмнелгелерни, клубтарны, чурттакга бажыңнарын тударының улуг программазын ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязында балыглаан улус ажыл-агый планныиз болгаи ССРЭ-ниң күрүне бюджединде айыткан. Чүгле ол сорулгаларга бистиң областың талазы-биле 1957 чылда 56 миллион рубльди чарыглаар кыдыр көрүүнеиин чугаалаарга-ла четчир.

Областың төвү Кызыл хоорайда чурттакга болгаи культура-амыралдың улам калбарышкынның тудуушкуну электроэнергиязын улуу-биле хереглеп турар. Ындыг болза-даа, хоорайның амгы электростанциязының бүдүрүлге күчүзү чавыс болгаи ужурунда ол хереглел амгызында ырааты чедир хандыртынмайн турар.

Хоорайда электроэнергиязы шак ындыг чедишпес болгаи энергия бернашкини үүктели бөөр болгаи ужурунда чамдык бүдүрүлге черлериниң дериишкиннери элээн каш шактар иитинде ажыл чок туруп бөөр таварыгалар ховар эвес. Оон түннелинде чамдык бүдүрүлгелерде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг ам-даа чавыс болгаи бүдүрүлге планнарын долуур күүсетиннейн турар. Хоорайның чамдык хынаыт черлеринде, ылангыя чөөн талазында турар чурттакчылар безин электрииин чырыын чанчыкта ап шыдавайн туроры база-да хаая эвес.

Кызыл хоорайның бүдүрүлге черлерин болгаи чурттакчы чонну электроэнергиязы-биле хандырар херектя эдилиргенниң эргежок чугулазын барыидаалаан, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шиитпирии ёзугаар Кызылдың чөөн талазында паротурбиналыг электростанциязы (5000 киловатт күчүлүг) амгы үеде тудуунуп турар. Кызылдың паротурбиналыг электростанциязының тудуушкуиуи чедишкиннииг доозар чорук бүгү улус ажыл-агыйынга чугула улус ужур-дүзалыг херек болуп турар. Ол электростанцияны 2500 киловатт күчүлүг баштайгы эдлчээн «Тыва тудуг» трестизиниң тудугжулары бө чылдың октябрьда ажыглаага киирген турар ужуглуг.

Паротурбиналыг электростанцияның баштайгы эдлчээнин ажыглаага чогуур хуусаазында киирери ышкаш чугула херектиг чедишкиннииг болуру хамыктын мурнунда электростанцияның тудуун «Тыва тудуг» трестизиниң эргелелиниң талазынан хүн-бүрү тодаргай удуртуруулаан, тудугжуларга бүгү-иитгиниң деткимчезин организастаарындан хамаржыр. Улус ажыл-агыйынга ол хире улуг ужур-дүзалыг тудуг объектизи болур паротурбиналыг электростанцияның тудуун «Тыва тудуг» трестизиниң талазындан удуртуп турарында ам-даа улуг четпестерниң барын айтыр херек.

Четчир санныг техниканы болгаш мергежилиг тудугжу кадрларның күүни ыыа ам-даа эки тааргыттыр тургусаан. Ооң ужурунда бедик бүдүрүкчүлүг чамдык механизмнер ажыттынайн турар. Бедик күчүлүг механизмнер тудуг шөлүнде бар турбуже, тудуг участогунуң начальниги эш Намерковтуң болгаи техниктиг ажылдакчы эш Гамалицкийниң четпес ажылының түүнелинде хол-биле күүседир чавыс бүдүрүкчүлүг арганы тудугла ам-даа ажыглаан турарының фактызы бар.

Тудуг трестизиниң инженери эш Овчуковтуң талазындан техниктиг болгаи организастыг дузаны электростанцияның тудугжуларынга эвээш чедирип турар. Тудугга эргежок чугула хереглетинер ыыш болгаи демир материалдарны тудуг шөлүнче чамдыкта үүктелишкиннииг чедирип берип келген. Үстүнде демдеглетинген четпестерни шиитпирлиг үүткаарынче, ындыг четпестерни ооң соңгаар катаптавазынче үглаигаи бүттуг хемчеглерни алыры «Тыва тудуг» трестизиниң эргелел черинден (эш Харлаков) негетинип турар.

Паротурбиналыг электростанцияның тудуун чедишкиннииг доозуп, ооң энергизын ажыглаага киирери — хоорайның бүгү хөй-иитгиниң патриотгуг херээ болгаи турар ужуглуг. Ынчангаш, хоорайның бүдүрүлге болгаи албан организация черлериниң талазынан болгунар-ла деткимчени электростанцияның тудугжуларынга көргүзери чугула.

Кызыл хоорайның ээзээи хөй бүдүрүлге болгаи албан черлериниң удуртукчулары чаа электростанцияның тудуушкуиуиың чугула ужур-дүзалыг эки билип, тудуг трестизиниге эвээш эвес дузаны чедирип турар. Чижээ, Даг экспедициязының удуртукчулары эштер Бриицов, Воронцев, Бөдээ ажыл-агыйның ханырыгга черинии область конторазының начальниги эш Солдатов олар тудугга хереглетинер чамдык механизмнерни болгаи тудуг материалдарын электростанцияның тудугга тускайлап бергеннер. Кан трубаларны

Партия эге организациязының ажылында чедиишкиннерни быжыглаар

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунда партия эге организациязы (секретары эш Баазан) коммунистерниң оргуузунга партийжи-политиктиг болган партийжи-организастыг ажылдарны сөөлгү үеле аазап ажыктаткан. Эге организациянның чанында коммунистерден болган партия кежигүнү эвес активчилерден тургустунган партия төөгүзү өөренирииниң 18 кижи дыңнакчыларлыг болгуму довтаамал ажылдан келген, болгунуң өөренгеши идей-политиктиг бедик деңнелде чоруп турар.

Партия эге организациязы колхозта 40 ажыг аныяктарны каттыштырган комсомол организациязының ажылынга партийжи угдуртулганы эвакиди, колхоз бүдүргүлгезинге комсомолчуларның кирижилгезин күнтедирер дугайында тодаргай айтышкынны берип келген. Ол шынаа колхозта 7 чыл школазында профзиилел комитединиң ажылы эки угдуртуп турар. Оон түнелинде школаның өөредилге кижизидилгелиг ажылы экижээн, өөредилгезиниң шынары аазап бээн.

Партия эге организациязының бюро кежигүннери колхоз бүдүргүлгезиниң тустус участоктарынга организаччы болган кижилдикчи ажылдарны чорудуп турар. Колхозчу амыдыралдың чугула айтырыгларын партия эге организациязының бюрозунуң хуралдарынга болган коммунистерниң ниити хуралдарынга тургузуп чугаалажып, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезиниң хынаадазын организастап келген.

Бо бүгүнүң түнелинде колхозтуң түдүг бригадазы бо чылын тулуг ыяжы белеткээриниң планын дыка ажыр күүсеткеш, 1585 кубометр ыяшты кезип, ону сөөртүрүн доозуп алган. 1600 баш хой кирер чаңгыс ай хевирлиг 4 кажаалаган ыш, чурттаганың бир бажыныңың түхүн дооскан оларны ажыглалга киргеп.

Колхоз бүдүргүлгезиниң кол аңыры — мал ажылында улуг чедиишкиннер бар. Быштагадымышкынны эки организастаныңам мал хүр чыл ажыш турар. Мартың эгезинге чедир төрээн 1500 ажыг хой, ошкунуң, 20 ажыг инектериниң чаш төлү менди алдынган.

Малдың кадалың болган ажаалдазын чөп таарыштырыл, оон чаш төлүн бүрүн камгалап алыр дээш кызымаккай чоруун илередип турар хойжулар Даваа, Найдың, инек кадарчылары Шири, Хөюг-оол ыяш мурнакчылар хөй. Оон ынай саанчылар Ажыйжаа, Дербет болган өскелерлээ сүт саалдазының көргүзүгүн эртеен чылдың бо үезинден өлөн белдерин чедип алганнар.

Колхоз бүдүргүлгезинге партийжи угдуртулганың эвакиди белгелиниң түнелинде «Кызыл тук» колхозтуң ажыл-агыйының кол аңыры—мал ажылынаа эртеен ажыл-агый чылында киирген оруглазы мурнунда чылдагызынаан барык үш катап улгатқан болган колхозчуларның чаагай амыралы улам-на экижип, оларның оруглазы бир күн-хүнүнге чүгле экша-биле безин 4 рубль чедип турар.

Чөөкта чаа артелиниң отчёт-сонгуулалыг хуралы болуп турда, боттарының күн-хүннериниң ажыында 8800 ажыг рубль алган чыгычы Донсаның, 5700 ажыг рубль алган инек кадарчызы Ширинің болган өскө-даа хөй-хөй мурнакчыларның аттары калбаа-биле чарлатынган.

Мал ажылының продуктулуун улам белитикпээн тургаш, оон киреп оруглазы эртеен чылдынга деннээрге бо ажылагый чылында бир катап өстүрериң колхозчулар хүлээнип турарлар.

Оон-биле чергелештир колхозтуң часкы тарылгага белеткели база-ла эки чорун келген. Амгы үеле олар аңдазыннарының болгаш илиирлериниң септелгезин бүрүн дооскан. Тарылга ажылынга киреп 35 аъттарны тускайлаш тургускан.

Партия организациязы Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга чедиишкиннииг ужуражыр дээш социалистиг чарыштыг түс-түс колхозчулар болган бригадалар аразында калбартын турар.

Д. ШАГДЫР.

Алтай край. Третьяковский районнуң Ворошилов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери бай-шыдалыг чурттап турарлар. Күш-хүнүнге уламза хөй продуктуларны болгаш акшаны берип турар. Чижээ, 1956 чылда Ребровтарның өг-бүлезиниң дөрт кежигүнү 30 муң хире рубльди акша-биле, 55 чартых центнер тарааны, 100 килограмм чигирии болгаш өске-даа хей-хөй продуктуларны ажыдап алганнар.

Чурукта: Ребровтарның өг-бүлези кежээ боттарының бажыныңда. Солагай талазындан оң талазыныче—Т. В. Ребров, оон оглу Михаил, кадайы Ф. А. Реброва, оглу Виктор болгаш уруу Любовь.

Фото В. Николаевтиң.

СЭТА-ның фотохроникazы.

Агитация-массалыг ажылдың дуржулгаларын быжыглаар

Сонгулда кампаниязының хүннеринде Бии-Хем районнуң партия организациялары агитация-массалыг ажылдарны аазап күштелдирген, ол чоруг районнуң мурнунда турар ажыл-агый, политиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге ажыгны чонларның политиктиг болгаш бүдүргүлгечи кадрлуушкунуң мобилизастаарынга улуг ынгны берген.

Сонгулдалар хүннеринде районнуң агитколлективтеринге 354 агитаторлар ажылдан турган. Шуптуг агитаторларны бүдүргүлге участоктарынга болгаш ажыгны чонларның чурттага бажыңнарынга быжыглаан турган. Агитаторларның хөй нуруузу хүлээдирген ажылынга ак-сеткилдиг чоруун көргүзүп, идепкейлиг ажылдаан. Чижээ, агитаторлар эштер Гилев, Верещагина, Завьялова, Сойкина, Астафьев, Голышев, Толгар-оол, Кол Эртче болгаш өскелер-даа үлетерлиг ажылдаан. Ол шынаа «Кызыл тараачын» колхозтуң агитколлективиниң эки ажылын демдегээри чугула.

Туранның СБФ-де агитатор эш А. Завьялова бодунуң инициативазы-биле фермага кызыл булуң дерип тургускаш, көжээлер санында-ла малчыннарга 18 удаа бесеалаарны, политинформацияларны чорутқан, үш удаа агитхуудустарны үндүрген болгаш көскү агитацияны организастаан. Ол бүгү чүүлдер фермаңың ажылынга улуг ынгны берип турар. Сүт саалдазы ай келген тудумна немежии турар. Фермаңың коллективи «Өөк» совхозтуң «Чкаловка» фермазы-биле аразында социалистиг чарыштыг. Чарыштың түнелдерин үргүлчү кылып үнүүрүп турар болгаш дуржулгаларны солчуп турар.

СЭБП райкомунуң илеткелчилер болуу болгаш политиктиг база эртем билиглерин нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң район салбырының кежигүннерин чурттакчы чоннарның оргузунга 111 лекциялар болгаш илеткелдерни номчаан. Партия организациялары агитколлективтерге хүн-бүгү үлүртулганы болгаш боттуг дүнгаламчыны көргүзерин аазап ажыктаткан. Ажыгчы чоннарга чедирип турар бүгү-ле агитация-массалыг ажылдар амыдырал-биле чоок харылзаалыг болуп турар.

Ынчалза болза-даа, сонгулдалар үезинде чорудуп турган партийжи-политиктиг ажылдарда четпестер база-ла бар турганың демдегээри чугула. «Тилелге» колхозтуң партия организациязының (секретары Германов) агитколлективи ол ышкаш эштер Куприянов, Сухова олар өртелекчилээн агитпунктулар дыка четпес ажылдаан.

Эртеен сонгулда кампаниязы бүдүргүлгелерде массаларның чаа идепкейли көдүргүшкүнүн болдурган. Ажыгчы чоннарның ол идепкейлиг кадрлуушкунуң районнуң мурнунда турар ажыл-агыйның улуг сорулгаларын күүседиринче уланыдырар хемчегларын ап боттандырып турар бис. Ол сорулганы чедиишкиниг боттандыраарынга агитация-массалыг ажылның бүгү хевирлерин моон сонгаар улам күштелдирер дугайында хемчегларни ап турар.

В. МАКЕЕВ,

СЭБП Бии-Хем райкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызының эргелекчизи.

Киров аттыг колхозта

Колхозтуң түдүг бригадазы 1378 кубометр түдүг ыяжын белеткээш 1066 кубометрни машина оруунда дүжүрген, ам сөөртүлгезин чорудуп турар.

• • •

Часкы тарылгага белеткел колхозта база багай эвес чорун турар. Тараа культураларындан 1640 центнер үрезин арыглатынган болгаш тараа шелүнде 200 тонна өлек төгүнген.

• • •

Малдың продуктулуун бедидер, чаш төлүн камгалап алыр дээш малчыннар, ферма ажылдакчылары социалистиг чарышты балбарткан. Баштайгы төрүттүнген 83 бызааны, 290 хураганны камгалап алган. Инек кадарчызы Чигжит төрээн 13 инээндең 13 бызааны, Давыш-оол 18 бызааны, хойжулар Серен-оол, Белек-оол олар 164 чаш хураганнарны камгалап алган, эки дорүктуруп турарлар.

• • •

Сүт-баразан фермазының саанчылары Чылбак февральда бодунга быжыглаан инектеринден 336 литрни, Хажыт 307 литр сүттү саап алганнар.

• • •

Школаның келир өөредилге чылынга оттуулар 1000 кубометр ыяжын колхоз белеткеп бээри-биле көрөө чаргаш 1040 кубометр кылыр күүседип берген. Оон иштинден 266 кубометрни школа чанында дүжүрген.

• • •

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭБП ТК-ның доктаазын колхозчулар танышкаш бо ажылагый чылында колхозтуң мурнунда салынган сорулгаларны хүүсээ бетинде боттандырар дээш Чөөн-Хемчик районнуң «Искра», Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозтарын социалистиг чарышка кыйгырган.

М. КАНЧИР-ООЛ.

Сүт-Хөл район.

Он хонуктуң семинары эгелээн

Областың бүгү колхозтарында партия организацияларының секретарыларының 10 хонук семинары март 25-те ажыттынган. Баштайгы организастыг кичээли СЭБП Тыва обкомунуң секретары эш Резниченко эрттиргеп. Семинарның дыңнакчылары ийи болукке өөренип өгелээн. Баштайгы шактарда бирги болукке эш Томилин — колхоз бүдүргүлгезин планнаары, ийиги болукке эш Машаадай — бүгү делегей байдалының дугайында лекцияларны номчаннар.

Семинарга партия хуралын белеткээри, партия балыктериниң ажыл планын тургузары, шиитпирниң күүселдезин хынаары болгаш колхоз баштаар черинде ажылын контрольдаары дээш өске-даа темаларга лекциялар номчутунар, хүржулга солчуушкуннары база болур. Дыңнакчылар Кызылдың чамдык бүдүргүлгелериниң болгаш мурнакчы бир колхозка экскурсиялаар база баарлар.

Кадрларже сагыш салыр

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң баштаар черн техниктиг кадрларны белеткеп, оларны быжыглаарынче кичээнгей салбайн келген. Ылаңгыя колхозтуң 8 автомашиналарының артык кезектери чогундан, база чамчактарының шүүт үрелгезиниден 3 машина ажыглалдан үнген.

Үрелген машиналарны септеер билиглиг кижилер колхозта чок. Машинаны долузу-биле ажыглаарынга мергежилдиг септекчилер, чолаачылар негетинер.

Техник билиглиг кадрларны белеткээринче кичээнгей салыр ёй келген.

Б. КАВАА.

Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң 6 автомашиналарының чүгле үүү ажыдан турар, өскелери ажыглалдан үнген. Колхоз баштаар черн үрелген машиналарны септеп алыр дүгайында хемчег албайн келген, а колхоз тыштар күштүр бергедеп турар.

Машиналарның долузу-биле ажыглатынайн турарындан колхоз түдүг ыяжы сөөртүр машиналарны Бызыл-Мажалык АТБ-дан хөлзелеп ап турар. Амгы үеде ыяш сөөртүлгезинге АТБ-ның машиналары ажыдан турар болгаш колхоз оон хөлезин мүң-мүн рубльди төлеп турар.

Бо бүгүнүң кол чылдагааны болза, чолаачыларны шын шилип албаанында болгаш оларның-биле ажыл чорутпайн турганында. Колхоз «ГАЗ—69» деп чаа машиналыг. Ында быжыглаан докталмал чолаачы чок, чолаачы кижи-ле чорудуп турар.

Машина бүргүзүнге чолаачыны докталмал быжыглаар, оларның техниктиг билиин бедидер талазы-биле организастыг ажыл чорулары чугула.

К. ТЫРЫККАРА.

Ак-сеткилдиг күш-ажыл

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң чылгычызы Буулар Осурович Девилдей 1952 чылдан ээр үзүтел чок, өскелерге үлегериг ажылдап келген. Чайын болгаш күзүн эки күрүктүр семиртеен мал кыжын белен-не арбас, таарыштыр одарлардыра харын улам семирип турарын дүржулгалыг чылгычы практиказап көрген.

Мал бүргүзүнүң одары чаңгыс ай эвес болур, чылгыга таарышкаш эки суттаторларны шилип алырынга эш Девилдей чаңгыс ай эвес, чаш малды чидиринге таварыштырып турарлар. Марттың бирги чартыынга чедир төрээн 101 инектен 97 бызааны, 891 хойдан 854 хураганны камгалап алганы четпес.

С. КОМБУ.

Мал оолдап эгелээн

«Чаа орук» колхозтуң малы оолдап өгелээн. Хойжулар Намның Санмаа 201 төрээн хөөндан 201 хураганны, Сидоо Ширап 60 хойдан 60 хураганны бүгү камгалап алганнар.

Оон-биле кадыг чамдык малчыннар боттарының харыысалгазын кудуладып, чаш малды чидиринге таварыштырып турарлар. Марттың бирги чартыынга чедир төрээн 101 инектен 97 бызааны, 891 хойдан 854 хураганны камгалап алганы четпес.

С. КОМБУ.

Тудугже кичээнгей салыр

САРЫГ-БЕЛ. (Телефон-биле). «Комсомол 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң төвү—Сарыг-Бел Барыын-Хемчик районда көрүштүг суурларның бирээзи. Чурттага бажыңнарындан ангыда бүдүргүге болгаш культура-амыдырал тудугларны көвүдеп, бүгүн чаа кудумчузунуң немежии турар. Колхоз баштаар черниң даргазының оралакчызы эш Тавак-оолдуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бистиң колхоз эртеен чылдың түдүг планын чедиишкиниг күүсеткен. Колхозчу өрегелерин чурттага бажыңнары-биле камнаарын бо чылын бүрүн шиитпирлээр дээш демисел, организастыг күш-ажыл январьның баштайгы хүннеринден хайныгып эгелээн. Март 20-ге чедир фермаларда малчыннарга 3 чурттага бажыңнарын доозуп берген, кыштагларда 7 чурттага бажыңнарының шала болган сонгаларын кылыры арткан. Ол ышкаш Ыйгылакта хову турлаанда ниити чурттага бажыңын дооскан, Бичe-Аянгатыда хову турлаанда онзалаанын турган. Бирде дөңгайын, хар кырынга чүрүтүнүп-шыйдына-даа бээр, бирде хайның келген бодалдарын үлүска билдингир кыдыр тайылбырларынга дүзалаштырар дээш колдары-биле кандыг-ла бир чүвени дүрзүлей көргүзе-даа бээр. Оон бир-ле онза чугула чүве дугайын чугаалаан турары билдингир.

— Адыр-адыр, сен менээ чаңгыс моны чугаала. Сээн амгы кажаанга хойларың сыныы турар бе?— деп,кыскажак боттуг, шала эргижирей берген пальтолуг, үжен хире хардыг, хову бригадазының бригадири Дозурбан айтырды.

— Улуг бөөрга ийи үзүп, өрээлден алган мен деп, ден-не чугаалады. Силер чер-ле чогуп кандыг кажаа түлар деп турар улус силер. Мен бодаарымга төрүүр хойларга түскей өрөөк кылыр болза эки — дээш, Шойжан-оол ол дораан ол-ла саналын тайылбырлады.— Ам-даа соок болгай. Ынчангаш чаш хураганнарны иезинге өжирер түскей өрөөкти түдары чугула.

Оны бүзөлеп алган улус биябаан ышкаш бөөрга хар кырынга шыйын турган, тайылбырлап берген.

— Оон ынай, кандыг саналың барыл? — деп, түлүг бригадазының бригадири айтырды.

— Сиген каап бээр черни ажиинең чымнга кыпган, хураган кажаазың база улуг ыратпас. Че-че оолдар, түлүгжуларга менден дээре көскү ыйнаан, хой кажаалап каапкаш келген кижи мен. Ат болду — дээш Шойжан-оол чорүй барган. Ирак эвесте турган шанактыг аъдынче бар чыза боданган: «Кажаанын сонгазын канчаар кылыр деп турар улус ирги. Сонга чок карацгы черге канчап хураган эвээрер боор»...

Оон келген хөрээнің кайызы-даа бүтпээн. Магазинден далаш кадында шай, ташкы сала тыртып алган, адынче далаштыг капкан.

Шойжан-оол Кара-Сугну өрү өскеп ора хойларын кадарып чораан бедик-бедик дагларының ырак баштарын сонуургап чораш, хемчиген уну кезек оялыкта хар коме чаалкан өрги кажаа орнунга чедип келгенин эскербээн. Ол үредип калган кажаа оон хой малдан эгелээн баштайгы девиденчиг хонуктарын сагындырып келген.

...1953 чылдың күзүү. Колхозтуң төрүүр 334 хойларын хүлээп алган, тараа шелүнде Оргү-Шөл деп черге күзеп турда-ла хар чаткан. А оон кыштаар кыштаа — Кара-Сут. Мал ажылынга чаа киргеп, кажар аргага өөренмээн Шойжан-оолдуң шоолуг сагыш салыш негевээнинден-даа, колхоз баштаар черниң шүшпеннинден-даа орайтап, кыштың соогу дүшкүжеге чедир хойга кажаа түттүнмээн. Ынчан дуржулга чок хойжуның мурнунга берге айтырыг тургустунуп келген: «Кидирер оран-сава чок ийиниң малын канчап кыш ажырып алырыл?

Шынап-ла, боттуң эвээш, бичe кам чүвеи эвес. Кажаа түлар дээрге — күш четпиннес ышкаш. А хар кажаа экжип алза— бала хоржок. Оон бажыңга чаа-чаа планнар ынчаар-ла тургустунуп келеп, ол-ла дораан бир-ле чылдагаанаан бууран дүжүп турган. Бир-ле хүн база-ла канчап кажаа түдүп алырын бодап орда, кадайы чугаалаан:

— Маназар магазы-биле манап келдивис. Биске бо чылын кажаа түдүп бээри-даа ындыг-ла улус эвеспе бо. Боттарывыс ынаар чай-чаа калында бир чүведеп терлеп албас бис бе?

Ол саналы чаа эвес турган. Ол ону кашдаа катап эргий бодаан. Ынчалза-даа кажаа түлар ыяшты кайын тып алырын деп айтырыпта харыы тывылбас турган. Чурттагазының барык-ла чартык бежинге кадыг чуруттан артыргени ән-не чоок кижиниң берге байдалга таваржы бергенин билип, херек кырында боттуг ажыл-биле эвес-даа болза чаагай сеткилиниң дузалазырын күзеп турганы Шойжан-оолду мунгак бодалгандыр тараа тарып каапкан черге чайлазары хойжуның ажылын улам-на нарыыдаткан. Тараа ортузунда кезек диилик черлерге, буга үннарынга хой кадарары, оларны тараажже киирбези ыныг-ла белеп эвес. Ынчаар-ла аныяк хойжу хой малдазарының нарын ажылынга өөренип, дуржулгалыг апартан. Баштайгы часты эрттиргенинiң соонда Шойжан-оол бодунга ыныдыг түнелди кылган: чазын, ылангыя хойнуң дүгүн кыргыыр үе келгенге, хойларны черле ыяштыг, хараганнарлыг черге кадарып болбас. Чүге дээрге оларның дүктери хараганнарга, ыяштарга чуглунуп, дүжүп каар, оон ужурунаан хөй дүктү чидирип болур.

1954—1955 чылдарның кыжы дүшкен. Хар чаап, соок дынзыг келгенде, Шойжан-оол кышкы үеде хойну канчаар ажаарының арга-дуржулгазын малчын өөренип, шала кажарай берген.

...Кара-Сугну дургаар бады барган кадыр даглардың артындан хүн боъланга каап дегиже дыка орайтай бээр. Даглар баштарындан таваар бадып орган хереллерни көрүп, эртенги чыварының түлүгү эрттиргеш, чылын келгенге хойжу ам-на хоюн үндүрер. Таптыг-ла кыш түлүгүнде— хар улуг, соок дынзыг турда, кадарчы хойн сүрүп алгаш коъдандан ән-не ырак одарларже чоруптар. Ол база-ла аңаа эвес.

Чаа одарга хоюн доктаадып, оттқарып каап, чанында кожагарлар бажыңга даш кырынга олурүп алгаш, сооскен даңзазынга сарыт түүзезин тип, тажылаап, болгнгылаар. Ынчан кадарчы чүрттагазының эрткен, барган хуынерин сактып, азы улгадып келген-даа болза, бичии уруглар ышкаш аас-кежиктиг күзелдерiniң дазайынче ышкынып кире бөөр...

Кадарчы карачаңгыс өдүүр — сеткилиниң чүгаалашкан олурүптар. Төрээн черин көрүп, бодунуң колхозчу хойжу болган аас-кежиктиг амыдырал-чүрттагазын бодап каарге, көрек, чүрек хайныгып каап, чоннуң сеткилинден төрүүгенен хойжу кижиниң чаагай кырының сөстери кадарчының дынына ораажып келирлер.

Кадарарда хоюн чараш.

Харап көөрде тейин бедик...

Хүн дагнар артынче чаштынып, кежээки чывар дыңзып келген. Оон-биле кадыг кадарчының сеткилин дазаштыра берген:

— Ээ, кадарчы, оон, орайтап келди. Аалче чанар үе чедип келбээн чүве бе?» Шойжан-оол хойларынче көрген. Оларны доңган-даа дөргү чок, харын холдары-биле долажы кончуг ажыдаан турганнар. Хойлар эки тотпаан, ам-даа бичии орайтаза ажырбас.

— Эртенги аш хойлар доңуучал болгаш эртен эрте үндүрер болза, соокка дүргеп ышкаш сагындырар.

Чазыгын, хой хураганнаар үе чедип келирге, Шойжан-оолдуң хоюн оъткарар черн аазының чанынче чоокшулап келген болур. Ол үе база-ла кыштаа бичe эвес харыысалгалыг. Чаш малды менди камгалап алырынаан ангыда, малдың күш-денгези кудулап, тургузуу азыраар-даа хойлар тыптып келир.

Коъданда хар эрип, кажаалар баарынга суг оргуланып келген. Хүн караанын чыгыы кончуг. Одар база карандылап, оът бажы кестүп келген. Кижи болаарга час чагайжыл, шоолуг-ла сагыш човаар чүве чок ышкаш сагынырар. Ынчыг болза-даа хой төрүп эгелей бээрге-ле Шойжан-оолдуң оонуң ишти ол-бо дижип-ле эгелээр турган. Болу кылып турган ажылынга четпээн чадап каапп, арга чадаарда-ла ында база-ла четпинес ажылдыг кижите сен чаларда канчап барган кижи боор сен дээп ышкаш ажыныксаар. Дувуренчиг ажыл таваржы бергенде оске кижини көөрге, аңаа турган ышкаш сагындырар.

Чазын хой хураганнаар эгелей бээр үеним бодап оргаш, чимр аъш-чемни баш үзүр белеткеп албас болза, ынчан чем кылып чимр деп бодаан херээ-даа чок. Чамдыкта чем кылып чимр херек чок бичии када үдүп алыр бөөнн чай тывылбас апаар. Ажылынга кижи аргалап четпээн-ле турар, а чемненирине, чем белеткээринге кызыдыр-да үе тывылбайын баар. Хойларны үндүрер ой келген. Оларның башкылыы коъдан артында бедик кожагарже үнүшкен. Шойжан-оол кажаазының бир өрээлинде тургузу азырап турар колкаларынга чем каап бергеш, кадайынга:

— Дүүн арай четпейн турда суглан чылыткаш, кошкарларны суттарын каар сен — дээш хойларының соонда базышкан.

Сөөлгү үеле кошкарларның күш-денгелиин канчап дүрген дүүлай берерлиин дугайында хойжу үргүлчү бодаар апарган: «Мээн багай кадарганымда бе дээрге күзүн олардан эрган турган хойлар ам-даа чер өттүп чоруп-ла турар. Байын ында боор ол. Шынап күзүн орай агарлап каан келген кошкарлар болгай. Ынчангаш олар соокка алыпкан-дырлар».

Хөй чылдарда хой малдап кажараан хойжу ыныдыг түнелди кылган. «Аргалыг-ла чүве болза, кошкарлар, хунан хойларны орай агарлаан хөрөө черле чок. Хунан хойларның дижеп, күргүк чоруур үезинде агарлап каарга семиримни бергедей бээр. Кошкарлар дээрге чү боор; бидымгыр малдар-ла болгай».

Шойжан-оол Таңды районнуң Бүленный аттыг колхозунуң хойжузу. Ол ажылынга кирге-ле 4 чылың шүүгүн көруп турар. Бо үеним үргүзүнде төрээн колхозунга муң дөрт чүс чыгам эштклр, боткур чаш малды доруктуруп берген. Шойжан-оол 1954 чылдың чазынында болунуң кадалында хойларындан бир-ле дугаар чаш төл ажаап алган. Ынчан 329 төрүүр кыс хойларындан 337 хураганнарны мендн алган, доруктур-азырап, оске малчынга хүлээдип берген...

С. НАТПИТ-ООЛ.

Таңды эдээнің одарында

Чер-чери-биле чатты берген ак харга эртенги хүнүүн кызыл хередери чидип кончуг херединиң турган. Февральдың орту үеэи турган-даа болза, оң хүн бир янзы болуп, частың тыныжы Таңды Уулазының эдектеринде чедип келгенин сөглеп турган. Чылыг хүннөреекте кушкаштар ыжыралы өткилээп.

Сууруүн улуг кудумчузунуң таптыг-ла ортузунда, шиң эжиктерлиг магазин дүжүнда кезек кижилер чыглып алган дыңыды чугаалашкан турганнар. Оларның арезиндан кызыл диилги кежи берттүг, нәгаан дапшыба-биле доларап каан тайыс дуктуг хой кежи тоннуг бедик кара кижиниң — хойжу Шойжан-оолдуң ыныы онзалаанын турган. Бирде дөңгайын, хар кырынга чүрүтүнүп-шыйдына-даа бээр, бирде хайның келген бодалдарын үлүска билдингир кыдыр тайылбырларынга дүзалаштырар дээш колдары-биле кандыг-ла бир чүвени дүрзүлей көргүзе-даа бээр. Оон бир-ле онза чугула чүве дугайын чугаалаан турары билдингир.

— Адыр-адыр, сен менээ чаңгыс моны чугаала. Сээн амгы кажаанга хойларың сыныы турар бе?— деп,кыскажак боттуг, шала эргижирей берген пальтолуг, үжен хире хардыг, хову бригадазының бригадири Дозурбан айтырды.

— Улуг бөөрга ийи үзүп, өрээлден алган мен деп, ден-не чугаалады. Силер чер-ле чогуп кандыг кажаа түлар деп турар улус силер. Мен бодаарымга төрүүр хойларга түскей өрөөк кылыр болза эки — дээш, Шойжан-оол ол дораан ол-ла саналын тайылбырлады.— Ам-даа соок болгай. Ынчангаш чаш хураганнарны иезинге өжирер түскей өрөөкти түдары чугула.

Оны бүзөлеп алган улус биябаан ышкаш бөөрга хар кырынга шыйын турган, тайылбырлап берген.

— Оон ынай, кандыг саналың барыл? — деп, түлүг бригадазының бригадири айтырды.

— Сиген каап бээр черни ажиинең чымнга кыпган, хураган кажаазың база улуг ыратпас. Че-че оолдар, түлүгжуларга менден дээре көскү ыйнаан, хой кажаалап каапкаш келген кижи мен. Ат болду — дээш Шойжан-оол чоруй барган. Ирак эвесте турган шанактыг аъдынче бар чыза боданган: «Кажаанын сонгазын канчаар кылыр деп турар улус ирги. Сонга чок карацгы черге канчап хураган эвээрер боор»...

Оон келген хөрээнің кайызы-даа бүтпээн. Магазинден далаш кадында шай, ташкы сала тыртып алган, адынче далаштыг капкан.

Шойжан-оол Кара-Сугну өрү өскеп ора хойларын кадарып чораан бедик-бедик дагларының ырак баштарын сонуургап чораш, хемчиген уну кезек оялыкта хар коме чаалкан өрги кажаа орнунга чедип келгенин эскербээн. Ол үредип калган кажаа оон хой малдан эгелээн баштайгы девиденчиг хонуктарын сагындырып келген.

...1953 чылдың күзүү. Колхозтуң төрүүр 334 хойларын хүлээп алган, тараа шелүнде Оргү-Шөл деп черге күзеп турда-ла хар чаткан. А оон кыштаар кыштаа — Кара-Сут. Мал ажылынга чаа киргеп, кажар аргага өөренмээн Шойжан-оолдуң шоолуг сагыш салыш негевээнинден-даа, колхоз баштаар черниң шүшпеннинден-даа орайтап, кыштың соогу дүшкүжеге чедир хойга кажаа түттүнмээн. Ынчан дуржулга чок хойжуның мурнунга берге айтырыг тургустунуп келген: «Кидирер оран-сава чок ийиниң малын канчап кыш ажырып алырыл?

Шынап-ла, боттуң эвээш, бичe кам чүвеи эвес. Кажаа түлар дээрге — күш четпиннес ышкаш. А хар кажаа экжип алза— бала хоржок. Оон бажыңга чаа-чаа планнар ынчаар-ла тургустунуп келеп, ол-ла дораан бир-ле чылдагаанаан бууран дүжүп турган. Бир-ле хүн база-ла канчап кажаа түдүп алырын бодап орда, кадайы чугаалаан:

— Маназар магазы-биле манап келдивис. Биске бо чылын кажаа түдүп бээри-даа ындыг-ла улус эвеспе бо. Боттарывыс ынаар чай-чаа калында бир чүведеп терлеп албас бис бе?

Ол саналы чаа эвес турган. Ол ону кашдаа катап эргий бодаан. Ынчалза-даа кажаа түлар ыяшты кайын тып алырын деп айтырыпта харыы тывылбас турган. Чурттагазының барык-ла чартык бежинге кадыг чуруттан артыргени ән-не чоок кижиниң берге байдалга таваржы бергенин билип, херек кырында боттуг ажыл-биле эвес-даа болза чаагай сеткилиниң дузалазырын күзеп турганы Шойжан-оолду мунгак бодалгандыр тараа тарып каапкан черге чайлазары хойжуның ажылын улам-на нарыыдаткан. Тараа ортузунда кезек диилик черлерге, буга үннарынга хой кадарары, оларны тараажже киирбези ыныг-ла белеп эвес. Ынчаар-ла аныяк хойжу хой малдазарының нарын ажылынга өөренип, дуржулгалыг апартан. Баштайгы часты эрттиргенинiң соонда Шойжан-оол бодунга ыныдыг түнелди кылган: чазын, ылангыя хойнуң дүгүн кыргыыр үе келгенге, хойларны черле ыяштыг, хараганнарлыг черге кадарып болбас. Чүге дээрге оларның дүктери хараганнарга, ыяштарга чуглунуп, дүжүп каар, оон ужурунаан хөй дүктү чидирип болур.

1954—1955 чылдарның кыжы дүшкен. Хар чаап, соок дынзыг келгенде, Шойжан-оол кышкы үеде хойну канчаар ажаарының арга-дуржулгазын малчын өөренип, шала кажарай берген.

...Кара-Сугну дургаар бады барган кадыр дагларының артындан хүн боъланга каап дегиже дыка орайтай бээр. Даглар баштарындан таваар бадып орган хереллерни көрүп, эртенги чыварының түлүгү эрттиргеш, чылын келгенге хойжу ам-на хоюн үндүрер. Таптыг-ла кыш түлүгүнде— хар улуг, соок дынзыг турда, кадарчы хойн сүрүп алгаш коъдандан ән-не ырак одарларже чоруптар. Ол база-ла аңаа эвес.

Чаа одарга хоюн доктаадып, оттқарып каап, чанында кожагарлар бажыңга даш кырынга олурүп алгаш, сооскен даңзазынга сарыт түүзезин тип, тажылаап, болгнгылаар. Ынчан кадарчы чүрттагазының эрткен, барган хуынерин сактып, азы улгадып келген-даа болза, бичии уруглар ышкаш аас-кежиктиг күзелдерiniң дазайынче ышкынып кире бөөр...

Кадарчы карачаңгыс өдүүр — сеткилиниң чүгаалашкан олурүптар. Төрээн черин көрүп, бодунуң колхозчу хойжу болган аас-кежиктиг амыдырал-чүрттагазын бодап каарге, көрек, чүрек хайныгып каап, чоннуң сеткилинден төрүүгенен хойжу кижиниң чаагай кырының сөстери кадарчының дынына ораажып келирлер.

Кадарарда хоюн чараш.

Харап көөрде тейин бедик...

Хүн дагнар артынче чаштынып, кежээки чывар дыңзып келген. Оон-биле кадыг кадарчының сеткилин дазаштыра берген:

— Ээ, кадарчы, оон, орайтап келди. Аалче чанар үе чедип келбээн чүве бе?» Шойжан-оол хойларынче көрген. Оларны доңган-даа дөргү чок, харын холдары-биле долажы кончуг ажыдаан турганнар. Хойлар эки тотпаан, ам-даа бичии орайтаза ажырбас.

— Эртенги аш хойлар доңуучал болгаш эртен эрте үндүрер болза, соокка дүргеп ышкаш сагындырар.

Чазыгын, хой хураганнаар үе чедип келирге, Шойжан-оолдуң хоюн оъткарар черн аазының чанынче чоокшулап келген болур. Ол үе база-ла кыштаа бичe эвес харыысалгалыг. Чаш малды менди камгалап алырынаан ангыда, малдың күш-денгези кудулап, тургузуу азыраар-даа хойлар тыптып келир.

Коъданда хар эрип, кажаалар баарынга суг оргуланып келген. Хүн караанын чыгыы кончуг. Одар база карандылап, оът бажы кестүп келген. Кижи болаарга час чагайжыл, шоолуг-ла сагыш човаар чүве чок ышкаш сагынырар. Ынчыг болза-даа хой төрүп эгелей бээрге-ле Шойжан-оолдуң оонуң ишти ол-бо дижип-ле эгелээр турган. Болу кылып турган ажылынга четпээн чадап каапп, арга чадаарда-ла ында база-ла четпинес ажылдыг кижите сен чаларда канчап барган кижи боор сен дээп ышкаш ажыныксаар. Дувуренчиг ажыл таваржы бергенде оске кижини көөрге, аңаа турган ышкаш сагындырар.

Чазын хой хураганнаар эгелей бээр үеним бодап оргаш, чимр аъш-чемни баш үзүр белеткеп албас болза, ынчан чем кылып чимр деп бодаан херээ-даа чок. Чамдыкта чем кылып чимр херек чок бичии када үдүп алыр бөөнн чай тывылбас апаар. Ажылынга кижи аргалап четпээн-ле турар, а чемненирине, чем белеткээринге кызыдыр-да үе тывылбайын баар. Хойларны үндүрер ой келген. Оларның башкылыы коъдан артында бедик кожагарже үнүшкен. Шойжан-оол кажаазының бир өрээлинде төрүүгү азырап турар болгаш колкаларынга чем каап бергеш, кадайынга:

— Дүүн арай четпейн турда суглан чылыткаш, кошкарларны суттарын каар сен — дээш хойларының соонда базышкан.

Сөөлгү үеле кошкарларның күш-денгелиин канчап дүрген дүүлай берерлиин дугайында хойжу үргүлчү бодаар апарган: «Мээн багай кадарганымда бе дээрге күзүн олардан эрган турган хойлар ам-даа чер өттүп чоруп-ла турар. Байын ында боор ол. Шынап күзүн орай агарлап каан келген кошкарлар болгай. Ынчангаш олар соокка алыпкан-дырлар».

Хөй чылдарда хой малдап кажараан хойжу ыныдыг түнелди кылган. «Аргалыг-ла чүве болза, кошкарлар, хунан хойларны орай агарлаан хөрөө черле чок. Хунан хойларның дижеп, күргүк чоруур үезинде агарлап каарга семиримни бергедей бээр. Кошкарлар дээрге чү боор; бидымгыр малдар-ла болгай».

Шойжан-оол Таңды районнуң Бүленный аттыг колхозунуң хойжузу. Ол ажылынга кирге-ле 4 чылың күүгүн көруп турар. Бо үеним үргүзүнде төрээн колхозунга муң дөрт чүс чыгам эштклр, боткур чаш малды доруктуруп берген. Шойжан-оол 1954 чылдың чазынында болунуң кадалында хойларындан бир-ле дугаар чаш төл ажаап алган. Ынчан

Хереглекчилер төлээлериниң район хуралы

Хуралдың ажыгчы президиумуу сөнгүтүнган. Райпо даргазы болавыже, отчёттуг илеткелди кылыр, президиумуже сөнгүлер ужурлуг болгай. Ынчалзажок, райпо даргазы эш Арагачы илеткел кылыры-биле үндирже-даа үнмээн, хурал даргалары-биле кады президиум столунга-даа олурбаан.

— Кара-Сал (эш Арагачыны Баа-Хемде ынчаар шолалап алаар) канчап барган чоор, азырый бербээн бе?

— Ой, та кым билир.

— Ол үүн боор. 60 олурган үүл.

Чамдык кижилер эгиннерин кыскыпаан, чамдыктары аяа-да пат кайгааннар. «Эки-даа, багай-даа ажылдаан болза, өзи-ле кижи санашкы дег чүве-дир» деп оон-моон ындыг сывыранышкынныр үнгүлээр, хуралдың иштинде «хурал» чугаазыры дыннагылаар мынчыг апарган.

Индирде садыг кылдынының эргелекчизи эш Самороков. 1956 чылда районнуң хереглекчилер нийтилелиниң ажыл-чорудулгазының дугайында отчёт илеткелди хуулуларның төлөөлериниге ол илеткеп берген. Бүгү бараан саарыгазының планы 108,1 хуу, оон иштинде садыгның—105,9 хуу, белеткелдиг — 105,5 хуу болгаш нийти чемненнилге черлериниң — 107 хуу, кооперстаашкың планын 321,4 хуу күүсетсенин, нийтилел 1956 чылда 775 мун рубль орулелыг болганын илеткелчи чугаалаан.

Илеткелчи кадрлар-биле ажылдың дугайын чугаалап тургаш, «райпо даргазы турган эш Арагачы өртек-үнелиг үүлдерни харыылаар кижилерни ыналыг чокка киирип ап, харын-даа таныш-көрүштерин ажыга хүлээп ап тургаының түннелинде самчыгдалың 18 таварылгалары бар болган, 136.800 рубльдиң каражазын хереглел кооперациязынга таварыштырган» дээрге, төлөөлер кайгай бергеннер, «райпо даргазы турган Арагачы?.. Чиктинн аа, бистер ону ажылындан чайлатпаан ийик бис, черле чогум үүл болду бо»... дижи бергеннер. Хуралга санал берген төлөөлер райпо баштаар черниң үдуртукчу ажылакчыларының харылзаа байдалында шын эвес чоруктарның барын чидин-биле шүгүмчүлээннер. Райпо даргазы турган эш Арагачы биле садыг кылдынының эргелекчизи эш Самороков олар аразында ажыктыг арга-сүме солушпайн, айтырыгны ботгаш черлериниң ажылында четпес-каголь чок ижер үүлдериниң бүдүрүлгезин камбартканын эш Панфилов саналынга чугаалаан, «бистер аравыста чарыштыг улус болгай бис, Октябрь революциязының 40 чыл ойнуң байырлалында кайыыс-даа улуг чедиишкиннерниг болуулунар» деп Баа-Хемниң бүгү кооператив ажылдакчыларын кыйгырган.

Хуучулар төлөөлекчилериниң хуралы баштаар черниң чаа составын сонгаан, анда чагыгы хүлээп алган. Хуучулар төлөөлериниң район хуралы организастыг, чогуур белеткелдиг эртекен деп санап болур. Ынчалзажок, эртекен хуралдан сонгуткан ревизия комиссиязы отчёттуг илеткелин кылбаан, оон даргазы эш Гальченко хереглекчилерниң бедик идегелин шынзыктырбаан, оларны хүндүлеп көрбээн.

Организастыг айтырыг талазы-биле хурал райпо баштаар черниң даргазын сонгуурунче шилчээш, райпо даргазы турган эш Арагачыны арагалаар чоруккa хандаан дээш, ажылынган хостаанын үүлдүг деп летизеп. Райпо даргазынга С. Бузаров (мурнунда райпонуң кол бухгалтери турган) сонгутурган.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

Кызылдың дааранылга комбинадының мурнакчы дааранықчызы Анна Хуреп-ооловна Дыртык чоокта чаа болган чер-чер Советтерниин сонгулдаларынга область Советтериниң депутаттарынга сонгутурган. Ол эм Улуг Октябрьның 40 чыл ойнуга алдыр кылдыр бүдүрүлге онаалгазын үргүлүг ажыр күүседип турар.

Чурукта: А. Х. Дыртык.

Фото П. Колостуу.

Фестивальга белеткелди күштелдирер

Өвүр районуң Хандагайтыда «Коммунизмче өрүк» колхозта аныяктарның фестивалынга чамдык белеткелдерни чорудуп турар. Бот-тывынгыр үран-чүүлүг болгуу көргүзер концерттиң белеткелин шагда-ла эгелээн болгаш шенелде кылдыр колхозчуларга 3 удаа концерттерни көргүскеннер. Ойнакчылардан Монгуштуң «Ийи кадырның аразында» деп ырының ырлаары, Балга-оолдуң каргыраалары. Белектиң ятыл, бызаанчыга ойнаары көрүкчүлерниң онза сонуургалын болдуруп турар. Концерттиң программазында ийи чаңгыстың болгаш хөйнүң ырлары, шүлүктер болгаш баснялар, танцылар киргеп.

Ынчалза-даа фестиваль белеткелинде чамдык четпестер бар. Фестиваль дээрге, чүге үран-чүүл көргүүү эвес, бүгү-ле сиилекчилерниң, чазаныкчыларның, чурукчуларның, спорттуң янзы-бүрү хевирлериниң көргүзүглерин аңаа киириштирер ужурлуг болгай.

Ындыг турбуже комсомол организациязы (секретары эш Чымба) база ында партия эге организациязы талантылыг кижилерни илередип, фестивальга аныяктарның калбак киржилгелиг болурунче угланган организастыг ажылдарны багай чорудуп турар.

Бо талазы-биле район фестивалы эртиреринiң оргкомитеди (даргазы эш Решетников) база-ла кандыг-даа боттуг хемчеглерни албайн турар.

Фестивальга белеткел ажылының кошкаанындан фестиваль деп чүл дээрнин бөлүн чамдык аныяктар, комсомолчулар билбейн турар. Айыткан четпестерни узуткап, аныяктарның болгаш комсомолчуларның фестивальга белеткелин өскижидип, эң эки талантылыг кижилерни илередири чугула.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Районнар солуннарындан

ЧААГАЙЖЫДЫЛГАНЫҢ ХЕРЭЭНГЕ

«Тинлелге» көдээ ажыл-агый артели түлүг талазы-биле Баа-Хем районда дээре көргүзүглериг колхозтарның бирээзи. Эртекен чылын чурттаганының 24 бажыннарындан аңгыда 600 тонна тараа кирер склалгы, фермалар займ-биле үш чүнар бажыннарыны тутқан болгаш Сойнуң улуг көвүргүн кылган. Ол ышкаш бирээзинге-ле 500 хой кирер ийи, 120 инекке бир каналарны база тутқан.

Артель бүдүрүлгезиниң планында бо чылын база-ла алдөө чүгүлә түлүгларны кылыры көрүнүп турар. Ол соруланы хүүсаа бетинде, Октябрьның байырлалынга үткүштүр бүрүн дөзарынга түлүг бригаазы чүткүлүг ажылдап турар. Түлүгге хереглөөр 2200 кубометр маанты шуптузун келип белеткеэн, 1600 кубометрни түлүг шөлдеринде сөөртүп экеп алган. Ол ышкаш 10 тонна чугай база белеткетиниген.

«Колхозчу».

КУШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕК

Мария Павловна Шумованың саар ажылдаан черлеринде чүртүп болуп ивектерни, ында байдал база онза эвес, Марачевскиниң, Таңдының өске-даа фермаларында ышкаш бир дөмей. Ол хире-зинде эш Шумова сүт саалдазынга чарыштың үргүлүг мурнакчызы. Эртекен чылын инек бүрүзүнден 1638 кг, а бо чылдың башпайгы беш айларында 752,5 кг сүттүг саап алган.

Моон кол чылдагаанны болза, саанчының ак-сеткилдиг, мергежилдиг күш-ажылында. Инектен хөй сүттүг чүгле чайын эвес, кыжын база ап болур. Ферма таарымчалыг байлалды — эки каналарны, хоолугүр азбек чем базазын тургузар болза, саалганы ажгылынаан 40 хүү бедилеп болуруп эш Шумова бүзүреп турар.

Бүгү-эвилелиниң көдээ ажыл-агый дедлегленнинин кирижикчизи, сураглыг саанчы Мария Павловна Октябрьның алдарлыг 40 чыл ойнуга күш-ажылчы белектиг ужуражыры дээш чүткүлүг ажылдап турар.

«Коммунист».

КЛУБ—КУЛЬТУРАНЫҢ ОДАА

Бөлүүнүң ажыл-ишчилериниң: колхозчу тараажыларының, малчыннарының болгаш механизаторларының культурлуг дыштанылгазының төвү көдээ клуб болур. Төргелгеге эш Алексеевтиң эргелекчилээн клубтуң ажылы Үүгүр-Хем районда өске көдээ клубтарны дээре түргүстүнген.

Ажылы планныг, нийтилел дериглезин көргүзүүр. Клубта 30 кижи составтыг бот-тывынгыр үран-чүүл бөлүүнери гостаамал ажылдап, суурга болган «Кушажыдың хостуу» колхозтуң фермаларынга, бригаадаларынга көргүзүглерни организастап турар.

Клуб чөвүлелиниң кежигүнери хуваалыглыг ажылынга негелделиг. Массалыг кежээлер, лекция болган нөөчүүлгалар, солуп киноолар клубка үргүлүг болуп турар. Клуб чөвүлели часкы хову ажылдарының, чайгы оларладыышкын үезинде ажылының планын чөгээдип турар.

«Кызыл тун».

УРЕЗИНЧЕ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Тес-Хем районуз Калинин аттыг колхозтуң тарылгазының шөлү эртекен чылынынан ыракта калбарар. Тодаргайларга: тараа культураазын 665 гектарга, нөгаалары болган мал чеми культураларны 210 гектарга тарырын белеткеп турар.

Колхозтуң эш Лузинниге улуртурган хову ажылының бригаазы тарылгага белеткелдерни организастыг чорудуп турар. Машина-чепсек, дериг-херекселдер септелгелери барык доступган. Хову туралаа тарырчылыг дериир, шөлдерже удобрение сөөртүр ажылдар челиишкиннер чоруп турар.

Моон-биле кады белеткелде улуг четпестер барын база айтыр херек. Тарылганың эгелөөр хүннери келген, а үрезинге ам-даа 496 центнер тараа четпес. Колхоз бантаар черн бо дугайында дүвүреебейн турары кичээн-даа тааршыпас.

«Бурунгаар».

Клубка культура-массалыг ажылды күштелдирер

Кызыл районуң «Тинлелге» колхозунуң клубунда культура-массалыг ажылды багай тургускан. Клуб эргелекчизи А. Сүлдер-оол массалыг онзнарны, концерттерни, кежээлерни организаставайн турар. Ынчангаш чамдык аныяктарга арагалаар, хөй-нийтиниң чүргүүн үреэр чоруктар бар.

Колхозта партия, комсомол организациялары клубка үран-чүүл болгуун тургузуп, колхозчуларның дыштанылга кежээлерин организастаарынче сагыш салыр ужурлуг.

Д. ОНДАР.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Таңды районуң Сталин аттыг колхозунда көдээ клубтуң эргелекчизи Рубованың клубтуң ажылын чорутпайн келгени-биле клубта көскү агитация — лозунгулар, плакаттар чогун, бот-тывынгыр үран-чүүл бөлүүнүүн тургустунмаанын, клубка лекциялар, илеткелдер болбайн турарын көдээ корреспондент редакцияга бижээн. Ол дугайын редакция СЭБП Таңды райкомунга медээлээн.

Партия райкомунуң секретары эш Верзилиниң редакцияга дыңнатканы болза, көдээ клубту политихижидигелиг болгаш культура-массалыг ажылдың одаа болдурар дээш колхозта партия организациязы болгаш Кочетов көдээ Совет Рубовага айтышкынынарны берип, дузалажып турда-ла клубтуң ажылын киргизер дугайында ол кандыг-даа организастыг ажыл чорутпаан турган. Райкүүском Рубованы ажылдан үндүргеш, клуб эргелекчизиниге өске кижи чоруткан, клубту шимеп, лозунгуларны болгаш плакаттарны астаан, клубка лекциялар, илеткелдер болуп турар, бот-тывынгыр үран-чүүл бөлүүнүү организастап тургускан, бөлүүнүүн киржикчилери колхозчуларга янзы-бүрү ойнарны көргүзүп турар.

Хаван ажылынче кичээнгей салыр

Бии-Хем районуң «Кызыл сылдыс» колхозу Сайлыг-Кара деп черде хаван фермазын тургускан. Оон чанында тайга чатты берген, база дамырак суг агып чыдар, ол-ла черде ында-мында суг хөлбектер база бар. Оон ындыг байдалы хаваннарны чайын ажаарынга дыка тааршчалыг. Ынчалза-даа кыжын ону ажылаар арга чок. Хаваннарны эки туттунган, чылыг, чырык кажаалларга тургузар ужурлуг. Ынчалза-даа фермада байдал ындыг эвес.

Ам фермада төрүүр 25 кыс хаваннар, чангыс удаа ооладыр 15 хаваннар бар. Хаваннар ам төрүп эгелээн. 13 баш төрээн хаваннарның бирээзинден ортумаа-биле 7 хаван ооларын алган. Ол көргүзүг ындыг-даа эки эвес. Хаван ооларын дүн-хүн чок дежурныйлап кадарып турар. Хаван ажаакчылары Байкара Биче-үрүг, Сарыг-бай, оон-даа өскелер хаваннарының ажаалдазын эжиндер дээш дыка кызын турар. Ындыг-даа болза оларның ажылдарында таарымчалыг байдал тургустунмаан.

Ында хаван кажаазының иштн хүндүс бөзин каранғы. Хаван ажаакчылары чаа төрүттүнген хаван ооларын шывар чүве тыппайн, бичии хааржактарга тургускаш, кырындан ыяш-биле дуглап турар.

Хаван ооларын соок черге аппаргаш чемгерип турар. Ынчангаш олар доңуп, бакырап турар. Оон ужурундан хаван ооларын соокка алып, варып турар таварылгалар ховар эвес. Ол чорукту болдурбайын барып болур турган. Хаван кажаазы чаа, улуг. Ону хаваннарга таарымчалыг кылдыр канчаар-даа дерип ап болур. Ынчалза-даа колхоз баштаар чери олче кичээнгей салбаан. Незинден ангылап каан хаван ооларының байдалы оон-даа дора. Чемни сайзыралып белеткээр сава хереекселдер ийи чыл иштинде ажыглалга кирбээн. Үрели берген херекселди септеп адырынче сагыш салдынмайн турар.

Чем рационну кылдынмаан. Хаваннарны төрүүлээн. Чемнерни бүдүрүлгезин шын эвес калькуляциялаар, шынарын, анданың экижитнес, чемненнилчилерге ээлдек эвес болур чоруктар ам-даа бар.

Райпо баштаар черн, ылангыя оон садыг кылдыны изайгынаар аразынга бараан хувааларын шын эвес чорудуп турарын, оон хараазы-биле райпо системазында ам 1,5 миллион нефтитивтен ажыг хөй баранинар сайгарылбайн турарын хуралдың кирижикчилери база чугаалаанnар.

Хуучулар төлөөлекчилериниң район хуралынга Таңды райпозуның төлөөлери (удуртукчузу райпо даргазы эш Панфилов) база олурушкан. Хуралдың кирижикчилери эш Панфиловтуң саналын улуг сонуургал-биле дыңнаанnар.

Совет кижилериниң чаагай байдалының дугайында партия болгаш чазактың салып турар сорулгаларын күүседир дээш, аңчеч аймаан хөйнү болгаш эки шынарлыг бүдүрер дээш Таңдының кооператорларының ап чорутқан хемчеглерни, районда калбаса бүдүрүлгези организастатынганын, сайка, сөөба, торт чергелиг чемнерни садыгларын көвүдетклиниң болгаш алтөө-даа хөй. Чемнерниң блюдазын

Дашткыкыда

Эңдере чепсеглээшкиннің ужурундан АКШ-та үндүрүглер өзүп, ажылчы чоннарның байдалы баксырап турар

Англи ажылчы чоннар боттарының эргелери дээш демиселде

Боттарының хамаарышпас чоруун болгаш хосталгазын камгалаар дээш демиселге араб чурттар шинтпирлиглер

Эңдере чепсегленииишкиннің уржуктары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-та эңдере чепсеглениишкиннің күштелип турары үндүрүг үүргелерин көөрдетпишаан, америк ажылчы чоннарга чаа бергелерни таварыштырып турар.

«Доллар ышкаш шак ындыг нептерээн тоолчургу материал-биле АКШ-та болгаш даштыкыда америк чазак машиназының дугуйларын чаар төлээде америк үндүрүг төлекчиги кажандан артык ялаган баскыраар апаар» деп, келир сан-хөө чылының перспективаларын тодаргайлап тура Юнайтед Пресс агентилели бижип турар. Төп болгаш чер-черниң эрге-чагыргалары үндүрүглернин күсели-биле АКШ-тың төөгүзүнге кажан-даа турбаан хөй акшаны алырын күзеп турарлар». АКШ-тың 77 хуузу шеринниң сорулгаларынга онаатынган, 71,8 миллиард доллар хемчээлиг болуп турар 1957—1958 сан-хөө чылында бюджеди, агентилединг медеглелинден алырга, «үндүрүглернин улам-на хөйүбиле өзүп турары деп чангыс утказыг болуп турар».

Агентилединг медеглелинден алырга, АКШ-тың «соок дайын талазы-биле эвилелчилеринге» ам келир сан-хөө чылында 2 миллиард 549 миллион доллары чарыгдазарын планнап турар. Чыл бүрүде 3 мунаан эвээш доллар орулгалыг болуп турар америкачыларның олча ажык үндүрүгүн 1953 чылда хавырып алганыңаан ол түп хөй болуп турар.

Ыраккы Чөөн чүкте чанкайынчылер, лисынманчылар ышкаш өске-даа шак ындыг америк «эвилелчилерни» деткинирингe Арканзас, Айдахо, Миссисипи, Невада, Нью-Мексико, Сонгу Дакота, Мурнуу Дакота, Юта, Вермонт болгаш Вайоминг штаттарының чурттакчыларындан хавырып ап турар олча ажык үндүрүглерни бүрүнү-биле үнүп турар. Төп органнарының хавырып алыр үндүрүглериниен ангыда американчыларлан үндүрүглер хевирлиг кылдыр хөй түнернии штаттарның эрге-чагыргалары болгаш чер-черниң эрге-чагыргалары база хавырып ап турар. «Үндүрүг төлекчилериниң карманнарынче чүгле төп чазык ханызы-биле холдан кирип турар чүве эвес. Үндүрүглер чыыр талазы-биле боттарының уран-аргаларын штаттарның, чер-черниң эрге-чагыргалары болбазызырантайжылып турар» деп ук агентилел медеглеп турар.

Делегейниң ийги дайынының доозулганының соонда штаттарның эрге-чагыргаларынлан хавырып ап турар үндүрүглериниң нинти түңү ийиден ажыг катап көвүдээн деп агентилел дыннадып турар. 1939 чыл-биле дөмейлээрге ол түп барык дөрт катап өскен. Акция чыыдалары, салгаг хөрецигзин сатканынаан үндүрүглер дээш ышкаш чер-черниң санап четпес хөй үндүрүглери бар. Янзы-бүрү 100 хире үндүрүглерни чуургаларлан, 116 хирени эр костюмнерден, 150-ни керээжен шляпаларлан, 600-түү чурттакта бажыннарлан хавырып ап турар. Төп черден олча ажык үндүрүгүнге немелде кыдыр 31 штаттарда олча ажык үндүрүг база хавырып ап турар.

«Чер болганда-ла үндүрүг-ле үндүрүг. Силер чүү-даа кылып турган болзунарза, силерниң түскай эртемнер кандыг-даа болза, чыл төнериниң бетинде силерни олбо хевир-биле чаза-ла үптеп алырлар» деп түңнелинде ол агентилел бижип турар.

Англия да ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин

ЛОНДОН. (СЭТА). Англи ажылчы чоннарның боттарының эргелери дээш демиселиниң фронтузунуң калбарып турарының дугайын бүгү-ле англи солуннар дыннадып турар. Ажылчыннарның чангыс эвин бакырадыр дээш бүдүрүлге эдлериниң бүгү-ле орадажышкынныары турзакок, 200 мун судно тудугжуларының ажыл-соксадышкынныары чедиишкиниг үргүлчүдеп турар болгаш англи ажылчын ангының бүгү-нинти деткимчезин ажыглап турар. Март 20-де Лондонга судно септээр ажылчыннарның митингизин болган, анаа 8 мун ажыг кижи киришкен. Олар демиселди долу тиилелгеге чедирип үргүлчүлээрин бир үн-биле деткип чугаалаанар.

Машина тудугжуларының ажыл төлевирин бедидер дээш олариың демиселинге каттыжар деп быжыг шинтпирлиг чоруу ажыл соксатканнарының ортузунга улуг көдүрүүшкүнүг болдуруп турар. Судно тудугун болгаш машина тудугунун үлетпүрүнүн ажылчыннарының профэвилелдериниң конфедерациязының удуртулгазы Англияның машина тудугунуң эң улуг будүрүлгелериниге март 23-те ажыл соксадыр деп айтышкынны профэвилелдериниң чер-чер организацияларынга берген.

Демир орук транспортунда база шынгы байдал тургустунган. Профэвилелиниң 370 мун кажигүннериниң ажыл төлевирин 10 хуу бедилер дээш демир орукчуларның национал профэвилели үр үеним иштинде демисежип келген. Демир оруктар эргелеп од негелдеин хандырарынаан ойтаазан, дээш демиселди үргүлчүлээрин шинтпирлээн.

Балык тудар айтырыглар талазы-биле совет-япон чугаалажыышкыннарга хамаарыштыр

ТОКИО. (СЭТА). ССРЭ-ниң Японияда алчыны И. Ф. Тевосяниың Японияның премьер-министри Киси-биле ужуражышкыны болган дугайын Токио солуннары дыннаткан.

Солуннуң медээлерин ёзугаар алырга, совет тала Япония-биле найырадыг харылзаларны хөгжүдер болгаш быжыглаар соруда-биле, япон таланың күзелериниге үткүштүр барбышаан, бо чылын лось балыктар тударының хемчээлин 120 мун тоннага саналдап турар деп ол ужуражышкынның үезинде И. Ф. Тевосян Киеге медеглээн.

Ол ужуражышкын соонда Японияның премьер-министри Совет Эвилелиниң саналы-биле холбаштыр япон таланың туружун Японияның чер болган ыяш ажылының министри Идэ-биле, Японияның даштыкы херектер министерствозунуң болган балык тударын болүктериниң төлээлекчилери-биле чугаалашкан.

Премьер-министр Кисиниң ССРЭ-ниң алчыны-биле ужуражышкынын тайылбырлавышаан, совет саналы балык тудуунун совет-япон чугаалажышкынынарын эки доозарынга боттуг байдалдарны тургузуп турар деп бодалы япон солуннар илергейдеп турар. Ынчалзажок нарлалганың чамдык органнары чугаалажышкынынарга кайы-кайызынга ажыктыг дугуржулга чедип алырын чүгле бергедедип болур негелдерни баш бурунгаар көдүрүп турар.

Балык тудуунун совет төлээлериниң баштыңы Бутырев балык тудуунун чугаалажышкынынарын чаа саналдарга үнелезилээш доозарының төларгай оруктарын Японияның чер болган мал ажылының министри Идэ-биле чугаалашкан.

Бермуд ортулуктарда англи-америк чугаалажыышкыннар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Такеро-Таунлан (Бермуд ортулуктар) америк агентилелдериниң дыннадының ёзугаар алырга, АКШ-тың президентизи Эйзенхауэр биле Англияның премьер-министри Макмиллаииың аразында март 20-де башгайгы анаа ужуражышкын болган, чугаалажышкынынарга чугаалажып көөр айтырыгларны болгаш оларны көөрүнүн чурумунуң дугайын орта дугуржуп алгылаан. Бол айтырыг болза «англи-америк эвилелди катап тургузары болур» деп дээштилел айтыр.

Эйзенхауэр биле Макмиллаының аразынга албан ёзугаар чугаалажышкынынар март 21-де ыыла өтеәзэн. Бөгүнгү эртенги хуралга Эйзенхауэр биле Макмиллан бүгү делегейниң байдалының дугайында допчу медеглелер кылганнар деп төлээлериниң төлээлекчилери корреспондентилерге медеглээннер. Чаврлел хуралга бир дугаарынга Чоокку Чөөн чүкте байдалды чугаалажып көөр деп база дыннаткан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чамдык америк солуннар президент Эйзенхауэрниң болгаш премьер-министр Макмиллаииың чугаалажышкынынарын тайылбырлавышаан, ийи талалар Ортаакы Чөөн чүк айтырыгларының талазы-биле «таарышчалыг дугуржулганы» чедип алган деп айтып турар.

Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң Бермуд ортулуктарлан дыннатканын ёзугаар алырга, Ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле секретары Хэгерти—корреспондентилерниң айтырыгларынга харылавышаан, ол боду болгаш Англияның ДХМ-ниң төлээлекчизи Хоуп Ортаакы Чөөн чүкке хамаарышкан чугаалажыш түрар бүгү айтырыгларның талазы-биле долу чөпшээрежилге бар деп чугаалаан шыдавастарын онаалап демиселээн.

«Нью-Йорк геральд трибюн» корреспондентизи Кух Ортаакы Чөөн чүк айтырыгларының талазы-биле «чөртүлелер артып турар» деп Такеро-Таунлан дыннадыныга база демиселээн. Куктуң балыткан турары-биле алырга ол чөртүлелер колдуунда-ла «дем каттыштырган тактик» ажылдан кылыр дугайынга айтырыг-биле холбаалыг, ол тактика Суэц каналды ажылар дугайында кыска хуусаалыг түр дугуржулганы-да, үр хуусаалыг иинти дугуржулганы-да чедип алырынга амгы үеде чорутунар ужурлуг.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Англи премьер-министр Макмиллан биле президент Эйзенхауэр «үш нол болгаш чыжыртынмас фактыларны шүүт көөрүнге албадатырган» деп «Нью-Йорк таймс» солун бедүнүң чүүлүнде бижээн.

Ол үш фактыларның эң-не чүүлазы болза күүчүнүң төвү болур Европаның бүүрап балыышкыны, база чүе чылларның дургузунда делегей херектеринге доктаамал элемент болуп турган англи күүчүнүң бүүрап балыышкыны болуп турар.

«Нью-Йорк таймс» солуннуң сөстеринде алырга өске ийи фактылар болза демократияның болгаш социализмниң лагеринде 800 миллион кижиниң кирип турары база Барыын чүктүң колониалдыг империяларының бүүрап дүжүп турары болур.

Бирги чүүлге хамаарыштыр «Нью-Йорк таймс» солуның медеглел турары болза: «Айтырыг чүл дээрге Каттыжкан Штаттар ол кошкашкынны болуның күүчүзүн улам ыыдай күштелирерииниң болгаш хүлээлгелерни улгаттырарының арказы-биле таарыштыр үргүлчүлеп шыгдар ирги бе дээрзинде болуп турар».

Англи чазак Кипрниң чонунуң төлээлекчилери-биле чугаалажыышкыннар дугайында саналды хүлээвээн чорук КНО-нуң резолюциязын үрээни ол

ЛОНДОН. (СЭТА). Кипрге хамаарыштыр чазактың политиказының дугайында Англияның колониялар министри Леннокс-Бойд март 20-де общиналар палатазынга медеглел кылып, чүве чугаалаан.

Кипрниң улузунуң бөт баш мииниң шинтпирдетинерииге эргези дээш демиселдиң чорудуп турар. Кипрниң национал-хосталга организациязы англи эрге-чагыргалар боттарының шөлүнкени. Кипрниң хөй-ниитизининг көскү ажылдакчызы архиепископ Макариостуң хосталын дээш каш хүннер мурнунда тайбынчылганы саналдааны болгаш Кипрге айтырыгны шинтпирлеп таарыштырар дугайында чугаалажышкыынарны эгелээни билдингир болгай. Ол саналды кипр болгаш англи хөй-ниити КНО-нуң резолюциязынга таарышкан, кипр айтырыгны чугаалажышкыннарның аргазы-биле тайбын, демократтыг болгаш чөптүг шинтпирлээрин сүмелээн саналы кыдыр чүүлдүзүнүп көргеи.

Колонияллар министри Кипрниң национал-хосталга организациязының саналын хүлээвээн болгаш англи чазак соңгу-атлантика эвилелиниң (НАТО-нуң) демчээжилгезин... ажыглаарын бодап турар деп медеглээн. Англи чазак Кипрниң улузунуң төлээлекчилери-биле чугаалажышкыынар чорударын күзевейн турар болгаш хамыктың мурнунда Кипрге хамаарыштыр Англияның, Грецияның болгаш Турцияның аразында тыптып келген чөртүлээлерни шинтпирлеп таарыштырар дугайында сагыш салып турар деп тодаргай билиишкинии ол берген. Чүгле оң соонда колонияллар министерствозу «Кипрниң иштики айтырыгларынче кичээнгей салып» болур иийик.

Леннокс-Бойдының медеглели Кипрниң чонунуң төлээлекчилери-биле чугаалажышкыннарны чорударын негээн лейбористиг оппозицияның талазындан шыгыы шүгүмчүлелди бодурган.

«Таймс» солун Леннокс-Бойдының медеглелин «таарымча чок» деп алаан болгаш НАТО-нуң демчээжилгезин «барык-ла үре-түнней чок болуру чигзиниг чок» деп айтыкан. Кипр айтырыгны НАТО-га чугаалажып көөрүнүң планын грек чазак шагда-ла хүлээвээн деп чүвени ол солун сагындырган.

Солуннарның дыннадыгларын ёзугаар алырга, Кипрниң хөй-ниитизин англи чазактың өлеп алган туружун киленнеп болгаш элдепсинип турар. Фамагустаның даргазы Андреас Пугирос дээрии Леннокс-Бойдының медеглели «чүү-даа чүвеге чедирбес» деп чугаалаан.

Никозияның даргазы Дэрвис кипр айтырыга «НАТО-ну демчээрештиринии» планы КНО-нуң резолюциязын англи чазактың күүседир хөөн чогунуң дугайын херечилеп турар деп медеглээн.

«НАТО болза Каттышкан Нациялар Организациязынга Кипр дугайында айтырыгны тургузарынга безин чөпшээрешпес кол нургулайы-ла колонияллардың күрүнелерден тургустунуп турар. Кипрниң айтырыы Грецияның, Турцияның болгаш Англияның чазактарының аразында чөртүлээлерниң айтырыы эвес, харын Кипрниң бөт баш мииниң шинтпирлетинер эргезинге хамаарышкан айтырыг-дыр» деп Дэрвис онзалап демиселээн.

Президент Насерниң Хамаршельд-биле чугаалажыышкыннары

КАИР. (СЭТА). Египеттиң президентизи Насериың КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельд-биле март 21-де беш үргүлчүлээн ужуражышкынының үезинде египет девискээрден израиль шеригларын үндүрерии дооскаңы-биле болгаш Суэц каналдап суднолардың аргажыглазыының дагын эгелээри-биле холбаштыр байдалга база КНО-нуң чепсектиг онза күштериниң сорулгаларынга хамаарышкан айтырыгларны чугаалажып көргеи деп парлалга дыннаткан. Чугаалажышкыннэрга Египеттиң даштыкы херектер министри Махмуд Фавзи, президентиниң политиктиг канцелариязының начальныгы Али Сабри болгаш КНО-нуң чингине секретарының орлакчызы Ральф Банч олурушкан.

«Аль-Ахрам» солуннуң бижээнии ёзугаар алырга, ук чугаалажышкыннар Суэц каналдап суднолардың аргажыглазының дагын эгелээриниң база каналдап суднолардың эртвени дээш чыыдалар төлээриниң чурумунуң дугайында барыын талакы күртелериниң саналдарының айтырыынга хамаарыштыр египет чазактың төөкта чаа сагындырыг бижинниге база хамаарышкан.

АКШ, Англия болгаш Франция башталган барыын талакы бөлүк күрүнелер Египеттиң дурум ёзугаар эргелерин үрээш, чыыдалардың чартык кезиин «делегей организынга», чижээлзэрге, чаартылганың болгаш хөгжүдүнүң делегей банкызынга төлээрии негеп турганы билдингир болгай.

Египет болза Суэц каналдап суднолардың хостуг аргажарының дугайында 1888 чылдың керээзин хүндүлээрииге долу шинтпирлиг дээрии Хаммершельдиге президент Насер бүүретккен деп ол солун бижээн. Оон-биле кады Египет бодунуң эргелерин камгалаар болгаш суднолариың эртвени дээш чыыдаларны египет администрацияга түскайлап бээрииге белен дээрии Насер өскелеп демиселээн.

Индияда соңгулдаларга хамаарыштыр

ДЕЛИ. (СЭТА). Бомбей хоорайның ажылчын районнарынга бүүгүкетирген, Индияның Коммартилының ТК-зының политбюро кежигүнү болгаш профэвилелдериниң кандидазы — профэвилелдериниң индий национал конгрезиниң даргазы турган Амбедкэр соңгулдаларга аштырышкынынга таварышкан.

Социалистиг партияның удуртукчузу Манопар Лохия база аштырышкынга тазарышкан деп дыннаткан.

Сөөлгү медээлер ёзугаар алырга, индий национал конгресс улус палатазынга 283, Компартия — 22, улусчу-социалистиг партия — 14, «Джан сангх» — 1, социалистиг партия — 7 болган өске партиялар — 30, хамаарышпастар — 19 олуттарлыг болуп турар.

Индий национал конгресс Бихар болгаш Барыын Бенгалия штаттарга хөйлеу үндүрер хуралларга март 21-де болунга ан-не хөй нуруузу хандырып алган. Ынчангаш индий национал конгресс 11 штаттарның хөйлеу үндүрер хуралларынга соңгулдаларынга тиилээн болгаш Керала болгаш Орисса штаттарга аажок хөй нуруузу албаан. Керала штаттың хөйлеу үндүрер хуралынга хөй нуруу олутту Индияның Коммунистиг партизизи алган. Орисса штаттың хөйлеу үндүрер хуралынга чангыс-даа партия аажок хөй нуруу болур олутту албаан.

Балтий далай районунга хамаарыштыр НАТО-нуң агрессчи планнары

БОНН. (СЭТА). Барыын Германияның ДПА агентилелиниң дыннатканын ёзугаар алырга, НАТО-нуң эрге-хемчээлдериниге «планнаашкынның балтий болүү» дижир чүвени тургузарын бодап турар, оон оргулгазынга Балтий далайның районунга «камгалалды» таарыштырары кирип турар. Ол болүкте норвег, дани болгаш бырыын-герман шериг-далай офицерлери кирер ужурлуг деп дыннадыгда чугаалап турар. Болүктүң кол сорулгазы болза «Балтий далайга НАТО күрүнелериниң судно чорудулгазын хандырарының планнарын болгаш дайынының шериг-далай күштериниң Балтий далайже киреринг болгаш оортан үнерии шаптыктаарының планнарын чогаадып кылыры» болур деп дыннадыгда айтып турар. Барыын-герман шериг-далай флоду Балтий далайга операциялар кылырынга таварышкан ыындыг суднолардыг болур.

Балтий далайга ындыг гускай «командылалды» тургузарының инициативазын барыын-герман шериг экспертери эгелээни дыннадыгдан илдеп болуп турар. ДПА агентилелиниң айттыгаан дыннадыы НАТО-нуң удуртукчулары Данияда болгаш Норвегияда шериг-далай күштерии мурнундагы гитлержи офицерлериниң командылалынга тургузар бодалынының дугайын база тодаргай херечилеп турар.

Совет Эвилелиниң Цейлонга белээ

ДЕЛИ, 21. (СЭТА). «Таймс оф Цейлон» солуннуң дыннадыг турарын ёзугаар алырга, Совет Эвилелиниң Цейлонга белек кылдыр бергени медицина эм-херекселерин чүдүрген «Магадан» деп пароход Коломбо портта чеде берген.

Грецияда чер шимчээшкини

ПАРИЖ, 21. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Афинаеи дыннадыг турарын ёзугаар алырга, Фессалияның алаэн районнарынга бо дүне база катап күштүг чер шимчээшкини болган.

Араб чурттарның лигазының чөвүлелиниң сессиязында

КАИР. (СЭТА). Араб чурттарның лигазының чөвүлелиниң залчеглиг сессиязы март 18-те Каирде ажыттынган. Парлалга дыннадының ёзугаар алырга, араб чурттарның хүлээлелериниң баштыңнары хуралга медеглелдер кылып, боттарының хамаарышпас чоруун болгаш хосталгазын камгалаар дээш демиселге араб чурттарның кады ажылдакылгазын улам ыыдай быжыглаарының эргежок чугулазын онзалап демиселээн.

Израиль эжелекчилерден Египетти хостаанын болгаш Газаның секторунга египет администрацияны катап тургускаанынга маларны чөвүлел чоруткан.

СУД ЗАЛЫНДАН

Бөлүк оорларны шиптккен

Чоокта чаа Улуг-Хем районнуң улус суулу бөлүк оорлар Ш. Лопсан, Д. Чап, С. Бичe-оол, Н. Донгак оларның үзүлеткен кемнит херээн үзүп шиптккен. Ады үнген дөрт кижи склад таңнымалы турган Ш. Лопсанны дамчыштыр Киров аттыг колхозтуң 1248 кг тараазын оорлаанны сулка илерээн.

Улус суулу ниитизиниң өнчүзүнге хора чедиргеи бөлүк оорларны «Бүрүнеиң болгаш хей-ниитизиниң өнчүзүн оорлап самчыгдаарларга хезенче харыысалгазының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-те үндүрген чарлыының 4 чүүл-биле кижи бүргүзүп 8 чылда өдүп чазаар күнажы лагеринге хорудап шиптккен.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИЖИНИҢ АМЫДЫРАЛЫНДА УЙГУ

Уйгу дээрге, ажыл үезинде баш мээзинии туруткан клетказарының дыштанырының үези болур. Улуг орус физиолог И. П. Павлов шинчилээш, ону доктаашкын деп адаан. Нервииниң ийи кол чорулгазы бар, оларның бирээзи доктаашкын ол, а экезеи хөделиишкин. Ол дээрге хажан кижи азы амытан шимчеп хөделип, ажылдап турза баш мээзиниң клетказарының күш үндүрери болур. Уйгу үезинде баш мээзиниң клетказары болгаш организминиң өске-даа тканьнери ажылдаар шинээзин катап доктаадып ап турарлар. Ынчангаш уйгу кижилерниң амыдыралынга кончуг чугула роль ойнап турар.

Мээниң нерви клетказарын хзрыксырадып баскыратпазынга болгаш оон нарын ажылын үревелиге уйгу кончуг чугула. Кижилер ол үеним иштинде улуваанда шагзырап баскыраар ол чорук, кижиниң иинти организминиң катышылынга хоралыг болур. Кижи бодунуң ажылдаар шинээзин болгаш катышылын камгалап, үргүлчү-ле серилеп чоруур дээш хүн чурумун шынгыы сагыыр ужурлуг. Улуг кижилер бир хонукта 7—8 шак дургузунда улуурлуг чугула.

ДУЗААН ОГУРЕЦ

Дузаан огурецтериниң хоолулуг шоолуг эвес. Оларның 93 хире хуузу суг, 3 хире хуузу дуг, 0,5 хуузу белок, 1,2 хуузу чигир болгаш 0,8 хуузу клетказыгаштар болур, олар кижиниң организминге барык шингээтиниес. Чаа огурецтерде эвээш санныг С витаминчер бар, а дузаан огурецтерде витаминнер көнгүе чок болур.

Дузаан огурецтерде суг кислотазы база бар. Чем хайылыраар бестерниң ажылын ол хөделдирип, чем хайыдыраар чүүлүк сугларның ылгалырынга дузалап турар.

Салаттарга, винегреттерге болгаш бирги блюдаларга (рассольникке, солянкага база өскелерге-даа) немеп каан, а ол ышкаш ийнги блюдаларга холуксаа кылдыр салып, дузаан огурецтер кижиниң чем чаагээрии хайындырбышаан, чеминг амданын экижидип турар. Кижиниң чиксеп чээн чеми оки шинээр чүве болганда ол улуг ужур-дузалыг.

Ижин соогу эвээш ылгалыр, оон кислотазы четпестээн кижилерге дузаан огурец дузалыг.

Ынчалзажок дузаан огурец чамдык кижилерге дузаны чедирип шыдавас. Өйүн эртир чоон, семис кижилерге олар хоралыг, чүге дизе оларның чем чиксеерии улам-на хайындырар.

Чүрээ, хан-тамырлары (чүрек семизешкинниңеи, чүректиг болгаш тамырларның капталанышкынынан болгаш өскелерден-даа) аарыг чоруур кижилер дузаан огурецтерни чүгле эмчиниң чөпшээрели-биле чиэ болурлар. Чүректиг ажылы четпестээнде аарыг кижиниң тканьнеринге хлорлуг натрийниң (ижер дуствң) чыгымы улгадыр. Ол чорук организмге сугну саададыр болгаш седгек ыжыктарны болдурар.

Бүүрээ, блары аарази, халдавырлыг аарыгларлан, ижин-шөйүүг аарыгларынан болгаш өскелер-биле-даа аразан, а од ышкаш салгыг кижилерниң дузаан огурец чиирии сүмелевейн турар. Ындыг кижилерге дузаан огурец хоралы чедирии болур.

Тыва областың санитар-чырыдышкын баштыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, секретарьның, культура болгаш амыдырал кидизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый кидистериниң 3—68, чагаа кидизиниң база бухгалтериялың 3—65, иштики информация кидизиниң — 3 — 88, харыысалгалыг

ТС—00115. Культура оргелериниң типографиязы

Октябрьның 40 чылынга чедиишкинниг ужуражыыл!

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 64 (3776) | 1957 ч. март 30, суббота | Өртээ 20 коп.

ЧӨӨН-ХЕМЧИКЧИЛЕРНИҢ ЭГЕЛЕКЧИ ЧОРУУ БОЛГАШ ЭРЗИНЧИЛЕРНИҢ ИНИЦИАТИВАЗЫ

Октябрьның Социалистиг Улуг революциязының байырлалынга белеткел дугайында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң доктаалынга сорук кирген Совет Тываның ажылчы чоннары, бүгү совет улус-биле кады, социалистиг чарышты калбартып, СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче боттарының чогаадыкчы идепкейин мобилизастап турар.

Бүгү улустуң төөгүлүг улуг байырлалынга чедир колхозчу араттарның өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчиирин доозар дугайында Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилеринге Чөөн-Хемчик районнуң тудугжулары, механизаторлары болгаш эр, херээжен колхозчулары кыйгырыг үндүрген. Ол кыйгырыг «Шын» солунунуң бөгүнгү дугаарында парлатынып үнүп турар. Ол кыйгырыгда мынча деп чугаалап турар:

«Октябрьның Социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалының хүнүнде бүгү колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчидер дугайында сорулганы үзе шиитпирлээр. Ол сорулга-биле 1957 чылдың ноябрь 7-ге чедир районнуң колхозтарынга 250-ден эвээш эвес чуртталга бажыңнарын тудар бис».

Оон ыңай чөөн-хемчикчилер бүдүрүлгени, мал ажылының болгаш культура-амыдыралдың тудугларын хуусаазының бетинде күүседир, колхозчу суурларны чаагайжыдар талазы-биле тодаргай хүлээлгени албышаан, ол сорулганы күүседир сорулга-биле ажыл кылып шыдаар бүгү колхозчуларның 30 хуудан эвээш эвезин тудуг бригадаларынга ажылдадырын шиитпирлээн.

Чүс-чүс чылдарда ыштыг, хирлиг өглерде түреңги чурттап, тайга сын кежилдир көжүп чораан араттарны чуртталга бажыңнарынче киирип, депшилгелиг сууржүн амыдыралче долузу-биле шилчидер чорук бистиң областың байдалынга эн чугула сорулгаларының бирээзи болур.

Колхозчу араттарның амыдыралын социалистиг ёзу-биле чаартырының бо төөгүлүг сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлээринге эрзинчилерниң инициативазы улуг ужур-дузалыг. Партияның Эрзин райкому болгаш райкүүском колхозтарга тудуг ажылынче район төвүнүң ажылчын, албан-хаакчыларындан эгелээш районнуң бүгү ажылчы чонун көдүрүп үндүрген. Колхозчу тудугларга шеф дузаламчызын партия райкомунуң секретары эш Чымба болгаш райкүүскомнуң даргазы эш Аракчаа олар боттары баштап, шефчилерни боттарының үлегери-биле сорук киирип турарлар. Ындыг шефтин аргазы-биле район төвүнүң албан, организация черлериниң коллективтери «Коммунизмче орук», «Чаа орук» колхозтарның кайызынга-даа 500 хой кирер даш кажааларны кылырынга 300 кубометр дашты, кыштагларга кажаалар тударынга 2000 ажыг чудукту белеткеп берген.

Район төвүнүң коллективтериниң үлегери-биле «Коммунизмче орук» колхозтуң кежигүннери кижи эмнелгезиниң бажыңын тударынга 50 муң рубль көрдүнген турда, ону 10 муң-на рубль чарыгдааш кылып алган. Ол артельдиң колхозчулары ниити күш-биле чаңгыс-ла хүн иштинде 1300 чудукту белеткээш, колхоз суурунга сөөртүп дүжүрген. Районнуң колхозтары боттарының күжү-биле эмнелге салбырлары, яслилер тудуп алыр деп турар. «Коммунизмче орук» колхоз бодунуң хөрөнгизинден школа тударынга 50 муң рубльди тускайлаан. «Кызыл сылдыс» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарның комсомолчулары болгаш аныяктары хову турлагларында 3 чаа бажыңнарны боттарының күжү-биле тудуп турарлар.

Чөөн-хемчикчилерниң эгелээшкинин болгаш эрзинчилерниң инициативазын дүүштүр ажыглаар чорук областың мурнунда салдынып турар төөгүлүг сорулганы — колхозчу араттарны өглерден чурттаар бажыңнарже шилчидерин доозар сорулганы чедиишкинниг шиитпирлээринге улуг күш болур.

Мынчангаш чөөн-хемчикчилерниң эгелекчи чоруун болгаш эрзинчилерниң инициативазын областың бүгү чер бүрүзүнге деткип, көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилерин, областың бүгү хой-ниитизин сууржулганын айтырыын бо чылын долузу-биле шиитпирлээринче мобилизастаары — партия, совет болгаш хой-ниити организацияларының чугула сорулгазы болур.

Колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчидер айтырыгны шиитпирлээриниң хажыызынга артып каар кандыг-даа организация туруп болбас. Чурт үлетпүрү, садыг организациялары, МТС-тер, культура-чырыдыышкын албан черлери болгаш оон-даа өске хой-ниити, күрүне, ажыл-агый органнары бо төөгүлүг сорулганы шиитпирлээринге боттарының шугуму-биле идепкейлиг киржир хүлээлгелиг.

Хоорайның болгаш районнар төптериниң ажылчы чоннарының колхозтарга шеф дузаламчызын организастаары улуг ужур-дузалыг. Ындыг түрбүже, Кызыл хоорайның болгаш районнар төптериниң хой-хой организастары колхозтарга шеф дузаламчы көргүзер хүлээлгезин четпес күүседип турарын демдеглезе чогуур. Маңаа мындыг чижекти көргүзүп болур. Эрзин районнуң ыяш ажыл-агый чери колхозтарга шеф дузаламчы көргүзер талазы-биле районда мурнакчы организацияларның бирээзи болуп турунда, Чөөн-Хемчик районнуң ыяш ажыл-агый чери сууржулга ажылынга дузалажыр туржук, харын колхозтарның тудуг ыяжы белеткээр черин айтып бөрбейн, аңаа саат ужураштырып турган. «Октябрь 30 чылы» колхозту шефке алган хирезинде, ол ыяш ажыл-агый черинин эргелекчизи эш Овчаренко «колхоз чүнү кылып бээр дугайында чагыын бээр болза, аңаа дузалажыр бис» деп серте чок медеглеп турар. Ол ышкаш Чадаана МТС колхозтарга 2000 кубометр ыяш сөөртүп бээр хүлээлгелиг тургаш, март ортанга чедир чаңгыс-даа кубометрни сөөртүп бербээн. Мындыг чоруктар-биле партия райкомнары болгаш райкүүскомнар моон соңгаар эптежип болбас ужурлуг.

Колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарже шилчидер сорулганы бо чылын үзе шиитпирлеп болурунуң бүгү аргалары бисте бар. Бистиң колхозтарывыс чаа организастатынып, сууржулга ажылын эгелеп турар үезинге бодаарга, олар ам организас, ажыл-агый талазы-биле быжыккан, машина-техника-биле эки чепсегленген болгаш Чөөн-Хемчикте эш Севильбаа, Чаа-Хөлде эш Анай, Бии-Хемде эш Чымба, Өвүрде эш Дамдын-оол, Тес-Хемде эш Адыя чижектиг мергежилдиг тудугжу кадрлар өскен.

Областың бүгү болдунар аргаларын болгаш курлавырларын барымдаалааш, СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу чөөн-хемчикчилерниң эгелекчи чоруун чүүлдүг деп санавышаан, ол кыйгырыгны колхозтарга, бригадаларга, фермаларга чугаалашкаш, колхозтарда тудугнуң темпизин дүргедедир болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга алдар кылдыр колхозчуларны өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчидер талазы-биле чогуур хүлээлгелерни алырын СЭКП райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга хүлээткен.

Колхозтар тудуунуң талазы-биле алдынган хүлээлгелерни амыдыралга боттандырар талазы-биле организакчы ажылды күштелдирип, масса-политиктиг ажылды калбартып тургаш, ажылчы чоннарның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн хаймыктырып, оларның чогаадыкчы инициативазын хөгжүдери — партия, совет органнарының болгаш колхозтар баштаар черлериниң хүлээлгези болур.

Колхозчу тудугларның планын чедиишкинниг күүседир талазы-биле ажыл-агый ... үеде бир кол сорулга болза тудуг ыяжын долузу-биле белеткээри, ону чогуур үезинде сөөртүп алыры болур. Оон ыңай чурттуң тудуг материалдарын калбаа-биле ажыглаарын организастаар херек.

Колхозчу араттарны долузу-биле сууржудар айтырыгны шиитпирлээриниң төөгүлүг сорулгазын шиитпирлээринге коммунистер болгаш комсомолчулар мурнуку одуругга турар ужурлуг.

Совет Тываның эр, херээжен колхозчулары, бүгү ажылчы чоннары! Чөөн-хемчикчилерниң эгелекчи чоруун деткип, эрзинчилерниң инициативазының үлегерин эдерип, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга алдар кылдыр социалистиг чарышты калбартыңар! 1957 чылды колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче долузу-биле шиитпирлээриниң чылы болдураал!

Октябрьның 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Доктаалын брошюра кылдыр парлаан

«Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалының текстизин Күрүнениң политиктиг литературалар үндүрер парлалга чери брошюра кылдыр парлаан.

Ук брошюраны массалыг тираж-биле тараткан.

(СЭТА).

СЭКП обкомунуң бюрозунда

Чөөн-Хемчик районнуң тудугжуларының болгаш бүгү колхозчуларының Кыйгырыын СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу чугаалажып көргеш, колхозчу араттарны чуртталга бажыңнарынче шилчидерин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедир доозар дугайында ол Кыйгырыгны деткиир деп шиитпирлээн.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң алдары дээш колхозтарда тудугнуң темпизин күштелдирер болгаш колхозчуларны өглерден бажыңнарже шилчидер талазы-биле чогуур хүлээлгелерни ап, Чөөн-Хемчик районнуң колхозчуларының бо эгелекчи саналын колхозтарның, бригадаларның болгаш фермаларның хуралдарынга чугаалажырын организастаарын партия райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга СЭКП обкомунуң бюрозу дааскан.

Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилеринге

Чөөн-Хемчик районнуң тудугжуларының, механизаторларының болгаш бүгү эр, херээжен колхозчуларының

КЫЙГЫРЫЫ

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга уткуштур колхозчу араттарны өглерден бажыңнарже шилчидер ажылды доозар дугайында

Эргим өштер! Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди «Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугайында» бодунуң Доктаалынга СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче социалистиг чарышты калбартырын болгаш ажылчы массаларның чогаадыкчы идепкейин мобилизастаарын кыйгырып турар.

Бистиң Тыва автономнуг областың социалистиг чаартылгаларының дугайында Коммунистиг партиямың болгаш Совет чазактың хүн бүрү сагыш салыышкынынга сорук кирген Чөөн-Хемчик районнуң тудугжулары, эр, херээжен колхозчулары бистер, районнуң бүгү ажылчы чону ышкаш, партияның болгаш чазактың кыйгырыынга харыылавышаан, бистиң Улуг Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга улам күжениишкинниг ажылдаары-биле бодувуска социалистиг хүлээлгелерни алдывыс. Тыва автономнуг областың байдалдарынга хүннүң эн чугула сорулгаларының бирээзи колхозчуларның амыдыралын чаагайжыдып тургузары, оларны өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчидери болур дээрзин билип турар бис. Колхозчу араттарның амыдыралының социалистиг чаартылгаларынга чуртталга тудуунуң улуг ужур-дузазын медереп билбишаан, 1956 чылда районнуң колхозчуларынга чуртталга бажыңнарының тудуунуң планын 103 хуу, мал кажааларының—115 хуу болгаш бүдүрүлге тудугларының — 113 хуу күүсеткен бис. Чүгле эрткен чылын 252 колхозчу өрегелер өглерден бажыңнарже кирген. Ылаңгыя «Искра» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарның тудугжулары 1956 чылда бүгү көргүзүглер талазы-биле тудуг планын ажыр күүседип, колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчидер ажылды колдуунда доосказ, дыка бурунгаарлаашкынны чедип алганнар. «Искра» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарның ажыл-агый төптеринде клубтарны, радио белдирлерин, бөжулга бажыңнарын болгаш колхозчуларның культура-амыдырал хандырылгазының өске-даа хой тудугларын ажыглалга дужааган.

Оон-биле кады колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче бүрүн шилчидер ажыл ам-даа доозулбаан, 250 ажыл-агыйлар өглерде чурттавышаан деп чүвени билип турар бис.

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга хуусаа бетинде боттандырары дээш демисешпишаан, бистер бодувустуң аргаларывысты санап көргеш, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюн чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле демдеглээр деп шиитпирледивис. Ол дугайында бодувуска дараазында хүлээлгелерни ап тур бис:

1. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалының хүнүнде бүгү колхозчу араттарны өглерден чуртталга бажыңнарынче шилчидер дугайында сорулганы үзе шиитпирлээр сорулга-биле 1957 чылдың ноябрь 7-ге чедир районнуң колхозтарынга 250-ден эвээш эвес чуртталга бажыңнарын тудар бис. Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудугжулары 40 чуртталга бажыңнарын, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң — 46, Жданов аттыг колхозтуң — 32, Калинин аттыг колхозтуң — 32 болгаш «Большевик» колхозтуң — 25 бажыңнарны Октябрьның байырлалының бетинде ажыглалга дужаарын хүлээнип турарлар.

2. Мал ажылының оран-суурларының тудуунуң талазы-биле чыл планын бүгү колхозтарга 1957 чылдың октябрь 15-ке чедир күүседир. Ол үеге чедир 540 баш инек кирер 7 кажааларны, 400 бызаага 5 бызаа кажааларын, 80 кыс хаваннарга 2 хаван кажаазын, 9000 баш хой, өшкүлерге 18 кажааларны болгаш 12600 куш кирер куш кажааларын ажыглалга дужаар. 300 баш мыйыстыг бода малга автосуггарылганы тургузар болгаш 2450 тонна кирер силос тудуушкуннарын кылыр.

3. 1957 чылдың ноябрь 7-ге чедир бүдүрүлгениң 13, культура-амыдыралдың 11 тудугларын доозар бис, оон иштинде 800 тонна кирер хемчээлдиг 8 тараа складтары, 120 тонна кирер 2 ногаа шыгжаар чер, 4 чунар бажың болгаш 4 клуб бар.

4. Арткан дөрт колхозтарга радиожудулганы доозар. «Искра», «Кызыл тараачын» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарның сүт-бараан фермаларынга радиону тургузар.

5. 1957 чылдың апрель 20-ге чедир тудуг материалдарының дараазында белеткелин болгаш сөөртүлгезин доозар:

а) 24.000 кубометр тудуг ыяжы болгаш 2.500 кубометр тудуг дажы;

б) 1957 чылдың июль 15-ке чедир 450 муң кезек тууйбуну, 150 муң кезек саманны болгаш 150 тонна чугайны белеткээр.

6. Бүгү улустуң байырлалы — Улуг Октябрьның 40 чылын демдеглээри-биле колхозчу суурларны чаагайжыдар талазы-биле улуг ажылды чорударын хүлээнип тур бис. Хой-ниитиниң күжү-биле колхозтарның ажыл-агый төптери бүрүзүнге 2—3 кудуктарны тудар, колхозчуларның чуртталга бажыңнарының болгаш хой-ниити тудугларының чанынга 10.000 кезектен эвээш эвес ыяштар олуртулгазын чорудар, палисадниктерни, колхозчуларның бажыңнарының коданын херимнеп кажаалаар болгаш суурларны улам чаагайжыдар талазы-биле өске-даа хемчеглерни чорудар.

Тудуг планын күүседириниң чедиишкиннерин кижилер, кадрлар шиитпирлээри билдингир. Моон ужурунда бригадаларга күш-ажылдың организастаашкынын экижидер, колхозчулардан ажылчын күжүн оларга дыка немээр деп шиитпирлээн бис. Тудуг бригадаларынга артельдериң күш-ажылы кылыр кежигүннериниң 30 хуудан эвээш эвези кирген турар. Тудугга болгаш ылаңгыя туттунган чуртталга бажыңнарының иштики кылыгларынга, бажыңнарның кодан кавызын чаагайжыдып тургузарынга, ногаанчыдылгага болгаш ыяш олуртулгазынга колхозчуларның боттарының киржилгезин идепкейжидеринге хой чүүлдерни кылыр бис.

• • •

Бүгү колхозчу араттарны өглерден чаагайжыды туттунган бажыңнарже шилчидер сорулганы шиитпирлээр болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга бистиң областың социалистиг чаартылгаларынга чаа-чаа көргүзүглер-биле ужуражыр болгаш бистиң чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларының күштүг көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседир, оон-биле коммунизм тургузуушкунунуң улуг херээнге бистиң күш-ажылчы үлүүвүстү киирер дээш бо чылын чуртталга бажыңнарының тудуунуң темпилерин күштелдиреринче Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилерин Чөөн-Хемчик районнуң эр, херээжен колхозчулары, көдээ тудугжулары бистер кыйгырып тур бис.

Кыйгырыгны районнуң көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының, колхозтарның болгаш МТС-терниң, партия, совет болгаш комсомол организацияларының удуртукчуларының чөвүлел хуралынга, а ол ышкаш колхозчуларның ниити хуралдарынга хүлээп алган.

Улуг Октябрьга алдар кылдыр

УСТЬ-КАМЕНОГОРСК. (СЭТА). Улуг Октябрьның 40 чыл оюн демдеглээри-биле Зыряновскиниң көргүлчүн комбинадының дагжылары планга немелде кылдыр он-он демир өрук составтарындан ажыг руданы казып тыпканнар.

Бодунуң нормазын күүсетпейн турар дагжылар бүдүрүлгеде чок. Рудниктиң ажылчыннары — калбак профильдиң дагжылары. Олар чер алдының механизмнерин боттары ажылдадып, оларның агар септелгелерин чорудуп турарлар. Ол чорук участоктарның доктаамал механиктериниң болгаш слесарьларының штадын кызырарынга арганы берген.

• • •

БРЯНСК. (СЭТА). Брянскиниң машина тудуушкун заводунуң коллективи электропоездилер бүдүрүп үндүрериниң квартал программазын күүсеткеннер. Пландан ажыр кылган электропоездини шылгалдаа киирген. Силикаттыг тууйбунуң Брянск заводунуң коллективи үш айларның онаалгазындан ажыр дөрт хонук ажылдап турар.

Бүгү ассортиментилер талазы-биле квартал онаалгазын күүсеткен Бытошевскиниң шил кылыкчылары бүгү улустуң байырлалынга төлептиг ужуражып турар. Дятьковскиниң хрустальщиктери, Брянскиниң цементниктери, Клинцовскиниң алгы кылыкчылары болгаш постаавычылары күш-ажылчы чедиишкиннерин база көвүдедип турарлар. Коминтерна аттыг нарын сукно кылыр фабриканың коллективи ам хүн бүрү пландан ажыр 300—400 костюмнер кылыр пестерни ажылдап кылып турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Венгр Улус Республиканың улустарының аразында найыралдың митингизи

Венгр Улус Республиканың чазак-партия төлээлериниң Совет Эвилелинде келгени-биле холбаштыр ССРЭ-ниң болгаш Венгрияның улустарының аразында найыралдың митингизи март 27-де Москвага болган.

Найыслалдың заводтарының болгаш фабрикаларының, интеллигенциязының, Совет Армияның, аныяктарның, хой-ниити организацияларының хой санныг төлээлекчилери Кремльдиң Улуг ордузунга чыылганнар. Ложаларда — дипломаттыг корпустуң кежигүннери, Москвада венгр элчин черинин ажылдакчылары, совет болгаш даштыкы журналистер.

Бөжээкиниң алды шак. Венгр Улус Республиканың чазак-партия төлээлериниң кежигүннери эштер Янош Кадар, Йштван Доби, Антол Апро, Имре Хорват, Дьюла Каллаи, Карой Кишш, Геза Ревес, Янош Волдоцки, эштер Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Г. К. Жуков, Л. И. Брежнев, Д. Т. Шепилов, Н. М. Шверник, Ф. Р. Козлов, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов президиумга көстүп келгеннер.

Ажылчы чоннар депутаттарының Москва хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы Н. И. Бобровников митингини ажыткан.

Оон соонда Москваның Лихачев аттыг автомобиль заводунуң ажылчыны П. С. Морозов, чогаалчы В. П. Катаев, нефть институдунуң студентизи В. И. Ермолкин олар байыр чедирген чылыг сөстер-биле чүве чугаалааннар.

Венгр Улус Республиканың чазак-партия төлээлериниң удуртукчузу Янош Кадарга даргалакчы сөс бээрге залга динмиттиг адыш часкаашкыннары чаңгыланып турган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин митингиге улуг чүве чугаалаан, оон чугаазы динмиттиг адыш часкаашкыннарынга ужурашкан.

(СЭТА).

Октябрьның байырлалынга уткуштур

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери «Октябрьның 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткелдиң дугайында» СЭКП ТК-ның Доктаалын улуг сеткил ханыышкын-биле хүлээп алганнар.

1957 чылда артельдиң мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг күүседирин хүлээнишаан, районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң ажыл-ишчилерин социалистиг чарышка кыйгырган.

Колхозчулар малдың баш санын өстүрериниң планын чүзүннер зайы-биле ажыр күүседирин болгаш саар инек бүрүзүнден 900 литр сүттү, бир хойдан-на 2,1 кг дүктү алырын шиитпирлээннер. Чамдык мурнакчы саанчылар Серенди, Мая, Сиириннаа олар боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден 1100—1200 литр сүттү саап алырын хүлээнгеннер. Хойжу А. Даваакай 400 хойдан 418 хураганны, Бегзи-Хуурак 370 өшкүден 400 анайны алыр дээннер

Колхозтуң тараажылары база бедиткен хүлээлгени алганнар. Бо чылын тараа культураларындан ортумаа-биле 13 центнер, оон иштинде кол культура — кызылтастан 15 центнер дүжүттү өстүрүп алыр. Алган хүлээлгени херек кырынга боттандырар дээш часкы тарылганы 7—8 ажыл хүннеринде эрттиреринге улуг белеткел ажылы чорутунуп турар. Тараа культураларының үрезиннери белеткетинген.

Колхозтуң малчыннары алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседир дээш баштайгы төрүтүнген чаш малдарны менди камгалап ап турарлар. Бызаа ажаакчызы эш Дугаржап төрээн 30 инектиң бызааларын, өшкү кадарчызы Бегзи-Хуурак баштайгы оолдаан 110 өшкүнүң 120 анайларын менди доруктуруп турар.

Колхоз бүдүрүлгезиниң тудуг болгаш өске-даа ажылдарының талазы-биле тодаргай хүлээлгелер алдынган.

Күш-ажылчы белектер дээш

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Октябрьның алдарлыг 40 чыл оюнга күш-ажылчы белектиг ужуражыры дээш чарыш Чөөн-Хемчик районнуң бүгү-ле черлеринде калбарып турар.

СЭКП Төп Комитединиң Улуг Октябрьның байырлалынга белеткелдер дугайында доктаалын Чадаана АТК-ның коллективи танышкаш, сөөртүлгениң чыл планын ноябрь 6-да 105 хуу күүседирин хүлээнген. Чамдык Елисеев, Кунаев, Боргуненко ышкаш чолаачылар чылдың онаалдазын 150 хуу күүседирин хүлээнген.

Социалистиг чарышты үре-түннелдиг калбартып, мурнакчы технологиячы ажыглап тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 7 хуу бедидерин, продукцияның бот-үнезин 3 хуу чингедирин чедип алыр деп, коллектив хүлээнген.

Колхозта часкы тарылгага белеткел

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозу часкы хову ажылынга организастыг белеткенип турар. Бо чылын тараа культураларын 1550 гектарга тарыыр, оон шөлүн эрткен чайын бүрүн белеткээн, 240 гектар кур черин Терезин шөлүнде аңдарган.

Үрезин четчир, 180 тонна тарааны бүрүн арыглааш, хову турлагларында чедирген, оон үнүжүн база хынап көргеш. Терезин турлаанда ниити чуртталганың бир бажыңын болгаш столовая бажыңын туткан, Ак-Талда ийи өрээлдерлиг бир бажыңны база кылган.

Эрткен чылын гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 11 центнер дүжүт алган, а бо чылын 13 центнерни алыры дээш колхозчу тараажылар күжениишкинниг ажылдап турарлар.

Одаар ыяш белеткели

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык ортумак школазының башкылар коллективи чоокта чаа шеф организастааш 40 кубометр ыяшты белеткээш школа чанында сөөртүп эккеп алган. Белеткээн ыяш-биле школаның хаваннарынга болгаш өөредилге дүржулга участогунга кажаа туткан. Арткан ыяшты оттуларынга белеткеп алган.

Башкылар коллективи моон соңгаар-даа шеф ажылын организастаарын дугурушкан.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Комсомолчулар болгаш аныяктар ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды күштелдирер

(Кыа-Хем районнуң партия активиниң чугаалындан)

Комсомол — партияның дайынчы дузалакчызы. Ынчангаш Кыа-Хем районнуң комсомолчулары болгаш аныяктары районнуң партия организациясының дайынчы дузалакчызы болуп, ажыл-агый болгаш политиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге идепкейлии-биле киржип турар. 1956 ажыл-агый чылында районнуң колхозтарынга часкы, күскү хову ажылдарының үезинде комсомолчу-аныяктарның 12 агрегаттары ажылдап турганнар. Ылангыя Ворошилов аттыг колхозка ажылдап турган Александр Егоровтуң комбайн агрегады күш-ажылдың белик бүдүрүкчүлүт түннелии көргүскен. Чижээ, ол Егоров болу «С-4» комбайн-биле 512 га черниң тараазын вестиргеш, 6400 центнер дүжүттү бастырып алган. Молотов аттыг, «Тиилелге», «Кызыл тук» колхозтарда комсомол организациялары мал, чер, тудуг ажылынга улуг киржилгелиг болган.

Ук айтырыгның талазы-биле илеткелчи, СЭКП райкомунуң секретары эш Агбан болгаш актив хуралының киржикчилери колхозтарда, бүдүрүлге болгаш алban черлеринде ажылдап турар комсомолчуларның болгаш аныяктарның күш-ажылчы идепкейи өскенин, чүрүм-сагыыгазы бедээнин демдеглээннер.

Ынчалзажок комсомолчулар болгаш аныяктар ортузунда политик-кижизидилгелиг ажылдың дыка куду деннелеге турары хуралга илереэн. Илеткелчиге болгаш ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Думчевага онгу классты доозкан школчулар колхозтарга болгаш бүдүрүлгеге ажылдаан турарын чедип алыр сорулга-биле кандыг хемчеглер алынганыл, аныяктарның район фестивалы доктаткан хүүгээзинде чүге эртпээнил, мал болгаш тудуг ажылдарында чеже комсомолчулар барыл, кежээки школада чеже аныяктар барыл, онгу классты доозкаш, ам ажылдавайн турар чеже комсомолчулар болгаш аныяктар барыл?— деп айтырыглар чогуур харынны албаан болгаш тодаргайлатынмаан.

СЭКП райкому районнуң комсомол организациязының ажылын дыка четпес үдуртуп турар. Чижээ, 1956 чылда СЭКП райкомунуң бюрозу болунуң хуралынга чангыс-даа комсомол организациязының ажылының дүгайын чугаалажып көрбээн. Комсомолчуларның болгаш аныяктарның өередилгези дыка четпес организастатынган. 1956—1957 өередилгелиг чылы эгелээринең мурнуу чарынга комсомол чыдыышкынының системазынга 14 бөлүмнер тургустунган, өередилгениң яазы-бүрү хевирлеривиле 400 ажыг комсомолчулар болгаш аныяктар хаара туттунган деп бижитивгеп турган. Ам бөлүмнерниң хөй нуруузу ажылын сонсаткан. Аныяктар ортузунда агрозооветөередилге шуут организастатынмаан. СЭКП райкомунуң илеткелчилер бөлүү, политиктиг болгаш эртем билиглерин нептереир талазы-биле ниитилелдин район салбыры, ВЛКСМ райкому аныяктар ортузунга танылыга ажылын четпес чоруулуп турарының харазы-биле аныяктарның болгаш комсомолчуларның чамык кезии чуруи үреп, кембүрүүлүт херекке онаажыр таварылгалар эвээш эвес бар. ВЛКСМ райкому, күш-культура болгаш спорт, ДОСААФ райкомнары массалыг спорт болгаш күш-культура талазы-биле ажылларны калбартып чоруптайн, олче аныяктарны хандыкшыдып шыдавайн турар.

Сарыг-Септе ортумак школаның директору эш Антонов, МТС-те партия организациязының секретары эш Есипов болгаш өскелер-даа ВЛКСМ райкомунуң секретарылары эштер Думчева, Сани-оол оларның инициатива чок ажылдап, комсомолчулар болгаш аныяктар ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды четпес үдуртуп турарын чугаалааннар.

— Бистиң МТС-те комсомол эге организациязы ажыл планын тургузарда партия эге организациязының айтыкан хемчеглерин хевээр дүжүрүп ап турар. Ол чорук комсомол организациязынга ботинициативаны бербейн, ынчангаш аныяктар ортузунга чорулар ажылга кичээнгей салынмайн келген — деп, эш Есипов шүүмүлээн.

Актив хуралының хүлээп алган шиитпири комсомолчулар болгаш аныяктар ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды күштелдирерин айтып турар.

С. ТАМБА.

Областың мурнакчы садыг ажылдакчыларының бирээзи, Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунда магазин эргелекчизи эш О. Артына бараан саарылгазының планын ай санында 120—130 хуу күүседип турар.

Чурукта: О. Артына.
Фото П. Колостуу.

Концерт көргүзүү

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» көдээ ажыл-агый артелинде көдээ клуб чоннуң культурлуг одаа болуп турар болгаш колхозчулар культурлуг дыштанылгазын анаа хөглүү-биле эрттирип турар

Клуб эргелекчизи эш Доржу, комсомол организациязының секретары эш Дамдын оларның организастааны бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмүнүң киржикчилери хун-бүрү өзүп турар. Уран-чүүл бөлүмүнде комсомолчу-аныяктар болгаш башкылар коллективи идепкейлиг киржип турарлар. Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмү «Большевик» колхозтуң ажыл-ишчилеринге 5 удаа концерт көргүскен.

Чоокта чаа олар «Коммунизиче орук», Калинин аттыг колхозтарга үнүүшкүнүүр концертти организастааннар. Концерттин ойнакчылары В. Сорулга биле Ш. Буулардың «ай чырын тур» деп танцынны ойнаанны Тановтуң «чараш карак» деп ырыны ырлаанны, Сарыг-оолуң «арагачы» деп шүлүктү, Дамдынның «Баарган болгаш ынгы» деп басняны номчаанны солун болгаш көргүчүлерниң сонуургалын хаара туткан. Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмү улавас болур район фестивалынга белеткел ажылын чорудуп турарлар.

М. ДОРЖУ.

Солун лекция

Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелинге политиктиг, эртем билиглер нептереир ниитилелдин область салбырының ажылдакчызы эш Куренев делегей байдалының база ССРЭ-нин даштыкы политиказының дүгайында солун лекция кылган.

Колхозчулар лекцияны дыннаап, лекторга салган айтырыгларынга тодаргай харыларны алган. Моон сонгаар ындыг лекцияны калбартырын дыннакчылар күзээн.

Б. БЮРЮНАА.

Бир хүннүң семинары

СЭКП-нин Таңды райкому чоокта чаа бир хүннүң семинарын организастаан. Анаа бүдүрүлге, алban организация черлеринде болгаш колхозтарда партия организацияларының секретарылары болгаш пропагандистер шүүтү 27 кажан өөренип орткен. Семинарга делегей байдалының дүгайында, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга белеткелер-биле холбаштыр практиктиг ажылдар талазы-биле лекциялар номчуттунган.

Колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгелериниге планнаашкын дугайында «Элегес» совхозтуң директору эш Берсеневтуң номчаанны практиктиг ажылдарга холбашкан лекция дыннакчыларның кичээнгейин хаара туткан. Күлүкү парлалгаларны партия организацияларындан улуттуруп эжиндер дугайында эш Тушков, Эртем-этенстиг пропаганда дугайында эш Евсеев оларның лекцияларны база солун болган.

Семинарның түннелинде дүржүлге солчуушкуннары база болган. Моон сонгаар шак ындыг өередилгелерни ей-ейде доктаамал организастап турарын дыннакчылар күзээн.

Н. ХЫЙЫРТАН.

„Коммунизмниң тугу“ солунда четпестерни чайладыр

СЭКП-нин Бии-Хем райкомунуң болгаш район Советиниң органы—«Коммунизминиң тугу» солуң (редактору эш Елькина) өске районнар солуннары-биле бир дээш, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың директиваларын боттандырарынче районнуң ажылчы чонларын мобилизастаар талазы-биле бичe эвес ролдуг ойнап турары маргылдаа чок. Ылангыя, районнуң колхозтарының хүн-бүрү амыдыралында ажыл-агыйның чеднишкиннериниң болгаш четпестерiниң дугайында чагаалларны редакция эвээш эвести парлап турар.

Ындыг болза-даа, ук солуннуң тыва дылда парлатынып турар материалларын таныжып көөрге, редакцияның ажылдакчылары оперативтиг эвес ажылдап турар болгаш бижикчилерниң чагаалларын сиредип база очулдуруп турарының идея-теоретиктиг болгаш литературлуг деннели дыка кулу, харын солуннуң арыннарында грамматиктиг болгаш орфографтыг чазыглар кончуг хөй болуп турар.

«Коммунизминиң тугу» солуннуң бо чылдың эгезинден бээр үнүп келген 9 номерлериниге шүүтү 65 санныг яазы-бүрү материалдар парлатынган. Ында чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгезинге хамаарышкан эвээш санныг редакция материалдарынган өскези барык шүүтү көдээ бижикчилерниң чагаалары болуп турар. Ол болза, көдээ бижикчилер-биле редакцияның харылзаазының багай эвезин чугаалап турар. Ындыг болза-даа партийжи амыдырал дугайында, партия өередилгезиниң дугайында, партийжи пропаганда болгаш агитация дугайында ол номерлериниң арыннарында чангыс-даа материал үнмейн турары дыка хомудаанчыг.

Бо чылдың эрткен айлары бистиң чуртувуска болуп эрткилээн чугула болушкуннар-биле байлак айлар турган. Политиктиг амыдыралдың ындыг чугула үелериниге район солуннуң арыннарынга партийжи амыдыралдың үнезин айтырыглары чырытынмайын турган чоруктуу дыка четпес деп санаар үжүрлүг.

Солуннуң январь 26-да үнген залчегиг номеринге «чер-черлер Советтеринге сонгуулаларга бүтү тала-биле белеткенир» деп эгелиг (кончуг озалдан үнген, — Ред.) мурнуку чүүлүнге безин: чангыс-даа колхозта, МТС-те, совхозта, харын мырыңай район төвүнде безин агитпунктуларны амыстаан, агитаторларны бадылаваан, сонгуулда литератураларын тыптынып албаан... — деп редакция боду дүвүреп бижээн. Областың болгаш өске районнарның солуннары оларнын мурнуку чүүлүнүң аланда РСФСР-нин Дээди Советиниң сессиязын чыылыпрар дугайында РСФСР-нин Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыын парлаан. Редакцияның хайгаарал чогуунуң хараазы-биле ол чарлыкта безин частырыг болган.

Ол-ла солуннуң ийиги арнында «Кызыл сылдыс» колхозтуң отчет-сонгуулалыг хуралының отчедун бижээн. Ында ындыг билдинмес фраза бар. «План ёзугаар 200 кубометр ыяшты белеткеп алыр тургаш чүгле 1500 кубометрни белеткээн. Бир эвес шынап-ла 1500 кубометрни белеткээни шын болза «чүгле» деп сөстүң хереэ чок турган. Март 6-да үнген номерниң ийиги арнында «саннар болгаш фактылар» деп ниити эгенин аланда ийиги медээни ындыг номчаар дооскан: «Кадык камгалал органының коллективи эмчилер, фельдшерлер, медсестралар-биле немежии турар. Кадык камгалалдың ажылдакчыларындан хөй безининде-ле 78 хереэженнер». Шак ындыг яазылыг кандыг-даа утка чок кылдыр тургустунган домактар дыка хөй таварыжып турар.

«Коммунизминиң тугу» солуннуң арынарындан ында көргүскен четпестер болза, номчукчу бүрүзүнге тодаргай-даа көскү частырыглар болуп турар. Ынчаларга грамматиктиг болгаш орфографтыг чазыгларны саналр болза, ындыг чазыглар чок чүүлдер барык ховар деп чугаалазалз четчир. Оон аңгыда домактарның иштинде сестерниң турза чогуур черлерин болган чок-даа өскээр солуй тургузуп турар чоруктар домактарның харылзааларын кончуг эп чок кылыр тулуштургаш оон уламынан ол домактарның утказын хажыып турар чүүлдер дыка хөй. Ол ышкаш очулгаларның шынары кончуг багай, солуннуң арыннарында ёзулуг шын очулга барык чок деп болур.

Бо бүтү четпестер болза, редакцияның тыва дылда ажылдап турар ажылдакчыларының политиктиг болгаш теоретиктиг деннелиниң кулузун, оларның ниити билиниин четпезинден болгаш парлалга ажылының талазы-биле мергежилии бедилеринче биче-даа сагыш салбайын турарының түннелинден болуп турар.

СЭКП Бии-Хем райкому (секретары эш Савкин, пропаганда болгаш агитация кижизиниң эргелекчизи эш Макеев) «Коммунизминиң тугу» солуннуң идея-теоретиктиг деннелин бедилер, литература талазы-биле билиглиг кадрлар-биле четчелээр дугайында сагыш салыры күзенчиг болуп турар.

Дилги фермазындан орулга

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозу 1954 чылда дилги фермазын организастап эгелээн. Ынчан Красноярск крайдан 24 санныг дилгилерни садып алган. Оон иштинде төрүүр дилгилер 18.

Дилги азыраарынга мергежилдиг Паринцовтуң өг-бүлезин дилги фермазының ажылынга киргеи.

Паринцов болгаш оон кадайы М. Паринцова олар ийи чылдың иштинде дилгилерни кончуг эки азырап, өстүрүп келгеннер. Дилгилерни азыраарынга круна, далган болгаш эът продуктуларны колхоз баштаар чери үргүлчү хандырып турар. Ам фермада 75 кара-хүрен дилгилер бар.

Эрткен чылын колхоз 50 ажыг дилгилерниң кежин күрүнеге дүжээган болгаш 40 дилгилерни областың өске колхозтарынга дирилге саткан. Оон түннелинде ийи-ле чыл болгаш, чаа өзүп олурар дилги фермазы колхозка 145 мун ажыг рубльниң орулгазын киирген. Моон сонгаар колхоз дилги ажылындан оондаа хөй орулгалыг болуру чугаажок.

Т. СЕМИС-ООЛ.

Хүлээлгезин багай күүседип турар

Сүт-Хөл районнуң төвү Сут-Аскы суурда аъш-чем салыглаар магазинниң эргелекчизи эш В. Беткевич бодунуң хүлээлгезин четпес күүседип турар. Магазинни айтыкан шагында ажытпас, чогуур шагы четпээнде эрте хаалтар, садып алыкчыларны 20—30 минутада манадыр чоруктар эш Беткевичиниң чаңчылы болган.

Бо четпестерни чайладыр, магазинниң ажылын экижидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни алыры райпо баштаар черинден (даргазы эш Байыскылан) негетинии турар.

Б. КЫРГЫС.

Партия кежигүнүнүң бедик ады

Бистиң Коммунистиг партиявыс болза, бодунуң идейлиг тугу — марксизим-ленининизге өөренген, бүтү күштерин чонга бараан болурунга, коммунизмниң тургузарының эрге-ажыктарынга берип турар бир аай бодалдыгларның болгаш чангыс-аай демисежип турар демиселчилериниң дайынчы авилели болур. Партия кежигүнү—улуг эргелерлиг болгаш улуг хүлээлгелерлиг. Партияның күжүнүн болгаш күчү-шыдалының кол негелдези болур оон чангыс-эвин бүтү хемчеглер-биле камгаларын, партияның шиитпирлерин күүседири дээш идепкейлиг дайынчы болурун СЭКП Уставы коммунист бүргүзүнүлеп негеп турар. Коммунист бүргүү күш-ажылга үлегерлиг чоруун үргүлчү көргүзер, массалар-биле харылзаанны хүн бүрүде быжыглаар, партияның болгаш күрүненiң чүрүмүн сагыыр, партияның мурнуга шынчы болгаш ак-сеткилиг болур хүлээлгелиг. Коммунистиг партияның кежигүнүнүң ады «бедик, кончуг бедик турар ужурлуг» деп В. И. Ленин чугаалаан.

Партияның болгаш чоннуң мурнунга бодунуң хүлээлгезин медереп билбишаан, партия кежигүнү эвес массаларны бодунуң соонган элертишпээн, ажыл-агый болгаш культура түргүзүүшкүнүнүң бүтү алырларында бодунуң мурнакчы башкакчы ролун коммунистер алдарлыы-биле күүселип турарлар. Үлетпүр бүтүрүлгелериниге болгаш тулгуларда, колхозтарда, МТС-терде, совхозтарда олар эрес-маадырлыг ажылдап турарлар, күрүне планнарының болгаш обязательствалының хуусаа бетинде күүселдези дээш, күш-ажылының бүтүрүкчүлүүнүң чайгылыш чок өзүлдези болгаш техниктиг деннелге дээш демиселчилериниң бирги олурунда олар чоруп турарлар. Ам, Улуг Октябрьның 40 чыл ооңнуң аллары дээш социалистиг чарыш чүртта улам-на катбарып турда, коммунистер массаларның дайынчы организакчылары болуп чоннуң эгелекчи чоруулга төрүттүнүп турар бүтү-ле чаа, мурнакчы чүүлдерни деткип турарлар.

СЭКП XX съездизиниң, Төп Комитединиң Пленумнарының шиитпирлерин амыдырала боттандырары болза, коммунистерниң мурнакчы башкакчы ролун улам нындай күштелдирериниң, оларның бүтү ажыл-чорудулгазын бистиң тургузуушкунувустуң чугула сорулгаларынга чагыртырының чугулазын негеп турар. Партияның негелделериниң деннелиниге турар төлээде коммунист бүргүү аңаа ласкан хереэ партийжи ёзу-биле, күрүне ёзугу-биле көөр, кажан-даа бүтү чүүлдерге бедик принципиальдыг, четпестерге эптеш чок болур хүлээлгелиг. Коммунистиң ажыл-чорудулгазының бүтү-ле базыы бүргүү, социалистиг күрүненiң күчү-шыдалын улам күштелдирер дугайында, совет улус ам-даа эки болгаш хандыртынган турарының дугайында, бистиң чуртувус дайынналрга ажып тиилетинмес шивээ, а өөнүктерге, бүтү делегейниң ажылчы чоннарынга чырык орук, үлегер-чижек болурунуң дугайында сагыш салыышкын-биле сиинискен турар ужурлуг.

Коммунистиң дээди хүлээлгези — партияның хереэ дээш, оон шиитпирлерин практика кырынга боттандырары дээш кызыгаар чок демисел болур. В. И. Ленининиң айтыканы болза: «...Херек кырынга партийжи болурга, бодун ынчаар адатынары четпес..., бүтү-ле практиктиг ажылы партияның тактиктиг шиитпирлерин ёзугаар чорудары чугула болуп турар». Сөзү-биле ажыл-херээнии чарыыбас чаңгыс болуру, идея талазы-биле ханы бүзүредиг болуру, сорулгазы—коммунизминиң тиилелгезин чедип алырынга соксаал чок тура сорукпуг болуру болза, коммунистиң эң чугула шынарлары болур.

Ол шынарларның тодаргай илерээнии-биле бистиң партиявыс кезээде эптешпейн келген болгаш эптешпейн турар. Коммунистер Устав негелделерин ынчаар үреп турарын чогуур ёйүнде тооп көрүп турар партия организациялары ынчангаш шын кылып турарлар. Бо херекге эң-не овааырымчалыг болуру, партия кежигүнүнүң салымының дугайында эш хүүнүп сагыш салыры, ооң частырыгларын болгаш четпестерин эки көөрү чеже билингир. Өске талазында, чамдык партия организацияларында ийи-чангыс коммунистер партия Уставын үреп турары-биле, чуруи чок чоруктун, кадык эвес хөөннернiң илерээшкиннери-биле эптежип турарын таарымчалыг деп көрүп болбас. Партия кежигүнүнүң бедик адын бакшыраадып чоруур коммунистерниң дугайында партия органнары мөөренгей чоруктуу кылып турар таварылгалар бар.

Партия кежигүнү болгаш Могилевтуң көдүрүлге-транспорт дериглезиниң заводунуң директору эш Горбачев каржы администратор чоруун шагда-ла көргүскен. Ажылчыннарның үнүн ол дыннаавайн турар, оларның амыдыралчы хереглелериниң дугайында багай сагыш салып турар, партия болгаш профэвилел организацияларының саналы-оналың тоовайн турар. Ол четпестериниң дугайын Горбачевка партия бюрозу болгаш завком хөй катап айтып келген, ол дугайын партия болгаш ажылчыннар хуралларында чугаалап турган. Ынчалза-даа ол таварылгаларда аланнан үнген шүүтүмүүлелге ол дүлей болуп турган. Ол дугайын шуптузун биле тура-ла, ажыл-агый үлүртүкчүзүн эгер дугайында партия эге организациязының күзелин партияның Могилев хоорюму сөөлгү үеге чедир деткивээн.

Партия организациязы бүргүзүнүн дайынчызы, салыптаан сорулгаларны шиитпирлээринге ооң идепкейлии хамыктың мурнунда коммунистерниң политиктиг бедик медерелдиниден болгаш организастыныдан хамаарыжыр. Ол сорулгабиле партияның иштики демократиязын партия бүтү хемчеглер-биле хөгжүдүп, партийжи амыдырадның ленинчи нормаларын, коллективтиг үдүртүлгениң принциптерин чайгылыш чок сагыырын негеп турар. Партияның иштики демократиязы партияның политиказының бүтү айтырыгларын СЭКП Уставын ёзугаар чугаалажып көөрүнүн хостуг чоруун коммунист бүргүзүнге бербишаан, ол хостуг чоруктуу анархия кылдыр билирп-биле оон-биле эрттирип турар ындыг чурум коммунизме төлептиг бе ынчаш? Ол болза большевиктерниң-ленинчилерниң улуг партиязынга хамаарыжып турары-биле дүүшпес, принцип чок чүве-дир.

Бистиң партиявыстың күжү—оон хүлээлениинiң сырый каттышканында, бүтү коммунистерниң хөлелиишкиниинiң чангыс аайында. Партияның демир дег сагыыга-чуруму болза, партияның шүүтүмүүлээш идепкейлиг демисежирiи, ооң эргежыктарын кампаларын болгаш оны дээш туржуруп, СЭКП Уставының негелдеринге, партияның директиваларын сөс кырынга эвес, а херек кырынга күүседирiи коммунист бүргүзүнге хүлээлип турар деп чүвени барымдаалавышаан партияга демир дег сагыыга-чуруму бүтү хемчеглер-биле быжыглаары чугула.

Барачанчыг шын политика—принципиальдыг политика деп партия өөредип турар. Коммунистер боттарының бүтү ажыл-чорудулгазынга партияның эргежыктарын үдүртүлга болдурар ужурлуг, ооң политиказын бичии-даа хажыыры, частырыглар кыыры болгаш четпестер кыыдан-даа үнүп турар болза оларныңбиле эптеш чок болуру оон-на бодунгир. Сагыыга-чуруму быжыглаарынга шүүтүмүүлел болгаш бот-шүүтүмүүлел эң чугула ролдуг. Партия организациялары бот-шүүтүмүүлелди болгаш ылангыя адаанан шүүтүмүүлелди бүтү хемчеглер-биле хөгжүдер, коммунистерниң, ажылчы чоннарның калбак массаларының үнүнге өөлдек дыннаагыр болур, оларның үнелиг шүүтүмүүлелдерин болгаш саналдарын деткинр хүлээлгелиглер. Партия, совет, ажыл-агый болгаш профэвилелиниң катрларындан негелдени бедитпишаан, коммунистер оон-биле кады хожудангай хөөннер-биле шиитпирлиг демисежир хүлээлгелиглер.

Болунуң медерелдиг чоруун бедилер дээш, марксизм-ленинизминиң үнделгелерин шингээдип алыр дээш могаг чок ажылдаарын коммунизме партия кежигүнүнүң бедик ады хүлээлип турар. Ол—партияның хереэ дээш, буржуаз идеологияның бүтү-ле болгаш кандыг-даа илерээшкиннериниге үлүр идепкейлиг демиселчиниң ол чүгула негелдези. Партия организацияларының сорулгазы болза, коммунистерни хүн бүрү кижизидер болгаш идея талазы-биле каннаар, бистиң партиявыстың политиказының улуг күжүнүн болгаш амыдыралчызының үнделзин болур марксизм-ленинчи теориябиле чепсегленириниче оларга дузалажыры болур.

(«Правданың» март 28-де мурнуку чүүлү).

Район Совединиң сессиязының шиитпирин күүседир

Ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Совединиң чоокта чаа болган бирги сессиязынга организастыг айтырыгдан ангыда, Советтерниң организас-массалыг ажылын улам күштелдирер дугайында айтырыгны база чугаалашкан. Бирги сессия райкүүскомнуң кежигүннерин, ооң иштинде райкүүскомнуң даргазынга эш Аракчааны, даргазының оралакчызынга эш Сарыгбанны, райкүүскомнуң секретарынга эш Сааяны, килдистер эргелекчилерин, доктаамал комиссияларның составын бадылаан.

• • •

Сессия Советтерниң организас-массалыг ажылын улам күштелдирер дугайында райкүүском даргазы эш Аракчааның илеткелин дыннаан болгаш чугаалажып көрген. Бо айтырыг талазы-биле район Совединиң болгаш көдээ Советтерниң ажылында чамдык чедишкинниг чүүлдерден ангыда хөй четпестерни сессия демдеглээн. Советтер боттарының организас-массалыг ажылын ниитиниң ажыл-агыйларын быжыглаарынче, садыгның, кадык камгалалының, улус өөредилгезиниң, культура-чырыдыышкынның, саң-хөөнүң болгаш оон-даа өске черлерниң ажыл-чорудулгазын экижидеринче, ажылчы чоннарның үнүнге дыңпангыр болурунче угландырып турар.

Район Совединиң мурнунда болган сессиялары райкүүскомнуң ажылының дугайында отчёдун, чоннуң материалдыг чаагай амыдыралын, культурлуг деңнелин улам-на бедидер, ниитиниң мал ажылын хөгжүдер, ооң продуктулуун көвүдедир, колхозтарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дугайында болгаш оон-даа өске чугула айтырыгларны шиитпирлеп турган.

Райкүүском эрткен чылдың дургузунда бодунуң хуралдарынга 166, ооң иштинде ажылчы чоннарның билдириишкиннерини дугайында 22 айтырыгларны чугаалажып шиитпирлээн. Ол-ла үениң дургузунда ажылчы чоннарның 191 билдириишкиннеринге харыы бердинген, ооң иштинде 5 билдириишкинге харыы хожудаан. Бо чылдың эгезиндеп бээр марттың бирги чартыынга чедир райкүүскомга кирген 32 билдириишкиннерниң 28-зи харыылатынган.

Дөрт көдээ Советтерниң 35 катап болган сессиялары партияның, чазактың салган эң чугула сорулгаларын көдээге боттандырар дээш чаа-чаа айтырыгларны шиитпирлеп келген. Көдээ Советтерниң эргидеги 50 хире депутаттары соңгукчуларның мурнунга отчёттарын берген. Көдээ Советтер ажылчы чоннарның 186 билдириишкиннерининң 183-жүнге чогуур үезинде харыыны берген, ажылчы чоннуң хуралдарын 42 катап эрттирген, анаа 77 айтырыгларны чугаалаштырган.

Эрткен чылын район Совединиң 30 депутаттарының 29-зу соңгукчуларның мурнунга отчёттарын кылган. Совет ажылдакчылар чоннуң ортузунга 108 катап илеткелдерни, лекцияларны чоруткан. Советтерниң сессиялары болгаш ажылчы чоннарның хуралдары организас-массалыг ажылды боттандырарынга, Советтер ажылының чаа-чаа тыптып турар айтырыгларын шиитпирлээринге улуг ужур-дузалыг болуп турар. Райкүүском көдээ Советтерниң ажылын экижидеринче улгандыр оларның даргаларының болгаш секретарьларының чыл ажыг дургузунда 5 катап семинарларын район төвүнге эрттирген болгаш көдээ Советтерниң даргалары 3 кижини область төвүнге семинарга чоруткан.

Район төвүнде дааранылга черниң мастери, Эрзин көдээ Советтиң депутады эш Байырмаа онаашкан ажылынга эң кызымак, даараныкчыларга үлегерин көргүзүп, депутат хүлээлгезин эки күүседип турар. Нарын көдээ Советтиң депутады эш Кижээ, Бай-Даг көдээ Советтиң депутады эш Овааты ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң херээнче малчыннарны эвилелдеп, тус-тус онаашкан ажылдарын үре-түннелдиг күүседип келген.

Советтер ажылында четпестерни чайладырын демдеглевишаан, ооң мурнунда салдынган улуг сорулгаларны сессия тодарадып айыткан. Маңаа депутаттар боттарының саналдарын берген. Көдээ Советтерниң сессияларының, күүскомнарның хуралдарының шиитпирлерин чогуур үезинде көрбес, анаа харыыны саададыр чоруктар райкүүскомда бар. Райкүүском бодунуң хуралдарынга чамдык айтырыгларны белеткел чок көрүп турган. Райкүүскомнуң даргазының оралакчызы, райкүүскомнуң секретары көдээ Советтерниң сессияларынга кончуг ховар олуржуп келген.

Эрзин көдээ Соведи сессияларны, чоннуң хуралдарын эвээш эвес чоруткан, ындыг-даа болза, үндүрген шиитпирлерниң күүселдезин хынавайн, ажыл-херекке массаның идепкейин көдүрбейн турган. Ол Советтиң даргазы турган эш Өлзей чонга эәлдек эвес чоруун көргүскен. Зоя Урчуу, Кан Лиизим дээн ышкаш депутаттар боттарының хүлээлгезин күүседир хамаан чок, район Совединиң сессияларынга безин эвээш олурушкан.

Райкүүскомнуң, көдээ Советтерниң чанында доктаамал комиссияларның ажылы 2 чыл ажыг үениң дургузунда өөделевейн келген, комиссияларның ажылын диргизериниң хемчеглери алдынмаан. «Кызыл сылдыс» колхозтан Эрзин школазынга кээп өөренир өөреникчилерни кыштың улуг соок үезинде транспортбиле хандырар дугайында райкүүскомнуң декабрьда үндүрген шиитпири күүселде чок арткан. Депутаттарның, совет ажылдакчыларның кол сорулгазы болза, үндүрген шиитпирлерниң күүселдези дээш эн-не шыңгыы ажылдаары болур дээрзин сессия демдеглээн. Район төвүнге уруглар яслизин тургузар, райкүүскомнуң килдистериниң штадын өде көөр база өске-даа чамдык айтырыглар талазы-биле эрткен чылдың декабрь өгезинде райкүүскомнуң үндүрген шиитпиринге облкүүском үш ай дургузунда харыы бербейн турган дээрзин райкүүском даргазы, депутат эш Аракчаа бодунуң илеткелинге шүгүмчүлээн.

Организас-массалыг ажылдың деңнелин бедидер, чаа сорулгаларның деңнелинге чедир Советтерниң ажылын улам экижидер чорукче депутаттарның саналдары угланган. Чер-чер Советтериниң эрткен соңгулдалары-биле холбаштыр соңгукчуларның берген чагыгларын күүседир дээш район Совединиң, көдээ Советтерниң депутаттарының мурнунда улуг сорулгалар салдынган.

Депутаттар соңгулда округтарының аайы-биле квартал санында соңгукчуларның мурнунга отчёттарын бээрин, сессияларның, күүскомнарның хуралдарының ажыл-херекчи деңнелин бедидерин, ажылчы чоннарны кижизидериниң хемчеглерин алырын, партияның, чазактың шиитпирлерин күүседиринче оларны бедик көдүрлүүшкүннүг эвилелдээрин сессия чугулалап айыткан. Советтерниң ажылын экижидер, массалар-биле оларның харылзаазын быжыглаар дугайында партияның айтыышкынын амыдыралга боттандырары район Совединиң, көдээ Советтерниң депутаттарының алдарлыг херээ болуп турар. Районнуң ажылчы чоннары Октябрьның 40 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарышты калбарткан, бүгү улустуң ол демиселин удуртуру, соңгукчуларның, партияның идегелин бүзүредири депутаттарның дорт болгаш хүндүлүг хүлээлгези болур. Хамык ужур сессияның шиитпирин амыдырал кырынга күүседиринде.

К. КУНДУП.

Өөрүп четиргеннер

Чоокта чаа Чаа-Хөл тыва ортумак школазының өөреникчилери суурнуң чурттакчы чонунга концерт көргүскеннер. Ооң программазынга чаңгыс көжеге шиилер, танцылар, ырлар болгаш шүлүктер кирген...

Көжеге-даа ажыттынган. Концерт хөйнүң ыры-биле эгелээн. Олар «Москваның фестивалы делгерезин» база «Найыралдың тугун бедик тудаал» — деп ырларны эки ырлашканнар. «Дүк салыр» деп тыва танцыны Седип Аля-биле Салчак Уран олар эки ойнап күүсеткеннер. Ооң сөөлүнде залга үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны болган.

«Чаадаевка» деп шүлүктү 9 класстың өөреникчизи С. Кызыл-оол орус дыл кырынга, «Попугай» «Клоп болгаш Арылар» деп басняларны 10-гу класстың өөреникчизи Дукар, Өнер-оол олар эки чугаалааннар.

8—9—10 класстарның оолдары «Солдатты мана» деп ырны ырлап күүсеткеннер. Онгу класстың өөреникчизи эш Букова тыва дыл кырынга «Авай» деп ырыны баяннын үделгези-биле аянныг кылдыр ырлаан. «Школачы кожамыктар» деп Лаптаеваның чогааткан кожамыктарын Букова-биле Лаптаева эки ырлааннар.

10-гу класстың өөреникчизи аныяк баянист Сундуй Юрий баянга элээн хөй ырларны эки күүседип ырлаткан. Көрүкчүлер ону дыка-ла улуг сонуургалбиле дыңнааннар. Суурнуң чурттакчылары боттарының уругларының оларга сонуурганчыг концертти белеткээш, көргүскенинге улуг өөрүп четиргеннер.

Э. ЛОПСАН.

НИИТИНИҢ МАЛ АЖЫЛЫН—БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ!

Мал ажылынга удуртулганы экижидер

Кызыл районнуң «ТАРН XII съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери Октябрьның 40 чыл оюнга чедишкинниг ужуражыр дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Малчын Өпей-оол, сүт-бараан фермазында бызаа ажаакчызы Биче-урут, саанчылар Дмитриева, Бапый ышкаш күш-ажылга кызымак, малдың продуктулуун бедидер дээш ак-сеткилдиг ажылдап турар мурнакчылар хөй.

Ындыг-даа болза колхозтуң ажыл-агыйын хөгжүдер дээш бүгү күжүн берип турар кижилерниң мурнакчы дуржулгазын калбартып, көдээ ажыл-агыйның эң чугула адыры — мал ажылын сайзырадыр талазы-биле айтырыгны артель баштаар чери, партия организациязы СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр ам-даа өде тургузуп шыдаваан. Мал чеми белеткээр план чыл бүрүде чедир күүсетинмейн келген, ол ышкаш малдың одарлаашкыны организас чок эрттип турары чаңчыл болган.

Эрткен чылын мал чеми белеткээр планны колхоз чүгле 30 хуу күүсеткен, чайгы одарны организас чок чоруткан. Кыштаглаашкынга кандыг-даа белеткел чок кирген. Ооң түннелинде 7 муң ажыг баш шээр малдың күжү арып, амгы үеде берге байдалда туруп турар. Хар чаап, кыш дүшкенде, кыштагларда эрги кажаалар септетинмээн, чаа кажаалар немей кылдынмаан турган. Малчыннар септетинмээн кыштагларже көжер ужурга таварышканнар.

Эрткен чылын төрүтүнген анай, хураганнарны үскеш, Үдүмбараага кадарткан. Кыштаг чогундан ол августа хонган Терек-Адаанга ноябрь төнчүзүнге чедир турган. Соок дүжүп келгенде дүву далашбиле Кадыр-Ийге доң черге кажаа туткаш, кадарчыны көжүрген. Белеткел чок чылыглатынмаан «кыштагга» барган дораан-на чаш мал өлүп эгелээн, бо аразында 22 баш хораан. Тургузу азыраар арган анай, хураган хөй, малга чидиртир сиген төнген. Марттың ийиги чартыындан эгелеп кажаага мал турар аргажок, ишти балгашталган. Арып баксыраан анай, хураганнар даштын чадагай черде хонуп турар.

Барилдинде үзүп малдаткан хуна, кошкарлар март 12-де доң кажаага көжүргени-биле анаа хаарткаш, сөөлгү хүннерге чедир 12 баш өлген, а кошкар болгаш хуналарның күжү дыка арган. Көк-Дажы, Бойду-хөө оларның кададында малдың ниити байдалы база-ла багай болуп турар. Бойду-хөөнүң кыштаанда чаш мал хүлээп алырынга кандыг-даа белеткел чок. Төрүтүнген хураганнарны өгде ажаап, чемгерип турар. Аңаа сыңышпастай бээрге, нелери-биле кады мал тургузар аргажок балгашталган кажаада хондуруп турар. Чаш, боос болгаш сувай малдарны хар суу-биле балгашталы берген кажаада холуштур тургузуп турар.

Ниитиниң малы мындыг берге байдалда турда мал эмчизи Храмов, зоотехник Ефифанов олар боттуг хемчеглер албайн турарлар. Олар малчыннарга ховар барып, кыштагларда байдалды билбес. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Иванов, колхозта партия организациязының секретары эш Базыр малчыннарның амыдыралын сонуургап көрбейн турар. Кыштагларда малчыннар ам-даа өглерде чурттап турарлар. Малчын Биче-оол, хаван ажаакчызы Саман оларның бажыңнары дыка багай.

Колхозтуң малының байдалы бергедеп турда Кызылдың райкүүскому болгаш СЭКП райкому шиитпирлиг хемчеглер албайн турарлар. Колхозтуң 9 муң ажыг малы кыжын-даа, чайын-даа одар солувайн чаңгыс аай черде турлагжып турар. Улуг-Хемниң унунда Чаңгыс-Дыт, Суг-Бажы, Сукпак ышкаш малга таарымчалыг одарларны ырак дээш колхоз ажыглавайн турар.

«ТАРН XII съездизи» колхозтуң мал ажылында четпестерни үзүткап, малдың ажаалгазын болгаш чемгерилгезин экижидер талазы-биле организастыг хемчеглер алыры негетинип турар.

Т. САРАЕВА.

Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң эң эки хойжуларының бирээзи Чооду Тивиниң кададында 570 баш хойлар бар. Ооң хойлары бо кышты хүр ажып турар.

Чурукта: хойжу Ч. Тивин хойларын кадарып олур.

Фото В. Лутковтуу.

Чылгы ажылынче кичээнгей салыр

Ажыл-агыйга чылгы малдың ажыы улуг. Ону мунушка-даа, транспортка-даа ажыглаар.

Ындыг турбуже Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунда чылгы малдың ажык-дузазын чедир үнелевейн турар. 1956 чылда чылгы малды өстүрериниң планын колхоз чүгле 60 хуу күүсеткен. Төрүүр 100 бе бүрүзүнден чүгле 66 кулун алдынган. 1955 чылда көдээ ажыл-агыйның Чадаанада дуржулга станциязындан Орловтуң челер уксаалыг аскырын эккелен. Багай ажаалганын чылдагаанындан ол аскыр удаваанда өлген. Ооң өртээнге 24 муң рубль төлеп, колхоз улуг когаралдыг болган. Ону багай ажааган буруулуг кижилер анаа-ла олуруп калган.

Колхозта хөй ажыл аъттарының ажаалгазы кончуг багай. Колхозтуң суурунда таарымчалыг аът кажаазы безин чок, аъттар анаа чадагай черде туруп турар. Тудуг ыяжының сөөртүлгезинге аъттар шоолуг ажыглатынмайн турар. Колхозта 5 автомашиналарның чүгле ийизи ажылдап, ыяш сөөртүлгезинге чедишпейн турар. Ындыг турбуже колхозта дыка хөй аъттар ажыглатынмайн турар.

Колхозта улуг өртектиг аскырлар бар. Олар безин кажаа чок ажык черде турарлар.

Кажан чылгы малды шинчиир, эмнээр дээнде киире кааптар чадагай кажаа безин чок болганындан чылгыны инек фермаларының кажааларынче хавырып киирер таварылгалар бар. Чылгының чел, кудуруу, түленди дүгү четче ажыглатынмайн турар.

Бир эвес ажаалга, хайгааралын экижиткеш, ажыл-агыйга эки ажыглаар болза чылгы мал колхозка улуг орулгалыг болур.

Д. ЧАМЗЫРЫҢ.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелинде мал эмнелгезиниң салбырының эргелекчизи Ищенконуң колхозтуң аарыг малдарын шинчип эмневейн, сөөлгү үеде элээн хөй мал хорап өлгенин болгаш өлген малдарның аарыын анализтеп илеретпейн, малчыннарның медээлери-биле актылар бижип турарын илередип көдээ корреспондент М. Мөңге редакцияга бижээн. Ол дугайында хыналда чорударын редакция Чадаана МТС-ке медээлээн.

МТС-тиң улуг мал эмчизи Строгановтуң редакцияга дыңнатканы болза, Мөңгениң илереткен фактылары хыналдадан шын болуп илерээн, багай ажылдап турган Ищенкону ажылдан үндүрген, колхозта мал эмнелгезиниң салбырының эргелекчизинге өске эмчи чоруткан.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

ПРОФИЛАКТИКА—СОВЕТ КАДЫК КАМГАЛАЛЫНЫҢ ҮНДЕЗИНИ

Янзы-бүрү аарыгларның тыптырын болгаш нептерээрин болдурбазынче угланган хемчеглерни медицинада профилактика деп адаар. Чоннуң кадыын экижидеринче угланган ындыг хемчеглер болза, тыптып келген аарыгларны эмнээринге бодаарга дыка ажыктыг арга болур деп медицинаның шылгарангай эртемниглери хөй катап айтып келгеннер.

Ажылчы чоннарның кадыкшылын камгалаар кол аргаларның бирээзи болур арыг-шеверни калбаа-биле нептередиринче Коммунистиг партия болгаш Совет чазак канчаар-даа аажок улуг кичээнгейни салып келген. Кадык камгалалынга болгаш күш-культурага Совет чазак дыка хөй акша-хөреңгини берип турар.

Эмнелге-профилактиктиг, уруглар база эмнелге-санитарлыг албан черлериниң, курорттарның болгаш санаторийлерниң хөй четкилерин калбартыр арга бистиң чуртта тургустунган. Медицинаның 75 дээди өөредилге черлери чылдың-на 24 муң хире эмчилерни белеткеп үндүрүп турар, ам бистиң калбак-делгем чуртувустуң хоорайларында, суурларында 310 муң эмчилер ажылдап турар.

Янзы-бүрү аарыгларның утка-шынарынче болгаш тыптыр чылдагааннарынче ханылап кирер арганы, улуг орус физиолог И. П. Павловтуң болгаш ооң уламчылакчыларының шинчилелдери аарыгларны тывылдырбас демиселге канчаардаа аажок улуг ужур-дузаны бистиң совет кадык камгалалывыска берип турар. Организмниң кадык-даа, аарыг-даа байдалынга медерел системазы, ылаңгыя ооң дээди кезин — баш мээзиниң каърттары өң улуг рольдуун Павловтуң шинчилелдери тодараткан.

Баш мээзиниң каъртты камгалал чепсектерин мобилизастап шыдавас апарганда, медерел системазының кошкаанының чылдагааны-биле аарыглар тыптып болур. «Аарыг тыптыр бе азы чок бе, аарыг кандыг-бир хевирге илеретинип турар бе дээрзи—бо бүгү медерел системазының хевиринден хамааржыр»... — деп И. П. Павлов бижээн.

Павловтуң өөредининиң үндезининге эң хөделгир хемчеглер аарыгларның тыптырынга удур камгалал хамааржыр. Медерел үрелиишкиннерин база кандыг-даа аарыгларның тыптырын болдурбас дээш, аарыглардан баш удур камгаланыр аргаларны чон амыдыралга-даа, бүдүрүлгеге-даа ажыглаан турар ужурлуг. Ол хемчеглерни медерелдиң кадыкшылын камгалаары кылдыр ниитизи-биле характерлеп болур. Медерел системазының кадыкшылы—бүгү организмниң кадыкшылының үндезини болур.

Аараан кижи сергек болгаш өөрүшкүлүг байдалын чидирер, ажылдаар аргазын чидириптер. Хөй аарыглар улуг биче ааршылыг чоруктарга таварыштырар. Ааршылыг чорук ийи ужур-уткалыг. Бир талазында, кандыг-бир органнарның таарымча чок, аарыыр байдалын медээлеп, аараан органны камгалаарын, эмнээшкин хемчеглерин алырын кижиге сагындырып турар. Өске талазында, ааршылыг чорук кижиниң медерел системазын, ооң угаан ажыл-чорудулгазын үрегдеп, ооң ниити байдалын баскырадып турар. Ооң ынай аарыг—кижини өлүмге чедирип, амыдыралды чидирип болур. Бо бүгү болза, эң чаагай херек болур кадыкшылды камгалаарынче кижилерни албадап турар.

Чамдык аарыглар каданнаашкыннарны болдуруп, хоочураар хевирлерже шилчип болур болгаш кижини бүгү амыдыралының дургузунда инвалидкө таварыштырып болур.

Бир эвес аарыгдан бүрүнү-биле кадыкшып сегизе-даа, аарыглар организмге кандыг-ла бир исти артырып каар: амыдыралга эң чугула органнарга — чүрекке, хан дамырларынга, бүүректерге, медерел системазынга кандыг-бир өскерлиишкин азы үрелиишкин артып каар. Ол чүл дизе, аарып эрткен аарыгның түннелинде кижиниң организми ыяавыла кошкаар. Бүгү амыдыралының иштинде кижилер хөй аарыгларны аарып эрткилээр. Бир эвес чурттакчы чоннуң ортузунга аарыглар элээн нептерээн турар болза, оларның күш-шыдалы, шыдамыккайы, ажылдаар аргазы кудулаар.

Аарыгларны болдурбас талазы-биле баш бурунгаарты хемчеглер ажылчы чоннарны чүгле качыгдалдардан камгалаар, кадыкшылын камгалап, күш-шыдалын, ажылга аргалыын бедидер эвес, харын эмнелге албан черлеринге, аарыг кижилерни ажаарынга күрүнениң чарыгдап турары хөй миллиард акша хөреңгини камнап алыр арганы бээр.

ААРЫГЛАРНЫҢ ТЫПТЫРЫН БОЛДУРБАС ДЭЭШ БАШ УДУР АЛЫР ХӨЙ НИИТИЧИ ХЕМЧЕГЛЕР

Совет Эвилелинде аарыгларның тыптырын болдурбас хемчеглерниң үндезини болза, бүгү ниитиниң үргүлчү өзүп турар материалдыг чаагайжыдылгазы, ооң культурлуг хереглелдерин максималдыг хандырары болур.

Бистиң чуртувустуң бүгү районнарында, хоорайларында, область төптеринде эмнелге санитар-эпидемиологтуг албан черлери, күрүнениң санитар инспекциязы тургустунган. Медицинаның ол албан черлериниң ажылдакчылары аарыгларның тыптырын болдурбас дээш баш удур хемчеглерни чорудуп турар.

Чуртталга тудугларын кадыкшылга таарымчалыг черлерге тударын олар көрүп хайгаарап турар, санитар органнарының чөпшээрели чокка кандыг-даа тудугну тутпас, ону бадылавас-даа. Бир эвес шык эвес азы кургаг черге туткан, талаларындан хүн эки чырыдып турар чуртталга тудуун туткан болза, ооң чанын эки аштап, арыглап турар, олче арыг сугну чедирип турар болза, хөй аарыгларның тыптып келирин болдурбазы тодаргай.

Бүдүрүлге-санитар эмчилери бүдүрүлгелерниң эмчилери-биле кады бүдүрүлгеде күш-ажылдың байдалдарын көрүп хынап турар. Оларның айтыышкыннарын ёзугаар агаарладылга, одалга болгаш өске-даа системаларны четчелеп кылыр, кадыкшылынга багай саъдларны чедирип турар доозунну база хоралыг газтарны (хейлерни), ажылдап турар черниң эмин эртир соок-изинин болгаш өл-шыгын ол системалар чайладып турар.

Аъш-чемниң санитар эмчилери рынокче, складтар, магазиннер, столоваяларже кирип турар продуктуларның арыг шеверин, эки шынарын, чем продуктуларын шын сөөртүрүн болгаш шыгжаарын, оларны чемге шын кылырын хынап турарлар. Аъш-чем бүдүрүлгелеринде болгаш столоваяларда ажылдап турар ажылдакчылар ай санында эмчи шинчилгезин эрттирер. Халдавырлыг аарыгларны аъш-чем таварыштыр нептеретпес дээш ол ажылдакчылар арыг-шеверниң чурумнарын шынгыы сагыыр хүлээлгени оларга дагзып турар. Бистиң санитар эмчилеривис чунар бажыңны, парикмахерская черлерин үргүлчү хынап, арыг-шеверин көрүп турар.

Школаларда санитар эмчилери уруглар албан черлеринде арыг шевер чурумнарын сагып турарын хынаар, өрээлдерниң арыг агаарлыг турарын, чылыын, чырыткызын, довурак-доозун чок тургузарын, уругларның партага шын олурарын хынаар. Бо чүүлдерни шын сагып күүседир болза янзы-бүрү аарыгларны тывылдырар хире хөй чылдагааннарны чайладып, уругларның кадыкшылын экижидип турар.

ТУС-ТУС КИЖИЛЕРНИҢ ПРОФИЛАКТИКАЗЫ

Ниити хемчеглерден ангыда, совет кижи бодунуң организмин быжыдып, аарыгларның тыптыр чылдагааннарын болдурбазының эвээш эвес хууда хемчеглери бар. Ол хемчеглерни хууда профилактика азы хууда гигиена (арыг-шевер) деп адаар.

Уйгунуң шын чурумун сагыыры. Кижи бодунуң бүгү амыдыралының үштүн бир кезиин удуп, ооң артканын ажылдаар удувайн эртирер. Павловтуң шинчилелдери уйгунуң үндезининде болуп турар физиологтуг механизмнерниң утказын тайылбырлап турар. Хүннүң дургузунда кижи 3000—3500 улуг калерияны, а шудургу күш-ажылдың үезинде ооң хөй энергияны чарыгдап үндүрүп турар. Ол чорук хүннүң төнчүзүнде шагзырап туруптарын, ылаңгыя медерел төптериниң, мээниң каърттының клеткаларының шагзырап туруптарын болдурар.

Шыңган эьттерниң шимчээр, олуруп турда тыптыр күжениишкиниң кошкадып чок кылыр дээш чыдып алыр бис, хүннүң дургузунда үзүктел чок ажылдап келген көөрүнүң медерел төптерин дыштандырар дээш карактарны шийип алыр бис. Ол үеде бүгү организм дыштанып турар, ынчалза-даа чамдык организмниң амыдыралчы ажыл-чорудулгазын боттандырар база хүннүң дургузунда организмде чыгдына берген бүдүмелдер солуушкунунуң хоралыг чүүлдерин үндүргеш, ооң орнунга чарыгдатынган чүүлдерин катап тургузуп алыр дээш чамдык органнар ажылдап турар.

Чамдык кижилер уйгунуң ажык-дузазын билбейн, чедир үнелевестер, орай удааш, эртен бат боорда турарлар. Чүге дизе, эрткен хүнде шагзырап турупканының кезин ол кижээ артып каар, мынчангаш башка аар чүве бар, угаан ындыг-ла кончуг эки эвес болур. Чедир удуваан кижи чедир удаан кижиге бодаарга бүдүрүлгеге азы албан черинге ажылдаары оожум болур, ооң ажылы-даа, шынары-даа куду, ниити ажылдаары эвээжеп, чүвени үрей кылыры көвүдээр. Улуг кижилер 7—8 шактар иштинде удуурун сагыыры кадыкшылга ыяавыла эргежок чугула.

Шын чемненилгениң чуруму болгаш чемниң долу шынарлыг составы бистиң организмивисне улуг ужур-дузалыг. Чем хайындырар органнарны үргүлчү, үзүктел чок ажылдаарынга өөредир ужурлуг. Мынчангаш чемни чаңгыс-ла үезинде аразы 4—5 шак болганда чемненир херек. Ол үениң иштинде улуг хырын, мурнунда чээн чемден хосталган, а чаа чемни хүлээп алырынга белен турар.

Чемни эки дайнап чиир херек, чемненип олура чугаалашпас, оожум чемненир, номчулга кылбас. Кежээки чемни удуур мурнунда 2—3 шак бурунгаар чемненир. Чемниң составы чарыгдатынган тканьнарны катап тургузарынга четчир болур, оларны катап тургузарынга белоктуг чемнерни эътти, дагаа чуургазын творогту, быштакты болгаш өске-даа чемнерни чиир херек, ооң ангыда үс аймаан база углеводтарны (далгандан кылган крахмалдыг база чигирлиг чемнерни) хереглээр. Янзы-бүрү чемнерни ажыглап, аңаа организмге ажыктыг витаминнерлиг ногаа аймаан болгаш дустарны киириштирип холуштурар.

Арага аймаан ижери база тапкылаары кадыкшылга хоралыг.

Күш-ажылдың болгаш дыштанылганың шын чуруму шагзыргай турар чоруктуң тыптырын болдурбас. Анаа-ла шагзырап туруптар чорук — ол болза ажыл соон-

(Төнчүзү 4-ку арында).

Даштыкыда

Улусчу Польшада чаа хоорайлар тудуу калбарып турар

Венгрияның аныяктарының коммунистиг эвилелиниң организацияларын чер болганда тургузуп турар

АКШ-та автомашиналар бүдүрүлгези январь—мартта 4,6 хуу кызырылган

Улусчу Польшада чаа хоорайлар тудуу

ВАРШАВА. (СЭТА). Силезияның мурнуу чүгүнде, уран көрүштүг Попрацана хөлден ырак эвесте Силезияның дагжыларының болгаш Нове Тыхының металлургтарының хоорайын тудуп турар. Баштайгы тудугжулар маңаа келгенинден бээр чүгле беш чылдар эрткен, а ам чаа хоорайда калбак болгаш дорт кудумчулар шөйүлген, шөлдер болгаш сесерликтер кылдынган, чүс-чүс чуртталга бажыңнары болгаш культура-чырыдышкынның албан черлериниң он-он бажыңнары өзүп үнген.

Нове Тыхы каш-каш он-он муң чурттакчыларлыг. «Земовит», «Весела» шахталарның дагжылары, а ол ышкаш Силезияның элээн каш металлургия заводтарының ажылчыннары ында чаагайжыды туттунган квартираларны алганнар.

Нове Тыхы болза Улусчу Польшада ам тудуп турар хөй-хөй аныяк хоорайларның бирээзи-дир. Польшаның В. И. Ленин аттыг кайгамчык улуг металлургия комбинады-биле кожа Нова Гутаның металлургтарының аныяк хоорайы өскен. Ол ам безин 90 муң ажыг чурттакчыларлыг.

Үстүү Силезияда элээн каш чаа хоорайларның болгаш шахтержу суурларның тудуу чоруп турар. Чижээлээрге Нове Писковице хоорайны тудуп турар, ол хоорай эн чоокку үеде 70 муң чурттакчыларлыг, Ново Домброво 60 муң чурттакчыларлыг болур, оон ыңай Новы Гродзец хоорайны болгаш өскелерни-даа тудуп турар. Чаа хоорайлар тудуу Алдыы Силезияда, Люблиньде, Гданскиде, Белостокта болгаш өске-даа воеводстволарда база чоруп турар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда Польшаның хоорайларында болгаш ажылчын суурларында бүдүн чартык миллион ажыг чаа өрээлдерни ажыглалда дужааган.

Беш чыл планы чурттуң хөй-хөй районнарынга чуртталга тудуун калбаа-биле хөгжүдерин көрүп турар. Эң чоокку беш чылдарның дургузунда 1200 муң ажыг чаа чуртталга өрээлдерин ажыглалга дужааган турар ужурлуг. Польша найыслалга, а ол ышкаш Үстүү болгаш Алдыы Силезияның хоорайларынга дыка хөй чуртталга бажыңнарын тударын көрүп турар.

Кыдат-чехословак найыралдың митингизи

ПЕКИН. (СЭТА). Чехословак Республиканың чазак төлээлериниң Кыдатта чоруп турары-биле холбаштыр март 26-да Пекинде найыслалдың ажылчы чоннарының митингизи болган.

Пекин бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, хөй-ниитиниң төлээлекчилери, Улустуң хосталга армиязының дайынчылары, студентилер — шупту 8 муң ажыг кижи митингиге чыылган. Митингиниң президиумунге КУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай биле Чехословак Республиканың чазааның даргазы В. Широкий турган.

Пекинниң Улус комитединиң даргазы Пын Чжэнь митингиге чүве чугаалааш, Кыдаттың найыслалының чурттакчыларының өмүнээзинден чехословак чазак төлээлеринге изиг байыр чедирген. Чехословак Республика Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле кады тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиканы чорудуп турар деп Пын Чжэнь чугаалаан. Пролетаржы интернационализмниң принциптеринге шынчы Чехословакия Совет Эвилели баштаан социалистиг чурттарның аразында сырый чаңгыс эпти болгаш найыралдыг кады ажылдажылганы шиитпирлиг деткип турар. Ол улуг чаңгыс эп болгаш кады ажылдажылга бистиң чурттарывыста социализм тургузуушкунунуң идегелдиг магадылалы, бүгү делегейде тайбыңның магадылалы болуп турар.

Чехословак Республиканың чазак төлээлериниң Кыдатка чорааны Кыдаттың болгаш Чехословакияның улустарының аразында ханы найыралды улам-на быжыглаар, социалистиг чурттарның улуг чаңгыс эвин улам-на быжыглаар деп Пын Чжэнь медеглээн.

Чехословак Республиканың чазааның даргазы В. Широкий бодунуң харыы чугаазынга Чехословакияның чазак төлээлериниң Кыдатта чоруп турар сорулгазы чүл дээрге Чехословакияның болгаш Кыдаттың улустарының чаңчыл болган найыралын улам-на быжыглаары, кыдат улустуң дуржулгазы-биле таныжары база ол дуржулганы Чехословакияның социалистиг тургузуушкунунга бараан болдурар дээш ону ажыглаары болуп турар деп чугаалаан.

Улуг кыдат улус бистиң шынчы болгаш эки өннүктеривис болганынга сагыш сеткилдиң ханызындан улуу-биле өөрүп турар бис деп В. Широкий чугаалаан. Чехословакияның болгаш Кыдаттың улустарының дугайында кыдат үлегер домактың сөстери-биле: «акылышкылар ышкаш чоок» деп чугаалап болур.

В. Широкий бодунуң чугаазының түңнелинде Кыдаттың болгаш Чехословакияның улустарының алдары дээш, Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерьни улам ыңай быжыглаарының алдар нүүрү дээш йөрээл салган.

Митинг соонда концерт болган, аңаа Чехословак Республиканың ам Кыдатта турар гимнастылары база киришкен.

Венгрияның Аныяктарның Коммунистиг Эвилелиниң организацияларын тургузуп турары

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Марттың 21-де, Венгр Совет Республиканың 38 чыл оюнуң хүнүнде, Венгрияның Аныяктарның Коммунистиг Эвилелин тургусканын чарлаан дээрзин моон мурнунда дыңнаткан болгай. Ол дыңнадыг хоорайларга болгаш суурларга дыңналы бээри билек-ле ВАКЭ-ниң организацияларын тургускулап турарының дугайында дыңнадыглар найыслалче кирип эгелээн.

Венгрияның Аныяктарның Коммунистиг Эвилелиниң баштайгы организацияларын Дьерниң машина тудуг заводунга, Будапештиниң «Эдешюльт яззо» деп электролампа заводунга болгаш чурттуң өске-даа улуг бүдүрүлгелеринге тургускулаан.

Пекинде көдээ ажыл-агыйның бүгү-кыдат делгелгези

ПЕКИН. (СЭТА). Пекинде көдээ ажыл-агыйның Бүгү-кыдат делгелгези ажыттынганындан бээр ай ажып турар, чурттуң хосталганының соонда көдээ ажыл-агыйны социалистиг чаартырының, чер ажылының хөгжүлдезиниң, суттарылганың болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларының талазы-биле чедип алдынган улуг чедиишкиннерниң дугайын ол делгелге чугаалап турар. Көдээ ажыл-агыйның улам ыңай көдүрлүүшкүнүнге, ылаңгыя 1957 чылда бедик дүжүттү ажаап алырынга көдээ ажыл-агыйның эң дээре бүдүрүлге кооперативтериниң болгаш күш-ажылдың шылгарааннарының дуржулгазын нептередириниң херээнге ол делгелге улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Бир айның дургузунда делгелгени 800 муң хире кижи көрген. Оларның иштинде Пекинниң чурттакчылары, Ляонин, Хэбэй, Цзянси, Гуанси болгаш өске-даа можуларның тараачыннары, Совет Эвилелинден, Чехословакиядан, Япониядан, Цейлондан болгаш өске-даа чурттардан хөй санныг аалчылар база көргүлээн. Бүдүрүлге дуржулгазын солчурунуң талазы-биле улуг ажылды делгелгеде чорудуп турар. Айның дургузунда министерстволарның харыысалгалыг ажылдакчылары болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары хөй санныг илеткелдерни кылган, 50 семинарларны чоруткан, орта көдээ ажыл-агыйның 10 муң ажыг ажылдакчылары киришкеннер. 10 муң ажыг кижи эртем-дуржулганың тускай фильмнерин база көргүлээн.

Венгрияның профэвилелдеринге совет профэвилелдериниң дузаламчызы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). ССРЭ-ниң транспорт болгаш аар машина тудуунуң ажылчыннарының профэвилелиниң төп комитединиң даргазы Т. В. Еремеев баштаан совет профэвилел төлээлери март 25-те Будапештиде чеде берген болгаш хостуг венгр профэвилелдериниң Бүгүвенгр эвилелиниң удуртукчуларынга чораан болгаш оларның-биле үр чугаалашкан. Венгр профэвилелдеринге дуза көргүзер дугайында ВЦСПС-тиң шиитпирлиге дүүштүр төлээлер болза венгр профэвилелдеринге 6 миллион чыгам форинт акша түңге белектерни тыпсыр кылдыр төлээлетирген деп венгр профэвилелдериниң удуртукчуларынга совет профэвилел төлээлери дыңнаткан.

АКШ Египетти коргудуп турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Бир эвес Израиль база дагын Египетче халдай бээр болза, Франция Израильге дуза көргүзерин хүлээнген дээрзиниң дугайында дыңнадыгларны америк парлалга үндүрүп турар. Оон-биле холбаштыр АКШ-тың күрүне секретарының оралакчызы Гертер француз элчин Альфанны келдирген болгаш «бунт дугайында хоойлуну аңаа эвилең чугаалап берген» аянныг кылдыр «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң хайгааракчызы Стюарт Олсоп Вашингтондан дыңнаткан. (Бунт дээрге бунтуга кыжанганы дээш карабажыңга хоругдаарын көрүп турар америк хоойлу-дур). Ооң соон дарый «дипломаттыг буруу шавыышкыннар хөй шуугаазынныг болган» деп Олсоп немеп чугаалаан.

Француз кыжаныышкыннарның дугайында дыңнадыгларны долгандыр америк пропаганданың ёзузу-биле көдүрүлген шуугаазын израиль агрессияны дагын чорударының планнары-биле Египетти коргудар сорулганы салып турар деп санааш, Ослоптуң тайылбырын кым-даа шынга албайн турар.

АКШ-та автомашина бүдүрүлгезиниң кызырлыышкыны

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Уорлде отомстив» деп статистиктиг агентилелдиң медээзин барымдаалап Детройдтан Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, АКШ-тың автомобиль үлетпүрү апрель — июнь айларда бодунуң бүдүрүлге планын 11 хуу кызырган. Автомобиль бүдүрүлгези январь—мартта 4,6 хуу кызырылган. АКШ-та автомашиналар бүдүрүлгезиниң кызырлыш турарын үк статистиктиг агентилел автомобильдерни садып алыр кижилерниң эвээжеп турары-биле тайылбырлап турар.

Япон дагжыларның ажыл соксадыышкыны

ТОКИО. (СЭТА). Японияның даг-руда үлетпүрүнүң эң улуг беш компанияларының ажылчыннары 48 шактыг ажыл соксадыышкынын чарлааннар. Ажыл соксатканнар ажыл төлевирин бедидерин негеп турарлар.

Американың Каттышкан Штаттарының фермерлери боттарының байдалын экижидер дээш демиселди үргүлчүлеп турар. Олар садып алыр өртектерни бедидер дугайында негелделерни идип үндүрүп турар. Ам хереглекчи сүтке 25 центни төлеп турар фермер оон чүгле 6 центзин ап турар. Артканын монополия ап турар.

Үш штаттарда фермерлер садыг компанияларын бойкоттап турар. Штрейбрехерлерни эрттирбейн турар таңныылдарны оруктарда тургускан.

Чурукта: Холлендиде (Нью-Йорк штат) фермерниң таңныылдары сүт сөөрткен чүк машиназын тудуп ап тур.

Львов. Парлалгага дыңнатканын ёзугаар алырга, Сент-Луис университединиң геодезия профессору америк эртемден Орес Мэкер кадайы-биле Американың Каттышкан Штаттарын каапкаш, Совет Эвилелинге шүут чурттаары-биле чедип келген.

Профессор О. Мэкер Львовтуң политехника институдунуң инженер геодезияның кафедразында ажылдап эгелээн.

Чурукта: профессор О. Мэкер (ортузунда) институттуң студентилери-биле чугаалажып тур.

Фото Д. Мулярчуктуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Чаартынып турар Совет Сибирьде

КАЙГАМЧЫК БАЙЛАКТАРНЫҢ КРАЙЫ

КРАСНОЯРСК. (СЭТА). ССРЭ-ниң Геология болгаш Чер иштиниң казар байлаан камгалаарының министерствозунуң техниктиг чөвүлелиниң үнүүшкүннүг сессиязы мында ажылдап эгелээн. Красноярск крайда геолог-шинчилел ажылдарының түңнелдерин болгаш моон соңгаарги угланыышкыннарын аңаа чугаалажып көрген турар.

Сибирьниң чер иштиниң казар байлаа кайгамчыктыг байлактыг. Доннуундан элээн каш катап артык хөмүр даш курлавырын крайда шинчилеп тыпкан. Чүгле чаңгыс Чулым-Енисейск бассейнинде миллиард-миллиард тонна хөмүр даш чаштынып чыдар. Ол ышкаш демир даштың, никельдиң, чес-холаның, молибденниң, алюминий чиг-эдиниң, алдынның болгаш өске-даа байлактарның байлак черлери бар.

Күчүлүг металлургия базазын тургузарының эгези Чөөн Сибирьде салдынган. Норильскиниң даг-металлургия болгаш Сорскиниң молибден комбинаттары ажылдап турар. Абазаның дагжылары Кузнецкиниң металлургтарынга демир рудазын удавас бээрлер. Ам Красноярскиде күчүлүг алюминий заводун тудуп турар, ол завод тус черниң чиг-эдин кылыр. Чоокку беш чылдарда Красноярск крайның даг үлетпүрүнүң мурнунга онза улуг перспективалар ажыттынар.

• • •

МАҢАА ЧАА ХООРАЙ ТУРАР

ЯКУТСК. (СЭТА). Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның Доктаалын чоокта чаа тургустунган «Якуталмаз» трестиниң коллективи сорук кириишкин-биле хүлээп алган.

Ыраккы Соңгу чүктү шиңгээдип алырының санынга киржир күзелин илереткен чаа кижилер Мирный суурже барык-ла хүннүң чыгыы кээп турарлар. Суурнуң чөөн талакы кыдыында майгын хоорайжыгаш калбарган. Магазинин болгаш хлеб быжырар черлериниң тудуун чаа туткан.

Келир үениң хоорайы — Мирныйның тудуушкунунуң планының төлевилелин ажылдап кылыры эгелээн. Тудуг шөлдерин арыглап аштаарының болгаш белеткээриниң талазы-биле ажылды харугда чорудуп турар. Бригадаларның бирээзи келир үениң 32 кварталының участогун арыглап аштаарын дооскан. Аңаа хөй каъттарлыг чуртталга бажыңнары туттунган турар.

Кварталдарның бирээзинге сес чуртталга бажыңнарының, столоваяның, амыдырал хандырылгазының комбинадының амбулаторияның тудуглары турар.

ДЕМИР РУДАЗЫНЫҢ ДЕЛЕГЕЙДЕ ЭҢ УЛУГ БАССЕЙНИ

Барыын Сибирьде демир казар чаа чер тывылган. СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга ССРЭ-ниң Геология болгаш чер иштиниң казар байлааның камгалалының министерствозунуң Уралда болгаш Сибирьде Кол геология эргелелиниң кол геологу Ю. Б. Голубтуң чугаалааны болза:

— Чоокта чаа Томск обласка Колпашево хоорайдан ырак эвеске, өрүмнеп турар нефть скважиналарынга 200 метр хире ханы черден хүрең демир рудазының күчүлүг каъды тывылган. Ол каъттан барык-ла 70—100 метр черден амдыызында шинчилетинмээн ийиги шак ындыг руданың горизонтузун тыпкан. Ам Колпашево районунда 80 ажыг скважиналар 1200 дөрбелчин метр чыгыы шөлде өрүмнээшкинни чорудуп турар.

Колпашевонуң ол чери ССРЭ-де херек кырында ам-даа шиңгээдип алдынмаан рудаларның чаа хевири болуп турар. Олар шынарының талазы-биле Керчиниң демир рудазынга чоок, ынчалза-даа, демирниң, фосфорнуң эвээш бот-шынарының база казымалдың байдалының талазы-биле олардан элээн ылгалып турар. Сибирьниң чаа рудаларында 12 метр чедир черде 36 хуу чедир демир бар. Чамдык участоктарда демирниң бот-шынары 40 хуу болгаш оон хөй болуп турар.

Геология партияларының ажылы чаа бассейнниң чижек курлавырларын санаар арганы берип турар. Колпашевонуң байлактыг чери делегейде эң улуг болгаш он-он миллиард тоннага санатынып турар. 27 хуу хире демир бот-шынарлыг 23 миллиард тонна күчүлүг АКШ-та Үстүү хөл бассейнин бо үеге чедир чер кырында эң улуг бассейн деп санап турган.

ССРЭ-ниң Геология болгаш Чер иштиниң казар байлааның камгалалының министерствозу болгаш ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозу кады дужаал үндүрген, ол дужаалда болза, Колпашевонуң байлактыг черин геолог-чурукка тырттырар, дилеп тывар, гидрогеологтуг болгаш инженер-геологтуг элээн каш шинчилелдер-биле үлетпүрге херектиг өөренип көрүүшкүнну бо чылын чорударын көрген. Ол чорук чаа бассейниң үлетпүр перспективаларынга ниити үнелээшкинни бээрин, а ол ышкаш эң-не таарымчалыг даг-техниктиг байдалдар-биле база рудаларның бедик шынарлары-биле участоктарны шилип алырынга арганы бээр.

• • •

ЕНИСЕЙСК ГЭС-ТИҢ БОЛУР ЧЕРИНДЕ

ЕНИСЕЙСК. (СЭТА). Енисейск ГЭС-ти тудар талазы-биле баш бурунгаарги шинчилел ажылдары доозулган. «Гидро-төлевилел» институдунуң Ленинград салбырының № 21 экспедициязы ол ажылдарны чорудуп турар. Дөрт чылдың дургузунда тускай эртемниглер Енисейниң режимин, оон унун болгаш эриктерде каскан хөй-хөй скважиналарны өөренип көргеннер.

Сибирьниң улуг хеми Бурмакинский районунда Абалаководан беш километр черге дугланган турар Енисейск ГЭС делегейде эң улуг күчүлүг болур. 34 миллиард киловатт-шак электроэнергияны чылда ол ажылдап үндүрер. Сугнуң доктаамал курлавырын тургузары-биле кончут улуг суг шыгжамырын тургузар. Оон суунуң ажыктыг хемчээли 20 миллиард кубометр ажыг болур.

Суг шыгжамыры турар черден 30 миллион кубометр мяшты аштап арыглаан турар. Чер болгаш хая-даш ажылдарының хемчээли 33 миллион кубометр болур. Ол ышкаш чеди миллион чыгыы кубометр бетонну салган турар.

Ам Енисей доштуг. Келир үениң плотиназының черинде ам шинчилел партияларының суургалары бедип үнген.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ПРОФИЛАКТИКА — СОВЕТ КАДЫК КАМГАЛАЛЫНЫҢ ҮНДЕЗИНИ

(Тенчүзү).

да болур болгаш дыштанылга соонда эрте бээр өйүнде физиологтуг болуушкун-дур, а эмин эртир шагзырап турар чорук — ол дээрге медерел системазының болгаш иштика органнарның өскерлип баскыраанының демдектери-биле тыптыр. Ындыг чорук-биле демиселди аарыгларның тыптырындан баш удур камгаланырынга деннеп болур, чүге дизе эмин эртир шагзырап туруптар чорук организмниң камгаланыр күштерин кошкадыр болгаш хөй аарыгларны тывылдырарынга дуза болуп турар.

Хүнде бети дээрге-ле $1^1/_2$ шакта арыг агаарга агаарлаары кижи бүрүзүнге аргежок чугула. Чуртталга бажыңнарын хүннүң-не каш катап агаарладыр ужурлуг.

Такпылаар чорук кижиниң арыг агаар тынар аргазын чок болдурар, доозун биле ыш өкпеге багай саълдарны чедирип турар, оон аңгыда кижи бир папирос-биле кижиниң өлүп болур хире хемчээлдиг 1/50 такпы хоранын никотинни киир тынып турар, ол хоран баштай медерел төптерин болгаш белдирин хөделдире каапкаш, оон соонда ажылдатпайын тургузуптар. Такпылаар кижи чүгле бодунга эвес, чурттаар азы ажылдаар черлерни ыш-биле долдургаш, өскелерге база хораны чедирер.

Чуртталга бажыңындан доозунну, хирпокту арыглаары, хепти аштаары болгаш иштики хепти чууру кадыкшылдың дайзыннары — аарыг тывылдырар микробтарны, ылаңгыя туберкулез палочкаларын чайладып, чок кылып турары ол болур. Доозунну доюлдурбас дээш пөсбиле аштап арыглаар.

Кештиң кырынга хөй микробтар, эн ылаңгыя ириннелдирер микробтар хөй чоруур. Үрелген, чамдыкта бичии-ле балыгланы берген черже микробтар дүрген кирер. Мынчангаш мага-ботту арыг-силиг ап чорууру эргежок чугула. Неделяда чунар бажыңга бир катап чунза чогуур.

Ниити кадыкшылды камгалаар дээш, угаан бодалдың арыг шевериниң чурумнарын сагыыры эргежок чугула. Борта кижилер аразында чүгле харылзажып чугаалажырынга херек эвес, харын кижини хорадып ажындырар сөстерниң болюн көрүп болур, ажынып хорадаар чорук медерелдиң дээди ажыл-чорудулгазын дыка үреп, кижиниң угаан бодалынга багай саълдарны чедирип турар.

Мынчангаш угаан бодалдың гигиеназының чурумнарын сагыыры чугула. Бодунга таарышпас чүүлдерни овзарымчалыг, оожум чугаалап, долгандыр турар кижилерни ажындырып, хорададып черле болбас. Ажынар хире байдал тыпты берге бүгү-ле аргалар-биле тыртынып, оожургаар херек. Аар берге кажыыдалдардан, сагыш аарынчыг чүүлдерден кижилерни чогуур өйүнде эп-найыралдыг деткилге чайладып, чиигедип турар деп чүвени үргүлчү бодап чоруур херек.

Амыдыралга кадыг-берге үелерде кижи бодун-даа, өскелерни-даа кадыг-берге кылдыр болгаш угаан бодалды сергек кылдыр туттунар херек. Кижилер-биле хөректенип чугаалашпас, чидигленмес, каржыланмас. Чугаалажып турар кижизи дыка ажынып хөректенип чугаалап турда, аңаа оожум, чымчак харыыны берзе чогуур, оон-биле маргыжып ажынышкан херээ черле чок.

Хөй-ниитиниң-даа, хуунун-даа бо бүгү профилактикалары бистиң совет кижилеривистиң кадыкшылын оон улам камгалаарынга, күш шыдалын база ажылдаар аргалын бедидеринге, чуртталгазын узадырынга арганы берип турар.

Эмчи С. СЕРЕККЕЙ.

Сарыг хайныышкыны чүден болурул?

Чем хайылдырар органнарның янзы-бүрү аарыглары — гастрит (хырынның шаралыг карттының хуулуушкуну, хырынның, узун шөйүндүнүң болгаш өскелериниң-даа оюлганнары) болганда хырын чулуунуң тургустунган келектериниң бирээзи болур ажыг кислота хөйү-биле кегиртинип үнүп чоруур апаар.

Ындыг аарыглар болганда чем кадыын кызыл өөштен шөйүндү иштинче эрттирип кииреринге дузалыг хырын иштиниң дески шыңган эвт карттарының чалгыг хевирлиг чыырлыышкыны база өскерлир. Чыырлыышкын өскерилгеш, аңаа удурланышкак үүрмек чалгыглар тыптырга хырын иштинге чоруур ажыг чүүлдериниң чамдык кезин кызыл өөшче дедир кегиртинип үнүп келир.

Кызыл өөштүң шаралыг кады ажыг чем холумаанда—(ажыг кислотадан) хуулгаш, сарыгны хайындыра бээр. Ындыг таварылга болганда сарыг хайныышкынын эмневейн, ону өөскүдер аарыгны — нургулайында-ла гастрит аарыгны эмнезе чогуур. Гастриттен аараан кижи хамыктың мурнунда чемни таарыштырза эки: кара хлебти, чагны, хой эьдин, хаван эьдин консерваны, үстүг чаглыг, ажыг дустуг чем аймаан база араганы хереглевес херек. Ындыг кижилер холдуунда-ла ак хлебти үс чок мүннерни, кашаларны; вареньелерни; ногаларны, сүт продуктуларын хереглезе чогуур. Такпылаар чорук сарыг хайныышкынын улам кедередир дээрзин уттуп болбас.

Сарыг хайныышкыны болганда соданы хоралыг ёзу-биле хереглевезе чогуур, чүге дизе ону хөй катап үргүлчү ижерге кислотаны улам-на көвүдедип болур. Сарыы хайынган кижи белладонна, атропин, папаверин деп эмнерни ижерге эки дээштиг болур.

Сарыг хайныышкынының өөскээн чылдагаанын илередир төлээде, ындыг таварылганың болган санында-ла хырын иштин шинчидип, хырын чулуунуң анализин кылдыртып, рентгенге тырттырары чугула.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00118. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үдезилеттинген

ШЫН

1957
МАРТ
31
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 65 (3777)

Өртээ 20 коп.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

БҮГҮНГҮ СОЛУНДА:

Күрүненин Л. М. Каганович аттыг Бирги подшипник заводунга СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң телеграммазы (1 арын).

Композиторларның ийиги Бүгү-эвилел съездизинге СЭКП ТК-ның байырлыг чагаазы (1 арын).

Совет Эвилелиниң болгаш Венгр Улус Республиказының чазактарының Декларациязынга база Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарның дугайында медеглелге ат салганы (1 арын).

Совет композиторларның ийиги Бүгү-эвилел съездизи (1 арын).

1917 чылдың революсчу болуушкуннарының дугайында документилер (1 арын).

Октябрьның 40 чыл ойнга үткүштүр (2 арын).

Часкы тарылганы кыска хүүсаала чедиишкинниг чорудар дээш (2 арын).

С. Бирюков. — Москва Советиниң бирги депутады (2—3 арыннар).

Областың малчыннарында (3 арын).

Атомнуг дайынның кыжырыышкынга үдүүлүг үлүг демисежин турар (4 арын).

Полыма Улус Республиканың чедиишкинниг күүтсеринде... дынын кыырганы (4 арын).

АКШ-та ажылчы чоннарның байдалы (4 арын).

Часкы тарылга белеткелдеринде четпестерни дүрген чайладыр

Бистиң областың колхозтарының болган совхозтарының делген чазагай тарылга шөлдеринде хар эрип, часкы тарылганы эгелээриниг чедир каш санныг хөнүктер арткан. Колхозтарның, МТС-тернің болган совхозтарның ажыл-ишчилеринің сагыш салыр ажылдары улам-на көвүдеп турар. Ылаңгыя амгы үе болза часкы тарылганың бүгү белеткелдерин: тракторларның, көзээ ажыл-агый машиналарының, транспорттуг чепсек-херекселдериниң септелгезин, тарылга шөлүнге удобрение төгериң үрезиннерни чажар база, бар үрезиннерни «ОС-3» болган түрлер деп тараа арыглаар машиналарга арыглаарын доктаамал эвес чорудуп, колхозта андазыннарны, илиирлерни, тергелерни, аъттың дериг-херекселдерин дериң кылбаан болган тарылганың ажылчын планын тургуспаан, хону ажылының бригадаларын тазарыптыр үзүп четчелээрин чорутпаан. Ол ышкаш тарылга шөлүнге өдек, хүл төгерни, парник ажыл-агыйын септеп, могаалаарны бам бүрүнгаар өстүрериң эгелевээн. Ылдыг колхозтар эске-даа районнарда бар. Чиижээ, Кара-Хөл районда Калининниң аттыг, Кызыл районда «СЭКП-нин XX съездизиниң» колхозтар часкы тарылга белеткелин чаа эгелеп турарын айтырга-даа байдал билдине бээр.

Бистиң областың колхозтары, МТС-тери болган совхозтары ангы үеде часкы хону ажылдарының бүдүүзүнде туруп турар. Районнарның партия, совет органнарының удуртукчуларының, колхозтарда, МТС-терде болган совхозтарда партия эге организацияларының секретарьларының көл сорулгазы болза, часкы тарылга белеткелдерине чедир кылбаан ажылдарны дарый хүүсаала ажылдарны дарый хүүсаала ажылдарны

Октябрьның 40 чыл оюнга уткуштур

Чолаачыларның чарыжы

«Россовхозтранстың» Бызыла автобазазының чолаачылары Октябрьның социалистит Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалынга күш-ажылчы чаагчаа чедишкиннерлиг ужуражыр дээш социалистит чарышты калбартып, бот-тарынга алган хүлээлгелерин ареспи күүседип турарлар.

Чолаачыларның найыралыг коллективинде күш-ажылдың сагыга-чурумун быжыг тургускан, оларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүг бедзен, автомашиналарның техниктиг ажаалазы жижээн. Бо чылдың бинтайгы кварталының планын чолаачылар хүүсаа бетинде күүседкен, ийиги кварталдың планынга кирип-ритпир 200 ажыг тонна-километрни артыпка ажылап, муң ажыг литр кывар чүүлүг камнап алганнар.

Мурнакчы чолаачылар эптер Мязин, Шарыпов, Гаврюшкин, Шемарыкан, Болесников, Гравин алышкылар боттарының нормаларын ыракта ажыр күүседип, тонна-километрниң бот-үнезин планда көргүзгенинден 1 катап чиигеткеннер.

«Россовхозтранстың» автобазазының чолаачылары боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин ареспи күүседип, Октябрьның байырлалынга күш-ажылчы белеткеп ужуражырлар.

К. КОСТИН.

Колхозчулар бажыңнарлыг болурлар

Улуг-Хем районда Киров аттыг көдээ ажыл-агый эртели бажың чок колхозчуларын бо чылын шуптузуп чаагайжыды кызыгаан чурттарга тудугларын-биле хандырар деп көргеп. Артель бүдүүлегинин ийиги тудугларының ажыл чурттаалының 24 бажыңнары Октябрьның байырлалынга үткүштүр ажыглалга киргеп турар.

Тудугга ниитизин-биле 1300 кубометр ыяш херек, оон 1100 кубометрни белеткеп алган, кыштагларда малчыннар 5 бажыңнарның материалын база белеткээн. Ол ышкаш чугай, тудугга хереглиг өске-даа материалдарның белеткели организастыг чорун турар.

Х. СЕМИС-ООЛ.

Кур черлерни шиңгээдип алырынга

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң тараажылары Октябрьның 40 чыл оюнга чедишкинниг ужуражыр, бедик дүжүттү өстүрүп, ажаал алыр дээш кур черлерни ажыглаарын калбартыр деп шиитпирлээн. Кара-Тал алаагында кур черни аштаарынга 45 кижи ажылдап турар.

Сөөлгү хүннерге чедир олар 52 гектарның хараган, чадаг таа болган теректерин аштап ариглааннар. Хову бригадазының кежигүннери кур чер ажыглаарынга хереглээр 2 буга дөзүн база довуракпааннар.

Х. АДЫШАА.

Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг колхозунда партия организациязының агитаторларының ажылы эки чорун турар. Агитаторлар боттарынга быжыглаан участоктарга үргүлүг барып, бесседаларны болгаш солуун номчулгаларын чорудуп турарлар.

Чурукта: агитатор Н. Х. Горева (солагай талазында) Октябрьның 40 чыл оюнуң байырлалынга белеткел дугаймында СЭКП ТК-ның Докпаалын сананчыларга таныштырып турары.

Фото С. Феоктистовтуң.

Чурукта: Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң садыгжызы эш С. Седен. Ол садыг шугумуида 9 чыл ажилдап, эң эки садыгжылар-ның бирээзи болуп турар.

Фото П. Колоспуу.

Чер болгандан

Баа-Хем районда Молотов аттыг колхозтуң колхозчулары Октябрьның байырлалынга үткүштүр бедиткен хүлээлгелерни алган. Тараанның ниити чыылдазын 3200 тонна чедирер. Бүдүмеге дүжаар база натура төлевиринге бээр тараадан аңчыда 800 тонналыг салар. Ол болза эрткен чылдыындан 300 тонна хөй болур.

* * *

Торгалыгда «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң төп сүт-бараан фермазы беш айларда сүт саалгазының планын инек бүргүзүнден 75 кг ажыр күүседкен. СЭКП Улуг-Хем райкомунуң болгаш райхүүсконунуң шилчиир Кызыл тугун ол ферма болуунда база катап артырган. Саанчыларының чарыжынга ийиги черни Ленин аттыг колхозтуң № 1 сүт-бараан фермазының коллективи эвилээн.

* * *

Барыын-Хемчик районда Ворошилов аттыг колхоз эрткен чылдарда нөгаа тарывайн келген, 1956 чылда чүгле 9 гектар картофель олуурткан. Бо чылын ол ажыпче база улуг кичээнгейни салып — картофельди 18, а нөгаалаарны 6 гектарга олуртурунга белеткенип турар. Үрезиннер четчир, рамалар, шывыглар, парниктер белеткетиинген, удобреннеин улам-на чыыдырын турар.

* * *

Областың национал театрының артистеринің тыва бөлүү Л. Юхнитин болгаш М. Авахтың «Малиновкада куда» деп шинзин Чөөн-Хемчик районда көргүзүп чорун турар. Март 26-да «Искра» колхозка ойнаан. 27-де Чадаана хоорайга 400 ажыг бижиге көргүскеп. Оны көөрүнге чагыглар оон, моон үргүлүг кээп турар.

* * *

Тес-Хем районда Сталин аттыг колхозтуң кадарчызы Д. Дондуй хөй ажылчыда ам беш чыл чедип турар. Эрткен чылын ол 375 хураганнарны менди доруктургаа. Ам 165 хөйдан 170 хураганнарны алган.

Часкы тарылганы кыска хуусаада чедишкиннг чорудар дээш

СЕПТЕЛГЕНИҢ ШЫНАРЫ ЭКИ

– Бистиң Бай-Тайга МТС тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын септээр талазы-биле мурнунда чылдарда улуг ооалдаашкынга таваржып, харын-даа шала септетинген тракторларны база көдээ ажыл-агыйның чамдык машиналарын колхозтарның тарылгазы эгелей бергенге чорудуп турган таварылгалар бар.

Оон түннелиинде тракторлар үрелип, колхозтарның часкы тарылгазы улуг ооалдаашкынга таваржып, тараа культуралары орайтадыр быжып, дүжүт ажаал алышкыны саалап, чамдык тараалар ажаал күш четпинмейн харга бастырар таварылгалар үргүлүг болуп келген. Ам ийиги чорукту бо чылын болдурбас — деп МТС директору эш Алымов чугаалап турар.

Бо чылын Бай-Тайга МТС септелге чорудар талазы-биле хожуланнай аргадан ультунуп, часкы хову ажылынга эки белетпенген.

Септезе чогуур 33 тракторларның 32-зи, 35 сеялказының 34-ту, 140 илиирлер эки шинарлыг септетинген. Трактор бригадаларының механизаторларының башкылыы колхозтарның ховуларынче үнүп эгелээнер.

Тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин эки хоозарынга механизаторларның ортузунга Октябрьның 40 чыл оюнга төлептиг ужуражыр дээш социалистит чарыш эки организастатынганы болгаш партияның агитация ажылын күштелдирип чорутканы улуг ажык-үзүлүг болган.

МТС-те ам бир трактор, бир сеялка артык кезектер чогундан септетинмейн турар. Хереглетиинген артык кезектерни доп-дорааи хандырыпса, ол техниканы колхозче дүрген чорудуп болур.

МТС-тин бүгү механизаторлары часкы тарылгазы 8—9 ажыл хүннеринде доозар талазы-биле социалистит хүлээлгелерни алган.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Чаагай дүжүттү өстүрүп алырынга

Чадаананың машина-трактор станциязының механизаторлары трактор болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин хуусаа бетинде доозбакаш, март эгезинден эгелээш комбайннар, сиген ажаалгазының машиналары, хой кыргыыр агрегаттарны болгаш өске-даа машиналарны септээринге кирген.

МТС-те амгы үеде үш комбайннар, 16 комбайннарның моторлары, 2 молотилкалар, тракторнуң сиген кезер 5 машиналары септетинген. Чоокку хүннерде үш молотилкалар септетинер.

Трактор бригадаларын мергежилдиг кадрлар-биле болгаш техника-биле четчелээри доозулган. Механизаторлар колхозтарның шелдеринче үнериге белеңин эки хынап, аар-саар эдиглерни чорудуп турар.

* * *

Чыргакыда «Коммунизмче орук» колхозунуң хову бригадаларының кежигүннери тарылга шелүн бо чылын 1687 гектарга калбартырын шиитпирлээн. Анаа хереглээр тараа культураларының 1936 центнер үрезини бүрүн ариглатынган. Нөгаа, картофель үрезини четчири-биле белеткетиинген.

Тарылгага хереглетиинер чепсек-херекселдерни—аттың үш андазыннарын, 70 илиирлерни, 105 аттың деригзерни, 3 прицептерни, аттың 1 сеялказын, 49 тергелерни, 10 терге хааржактарын бүрүн септеп дооскан. Оон ынай күр болгаш курукаан черлерни шингээдири-биле 130 ажыг гектар шелүн хараганы аштатынган. Букуруза, нөгаа, картофель шелүнде 700 тонна удобрениелерни белеткээн. Парниктиң эрги ончгарларын арыглаан болгаш аңаа хереглетинер 110 санныг рамаларны шиидээн.

* * *

«Искра» колхозунуң эш Злыгостев бригадирлээн нөгаалылары картофель болгаш нөгаа культураларының шелүн эрткен чылдыындан дыка калбартыр деп турар. Тодаргайларга: картофельни 25 гектарга, нөгааларны 18 гектарга олуртурунга белеткел ажылдары чедишкиннинг чорун турар.

Арыг-Бажында нөгаа чылыткының таарымчалыг дерип белеткээн. Чылыткыда алаан хөй хааржактарда помидорларның рассадаларын өстүрүп эгелээн. Нөгаа шелүнде 20 ажыг тонна ириин өлекти төккеп, 40 ажыг гектар шелду кажаалаарынга ыяш материалдарны белеткеп алган.

Ам үеде бригададан 12 бижи 50 мун ажыг ирик-өлек саваажыгаштарны кылган. Ол ышкаш 115 гектар шелге чаштынар кукурузаны тарырынга бригаданың белеткели база багай эвес.

* * *

Сталин аттыг колхозтуң хову бригадазы Чангыс-Хаяң турлаан чаагайжыды белеткеп турар. Ында делгем хемчээлдиг столованың болгаш чунар-бажыңның тудугларын дооскан, ам печкаларын салып эгелээн. Ол ышкаш механизаторлар база колхозчулар чурттаарынга ниити чурттага бажыңының септелгезин кылып турар.

С. МОНГУШ

Чөөн-Хемчик район.

Часкы тарылгага уткуштур

Барыын-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтуң дарганнары часкы тарылгага кирер көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдериниң септелгезин эки чорудуп турар. Дарганнар Шалдыжык, Чаңмажык олар 51 илиирлерни, 17 тергелерни, 65 аттарының дагаларын бүрүн кылып дооскан.

Оон-биле чергелештир дарганнар автомашиналарның чамдык үрелген кезектерин база кылып турар. Тарылга үезинде чепсек-херекселдер үрелип, ажылга саадаашкын болдурбас дээш дарганнар хынамчалыг ажылдап турарлар.

С. ТАВА-САМБУ.

„Совет Тыва" колхозта

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозу тарылгага хереглээр үрезиннерни четчири-биле белеткээн, бо чылын ниитизин-биле 1678 гектар тараа, нөгаа болгаш өскеда культураларны тарыыр планныг. Кызылтастың 222 тонна, чингетараанын 6 тонна 700 кг, суланың 25 тонна, картофельдин 80 тонна үрезиннери бар. 60 гектар кукуруза, 123 гектар нөгаа суда, 20 гектар нөгаа, 10 гектар корнеплод, турнепс үрезиннерни четчир.

Хову бригадазының кежигүннери 840 гектар тарылга шелүнге хар докпаалаан, 375 тонна өлекти болген шелде төп турар. Септезе чогуур 18 илиирлер, 12 тергеге септетинген, ам 4 тергени удавас септеп доозар. Хову ажылынга 48 ажыл аттары бүрүн херегледелиг, ам 20 ажыл аттары дыштанылагда.

Артель бирги хову бригадазының турлаанда 50—60 хире кижи чурттап болур 3 улуг өрээл чурттага бажыңны туткан. Хову ажылдакчылары 18 кижи ам ында чурттап турар. Столовая, хлеб бышыраар чер база ажыглалга кирер.

М. ДОКУР-ООЛ.

Бот-хулээлге

ИЛЬИНКА. (Телефон-биле). Баа-Хем районнуң «Танделе» колхозунуң тараажылары Октябрьның 40 чыл оюнга белек кылдыр бедик дүжүттү өстүрүп, ажаал алырынга тодаргай хүлээлгелерни алганнар. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпас.

Часкы хову ажылынга белеткелдер чедишкиннинг чорун турар. Тараа культураларының 420 тонна үрезинин арыглаан, оон иштинде 168 тоннаны хоранынап, чажарынга белеткээн. Бо ажылды организастап удуртуруп Толимчек эки чоруткан. Болтавских болгаш Мунгинна олар күш-ажылга кызымак үлегерни база бергүскеннер.

Хову ажылынын бригадири Кудрявцевтең удуртулгазы-биле 600 гектар черниң харын доктаалып, 340 тонна өлекти тарылга шелүнде сөөртken. Көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдери бүрүн септетинген.

Амдыгааштан сагыш салыр

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң суггарылга бугалары үр үеде ажыглатынмайн келген. Моон журнунда чылдарда Чодураанның тарылга шелдеринде 2, Чаатыда 2 суггарылга бугаларын аштап, септеп ажыглалга кирер дугайында айтырыгларны колхозчуларның хуралдарынга чугаалажып, шиитпирлерни үнүрүп турган.

Шиитпирлер мынчага чедир боттанмайн келген. Колхозка чыл-бүрү дүжүт багай болуп турар.

№ 1, 2 хову бригадаларының бригадирлери Бучукай, Долаан олар, колхоз баштаар чери суггарылга бугаларын септеп, ажыглалга кирер дугайында хичээнгей салыр херек.

О. АЖЫ.

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРҮТҮНГЕН ХҮНҮНГЕ УТКУШТУР

Москва Соведининиң бирги депутады

1924 чылдың февраль 7-де Москва Соведининиң пленумунуң докпатканы:

«1. В. Н. Ленинни Москваның ажылчы чоннарының депутады кылдыр Моссоветтиң кежигүннериниң данзызынга кезээ-моңгеде артырып каар.

2. В. Н.-ге тывыскан дугаары 1 кежигүн билелиг Советтиң сонгуурган өске кежигүннеринге моон сонгаар бижип бербээ».

Ажылчы чоннарның ол улуг турасказын Москва Соведининиң депутады бодунуң ийиккейлиг ажылы-биле эш Ленин кезээ-моңгеде чедип алган.

Владимир Ильич Ленин партияның болгаш күүдениң улуг чүүлүл ажылы-биле ажаак чай чок турган болза-даа бодунуң депутат хүлээлгелерин ол идепкейлии-биле күүседип турган.

Совет арте-чагырганың тургустуунуң турганының аар-бергe чылдарында Моссоветтиң депутаттары — ажылчыннар бистер дүжүтке чок турган болгаш совет тургускуушкунуунуң парын ажылының талазы-биле В. И. Ленин биске дузалап турган. Моссоветтиң пленумнарынга, ажылчыннарның болгаш кызыл-шеригжилерниң хуралдарынга ол чүве чугаалап, коммунистиг «субботниктерге» киржип турган.

Бодунуң күжү-биле, ажылчын аътының күжүнге идегелдии-биле, Совет арте-чагырганың тиилелгезинге бүүрелдии-биле В. И. Ленин бисти сорук кирип турган.

Депутаттар бистер Владимир Ильичиниң кыйгырыы-биле фабрикаларга болгаш заводтарга, кызыл-шеригжилерниң казармаларынга, ажылчы чоннарның калбак классаларынга баргылап турган бис. Оларның-биле кады ажылче практика кырынга кирип, лайынаан хоозураан ажыл-агыйны хөлүрүп, ниитизи болгаш дашпакы контрреволюцияны базып, аңбиле болгаш соок-биле демисежип, ажыл-бүрү хийланыкчыларны болгаш чигинникчилерни боттарывыстың хүрээленнистеп үнүр сывырып турган бис.

1918—1919 чылдарда Моссоветтиң ажыл-агый коллегиязының кежигүнү болган оттуунуң чүгү килизиниң коллегиязының кежигүнү турган мен.

В. И. Ленинниң Моссоветтиң депутадының хүлээлгелерин күүседириниң чамдык чижектери моон медереллиде кончуг ажы артып калган.

Бир-ле катап В. И. Ленин менче телефон-биле Ленинден айтырган.

— Силерниң даалганар, Владимир Ильич, күүсетииген: профессор кончуг ханы, харын-даа мени бажыңынче чалазы,—деп харылаан мен.

— Силер профессорга аалчы болуп чордунар бе?— деп Ленин айтыдган.

— Чорбадым, — деп харылаадым.

— Чүге?

— Этчок боор кызыыр бөдадым, — деп харылаадым.

Бүдүүлүк чанчылыларны каавытпакаш, профессорга аалчы болуп ынавыла барынар, оон-биле черле чоок танышыңар. Оларның чамдыызы Октябрь революциязының сөөлүнде хевээринде чоруп турган болгаш алыпар. Оон моон сонгаар телефон-биле Ленин менден айтырган.

— Силерниң даалганар, Владимир Ильич, күүсетииген: профессор кончуг ханы, харын-даа мени бажыңынче чалазы,—деп харылаан мен.

— Силер профессорга аалчы болуп чордунар бе?— деп Ленин айтыдган.

— Чорбадым, — деп харылаадым.

— Чүге?

— Этчок боор кызыыр бөдадым, — деп харылаадым.

Бүдүүлүк чанчылыларны каавытпакаш, профессорга аалчы болуп ынавыла барынар, оон-биле черле чоок танышыңар. Оларның чамдыызы Октябрь революциязының сөөлүнде хевээринде чоруп турган болгаш алыпар. Оон моон сонгаар

Владимир Ильич Ленин индирде.

чүүл кылыр деп турарын чугаалаарын көргеш, соокка мендээ илеткээр силер.

Ынчангаш профессорга аалчы болуп чеде бердим, ажылчын-большевик кижини бодунуң бажыңында ол бир-ле дугаар хүлээп ап турар. Профессор бодунуң кадайы-биле аажок хүндүлээчел болдулар. Чугаавыс найыралыг болуп, ханны аттың тургузуктеля. Ол хей-ле айтырыгларны: Россияның моон сонгаарты хуусалыының дугайын, Совет чазактың планнарының дугайын, большевиктер партизының дугайын, ВЧК дугайын, кижи-даа болгаш башкыччы-даа болуур Ленининиң дугайын сонгуурган турду.

Бүгү-ле айтырыгларга ажылчын ёзулбиле шыдаар шаам-биле харылаан турган мен. Болап көөрүмге, моон харыларым профессорну сонгуурганынга ышкаш болган. Кадайынче кирип ээш ол чугаалаан:

— Бәрем, большевиктер кончуг патриоттар улус чүве-дир, а Ленин дээрге— ийиги бодал-биле ол бир-ле дугаар чаагай-дыр, — деп демегленп кагдым. Бодумнуң кылыр ажылларымның планын чогаадырынче шагда-ла кирипкен мен деп орта профессор харылаан

Профессор-биле бодумнуң чугаалажыышкынымның түңнелиринің дугайын Ленинге чугаалап бээримге, профессор-биле моон чугаалажышкынынмың Владимир Ильич кончуг толаргай сонгуурган бергеш, сеткил ханыышкын-биле сөглээн:

— Ол эки-дир, эш Бирюков, ол профессорну өскелер база алерелер, а бисте эртемденнерге ажыл дээрге эгээртинмес хей болгай.

Эрги, буржуаз интеллигенцияны бистиң чуртта социалистит тургузуушкунче В. И. Ленининиң канчаар хандыыш ап турганының дугайында чижек бо-дур.

1918 чылдың кыжы соок, дошкун болган. Хар улуг хөртүктелгенинниң харазы-биле хоорай бойдан, демир, орук транспорту багай шимчеп турган.

Украина, Кавказ болгаш чурттуң чамдык өске-даа районнары дайзынга эжелеткен турган. Аъш-чем болгаш оттуулар чүүл чедишпес турган, аш диргелиг келген. Ажылчыннар онза качыгдап турган. Оларга аъш-чемнин, оттуулар чүүлдүң болгаш акшанын каныт-даа курлавыры чок турган.

Оон-биле кады Москваның буржуазиязы, чижек садыгжылары, үптекчилери хей акша-хөреңгилиг, аъш-чемниг болгаш оттуулар чүүлүг болуп алган, боттарының тускай бажыңнарынга каас-коя чуруттап, контрреволюстуг агитацияны чорудуп, янзы-бүрү хоралыг шуугазыларны таратып турганнар.

Москва ажылчыннарының амыдыралыны байдалын чингедирип-биле чер бажыңнардан болгаш чурттаар артажок бажыңнардан буржуазияның бажыңнарынче ажылчыннарны улам идепкейлии-биле ажыртүлеп кирерии, буржуазияның бажың ишти херекселдерии, артык оттуулар чүүлдерии, аъш-чемии, ишпики-даштыкы хептерии хавыргылаан, олар-биле ажылчыннарны хандырарын; Москваның кудумчуларын, демир оруктарны арыглап-аштаар талазы-биле ажылдарже, ыяш хирээзеринче болгаш дүжүрериче буржуазияны болгаш могадып ажыл үзүп турар бүгү-ле кижилерни сывырарын Моссоветтиң кежигүннери бистерге В. И. Ленин саналлаан.

— Бис: «Бүгү-ле чүвени ажылчыннарга, бүгү-ле чүвени—ажылчы чоннарга!» деп кыйгырыгны салыр ужурлуг бис, — деп Ленин чугаалап турган.

Ленининиң сүмелээнии ёзулаар ажылчын оттуктар организастаарынче бис доп-дорааи киргеш, буржуазияны, могадыы ажыл үзүлерни болгаш чижек садыгжыларны кыып-кызгаарлап, оларның бажың ишти артыкшылыг херекселдерии, ишпик-хептерии, аъш-чемии болгаш оттуулар чүүлүн хавыргылаарын оларны шуптузуп ажылчыннарның удуртузунга үлеп эгелээн бис.

Буржуазияны үжеп чиидирип турда боочепсектер база тывылгылаан болгаш оларны орта-ла хураап ап турган бис.

Буржуазияны болгаш бүгү-ле ажыл хөлүрүнүн Моссоветтиң кежигүннери-биле ажылчын оруктарны аштап-арыглаарынга, ыяш дүжүреринге болгаш хирээзеринге база өске-даа ажылдарга мобилизастаан.

Моссоветтиң пленумнарынга болгаш ажылчыннар конференцияларынга чүве чугаалап турган, чижек садыгжыларның ашка байып ап турарының таварылгалары Москвада эңме-даа чок даарии Моссоветтиң кежигүннеринге В. И. Ленин чугаалап турганнаан. Оон-биле кады класкоя чугаалыларның — буржуа адвокаттарның чугааларының сагыдары-биле москва суду чижек садыгжылар болгаш үптекчилерге чымчакталып, оларны эмин артыр чымчаа-биле шиидип турган. Ындыг шиидиишкиннерге чон чептүү-биле киленнеп турган.

В. И. Ленининиң сүмелээнии ёзулаар, Моссоветтиң өске-даа кежигүннери-биле кады, чижек садыгжыларның херектерии көөрү-биле иени судче томуйлаан. Эң-не хоралыг үптекчилерни болгаш чижек садыгжыларны кезээчиниң дээш хемчээлиниге — хөреңгилерни хавырбышаан, боолап өлүрери-биле шиитпирлээн бис. Шиитпирлерни В. И. Ленинче чорутkулаан бис. Эш Бонч-Бруевичиден биске биилиие бергенинен алырга, сүлүүн шиитпирлериниң дугайында ол чүүлдүзүнүн көрген болган: «Ёзулуг чонуун шиидиишкини ол-дур».

Музыкага мергежил тыва улустуң амыдыралында быжыы-биле кирип турар. Кызылдың музыка школазында 180 уруглар өөренип турар. Оларның аразында дыка хөй тыва уруглар бар.

Чурукта: областтың музыка школазының башкызы Нина Александровна Морозова фортопиана кичээлинде. Фортопиянада Катя Ак-оол.

Фото В. Лутковтуу.

Культура-амыдыралының темаларынга

МАЛЧЫННАРЖЕ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Улуг-Хем районунуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң баштазар чери, партия эге организациязы ырак олурларда малчыннарга агитация-массалыг ажылды кошпак чорудуп турар.

Хендерге-биле колхоз аразы ырак. Ында 10 ажыг өреге бар. Малчыннар чагыткан солуннарын үр үе иштинге албайн турар болгаш колхоз төвүнден боттары барып ап тураалар. Фермаларга агитаторларны быжыглап, почта тарадылгазын экижиндери чугула.

А. Тугармап.

ӨЙҮ КЕЛГЕН АЙТЫРЫГ

Чаа-Хөл районнуң «Тинделге» колхозунуң колхозчуларының культура-амыдыралынче кичээнгей салдынмаан.

Колхозта радио белдири бар-лаа болза чамдык колхозчу бажыннарда чок, чүгле 8 бажында радио точказы кииртинген. Эрткен чылын 16 өреге радио кииртиринниң негелдезин районнуң харылзаа конторазынга тургускан болза-даа анга чедир күүсединнээн. Чоннуң негелде хөкүдалын чогуур үезинде хандырары негетинип келген.

М. Нербу.

САГЫШ САЛЫР

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы эрик» колхозунуң Маны-Чүреекте сүт-бараан фермазында 28 колхозчу өреге чуруттан турар. Кино, концерт, лекция, беседа болгаш содуң номчулгалы чөрбейн турар. Фермада радиоприемник үрелген. Сентээр дугайында колхоз башкаар чери сагыш салбайн турар. Номчулга бажыңы тургузар айтырыг каш чыдарда тургустунуп келзе-даа кылдыннаан. Мал ажыл-агыйының талазы-биле кескү агитацияның дөзүнг, плакаттары чок.

А. Сергей.

МАГАЗИНДЕ ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫР

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда ном магазинин чоннуң негелдезин хандырбайн турар. Номнарны, плакаттарны магазинде доллур үш-бан чок кыдыр оваалап каан, номнарны шилип алыры берге, садыгчы Рязабова боду бөлүн үлүстүң хереглөөн номнарын тыпнайн кууг чорудуп каар.

Кызытың соок үезинде магазин ийи ай хире ажыттынмаан. Районнуң школаларында ССРЭ төөгүзү, география номнары чедишпес. Ол номнар магазинниң складында саазылга чок чыдар.

Эрткен ном тарадылгазының айында магазин колдуунда-ла хаагдыг эрткен. Суурнуң чурттакчылары болгаш школачылар, ыракта келген кижилер номнар болгаш өөредиглиг херекселерни салып алыр арга чок болуп турар.

М. Хемер-оол.

ЧУНАР БАЖЫҢНЫ АЖЫЛДАДЫР

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунга чунар бажың тудуун дооскандан бээр 2 чыл болган. Оон туткан чери сүт чоогунда-даа болза туттунган байдалы таарычча чок болганындан ажыглавайн турар. Оон ангыда оон 3 сөңгээлары болгаш эжик, шалазы кыдынмаан.

Чунар бажыңның кыдынмаан черлерин чедир кылган дарый ажыглалга киирери колхоз баштаар черинден болгаш кедзе Советтен негетинип турар.

В. Аранчаа.

Хөндергей көдээ Советиниң сессиязы

Чөөнүң чаа Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергей көдээ Советиниң бирге сессиязы болуп эртикен. Сессиягa сөңгүүлдүүр курунуң социалистиг чарыжының түнелдерин болгаш организастыг айтырыгны тургаалашкан.

«Кызыл тараачын» колхозунуң ажылчыннарының чер-чер Советтерине сөңгүүлдүүрге уткуштур калбартың чорутқан социалистиг чарыжының эки түнелдерлиг болганын сессия демделээн.

Колхозтуң бир улуг клубун, чурттаанның 7 бажыңнарын тударын тудугжулар хүлээнген турган. Оларның ханаларын тууп доскаа, дилиг материалдарын бүрүн белеткеп алган. Колхоз тудуунга хереглөөр 1200 кубометр тулуг ыяшын болгаш школаның одалгазынга хереглөөр 1200 кубометр ыяшты белеткээр дээн үдээлгезин чедишкиннинг күүседеккеннер.

Социалистиг хүлээгге ёзугаар хөвү бригадазының бежингүннери хөвү турлагларында 4 бажыңның ыяшын дүжүрүп белеткээн, бир бажыңның тулуун бүрүн доозуп алганнар. Олар чанын аңдарар 300 ажыг гектар күр черниң хароганын алтап, часкы тарылганың белеткелин чедишкиннинг чорудуп турлаглар.

Колхозта мал ажылының байдалы эки турарын сессия демделээн. Март айга чедир төрөөн малдың чаа төлүн бааржылар бүрүн ажаап алганнар. Олар малдың кадарын болгаш ажалдазын улам-на эжиндип, бүгү малдың чаа төлүн менди кампалап база хойларын дүк кырыдазын ковүдеир дээш улам-на күжекиннинниң ажылдап турарлар.

Оон-биле чертелентир колхоз бүдүрүлгезинде улуг четпестерниң бар болуп турарын сессияга депутаттар болгаш активчилер илередип шүүлчүлээнер. Салдынган силостуң ампыгаа чедир ажыглавайн, саар инекперниң немелде чемгерлигезин чөп организаставайн турганынган колхозтуң сүт саалдазының хеннели чавыс болбушаан турар. Чылгы малдың чайгы семиртилгезиниң көшкак болганыбиле колхозтуң сигенинин чарыгдалары улгадып турар.

Малчыннарның чурттаага амыралын ажыжиндиринче кичээнгей четпес салдынган. Эрткен ажыл-агый чылының санажылгазын ёзугаар колхозчуларның алга чогуур акша болгаш аъш-чем орулгаларын үлүгүп бээрин колхозтуң баштаар черинден саадатканы сессияга илерээн.

Үстүнде четпестерни чайладырынче колхозтуң часкы тарылгазын чедишкиннинг чорударынче, чурттаанның 20 бажыңнарын тударының планын күүседиринче, малдың продуктулуун, ылангыя сүт бүдүрелин улгаттырарынче үлүлганын хемчегдерни айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган.

М. ДУГАРЖАП.

Парлатынмаан чагаларның изи-биле

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң турум киноүн механизи Пироговтуң кино үндүрерде эскерик келген киноларны багай үндүрүп, үнүн үзүктелдир болгаш аппаратның ажыдарын эки эргир дүргедекеп киноны үзүп, көрүкчүлерге чалгаарынчыг байдалды үргүлүг таварыштырып турарын, база билеттерни улуг-даа улускa, бичии уругларга-даа 2 рубльге сатып, ямыдыкта акшазын алган билет бербейн базар чорудуп ылеридип Халбыш-оол редакцияга чагаа бижээн. Ол дугайын редакция областтың культура эргелелиниге мелеткеп.

Культура эргелелиниң начальнигиниң орлакчызы Блиновтуң редакцияга ыңнатканы болза, Халбыш-оолдуң айыткан фактылары ынаалдаан бүрүү ылеровн. механиктиң ажылында четпестерни болгаш сатылга-чурумун бүдүрүге хуралынга чугаалашкан. Пироговту сагындырбышаан, администрация талазы-биле хемчег көргүскен.

ОБЛАСТЫҢ МАЛЧЫННАРЫНДА

Хойжу С. Б. Намнаң-оол

Сарыг-оол Багай-оолович Намнаң-оол — Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң ажыл-агый эртелиниң сураглыг хойжузу.

Ол он бир чылдың иштинде колхозтуң чүе-чүе баш хөйларын доктаамал малдап, бодунуң ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле ниитиниң малын менди өстүрүп келген. Намнаң-оол баштайгы үеде иттер кадрын тургап. Сөөлгү сес чылдың дургузунда колхозтуң каракуль укаалыг кыс хойларын малдап келген. Оон боданыпкы хойларының саны чыл бүрү 500 баштан кудулаваас, чамдык чылдарда 800 баш чедип турар.

1956 чылда хойжунуң боданында 426 хой төрөөн. Кыштың берге үезинде малдың од хире чаш төлүн чыл бүрү чидириг чокка доруктургаш, колхозунга дужаан келген. Нарын дүктүг хойга бөдәрга каракуль хойдан өөскен дүк алдынары билдингир. Ынчалза-даа Намнаң-оол эрткен чылын хой бүрүзүнден орту-маа-биле 1,2 кг дүктү алган.

Хойларны хүр-кыш ажырары, оларның продуктулуун бедидери, бөткүр чаагай, калык чаш төлүү алыры, өскө малдар ыяскан, чайгы үеде эки күш кирер семиртириндеп дыка хамаарыжыр. Моны барымдаалаш, хойжу Намнаң-оол, оон кадайы Кок болгаш хойжунуң дузалакчызы Сүрүң-оол олар хойларын чайын Турап бажыңга чайладып, каш черге көжүп олардалыр. Ынчангаш оон хойлары кышкы улуг күш-денгидиглиг болуп турар.

Бо кыжын Кудук деп черге кыштаан. Ам хой ооладашкынының үезинде Хыйрак-Баары деп черде курлап алган кыштаанда көжүп келген. Хойларны хүндүс олардалыр, эртен, кежээ немелде чемгерлигге сиген каан бээр. хой санынга 200 грамм онаажырын болып суда бээр. Хойларның чыгаар дустарын чеминнир черлеринде үргүлчү салып каан турар.

Хойжунуң боданында 500 баш каракуль хойлар март айда хураганнап эгелээн. Оон кыштаанда ам чай-чапсар чок күш-ажыл хайнығып турар.

Хойларның чаа төрөөн хураганнарын менди хүлээп ап, баштайгы каш көнүктарда иелери-биле кады түс-түс клеткаларга тургузуп ажыраар. оон соонда хураганнат хойларны өлөн арбыдады бөлүктеп тургузар. Хураганнар доруктурарының ыңдыг аргазын сакман деп адаар. Бо ажылга ийи-чаңгыс кижилер күш четикпес болганда колхоз баштаар черден хой ооладашкынының үезинде хойжуга өлөп хой колхозчуларны түр быжыглап берип турар.

Ам ында колхозчу Бичекей дүне дежурныйлап, дүн санында-ла 8—10 хураганнарны хүлээп ап турар.

— Дүне дежурныйлап хонган кижи хүндүс чүге дыштанып албас силер?— дээрге:

— Эртен биче када дыштанып улуг алыр мен. Оон соонда ана олурар хөнүүн чок, бо өөрүм-биле кады хөй аразынга дүвүреп турун бөөр кижи-дир мен — дер ол харылаан.

Хойжу С. Намнаң-оол.

Баазанның иштинде бир талазын хураганнар биразинге-ле бир хураганнат хой турар хой клеткаларда ийи уругаар ажылдап турар. Олар хойжуга дузалажыры-биле келген. Олар 32 клеткаларны 16—16 кылдыр үлежип алганнар. Олар чаш хураганны хүлээп алган, клеткаларын-биле кады 5—6 хонук чедир доруктургаш, үзүктерүе хураганнарны бөлүк хойлар ажаачыларынга дүшкеп турар. Иелери шымырак, боттары бөлүк чаагай хураганнарны клеткага үш хире хонукта тускай тургузар, а иелери ырай дошбун, боттары ыдбайтымаар хураганнарны оон хой хонуктарда иелери-биле кады тускай клеткага азырааш, бөлүкте дүшкеп

Баазанның бир талазында тускай үзүктерге деңги клеткаларган шыгчын келген хураганнарны иелери-биле кады бөлүктүбиле доруктурун турар. Ол бөлүктерде колхозтан база түр дузалажып келген үш группалар ажылдап турар.

Мынчангаш ам Намнаң-оолдуң үш кижи составтыг хойжу бригадазы түр 9 кижи чедир өскен-даа болза, ажыл үш-дүн төөкө хайныгып, харыысалга удаа бедип турар. Ол болза мал оолдаашкынының харыысалгалыг үези-дир. Долгалы бөргөн хойларны туда каларары, төрүүлгөн хураганнарны хүлээп алыры, клеткаларда болгаш бөлүктерде хураганнарны доруктурары, оларны дугаарлары, кижилерни иштин амтан ораптаары, боос хойларны хүндүс таштыгаа чөнгөрери, улгадыр бөргөн хураганнарны ышкын чалгай кижиге хүн чылының агвардадыры дээш өске-даа ажылдар чай-чапсар чок. Ол бүгү ажылдар дүржүлгалыг хойжу оол Намнаң-оолдуң бөлүктелгези-биле, оон арга-сүмези-биле чоруп турар.

Март 22-ге чедир 500 төрүүр хойлардан 241 хой төрөөн болган оолдаашкынга кирип түлүктөп турар. Төрүттүнген хураганнарны бүрүү оон ажаалга, чөнгөрилгеге доругуп турар. Олар шуптуг каракуль хураганнар, дүктери арыг-салыг, дыыраан кара. Оларның арагында бора ширакуул кончуг хөвар дөстүр. Ам төрүүр 250 ажыг хойларның хураганнарын бүрүү кампалап алыр дээш хойжунуң ог-бүлези, оон дузалакчызы болган үш дузалажып келген колхозчулар улуг күжекиннинниг ажылдап турарлар.

Ынчаныкке, дыштагланыкшыны чедишкиннинг дооскар, малдың чаш төлүн менди кампалап алыр дээш могаг чок ажылдан турар колхозчулар организастыг колхозта партия организациязы ажыл чорутпайн турарлы кончуг харадаачыг.

— Бисте чаңгыс-даа агитатор келбөөт, тайылбыр ажылын кын-даа чорутпаан, партия организациязының секретары эш Никитин намаа бедип келбөөн — дер, эш Намнаң-оол хөнүүдээ сеткилин илередип турар.

Хойжу Намнаң-оолдуң хөй чылларның дургузунда хөй ажылынга могаг-шылаг чок күш-ажылы «Кызыл тараачын» артелиниң бежингүнериниң арагында улуг үнелеп болган быжыг идегел-биле бүргеткеп келген. Каракуль хойларның бир улуг коданы дүржүлгалыг хойжунуң идегелдиг ползында деп чүвени олар билирлер.

М. ЯӨНДУП.

Малчыннарның кызымак күш-ажылы

СҮТ-БАЖЫ (Телефон-биле). Кызыл районнуң «Тинделге» колхозу эрткен чылын мал өстүрүнниң планын чедишкиннинг күүседкен. Бо талазы-биле Бүгүүленелиг көдээ ажыл-агый делегелгезиниң Бол комитеди колхозту Мөңгүн медаль-биле, а чылгы мал ажылы дээш база дапкыр шаңнаан.

Кыштагларны таарычалыг дээрип, мал чөнин четчир белеткээр талазы-биле ажылдарны организастыг чорутқан. Ол шыкаш бар мал чөнөрин кажыг чарыгдаар, оларны чөп ажыглаар хемчегдер бага алынган. Малчыннарның негелделерин хандырарынче, оларның биилин бедидеринче болгаш амыдырал-чурттаалгын улам экижизеринче кичээнгейни улгаттырган.

Партийжи-организастыг болган политикто-кижилдиг ажылының түңнелинде малдың кыжыы байдалы багай эвес, менди болгаш хүр чыл ажып турар.

Колхоз баштаар черинден дарганы эш Чүдүмүнүң редакцияга дыңнатканы болза:

— Эрткен чылда ажылының чедишкиннерин быжыглаваспаан, бо чылын оон-даа бедик көргүзүлгелиг болурунга бистин малчыннарывыс бүдүүлдиг. Ынчаның халын менди кыштагларывыс, оон чаш төлүн бүрүн кампалап өстүрер болган продуктулуун белдер даап демнеп колхозчу ишчилерниң амгы кичээнгейжиин төвүнде тургустунган.

Сүт-бараан фермаларында бо чылын төрүүр 235 инек бар, а март 25-ке чедир төрүттүнген 95 бызаалар эки төрүүн турар. Ажаалда, чемгерлиглиг экижиктежиндеп бо чылдың баштайгы беш айларында инектиң сүтүүр эртеен чылдың бо үезиниден 34 кг хой болган. Артельдиң бүдүүлге планында бо чылын инектенне 1,7 мун литр сүт алырын көргеп, а салынчылар 2 мун литрден хуу эвестн алырын хүлээнген. Олар сөөүн эдилеп шыдаар.

Болхозтуң кыштагларында амгы үеде өөр мал массалыг оолдап турар. Сөөлгү хүнерге чедир төрөөн 331 хойдан 363 хураганнар алынган, олар шуптуг менди. Бүгүлер Чывда 169 хойдан 189, Бугалдай Чолдак 130 хойдан 140 хураганнарны алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга үүкүштүр калбарган чарыш ёзугаар малчыннарны кыымак күш-ажылче улам сергек киирген. Оон Аскыбайның чылгы менди болган семис, бо чылын төрүүр 220 белеринниң кулунарын шуптуун өстүрүп алырын ол хүлээнген. Бо хүнерге төрөөн 10 белеринниң кулунарлыг шуптуг бар. Ол ышкаш Сергей Янпаралның олдарлың турары 70 төвелер семис чыл ажып турар, төрүттүнген 8 бодаганнарын ол эки доруктурун турар.

Мурнакчы малчын болгаш аңчы

Саев Сундуйевич Баава Каа-Хем районнуң Тере-Хөлде Хрущев аттыг колхозунуң мурнакчы малчыны болгаш аңчызы.

С. Баава 1953 чылга колхозтуң бир болан хөөн малдан эгелээн. Шынарлыг кажаа-хораа чок болгаш хойларының күш-денгези бир-аай эвес, чамдыкызы орлакчылар күш-денгелиг. Мынчаар чедимделиг эвес байдалдар турза-даа Баава кыымакскай күш-ажыл-биле хойларның баш санын чүгле менди чыл ажырган эвес, харын 232 төрүүр хойларган 233 хураганны доруктурун алган. Ол үш ажыг чылдың дургузунда 382 хойну мун бөлө чедир өстүрген. 1953 чылда бир хойдан 700 грамм дүк алган болза, 1956 чылда 1,4 кг дүктү алган.

Хойжунуң кыштагларында бөдүүн болгаш чангыс-ай телевизел-биле кылган кыш кажалары, чурттаага бажыңнары бар. Оларны тударынга хойжунуң бөлүк база улуг күштү үнүтүрген.

С. Баава колхозтуң чүгле мурнакчы хойжузу эвес, харын мурнакчы аңчызы база болуп турар. Ол 15 харлыында бөөр аңнап эгелээн. Өөрө, тарбаганнарны эгелээн улуг өртектиг ышкыс чедир ядыбүрү ап, хүш аймаан алтуун чорааан. Ам чылдың дургузунда Баава Бүгү-эвилелдиг көдээ ажыл-агый делегелгезиниң кантун медалы-биле шаңнаан.

Колхозтуң кыштагларында амгы үеде өөр мал массалыг оолдап турар. Сөөлгү хүнерге чедир төрөөн 331 хойдан 363 хураганнар алынган, олар шуптуг менди. Бүгүлер Чывда 169 хойдан 189, Бугалдай Чолдак 130 хойдан 140 хураганнарны алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга үүкүштүр калбарган чарыш ёзугаар малчыннарны кыымак күш-ажылче улам сергек киирген. Оон Аскыбайның чылгы менди болгаш семис, бо чылын төрүүр 220 белеринниң кулунарын шуптуун өстүрүп алырын ол хүлээнген. Бо хүнерге төрөөн 10 белеринниң кулунарлыг шуптуг бар. Ол ышкаш Сергей Янпаралның олдарлың турары 70 төвелер семис чыл ажып турар, төрүттүнген 8 бодаганнарын ол эки доруктурун турар.

Малчыннарның амыдыралынче кичээнгей салыр

Эрткен чылдарда малчыннарның амыдыралынче колхоз баштаар черинин кошкак кичээнгей салып турарын колхозчулар отчеттуг хуралы санында үргүлчү чидиг-биле шүүлчүлеп, чаа сөңгүүрган колхоз баштаар черинге чаа ажыг-агый чылында хөй-хөй чурттаага бажыңнарын малчыннарга түүп бээрин негеп келгеннер. Ынчалза-даа Таңды районнуң Жданов аттыг колхозунуң малчыннарының негелделери чыл санында хандыртынмайн келген. Баштаар чер отчеттуг хурал эрткен соонда аздап-та турар, херек кырында кандыг-даа хемчегдер алынмайн турар.

Чижек кылыр дараалыгдыг малчыннарның чурттап турар бажыңнарын ап көрөөли.

Колхозтуң хоочун хойжузу Ч. Баткарның чурттап турар бажыңының узуну-да, доразы-да 3—3 метр. Ыяжы ириб, сөңгээлары тар. Дүне соогу эвин эртир. Хүндүс от салып, чем-аъш кылыр туруу дартгалар келгеш, чылыгып алган, «Баткарның бажыңы чылыг тур-ан» кылыр болдаан дедир хамгалар.

Баткарның бажыңынын-даа чараныгыг черде хойжу С. Хуна чурттап турар. Оон кадыңында колхозтуң эртеен чылгы хураганнары бар. Хунаның бажыңы Баткарның бажыңындан улгатпас болган оон чаагыг. Соок талазы-биле Баткарның бажыңын ажып каан турар.

Борбак-Арыгга инек каларчыны Болхомолуун чурттап олурар бажыңы үстүвээлериниң база хөределбес. Шак мындыг соок, богай шынарлыг бажыңдарда чурттап турар колхозчулар кайы көрей.

Колхозтуң үлүргүкчүлери малчыннарның амыдырал-чурттаалгазын экижиринче сагыш салбайн турары моон илдең-дир.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Даштыкыда

Атомнуг бомбалаашкынның халаптарын шыдажып эрткен япон улус ам ооң катаптаарын күзевейн турар

АКШ-та ажылчы чоннарның байдалы улам-на баксырап турар

Польша Улус Республика чепсектиг күштериниң санын кызырар деп шиитпирлээн

★ ★ ★

Атомнуг дайынның кыжаныынга удур япон улус демисежип турар

Тайбыңга ынакшылыг күрүнелерге улур чаз лайынны белеткээринче угланыдыртан америк империализминиң агрессия планнарында Совет Эвилели биле Кытайтың чөөн кызыгаарларындан мырыңай чоокта туруп турар Япония онза черии эвлеп турар. АКШ болза Японияны харыы ооң ужурунда Чөөн Азиядо болуунда шериг плацдарлы кылдыр хуулдуруп алган. Ам Японияда америк шериг базалары канды-бир ескерттазынган хой. Эрткен чылдың ноябрьга хамаарышкан албан бүүнүң япон сан-тыңнелер-биле алырга, Японияның девискээринде нийтээ-биле 700 америк аэродромнар, шериг-далай базалары, боолдаанын өөредилге черлери, радио станциялары болгаш ескелдаа шериг черлери бар болуп турар.

Америк шериг дужуметтери Японияны боттарының «суугга дужуп ябес авиакоробли» деп ыят чогу-биле адап турар. Япон оргулуктарда дерип кылган он-он улус аэродромнарда 750 самолеттарлыг болгаш 50 мун шеригнерлиг америк агзар шериг күштериниң улус каттыжышыынарыны туруп турар. Японияда бүгү америк шеригнериң саны 100 мун кижи чеирп турар.

Американың шериг эргелелиниң төрү — Пентагонуун стратегтери япон базаларыны ажыгзарыныңы дугайында боттарының бодалдарын чажыргын херээ чок деп санап турадылар. Оң базалардан Советтиг Сибирьниң болгаш Кыдаттың улуг-улуг хоорайларынга «чедир ужуда боор бис» деп мактанышкынныг мелеглелериң олар кан удаа кылып турганнар. Оңо-биле кады, генерал хеп кеткен алтрукчулер болза атомнуг харыы соотушкуннарның түнелеиие америкаларның япон плацдарлыңа улуг каарлының мурнунда, Японияда турар америк бомбардировщиктер чеже хире ядролуг бомбаларны октап четкеп турарын безин-ыях кылдыр санаан ап турганнар. Японияже беш водородтуг бомбаларны октаарга-за ол бүрүн улуткатынган турар деп база санап турган.

Каттышкан Штаттарның мурнакчы атомнуг плацдармазының ролиинга Японияны белеткээри шагда-да эгелээн. 1955 чылдың төнчүүнде АКШ-тың Японияда базаларынга атомнуг ракеталар үндүр алдар «Онест Джон» деп америк ракета установкаларны эккелгеи. Ол атомнуг установкалар Цитосе хоорайның (Хонайдога) чоогунда америк базаларының девискээринде. Отаканта (Ямогат префектуразы), Тоң Японияда Фудзияма деп алдарлыг япон дагларның кавызынга, ол ышкаш АКШ-тың ескс-даа базаларында тургустунгулаи турган. Америк шериг эрге-чагырғалар ол черлерге ракета үндүр алар шеидерии тулуун кылып, Японияда америк шеригнер «Онест Джон» деп өөредилге ракеталарын хереглеп турган, шериг өөредилгерии чорудуп турган деп медеглээн.

Оз-ла өйде, Ыраккы Чөөн үүкте америк агзар шериг күштериниң командылалы атомнуг болгаш водородтуг бомбаларын ап чоруп шылаар «В-57» деп реактивтиг чаз-чаа америк бомбардировщиктерни Японияга чедирер дугайын чарлаан.

АКШ-тың атомнуг белеткеиишкиннерии Японияда шыңгыы удурлашкымының хөделишкининн болдуруан. Японияны атомнуг плацдарм кылдыр хуулурлар дээн орландажымшкинарны болдурбас дээн удурланышкынның ниити-национал шимчээшкинни чүртка калбырган. Ол демисеп шериг базаларының кавыларынга онза чидиг байдалдыг болган. Чижээлеэрге, эрткен чылдың күүгүнүе Сунакава деп черниң чоогунда Тацуикавда америк ужар-үүл базазын калбартыо дээн орландажымшкинар ёзугаар улусчу дайынга чедирген. Япон парлалганың ынбатканы болза Сунакавының ажылчынарга болгаи өөрөнгкичи аныяктарга деткитиргеп тараачыл чону «ядрог бэрриказаларны» тургускан, ол америк базаларже кирер черлерии хөй хүнеерииң дургузунда луй таныышлдап турганнар. Аэродромнуң девискээринче чаза таварлын кирерии ораладшкан полицияга удур хан тогуушкуиуг тулчуушкуиар чалгыс улаа эвес болгулап турган-даа таварылгалар бар. Чепсегленгеиген 2000 полицейжилер балее түс черинң чөөнүүң арааныга октябрьның 13-те болган кадыг-дошкун сегиржии алышкынга ийи талдан бир мун хире кижи балыглатыргаи.

Сунакавания демисела чүртке улуг күштелишкинии болган калбак летскиечеи алган, оон ужурнда, ужар-үүл базазын алгыар дугайында америк нетелеии башгай хүлээп алган турган япон чазак ол планны боттандыргаиган ойталар ужурга таварылыкга.

Бүгү улусчу удурланышкынның шак ыдыы байдалы болза, Японияда америк кезектерии «Онест Джон» деп ракеталарбиле чепсегээр дугайында айтырыгны долганлыр бэза ыыштып келген. Японияның черинден атомнуг установкаларны үндүрерии чүгле базалар кавыларында чок, профсоюздер организацияларыболган хеишилгелиг организациялар эвес, харын албан-дужаллыг чамдык япон бөлүктер база негеп турганнар. Сидуюзаның, Иманасияиң, Осакаяиң, Цибаның, Хиогоиуң болган эскс-даа черлериин түс черинң эрге-чагырғалары америк шериг командылалыгына болгаи япон чазакгы удурланышкынарыиа медеглелии кылган. Японияда америк шериг базаларын атомнуг чепсек-биле чепсегглэрииин айырыыи япон парламентииге база чугаалажып көрген болгаи орта улуг килеиээшкинии балдурган, оон ужурунда атом оъктуг ракеталарны чүртче сөөртүп киирериие улур магазыл бөөрии Японияда америк шериг күштериниң командылалыдан негээрии япон чазак халажып кылган.

Эрткен чылдың төнчүүнде япон найыслалга атомнуг болгаи водородтуг чепсекти хөрүүдээры дээп Национал чөвүлелиин конференциязы чыылган, ол конференция болга ядролуг чепсекти Японияже сөөртүп киирерии чугаа чокка сонсадырын япон чазактан негээп. Оон-биле кады, чүрттүң чөөнүүн бүгү кезектериниң төлөзлекчилерии хаара түдүп турар улуг сылдыраыг организация — америк шериг базаларынга удур демисеплиң Национал чөвүлелиин төөрлел хуралы Токиога болган. Японияның янызбүрү районнарыиан келеп 150 делегаттар болза бүгү-ле дашпакы базаларыны үзүткээры дээп, деп эвес эргелиг бүгү-ле япон-америк кереелерии болгаи ыргажулгаларны үзүткээры дээп, бирги холчегле, орта үндезилетиниң алгаи боттарының чепсектиг күштериин Японияда тутпушаан турары бужар-бак «айлыы чок чоруктуң керээзии» ое көөрү дээш шимчээшкинни улам-на алгыдып калбартырынче япон улусту кыйгырганнар.

Атом октаарыг ыраккыр ракета чепсек-биле чепсегленген тускай хүлээлгиг америк атомнуг кезектери Японияга тургузар деп АКШ-тың чазааның япон улустан чажырып ажылдал кылган планнары биидине берген турда антиамериканчы хөөннериың чалгыы чаа күш-биле көлүрүглеп. Атомнуг чепсек-биле чепсегленген тускай кезектерии эске күрүнелериин девискээрлериие, ыланғыы Японияга тургузарының америк планнарының ачис сорулгаларының бирээии болза америк реакциялыг бөлүктер атомнуг дайынны өөскүле бергеи тазарылгага атомнуг кол харыы соғуушкуиларыны АКШ-тан чайлалып алырының ораладжымшкыны болуп турар дээрзии демдеглээри чугула.

Ол өжээнии бодалдың дугайында медээ Японияга чазыган бомбэ дег сагындырэр килеини үндүрген. Япон хөй-ниитии дуврээшкинии үндүрген. Каттышкан Штаттарган атомнуг дайынны өөскүлер болза харыы соғуушкун Японияиың девискээринге таваржыры чайлаш чок деп Токионуң радиозу юи-дэзаи сагыны-рып чугаалаан. Хиросимаиы болгаи Нагасакиии атомнуг бомбалаар-биле бомбалаанының харазында чүс мун кижиии алгеии япончуларның карактарының мурнунда илейти кастүп турар. Чүртту америк атомнуг плацдарн кыдыр хуулдурар чорук—ол ыэрге болуунда национадлың болуунң амызынга четперинии шүүт кыжанныышыны ол болур дээрзии Японшада кадык бодалдыг бүгү кижилер билип турар.

Атомнуг болгаи водородтуг чепсекти хөрүүдаары дээш демисеплиң Национал чөвүлелиниң чингине секретары Каору Ясуи болза япон хөй-ниитииың калбак белүктериниң бодал-сагыжын илергейлевишаан, америк атомнуг кезектерии Японияга тургузар дээр кандыг-даа орадажымшкынларга удур япон улус түүлуригга чедир демисежир деп медеглээн. «Асалхи» деп сазларыг япон солуи мынча деп килеиеел бижээн: «Атомнуг бомбалаашкының халаптарын шыдажып эрткен бистиң үзүзувус ыыдыг янызыг айлыылың катаптаткнарын күзевейн турар. Ынчаарга ол чорук АКШ-тың чазанга кончуг яки билдилгир болур ужурлуг». «Майнити» деп солуи: «Америк атомнуг күштерии Японияга тургузарын бүүүү шаварl» дээн улуг ого-биле үнген. Японияның демократтыг партиялары болгаи организациялары шыдгыы удурланышкынарны медеглээн.

Япон парламентииниң ажыттырган сессиязынга чазактың адрезиигс долу деп әңдерик айтырыгларыны салган. Депутат коммунист Канити Казаками болза Японияның девискээринде америк шериг базаларын үзүткаарынче доп-дораан хемчеглер алырын болгаи Японияга тускай хүлээлгелиг атомнуг кезектерии тургузарынче АКШ-тың чүткүүн бүүүү шаварын негээп. Социалистиг партияның чингине секретары Асанума болза Японияга хамзарыштыр Каттышкан Штаттарның атомнуг чөнгөлөрии чазактын бүүүү шаварын негээп.

1957 чылдың январь 24-те СЭТАның медеглели Японияның хөй-ниитизиигге улуг сонуургалды болдурган, ол медеглелде болза үстүнде айтыкан америк планнарыиы боттанылгазының болдуруп болууү үржуктар дугайында харыысалганы үүгле АКШ-тың чазаа эвес, харын боттарының күрүнелериинң девискээрлеринге атомнуг дайынга белеткеиириигге плацдарм кылыр ажыглаарынга чөнгээрелии берипкеи чазактар база чүткээр деп чугаалаан.

Шак мындыг байдалдар болуу бээрге, япон чазак утаан-бодалдарын үнүп дыыпавайн барып шыдавас апаргаи болгаш Японияга хамзарыштыр Каттышкан Штаттарның планнарын болуунуң чүүлзүмиейн турарын илертейлээн. Министрлер кабинединиң чингине секретары Исида болза япон чазак «америк атомнуг чепсекти Японияның девискээрииге тургузарына удурланып турар болгаш Японияны атомнуг дайынга киириштиреринден бар-ла күш-биле чайладырын болдап турар» деп медеглээн.

Японияны болдуңуң атомнуг базазы кылдыр хуулурун алыр дээп АКШ-тың бодалдары япон-америк харылзаа байдалларының шыңгыы нарыыдашкынын болдурган болгаш япон улустуң арааныга антиамериканчы хөөннериың улам ыыдыы сөөгүшкүүн болгурган. АКШ-тың планнары болза чүртту америк империалистериың чорудуп турары айыылыг ооиға чиң кыдыр хуулдурарын күзеейн турар бүгү нацияның шиитпирлиг улур хөделишкининге тавзрышкан.

Польша Улус Республиканың чепсектиг күштериниң санын кызырганы

ВАРШАВА. (СЭТА). Польша парлалга агентилелиниң дамчыгканын ёзугаар алырга, Польша Улус Республиканың чаза 1957 чылдың мэрт 25-те болган хуралынга ПУР-нуң чепсектиг күштерки улам ында 44 мун 500 кижиге кызырар дугайында доктаалды хүлээп алган.

Чепсегленишкинии дүжүрсиниң болгаш улустарының арадынга тайбың хэрызаларны хөгжүдериниң херээиге польша улустуң чаа салыышкынын киирер күзел-биле, база улус ажыл-агыйын кадүрериие чаа акша-хереглелерии алыр күзел-биле ол шиитпир холбашкан болуп турган.

Шериг албанының хостатынган офицерлери ажыга тургузарының болгаш олалкың материалыг ханыпырлазының айтырыгларының талазы-биле доктаалды Польша Улус Республиканың чаза оонбиле кады хүлээп алган. Чепсектиг күштериің хүрээлениидеи халашкан шериг албаннығларга ылаңгыя хамзазы тускай артемии челии алырыига болгаш улус ажыл-агыйынга ажыл тып алырыига күрүнеден дузалаамчыны хандырган турар.

Японияның премьер-министри Кисиниң медеглели

ТОКИО. (СЭТА). Киодо Пусии агентилелиниң дыыпалыын ёзугаар алырга, Рождество ортулуктуң районунга золоролтуг бомбалаарын шелээшкиннерии чорудар дугайында Англияның төлевилелии соңсадыр дугайында Японияның үшкү кыйгырыын англи чазактың хүлээп албайн барганы болза ядролуг чепсекти шенээринге удур кампаниязы үргүлчүлээр талазы-биле япон чазактың шиитпирлиин чайгылырын шыдавтан деп көөп парламентиниң үстүкү палатазының бюджет комиссиязының хуралынга мартың 27-де Японияның премьер-министри Киси медеглээн. Ол дугайында чазак матаг-шылаг чок орадажымшкынарны кылыр деп Киси айтыкан.

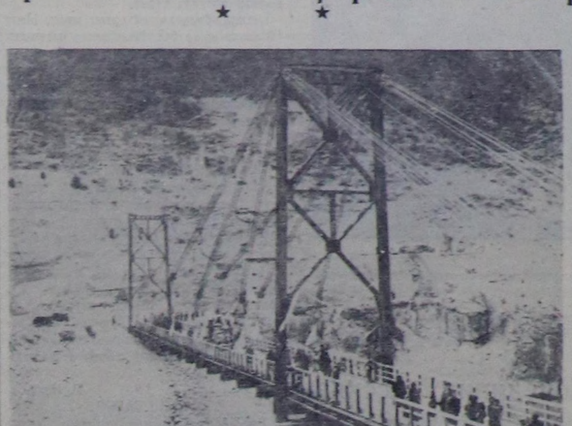

Кыдат Улус Республика. Цзиньшацзян хемни кежир көөрүгүу туткан. Ол болза, Сыкан можуну Тибет-биле харылзаштырып турар бедик даглыг трассада сөөлгү тудуг болур. Көөрүгүу кежир шимчээшкин эгелээн.

Чуруктаг: чаа көөрүг.

Фото Тун Фанының.

Синьхуа агентилели.

АКШ-та ажылчы чоннарның байдалы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Х.-Л. Грин» деп садыг компаниязының херээжен ажылакчызы Мери Дрейк-биле чугаалажышкынын «Лейборс дейли» деп профсоюздер солуну пардап үндүрген. Америк экономиканың «чечектелишкинининң» дугайында чүүү бодап турар сеп деп айтырыгга ол ажылдакчы: «Ол биске амдаа четпээн» деп харыылаан. Дрейк солуи-даа ноичувас болгаш оон ужурунда болуунуң «АКШ-тың чечектелишкинининң резинде» чүртган турарын эскербйин турар боор оң деп ол солуи шоолуг-биле демделген турар. Ол ажылчын херээжен неделяда 24 доллар ап турар, ынчаарга херек кырыыг амыырал чүүртаалырында неделя иштинде бичс дээрге-ле 56 доллар херек болгай.

АКШ-тың ажылчы чоннарының дыка хөй кезээ Мери Дрейк ышкаш чүртган турарлар. Профсоюзлел парлалгазының саналынган алырга, 9 миллион ажыг өгбүлелер чыда 2 муңнан эвээш доллар ап турар, ол дээрге амыырал чүүртаалырыга эң-не эвээш хемчээлден ийи—үш катаи бичии. Эрткен чылын АКШ-тың профэвилелдери колдуунда-ла үлетүрүүн мурнакчы алырларының ажылчызарының чамдыкызынга хообілу үндүрөрии чөлип алганнар, шак иштинде ажыл төлевирииии алакы хемчээлии бир доллар кылдыр ол хообілуда доктаалып турар. Ынчаза-даа ол хообілуну үргүлчү үреп турар, бэзэ бүгү ажылчынарның чартык кезии ол хообілуга шүүт хамаарышпайн турар. Миллион-миллион америк ажылчынарының шак иштинде ажыл ап турар ажыл төлевирии 40—56,7 цент болуп турар. Үүрмектеи садыглаар садыгның 5 миллион ажыг ажылдакчылары неделяда 24-тен 25-ке чедир доллар ап турар. «Мяң үүлелиерии күш чок деп чарлаар болган соңгуулаларны дагыи чорудар деп хонуалгы суд черинге киирген. Оон бэрымдазы кыдыыр Сени Прамот конституциязының болгаш соңгулда хообілузунуң чүүлдерии үреп турганының фактыларын карт үскеи.

Таиландыда парламент соңгулдаларынга хамаарыштыр

БАНГКОК. (СЭТА). «Бангкок пост» солуунуң дыыпатканын ёзугаар алырга, оппозициат демократтыг партиязының кандидаттарының даасканын ёзугаар парламент соңгулдалдарынга Бангкок соңгулда округунуң талазы-биле бүрүткетиргеи сурагглыг таиланд адвокат Сени Прамот Бангкокка болгаи бадылаашкынзарының түңнелеринден күш чок деп чарлаар болган соңгулдаларны дагыи чорудар деп хонуалгы суд черинге киирген. Оон бэрымдазы кыдыыр Сени Прамот конституциязының болгаш соңгулда хообілузунуң чүүлдерии үреп турганының фактыларын карт үскеи.

Индия биле Польшаның газында культурлуг кады ажылдажылга дугайында дугуржулга

ДЕЛИ. (СЭТА). Польша Улус Республиканың министрлер чөвүлелиниң дарлалы Циранкевич болгаш Индия Республиканың премьер-министри Неру ийи чүрттээның аразында культурлуг кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага мартың 27-де ат салганнар.

Польша биле Индияның аразында эртемнии, культураның болгаш үран-чүүлдүү төлөзлекчилери-биле, студентилер-биле солчуушкуиу организастаан, журналистериин, агентилелериин болгаш парлалга организациялыының аразында кадыы ажылдажылганы тодарыштырган, эртемнии болгаш культураның делегелериң, театр көргүүтулериң, концерттериң, радио дамчыштыларының, кино-фольмнер көргүүтулериң болгаш культурлуг кадыы ажылдажылганы хөгжүдериие угланган ескелдаа хемчегелерни организастаан турар.

Боттарының чүрттарының культура институттарыың организастаар дугайында айтырыгны ийи талалар чугаалажып көөр. Спорт талазы-биле солчуушкуиар кыдыын база көрүп турар.

Бирозиинiң эртем болгаш техниктиг албан черлериие ескезиниң тускай эртемнигерии белеткээрии база дугуржулгага көрүп турар. Дугуржулгаиың күүселдезии хайгаараары-биле индий-польша комиссии тургузар, ол комиссия Варшавага болгаш Делиге белеткеп комиссиялардың турар.

Дугуржулганы 5 чыл хуусаалыг чарган.

Египеттеи удуртукчу ажылдакчылары-биле Хаммаршельдиоиң чугаалажышкынарының доозулганы

КАИР. (СЭТА). КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельдиың Египеттиң удуртукчу ажылдакчылары-биле чугаалажышкынынарыиа кыыда доозулган.

Мартың 27-де эртен Нью-Йорьче Хаммаршельд чорупкан.

Хаммаршельдиың чугаалажышкынары танышылга байдалдыг турган деп КНО-нуң чингине секретарыныи төлөзлекчиии парлалга төлөзлекчилериие медеглээн. Корреспондентилериің айтырыгларга харыылаан турган, Башрге Хаммаршельдиың чугаалажышкынарыиа «үүе-түнелеринде болгаи» деп ол төлөзлекчи чугаалаан. КНО-нуң чингине секретары Нью-Йоркка чеде бөртеи, көөрүгүнген айтырыгларыиа чугаалажышкынарыиа «сонуургалдыг талааларыиа» төлөзлекчилери-биле үзлэчылаар деп ол немеп чугаалаан. Хаммаршельдиың чугаалажышкынарыы Суэц каналдың ажылыя ханап эгелээриите болгаи КНО-иуң чепсектиг оиза күштериниң Египетие моош чүрарының дугайында айтырыга холбашкан турган деп египет парлалганың дыцналгыларында айтыи турар.

Суэц каналдап судно чорудулгазы

КАИР. (СЭТА). 4 мун тонна чедир суг дезилиг 6 судноларны мартың 26-да Суэц каналдап эрттирген деп МЕН агентилели дамчыткан. Олариың иштинде Канаманың, Коста-Риканың, Грециияның, Голландиияның, Сауд Аравиязының түүлорлыг судноларэ бар турулаан.

Каналдап эрткеи дээш төлөлгеии судноларга египет администрациязы чөлөөннер.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Согуна болгаш чеснок

Согуна, чеснокту чемге кончуг бичии хемчээлдиг, чүгле холуксаа кылдыр хереглеп турар. Бичангаш оларда бар белокторлуң, углеводторлуң, минералдыг дустарның чемге практиктиг ужур-дуза чок болуру тодаргай.

Согуианың болгаш чеснокту бүрүлериде (ногаан сыптарында) С витамин (аскорбиниг кислота) хөй болур. Борбак согуиаларда С витамин кончуг зээгээ, а чеснокту борбак адырларында оон чүгле сомазы бар.

Согуианың болгаш чеснокту амдаи киирер шынарлары чүгула. Олар чемге эки чидиг чытты киирип, чем хайындырар чулуктарның ылгалырын күштелдирер, кадык кижилерге чем хайылдырышкынын эжикидип турар. Согуианың болгаш чеснокту тускай амдаиы оларда эфирлиг үстерии барындан хамааржыр.

Бэзэры, бүрээ ааранаи, ижин-шөйүндүү аарыларындан, а ол ышкаш оюлганнардан ааранаи кижилерге эфирлиг үстер согуиаиы болгаш чеснокту хоралыг болдурупгар. Согуна, чеснокту эм чүүлу кылдыр шагдан бээр-ле хереглеп келген. Чемге кижиниң хөөнүи эжикидер, сидик үндүрер, хоралыг кыжа курттар үндүрер эм кылдыр база кыжык аарылар болганда оларны хереглеп чораан.

Фитонцидтерии, тодаргайлаарга үнүштерден тыптыр болгаш микробтарга өлүмнүг саңдарны чедирер эм чүүлдерии ажыктаныгга холбаштыр чеснок, согуианың эм шынары билдинген.

Согуна, чеснокту фитонцидтери эң-не күштүг эм чүүлдериие хамааржыр. Оларны 2—3 минута иштинде дайнаарга-ла кадык кижиниң яскының иштинге чораан микробтар өлүп кырлып каарлар.

Чеснокту фитонцидтери ижии-шөйүндүүн элээп хөй чидиг азоылаарын неитередир микробтарны, а ол ышкаш ямзы-бүрү ирии тывылдырар бактерияларны өлүрүп болур дээрзи шынзыгнган.

Медицина үлетпүрү чеснокгаи сатиини дээр тускай эмни кылып үндүрүп турар. Ону эмчиниң айтыышкыны ёзугаар эмге хереглээр.

Тыва областың санитар-чырдымышкын бажыңы.

Кииофильмнер тараарының Тыва область конторазы
ОБЛАСТЫҢ ЭКРАННАРЫНЧЕ

СОЛДАТТАР
деп ураи-чечен киноиу тараткан.
ОБЛАСТЫҢ НАЦИОНАЛ ШИИ ТЕАТРЫНГА
бөгүн
Л. Кулиджанов биле Я. Сегельдиң
БИСТИҢ УРУУВУС
деп кижии болгур.
Эгелээри: кежээкиии 8 шакта.
Дирекция.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шелтиижии улуучулуг, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлалкчызының, иштиии информация киллиииииң — 3—88, харылсалгалыг секретарының, культура болгаи амыралал киллиииииң 4—98, партийжи амыралал, пропаганда, үлетүрүг болгаи транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллиииииң база бухгалтериялыың 3—65.

ТС—00119.

Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үдеваллетпиген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
АПРЕЛЬ
4
ЧЕТВЕРГ
№ 68 (3780)

Өртээ 20 коп.

ССРЭ-ниң Дээди Соведин чыылдырар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаатканы болза:**

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыыжының чедиги сессиязын 1957 чылдың май 7-де Москва хоорайга чыылдырар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1957 чылдың апрель 1.

Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын улам ыңай сайзырангайжыдар дугайында

эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелиниң тезистери

(Уланчызы. Эгези № 67 (3779) «Шын» сөлүнда).

Экономиктиг административтиг районнарның чогаатқан планнарын сайгарып көрүп тургаш, чогуур хамаарышкан районнуң эрге-ажыктарын нийтээ күрүне эрге-ажыктарынга улуғландырбас төлээде болуунуң девискээриниң иштин бодаар, түс черни бодаар шеренгелерни Күрпланга үе-үе тодуглаар талазы-биле эргелерни Күрпланга тывыскан турда, Күрөковом комиссиянның турары амгы чалаа ажык чок болу берип турар болгаш ону дүжүрери эргежок чугула.

Улус ажыл-агыйын материал-техниктиг хандырарының планнарын чогаадырын база өларны боттандырары-биле холбашкан агар айтырыгларны шинтпирлээрин ССРЭ-ниң Күрпланынга хүлээдири эргежок чугула. Бүдүүлгенин болгаш материал-техниктиг хандырылганың планнарынга үнелеттингеш чиг-этти, материалдарны, оттулар чүүлү, өлектри энергизын, дериг-херекселдерни болгаш чоннуң хереглелинин баазаларын районнар аразынга берижирин планнары Күрпланның хүлээгезинге керери база магат чок. Оон-биле кады, улус ажыл-агыйының планынга кирбейн турар продукцияның кол кезиин үлээрин улус ажыл-агыйының Чөвүлелдери шуут боттандырар кылыр улус ажыл-агыйын хандырар талазы-биле ажыды шак ынчаар ол-оларының ажылын үнелеп, ажыл-херүүлгазын үглап шиглээр талазы-биле а